

גילופב תיידוהיה תולהקה תודלותל תודועת / Texts and Studies in the Communal History of Polish Jewry

Author(s): Bernard D. Weinryb

Source: *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*, Vol. 19 (1950), pp. iii-v+vii-xii+3-16+19-73+77-92+95-110+3-174+177-218+221-264

Published by: American Academy for Jewish Research

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/3622156>

Accessed: 15-01-2019 20:51 UTC

REFERENCES

Linked references are available on JSTOR for this article:

https://www.jstor.org/stable/3622156?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

You may need to log in to JSTOR to access the linked references.

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

American Academy for Jewish Research is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*

TEXTS AND STUDIES IN THE
COMMUNAL HISTORY OF
POLISH JEWRY

By

BERNARD D. WEINRYB

NEW YORK, 1950

THE AMERICAN ACADEMY FOR JEWISH RESEARCH

Copyright 1951 by
THE AMERICAN ACADEMY FOR JEWISH RESEARCH

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA
PRESS OF *Maurice Jacoby* INC.
224 N. 15th ST., PHILADELPHIA 2, PENNA.

Dedicated to the memory of

Maier Balaban 1877–1942

Simon Dubnow 1860–1941

Icchak Schipper 1884–1943

Moses Schorr 1874–1941

Pioneers in the study of Polish Jewish community
records, who shared the tragic fate of the
Jewish communities in Poland
during World War II.

TABLE OF CONTENTS

	PAGE
FOREWORD.....	ix
INTRODUCTION.....	1
1. Community Life and Functions.....	3
2. The Community Records and their Publication.....	13
 PART ONE: POZNAN.....	 17
A. The Community Records.....	19
B. The Poznan Community.....	22
 THE DOCUMENTS.....	 32
A. Membership.....	32
B. Housing Policy.....	36
C. Population Policy.....	39
D. Economic Regimentation.....	40
E. Finances.....	42
F. Taxes.....	48
G. Community Budget.....	49
H. Administrative Functions.....	51
I. Bonds, Imprisonment, and Expulsions.....	52
J. Sumptuary Regulations.....	54
K. Education and Relief.....	55
L. Branch-Community Schwersenz.....	57
M. Hazakah.....	59
N. Tolls and Toll Collectors.....	59
O. Economic Life.....	61
P. Additional Documents.....	64
Residence Rights.....	64
Taxes.....	65
Organization.....	67
 SOURCE PAGES OF DOCUMENTS.....	 71

TABLE OF CONTENTS

	PAGE
PART TWO: CRACOW	75
THE DOCUMENTS	81
A. Financial Operations	81
B. Hazakah	83
C. Administrative Functions	84
D. Foundation of a Society	86
E. Protection of Interests and Property	87
F. Private Affairs	89
 PART THREE: WLODAWA	 93
THE DOCUMENTS	99
A. Membership	99
B. Economic Regimentation	99
C. Guilds	100
D. Taxes and Budget	103
E. Administration	106
 ABBREVIATIONS	 13, 70
 INDEX	 108
 HEBREW SECTION	

FOREWORD

The material for this book has been collected in the course of my wanderings over a period of about two decades. Begun in Breslau (then Germany, now Poland), where the Poznań (Posen) minute-books were kindly lent me by the Poznań community, the task of gathering the records, selecting the material, and interpreting it, was continued in Jerusalem, and later in New York. Following earlier publication of some of the documents from the three communities—Poznań (Posen), Cracow and Wlodawa—I reached the conclusion, over the years, that a proper selection of such documents, embracing a period of about two and a half centuries, might help to reconstruct the pattern of the social and internal life of Jewish communities in Poland from the end of the sixteenth to the first half of the nineteenth century. While aware that by no means every community either boasted such a complete organizational structure or extended financial activity as Poznań, or enjoyed the importance of Cracow, I nevertheless believe that some of the patterns evolving from these documents were common, in one way or another, to most of the Polish Jewish communities. Other documents, while relating to one particular community, are nonetheless important in the search for knowledge of the social relations within the communities, particularly since two of these three communities were, for centuries, among the largest and most important in Poland. The introduction of the material from a smaller community may serve to illustrate similarities and dissimilarities between large and small communities. A comparison of these documents with the internal relations and regulations of medieval cities and towns, both in the West and in the East, clearly brings to light the inter-relationship between Jews and non-Jews and their reciprocal influence.

Documents have been selected with the idea of illustrating mainly the internal or social relations of the communities or their members, economic functions and activities, or the role of the community administration and its functionaries. Most of the records published here are from manuscripts probably either no longer in existence or inaccessible. Some of these documents have previously appeared in *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* (XII, XV), but, for the most part, community records published elsewhere have not been included, unless needed for the reconstruction of a fragment or to explain a document in the present collection.

Lack of space necessitated the shortest possible introductions to, and explanations of, the documents and identification of names occurring in them. Only the most necessary explanations are included, and the Biblical or Talmudic source of an expression is indicated only where essential. With respect to the names of individuals, whenever possible, some sources are given in which that individual is mentioned.

The documents themselves have, insofar as possible, been reprinted in the original transcription. Only obvious mistakes have been corrected or suggestions for such correction made. Otherwise the spelling has been left untouched. No attempt was made to standardize spelling, and the same word may appear differently spelled in several documents, as for instance, כשורי לצלמי and כשורא לצלמי; קהלחנו and קהלחנו. Similarly, abbreviations are sometimes indicated by signs such as הנ"ל and sometimes not (הנל). This inconsistency is apparently not always the result of carelessness on the part of the community secretary, but stems also from the varying usages. This being a part of the cultural history of the Jewish communities in Poland, I was reluctant to correct such inconsistencies or to unify the spelling.

Some parts of the book were set up with the intention of publishing a smaller number of documents. The ones subsequently included could not, therefore, be added to the groups to which they rightfully belong. Instead they appear under the subheading "Additional Documents." This group is, to a certain

extent, subdivided in a similar way to the main group. Because the setting was done at different times, there may be some minor inconsistencies in the spelling of certain terms.

In acknowledging assistance rendered in the preparation and publication of this book I am not merely fulfilling a formal obligation. It was my good fortune to find copies of a great many of the Poznań community records in the possession of my friend, Dr. Marcus Breger, now rabbi in Tuscon, Arizona. Dr. Breger graciously lent me these copies for the purpose of checking, corroborating, and completing many of the records, without which it would have been impossible to publish a number of the documents hastily copied years ago. Many suggestions made by Dr. Breger for reading illegible words or correcting corrupted ones have been incorporated. Dr. Breger has also read a great part of the proofs and drawn my attention to some necessary corrections. Another friend, Mr. Israel Halperin, Jerusalem, read part of the proofs and offered suggestions concerning interpretations. From this advice, as well as from Halperin's *Pinkas Vaad Arba Aratzoth* (Jerusalem, 1945), I profited greatly. Unfortunately some parts of this book were already in page proof when Halperin's work reached the United States, so that I was unable to use it as extensively as I would have wished.

Professor Louis Ginzberg, Jewish Theological Seminary of America, former president of the American Academy for Jewish Research, was instrumental in getting this book accepted for publication by the Academy. Professor Salo W. Baron, Columbia University, and Professor Alexander Marx, Jewish Theological Seminary of America, both read parts of the manuscript, making valuable suggestions. Professors Boaz Cohen, Jewish Theological Seminary of America, and Abraham Halkin, Columbia University, past and present corresponding secretaries of the Academy, were helpful in making arrangements for printing the book. The Library of the Hebrew University Jerusalem lent me the manuscript of the copy of the Wlodawa *pinkas*. The Librarians of the Library of the Jewish Theological Seminary, New York City, were most patient and

cooperative in lending books and material for prolonged periods. Dr. Maurice Jacobs, the printers and proofreader spared no effort to do a painstakingly careful job. My friend J. Chaim Pomerantz, New York City, helped to procure some of the funds necessary for publication. To all these, I extend sincere thanks. Last, but not least, I am indebted to my wife for preparing the manuscript and indices.

B. D. W.

New York City
December 1950

INTRODUCTION

1. COMMUNITY LIFE AND FUNCTIONS

With the foundation of the State of Israel in May 1948, the last vestiges of Jewish autonomy, of the Jewish community organization as an institution recognized by public law, disappeared. The community organization in Palestine, based on the Religious Communities Ordinance of 1926, ceased to exist, and both its secular and religious functions were absorbed by the state. This completed the process of dissolution of Jewish community autonomy begun at the time of Emancipation and accelerated in the pre- and post-war years.

Following World War I the Jewish community organization in Soviet Russia was dissolved, whereas in the Baltic States (and for a brief period also in the Ukraine) fuller autonomy was developed. In Poland and Germany there was, during the inter-war years, a semi-compulsory community organization fulfilling many tasks in Jewish life. In 1938 the Nazi government withdrew recognition of the Jewish community in Germany, while in Poland, the Jewish community was destroyed with the invasion of September 1939¹ and the subsequent extinction of Polish Jewry. In post-war Europe reconstruction of the Jewish community organization was in the direction of free associations.

It may be symbolic that with the creation of a Jewish political state the last remnant of Jewish self-government, of "the state within a state" as the Jewish community organization was dubbed by the anti-semites on the one hand and Jewish

¹ The perverted return to a compulsory Jewish community organization in the form of ghettos instituted by Nazi Germany in the occupied countries was a mockery of Jewish self-government. This community organization was arranged not to the advantage of the Jews, or for the preservation of their own way of life, but rather for purposes of exclusion and later of destruction of the Jewish population. Cf. about the ghetto, S. Gringanz, "The Ghetto as an Experiment of Jewish Social Organization" and *idem.*, "Some Methodological Problems in the Study of the Ghetto," *Jewish Social Studies*, XI, pp. 3-20; XII, pp. 65-72.

protagonists of communal autonomy on the other,² was discarded.

Regardless of its origins and essential nature, and even admitting that "much of Jewish communal evolution can be explained only by the states' self-interest in the effective fiscal and ecclesiastical organization of Jewish subjects,"³ there is no doubt that the Jewish community organization was, for many centuries, the vehicle of Jewish organizational talent, of religious, economic, social, political and spiritual activity. One need not agree with Dubnow that "were it not for this chain" [of autonomous communities] "Israel would not have survived all these generations"⁴ to realize that the communities were the cells in which Jewish initiative, political and social creativity found a background and form of expression. "A community is an organization created by the people for their natural interests, and develops with the people, and depends to a great degree on the history of the people."⁵ The Jewish community organization in Europe was a product of centuries of Jewish life on that continent.

This Jewish communal organization and its institutions in Europe may have had parallels in the ancient world, and certain regulations may or may not have been based on the Talmud,⁶ but it was, for the most part, a product of the Middle Ages. Just as the exclusiveness of the medieval town and the craft guilds need not necessarily have stemmed directly from the ancient world, with the monopolistic tendencies prevailing among merchant and artisan organizations in the Byzantine

² S. Dubnow, *Pinkas Hamedina*, Berlin 1925, p. XI; see also Koppel S. Pinson, "The National Theories of Simon Dubnow," *Jewish Social Studies*, X (1948), p. 348.

³ Cf. Salo W. Baron, *The Jewish Community* I (1942), pp. 4 ff., 22; cf. also Irving A. Agus, *Rabbi Meir of Rothenburg* I (Philadelphia 1947), pp. 44ff.

⁴ Dubnow, *op. cit.*

⁵ S. Zeitlin, *JQR*, XXXIV (1943-44), p. 372.

⁶ Baron, I, pp. 31 ff.; L. Rabinowitz, *The Herem Hayishub*, London 1945, pp. 26 ff., 112 ff.; cf. also S. Zeitlin, *op. cit.*, pp. 381-2; I. F. Baer, "Kavey Yesod Bahitpatchutah Hahistorith shel Hayahaduth Bimey Habeynayim" *Moznayim* XXIII (1947), p. 304.

Empire, or of the Roman *collegia* and *artes*,⁷ its counterpart, the Jewish community organization of the Middle Ages, may also not have been directly derived from antiquity. One finds here rather "an imitation of institutional and legal patterns developed by the non-Jewish nations"⁸ during the Middle Ages, with even the social struggles of the non-Jewish town reappearing in one form or another in the Jewish community.⁹

In Eastern Europe, just as in the West, the Jewish community was, like the town generally, a mixture of particularism and universalism, of self-interest of the local community or its leadership, and of the general interest of the Jewish group (*Klal Yisrael*), with its religious and ethical teachings. The social teachings of Judaism were impressed upon the members in many ways, but were not always practiced. Like in the town generally, the economic policy of the community was "an outspoken egoism," designed¹⁰ to advance its interests, and for economic protection against "foreigners" from other communities. In its anxiety to establish a virtual monopoly, the community subjected the stranger or transient to numerous restrictions, and limited his trading rights. Many difficulties were placed in the path of those desiring to acquire citizenship.¹¹ Every effort was made to retain monopolies. The precariousness of the Jewish community's economic situation was increased by the fact that it was struggling against greater odds than the general town, being subject to the King's exploitation and to pressure from external forces, it had to defend itself

⁷ Henry Pirenne, *Economic and Social History of Medieval Europe*, New York, [1937], p. 180.

⁸ Baron, *op. cit.*, p. 22; Baer, *op. cit.*, p. 306.

⁹ I. Baer, *Toledoth Hayehudim Biseferad Hanotzruh*, I (Tel Aviv, 1945), pp. 150 ff., 271 ff.

¹⁰ Herbert Heaton, *Economic History of Europe*, New York 1948, p. 196.

¹¹ In the towns generally the "waiting period" was from 10–25 years; in the Jewish communities it was shorter, but a considerable sum of money was required. The community also had the right to prevent newcomers from settling at all. (H. J. Zimmels, *Beitraege zur Geschichte der Juden in Deutschland im 13. Jahrhundert insbesondere auf Grund der Gutachten des R. Meir Rothenburg*. Vienna 1926, pp. 37 ff., 98 ff.; L. Rabinowitz, *The Herem Hayishub*, pp. 15 ff.

against the non-Jewish town-authorities and townspeople, the clergy, and the anti-semitic masses; and its sphere of economic activity was more restricted than that of the non-Jewish middle-class. "The struggle to keep what one had"¹² was probably more severe within the Jewish community than elsewhere. Just as among the non-Jews, the merchant middle-class, or *haute-bourgeoisie* — in Eastern Europe among them also the rich taxfarmers — became identified with the community government while at times the lower classes, the artisans and others who usually bore the brunt of the administrative measures, were fighting for a share in the administration, involving the non-Jewish authorities in this fight both through legal and illegal channels (becoming informers). The apprehension of interference by the non-Jewish authorities in internal relations led to a stricter internal regime which, for lack of checks and balances, ultimately resulted in abuses.

The Jewish community also presents a number of other parallels with the city government: the attempt to prevent the sale of unsatisfactory merchandise; prohibition of *forestalling*, that is buying "goods before they got on the market," and *engrossing*, buying so heavily that the available supply was cornered, leaving none for other dealers, or *regrattig*, buying up the provisions in bulk in order to resell them on the market. We find in the Jewish community the fair courts (בית דין של הירידים), the guards of the fair,¹³ who were either beadles or members of the community administration delegated to this purpose, and the central role played by the fairs in commercial and subsequently in community and other affairs.

These and other parallels apparently existed in the Jewish communities in Western Europe at the time of their prime. But the early persecutions and expulsions contributed to the destruction of the records and probably also to the incomplete development of community life.

¹² Heaton, *op. cit.*, p. 196.

¹³ Heaton, *op. cit.*, pp. 170, 194; Pirenne, *op. cit.*, p. 99. These and similar regulations, as well as the idea of "fair prices" in connection with food, are to be found in antiquity (Egypt, Greece, Rome, and later Constantinople) and are reflected in Talmudic and rabbinic literature (for instance B. B. 90).

Fuller development was, however, achieved in Eastern Europe, in Poland. Here we have centuries-long, uninterrupted Jewish settlement, with the situation actually changing only in the 19th century. Here Jewish communal autonomy was more fully preserved. We have here also more intact records which may help us to reconstruct a clearer picture. The pattern which we find in Eastern Europe evolved as a result of imitation of the Polish city pattern, which in turn usually showed German antecedents (Magdeburg Law). It was also partially either direct transplantation of Jewish traditions from the West, or came through the influence of rabbinic literature (mainly responsa). The practices and patterns evolved in Poland are, therefore, a mixture of general Western European developments, their Eastern European imitations, plus a Jewish heritage — in essence, or at times in phraseology only — passing through the channels of Jewish rabbinical and other literature.

Apparently Poznań and Cracow, among the oldest Jewish communities in Poland, had fully developed communal autonomy and activity. The regulation, application, denial and withdrawal of settlement and citizenship rights were well arranged in Poznań. Rules safe-guarded “the Jewish city” against the intrusion of “foreigners” and competition. But citizenship was not an economic factor only. In the hands of the elders, it could — and did — become a political weapon and a means of fining offenders, or rebels, expulsions being used as penalties. Whereas the elders generally had but little legal power to enforce their decrees and enactments, they could resort to denial or revocation of citizenship and expulsion as a means of coercion actually stronger than the ban or excommunication.¹⁴ As in the non-Jewish city, the trading rights of non-citizens (foreigners) were placed under certain restrictions. But settlement and citizenship rights were not the only ones regulated. The right to leave the community, sometimes even temporarily, was controlled by the elders. The burden of taxation and the

¹⁴ Cf. also L. Rabinowitz, *op. cit.*, pp. 12 ff. In Poland the *Herem Hayishuv* — the right of the community elders to grant and withdraw citizenship was generally recognized (*ibid.*, pp. 74 ff.).

indebtedness of the communities made it necessary to restrict the free movement of members from the community and to impose limitations upon the withdrawal of money and other possessions.

These were, however, not the sole restrictions to which the members had to submit. The citizen, member of the community, was not free to act of his own free will. The regulative spirit of the Middle Ages in town and guild was prevalent in their Jewish counterpart, the Jewish community organization.

Centralization, for purposes of taxation, made it difficult, sometimes impossible, to found religious or charitable societies, and led to strict supervision of most of the activities of the members. Curbs ranged from control of dwellings and houses, limitation of the number of couples permitted to marry in the course of a year, to regulations specifying the procedures to be followed at fairs, directions concerning trade, business, brokerage, the setting of interest and brokerage rates, and organization of tax-farming. Most of this had a double purpose — protection of the local community members against competition from outside and against competing with one another, keeping out of the way of non-Jews and thus avoiding trouble (from without) while at the same time making use of these measures as a coercive means to insure the authority of the elders.

The Poznań community — and probably some others of which but little information has been preserved — appears to have been fulfilling not only a restrictive-regulative function of curtailing competition and avoiding unfair trade practices or harm to Jews by involving non-Jews, but also a positive function of creating credit facilities for its members in order to enable them to earn a living. In a number of Polish Jewish communities the elders had to guarantee to non-Jews the loans of money and credits made to their members, and the community was held responsible for the dealings of the individual members. Similarly, the elders borrowed — from Jews and non-Jews alike — for the public needs of the community, especially in cases of emergencies such as fire, pogroms or other calamities, and later appeared to be deep in debt, being continually forced to borrow in order to pay interest due, or because of fresh

needs. In Poznań, however, the elders apparently developed a sort of banking system, borrowing not only for public needs, but also to lend to the members, usually at a higher rate of interest. The hope of profiting on the interest rates, in addition to the necessity of supplying the members with capital, was apparently a motive for borrowing large sums. Once they were in the "borrowing business," however, a vicious circle was formed forcing them to borrow more and more. The instability of Jewish businesses, insecurity of possession (a general characteristic of commercial activity in pre-capitalistic society) combined with the changing political situation of the Jews in Poland, frequently resulted in the inability to meet one's obligations. The community administration had, therefore, to borrow more and more heavily in order to remain officially solvent and hence to pay out more and more interest, thereby increasing its indebtedness.

This "banking business" of the community administration necessitated far-reaching interrelations with the members concerning guarantees for loans, provisions for repayment, mortgages, and procedures in bankruptcy cases. The community administration, as mortgagee for loans, sometimes also for taxes, took possession of Jewish real estate, or even became the foremost owner of real estate. Then there were the taxes paid to the state or city authorities. Since it was apparently held responsible for tax arrears, and paid up for members who, for one reason or another fell behind, the community administration (Poznań, Cracow) began to regard itself as the owner of all Jewish real estate. This situation, combined with certain other factors, resulted in the necessity for administrative action in connection with the management of immovable property, administration of the Jewish street (or streets), prevention of encroachment on the part of the non-Jews.

The administration also concerned itself with other phases of Jewish activity. There are indications of efforts to insure cooperation among the business people for the purpose of self defense, such as arrangements for merchants to travel together (possibly in armed company as this was usual in the Middle Ages), to and from fairs, or in buying commodities for resale,

and to prevent any one individual outcompeting the others. At the same time measures were taken against non-Jewish encroachment into the fields of Jewish economic function. On the same lines of control and "fair distribution" of income with prevention of competition, was the monopoly on farming of taxes and other revenues, or the restrictions on renting a shop or a house etc. from a non-Jew. These were fixed by giving the holder a *hazakah*, an exclusive right on the business or rented property. The confirmation of this right was made a source of income for the community treasury from which developed later an exclusive right of the administration to all such income bearing privileges, indeed the administration sometimes even purchased such rights when held by individual members.

In connection with crafts and craftsmen the administration's activity ranged from supervision of such crafts as butchery, where religious precepts in connection with *kashruth* had to be enforced, to direction of the guilds and settlement of differences between the various crafts.

In the light of the documents in the minute books, there emerges also a picture of the varied economic activities of the Jews: tax-farming, inn-keeping, lively activity at the fairs, wholesale and retail buying and selling of many commodities and, to a lesser degree, pawnbrokerage and money lending, besides employment as artisans, or in the professions such as physicians, barbers, teachers, and community employees, rabbis, beadles, *shtadlan*, etc., or hired help in stores.

True to the spirit of control of the time, the administration mostly made provisions governing the various occupations and their practices. To these should be added the normal administrative functions of hiring and firing personnel such as rabbi, beadle, secretary, preacher, cantor, physician, midwife, and the defense functions in connection with the outside world. There were also internal needs to be provided for: education, synagogues, aid to the poor, supervision of orphans, and keeping up the moral standards of the people. In terms of finance, however, as expressed in the budgets, most of the regular expenditure was for outside needs, leaving the greater part of

the internal needs to be covered by private charity and contributions.

This diversified activity of the community administration, against the background of the ever worsening political situation of Polish Jewry, and of its declining economic strength and importance, led to increasing strictness on the part of the leadership trying to avoid trouble, or at times using and abusing their power for private profits. The result was conflict within the group which the leaders attempted to quell by means at their disposal, ranging from withdrawal of titles, jail sentences and economic sanctions, to withdrawal of settlement rights and expulsions — temporary or permanent.

The documents published here, collected from the minute books of Poznań, Cracow and Wlodawa, clearly tell this story of development since the 16th century. These trends are in part corroborated for other communities in documents already published elsewhere.

There is, however, a question as to the extent to which all these documents mirror actual life,¹⁵ or still more, how far the regulations of the community administration, its means of coercion, its resolutions and stipulations really affected the lives of the community members.

Without going into detail one may assume that, as in the medieval town generally,¹⁶ controls and penalties did not prevent transgressions. Some of our documents also suggest that resolutions were not always carried through. On the one hand there were the more influential members who simply did not comply with the demands of the elders, and on the other hand the elders were sometimes more lenient than official sources admit. Or, in some cases, stiff sentences were later mitigated.¹⁷

¹⁵ About the value of the documents themselves see next chapter. About personal documents in historiography cf. Louis Gottschalk, "The Historian and the Historical Document." *The Use of Personal Documents in History, Anthropology and Sociology* (Bulletin 53, Social Science Research Council, New York 1945).

¹⁶ Heaton, *op. cit.*, p. 195.

¹⁷ In this case often the document remained in the minute book but the name was crossed out.

One may also assume that there was a certain pressure of public opinion in the communities which, based on the social teachings of Judaism, found expression in market place meetings, in or around the synagogue and outside of it, thus helping to reduce abuses.

Nevertheless, one should not go to the other extreme of assuming an idyllic relationship between the social groups and between leaders and masses — a tendency which, with the growth of romantic yearning toward the past, has recently become pronounced. Far from it! Not only do many documents (not resolutions) tell of strife between the groups, differences between leadership and members, abuses within the communities, rules and regulations carried through, but some are corroborated by official government documents when the differences were brought before the non-Jewish authorities.

Only against the background of a “divided house” within the communities, social differences, abuse of office by leaders, of an oligarchy ruling with strictness and heavy taxation of the less fortunate, could the *mussar* literature and other religious writings of the 17–18th centuries, point out time and again the oppression in the communities,¹⁸ the social division within and the coercion on the part of the administration. Even though such literature usually exaggerates, it nevertheless shows that the oligarchic structure of the community administration was actually exercising its power. The documents depicting the functions of the administration and its practices are, therefore, valuable guides to the study of Jewish internal life during the 16–18th centuries in Poland. These and the other documents also furnish a picture of economic and social relations, and of the way of life.

¹⁸ For instance: *Yesod Yoseph* of Joseph of Dubno (Shklov 1785; written earlier) and many others; cf. B. Dinaburg, “Reshita shel Hachsiduth Viyesodoteha Hasozialiyim ve-Hameshichiyim,” *Zion* VIII, pp. 111 ff., 117–134, 179 ff., IX, pp. 39 ff.

2. THE COMMUNITY RECORDS AND THEIR PUBLICATION¹

Our knowledge of the internal history of the Jewish communities in Poland is derived from diverse sources. While documents of non-Jewish origin deal, for the most part, either with official relations between the communities and the non-Jewish authorities or with certain conditions existing within the communities, those of Jewish origin present varied aspects of community life. The most valuable historically undoubtedly are the *Takkanoth* (regulations) and the *Pinkesim* (minute-books), although they may fail to present a complete record of the many functions fulfilled by the communities or of the lives of their individual members. The *Takkanoth* are of a normative nature, reflecting the administration's efforts to enforce certain regulations. The leaders of the communities evidently considered such regulations essential but the members' views on them are not disclosed. We have neither evidence of their being adapted to the particular needs of the communities nor of the extent to which they became effective. The *Pinkesim*, too, though more clearly illustrating the conditions of life within the communities,

¹ These abbreviations are used in the following chapters:

Balaban, *Krakow* = M. Balaban, *Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu*, 2 vols., Cracow, 1912-36; *Kelilat Yofi* = Ch. N. Dembitzer, *Kelilath Jofi*, Cracow, 1888; Weinryb, *Studies* = B. Weinryb, *Studies in the Economic and Social History of the Jews in Poland*, 1939; Wettstein, *Gedole* = F. M. Wettstein, *Letoldoth Gedole Israel*, 1904; Wettstein, *Israel* = F. M. Wettstein, *Letoledot Israel ve-Hakamav be-Polin*, 1909; Wettstein, *Kadmoniyot* = Wettstein, *Kadmoniyot Mipinkesav Yeshanim*, 1892.

בא"א = בן אדוני אבי; בד"י = בדיני ישראל; ב"ח = בעלי חשבונות; בט"ע = בטביעת עין;
ב"כ = באי כוחו; בע"ח = בעל חוב; ב"ק = בגדי קודש; בקנא"ס = בקנין גמור אנב סודר;
ר"ד = דין ודברים; ובדא"ה = ובדיני אומות העולם; וה"ב = והדר בעלה; וי"א = ויורשו אחריו;
וי"ח = ויוצאי חלציהם; וי"ט = ויום טוב; וי"נ = וימים נוראים; וק"ו = וקל הזומר; ח' = חתן;
ח"מ = החתמי מטה; יב"ן = יהושע בן נון; יצ"ו = ישמרהו צורו ונאלו; לב"כ = לבאי כוח;
לבע"ר = לבעל דין; מ"ד' = מד' רוחות; מש"פ = משה פרושה; נק' = נקרא; עה"ח = על החתום;
עח"מ = על החתומים מטה; ע"פ = על פי; פ"ה = פרנס החודש; קנא"ס = קנין גמור אנב סודר;
ק"ס = קנין סודר; רו"ט = ראשים וטובים; שח"ו = שטר חצי זכר; שט"ח = שטר חוב; ת"ה =
תורתנו הקדושה; תח"ל = תקנת חכמינו וזכרונם לברכה.

are somewhat biased. Since a community secretary was an official, his records were apt to reflect the preoccupations of the administrative group² rather than the activities of the community as a whole. Moreover, a minute-book is, by its very nature, limited to a cursory review of certain events. The *Pinkesim* contain laws and regulations, resolutions passed by the administrative committees, judgements in disputes between community members, and many kindred matters. But the numerous data scattered through these documents together with information gathered from other sources make it possible to fill in some gaps and to form a concept of the relations between the administration and the members and even, to some extent, of the attitude of the members towards each other.

Although the importance of these communal documents was recognized by Jewish historians as early as the last decades of the nineteenth century, few efforts have been made to publish them in full. Due to the enduring influence of Graetz, the following generation of Jewish historians consulted the community archives and published extracts from the *Takkanoth* and, less frequently, from the *Pinkesim*.

The realization of their great value induced David Kaufmann to criticize the indifference displayed by the communities in the preservation of minute-books and other official material. In 1888 he formulated a plan for collecting and publishing this material and was himself instrumental in the publication of some documents from minute-books.³ Similarly, though from another viewpoint, Simon Dubnow in 1891 stressed the importance of the documents in "our archives," that is, of the *Pinkesim* of the communities and of the regional councils and those of the Hebra Kadisha and other societies, "... material which is invaluable for Jewish history, for research regarding their life, character, economic situation and self-government."⁴ He advocated the

² Cf. Weinryb, *Zion* 1936, pp. 297-98.

³ In *Ozar Hasifruth*, II (1888), 88-118; III, 1-24; and in *Kobez al Yad*. Cf. his preface in *Ozar Hasifruth* II, 88-92.

⁴ *Voskhod*, 1891, IV-IX, p. 50. The article on Jewish history in Russia published in *Voskhod*, pp. 1-91, also appeared in Hebrew in *Pardes*, I, and as a pamphlet under the title, נחפשה ונחקרה.

collection of these "historical remnants" and repudiated the objection that the publication of such documents might reveal to anti-Semites the power of Jewish self-government. "We must not sacrifice history to diplomacy . . ." and ". . . our history is not to be hidden because of the fear of journalists who do business with anti-Semitism." Dubnow's description of the form and arrangement of the *Pinkesim* and his plan to collect them led to the foundation of the Jewish Historical Ethnographical Society of Russia which gradually built up a considerable collection of minute-books.⁵ Dubnow himself published fragments from a variety of minute-books as well as the whole *Pinkas* of the Lithuanian Council. The *Pinkesim* materials were also utilized in biographical writings, especially those listing rabbis, scholars, preachers and other leaders of particular communities.⁶ Due to the general inadequacy of the accompanying explanations of their historical meaning and background, however, a great many of these publications remained merely casual accounts devoid of true significance.

Thus the incompleteness of published community records has doomed to failure the attempts to reconstruct the pattern of the Jewish communities in Poland and other European countries. Salo W. Baron is indeed justified in remarking that ". . . even the medieval and early modern communities which have left behind literally thousands of scattered records . . . have been analyzed only on the basis of chance sources which happened to have come to light . . ." and again, ". . . the enormous variety of phenomena accompanying Jewish communal life throughout the ages and the social factors determining them in and outside the community have not yet been fully investigated."⁷

Meanwhile, countless original documents, some privately owned and others preserved in archives and libraries, have been lost. Invaluable minute-books, known to have existed a few decades ago and from which some documents were published, are no longer extant. A systematic search by the Yiddish Scien-

⁵ Cf. also Dinaburg in *Zion* I, 1936, pp. 112 ff.

⁶ Cf. e. g. S. Buber, *Anshe Shem* (of Lwów), Cracow 1895.

⁷ *The Jewish Social Service Quarterly*, XII (1935), 44.

tific Institute of Vilna a few years before the second World War brought to light only some of the less valuable records dating from comparatively recent times or those of unimportant societies, written during the nineteenth century. During the war many more private collections and communal archives have either been destroyed or, at best, become temporarily inaccessible to Jewish scholars. The same is true of Germany and other European countries. Hence, those records which have been rescued have gained increasing importance.

It may be noted here that minute-books and other Hebrew records are also philologically very valuable. Despite their numerous grammatical errors and frequent carelessness (characteristic also of the rabbinic literature of the fifteenth through the eighteenth centuries) they offer excellent examples of the language then used by rabbis and other community leaders and are evidence of the more or less successful efforts to express secular matters in biblical and talmudic terminology.

Due to present world conditions, plans to organize a worldwide society of Jewish historians⁸ for the purpose of preparing a kind of *corpus* of communal records must, unfortunately, remain unfulfilled. Since the publication of disconnected parts of documents is of little value, the available material might be sorted and selections arranged for publication in a form already successfully employed for other groups of historical documents. This is an imperative task for Jewish research.

The present *Studies* consist of a selection of documents transcribed from the Poznań, Cracow and Włodawa minute books and arranged according to subjects. Every subject is briefly elucidated in the introductory chapter which, it is hoped, will convey something of the background and the historical value of each document or group of documents. A few general remarks of a bibliographical nature and information concerning the origin of the respective documents may also prove helpful to the reader.

⁸ Cf. F. Friedman in *Yivo-Bleter*, 1938, pp. 304-5.

PART ONE

POZNAŃ (POSEN)

A. *The Community Records*

The Jewish community of Poznań is among the oldest in Poland and was for centuries one of the few important communities in that country until, in the second half of the seventeenth and in the eighteenth century, it began to decline.

It is from the Poznań community that some of the earliest Jewish community records in Poland have been preserved. They are the so-called *Ksherim* book (the electors of the community administration were known as *Ksherim*) and the *Sepher Hazikronot* or minute books. The entries in the *Ksherim* book begin with the year 1621, and those in the minute books with the end of the sixteenth century.¹ Most of the *Pinkesim* from other Polish communities begin with the second half of the seventeenth century, that is, in the period during which the communities were on the decline following the years of ח"ה and ט"ה and the Polish-Swedish wars.

These Poznań *Pinkesim*, whose fate during World War II is not yet known, have already been in use more than three-quarters of a century. Since Perles used them some eighty years ago when he wrote his history of the Jews in Poznań,²

¹ Cf. M. Breger, *Zur Handelsgeschichte der Juden in Polen im 17. Jahrhundert* (Berlin, 1932), III-IV. Before the war the *Pinkesim* were kept by the community of Poznań. A German translation of the *Ksherim* book, made by W. Feilchenfeld, was in the Gesamtarchiv der Deutschen Juden in Berlin.

² J. Perles, "Geschichte der Juden in Posen," *MGWJ*. XIII (1864), 281-295, 321-324, 361-373, 411-420, 449-462; XIV (1865), 81-93, 121-36, 165-78, 205-16, 256-63, and reprint. Perles also published documents of the Council of Four Lands found in this source (*MGWJ*, XVI (1867), 108-111, 152-157, 222-226, 304-308, 343-348).

they have served many Jewish historians: Feilchenfeld and Bloch, the rabbis of Poznań who published some studies on Poznań Jews,³ Louis Lewin for his "Grosspolnische Landessynode"⁴ and "Neue Materialien,"⁵ Heppner-Herzberg,⁶ Breger⁷ and others. On account of the prevailing trends in Jewish historiography toward biographical material and political relations with the outside world, the normative rulings of the *takkanoth* and information on institutions was sought, while the inner relations in the community were for the most part neglected. Examination of the material on Poznań may, however, furnish some very valuable information concerning inner relations of this community which might well serve as a key for the exploration of similar relations in other Polish-Jewish communities.

The *Pinkesim* of Poznań have two advantages: they cover a long period and include an abundance of material, and they are in part from an earlier time than most of the minute-books of the other Jewish communities in Poland. They may, therefore, yield information concerning the time prior to the beginning of the community's decline. Some of this information will show that certain phenomena occurring in later times were not, as usually believed, a result of the decline of the communities. It will yield a picture of Jewish community life before the catastrophic Cossack uprising shattered the Polish communities and before the Polish state began to degenerate. In this way we may gain a more accurate idea of Jewish community life in Poland before the pressure of the declining state and the difficulties of Jewish life forced the community leaders to take measures to

³ W. Feilchenfeld, "Die innere Verfassung der jüd. Gemeinde zu Posen im 17. u. 18. Jht." *Zeitschrift d. Histor. Gesellsch. d. Provinz Posen*, XI (1896), 123-137; — "Eine Innungsordnung f. d. jüd. Handwerker zu Posen," *ib.*, X (1895), 310-316.

⁴ *Die Landessynode der Grosspolnischen Judenschaft* (Frankfort a/M 1926).

⁵ "Neue Materialien zur Geschichte der Vierländersynode" *Jahrbuch der Jüdisch-literarischen Gesellschaft*, II, III (Frankfort/M 1905-1906) and reprints.

⁶ A. Heppner and J. Herzberg, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der Juden und d. jüd. Gemeinden in den Posener Landen*, 1904 ff.

⁷ M. Breger, *l. c.*

counteract the increasing distress. The Poznań *Pinkesim* deal, so to say, with the "normal" state of a Jewish community in Poland.

Most of the entries are in the Hebrew language as used in the rabbinical literature and the *Pinkesim* of the 16 and 17 centuries. It seems however that the *Sopher* (secretary) of Poznań took particular care to write as correctly as possible. Some of the entries, mostly announcements, or those connected with non-Jews are in Yiddish or in a mixture of Yiddish and Hebrew.

The selected documents presented here are transcribed from the *Sepher Hazikronot* III, which constitutes a part of the original, no longer extant, minute-books of the Poznań community.⁸

This minute-book comprises portions dating from different periods which were later combined, with complete disregard for the chronological order of the entries. In some cases spaces which had been left blank between the entries were filled in with later entries which might have some connection with the former (concerning payment or other fulfillment of obligations)⁹ or which might be entirely unrelated. The pagination is from a later date and does not indicate the original order of the parts. The character of the handwriting of the secretary (*Sopher*) of the community at the time offers some key to identification of the parts. This and the dates to be found in most of the documents makes possible the proper use of these valuable records.¹⁰

⁸ The copies were made by Dr. Marcus Breger, now rabbi in Tucson, Ariz., and by this writer, some fifteen years ago in Breslau where the minute-books were lent them by the community of Poznań.

At this point, the author wishes to express his gratitude to his friend Dr. Breger, for generously lending his copy for the purpose of comparing and checking and also for the use of the material for publication. Dr. Breger made some valuable suggestions for reading doubtful expressions etc. which have been utilized here.

⁹ Sometimes only the name was crossed out as a sign of fulfillment, while the rest of the document remained.

¹⁰ The pages of the minute-book for the documents published here are given in the special table below. The original spelling has been retained. Only where there is an apparent mistake in copying has it been corrected.

B. *The Poznań Community*

Although there may be some doubt whether there were any Jews in Poznań when the town was founded in 1253, it seems certain that by the end of the fourteenth century a Jewish community was in existence. This community later absorbed great numbers of Jewish refugees from Austria, Bohemia, Silesia, and Brandenburg.¹¹

Poznań, along with some other Jewish communities in Poland, was affected both by the expansion during the late Middle Ages and the beginning of modern times, and on the other hand by the subsequent decline as well as the transition from money lending to trade and the crafts, the struggle with the townspeople for the right to settle and to earn a livelihood and even for existence. In addition, the community of Poznań also developed some particular characteristics resulting from the specific situation of the town.

At an early date we find in Poznań a Jewish quarter (street), separated from the rest of the town.¹² The overcrowding of this limited space resulted in frequent fires which destroyed the Jewish houses. Epidemics too, or as they are called in the records, *עיפות*, devastated the Jewish homes, and it sometimes happened that the Poznań Jews (or some of them) were forced to leave the place for a time. Together with the non-Jewish population the Jews at times suffered from the floods caused by the overflowing of the river Warthe. On the other hand, the Jewish population increased in numbers and importance as a result of the developing trade in the conveniently situated city.

Poznań was among those Polish towns which evolved a considerable trade. It lay on the navigable river Warthe and at the crossroads of communication lines to several parts of Poland. The medieval staple-right which the city held from 1394, and its proximity to the Northern commercial cities of Thorn and Danzig and to German centres of commerce such as Breslau and Frankfort/O, made of it a focal point for Polish-German trade.

¹¹ M. Breger, *op. cit.*, p. 6.

¹² Although a few non-Jews also lived in this quarter.

The fall of the Hansa put Poznań on the commercial route from Germany (Leipzig) to Russia (Vilna, Novgorod). This general situation made it possible for the Jews in Poznań beginning with the fifteenth century, when the Polish Jews went from money lending to trade, to occupy an important position in the commerce of this city.

Despite the attempts by the non-Jewish merchant guilds to hamper Jewish trade, and although they were successful in forcing the Jewish community to restrict some activities of its members, the Jews managed to develop a considerable business relation with other cities (Breslau, Thorn, Leipzig, Danzig, Hamburg, Prague, Lublin, and Jaroslaw). Some of these commercial connections also reached as far as Berlin, Braunschweig, Magdeburg, Dresden, Erfurt, Nuremberg, Ulm, Salzburg, Antwerp and Florence. This Jewish trade benefitted from the fact that foreign, non-Jewish concerns, such as German cloth manufacturers, the English East Company, and others, appointed Jewish agents in Poznań. We find Jews extremely active commercially: they deal in wool, cloth, silk, fur, hides, leather, cattle, precious stones, and other commodities. This commercial character of the Poznań Jewry is reflected in the composition of the community administration. Representatives of the main groups of Jewish merchants participated, probably more in Poznań than in other Polish Jewish communities, in the administration of their community.

Certain external factors probably also played a part in steering the Jews of Poznań toward commerce. Like a great many medieval Polish cities, Poznań was founded by German colonists. It continued to absorb German immigrants as late as the sixteenth and seventeenth centuries, thereby retaining more German characteristics than other cities. The guilds were more firmly established here than elsewhere in Poland with the result that there was stronger opposition to Jewish craftsmen, hampering the development of crafts among Jews.¹³ The expansion of

¹³ The non-Jewish merchants in their complaints about Jewish competition (1612) maintained that the Jews had previously been occupied in crafts or money lending (L. Koczy, "Studja nad dziejami gospodarczymi Żydów Poz-

Jewish commerce was also strongly opposed by the non-Jewish guilds. But in Poznań, as in other places, they were weaker than the artisans' guilds.

As early as the middle of the fifteenth century there existed in Poznań a great many merchant guilds as well as a guild of retail and pushcart merchants,¹⁴ which endeavored to monopolize all wholesale as well as retail trade. These non-Jewish guilds carried on a bitter struggle against every non-Poznanian merchant and against the Poznań Jews, to prevent them from doing any kind of trade within the city.

The townspeople were eager to limit the number of Jews and the number of Jewish-owned houses. To avoid an influx of Jews from other localities, a number of royal decrees and municipal rulings (1532, 1537, 1544, 1549, 1576, 1619, 1620 and others) were promulgated denying access to Jews from out of town or expelling those already there,¹⁵ limiting the permissible number of houses to be owned and inhabited by Jews, providing for the compulsory sale or confiscation of any houses in excess of the number set. This severe struggle of the city dwellers against the Jews had a pronounced effect on the fate of the Jewish community in Poznań.

Out of this struggle came a number of royal decrees (1523 and others) limiting the rights of the Jews to participate in specific kinds of trade. Another result of the struggle was that the

nańskich przed połową w. XVII." *Kronika miasta Poznania* XII (1934), 262.) Although such statements are always greatly biased (also in Cracow in 1525 the non-Jews held that Jews should be money lenders but not merchants [I. Schipper, *Studia nad stosunkami gospodarczymi Żydów w Polsce podczas średniowiecza*, Lwów 1911, p. 224]) they may nevertheless indicate that the trend was from crafts (and money lending) toward trade (Cf. also *Kronika miasta Poznania*, *ibid.*, p. 340). The royal permission granted in 1593 to the Jews to be tailors was later interpreted by the court in Warsaw, at the insistence of the tailors' guild, as permission to work for Jewish customers only (Perles, *MGWJ* XIII [1864], 364). Not until the second half of the 17th century could more Jews penetrate to the crafts (Koczy *ibid.* XIII, 182).

¹⁴ "Contubernium Institorum seu Budicorum;" cf. for particulars J. Leitgeber, *Z Dziejów Handlu i Kupiectwa Poznańskiego za dawnej Rzeczypospolitej Polskiej*, (Poznań, c. 1929), pp. 25–26 ff.

¹⁵ Cf. also Perles, *MGWJ* XIII, 325, 326.

municipal authorities confined the Jews to a certain street thus giving the jurisdiction of the Jewish community a somewhat territorial basis.¹⁶ Then again, the very fact that, by the 1523 decree, the king demanded a bond of 10,000 florins each, from the municipality and the Jewish community alike,¹⁷ which in case of damage caused to either of the two groups by the other, was to be equally divided between the state and the injured group, placed the Jewish community, so to speak, on an equal footing with the municipality. The same is true of later disputes with the municipality. Both the territorial basis and "equality" with the municipality probably contributed more than a little to the inner development of the community administration.

Royal decrees and instructions to the Palatin, on the other hand, gave the Jews certain privileges. Here again, it was the community administration which was in a position to exercise these privileges. When, for instance in 1571, the order was issued that no Jew should be jailed provided somebody would put up bail for him, it was naturally the community which supplied the bail, thereby gaining the authority to decide who should or should not remain in jail. The same order authorizes the community to inflict any type of punishment, even banishment from the community or corporal punishment, on a Jew, thus making the lot of every individual dependent on the community administration.^{17a}

Another point to be considered is the political situation of the Jews. Poznań had, as we have already mentioned, an influx of German immigrants as late as the sixteenth and seventeenth centuries. Scots (16th century), Italians (17th century), Greeks,

¹⁶ Leitgeber, 71 ff.; Bersohn, *Dyplomatoryusz*, Nos. 24, 39. The Jewish street seems to have been regarded as the community's property, and stall owners were requested to pay rent to the community administration. החנויות שהם ברחוב יהודי' ברשות הרבי' יצא הדבר השלחן לפני פתח המרתוף כמלא רוחב הפתח השכירו' מהן שייך לבעלי המרתוף ושאר השלחנות ברשות הרבים בצדי הבתי' השכירות מהן שייך להקהל אמנם אם יש לבעל השלחן חשמיש בתוך הבית דהיינו שמעמיד שם נג (?) או ארנו שייך החצי' לבעל . . . לקהל' (*Sefer Hasikronot* p. 187 [193a]) [1645 or 1649].

¹⁷ A similar arrangement was made with the community of Cracow.

^{17a} The right to admit Jews to or banish them from the community was in most Polish-Jewish communities in the hands of the community administration.

Netherlanders and Swiss, also came to Poznań.¹⁸ The merchant-guild struggled hard against these non-Poles, too, trying to oust them from the town.¹⁹ The Church and the Jesuits also aided the fight against these immigrants just as they did against the Jews. This led, in the period of Counter-Reformation, to violent opposition to all non-Catholic denominations. The Evangelic churches in Poznań were closed beginning with 1616 and 1617 and their pastors forced to leave the town. The Evangelic Christians then settled (like the Jews from Poznań) in Schwersenz.²⁰

This struggle against the Jews and other non-Poles strengthened the economic opposition and led to riots against them, to attacks by the students of the Jesuit college, to attempts to expel them or to limit their rights, and to abuse against which the Jewish community had not only to resort to some real self-defense,²¹ but also to certain political, tactical and financial measures of self-defense.

All of this undoubtedly had its effect on the organization of Poznań Jewry. The limitation of the number of Jews permitted to live in the city and the enforced housing restrictions necessitated the exercise of a good deal of authoritative power within the community by the representatives of the Jewish population—the community administration.

There were also other conditions which made a powerful community administration necessary. In order to be capable of defending itself, the community had to be strong from within; to prevent the possibility of abuse, of accusations against the entire community, it was necessary to control the actions of every individual, to restrict each one's freedom and to make him dependent upon the whole community or upon its representatives, the community elders.

¹⁸ Leitgeber, pp. 121 ff.

¹⁹ In 1576 the King decreed that Scotch merchants with no immovable property must leave the city. Documents from later centuries tell the story of the struggle against the Greek merchants.

²⁰ Th. Wotschke, "Die evangelische Gemeinde in Posen-Swersenz im 17. Jht," *ZHGP*, XXIX (1915), 97 ff.

²¹ Some records reveal the fact of Jews defending themselves in Poznań during an attack (Cf. I. Halprin, *Sepher Hageburah* I [Tel Aviv, 1941], p. 126).

The Poznań community was therefore probably somewhat better organized than other Jewish communities in Poland and the administration's activities covered a wide range. At any rate, we have a great deal of information about this community in the records of the minute-books covering the period since the end of the sixteenth century. They give a fairly exhaustive picture of the community's activities. They also add considerably to our knowledge of Jewish communities in Poland. In some cases they confirm the fact that certain circumstances previously attributed to the period following the catastrophe of the Polish communities, actually existed prior to 1648. In other cases they give information on activities not yet known, or not yet historically established as fact, in other communities in Poland. These facts are, however, to a great extent characteristic of other communities as well as of Poznań and may therefore permit some generalizations.

The membership right or the "right of settlement" (חוקת עירינות, חוקת הישוב) barring "aliens" from the community was strictly enforced in Poznań. This point is treated at some length in the *Lebush* of R. Mordecai Jaffe, Rabbi of Poznań (לבוש עיר שושן, הלכות נוקי שכנים). In fact, not only were the two Italian brothers Zacuto expelled from Poznań in 1620 because they "dwell here with us in order to trade like any of us, which is unlawful, since they are aliens and from a distant country,"²² but the whole matter of citizenship was handled in a truly "state-like" manner. On the one hand, "aliens" were not admitted to the city or, if they were, had to pay heavily for a temporary stay; on the other hand, the members of the community were not free to dwell beyond its limits or to withdraw their fortunes. The rulings on this point resemble modern exchange limitations and flight taxes in certain countries. Similarly, population policies were introduced by limiting the annual number of marriages. These limitations recall similar regimentation by the state in Prussia, Austria, Bavaria, etc. half a century or more later. It should be noted, for instance, that the four or six couples each year permitted by the Jewish community to

²² Lewin, *Landessynode*, pp. 69-70.

marry represent about 2–4 per thousand of a population of about 3,000, a ratio which would be considered low even in our days. Then there were groups whose members either could not marry without special permission or were excluded from this privilege altogether so far as the Poznań community was concerned.

We have also a great many entries relating to temporary or even permanent expulsion of community members as penalty for offenses ranging from the purchase of stolen goods to insult of the community administration.

On the other hand, the community administration conducted a housing policy endeavoring to provide its members with the maximum dwelling possibilities by barring the use of a house for any purpose except as living quarters.

While the documents relating to the economic regimentation add interesting information to the facts already known, those dealing with financial matters are of great value. They may perhaps serve as a clue to the origin of the debts of the Polish communities generally.

Most of our information on the debts of the Jewish communities in Poland comes from records of the committees set up during the eighteenth century for the purpose of settling these debts. These committees were formed either by Poland itself or by the powers who annexed parts of Poland following the partition of the country. The main creditors were found to be the clergy and the monasteries, etc. It was believed, and confirmed by certain members of these debt commissions, that a great many of the debts were faked; the clergy incited people to attack Jewish houses and stores and then demanded that the community pay them a certain sum for "protection" against just such attacks. This money was regarded as a debt on which the community had to pay interest. Already on the decline, the communities were forced to borrow further sums to pay their taxes and the interest on their debts.

Close study of Poznań's records shows that this community was no less in debt prior to the beginning of its decline than in the eighteenth century. In 1774 the commission found the community debt to be 947,000 Zloty which it reduced by sub-

tracting overpaid interest to the amount of 686,000 Zloty. The records from the middle of the seventeenth century show that debts of over half a million Zloty were then brought into court.²³ Taking into account the devaluation of the Polish Zloty, the half a million in the middle of the seventeenth century would have amounted to more than the almost one million in 1774.

How did it come about that the Jewish community was borrowing so heavily?

The records of the debts for the middle of the seventeenth century already show that these were of a very different nature from the debts incurred in the second half of the eighteenth century. As we have mentioned, the creditors in the latter period were mainly the clergy and the monasteries. In the middle of the seventeenth century this group accounted for only 8% of the debts, 35% of the creditors were non-Jewish townspeople and about 57% were nobles (*szlachta*). The character of these seventeenth century debts seems to indicate that they stem from two sources which at times probably fused:

- a) trade credits
- b) money borrowed from non-Jews for commercial or other purposes.

We know that in the sixteenth century commercial credits developed in Poznań²⁴ and that such credits were considered as debts on which interest had to be paid.²⁵ Many entries in the *Pinkesim* during the first half of the seventeenth century also indicate the nature of the loans. We learn of large sums, ranging from ten to one hundred thousand Zloty, borrowed by the community for the purpose of making loans to its members for commercial ventures. The administration made some profit on the rate of interest. To judge by the *Pinkesim*, the community paid 6, 10, 17 and 20 per cent whereas it charged 18, 20, 25 and more per cent on the money it reloaned.²⁶

²³ Koczy, *op. cit.*, XIII, 226–227.

²⁴ *Ibid.*, XIII, 186.

²⁵ Rabbi Mordecai Jaffe of Poznań tells of such practices, *Lebush Ir Shushan*, Cracow, 1598, par. 128, part 1.

²⁶ Cf. Breger, 23 ff.

The banking activities of the community in Poznań seem to have been fully developed. We have, for instance, entries concerning the sale of precious stones to the community council involving large sums. The price was not paid in cash but was regarded as a debt on which interest was to be paid. The community administration probably sold these valuables in order to obtain cash for its financial operations. We may take these banking operations as an indication of the nature of the Jewish debts.

The non-Jewish records show that in the fourteenth and in part of the fifteenth centuries the Jews were moneylenders. They loaned for the most part to the nobility, although, in the fifteenth century, townspeople were also their debtors.²⁷ By the sixteenth and seventeenth centuries the Jews were no longer moneylenders but had become, to a great extent, merchants.²⁸ They, or the community in their behalf, were borrowing money instead of lending it. This would seem to indicate that when the changing economic situation forced the Jews to become merchants they lacked sufficient funds and the community administration took over the task of raising the necessary money. One method of doing this was to provide the Jewish merchants with notes on which they could borrow. We have many entries indicating that the community furnished merchants with the so-called *mamran* which was a blank note. It is even possible that the *mamran* originated in Poznań. At any rate it is mentioned for the first time in a Jewish source of 1594, namely, in *Ir Shushan* of R. Mordecai Jaffe, rabbi in Poznań.²⁹ The practice of guaranteeing the credit of its members was on the same lines. The second step was to borrow money and lend it to the merchants. Another method was to guarantee for private persons

²⁷ From the fifteenth century we have two records relating to Jewish debtors of non-Jews (T. Nożycki, "Żydzi Poznańscy w XV w." *Kronika Miasta Poznania*, X (1932), 26.

²⁸ Koczy (*ibid.*, XII, 290-291) assumes that a turn in the economic situation of the Jews came with the fire of 1464 in the Jewish street. After this date the number of Jewish money lenders shrank and they disappeared altogether from the records at the end of the century.

²⁹ Cf. Breger, 45 ff.

borrowing money or taking commercial credits. This led, in turn, to debts for the community in cases of bankruptcy.³⁰ Such a situation together with the financial needs of the administration resulted in mounting debts.

The final point of interest concerns the community administration's own finances. In a study published some years ago this writer attempted to analyze the five or six available budgets of Jewish communities in Poland in the second half of the eighteenth century.³¹ A comparison of the expenses showed that in every case the internal expenses for Jewish affairs accounted for a small part of the expenditures only. In Poznań itself, where the expenses for 1774 amounted to 23,356 Polish Zloty, only 17.1% was paid in salaries for the rabbis, the sextons, the *shadlan*, the secretary, etc. Relief accounted for 2½%, and the remaining 80% went in taxes to the state, to the city, for payments and gifts to the officials (Palatin etc.) and to the monasteries. Our documents from the *Pinkas* include budgets for 1638 and 1646 which show similar trends.

The "normal" annual budget was 32,358.10 Zloty which amounted to over 10 Zloty per capita. Of this, about one fourth only was spent for Jewish affairs while over 70% went for taxes to the state and city, gifts for officers and the clergy, etc. Besides this "normal" budget the community also had to pay interest, the amount of which is unspecified, and to expend large sums for extraordinary purposes connected with the political situation. Our information for the four years 1638 to 1641 shows that an average of almost 15,000 Zloty a year was spent, or that these extraordinary expenses amounted to almost one-half of the ordinary budget.

The financial activities of the *Kehillah* appear as those of a kind of banking institution for its members, and the budget is designed mainly to cover the needs arising, so to speak, from the relations with the non-Jewish world, leaving the inner needs to be met by private charity. This picture is further completed by

³⁰ Cf. also Salo W. Baron, *The Jewish Community*, III (1942), 191-192.

³¹ "Beiträge zur Finanzgeschichte der jüdischen Gemeinden in Polen" *HUCA*, XVI (1941), 187-214.

the information on high taxes levied on dowries going out of the town and on capital being taken out.

Other records give us a glance into the workings of the community administration and into some internal relations. We see that the *פרנס החורש* had considerable authority over his fellow *parnasim*. At the same time we note that the elders conscientiously arranged the community affairs prior to fleeing before an epidemic, and a physician who left his post was fined. Also of interest is the information on the Jewish prison and the manner in which imprisonment, and bonds given by the community for its members, were handled.

A detailed analysis of the records also constitutes a valuable source of indirect information on the internal Jewish life of a community in the sixteenth and seventeenth centuries.

THE DOCUMENTS

A. *Membership (Residence Rights עירונוח חוקה עירונוח)*

Citizenship in the Jewish communities was generally treated by the Jewish authorities in very much the same way as the citizenship of the non-Jewish townspeople by the city authorities. The legislation of the city council was sometimes taken as a model. The members of the community were anxious, both for anti-competitive reasons and as a result of limitations placed upon them by the authorities, to avoid the intrusion of "aliens" in their *Kehillah*. Regulations concerning "aliens" were often enacted by individual communities in Poland as well as by provincial and central councils. In 1623 the Lithuanian council barred "alien" Jews from establishing residence "in the Lithuanian provinces without the knowledge and approval of the provincial chiefs." Somewhat relaxed in the years after the catastrophe of 1648, the citizenship limitations were later re-enforced.³²

³² Cf. also Baron, II, 6 ff.

In Cracow community regulations forbade the renting of dwelling space to anyone not having permission to live there. Limitations were also imposed

Connected with the regulation of citizenship were the system of taxation, marriage rulings, and the right to withdraw residence privileges, which were handled by the community officers also so as to enforce their general policy on the members or to punish transgressors. On the other hand, the citizenship rights and privileges also came to mean obligations and responsibility toward the community. This meant limitations on the right *to leave* the community at will.

All these forms of the community policy were apparently fully developed in Poznań. The commercial situation of the town, the fact that royal and other decrees made the community responsible for barring new settlers, and the economic functions of the community office probably necessitated handling these matters with the greatest circumspection. At any rate we have more abundant information about Poznań than about any other Polish Jewish community.

From previously published³³ material we know of the community's efforts, through the provincial council, to determine the rights and limitations of out of town Jews in Poznań, and of Poznań Jews in the provinces, the expulsion of the Italian brothers Zacuto from the town in 1620, and the dispute before the provincial council.

The documents we have here give a more comprehensive picture of the handling of citizenship in Poznań. Two documents (No. 1) tell of the expulsions of "aliens" who had lived there for a time. One document (No. 2) tells about a widow who settled in Schwersenz, the daughter community of Poznań, without the consent of the community. She was expelled, but granted permission to remain over the winter under a guarantee of 300 Zloty. Another document (No. 3) relates to a *melamed* who received the right for a temporary stay of three years. The electors (*Ksherim*) wished to avoid permitting him to remain longer. Documents 4-5 relate to permissions granted in 1636 and 1637 for a temporary stay in Poznań. The first case was

on guests dwelling in the town (F. H. Wettstein, *Kadmoniyoth mi-Pinkassaoth Yeshanim*. Cracow, 1892, pp. 14, 17).

³³ Lewin, *Landessynode* 48, 69-70, 74, 79, 82 ff. 106-107.

that of a refugee from Glogau; he was granted permission to remain temporarily, but was asked to leave the town should the possibility of returning to his home town arise. However, in the next few years he was admitted to citizenship, but the privilege was denied his divorced wife. From document No. 5 we learn that the right to a temporary stay was comparatively expensive (100 Zloty yearly).

The next group of documents (Nos. 6–9) shows that people from various regions (No. 6 speaks of one from Włodzimierz in Southern Poland, No. 9 from Hamburg),³⁴ received temporary permits and that the payment for these was not a fixed one (80 Zloty and 200 Zloty) probably depending on the material situation of the applicant, on his type of business etc. In general, business was reserved for citizens, and transients enjoyed restricted rights only to conduct a business. Those “aliens” who received permission to stay temporarily in the town upon payment of a certain sum, were generally forbidden to do business on their own; they were requested to conduct their business jointly with one of the members of the community³⁵ and had to pay special taxes for this permission. Document No. 10, of 1651, contains a list of 12 such “aliens” who paid varying amounts for the business permit. However, “aliens” who had no such permission were under restrictions similar to those imposed by the towns on non-citizens. From document 11 we learn of these restrictions imposed in 1634. Two other documents (Nos. 12 and 13) record cases when out of town people did *not desire* citizenship because they wished to avoid taking upon themselves the responsibilities involved and were prepared to pay for a temporary stay. However, they later asked for prolongations and again paid a fixed amount.

The responsibility of the members for the obligations of the community and the reluctance of the administration to let them leave led to a great deal of friction. The Jewish community of

³⁴ Cf. Koczy XII, 358 about a similar case of a Jew from Hamburg “Lazarus iudeus Hamburgensis et negotiator” receiving such permission in 1663; another case: Lewin, *Neue Materialien* II, p. 23.

³⁵ However document 6 shows that one of those listed here received the right to conduct business by himself a few years later.

Poznań was so particular about this question of payment by those who moved away that they asked their delegates to the Four Land Council (1644) not to consent to any resolution or ordinance of this Council concerning such a question or any other internal problems of the community.³⁶ In fact, they had long-lasting disputes before the Council about some individuals who left the community without their permission and in some cases (one concerns a refugee who left during the Polish-Swedish wars [1655–59]) the offender was obliged either to return or to pay a certain sum.³⁷ The Poznań community sent the *herem* after one of the residents who left for Germany, and requested assistance from the community of Hanover in this matter. A record from 1609 has been preserved which states that nobody might leave the community without the permission of the community administration,³⁸ setting a high fine for failure to comply. At the same time, a number of instances of failure to follow this ruling are recorded (document No. 14). We have further a group of documents showing how this ruling was handled. One case (document No. 15) relates to a man who became a rabbi in another locality, and was released from Poznań for ten years with the possibility of retaining his citizenship. Documents Nos. 16–19 tell the story of those who moved away and had to pay the Poznań community before being released, or to give guarantees that they would return, or, in another case, the property of an orphan was confiscated from an uncle. We see further how those who moved away temporarily were not to take more of their money than necessary for their living expenses (document 20); they had to give securities for their return or to take an oath to this effect (doc. Nos. 21–24). Leaving for two months or even to attend a fair on business,

³⁶ Perles, *MGWJ XVI* (1867), 343–345.

³⁷ Lewin, *Landessynode* p. 90, 99–100, idem. *Neue Materialien I*, p. 11, II pp. 24–26.

³⁸ Cf. also Baron II, pp. 15 ff. About Cracow cf. also Balaban in *JJLG X* (1895), pp. 353–354. The electors (*Ksherim*) resolved in 1654 that the cantor should declare the ban against any who desired to leave without permits and any who refrained from telling the elders of such cases about which he might know. (Cf. Lewin, *Neue Materialien I*, p. 11).

required a permit (Nos. 25–26). In some cases (probably when there was a suspicion of fraud)³⁹ a guarantee of return was necessary even to attend one's daughter's marriage, to go in search of a bride, or to get married (Nos. 27–29). In fact, when an individual was compelled to move away because he was unable to make a living, he had to take an oath that he would return upon request and give a promissory note as guarantee (No. 30). Apparently the man concerned in this case did not belong to the category of the real poor (the fact that a promissory note was required shows that he was worth something) undesired by the community. Documents 31–32 show that in such cases (one is from 1637, the other 1642) the community even supported emigration.

At the same time the right to withdraw the citizenship was used (1632) to punish the recipient of stolen goods (No. 33), a crime against the order of the community (1669) or some other transgression (Nos. 34–36).⁴⁰

B. *Housing Policy*

In the sixteenth century the struggle of the townspeople against the Jews, especially as commercial competitors, led to a number of limitations being placed upon Jews. A royal decree of 1532, issued to the municipal authorities, forbade Jews to move beyond the Jewish street into the town of Poznań or to purchase property there; five years later came the demand that within a year the Poznań Jews should sell to non-Jews all the houses and lots which they owned outside of the Jewish street.

³⁹ A case is also related in which a husband left the city with a permit but his wife was arrested until a guarantee was procured. באשר האלוף כהר"ר ישראל הרא"ק [חתן ר' איציק קרעמער] נסע מקהלתינו בראשונה בעצמו ואח"כ שלח אחרי אשתו שגם היא אליו תבוא כרי לעקור מקהלתינו בלי הודע ונתעקלה אשתו ע"פ צווי האלוף'י הקהל, בכך נכנסה חמותו האלמנה מרת אסתר אלמנת ר' איציק קרעמיר הנ"ל בערבות גמור בכל חומר וחוקף. . . חשרי חמט"ל (p. 178a).

⁴⁰ Cf. also Lewin, *Landessynode*, 71; idem, *Neue Materialien* II, 35–36 B. Weinryb, "Al Yahasan shel ha-Kehilloth be-Polin le-Baalei malacha ule-Poalim", *Yedioth ha-arkheon ve-hamuzeon shel tenuath ha-avodah*, III–IV (Tel Aviv, 1938), 9–22.

In 1544 they were forbidden to buy or to rent any house in excess of the number which they had previously owned and, five years after that, the King permitted the municipal authorities to confiscate any houses in the possession of Jews over and above the number permitted them. In 1558 an agreement was made with the townspeople whereby Jews were, under certain conditions, to be allowed to own some houses more than the forty-nine which they had had previously. The same agreement obliged the Jews to build a new house immediately in case of destruction by fire or other accident.

As a result of this agreement the Jews soon owned 'eighty-three houses. But this number seems to have been inadequate for a population of about 3,000 souls (an average of 37 souls per house) and houses in the suburbs were rented or bought from the nobility.

In 1619 the townspeople tried through the court to evict the Jews from the suburbs and finally, in 1620, they succeeded in obtaining an order from the King forbidding Jews to settle in the suburbs. The struggle to prevent any possible expansion of the Jewish quarters continued and, at its Diet (Sejmik) in Środa in 1628, the nobility demanded that the delegates to the Diet in Warsaw should request an investigation of this matter through special commissars to be sent to the Palatin.⁴¹

This housing situation forced the Jews to employ a policy which would insure maintenance of every inch of possible dwelling space. Hence they took steps to assure the speedy rebuilding of any house which fell into ruin and to prohibit the use of homes for purposes other than as dwellings. At the same time a ceiling price was imposed on rents.

A document from 1642 (No. 37) shows how the community administration tried to force its members to rehabilitate ruined buildings. From the two following documents (Nos. 38-39 of

⁴¹ *Dyplomatarysz* No. 138; Leitgeber, 74-86. In 1641 the Jews owned 137 houses but these, too, seemingly failed to meet their needs since a great many of them were small houses; 80 were wooden houses of which 40 had only one floor, 39 two floors and 1 three floors; of the 57 stone houses, 48 had two floors and 9 three floors (Perles, *MGWJ* XIII, 420).

1629 and 1640) we learn that for the purpose of rebuilding, ruins were either transferred to somebody else or the administration attempted to persuade a rich relative of the owner to undertake the repairs.

Documents 40–41 show how the community tried to force landlords to rent every available apartment. Document 40 deals mainly with members of the community administration themselves. The regulations could only be enforced upon them by some higher authority; and in Poznań the seven electors (*Ksherim*) who elected the administration⁴² constituted such an authority. From the next document we learn that dwellings were not permitted to be used for any other purpose.

Document No. 42 contains some of the regulations in connection with housing, and the ceiling price on dwellings. This amounted to 80 Zloty for a 2-room apartment and 100 Zloty for 3 rooms. For the purpose of comparison it may be mentioned that the salary of the rabbi for 1638 and 1641 is listed as 230 Zloty a year, that of the preacher as 156 Zloty in 1638, and 208 Zloty in 1641; in the same year two physicians earned 200 Zloty. Thus, the rent of a two-room apartment amounted to approximately one-half or one-third of the yearly salary of the rabbi or preacher, respectively.

The two last documents in this group (Nos. 43–44) are evidence of the manner in which the Jews had to struggle for their housing. There was a conflict with the monks as a result of which, after an expenditure of 18,000 Zloty,⁴³ some houses had to be demolished and in others windows and doors (probably facing the non-Jewish neighborhood) had to be boarded up. In its anxiety to avoid repetition of this incident, the community was prepared to demolish porches etc. even when the necessity for such action was uncertain. To cover the expenses of this incident new taxes were levied (Document No. 44).

⁴² In Poznań the names of 21 citizens were placed in the box (קלפי); the first seven to be drawn out were electors (called *Ksherim*) who chose the community administration. They also made regulations which were regarded as highly authoritative.

⁴³ In the budget of the same year the amount is listed as 20,000 Zloty.

C. *Population Policy (Marriage)*

Connected with the citizenship regimentation and probably also with the housing and economic situations were the rulings governing marriages and the methods of handling them.

Since a person from another town usually had the right to settle in the community of his bride, it was apparently decided at an early date that every such marriage required the special permission of the community administration. A document of 1628 speaks of a transgressor of this rule to whom citizenship was denied (No. 45). Other documents (Nos. 46–47) from the years 1641, 1649, 1662, relate apparently to a situation of this sort; it was forbidden to erect the *חופה* or it was made clear at the betrothal that the couple would not live in Poznań.⁴⁴

Another limitation imposed, probably for fiscal reasons, was the refusal to permit a bridegroom to marry a girl from out of the community unless she would bring in at least 400 Polish Zloty. The ruling was enacted in 1631 or earlier (document 48)⁴⁵ and was executed and put into practice in such a manner that membership in the community was withdrawn from transgressors. This is evidenced by a group of documents Nos. 49–51 from the years 1631 and 1633.

Some decades later⁴⁶ a quota was also set for marriages among people of limited means (six marriages in a year when the dowry was 400 Zloty or less). Of these six marriages four were designed for cases in which one party came from outside of Poznań and two for cases in which both parties were natives. Better situated persons were able to obtain permission beyond the quota. At the same time, any marriage within the next half year was forbidden (No. 52). A transgressor who married during this

⁴⁴ Cf. similar regulations in Cracow, Balaban, *JJLG* X (1895), p. 329.

⁴⁵ In Schwersenz, the daughter community of Poznań, this ruling was enacted or repeated in the first decade of the eighteenth century (Michael M. Zarchin, *Jews in the Province of Posen* [1939] p. 11).

⁴⁶ According to Heppner-Herzberg, p. 52, it was introduced in 1679. An entry in the minute-book shows that such a regulation existed as early as 1676/77 (p. 248/267/b). תקנות השדיוכין אשר תקנו האלופי' יא אנשים והחלחלה התקנה . . . מ"ח טבח חל"ז לפ"ק . . .

half-year was deprived of his citizenship and forbidden to request readmission until three years had elapsed (No. 53).

One group of people, the so-called *משרתים*, comprising domestic servants and other employees was, by an ordinance of 1629, forbidden entirely to marry without the consent of at least two-thirds of the members of the community administration (document No. 54). From another record (No. 55) we learn that this regulation was enforced even when the bride was a citizen of the community. By 1645, however, the sextons were dropping enforcement of this rule and were writing betrothals without permission of the community officers. They were then warned against this practice even "when both parties are from our community" and threatened with removal from office (No. 56). In every case a guarantee was then demanded that the *משרה* would leave the community within a short time (Nos. 57–58).⁴⁷

D. *Economic Regimentation*

The Jewish community was not only an organization set up for educational, religious or welfare purposes, but also a society living its life within the bounds of its territorial unit. Hence this organization had also to attend to the economic affairs of its members. We know from published records of Poznań⁴⁸ the prominence of economic matters and regulations concerning fairs in the activities of the community. The documents presented here add some valuable information.

Document No. 59 concerns self-defense on the way to a fair. The travellers are asked to stay together and to defend them-

⁴⁷ It seems that only in an exceptional case was a permit granted to a *משרה* to marry and settle temporarily in the town upon presentation of a guarantee of good conduct. [בתקיעת כף] בפועל ובכל חוקף הקהל כמ"ר ליור חלפן. החקשר בה"כ [בתקיעת כף] בפועל ובכל חוקף הקהל כמ"ר ליור חלפן. ואחרת פריידל אשת כמ"ר יעקב לאוויין ונעשו ערבי' בעד המשרת כמ' משה בהר"ר יצחק מאוברניק כל שלש שנים רצופי' שיתנהג כהונן וכשורה שלא יבא עליו דבר רע ח'ו ואפי' כמלא נימא ועי' (180) החקשרו' זו ניתן לו רשות והרמנ' מהקהל שיעשה חיתון פה אתנו . . . ו' זך ניסן תש"ל [185]b). In Cracow, according to the regulations of 1595, a special permit to marry, required by girls with a dowry of less than 150 Zloty, was granted when the elders were convinced that the couple would not be a burden on the *Kehillah*. (Balaban, *ibid.*, 329).

⁴⁸ Lewin, *Landessynode and Neue Materialien*.

selves against the attacks frequently made on such groups.⁴⁹ The next record (No. 60), from the year 1628, supplements the other regulation of membership which deals with the rights of “foreigners” in business in the community. Poznań Jews are forbidden to take wares on commission from “foreigners”.⁵⁰ A further document (No. 61), dated 1611, is apparently also intended to insure the rights of the members against foreigners.

From a group of documents (Nos. 62–66) we learn of an attempt to regulate the community members’ own business, whether in Poznań or beyond the town, with the aim of eliminating or regulating the business practices of those who might harm others in a certain line.⁵¹

Other limitations in business or crafts (doc Nos. 67–71) resulted from an endeavor to avoid competition or the pressure of the non-Jewish townspeople. When the guilds demanded that the Jews be excluded from the wool trade or eliminated from peddling, the Jewish community was sometimes forced to impose limitations on its members.

To the inner economic regulations belong the documents relating to certain limitations in admitting employees or certain craftsmen to the community (72)⁵² and regulating the rights of assistants to conduct business (No. 73). Of interest also is the attempt to prevent employees from neighboring stores from drawing the customers away from each other (document No. 74);

⁴⁹ A resolution of 1633 ordered that in case of “a danger in the way” a “pioneer” (חלוץ) must be sent to the fair to see to it that appropriate measures should be taken (Lewin, *Landessynode* I, 7). Cf. about the self-defense of the Poznań Jews against attacks in the town itself, Halprin, *ibid.*; about attacks on travelers and merchants see Leitgeber, p. 189.

⁵⁰ Cf. also Breger, 14.

⁵¹ Cf. also Lewin, *Landessynode*, 88, *idem*. *Neue Materialien* II, 10–11.

⁵² The craftsmen concerned belong to the clothing industry. Five years later a record tells that since the number of clothiers has grown, “many” are emigrating from the community. ונתעצמו לפני הראשים והשופטים עיני העיריה שלימה יצ'ו כל כת החונים וכת השמש' יצ'ו דקהילתנו באומרם היום רבו כמו רבו ומוסיפים בכל יום יום בעלי מלאכת יהודים במלאכת בנדים מבני הקהלה יצ'ו ובסבה זו הלכו מכאן אנשים שלמים וכן רבים נגזרו ועבר מקהלתנו לגור בק'ק סווערזעניץ יצ'ו לעשות שם מלאכתם אשר המה עושים במלאכה ועל ידי שבשביל שהולכים מכאן כנ'ל נגרע הכנסתן בענין מעות חופה ומעות חנאים [שצ'ני] (p. 148a [151]).

this is another of the regulations which somewhat resemble those of non-Jewish towns.

Protecting the economic interest of the community members included supervision of the toll collector⁵³ so that he should not overcharge (No. 75) nor himself buy up all the goods coming into town (No. 76).

The almost endless economic struggle with the non-Jewish townspeople probably made it imperative for self protection to conceal from them the inner Jewish economic practices (No. 63). Transgressors of this rule of secrecy (Nos. 77-79) were heavily fined.⁵⁴

The next document (No. 80) belongs apparently to the same group of "political" self defense; it was probably considered that overcharging the dignitaries might have adverse results for the community.

E. *Finances*

We have but little information about loans to Poznań Jews or about their debts in the sixteenth century. We do know that during that century trade on credit was developing⁵⁵ and that Jewish businessmen were granted such credit. From the court-books and other official records in which were recorded those cases which came to court, we learn that during the sixteenth century Jews from Poznań obtained merchandise on credit in several localities and that at the same time Jewish merchants granted credit to non-Jews. The sums involved however were far from high,⁵⁶ exceeding the amount of 10,000 Zloty in exceptional cases only. By the end of the century the amounts began to increase, probably as a result of the development of commerce. The entries made in the 1590's already deal with sums such as 11,000 Zloty credit granted to Poznań Jews in Salzburg (1599), and 21,000 Zloty in Hamburg (1590-93). On the other hand we

⁵³ Cf. also Breger 13; Lewin, *Neue Materialien* I, 7, 10; II, 6, 17-18.

⁵⁴ Cf. also Lewin, *Neue Materialien* II, 32 ff., 41 ff.

⁵⁵ Koczy XIII (1935), p. 186.

⁵⁶ Cf. the figures *ibid.*, pp. 212-225.

find entries of Poznań Jews crediting non-Jews with amounts up to 10,000 Zloty (1582) and 34,416 Zloty (1598).

But these years (1590's) seem to have marked the peak of the Poznań Jewry's prosperity, or else the developing commerce necessitated the use of ever greater sums. At any rate, the loans and the credits advanced to them finally led to some insolvency which resulted in mounting debts.

After the Poznań fire in 1590 the Jewish community took a loan from Mordechai Meisel of Prague.⁵⁷ From our documents we learn that as early as 1592 the community was heavily in debt so that the administration resolved to hold a special session to deal with this matter (document No. 81). About half a century later (in any case before the catastrophic year 1648) it had already become necessary to levy a special tax to repay part of the debts to the nobility who demanded repayment even before the time agreed upon because they had to go to war (No. 82).

The next group of records shows both the manner in which the community borrowed money in order to reloan it to the members, and gave guarantees for their loans or for their commercial credits. Document No. 83 speaks of a loan from a non-Jew of cash and precious stones which was officially taken at 10% but which, as a matter of fact, amounted to more because, according to the terms, the loan was paid back gradually but the interest remained the same up to the final payment at the end of 10 years. Precious stones and money the community borrowed from one of the *parnasim*, too, (No. 84) who also lent them a promissory note (No. 85). We may probably assume that the fact that precious stones were purchased by the community administration on credit for which they paid interest implies that the administration as such conducted some kind of trading or banking concern. These valuables were probably sold to obtain cash to reloan. The fact that a *parnas* lent money to the community administration in order to get 10% interest may indicate that in the 1630's the community was still regarded as a safe investment. As a matter of fact we find that the credit of the community was better than that of this same *parnas* (who

⁵⁷ David I. Podiebrad, *Altertümer der Prager Josefsstadt* (Prague 1862), p. 32.

was probably a rich man) since he requested them (document No. 85) to guarantee for him the amount of 4,000 Reichstaler (about 24,000 Zloty). This matter of guaranteeing seems to have been a mutual one, for in 1639 the community asked him to guarantee 4,000 Zloty (document No. 86). A similar case of mutual guarantees is related in document No. 87.

The complicated financial transactions and the financial situation of the community may be gleaned from the documents Nos. 88–90. The community guarantees for loans or credits of its members and receives from them a part of the money on loan at 17% interest; from the accumulation of this interest the community had to repay the whole debt (No. 88); or that the community gives guarantees for its members and accepts heavy obligations on their account.

How a debt developed from one such guarantee which burdened the community for decades may be shown by the next group of documents (Nos. 91–93). In 1637 the community gave a guarantee for Josef Mendel, one of the richest Jews in Poznań.⁵⁸ The guarantee was to Tuczyński for 20,000 Reichstaler to be paid up in ten years. In 1645 we again hear of a settlement by the community concerning 130,000 Zloty (presumably the same 20,000 Reichstaler) which, it is said, should belong to the business of the community for profit. But a year later (document 93) the above Josef Mendel is warned to give a guarantee for the 100,000 Zloty of the Tuczyński debt. This debt to Tuczyński however was still unpaid in 1667 in which year the matter was brought to court.⁵⁹

The sum borrowed from Tuczyński was designated, as mentioned in the record, for the benefit of the community, which probably meant loans to the members. In this particular case the entire amount went to one member, one of the richer men, but the banking activities of the community generally included many of its members.

We hear (document 94) of a debt to the Jesuits resulting in turn from loans taken by Jews from non-Jews and later guaran-

⁵⁸ Cf. also Koczy *ibid.* p. 199.

⁵⁹ *Ibid.* 227; cf. also Breger, 25.

ted by the community for a number of people. Our document from 1639 instructs them to repay this amount in due time.⁶⁰

These banking operations of the community administration were apparently undertaken either, as in the last case, with a view to preventing Jewish houses from falling into non-Jewish hands, or for the sake of the income to be gained by lending at a higher rate of interest than that at which they borrowed.⁶¹

There were, however, other loans, too, which lacked any profit-making motive.

Although it was resolved in 1630 that wealthy members should be obliged to lend money to their poorer relatives so as to relieve the community administration of the burden (No. 95)⁶² the banking activities of the community also provided for them. Money was lent to rich and poor, their property was mortgaged or taken in pawn⁶³ and *ממון* were lent them on which they were able to obtain money. A great many entries deal with such loans, ranging from a few Zloty to hundreds and thousands. The few documents selected from the years 1628, 1630, 1633, 1640, and 1641 (Nos. 96–102) give an idea of such loans and the manner in which they were handled.

⁶⁰ Other documents tell the story of this debt to the Jesuits. Two Jews owed money (apparently a commercial credit) in the form of a mortgage on their houses to a non-Jew. They went bankrupt. The non-Jew then either sold or donated his rights to the Jesuit Order. The community saw to it that the houses should again return to Jewish ownership and guaranteed the new owners' debt to the Jesuits; in this connection the elders secured also a cash loan which was in turn loaned to some community members (Cf. also Breger p. 27).

⁶¹ Cf. also Breger, p. 26 ff.

⁶² A few years later a special donation made it possible to have a fund from which to lend money to the poor: *מאחר שהאלופי' כשרי הקהל יצ'ו בפסח הישועה: בפסח הישועה: על משכנות דוחקם על פ'ק השביעו הקהל יצ'ו לפקח בענין להמציא מעות להלוות לעניים על משכנות דוחקם בשעת דוחקם בכך העיר ה' את רוח האלוף הקצין כהר"ר מנחם מענדל פרנס יצ'ו והתנרב להלוואות משכנות כשרים מאתים זהו' פו' יועל זה נתבררו מחוך הקהל ועדה יצ'ו האלוף' כהר"ר יעקב צבי יצ'ו זכהר"ר וואלף סגל יצ'ו בידם יהא ניתן הסך הנ"ל והם יחתמו ממרני להאלוף הקצין כהר"ר מנחם מענדל על סך הנ"ל לשלם אחר כלות שנה וששה שבעות והאלופי' הנ"ל ילוו להעניים על משכנות לכל אחד ואחד לא יותר מחמשה זהו' פו' . . . יום ב' כ"ג ניסן הישועה בהסכמה . . . [שצ'ו] (p. 158 [162]a).*

⁶³ It is interesting to note that books were given as a security. One entry from 1607 (p. 162 [166]b) tells about *משכון* for an apartment consisting of "חומש עם פירש'י ורמב"ן, מחזור עם פי' צרור המור."

Notes (*mamran*) were also given to members of the community or even to other communities (Nos. 103–104) on account of which money could be borrowed.

We have no real information as to the extent of the community's or its members' financial activities. However the figure for the debts in the 1650's, about which a dispute developed and which was brought to court, may give us some indication. These debts amounted to 501,206 Zloty of which only one-fifth (about 105,000 Zloty) was owed by private persons and the other four-fifths by the community elders.⁶⁴

While carrying on its own banking activities the community tried, so to speak, to regulate the market. It set a ceiling price of 22.5% (document 105) on interest;⁶⁵ loans from non-Jews required permission of the community (document 106) and, at the same time, some provision was made for lending money to non-Jews (No. 107). Another regulation forbade a Jew to accept from a non-Jew any obligation upon a Jew (document 108) probably with a view to eliminating speculation with Jewish obligations.

Another group of documents (Nos. 109–119) shows how bankruptcies or prospective bankruptcies were handled. The community made an attempt to save the debtor from insolvency by acting as mediator between him and his creditors. To prevent bankruptcies which tended, in one way or another, to reflect adversely on the whole community, regulations were issued concerning the right to take commodities on credit and assuring payment of the sum credited. Transgressors against these regulations were punished by eviction from the community.⁶⁶ (Nos. 120–121).

⁶⁴ This includes the above mentioned 130,000 Zloty owed to Tuczyński. Cf. Koczy pp. 226–227.

⁶⁵ This ceiling was, however, violated (Breger 30 ff.). Cf. Balaban in *JJLG*, X (1895) p. 313 about a similar regulation in Cracow. For the sake of comparison it may be mentioned that the interest rate in Poland in the second half of the fourteenth century was as high as 106% (Koczy, XII, 267) and in Poznań itself in the second quarter of the fifteenth century it was 36–86% (Schipper, *ibid.*, 260).

⁶⁶ A general attempt was made to regulate the borrowing of money or commercial credits by the members of the community (Cf. Lewin, *Landessynode*,

Although Poznań did not suffer directly from the Cossack uprising of 1648–49, some of the members of the Jewish community who had widespread commercial connections suffered losses; a few were at the time in Lukow, others had their goods in Bar and Konstantinow.⁶⁷ The war conditions and the attendant insecurity were apparently a contributing reason toward the bankruptcy of one of Poznań's richest Jews, Moses Wiener, who owed Danzig merchants 95,706 Zloty,⁶⁸ and some smaller amounts. It seems also that a part of the debt to the Viennese brothers Zelighofer in the amount of 108,000 Zloty, and for which they sued the Jewish community of Poznań in the 1640's and 1650's,⁶⁹ sprang from the transactions of the same Moses Wiener or were, at any rate, of a similar nature.

In any event, the 1640's witnessed a turn for the worse in the community's financial situation which was further aggravated by the above mentioned demand of some nobles for payment of sums owed to them, (doc. No. 82) and also by the damages suffered in view of the disruption of normal commercial connections. The elders then decided to reduce the value of their obligations by 20% and to forbid anyone to take a note or *מסרן* of the community without its consent (document No. 122). A year later, in 1650, the community secured a short moratorium on a part of its debts. At the same time an arrangement was made whereby some of the orphan-moneys in a trust fund of the community were made interest free for one year and a temporary moratorium was granted (No. 123).

During the following years the Polish-Swedish wars further upset the financial situation of the Poznań community. Pressure from creditors increased, Jewish merchants from Poznań were arrested at the fairs in Breslau (1657) and other localities. At

88; idem, *Neue Materialien* I, 15, II, 31, 36). The Council of Four Lands, the Poznań community and others, dealt exhaustively with the matter of bankruptcies. S. Buber, *Anshe Shem* (Cracow 1895), 223, 226; Lewin, *Landessynode*, 81 ff.; idem. *Neue Materialien* I, 6, II 12, 19; Balaban, *JJLG*, X (1895), 328.

⁶⁷ Koczy, 176, 177.

⁶⁸ *Ibid.*, XII 294, XIII 53.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 55; cf. also J. Landsberger in *JJLG*, VI, p. 268.

that time messengers were sent out to collect money to repay the debts, and agreements with some of the debtors were sought.⁷⁰ Documents Nos. 124–125 belong to this period. The first tells of one who was sent to Germany and given the post of preacher at Poznań for three years as a reward, and the second describes a settlement with one of the creditors.

F. Taxes

A few documents concerning taxation show some characteristics which could hardly be found in the records of any other community. We learn that in 1596 it was resolved that when an individual bought a house or gave his daughter a big dowry, amounting to more than the sum on which his taxes were assessed, he should pay retroactively higher taxes (document 126). A group of documents from 1628, 1640 and 1651 show how the taxes were regarded as a mortgage on the immobile property of the taxpayer (Nos. 127–129).

While the community was generally anxious to levy taxes upon its members and to pay in a lump sum to the authorities, it sometimes happened that they preferred to have the non-Jewish officers collect the taxes, probably when they thought that this would be a more efficient method. Document 130 concerns such an arrangement.

Document No. 131 deals with some special taxes paid by the community. The General⁷⁵ received 200 Zloty in order that an officer not unfriendly to the Jews should be installed as mayor; since he did not fulfill his promises the community resolved in 1639 not to pay this sum before the elections. The next document speaks of the obligation to lend rugs (No. 132) on several occasions. The list of the Jews who were obliged to supply these rugs comprises at the same time a list of the rich community members of Poznań.

The high tax imposed on dowries going out of the community had probably two purposes, a fiscal one — to form a new source

⁷⁰ D. Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 40. J. Landsberger, "Schulden d. Judenschaft in Polen," *JJLG* VI, 267–269.

of revenue — and a financial one — to prevent cash leaving the community.⁷¹ The documents (Nos. 134–136) show both the regulations and the workings of this tax.

Similarly, a tax was imposed on other moneys taken out of the community, ranging from 10% of amounts between 400–600 Zloty to 50% of amounts over 2,000 Zloty (document No. 137). However, this tax was somewhat lower than the tax on dowries leaving the community. In addition, no dowry over 1,000 Zloty could be taken out at all.

G. *Community Budget*

While the tax functions of the Jewish communities are more or less clarified by the historiography, very little is known about their internal financial operations. Only a few budgets of Jewish communities have been preserved and most of these date from the eighteenth century. In an analysis of five such budgets by this author⁷² it was shown that only a small part of the budget was for Jewish matters, the bulk going for state, town or landlord's taxes, for "salaries" and for "gifts" to dignitaries, heads of monasteries etc. The same is true of Poznań according to the information we have for the year 1774.⁷³ In a budget of 23,356 Zloty, 4,000 Zloty (17.1%) was for salaries of the rabbis, sextons etc. and 500 Zloty (2.1%) for relief. Thus, the expenses for Jewish affairs constituted less than one-fifth of the budget. Among our records is the budget for 1637–1638 and parts of the one for 1645–1646.

We find here a similar tendency, although in 1638 as much as 14.8% and, including the relief for poor brides, 15.3%, was provided for relief. Nevertheless, the amount paid for Jewish matters constituted just over one-fourth of all expenses, while as much as 70% was allocated to taxes and the non-Jewish authorities.

⁷¹ It was to a certain extent a flight tax such as we know was also taken from people moving out of the community.

⁷² *HUCA XVI*, 204 ff.

⁷³ Perles, *MGWJ*, 1865, p. 176.

BUDGET OF THE POZNAN COMMUNITY 1637-1638

	Zloty	Per- cent
Taxes etc.....	12,000	37.1
King.....	200	0.6
Palatin ⁷⁴	2,000	6.2
Vice-Palatin.....	1,000	3.1
Vice-Palatin's Secretary.....	150	0.5
The General ⁷⁵	1,000	3.1
The General's Secretary.....	150	0.5
Other officials.....	250	0.8
Bishop.....	200	0.6
Clergy and monks.....	785	2.4
Town taxes and expenses.....	523	1.6
Officials in Gnesen.....	200	0.6
Other expenses.....	3,800	11.8
Various expenses at the fairs.....	1,400	4.3
Relief.....	4,809	14.8
Education (Talmud Torah).....	692.20	2.1
For Palestine.....	303.20	1.0
Poor brides.....	150	0.5
Others.....	500	1.5
Salaries for rabbis, sextons, physicians and others.....	1,892	5.8
Guards.....	258	0.8
Various.....	95	0.3
Total.....	32,358.10	100.0

These figures, however, do not tell the whole story. On the one hand parts of the salaries for the rabbi and physician etc. were paid not from the community chest but from special collections. From the budget of 1645-1646 (document No. 139) we learn that a great part of the salaries of the preacher and the physicians came from special collections, while a part of the

⁷⁴ About payment to the Palatin see also Leitgeber, 75.

⁷⁵ Meaning, the General of the part of Poland called "Wielkopolska", in which Poznań was located. The General, as the representative of the King, had in accordance with the Royal decrees of 1518 and 1552 to confirm the elections of the two mayors, who served alternately. (Cf. Joseph Lukaszewicz, *Historisch-Statistisches Bild der Stadt Posen*. I. Posen 1878, p. 115.)

salary of the cantors was derived from their income from other sources. On the other hand this budget does not include all the expenses. It is mentioned that interest has to be paid, but no amount is specified. We do have a little more information about the extraordinary expenditures connected with attacks on Jews or with other misfortunes. In the years 1638–1641, these expenses were 59,000 Zloty (beside some gifts for officials etc.). If we add this amount to the regular budget the percentage of expenditures for internal Jewish affairs will be much smaller and will not amount to more than 13–14%.

H. *Administrative Functions*

Some of the documents belonging to this group afford a most interesting insight into the activities of the community elders. Thus, in 1630, before they fled the town as a result of an epidemic, they decided to meet about a month later to arrange the urgent matters⁷⁶ and they forced the five *parnasim* to remain in the town a few days more in order to attend to urgent affairs (No. 140). Likewise of great interest is the resolution of 1638 giving the *פרנס החודש* almost absolute power⁷⁷ at the meetings of the elders (No. 141). Two documents relate to raises granted the midwife (No. 142) and the preacher (No. 143); the latter after he had left for another community.

Document No. 144 tells of the installation of *שוחרטים* and the next excludes the cantor from any office in the community administration (No. 145).

Of interest also is the group of documents dealing with the physician. From the first of them, dated 1630 (No. 146), we

⁷⁶ Cf. in this connection the letters from Cracow to the elders in 1588 while they fled from an epidemic (B. Weinryb in *Historische Schriften* of Yivo II, pp. 64–76). However we do not know how far the Poznań elders did fulfill this demand. To judge from the claim to the physician (doc. No. 146) it would seem that they really did somehow fulfill their obligations. In 1608 money was being collected for the purpose of buying a house near Gnesen to shelter Poznań and Gnesen Jews should they be forced to leave town during an epidemic (Lewin, *Landessynode*, 81).

⁷⁷ Cf. also the resolution of 1628 concerning internal strife (Lewin, *Neue Materialien* I, 5).

learn that, on account of his having left the town during an epidemic instead of staying to help, the elders demanded repayment of a debt and of the taxes from which, as a physician, he was exempt. He paid the sum and was later re-installed as physician on condition that he should not leave the community even for a short time without having another physician to take over his work. A similar condition was repeated ten years later when the brother-in-law of this Isaac was engaged as a physician (No. 147). In a document dealing with installation of a physician about thirty years later (No. 148) we hear that he was in addition ordered to refuse to split fees with the non-Jewish druggist, a practice which probably began to develop at that time.

The community elders had also to fix the fees of the rabbi and *Hazan* for weddings (No. 149), to attend to repairs to the pipes⁷⁸ of the water system (No. 150), and to deal with incidents occurring between Jews and non-Jews (No. 151).

Of some interest is the last document (No. 152) which testifies that a certain individual was warned that if he did not remain away from Poznań the community would take all possible measures against him. The terminology רודף used here shows that this deals with a heavy transgressor and that the community was ready to inflict the worst penalty.

I. *Bonds, Imprisonment and Expulsion*

In Poland, debtors or transgressors against the Jewish community or against non-Jews were usually placed in the Jewish prison maintained by the *Kehilla*.⁷⁹ The royal privilegium of

⁷⁸ The pipes of the water system going through the Jewish street belonged to the community but for this they had to pay a yearly tax to the municipal authorities (Leitgeber, 84).

⁷⁹ Cf. also Baron II, p. 226. However, his statement "imprisonment for debt . . . was relatively infrequent for a people dependent upon a money and credit economy" does not apply to Poland. It was customary in Poland in former times to state on the debt-note that the debtor would be imprisoned in case of non-payment (Schipper, 93). The so-called תקנה הבורחים of the Four Land Council, regulations of the communities, as well as records of the minute-books show that imprisonment for this reason was not infrequent.

1571 for the Jewish community in Poznań instructed the Palatin not to imprison any Jew for whom a bond were guaranteed.⁸⁰ From this angle the *Kehilla* became responsible to non-Jews for those who should be detained. The other prisoners were debtors who failed to pay their debts. The community administration could release such people only under guarantee that they would be available when needed.

Our records give us an idea how these things were handled.

We learn that the *parnas* treated the prisoners who were delivered by non-Jews carelessly and the *Kehilla* sometimes had to pay a heavy fine (No. 153). It was therefore demanded that the consent of all five *parnasim* should be required for such releases. A debtor was sometimes released for the duration of the fair (No. 154). The other documents (No. 155–156) show how in cases concerning debts to non-Jews (small or large amounts) the officers of the community were reluctant to release the debtor without good guarantees for high bail. Another case is related in document No. 157. The community paid a debt for one of its members apparently in order to get him out of the non-Jewish prison. After his death they placed this amount as a first mortgage on the house which remained to the heirs.

Sometimes the elders of the community made themselves responsible to the official guarantor of a member of the community, or to an individual commissioned by them, to undertake a certain task in the name of a member (Nos. 158–159A). In most cases the community administration required such a guarantee in money matters, as well as in the case of imprisonment (Nos. 159B–160), or when a member was being held for trial (Nos. 161–162). Guarantees or bail were also required for transgression of public morals or in a case of theft (Nos. 163–164).

Besides debtors⁸¹ the community also jailed persons charged with divulging vital information (No. 165),⁸² instigating the sei-

⁸⁰ *Dyplomatarjusz* Nr. 138; Leitgeber p. 79.

⁸¹ Cf. also LL 81; above Nos. 100, 154; Halperin 46; PML, pp. 6, 7, 70.

⁸² Other documents from Poznań mention only excommunication (LN I, 12; II, 32–33, 43; cf. also LN I, 13). The same is also true of the documents of the Four Lands Council (Halperin, 124–125) and the Lithuanian Council (PML, 198, 218). In Cracow imprisonment was also used as a means of col-

zure by a non-Jew of commodities belonging to [Prague] Jews in Gnezno (No. 166), unfair practices in commerce (No. 167), theft, sale of stolen goods, or similar misdeeds (No. 168). In the latter case, however, imprisonment seems to have been regarded as severe enough punishment for first offences only; constant offenders, or those who refused to promise to mend their ways, were either expelled from the community (Nos. 168–169)⁸³ or forbidden to continue to practise their crafts. In Poznań some offenders were also placed in the pillory (No. 170).

J. *Sumptuary Regulations*

In the Middle Ages the restriction of luxury and heavy expenditures was usually part of the business of town-councils. The Jewish communities, too, attended to matters of this sort. In the thirteenth-fifteenth centuries,⁸⁴ in Germany, Italy and Spain, festivals were prohibited, certain articles of clothing were outlawed, and the permissible number of guests at a wedding reduced. Cracow had elaborate luxury regulations in 1595.⁸⁵ In 1628 the Lithuanian Council enacted anti-luxury regulations which were reenforced in 1637. Following the massacres of 1648–49 new regulations, also intended as “kill-joys,” were enacted.⁸⁶

lecting taxes, following attempts to excommunicate those whose payments were in arrears (Wetstein, *Kadmoniyoth*, 13; cf. also Halperin, 81); cf. also PML, p. 129.

⁸³ Cf. also document No. 33; PML, p. 158. This is probably also the meaning of the last part of document 168. In later years we hear of a resolution to cut off the offender's ears. This, was, however, suspended and he was merely warned that his ears would be cut off if he returned to the town (*MGWJ* XIV, 166). Similarly in Cracow the minute book tells (in 1649) of a confession of theft for which the transgressor was sentenced to flogging and expulsion and was warned that if he returned to Cracow his ears would be cut off. (Wettstein *Kadmoniyoth*, p. 38).

⁸⁴ Baron, I 320, II 301 ff., III 201–202.

⁸⁵ Balaban, *JJLG*, XI, 93 ff.

⁸⁶ PML, pp. 68–69, 71, 102–103, 114, 177, 272; I. Lewin's attempt to picture the clothing and banquet anti-luxury regulations of the Lithuanian Council in 1650, and even in 1676 solely as a result of the *ḥḥ* pogroms on Jews, is somewhat exaggerated. It is more likely that the anti-luxury regu-

The Four Lands Council instituted regulations in 1640 and again in 1649.⁸⁷

In Poznań in 1629 garments of satin or damask were forbidden and the tailors warned not to make them up.⁸⁸ As early as 1618 the number of participants permitted in the ceremony of installing a new Scroll in a Synagogue was considerably reduced (No. 171). About seventeen years later women were forbidden to trim their garments with gold or silver (No. 172). More than a decade later silk was banned, as well as certain other kinds of luxury attire (Nos. 173–174). These anti-luxury provisions frequently distinguished between rich and poor, at other times they applied to everyone. The limitation on the number of guests to be invited to a banquet was scaled according to the taxes paid by the host (No. 175).

The sumptuary limitations also concerned the community administration itself.⁸⁹ The sum to be donated to a poor bride was prescribed (No. 176), certain kinds of relief were cancelled, and the amount to be spent by the supervisors and electors was limited (Nos. 177–178).⁹⁰

K. *Education and Relief*

In Jewish communities education and relief were generally considered a responsibility of the individual,⁹¹ for the fulfilment of which special societies were formed. We already know that in the Poznań community's budget,⁹² as in those of other Polish

lations which, in Poland, are much older than the massacres of ן'ן, were enacted over and over again, each time adding a contemporary motivation. (I. Lewin, "Wi hoben amolike yidn reagirt of a nazionaln churban," *Zukunft*, Sept. 1947, pp. 440–441). Concerning the whole matter of anti-luxury laws in Poland cf. M. Balaban, "Zbytek u Żydów Polskich i jego zwalczanie," *Księga Pamiątkowa im. Jana Długosza we Lwowie*, pp. 5–15.

⁸⁷ LN I, 8, 9; LN II, 25; Halperin, 90, 460.

⁸⁸ LL 71, 86 ff. According to Perles, similar regulations were repeated almost every year (*MGWJ*, 1865, p. 84).

⁸⁹ Cf. LL 99.

⁹⁰ Cf. also PML, 122, 168, about Lithuania.

⁹¹ Cf. also Baron II, 168.

Above Nos. 138–139

communities,⁹³ only small sums were allocated to this purpose. Later, education was eliminated from the budget altogether and left dependent upon private donations, and the sums to be used for relief were greatly reduced.⁹⁴ To be sure, the community regulations frequently repeated the obligation to arrange for education, but the wording apparently indicates this to have become a sort of formula included in the regulations — perhaps without any particular actual meaning.⁹⁵ One of our documents tells of a resolution to assign a teacher who would “teach the boys regularly” (No. 179). Another describes how the community supported the printing of books by means of a loan and by purchasing a number of copies (No. 180).⁹⁶

At the same time the appointment of a community member as head of the *Yeshivah* was forbidden,⁹⁷ as was also the transference of students from one *Yeshivah* to another (Nos. 181–182).⁹⁸ This seems to have been a way of avoiding quarrels. Another document tells of individual donations to the cause of education. One member dedicated a house in which children of the poor were to be taught, at the same time arranging with the community for a trust fund out of which the teachers’ salaries were to be paid (No. 183).

⁹³ Weinryb in *HUCA*, XVI, 204 ff.

⁹⁴ Doc. Nos. 176–178.

⁹⁵ Perles, *MGWJ*, 1865, p. 256; S. Asaf, *Mekoroth Letoldoth Hachinuch Beisrael I* (Tel Aviv, 1925) pp. 114–116. In Cracow the regulations of 1595 contained elaborate stipulations about the teachers’ salaries etc. (Asaf, *ibid.*, 98 ff.; Balaban, *JLJG XI*, 99 ff.). The Lithuanian Council repeated almost at every session the responsibility of the community for education (להחזיק ושיבה; PML, *passim*).

⁹⁶ The elders of Poznań several times expressed concern about the lack of books (חסרון קונטרסים). At the same time the community forbade the purchase of books from individuals “when the elders did not promise to buy them before they were printed.” בכּן מהיום והלאה לא יקחו האלופים הקהל יצ״ו. ספרים חדשים מן שום אדם, אם לא שיתנו האלופים הקהל יצ״ו כתב הבטחה ליקח (Perles, *MGWJ*, 1865, pp. 82–83). About Lithuania cf. PML, 118; cf. also Halperin 14, 99, 114, 122, 223 about the Four Lands Council’s support of the publication of books; cf. also LN II, 16.

⁹⁷ The attempt was made to introduce a similar stipulation in connection with the rabbis (LL 70, 72; *MGWJ*, 1865, p. 87).

⁹⁸ It was also forbidden the students to move to another town before the year was over (LL, 82).

Concerning relief,⁹⁹ we learn that certain sums were collected at fairs (No. 184) and that individuals made provision in their wills for this purpose (No. 185).¹⁰⁰

L. *Branch-Community Schwersenz*

Schwersenz¹⁰¹ was a branch or daughter community of Poznań. When, at the end of the sixteenth century, the townspeople of Poznań restricted the acquisition of new houses by Jews and attempted to limit the number of resident Jews in their city, a number of Jews moved to Schwersenz, which belonged to the nobleman Zygmunt Grudzinski.¹⁰² This same Grudzinski who later, in the seventeenth century, furnished a refuge for the Protestants from Poznań and, at one time, circulated pamphlets in Germany inviting people to settle on his estate,^{102a} made a contract with the Poznań community concerning the settlement of its members and affording them a number of privileges and safeguards.¹⁰³ He built houses for them, and the Poznań community also built some. The Schwersenz community was a branch community of Poznań, with the elders of the latter exercising authority over the former. In matters of taxation, representation and the like, Schwersenz was entirely dependent on Poznan.¹⁰⁴ This led to conflict and to litigation before the Four Lands Council. It was not until the beginning of the nineteenth century that the court ordered the separation of the two communities.

We have already seen that it was the Poznań community which

⁹⁹ About donations for relief cf. above doc. 138, 178.

¹⁰⁰ Cf. also PML, 59.

¹⁰¹ Polish Swarzędz, about 8 miles from Poznań.

¹⁰² According to Perles (*MGWJ*, 1865, p. 86) Jewish settlement in Schwersenz began after 1590 when Jews from Poznań moved there as a result of a fire in their community; A. Warschauer (*ZGJD*, IV, [1890], p. 173) dates Jewish settlement in Schwersenz at the beginning of the sixteenth century, the date from which (1621) the contract between Zygmunt Grudzinski and the Jews has been preserved.

^{102a} In the 1630's and 1640's there was considerable immigration of German clothiers to Schwersenz (Breger, 10).

¹⁰³ Warschauer, *op. cit.*, 173 ff.

¹⁰⁴ Cf. also Zarchin, *op. cit.*, 105.

administered citizenship rights, permits for temporary residence and for permanent residence for those expelled from Poznań who went to Schwersenz,¹⁰⁵ and which dealt with other matters concerning Schwersenz.¹⁰⁶ Other documents throw more light on the relations between Poznań and Schwersenz.

The Poznań community had the right to settle some of its people in Schwersenz for purposes of regulating the size of its own membership (No. 186). The Poznań community also set the tax rates for Schwersenz; part of the taxes collected went to the mother community, and the elders of Schwersenz were personally responsible for payment of these taxes to Poznań. (Nos. 187–190).¹⁰⁷

Such other sources of income in Schwersenz as the sale of concessions to retail beer were controlled and farmed out by the Poznań community (Nos. 191–192).¹⁰⁸ In general Poznań controlled the Jewish community of Schwersenz, whose rules and regulations had all to be approved by the elders of Poznań (Nos. 193–194).

At the same time there were certain periods during which it was forbidden to move from Schwersenz to Poznań and to settle in the latter place (No. 195). Nevertheless, for commercial purposes, Jews from Schwersenz do not seem to have been regarded as “aliens” in Poznań. The butchers of Schwersenz had the same rights in Poznań as the local butchers, and one-third or one-fourth, respectively, of the taxes they paid there went to the Schwersenz community (Nos. 196–197).

Now and again Poznań also supported Schwersenz. Document 198 relates that the Poznań community administration and certain members of that community undertook to build a number

¹⁰⁵ Above Nos. 2, 33, 58, 120.

¹⁰⁶ Doc. 140.

¹⁰⁷ Cf. also LL 101; LN II, 18, 41, 44. In other financial matters, too. Poznań seems to have lorded it over Schwersenz. הקהל יצ'ו הכריחו את האלוף כהר"ר יצחק פיקסל, שיתן לידם שני ממרני אחת מסך תיג' זהו' כה'ג על כמר משה פעטלצר ור' משה בן י'ה ר'ס'מ סק'ק סווערוועניץ ואחת מסך מאתים זהו' על אב'ד ובניו סק'ק הנ'ל; ולקחו ממרני הנ'ל לצורך מצוה לפדות מנורת של חבורה, והאלוף כהר"ר יצחק הנ'ל נתן ע'ז ש"ח בתחמיט ידו להאלוף כהר"ר בער סגל פרנס יצ'ו בכך הקהל יצ'ו מחויב לפצות . . . היום יום ג', ג' טבת תז"ל. (p. 174 [179]a).

¹⁰⁸ Cf. also below docs. 288, 334, 354b.

of houses on the market place of Schwersenz in order to prevent non-Jews from encroaching on the Jewish region.¹⁰⁹ Financially, too, Schwersenz was at times apparently assisted by Poznań (No. 187). An interesting footnote is the contract drawn up between the cantor of Schwersenz and a woman journeying to Palestine (No. 199) that in case of the death of one of them en route the other was to take all the money and continue the trip.^{109a}

M. *Hazakah*

The *Hazakah* or protective rights on property and rents were either owned or controlled by the community.¹¹⁰ The leasing or selling of these rights was done by the administration (No. 200). Thus the *Hazakah* became a source of income for the community and, for this reason, the elders were anxious to make sure that nobody should encroach upon these rights (Nos. 201–203), and at the same time, they sought to repurchase those that belonged to private individuals (No. 204). Transference of *Hazakah* from one party to another had to be confirmed by the community (Nos. 205–207). This seems to have been the reason for an order to move out of a non-Jewish house (No. 208) although, in this case, there may also have been other reasons.¹¹¹

N. *Tolls and Toll Collectors*

The community had a two-fold interest in the tollfarming. The first was as a source of income for the community administration, and the second was to keep it out of the hands of non-

¹⁰⁹ Earlier, at the beginning of the settlement, Poznań erected 8 houses there (*ZGJD* IV, [1890], p. 173).

^{109a} Cf. Bloch in *Kaufmann Gedenkbuch*, p. 319 about another woman who went to Palestine and to whom the community pledged itself to send a certain yearly sum (probably interest on her capital).

¹¹⁰ The Four Lands Council apparently also approved *Hazakah* rights (Halperin, 204–205, 524); the Lithuanian Council had a number of regulations of this sort (PML, 15, 158).

¹¹¹ A number of communities forbade Jews to acquire residence in non-Jewish streets (Baron II, 296; cf. also PML, 193 ff).

Jews¹¹² who might eventually overcharge the Jewish merchants or place other difficulties in their way. There were times, however, when Jewish communities, under pressure, passed ordinances forbidding the farming of tolls.¹¹³ These ordinances were frequently violated. The community sometimes even supported the tollfarmers¹¹⁴ by means of loans. At other times these farmers had to pay special taxes¹¹⁵ and were forbidden to introduce new tolls¹¹⁶ or to buy up the wares which outsiders brought into town.¹¹⁷ The community was also in constant conflict with the tollfarmers on problems of overcharging the Jewish population.¹¹⁸

We already know how the community of Poznań attempted to protect the interests of its members by trying to supervise the toll collectors.¹¹⁹ Another group of documents throws more light on the management of these affairs by the administration.

The community was regarded as the supervisory body of the *Hazakah* on the toll farming. It could, therefore, extract a special payment from the toll farmer (No. 209).¹²⁰ An attempt was also made to force him to discharge an official who appeared to be overcharging the people (No. 210). But the toll farmers were usually among the richest people in the community, themselves on the administrative body, and, as a result of their relations with the non-Jewish world, their influence within the Jewish community was usually strong. Thus they frequently cared little for the resolutions passed by the community administration. We see how the toll farmer failed to keep his promise to discharge the official mentioned above, who remained at his post during 1630, 1632, 1633 and 1634.¹²¹ The toll farmers were also reluctant

¹¹² PML, 13, 29, 44.

¹¹³ Halperin, 1, 22, 148; LN II, 41–42; *MGWJ* 1867, p. 226.

¹¹⁴ LL 70. ¹¹⁵ PML, 4; Halperin, 49, 54.

¹¹⁶ PML, 13, 16, 24, 154, 197.

¹¹⁷ LN I, 6–8; Breger, 13.

¹¹⁸ Breger, 12. ¹¹⁹ Doc. 75–76.

¹²⁰ The community then exercised a kind of protection. In Poznań it was demanded that nobody should complain about the toll farmer to the authorities and that nobody from the toll office should be in any way held responsible by the community; complaints should rather be made to the toll farmer himself (LL, 77–78).

¹²¹ Above No. 75.

to pay the special sums demanded by the community. First a reduction was sought and granted, and, in the end, nothing was paid (No. 211). Similarly, they failed to comply with other regulations and continued to overcharge the people. When this had gone on for a number of years it was decided that the toll farmer should repay the amount overcharged for one year only. Then again a toll farmer was also otherwise mishandling the collection of tolls and, once more, he promised to return the sum overpaid (No. 212), while another farmer was making new difficulties and imposing new charges (No. 213).

The prevention of new tolls which the toll farmers were eager to introduce, with the help of the authorities, for purposes of raising their incomes was also a difficult problem. Document No. 214 tells of the transfer by the community of the toll *Hazakah* in Gnezno to a new person on condition that he should not introduce any "novelties." But less than a year later we find this man instrumental in introducing a toll in Wreschen¹²² of which he became the farmer (No. 215 A). The community administration's resolution demanding that he abolish this new toll remained unfulfilled, at least for the year following. At the end of that year the tollfarmer was again in trouble with the community (No. 215B). We hear also of a toll collector some thirty years later who was to be removed from his position for improper practices. This man took an oath that he would have nothing further to do with tolls but, two years later he was still a collector and the community administration was discussing the extent to which he should be curbed (Nos. 216-217). From other documents (Nos. 218-219; above No. 76) we learn that the toll collectors and their officials used their positions to buy up the goods coming into the towns, in direct opposition to the rules of the community.

O. *Economic Life*

The documents in the preceding chapters give an idea of the functions of the community organization, its financial operations, and its regimentation of commerce. For a more comprehensive

¹²² Polish, Września.

picture of the economic activities of the community members, and of the role of the community organization in this field, we must consider the numerous entries in the minute book concerning these matters.

Some of these documents deal with loans received by the administration or by private individuals (Nos. 220–227),¹²³ while others tell of loans, either of money or commodities, granted by the administration (Nos. 228–236). The borderline between borrowing and lending is not always clearly drawn. The elders borrowed money in order to lend it to the community members; at other times the members were borrowing money, but the community became involved. This is clearly demonstrated in documents Nos. 222, 224–226, 237–242. Community members give a guarantee for the administration, or offer its creditors promissory notes, while, on the other hand, the administration either holds itself responsible for debtors, or takes over the borrowed sum, or some part of it, thus becoming responsible for its future payment (Nos. 243–244). The community was often held responsible for money borrowed by its members,¹²⁴ which fact necessitated limiting the right to borrow (No. 245).

Another group of entries concerns various types of financial operations on the part of the community members: non-payment of debts, arrangements for the payment of them, organization of fair distribution of remaining effects after bankruptcy, regulation of mutual payment or insurance of payment, payment of debts to non-Jews, or simply notification of the loss of promissory notes (Nos. 246–257).¹²⁵ The variety of loans received and promissory notes given out may be gauged from the enumeration in Nos. 258–259. Similarly, document No. 260 gives us an idea of the sort of pawns taken.

The loans were often connected with dealings in real estate. Firstly, mortgages were taken out on houses or other real estate, or the community administration seized property to ensure payment of a certain sum. In other cases the administration resolved

¹²³ Cf. also above No. 81 ff.

¹²⁴ Cf. also LN II, 31; PML, 38, 155.

¹²⁵ Cf. also above Nos. 109–121.

to place the amount lent to, or spent on behalf of somebody, as a mortgage on his house (Nos. 261–263).^{125a} Other debtors gave their creditors such a mortgage on their houses as well as seats in the synagogue (Nos. 264–265).¹²⁶ Through loans, guarantees, or arrears in taxes, the community administration itself became the mortgagee, or seized or bought the houses (Nos. 266–275). The administration in Poznań, like in some other communities, also declared itself in possession of most of the real estate on the basis of having paid the state taxes during the years of distress (No. 276). There are, in fact, a great many entries dealing with the lease and sale of real estate by the community administration (Nos. 277–283). The elders also arranged other matters connected with real estate (Nos. 284–285). Private transactions, too, such as sale of real estate in payment of a loan, mortgages, and similar matters, passed through the hands of the community administration (Nos. 286–291). The permission to build also seems to have been dependent on the *Kehillah*: document No. 292 states the fee for such permission.

Attempts to regulate the payment of the communal debt were made at the times of the fairs, when it was usually possible to arrest community members or to seize their property. Efforts were made to divide the responsibility among all who attended the fair or even among all the business men of the community (No. 293). For some debts a tax was collected from members (Nos. 294–295). Problems arose when property of individuals was seized on account of community debts (Nos. 296–298), and assessments had to be made to cover expenses of facilitating trade (No. 299).

The community took over at the fair locations, where they traded, responsibility for delivery of an inheritance to the rightful descendants in the far lying Grodno¹²⁷ (No. 300). Then again,

^{125a} Above doc. 166, 177, 230, 236, 239.

¹²⁶ According to the resolutions of the Lithuanian Council, seats in the Synagogue were regarded as movable property in connection with debts (PML, 43); here, however, they are treated as real estate.

¹²⁷ There is some information on commercial relations between Jews from Grodno and Poznań from the middle of the 16th century (*Regesty i Nadpisi* I, Nos. 272, 341, 459).

they tried to regulate internal affairs so as to avoid unfair practices in commerce¹²⁸ (Nos. 301–302), to prevent non-Jews from being overcharged or discriminated against (Nos. 303–304), and, at the same time, to make sure that Jews should not assist non-Jews to encroach on the economic field of the Jews (No. 305),¹²⁹ or accept goods in commission (No. 306). The effort was also made to avoid jobbing because of the opposition of non-Jews, and to curtail peddling (No. 307). Certain economic practices of the period are reflected in regulations concerning commission rates, ceilings on wages for domestic help, on interest rates, forbidding traffic in coin exchange, prohibiting the attendance of women at the fairs in Thorn and Danzig, banning the sale of mead to non-Jews in the Jewish street, and forbidding goldsmiths to work in that street (Nos. 308–317).

P. *Additional Documents*

A number of additional documents illustrate certain points in the preceding chapters more clearly.

Residence Rights. The children of a teacher — who was apparently only temporarily admitted to Poznań¹³⁰ — were refused residence rights (No. 318), and, likewise, the assistant to the cantor who married a girl from Poznań (No. 319). Residence rights were sometimes granted to newcomers on condition that a former resident would vouch for the candidate's character and undertake responsibility for his actions (No. 320). Temporary residents paid special taxes (Nos. 321–322).¹³¹

Any resident wishing to leave the city had, before being released, to pay a tax in full or to furnish a guarantee that it would be paid (Nos. 323–326)¹³². The community attempted to

¹²⁸ Cf. also above doc. No. 60 ff.

¹²⁹ Above 77–79.

¹³⁰ Cf. document No. 3. In other places, too, the teachers were only temporarily admitted. In Altona-Hamburg their period of domicile was limited to 3 years (S. Assaf, *Mekoroth Letoldoth Hachinuch Beyisrael*, I, 189; cf. also PML, 14).

¹³¹ Cf. above Nos. 4–10; LN II, 23.

¹³² Cf. above Nos. 16–19.

force those members who had fled during the Swedish wars (1655–1660) to return immediately, but the judges allowed them six months in which to do so. At the same time, emigration to another country was forbidden (No. 327).¹³³ Some persons leaving Poznań temporarily had to contribute the normal taxes and were then promised preservation of their residence rights; in other cases membership remained valid but permission to return had to be requested (Nos. 328–329). Temporary or permanent expulsion or loss of residence rights was the penalty for improper conduct, for unfair practices in commerce, and for divulging information and apparently also for failure to pay one's taxes (Nos. 330–334).¹³⁴ The elders seem, however, to have been generally lenient about enforcing resolutions of expulsion so that the electors had to demand that they be carried out (No. 335).¹³⁵

The marriage quota, re-introduced in 1676, forbade any marriages during the next half year¹³⁶ because the permissible number had already been exceeded. The list of couples married reaffirms the fact that the quota concerned for the most part people of the lower strata (No. 336). Further confirmation is contained in the names of those who were refused permission, during the seventeenth century, either to marry or to remain in Poznań after their weddings (Nos. 337–338).

Taxes. Naturally, to remain in existence, the community administration needed revenue. One of its principal tasks, therefore, was to fix taxes and arrange for their collection. As the situation deteriorated, the administration increased taxes and taxable

¹³³ A number of them did, apparently, leave Poznań for good. The Jewish population of Poznań declined during the years of the Swedish wars both because of an epidemic and as a result of emigration, from 2,000 to 300 families. Some of the Jews who fled to Silesia remained in that country (L. Lewin, "Die Judenverfolgungen im Zweiten Schwedisch Polnischen Kriege 1655–1659." Reprinted from *ZHGP XVI* [Poznań 1901], pp. 12–13; Weinryb, *Studies*, 28–29).

¹³⁴ Cf. *MGWJ*, 1865, p. 82; above Nos. 33–36, 120, 168–169.

¹³⁵ A similar situation apparently prevailed in Jewish communities in Lithuania. Hence, the Lithuanian Land Council in 1628 made the community elders personally responsible for damages resulting from such leniency (PML, 42).

¹³⁶ Cf. also doc. 52.

objects, included more and more categories of individuals as taxpayers, and levied special *ad hoc* taxes. At the same time it was becoming more difficult to carry out resolutions concerning taxes as well as to collect them. Reforms were, therefore, introduced in the system of taxation, and all sorts of compromises between direct and indirect taxation were adopted.¹³⁷ Our documents give us some idea of the manner in which these matters were handled in Poznań. We see how the elders arranged compromises with taxpayers, or prospective taxpayers (Nos. 339–341) or how, in return for a loan, a taxpayer was freed from further taxation (No. 342). On the other hand, a guarantee was sometimes required for future payment of taxes, or a mortgage declared on a taxpayer's real estate (Nos. 343–346).

There were, besides the ordinary taxes, extraordinary ones designed to meet emergencies. But the same or similar emergencies frequently occurred over and over again, and the extraordinary tax had to be levied over and over again or became an ordinary tax. On the other hand, there were certain taxes which were either forgotten or which it proved impossible to collect. Some of the latter were later reintroduced, often with no better success. Document No. 347 describes the introduction of a tax on every household, even on those which were usually tax exempt. Simultaneously, taxes on all types of commodities were reintroduced. Further, we learn of a special consumption tax and of one on houseowners and tenants (Nos. 348–349) for the payment of debts (Nos. 350–352).^{137a}

The Poznań community had also to raise the sums necessary to cover expenses incurred among the Jews in the surrounding villages¹³⁸ (No. 353). Then there were other levies, not in the form of taxes, which had to be paid by community members. These included such items as contribution toward paying for the wheat to be milled for *Pessach*, or a gift to assist a smaller community to build a synagogue, or supplying clothing for the

¹³⁷ Cf. Weinryb, *Studies*, 73 ff.; *idem.*, *HUCA*, XVI, 190 ff.

^{137a} Cf. also doc. 294, 365.

¹³⁸ It is not clear whether these taxes were paid by the villages only or by the Poznań community also.

needy (Nos. 354–355). A special tax was collected from drinks produced or sold within the community, the sale of which was in the nature of a monopoly held by the community and the right to produce or sell was transferred to certain individuals by a permit furnished on payment of a fixed sum (No. 356).

A great many tax ordinances were usually fixed in the form of regulations by a full quorum of the administration. Document No. 357 contains the general regulations concerning taxes from loans, from business turnover, and from house renting. Some details of taxes from loans are to be found in document No. 358. In the subsequent documents (Nos. 359–362) we find details of the fixed taxes on butchers, fowl dealers, consumption, and income. Then there is taxation on clothing (No. 363),¹³⁹ and again, particulars concerning collection of the taxes (Nos. 364–367).

The *organizational* form and functions of the community administration, although laid down in regulations, were constantly changing. At times an attempt was made to revert to former practices, at others changes were brought about by changed conditions.¹⁴⁰

We find a decision that the mayor of the month should lose his turn if he was out of town when it was to begin, or the stipulation that at least three of the elders should sign the minute books when important decisions were entered (Nos. 368–369). Relatives were not usually permitted to be concurrent members of the administration and the votes of relatives among the overseers were regarded as one until, when the Jewish population had been depleted by wars and epidemics, they were accorded full voting rights (No. 370). For special purposes, special committees were set up or special overseers picked,¹⁴¹ but their authority was usually limited (Nos. 371–372). In accordance with definite procedures the community administration appointed the rabbi or *dayan*, granting them certain privileges,

¹³⁹ It should be mentioned that the administration made the tailor responsible for the collection of the taxes and threatened him with loss of his permit to work if he failed to comply and collect the taxes from the customer.

¹⁴⁰ Cf. also *MGWJ*, 1865, p. 85.

¹⁴¹ Cf. also doc. 365–366 and above No. 177.

appointed or reappointed the preacher, the *Shtadlan*¹⁴² and sexton,¹⁴³ assigning them their duties and specifying the manner of their remuneration (Nos. 373–380). The community administration also decided the amount to be paid by the members to the sexton or to others rendering service, and the division of these sums between the sexton and the secretary (No. 381).¹⁴⁴ Besides the appointments to permanent office, there were temporary ones of no less importance. At the time of the convening of the Polish Diet, syndici and representatives of Jewish communities came to intervene for the purpose of safeguarding the interests of the particular community or of the Jews in Poland generally.¹⁴⁵ Our document tells of such an appointment (No. 382). Other temporary appointments were in connection with the fairs to which representatives and *dayanim* and beadles were sent,¹⁴⁶ with the power to exercise authority¹⁴⁷ and to assist members. Since these envoys derived income from the fairs, and since no two fairs were alike, some system of turns had to be arranged. There seems to have been conflict among the judges who attended the fairs as to this question of turns, and also as to the most promising fair. The problem of turns was settled by lot (Nos. 383–384). This became the more necessary because the income from such fairs was considerable and some of the judges were leasing out their turns for payment (No. 385), in spite of the fact that such a practice was forbidden. What was true of the judges also holds for the beadles or sextons. Because of the

¹⁴² Syndicus, was the envoy representing the community before the outside world. Cf. also *MGWJ*, 1865, pp. 84 ff.

¹⁴³ The sexton or *shammash* fulfilled a number of functions not directly connected with the synagogue. He served as bailiff, tax collector, sometimes also as scribe or syndicus; at fairs he served as collector of taxes and as a sort of commercial representative of the community and its members (Baron II, 106; Weinryb, *Studies*, 35; Breger, 15 f.; LN I, 9, 13 f.).

¹⁴⁴ Cf. also doc. 149.

¹⁴⁵ I. Schipper, "Komisja Żydowska; przyczynek do dziejów autonomii Żydów w dawnej Polsce" in *Księga jubileuszowa ku czci dra Markusa Braudego*. Warsaw 1931; Perles, *MGWJ*, XIV, 130; LN I, 10, 19; LL, 72; Halperin 106; PML, 3, 29, 42, 93, 127 and *passim*.

¹⁴⁶ LN I, 5–6, 9, 14; II, 7 ff.; LL 69, 109; Halperin 7, 8, 18, 25, 36, 40, 68, 268.

¹⁴⁷ Cf. also Perles, *MGWJ*, 1865, p. 84.

income connected with this office, the beadle all wanted to go to the better paid fairs. Here, too, a system of turns was introduced (Nos. 386–387).¹⁴⁸ The amount of income to be derived from these fairs was increasing. It was at first decided that the beadle at the fair in Thorn should not be paid by the community for his work there. Later he was even obliged to contribute to the community treasury to help pay another beadle's salary (Nos. 388–389).¹⁴⁹ Division of the income of the beadle who was sent to Warsaw at the time of the sessions of the Diet (No. 390) was arranged differently. The beadles exercised broad powers in financial matters; the community tried to enforce certain restraints, such as fines for excess spending or forcing the beadles to reimburse some part of their excessive expenses (Nos. 391–393).

The varied functions of the administration are reflected in a number of other documents. They made some arrangement by which to decide who should be called up to the Torah on *Simchath Torah* (No. 394),¹⁵⁰ Another function was to supervise the butchers¹⁵¹ to make sure that they did not raise their prices and that they paid due attention to *kashruth* (Nos. 395–396), and also to participate in the payment of the Jewish butchers for the permission to slaughter during Lent (No. 397). The administration had also to attend to supplying the clergy with Lulab (No. 398), to make sure that, at the time of the Pentecost procession, the Jews of the neighborhood should be out of the way (No. 399),¹⁵² or to entreat the bishop to forbid the distribution of anti-Jewish pamphlets (No. 400).

¹⁴⁸ Cf. also LN I, 5, 9, 14.

¹⁴⁹ We find similar arrangements in Vilna (Baron II, 107). It is said of the appointment of the Poznań beadle in Breslau that the candidates were ready to pay a great deal of money (כסף טלא) for the appointment. Cf. Perles, *MGWJ*, XIV, 258.

¹⁵⁰ Cf. the regulation about calling to the Torah at fairs and council meetings (LL 84, 91; LN I, 10, 17; PML, 144).

¹⁵¹ The community also had authority over the organization of other artisans; cf. *MGWJ*, XIV, 82.

¹⁵² The Polish Diet (Sejm) in 1670 forbade Jews to leave their homes while religious processions were in progress

The following abbreviations are used in the documents:

HH = A. Heppner and I. Herzberg, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der jüdischen Gemeinden in den Posener Landen*, Koschmin, 1904 ff.

LL = Louis Lewin, *Die Landessynode der grosspolnischen Jüdischen Gemeinde*, Frankfurt/M, 1926.

LN = Louis Lewin, *Neue Materialien zur Geschichte der Vierlaendersynode*, I, Frankfurt/M, 1905; II, 1906.

PML = S. Dubnow, *Pinkas ha-Medina*, Berlin, 1925.

ע"י = על ידי	אב"ד = אב בית דין
ע"כ = על כן	אע"ג = אף על גב
עכ"פ = על כל פנים	ב"ח = בעל חוב, בעלי חוב
ע"מ = על מנת	ב"מ = בר מינן
ע"פ = על פי	בפא"ה = בפני ארון הקודש
פא"ה = פני ארון הקודש	בת"כ = בחקיעת כף
ק"ו = קל וחומר	הד"ב = הדר בעלה
ק"ס = קנין סודר	יצ"ו = ישמרם צורם וגואלם
ר"ח = ראש חודש	מכ"ש = מכל שכן
ר"מ = ריש מתיבתא	מ"מ = מכל מקום
ש"ח = שטר חוב	ס"ה = סך הכל
שט"ח = שטר חוב	ע"ד = על דבר
	עח"מ = על החתום מטה

TABLE OF SOURCE PAGES OF THE DOCUMENTS

The first figure indicates the number of the document in our publication. The second figure indicates the page in the minute book according to the pagination in Arabic numbers, and the figure in parenthesis represents the Hebrew pagination.

1a — 207b	41 — 74 (75)a	88 — 82 (83)a
1b — 207b	42 — 163 (167)a	89 — 103 (104)b
2 — 100 (101)a	43 — 89 (90)a	90 — 174 (179)a
3 — 178b	44 — 91 (92)b	91 — 165 (169)b
4 — 157 (161)b	45 — 56b	92 — 75 (76)b
5a — 160 (164)a	46a — 89 (90)a	93 — 77 (78)a
5b — 160 (164)a	46b — 179 (184)	94 — 109a
6a — 192 (195)a	47 — 214 (216)b	95 — 120 (121)b
6b — 198a	48 — 132b (133)	96 — 128 (129)a
7 — 177 (183)a;	49 — 131 (132)a	97a — 86 (87)b
8 — 178a	50 — 143 (145)a	97b — 83 (84)a
9 — 213 (215)b	52 — 256a (269)	98 — 146 (149)b
10 — 195 (202)a	53 — 257a (270)	99 — 175 (181)b
11 — 152 (156)a	54 — 114b	100 — 128 (129)b
12 — 172 (177)b	55 — 89a	101 — 218 (221)b
13a — 174 (179)a	56 — 100 (101)a	102 — 146 (149)b
13b — 190 (195)a	57 — 141 (143)b	103a — 99 (100)b
14 — 162 (166)a	58 — 101a (102)	103b — 180 (185)a
15 — 153 (157)b	59 — 85 (86)b	104 — 149 (152)a
16 — 147a	60 — 57 (59)b	105 — 81 (82)a
17 — 89 (90)a	61 — 207b	106 — 149 (152)a
18 — 160 (164)a	62 — 116a	107 — 75 (76)b
19 — 180 (185)a	63 — 119 (120)b	108 — 158 (162)b
20 — 190 (195)b	64 — 167 (171)b	109 — 114a
21a — 180 (185)a	65 — 168 (173)a	110 — 116b
21b — 180 (188)a	66 — 116a	111 — 128 (129)a
22 — 179 (184)b	67 — 134 (135)b	112 — 119 (120)b
23 — 203 (208)a	68 — 216 (219)a	113 — 119 (120)b
24 — 199 (206)a	69 — 82 (83)b	114 — 138 (140)a
25 — 192 (195)b	70 — 166 (170)a	115 — 134 (135)a
26 — 203 (208)a	71 — 96 (97)a	116 — 130 (131)
27 — 179 (184)a	72 — 56b	117 — 130 (131)
28 — 208 (211)b	73 — 226a	118 — 119 (120)b
29 — 219 (222)a	74 — 109a	119 — 122 (123)b
30 — 192b	75 — 166 (170)b	120 — 164 (168)b
31 — 74 (75)a	76 — 92 (93)a	121 — 178b
32 — 92 (93)b	77 — 58 (60)a	122 — 179 (184)b
33 — 141 (143)a	78 — 120 (121)a	123 — 192 (195)a
34 — 219 (222)a	79 — 204 (209)a	124 — 197 (204)a
35 — 222 (225)a	80 — 160 (164)a	125 — 215 (218)a
36a — 257a (270)	81 — 182 (191)b	126 — 95 (96)a
36b — 257b (270)	82 — 173 (178)b	127 — 57 (59)b
37 — 91 (92)b	83 — 147b	128 — 226b
38 — 116b	84 — 126 (127)b	129 — 191b (196)
39 — 85 (86)b	85 — 127 (128)a	130a — 201 (206)b
40 — 165 (169)a	86 — 74 (75)a	130b — 201 (206)a
	87 — 74 (75)b	131 — 81 (82)b

132	— 85 (86)a	185	— 92 (93)b	240	— 218 (221)b
133	— 186b	186	— 180 (185)a	241	— 264 (277)b
134	— 142 (144)a	187	— 114 (114)a	242	— 255 (268)b
135a	— 175 (181)a	188	— 134 (135)b	243	— 214 (216)a
135b	— 177 (183)a	189	— 191 (196)b	244	— 121 (122)a
136	— 175 (185)b	190	— 192 (195)b	245a	— 228 (241)b
137	— 181 (186)b	191	— 74 (75)a	245b	— 267 (268)b
138	— 261 (274)b	192	— 84 (85)a	246	— 207a
139	— 263 (276)a	193	— 209 (199)a	247	— 168 (173)b
140	— 129 (130)a	194	— 101 (102)a	248	— 61 (63)a
141	— 105a	195a	— 132 (133)b	249	— 137 (139)b
142	— 59b (61)	195b	— 164 (168)a	250	— 155 (159)b
143	— 198a	196	— 139 (141)a	251	— 206a
144	— 133 (134)	197	— 90 (91)a	252	— 58 (60)b
145	— 87 (88)b	198	— 124 (125)a	253	— 156 (160)b
146	— 116 (116)b	199	— 236 (249)b	254	— 82 (83)a
147	— 157 (161)b	200	— 152b (156)	255	— 158 (162)a
148	— 250 (263)a	201	— 178a	256	— 174 (180)a
149	— 83 (84)a	202	— 253 (266)b	257	— 264 (277)b
150	— 189 (195)b	203	— 255 (268)b	258	— 103 (104)b
151	— 159 (163)a	204	— 267 (268)b	259	— 185 (190)b
152	— 150 (154)a	205	— 206a	260	— 130 (131)b
153	— 93 (94)a	206	— 249 (262)b	261	— 240 (262)a
154	— 113b	207	— 199 (206)b	262	— 175 (181)b
155a	— 156 (160)b	208	— 230 (243)a	263	— 140 (142)a
155b	— 159 (163)b	209	— 132 (133)b	264	— 133 (134)a
155c	— 163 (167)b	210	— 120 (121)a	265	— 156 (160)a
156	— 195 (202)a	211	— 143 (145)b	266	— 147 (150)b
157	— 88 (89)b	212	— 109 (109)b	267	— 172 (177)a
158	— 162 (166)b	213	— 149 (152)b	268	— 175 (181)b
159a	— 113 (113)b	214	— 147 (150)a	269	— 192 (195)b
159b	— 133 (134)b	215a	— 151 (155)a	270	— 194 (201)a
160a	— 230 (243)a	215b	— 147 (150)a	271	— 217 (220)b
160b	— 241 (254)a	216	— 238 (251)a	272	— 218 (221)b
161	— 245 (258)a	217	— 237 (250)b	273	— 253 (266)a
162	— 226b	218	— 158 (162)a	274	— 93 (94)a
163	— 38b	219	— 95 (96)b	275	— 239 (252)a
164	— 248 (261)b	220	— 81 (82)b	276	— 224 (227)b
165	— 212 (213)a	221	— 98 (99)b	277	— 71 (72)a
166	— 150 (154)a	222	— 173 (178)b	278	— 83 (84)b
167	— 247 (260)a	223	— 92 (93)a	279	— 101 (102)a
168	— 237 (250)a	224	— 244 (257)a	280	— 224 (227)a
169	— 233 (246)b	225	— 246 (259)a	281	— 222 (225)b
170	— 230 (243)a	226	— 254 (267)b	282	— 175 (181)b
171	— 94 (95)a	227	— 266 (277)b	283	— 85 (86)b
172	— 156b (160)	228	— 142 (144)a	284	— 58 (60)b
173	— 223b (226)	229	— 152 (156)b	285	— 127 (128)b
174	— 226a (241)	230	— 183 (188)b	286	— 88 (89)b
175	— 227b (240)	231	— 92 (93)b	287	— 95 (96)b
176	— 54a	232	— 255 (268)b	288	— 94 (95)a
177	— 90 (91)a	233	— 256 (269)a	289	— 230 (243)a
178	— 187 (193)a	234	— 99 (100)a	290	— 242 (255)b
179	— 248 (261)a	235	— 260 (273)b	291	— 243 (256)b
180	— 255 (268)a	236	— 242 (255)b	292	— 227 (240)a
182	— 135 (136)a	237	— 100 (101)a	293	— 174 (180)b
183	— 106ab	238	— 140 (142)a	294	— 200 (205)a
184	— 93 (94)a	239	— 122 (123)a	295	— 170 (175)b

296	— 239	(252)a	332	— 162	(166)b	367	— 109	(109)b
297	— 249	(262)b	333	— 113	(113)b	368	— 99b	
298	— 246	(259)b	334	— 248	(261)b	369	— 86	(87)b
299	— 201a		335	— 226a		370a	— 86	(87)b
300	— 118	(119)b	336	— 248	(261)b	370b	— 230	(243)b
301	— 120	(121)a	337	— 140	(142)a	371	— 153	(157)b
302	— 266	(279)b	338	— 271a	(294)a	372a	— 105	(105)b
303	— 129	(130)b	339	— 113	(113)b	372b	— 90	(91)a
304	— 164	(168)a	340	— 159	(163)b	373	— 120	(121)b
305	— 219	(222)a	341	— 196	(203)a	374	— 117	(118)a
306a	— 270a		342	— 225	(228)a	375	— 86	(87)b
306b	— 270b		343	— 202a		376	— 93	(94)b
307	— 228	(241)a	344	— 99b		377	— 197	(204)b
308	— 234	(247)a	345	— 244	(257)a	378	— 191	(196)a
309	— 125	(126)a	346	— 233	(246)b	379	— 250	(263)b
310	— 234	(248)b	347	— 94	(95)b	380	— 243	(256)b
311	— 23a		348	— 227b	(240)	381	— 260	(273)b
312	— 171	(176)a	349	— 51a		382	— 161	(165)b
313	— 87	(88)b	350	— 179	(184)a	383	— 150	(154)b
314	— 219	(222)b	351	— 231	(244)b	384	— 87	(88)b
315	— 105	(105)b	352	— 244	(257)a	385	— 98	(99)b
316	— 167	(171)a	353	— 210	(212)a	386	— 246	(259)a
317	— 33b	(35)	354	— 105	(105)a	387	— 257	(270)
318	— 249	(262)a	355	— 114	(114)b	388	— 105	(105)a
319	— 240	(253)b	356a	— 159	(163)b	389	— 243	(256)b
320	— 244	(257)a	356b	— 194	(201)b	390	— 153	(157)b
321	— 241	(254)a	357	— 139	(141)b	391	— 206b	
322	— 149	(152)b	358	— 249	(262)a	392	— 250	(263)b
323	— 145	(148)b	359a	— 95	(96)a	393	— 241	(254)b
324	— 156	(160)b	359b	— 183a		394a	— 90	(91)a
325	— 184	(189)b	360	— 187	(193)a	394b	— 93	(94)a
326	— 75	(76)a	361	— 188	(194)a	395	— 88b	(97)
327	— 210	(212)a	362	— 191	(196)b	396	— 122a	
328	— 98	(99)b	363	— 79b	(80)	397	— 256	(269)a
329	— 245	(258)a	364	— 225	(228)b	398	— 242	(255)b
330	— 211	(213)b	365	— 251	(264)b	399	— 252	(265)a
331	— 206b		366	— 226b		400	— 109b	

PART TWO

CRACOW

The Jewish community of Cracow⁹ was one of the oldest, most distinguished communities in all Poland. Following the Swedish invasion of 1655, however, decline set in and the second half of the seventeenth and the eighteenth centuries were marked by a decrease in population, renewed efforts on the part of the burghers to exclude the Jews from commercial activities, and by mounting debts. Despite this set-back, the community succeeded in retaining some of its former dignity and when, in the 1860's, after the Austrian occupation, the Jews were permitted to return to Cracow (whence they had been transferred to Kazimierz in 1495) the community was re-established and soon became one of the most distinguished in Galicia.

No other Jewish community in Poland can claim such admirably written and well arranged historical works and records as those of Cracow. They include biographies of rabbis in a single volume¹⁰ and a two-volume history of the Jews to the middle of the nineteenth century.¹¹ According to Balaban¹² the com-

⁹ The minute-books were in the archives of that community. A part of them, however, as Balaban informs us, was no longer legible. (M. Balaban, *Przewodnik po Żydowskich zabytkach Krakowa* [1935] p. 110). In this connection Dr. Kaufmann's opinion is worth mentioning that the minute-books of Poznań, Frankfurt a/M and Cracow merit precedence in publication. Cf. *Ozar Hasifruth*, II, 91.

¹⁰ Zinz, *Ir Hazedek*, Lwów 1874.

¹¹ Balaban, *Krakow*. Balaban also published the aforementioned guide to the Jewish antiquities in Cracow.

¹² *Przewodnik*, Cracow 1935, pp. 109-110.

munal archives contained, among other records, the text of the regulations of 1595, the *pinkas* of the community dating from 1603 to 1708 and the minute-books of the Jewish court for the years 1644 to 1782. Balaban published the regulations of 1595,¹³ and he based his study of the Polish Jewish communities,¹⁴ in part, on the Cracow documents. Wettstein edited parts of the Cracow minute-books in various publications;¹⁵ other extracts appeared elsewhere.

The documents here submitted are from the copies originally made by Wettstein; of which source the author has previously availed himself in the publication of some of the documents concerning the Council of Four Lands and communal taxation in Cracow.¹⁶ These documents add considerably to our knowledge of communal life prior to the era of enlightenment. They also confirm facts known from other sources and indicate the manner in which the communities enforced their regulations. They date, however, from the end of the seventeenth and the beginning of the eighteenth centuries, an era in which the Jewish communities in Poland, like the Polish state itself, were already on the decline. We are, therefore, hardly justified in considering the conditions reflected in them as characteristic also of earlier times.¹⁷ But, since some of the facts here recorded are true also of another community early in the seventeenth century, we may presume that these conditions were not confined to the later period. Since the confirmation of facts by comparing one com-

¹³ In *JJLG*, X-XI.

¹⁴ *Kwartalnik poświęcony badaniu przeszłości Żydów w Polsce*, I, pt. 2 (1912), 17-57.

¹⁵ *Kadmoniyot; Gedole; Israel; Debarim 'atikim*, Cracow 1900 (*Hahoker*, II); *Mipinkese hakahal bi-Krakau*, Breslau 1901; *Dibre Kedem* (in *Luah Shaashuim*), Cracow 1902; *Dibre Hefez* (in *Meassef*, Petersburg 1902; also reprint). Biographical articles by the same author appeared in the Almanac *Hermon*, Lwów 1902; and in *Hamicpeh*, Cracow 1904, 1906.

¹⁶ B. Weinryb, *Studies in the Economical and Social History of the Jews in Poland* (Hebrew) Jerusalem 1939, pp. 12-23, 106-113. Remarks taken over from Wettstein are marked in the following by an asterisk.

¹⁷ Although Balaban states that the Jewish community in Poland remained unchanged from the beginning to the third partition of Poland (Cf. *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 413).

munity with another facilitates the transition from the consideration of particular instances to generalization, these documents may shed some light on the characteristics common to all or most of the Jewish communities in Poland during certain epochs. They also furnish some indirect information. For instance, from the statements in document No. 3 that should the community or an individual fail to pay a debt promptly on the agreed date, the creditor is entitled “. . . to transfer the note to a *משל ערין* ו*תקין*,” we learn two facts: firstly, that the transference of a credit note to a non-Jew^{17a} was generally forbidden and, secondly, that passing a credit note on to an influential non-Jew was a way of insuring payment. Then again, we may learn something concerning the reliability of the facts upon which the community documents are based. Since we find conflicting accounts of one and the same individual in two documents (Cf. below documents Nos. 29–32) we may consider the inadvisability of taking such facts too literally. These may often have been concocted solely for the benefit of the document in question. Such contradictory descriptions serve to strengthen the suspicion aroused in the case of the *Ḥazaqah* documents (Cf. below documents Nos. 7–8). Two further interesting points are suggested by our documents although the material is insufficient to permit generalizations. Firstly, we note that according to every one of the few documents dealing with the transfer of buildings or land belonging either to the community or to a private owner, including the transfer of a house to an heir, the property invariably passes to a *parnas* of the community.¹⁸ This fact seems to suggest that it may have been customary for the communal organs to keep property of this type within the group by transferring it to one of their number.

Secondly, our documents seldom mention the actual price paid

^{17a} It may mean also the non-Jewish court.

¹⁸ The recipient of the priority rights on the property of his father-in-law in doc. No. 18 was a member of the community administration (signed doc. Nos. 6, 8, 12, 19). The purchaser of the house of a bankrupt sold by the community was a *parnas* (doc. No. 19) and the one to receive a lot given away by the community also seems to have been a *parnas* (doc. No. 20). The same is true with Aharon Kalahora to whom the community passed the house of his father (doc. No. 22) since he had to repair it (signed doc. Nos. 20, 23).

for a specific piece of property. Is this due to the fact that the sums involved were so small in comparison with the real value of the property, or that participants in the transactions were loathe to enter the figures in the records for fear that the financial activities of the community might be investigated by the non-Jewish authorities?

Our documents are too few to allow for any definite conclusions, and our questions could be answered only by further study of similar documents extant from other communities.

Let us now turn to the documents published here. We may divide them roughly into two categories: a) those which deal with community matters, and b) those which are concerned with private affairs.

The first category is represented by five groups of documents which show, so to say, a cross section of community activities. These include public finance, such as borrowing money, collecting taxes, managing the income derived from the *hazakah* privilege: administrative functions, such as nominating and dismissing officials, keeping buildings in repair and so on; and representing the Jews whenever necessary both within and outside of the community.

The documents in the second category are of a more casual nature and provide only scanty general information. They are, however, of some value for they reveal the manner in which loans were obtained and property bought and sold. They indicate the prevailing customs in regard to dowries and show how family quarrels over financial matters were settled.

The documents furnish also, in most cases, some information regarding the families and various other groups in Cracow and other parts of Poland during the seventeenth and eighteenth centuries. Moreover, a comparison of the signatures attached to documents dating from different years will reveal the real administrators of the communities. Some names are likely to occur repeatedly for decades; others are of fathers and sons or sons-in-law and of brothers serving simultaneously or at different times in leading positions, indicating concentration of power in the hands of a few families.

THE DOCUMENTS

A. Financial Operations

The first four documents in this group (Nos. 1-4) give us a vivid illustration of the financial situation of the Jewish community in Cracow during the first seven decades of the eighteenth century. From other sources we know of the difficult financial situation of the Jewish communities in Poland, of their debts¹⁹ resulting less from lack of income than from the necessity to pay out large sums in connection with extraordinary events and misfortunes.²⁰ In the seventeenth century the community of Cracow was already so deeply indebted that obligations were met with difficulty and at a very high rate of interest.²¹ The first document (No. 1) clearly shows the community's financial distress. In 1711, in order to obtain a loan of 150 Polish Złoty with which to pay the "salaries" of the Palatin,²² the community had mortgaged one of its houses apparently worth more than the amount of the loan. The mortgagee was permitted either to use the house himself or to sub-let it, paying the community only three groszy a year which was probably the legally required nominal rental.²³ Another document (No. 4) describes a similar occurrence fifty-five years later (Nissan 13, 1766) when the trustees of the Welfare Fund offered one of the best seats in the

¹⁹ Landsberger in *JJLG*, VI; Korobkow in *Yevreyskaya Starina*, 1910, p. 348; Bershadski, *Litovskiye Yevrei*, p. 8; Schipper in *Ekonomishe Shriften* of Yivo, II, pp. 1 ff.; Balaban, *Krakow*, II, 724 ff.

²⁰ Cf. Weinryb, "Beiträge zur Finanzgeschichte der jüdischen Gemeinden in Polen," *HUCA* XVI (1941), 213-14, cf. also above pp. 49 ff.

²¹ M. Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, pp. 413 ff. The per capita debt in Cracow ranks among the highest. In 1765 there were 3417 Jews in Cracow (Balaban, *Kraków*, I, p. xxii) and the debt amounted to about 458,478 Polish zloty. This means about 135 Polish zloty per capita. At that time the debt in Vilna likewise amounted to 135 zloty per capita, in Brest to 70 zloty, in Grodno to 160 (Bershadski, *Litovskiye Yevrei*, p. 8).

²² The palatin (wojewoda), vice-palatin (podwojewoda) and the judge all received salaries from the Jewish community. In 1777 when the Cracow community was unable to pay these salaries a few of the parnasim of the community were put into jail. (Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 418).

²³ 1 Polish zloty = 30 copper groszy.

synagogue as security for a loan of 5½ gold Złoty.²⁴ The use of the seat was to serve as the creditor's interest, and if the loan were not repaid within three years the seat itself was to pass into his possession. Evidently, according to local standards, the seat was worth more than the sum loaned.²⁵ The fact that the creditor was able one month later to sell his rights to the seat probably indicates that his original transaction had been profitable. The two other documents (Nos. 2–3) indicate the usual methods of communal borrowing, when most loans were obtained from monasteries and other non-Jewish institutions or persons. We have here the record of a loan secured from the Monastery of the Order of St. Bernard on which interest was to be paid in the form of one stone of tallow per year. We also learn that not only were the parnasim held responsible for the communal debts,²⁶ but that they were also expected to sign a personal note for the creditor. In some cases (as in No. 3) only one of the elders signed the note upon which he, in turn, received notes from the others. In such cases the signatory of the note was given a guaranty that a specific portion of the community's income would be reserved for payment of the debt. If we are to credit our document, the signer of the bill derived no profit from the transaction; he had the right to cash the notes of the other elders outside the Jewish community only if the particular income reserved for payment of this debt was used for other purposes.

The following two documents (Nos. 5–6) illustrate the financial activities of the community from another angle. One states that Izak b. Mose R. Yekils, who later became a parnas, nephew of the well-known parnas Eisik R. Yekils, paid to the community the sum of 100 gold Złoty in burial taxes for his brother-in-law and an additional sum to the *gabbaim* of Welfare.²⁷ One hundred

²⁴ The gold zloty = florin, known as "dukat" or "czerwony zloty," (in Jewish sources אָרוֹן, אָרְנֵל, אָרְנֵל) varied in value at different times. In the eighteenth century it was worth 15–18 Polish zloty.

²⁵ If other documents show smaller mortgages on synagogue seats belonging to private individuals (cf. below No. 21) these seats were probably worth less.

²⁶ Cf. Balaban in *Miesięcznik Żydowski* 1931, pp. 417–418.

²⁷ Wettstein, *Gedole*, p. 13; Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 59; Weinryb, *Studies*, p. 17.

gold Złoty (1500–1800 Polish Złoty) was a considerable sum in those days. Since Izak b. Mose R. Yekils was a member of the administration we may presume that this amount was not unduly high and that it indicates the considerable sums generally paid by Jews in burial taxes during the eighteenth century and probably earlier.²⁸ Communal administrations or the burial societies which they controlled, appear to have abused their power to impose taxes by attempting to raise large sums even from people of small or no means.²⁹ But no income of this nature is mentioned in any of the communal budgets which have been preserved.³⁰ A further unnoted source of income was the tax levied from persons leaving the community for some other locality. Though probably infrequently applied, since the residence limitation (חוקת עירונית) prevented the Jews from moving around at will, we know of such a levy also from other sources,³¹ and our document (No. 6) states that “. . . it is customary in all communities to contribute a certain sum toward the payment of the communal debts.”

B. *Ḥazakah*

The *Ḥazakah* privileges, that is, acquired rights, tenure of property, and so on, which were controlled by the community do not quite belong under the heading of financial operations. But they were a source of income. Originally designed as a protection for tenants and merchants against competition, the *Ḥazakah* rights were monopolized (especially during the second half of the

²⁸ According to some sources it was customary for the שחרילן to get half of the burial taxes (Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 421). Later (1771) the high burial taxes were cancelled and it was resolved that the heirs of a deceased person were to pay only the regular taxes for a period of three years, and that the gabbaim of Welfare were not to demand more than one third of this sum. (Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 46).

²⁹ We learn about it from the writings of the “enlightened” critics before and after 1800. Cf., for instance, *Prośba czyli usprawiedliwienie się ludu wyznania Starego Testamentu w Królestwie Polskiem zamieszkałego* (1819).

³⁰ Cf. the budgets analyzed by the author in *HUCA*, XVI, 204 ff.

³¹ Cf. also Wettstein, *Ḥadmoniyot*, p. 16. In Międzyrzecze, according to an entry in the *pinkas* of 1757, 3% of their possessions had to be paid to the community before leaving the locality. (Haendel, in *Podlasher Zeitung* 1932–33).

seventeenth century) by the administration and everything possible was done to make them profitable. The income accruing to the community from these sources likewise remained unrecorded in the budget. Certain groups and even individuals attempted to gain control of as many of the *Ḥazaḳah* items as possible in order to monopolize the sources of greatest profit.³² Our documents (Nos. 7–8) illustrate this tendency toward concentration. Tenure of the Royal Salt Mines at Wieliczka near Cracow and of the Lubomirski mines at Klesna, was acquired by a single family. The son-in-law of the head of this family continued to extend the business and to bring more and more property within his sphere of monopoly. Our first document, dated 1713, confirms the inclusion of the distant Lednica and, a few years later (1717), of the village of Siercy. On closer investigation we may assume that the *Ḥazaḳah* rights were seldom granted on the grounds given in the documents but were generally either bought at a high price or acquired by virtue of good connections with the leaders of the administration. The granting of the *Ḥazaḳah* is justified in the first document by the fact that the beneficiary had actually enjoyed the monopoly for many years, while the second document states that this action was extremely advantageous to the Jews who would pass through the village. These two statements may both have been true or they may have merely supplied motives on which to base the documents.

C. Administrative Functions

This group includes a variety of documents. The first (No. 9), dated 1717, records the nomination of a preacher, R. Mose, the son-in-law of a former occupant of this position, so that he would "... take the place of his ancestor." He would, at the same time, be a member of the Jewish Court (דין) and the rabbi of a syna-

³² Cf. also Sosis in *Zeitschrift*, II-III, 17 ff. The *Ḥazaḳah* was abolished in 1781. As early as 1581 the Council of Four Lands forbade the leasing of such objects (Wettstein, *Ḥadmoniyot*, p. 8) as a result of the opposition of the Polish nobles. Cf. Bałaban, *Krakow*, I, 153–55.

³³ In Poznań, too, we find that the preacher was a member of the court (דין) (Perles in *MGWJ*, 1867, p. 82). Bałaban cites this fact without knowing that the same was true of Cracow. (Cf. *Kwartalnik* I, pt. 2, p. 36).

gogue. His salary was modest — four Polish złoty a week — but he and his wife were granted lifelong freedom from taxation no matter what business they might transact. In those times of heavy taxation such a privilege was of utmost importance. The secretary of the Cracow community, appointed in 1723, also enjoyed a similar privilege.³⁴ In most cases officials such as doctors and druggists were free from taxation for a short period only.³⁵

Two other documents (Nos. 10–11) deal with the dismissal of a beadle (שמש) and afford some insight into the relations which existed among the administrators of the community. Here we find the precedent for a similar dismissal in Dubno.³⁶ In each case the beadle appears to have abused his office; in Dubno by not billeting soldiers in the houses of those who could afford to bribe him, and in Cracow by inciting quarrels within the community. He was dismissed, returned to office by one faction, and subsequently dismissed again. But these documents also introduce a few new points such as that the beadle was a rich man (שהוא עשיר גדול) and that the decision to dismiss him was reached by ballot. However sceptical we may be about the beadle's wealth, we may suppose that he was fairly well off, an unusual occurrence among beadles of later periods. Voting by ballot indicates that important questions were not always settled by a "dictatorial" order of one or more influential members.

Finally, we have here a contract (No. 12), dated 1723, for repairs of the communal building and the synagogue, which throws further light on the financial situation of the community. The building appears to have been on the verge of collapse so that it became necessary to remove the third floor so as to ease the load on the two lower floors which could then be expected to hold up for some time. The community was unable to pay immediately the contractor's charge of 250 Polish złoty. It was arranged that 50 złoty would be paid two months later and the

³⁴ Weinryb, *Studies*, pp. 10, 17.

³⁵ Matityahu Kalahora was freed from taxation for 2 years and Nata Kalahora for 6 months (Wettstein, *Dibre Hefez* Nos. 6, 12). In 1704 the former's son was first given the privilege for life (Weinryb, *ibid.*, p. 11).

³⁶ H. Z. Margolis, *Dubno rabbati*, Warsaw, 1910, pp. 146 ff., 163, 171.

contractor agreed to accept as a security for the balance the rent-free use of the second floor and the cellar so long as the debt should remain unpaid.

D. Foundation of a Society

Although the subject-matter of the four documents in this group (Nos. 13–16) — the founding of a society — is of little apparent importance, it reflects the difficulties which arose from the administration's efforts at centralization in order to simplify the collection of dues. The synagogues were decidedly overcrowded since the formation of any other מנין was forbidden.³⁷ Our documents reveal the efforts of a group to form a society *שבועה קרואים* for the purpose of reading the Torah and praying *Mussaf* in less crowded surroundings. The fact that Natan Feitel, a relative of Izik R. Yekils an influential member of the administrative committee,³⁸ headed the group appears to have been instrumental in securing the required authorization, though subject to innumerable reservations and restrictions. The society was not to enroll more than seventeen members who were all to continue membership and payment of dues to their synagogue where they would recite the first part of their daily prayers (שחרית); they could only gather for the reading of the Torah and praying *Mussaf* on Saturdays and holidays. A scroll of Law was loaned them on condition that it should not be retained for too long a time. This authorization was granted in 1722. Half a year later, however, while the new society was already contributing to the communal welfare funds,³⁹ its existence was firmly established and there is no further mention of limitations. The

³⁷ At Żolkiew an attempt was made in 1765 to cancel the מנין and to force a return to the synagogue, (S. Buber, *Kiryah Nisgaba*, pp. 115–116). Cf. Margulies, *Dubno rabbati*, p. 144, where craftsmen were allowed to have their own מנין; cf. also below p. 101.

³⁸ Weinryb, *Studies*, p. 16. H. N. Dembitzer, *Kelilat Yofi*, II, 29–32. Wettstein, *Dibre Hefez*, Nos. 30, 34, 42. Balaban, *Krakow I*, 158 ff.

³⁹ ונתנו סך מסויים לקופת הצדקה של האלופים הנבאים הנובחים לצורך חלוקת קמח לעניים. ואביונים דקהלתנו על חג הפסח.

scroll of Law was now loaned for a period of three years with the possibility of prolonging it for a fourth year. The overseers of the synagogue were also instructed to lend any other articles which might be requested. Subsequently, financial difficulties forced the community to grant even broader concessions. About a year after its foundation the society supported the very synagogue from which it had sprung, and undertook to improve the synagogue building then in lamentable condition. It was rewarded by possession of the loaned scroll and a promise that additional scrolls and other equipment would be loaned if requested (No. 15).

These documents are examples of enforced communal concessions to groups or individuals in return for loans or donations. By fostering decentralization, however, such grants in the long run further reduced the income of the community.

E. Protection of Members' Interests and Disposition of their Property

During the Enlightenment era reformers, both Jewish and non-Jewish, criticized the community's unlimited control over its members. The literature on the subject sheds little light on the nature of this control except in regard to taxation and rights of settlement. Our documents help clear up some points. One document (No. 17), dated 1710, tells of a woman who was either in jail or in danger of being sentenced (the charge is not given). The community obtained her release by payment of a sum of money⁴⁰ claiming in return the right to dispose of her property and to sell a mortgage held by her. Thus, the community frequently came to the aid of an individual in difficulty or in danger thereby gaining the right to dispose of his possessions at will.

The following two documents (Nos. 18–19) describing the

⁴⁰ In Dubno we have some cases in which the community either lent money to members in similar emergencies receiving a mortgage on their property, or gave a guaranty for them. Cf. Margolis, *Dubno rabbati*, pp. 53, 62, 138; cf. also above pp. 43 ff., about Poznań.

aftermath of a bankruptcy show how, by requesting the mediation of their community, the members transferred to it their rights. The first, dated 1702, deals with a case of debt bondage.⁴¹ After his release the bankrupt was forced to remain in hiding and was, therefore, unable to provide for his family. His son-in-law succeeded in obtaining a loan on behalf of the family for which he demanded the priority rights on his father-in-law's property as security. The second document, dated 1726, is an example of mediation by the community at the creditors' request with ratification by the non-Jewish authorities. The community undertook to dispose of the property by sale and then to divide the proceeds among the creditors.

The last document of this group (No. 20), dated some decades later, shows how the progressive economic decline gradually forced urban Jewry to cede its rights to the community. During the years of the Northern War, at the beginning of the eighteenth century, Cracow was subjected to one military occupation after another, during each of which tremendous contributions were demanded from the Jews. Many Jews were forced to flee the city.⁴² An epidemic broke out and contributed to the devastation of Cracow; houses stood empty or fell into ruin. In an attempt to encourage the people to build new homes the municipal authorities announced that plots would be given away to prospective builders. Our document explains that the community became the proprietor of the land by paying all the taxes in a lump sum and was thus in a position to give it away to anyone who would undertake to build.

⁴¹ According to the regulations of 1595 and 1604, a bankrupt was excommunicated for three days, imprisoned for eight days in the community jail and then the Jewish court in collaboration with the officials of the community had to take over his property and settle matters with his creditors. (Wettstein, *Kadmoniyot*, pp. 23–25). Cf. also the regulations regarding bankruptcy (תקנות הבוררות) of the Council of Four Lands in S. Buber, *Anshe Shem*, pp. 223, 226. [Cf. also Paltiel Dickstein's essay in *Ha-Mishpat ha-ibri*, I (1918–19), 29–76].

⁴² Cf. Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 420. Cf. also Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 50.

F. *Private Affairs*

The private matters dealt with in the community records are limited to cases which reached a court or had some other reason for being recorded. They serve, nevertheless, as a clue to the private lives of the members.

Our documents fall into three categories: a) recorded loans and sales of property; b) arrangement of dowries; c) settlement of family quarrels.

a) According to the document dated 1690 (No. 21) Feitel B. Mose, a relative of Izak R. Yekils,⁴³ borrowed 15 Polish złoty for three years in return for the right to use a seat in the synagogue for that period of time. We know that the same individual mortgaged another synagogue seat for 20 złoty.⁴⁴ This seems to have been a common type of loan in those times and fifteen złoty were considered a large sum even by the well-to-do, since both parties to the above transaction belonged to well known families and were parnasim of the community.

The second document in this group (No. 22) is, so to say, supplementary to one published by Wettstein⁴⁵ which states that, since Aaron Kalahora, physician or druggist⁴⁶, was obliged to repair his father Michael's house, the house was to become his property. Our document, dated 1726, reveals that, in spite of this right, Kalahora bought what would have been his brother-in-law's share. If the words that he did it *לפנים משורת הדין* are not taken too literally, they probably indicate that when, as in this case, the community transferred property from one owner to another the new proprietor was eager to pay his predecessor something so as to gain his release from any further claims.

The third document (No. 23) dated 1709, confirms the transfer of another physician's store to one of his sons.

⁴³ Cf. above doc. No. 13.

⁴⁴ Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 49.

⁴⁵ *Ibid.*, pp. 51–52.

⁴⁶ In the Jewish community the physician was sometimes also obliged to prepare the medicines and was, therefore, called the druggist (*אפטיקער*).

The following two documents (Nos. 24–25) concern the Cracow real estate of rabbi Loeb, or Yehuda Loebush b. Ischak Eisik (rabbi of Cracow 1713–1731). That of 1714, concerning his purchase of the house from Mendel, son-in-law of Shachna Katz⁴⁷ the well known parnas, mentions only one floor and not the entire house, an indication of the overcrowding common to the Jewish communities. Of interest also is the provision that if the full price is not paid within the specified two years the house is to revert to the former owner without return of the money received. According to the document dated 1739, the sons of the deceased rabbi of Cracow, now themselves rabbis,⁴⁸ transferred their shares in the inheritance to their brother (David) Samuel Shmelka who had become rabbi of Cracow after their father's death.

b) Two documents in this group (Nos. 26–27) concern the dowry received in 1710 by Jehuda Jidel, later secretary of the Cracow community,⁴⁹ either before or immediately after his marriage to the daughter of Natan Feitel,⁵⁰ parnas in Cracow. Both were drawn up in Lwów and copied into the Cracow minute-book. Jehuda Jidel's father, Jacob Koppel well-known parnas of Lwów,⁵¹ gave the newlyweds one half of his house and two seats in the Lwów synagogue, while the bride's father gave them two seats in that of Cracow. Accordingly the groom's father gave more than the bride's parents. But we should not be justified in presuming, on the basis of these two documents alone, that this was a usual occurrence.

The following document was prepared in Cracow sixteen years later (1726) apparently after the death of the above mentioned Yehuda Jidel's first wife. He had been secretary of the community of Cracow since 1723, and was now about to marry the

⁴⁷ Shalom Shachna b. Menahem Katz. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 26; *Kelilat Yofi*, I, 109.

⁴⁸ Cf. *Kelilat Yofi*, I, 110.

⁴⁹ Regarding his nomination cf. Weinryb, *Studies*, pp. 10 ff., 16 ff., *Kelilat Yofi*, I, 26, 29, 31. An excerpt from these documents is published in extenso *ibid.*, I, 29.

⁵⁰ Cf. above, doc. No. 13.

⁵¹ Weinryb, *Studies*, 12 f.

widow of the former secretary Shlomo Zali, and to receive her house in Cracow as a dowry.

c) The last four documents (Nos. 29–32) tell the story of a family tragedy. When the husband — evidently a wealthy man — was growing old his second wife began to quarrel with him, even leaving his house for a while. She demanded a statement that all her personal belongings and jewelry would be transferred to her heirs in case of her death in contrast with the Jewish law which prescribed that the husband should inherit his wife's property. Another document⁵² shows that this woman obviously understood how to take advantage of a situation. She took the house which had belonged to her first husband for her *Ketuba*. Then, creating family difficulties, she forced her second husband to sign a denial of any claim to her private property. But we have two more documents in connection with this case. They confirm that, before signing the document demanded by his wife, the man had come before the Jewish court to declare that he was being compelled to sign against his will. This action invalidated the second document.⁵³

This tale of family disputes was probably not unusual. But it is interesting, for we have two groups of documents disagreeing in every respect. That in which the man declares before the court that he is compelled to agree to his wife's demands in order to preserve his home, pictures the wife very differently from that in which he withdraws in favor of her heirs. In the first case she is described as a shrew, making her husband's life a foretaste of "hell," whereas in the second case she appears to be a model wife whose loyalty deserves reward. The first document explains

האשה מ' טעמרייל אשת ה'ה הרר ליב רברמ'צ נשבעת לפנינו על כתובתה עפ"י פרטי⁵²
 דברים שמוטל על כל אשה לישבע והיא נשבעת שלא נשאר מבעלה הראשון הרר ונוול בהה'ד
 שמעון שמש לא נשאר על חוב כתובתה שום כסף וכו' בזן הבית החורף אשר ה' שייך לבעל
 הראשון הרר ונוול הנ"ל בבית ר' יעקב פיקסליש שייך לאשה הנ"ל בעד חוב כתובתה מבעלה
 הראשון ר' ונוול הנ"ל. כ"ד ב'ד יום ו' י"ט כסלו תפ"ל. נאם הצעיר יהושע במהרה"ש כץ ונאם
 הק' משה דרשן דקק'ק ונאם הק' אברהם יעקב פיסק ונאם ירוחם דייכש. הועתקתי אות באות
 סוף הכתב וחי' ה'ה הדיינים ניכרים לי בטע' היטב נאם הק' יהודא מלבוז ספרא מהא דק'ק
 קראקא.

⁵³ According to the Jewish law a contract or other document is invalid if the signer declares that he acted under compulsion. (Talmud B. B. 40a).

that she never made the least attempt “. . . to make a livelihood for her family in the usual manner of men and women seeking to earn a living and that she remained at home with her husband.” In the second document the man states “. . . it is known that my wife . . . is a woman of valor.⁵⁴ The heart of her husband doth safely trust in her. She is to be likened to a merchant . . . in order to feed my household she went without sleep and worked. . . by day and by night. Few other women do the hard work she was obliged to do.” Hence, in reward for this exemplary conduct he was giving up the right to inherit her property. Obviously only one of those widely divergent accounts is true and the other is probably a fictitious creation designed to form a motive for the document.

⁵⁴ According to Prov. 31.10.

PART THREE

WŁODAWA

THE COMMUNITY AND ITS RECORDS

In comparison with Poznań and Cracow, Włodawa was a small Jewish community in Eastern Poland, located near the river Bug, South-east of Brest Litowski. The town was founded by the nobleman¹ to whom it belonged.

The first mention of Jews in Włodawa is in 1536.^{2a} In 1589 we hear about complaints by non-Jews concerning a Jewish toll farmer from Włodawa.² In 1647, 1650, 1652 and 1655 we find the community of Brest and the Lithuanian Council heavily indebted to a certain Shimeon from Włodawa. The Lithuanian Council exempted him from the payment of taxes to his native town.³ His son-in-law, Pinchas, formerly of Poznań, was Rabbi in Włodawa and the author of *Brith Shalom*, sermons (published in 1718 in Frankfurt/M). Another Rabbi in the same town was R. Petachya b. David Lida from Amsterdam.⁴ At the end of the 18th century the community was involved in the struggle against Chassidim. In 1800 the community administration prohibited a *minyán* of the Chasidim and forbade them to gather for the third meal (on Sabbath).⁵

¹ It was founded before 1540; in the 16th century it belonged to Sanguszki, later to Leszczyński. In 1694 Włodawa was in the possession of Ludwik Pocięj; 1745 it was bought by Jerzy Flemming, treasurer (*pułskarbi*) of Lithuania. It was inherited by Czartoryski and came later into the hands of the noble family Zamojski. At the time of the Russian domination it belonged to the government Siedlec and after World War I to the *Województwo Lublin*.

^{2a} *Bleter far Geshichte* I, (Warsaw, 1934), p. 73.

² *Regesty i Nadpisi*, I Nos. 671, 680.

³ PML, pp. 94–95, 107, 117, 131 and *pass*.

⁴ I. Halperin, *Pinkas Vaad Arba Arazoth* (Jerusalem, 1945), pp. 265, 267, 305.

⁵ PML, 96; I. Levitatz, *The Jewish Community in Russia 1772–1844*, (New York, 1943), p. 107; S. Dubnow, *Toldoth Hassiduth*, p. 224.

According to N. Hanover in *Yeven Metzulah*, in 1648, about 10,000 Jews perished in the massacres in Wlodawa, comprising both natives and persons from the surrounding territory. A census which seems to have been taken in the 1760's showed a Jewish population of 150 heads of families, or 493 Jewish persons in the town and 136 in the villages connected with the community.^{5a} In this list of individuals only a few occupations are indicated. Two are called "doctor," one physician, one goldsmith, two shoemakers, two tailors, one driver.⁶ But there were, apparently, many more Jewish craftsmen, as well as a number of merchants. Our documents tell of a guild of tailors and other craftsmen as well as of an organization of storekeepers.

In the 17th-18th centuries, at the time of the existence of the (Polish) Four Lands Council and the Lithuanian (Community) Council (ועד ליטא), Wlodawa fell within the realm of Brest. According to resolutions passed at the first session of the Lithuanian Council in 1623, Wlodawa belonged to the "border neighborhood"⁷ of Brest Litowski, that is, it was considered as a subcommune of Brest. A document originating about 93 years later (below No. 15) tells of an agreement between these two communities in accordance with which Wlodawa was to pay a flat sum of 150 Polish Zloty to the Brest community for capitulation and other taxes. Lying on the border between Lithuania and Poland, the community of Wlodawa also had connections with neighboring Chelm which belonged to Poland. As a result there was constant strife concerning jurisdiction. A document of 1779 speaks of quarrels and conflict lasting for many years.

The community of Wlodawa had a *pinkas*, inaugurated in 1761, but containing some older documents and entries of regulations from earlier times. From a note in this *pinkas* we learn that it was inaugurated after the old one had become so delapidated as to be illegible, and that the newer one was based on the first.⁸

^{5a} In 1827 the number of Jews in Wlodawa reached 4480.

⁶ B. Weinryb, *Studies in the Economic and Social History of the Jews in Poland* (Jerusalem, 1939), p. 70.

⁷ PML, p. 17: הגבולין והסביבות.

⁸ הפנקס הלו הוקם על יסוד מוסד ע"י שבעה מטיבי טעם חכמי לב המבוררים עפ"י קלפי בהסכמת כל הוועד בעלי אסיפה יצ"ו. . . הפנקס הישן בלה הלך לו, נפרצו עליו פרוץ מרובה

This *pinkas* has been utilized⁹ both by Isaak Levitats¹⁰ and by the present writer.¹¹ The parts which are published here constitute a selection of documents dealing for the most part with problems of administration and with internal social relations. With a few minor exceptions, they all originate from the 18th century, the period of decline for the Jewish community in Poland. For this reason, too, a great many of the documents deal with disruption of the community, with disorders to be subdued.

Generally speaking, the documents mirror the internal life of a Polish-Lithuanian community in the 18th century. We learn that the admission tax for a new member to the community was high; the rights of the Jews in the rural settlements belonging to the community to participate in the elections to office were limited. An elaborate system of regulations governed the economic life; the rights of "foreigners" to sell their commodities, to rent rooms or stores, were restricted, and the community members had to submit to certain restraints in order to avoid unfair competition in commerce. Permits to build houses also depended on the prospective owner's probable ability to pay the taxes. The disputes between the community administration and the artisans' guild are illustrated by documents which do not concern purely economic matters. The frequent friction among

על העומד וחסר ממנו הרבה דפין והרבה ממנו נימוק ונטשטש ואין רישומו ניכר. גלל כן צריך ואין תקנה אחרת לעשות פנקס אחר תחתיו... התקנות הישנות חודרים ומיסודים יהיו בהוייתן בחרט אגוש בפנקס הלו, וניתן הרת מכל האסיפה יצו להמבוררים הנ"ל להיות בידם כוח לגדל ולחוק ולחדש בהדברים, אחר בחינה ועיון בעין שכלם בפנקס הישן באיזה מהתקנות שאין בהם בנותן טעם בדור הזה, כי כהיום אשתנו שבילי דמתא, לא זו העיר ולא זו הדרך... ורשיון להמבוררים כנגד אלו התקנות שאין בהם תועלת כנ"ל לסתור על מנת לבנות ולנטוע ולחדש... דבר.

⁹ A copy of the original was prepared (in 1928) for the Hebrew University in Jerusalem (Heb. 40-149; I. Joel, *Reshimath Kitwei Hayad Haiwriyim Hanimtzaim Bebeth Hasefarim Haleumi ve-Hauniversitai Biyerushalayim* (Jerusalem, 1934). The original is probably no longer in existence.

¹⁰ *The Jewish Community in Russia*.

¹¹ *Studies* etc.; "Beitraege zur Finanzgeschichte der Juedischen Gemeinden in Polen," *HUCA* XVI, 187-214; "Al Yachasan Shel Hakehiloth be-Polin le-Baaley Melakha ule-Poalim" *Yedioth Haarkhion ve-Hamuzeon shel Tenuath Ha-avoda*, III-IV, 1938.

the artisans themselves gave the administration the opportunity of encroaching on the internal affairs of the guild.

Like most of the other Polish-Jewish communities, the Jewish community of Włodawa was struggling with financial difficulties, while taxes were in arrears. The usual system of imposing direct taxes on property and wealth by assessment did not work satisfactorily and, in the last quarter of the 18th century, some attempt was made to change the system. In 1778 the *Krupki*, a consumption and income tax,¹² was introduced, or rather reintroduced. At first this appears to have been merely a small additional tax,¹³ but 17 years later the attempt was made to substitute this consumption and income tax for the property tax.¹⁴ A year later they tried to rely on only one tax, the consumption tax on meat, which attempt also failed to materialize. In the same year they were compelled to revert to the property tax.¹⁵ Although the community apparently had only small deficits, the precarious financial situation, the disintegration of the country and of community life, brought about internal friction and led to decay. It was hard for the administration to function properly. Quarrels between members, their refusal to appear before the court, denunciation and punishment for such transgression were common occurrences. The elders frequently resorted to such stern measures as setting the offender in the pillory, banning, blacklisting, and the like.

¹² Cf. Weinryb, in *HUCA*, XVI, 187 ff., 201 ff., 205 ff.

¹³ Only 3.3 per cent of the price of the meat and a small payment on fowl. This new tax was then farmed out for 1,300 Zloty for two years; 1791 the tax was raised to 10 per cent on meat and a proportionate rise on fowl. The tax was then farmed out for 2,500 Zloty yearly. (Weinryb, *Studies*, pp. 80, 82).

¹⁴ היות שמחמת גודל הצטרכות קהלתינו נעשה בשנה זו כמה הערכות על בעלי בתים מה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה, ומחמת זה נחהו כמה קטטות ומריבות בקהלתינו. נלל כן נתועדנו אלופים ראשים . . . ועלה במוסכם האספה בחד'ג יב'ג [בחרם הגדול יהושע בן נון]. שלא יעשו שום הערכה וצעטיל וסכום על ב'ב דקהלתינו . . . שיעשו טאקסי . . . ומזה יהי' כל הוצאות הקהלה ונתינת המאקסי הנ'ל יהי' מהמו"מ ושאר עסקים

¹⁵ Cf. Weinryb *op. cit.* 76; *idem.*, *HUCA*, XVI, pp. 196 ff.

THE DOCUMENTS

A. *Membership*

The right of domicile in Wlodawa was probably no less reluctantly granted than in other places.¹⁶ Our document (No. 1) is apparently characteristic of the high tax demanded for such admission. In the case that the new member was not to have an open store he was supposed to pay 120 Zloty yearly, which constituted about 2.2 per cent of the whole community budget.¹⁷ At the same time the rights of people living in the neighboring villages were limited. At any rate, only under certain conditions had they the right to be elected to office (doc. 2); as in Lithuania generally,¹⁸ the election rights of one returning to the community after some time of absence were limited.

B. *Economic Regimentation*

The Jewish community in Lithuania seems to have been somewhat firmer in its exercise of power in matters of economic regimentation than its counterpart in Poland. The *pinkas* of the Lithuanian Council contains a considerable number of regulations concerning such matters. There we find also refusal¹⁹ of a permit to remain long in town, to conduct business with non-Jews, and similar limitations. Our document (No. 3) shows that a milder form of limitation was imposed upon the "foreigner." In purchasing commodities from him the native was given preference. Moreover, the "foreigner" was not permitted to have an open store except during the time of the fair; community members were forbidden to rent to a "foreigner" or to a non-Jew any

¹⁶ In Żolkiew they often forbade admission of newcomers for a number of years (Buber, *Kiryah Nisgabah*, pp. 84 ff.).

¹⁷ Cf. also above about the amounts paid in Poznań.

¹⁸ PML, 83, 128, 176.

¹⁹ PML, pp. 4, 60, 64-65, 70, 158, 230-231; similar ordinances are to be found in 1717 in Dubno, Wolhynia; cf. I. Levitats, in *Historische Schriften of Vivo*, II, 97; Weinryb, *Studies*, 87.

place to be opened as a store (No. 4).²⁰ These restrictions also applied to Jews settling on the outskirts of a town — in this case for fiscal reasons — or in sections not belonging directly to the community but to a monastery, church, etc. Anyone settling in such a location was excluded from the community, while members of the community were forbidden to move to such a neighborhood or to open a store there (doc. 5). Other business regulations were designed to avoid competition between the members of the community. In order to give all store-keepers a chance to buy salt, maintenance of too large a stock of this commodity was prohibited (No. 6). It was forbidden to purchase fish for business,^{20a} probably to enable the consumers to buy for their own needs (No. 7). The introduction of new commodities to a store was also forbidden (No. 8). The community administration, being responsible for its members, was desirous of preventing members from taking any step of which they would be unable to bear the financial results. Our document (No. 9), dated 1790, forbids the building of a house, (or the rebuilding of a house that had been destroyed) without some assurance that the taxes due on the completed house would be paid; in case of doubt the prospective owner was expected to deposit with the community the amount of three years taxes.

C. *Guilds*

Jewish guilds were organized in Poland both for the purpose of regulating the matters relating to the occupations of their members and for protection against the non-Jewish guilds.²¹ The

²⁰ In Cracow to rent living space to anyone not having domicile rights in the community was forbidden (Wettstein, *Kadmoniyoth*, pp. 14, 17).

^{20a} Cf. also Buber, *Kiryah Nisgaba*, p. 111 f.

²¹ M. Wischnitzer, "Die Juedische Zunftverfassung in Polen und Litauen im 17. und 18. Jht." *Vierteljahrsschrift fuer Sozial und Wirtschaftsgeschichte*, XX, 533–51; *idem.*, *Zeitschrift far Jidisher Geschichte, Demografye un Ekonomik*, II–III (Minsk, 1929), pp. 73–88; B. Weinryb, *Neueste Wirtschaftsgeschichte der Juden in Russland und Polen*, (Breslau, 1934), p. 99; *idem.*, "Al Yachsan

Jewish community administration usually controlled the Jewish guild somewhat in the same way as the city council controlled the non-Jewish craft guild. It proclaimed the guild's establishment, supervised its affairs, acted as mediator in disputes, and disciplined recalcitrant members.

The hitherto published material does not give a clear picture of the community administration's authority over the guilds. There seems to have been a lack of uniformity in these matters. In one locality all ordinances and resolutions of the guild had to be ratified by the community, whereas in other places the guilds had a broad margin of autonomy. In general, their rights varied with the growth or decline of their strength and with the situation of the community. In Cracow for instance, in 1594, the butchers were not permitted to choose their own leaders. About a hundred years later, however, we find that the craft guilds were granted the right to elect their own elders "without interference from anyone," and that their autonomy was generally broadened.^{21a} The community administration and the workmen often represented opposing social groups, which resulted in antagonism giving rise to friction. There was also conflict between the workmen and their respective organizations. This naturally weakened their position with respect to the community, and the latter's interference became ever stronger.

Doc. 10 mentions an agreement made after "long disputes" in connection with a place of worship for the artisans. The community administration was eager to centralize the places of worship for the purpose of simplification of the collection of taxes and supervision of the members. Permission to arrange a

shel Hakehiloth be-Polin le-Baaley Malakha ule-Poalim," *Yedioth Haarkhion we-ha-muzeon shel tenuath ha-awoda* (1938) No. 3-4; Isaac Levitats, *The Jewish Community in Russia* (New York, 1943) pp. 230-340; I. Halperin, *Zion*, II, 70-89.

^{21a} The community administration apparently often had the right to delegate two representatives into the committee governing the guild (M. Schorr, *Żydzi w Przemysłu w końcu XVIII, w. Lwów*, 1903, p. 64; cf. also PML, 211.

special *minyán*²² was very reluctantly granted. The artisans, on the other hand, were always anxious to have a chapel of their own so that they could divide among their members the honors connected with worship such as being called up to the Torah etc. Our document from 1743 tells of long drawn out conflict over the rights of the guild and of the agreement reached between the representatives of the community administration and those of the guild for the artisans to use a side room of the synagogue. For this they had to pay 25 Zloty a year to the community treasury. The peace, however, seems not to have lasted very long. Strife developed within the craftsmens' group (No. 11). The tailors, who seem to have comprised a majority among the craftsmen, took possession of the craftsmen's small chapel, painting the name of their guild on the walls and the silver plates of the Torah. They also seem to have made up a new statute for themselves. Called in by the rest of the craftsmen to act as arbiter, the community administration used this opportunity to curtail the rights of the guild generally. It not only arbitrated between the quarreling parties, but also forbade them to choose the heads of their organization, installed one of its own members as head of the guild, cancelled the new statute and the former agreement concerning the synagogue, limiting the use of the chapel to Torah reading only and imposing a higher payment even for this limited privilege. About ten years passed before the craftsmen again obtained the right to use a special prayer room in the synagogue, and the right to elect their own board remained denied to them (Doc. 12-13).

In Włodawa there was, apparently, also a Jewish guild of shop-keepers.²³ Our document of 1796 (No. 14) tells of arrangements by the community administration setting forth the manner in which the shopkeepers were to purchase their commodities, and how to avoid competition among them.

²² Cf. above pp. 86-87 about Cracow.

²³ Levitats' statement (*op. cit.*, p. 106) that "there were no Jewish merchants guilds in Poland" is exaggerated. We know of such guilds in Cracow, Przemyśl, Brody, Lwów, Bolechów.

D. *Taxes and Community Budget*

With respect to taxation, the larger Jewish communities lorded it over smaller Jewish settlements, and Jews in rural settlements merged with the nearby communities. Jews living in rural areas paid taxes to the nearest Jewish community, the smaller communities, "subcommunes," paid to the larger. Since such village Jews or small communities were a source of income to the communities in question, the latter were interested in keeping them within their respective realms. This frequently led to conflict over problems of jurisdiction. The *pinkas* of the Lithuanian Council contains a great deal of information about such strife among the communities.

Our documents (Nos. 15–16) show how these differences were settled. The first, dated 1725, tells of a sentence pronounced 9 years earlier which reflects the quarrel in progress at that time. The agreement states the amount to be paid by Wlodawa to its senior community, Brest. Document No. 16, from about half a century later, tells of conflict between the community of Wlodawa and nearby Chelm, which belonged to Poland, over a number of villages which lay between the two. Here again an agreement was made only after a long quarrel. Wlodawa was to receive the taxes and other income from the villagers for a period of 18 years, while she had to pay a flat sum (150 Zloty a year) to Chelm.

Like most Jewish communities in Poland, Wlodawa was beset with financial difficulties. The increasing needs of the community on the one hand and the reluctance of the taxpayers to pay up on the other hand, made the situation more than a little difficult. Doc. No. 17 tells the story of a new tax — on salt — the announcements of which were torn down from the synagogue walls. It was feared that the resolution to levy this tax would be removed from the *pinkas*. The community struggled for decades with this problem of taxation. In 1778 a consumption tax on meat was introduced.²⁴ Internal strife in connection with taxa-

²⁴ The minute book argues the necessity of this new tax [אחר שקהלה]

tion persisted to such a degree that by 1792 it became impossible to raise any taxes (doc. 18). Three years later the attempt was made to introduce some unity into the tax system. In 1795 the assessments were abandoned in favor of an income and consumption tax.²⁵ But this was apparently of no avail, and a year later came the attempt to substitute this tax by doubling the meat tax.²⁶ This, too, was soon abandoned "because of complaints from the poor." The next attempt to enforce payment of the taxes (doc. 19) was to excommunicate the tardy payers and an order that their names be inscribed in the minute book of the burial society so as "not to bury their dead." In the same year (1799) a further effort was made to simplify the tax system. At that time a special tax of 1/8 per cent of property was temporarily levied; the elders intended to continue this tax and to make assessments only on "some persons who are artisans and have no property." A year later, however, the new system turned out to be a failure and they returned to the usual assessments.²⁷

All these tax problems arose in the midst of an atmosphere of abuse created by some leading members of the community. We learn (doc. 20) that one of the elders usurped the farming of the tax on candles, which enterprise was destined for the community as a whole. It is no wonder that a few years later a strict ordinance on the handling of the collection of the meat tax was instituted and safeguards set up to prevent the possibility of future abuses (doc. 21).

All this took place in a community with a comparatively small budget and small per capita tax levies. According to the census of the 1760's there were 493 Jews in the town and 136 in the

פּוּר הַתּוֹרָרָה, מוֹט הַתּוֹשָׁטָה . . . וְכַמֵּעַט אַבְדוֹ סְכוּיִנו וְתַקּוּיִנו לְסֵדֶר הַלִּיכּוֹת צוֹרְכֵי הַקְּהֵלָה.
Cf. Weinryb in *HUCA*, XVI, about the tax systems in the Jewish communities in Poland.

²⁵ The tax on consumers goods brought in 930 Zloty a year (Levitats, *op. cit.*, 228).

²⁶ לְהִיטּוֹת חֶלֶק הַכֶּפֶל הַזֶּה בְּמִקּוֹם סְכוּם דְּקֵהֲלָתָנוּ . . . מַחֲמַת שְׁנֵבוֹיֹת הַסְּכוּם לֹא הִיטָה הַקְּהֵלָה
יְכוּלָה לְהַתְּנֶהג כְּשׁוֹרָה, מַחֲמַת שְׁלֹא הִי' יְכוּל לְבֹא לְיַדֵּי גְבוּיָא בְּשִׁלְמוֹת וְהוֹצָאוֹת הַגְּבוּי' הִיטָה
יִתְרָה בְּיֹתֵר.

²⁷ לְהִיטּוֹת הַתְּנֵהגוֹת הַקְּהֵלָה עַפ"י סְכוּם הַנְּעִשָׂה עַפ"י שְׁמָאִים.

surrounding villages. In the 1780's the budget of the community amounted to some 5,600 Zloty yearly.

INCOME	1782-83	1783-84
	Zloty	Zloty
Assessments (סכום) also from the villagers.....	4,015.6	3,839.0
Unregistered assessments from members.....	—	37.15
Weekly payment of taxes (probably income and consumption tax).....	1,298.27	1,470.0
Capitation tax from the villages.....	242.16	242.15
House tax from the villages.....	34.0	44.0
Total.....	5,590.19	5,633.0
EXPENSES	1782-83	1783-84
Deficit 1781-82.....	123.3	
Unaccounted for (probably while collecting the taxes).....	842.27	451.25
Community expenses.....	4,444.11	4,924.29
Balance.....	180.08	256.06
Total.....	5,590.19	5,633.0

This means that the yearly expenditure ran to an average of 9 Zloty per capita. In comparison with other places, the per capita tax in Włodawa was the lowest. In Poznań this tax amounted, in 1774, to 13 zloty, and in some other places it came to even 25 or more zloty per capita.²⁸

The community budget was covered by the meat and other taxes. In 1778, when the meat tax was introduced, or reintroduced, the levy was low, (3.3 per cent of the price of meat), bringing the treasury of the community only 650 zloty yearly. In 1791 the tax was much higher (10 per cent of the meat price) and the tax-farmer paid 2,500 zloty to the community chest, a sum which covered almost half of the whole budget. When the attempt was made in 1795 to introduce the income tax, it was

²⁸ Weinryb, *HUCA*, XVI, 210.

hoped that this would bring in about the same sum.²⁹ A year later an attempt was made to double the meat tax with the intention of bringing in the whole amount of 5,000 zloty yearly.

E. *Administration*

Most of the documents from the minute book fall within the period of the partition of Poland, of the disintegration of Jewish life and Jewish community life in that country. The administration tried to bring some order into the elections (No. 23) but this was difficult to achieve in those times. Some of the elders refused to accept office, but later, if it proved to their advantage to do so, they acted as elders (No. 24). It also happened, probably as a result of the Napoleonic war, that it was impossible to elect elders at all (No. 25).³⁰ Some of the elders themselves abused their own office (doc. 26), while community members refused to go to the Jewish court, insulted each other before the court, or repudiated the elders openly. In the case of one offender who refused to appear before the court, the administration resolved to take stern action (doc. 27), excommunicating him and inscribing his name in the book of the burial society. In other cases the treatment varied. In some cases of repudiation the transgressor was excommunicated³¹ (Nos. 28–29), and in others he was merely deprived of the honor of being called to the Torah and other honors (Nos. 29B–31). In the case of one offending craftsman the elders acted in conjunction with the representatives of the guild who tried to soften the case. The craftsman was reduced from mastership to assistantship (No. 32).³²

²⁹ Weinryb, *Studies*, pp. 76, 80, 82.

³⁰ Cf. Levitats, *op. cit.*, 133 who presents an English translation of a part of our document.

³¹ The Lithuanian Council had a number of ordinances concerning "rebels" in the community; PML, 11, 73, 79, 93, 105, 157, 187, 211, 218, cf. also Levitats, 137, Dinaburg in *Zion* IX (1943), 39 ff.

³² A few similar cases are reported by Levitats, *ibid.* 214.

The elders appointed and discharged functionaries, such as the beadle, (doc. 33–34).³³ Of interest are the listed obligations of the beadle and the fees fixed. The administration also issued anti-luxus regulations which included limitation of the number of permissible invitations for a wedding, circumcision, etc. The number was set very low³⁴ and was raised somewhat a few years later (doc. 35–36).

³³ According to the resolution of the Lithuanian Council of 1670 no beadle could be discharged without a hearing before the ראש בי"ד (PML, p. 156). Apparently no such hearing had been conducted here.

³⁴ The Lithuanian Council decided in 1637 and 1644 that every community should introduce such regulations. In 1666 the number of persons to be invited was set at 20 or 30, respectively, and four years later the number to be invited to a wedding was raised to 40, while only 10 were permitted at a circumcision. In later years the number of permissible invitations was several times changed (PML, 69, 84, 145, 160, 177, 231; cf. also above about Poznań).

INDEX

- Aharon Kalahora, 79, 89
 "aliens", 27, 32, 33, 34, 58; *see also*
 "foreigners"
 Altona-Hamburg, 64
 Amsterdam, 95
 antiquity, 5, 6
 anti-Semites, 3, 6, 15
 Antwerp, 23
 artisan, 6, 10, 69, 101, 102; organi-
 zations, 4
 Austria, 22, 27; Austrian occupation,
 77
- Balaban, M., 77, 78
 Baltic States, 3
 banking activities, 30, 31, 43, 44, 45,
 46; system, 9
 bankruptcy, 9, 31, 45, 46, 47, 62, 88
 Bar, 47
 Baron, Salo W., 15
 Bavaria, 27
 beadles, 6, 10, 14, 31, 68, 69, 83, 85,
 90, 91, 107
 Berlin, 23
 Bloch, Ph., 20
 Bohemia, 22
 Brandenburg, 22
 Braunschweig, 23
 Breger, M., 20, 21
 Breslau, 21, 22, 23, 47, 69
 Brest Litowski, 81, 95, 96, 103
 Bug, 95
 burial societies, 83, 104, 106
 butchers, 10, 58, 69, 101
 Byzantine Empire, 4
- Cantor, 10, 35, 51, 59, 64
 ceiling price on interest, 46; on rents,
 37, 38; on wages, 64
- charitable societies, 8
 Chelm, 96, 103
 citizenship, 5, 7, 27, 32, 33, 34, 35, 39,
 58; withdrawal of, 36, 39, 40
 clergy, 6, 28, 31, 50, 69; the Church,
 26, 100
 community archives, 14, 16; -budgets,
 5, 10, 31, 38, 49, 51, 83, 99, 104,
 105; elders, 7, 8, 9, 11, 32, 35, 45,
 46, 47, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 63,
 65, 66, 67, 82, 98, 104, 106, 107;
 employees, 10; leadership, 5, 12, 15,
 16; life, 6, 13, 15, 20; support of
 emigration, 36; treasury, 10, 102,
 105
 competition, 7, 10, 23, 41
 Constantinople, 6
 control of income, 10
 corporal punishment, 25
 Cossack uprising, 20, 47
 Counter-Reformation, 26
 Cracow, 7, 9, 11, 16, 24, 25, 32, 39, 40,
 46, 51, 53, 54, 56, 77-92, 95, 100,
 101, 102
 crafts, 10, 22, 23, 41, 54; guilds, 4;
 craftsmen, 10, 23, 86, 96, 102, 106
 Czartoryski, 95
- Danzig, 22, 23, 47, 64
dayan, 67, 68
 devaluation of Polish zloty, 29
 Diet (Polish), 37, 38, 69
 dowry, 39, 48, 80, 89, 90
 Dresden, 23
 Dubno, 85, 87, 99
 Dubnow, Simon, 4, 14, 15
- Egypt, 6
 eighteenth century, 12, 16, 19, 28, 29,

- 31, 39, 49, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 87, 95, 96, 97, 98
- Eisik R. Yekils, 82, 86, *see also* Izak and Hebrew Index
- elections, 48, 50, 106; electors, 19, 33, 35, 38, 55, 65
- English East Company, 23
- enlightenment, era of, 78, 83, 87
- epidemics, 22, 32, 51, 52, 65, 87
- Erfurt, 23
- Europe, 3, 4, 5, 6, 7, 15, 16; Eastern, 5, 6, 7; Western, 6
- excommunication, 7, 53, 54, 104, 106
- expulsion, 6, 7, 11, 25, 28, 33, 54, 65
- Fairs, 6, 8, 9, 35, 40, 41, 47, 50, 53, 57, 63, 64, 68, 69, 99
- Feilchenfeld, W., 19, 20
- Feitel, B. Mose, 89; Feitel Natan, 86, 90
- fifteenth century, 16, 23, 24, 30, 46, 54
- Flemming, Jerzy, 95
- "foreigners", 5, 7, 41, 97, 99
- Four Lands Council, 19, 35, 47, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 78, 84, 88, 96
- fourteenth century, 22, 30, 46
- Frankfort a/M, 77, 95
- Frankfort/O, 22
- Galicia, 77
- German colonists, 23; cloth manufacturers, 23; immigrants, 23, 25, 57
- Germany, 3, 16, 23, 35, 48, 54, 57
- Gesamtarchiv der Deutschen Juden in Berlin, 19
- Glogau, 34
- Gnesen, Gneзно, 50, 51, 54, 61
- Graetz, 14
- Greece, 6; Greeks, 25, 26
- Grodno, 63, 81
- Grudzinski, Zygmunt, 57
- Hamburg, 23, 34, 42
- Hanover, 35
- Hanover, N., 96
- Hansa, 23
- Heppner-Herzberg, 20, 39
- historiography, 11, 15, 19, 20, 49
- Interest rates, 8, 9, 29, 43, 44, 45, 46, 51, 64, 81
- Izak b. Mose R. Yekils, 82, 83, 89
- Jacob Koppel, 90
- Jaroslau, 23
- Jehuda Jidel, 90
- Jesuits, 26, 44, 45
- Jewish Historical Ethnographical Society of Russia, 15
- Jewish street, the, 9, 22, 25, 30, 36, 52, 64
- Kalahora, *see* Aharon, Matityahu, Nata
- Kaufmann, David, 14, 77
- Kazimierz, 77
- Klesna, 84
- Konstantinow, 47
- Lazarus judeus Hamburgensis, 34
- Lednica, 84
- Leipzig, 23
- Leszczyński, 95
- Levitats, Isaak, 97, 102
- Lewin, Louis, 20
- Lithuania, 55, 65, 95, 96, 99; Lithuanian Council, 15, 32, 53, 54, 56, 59, 63, 65, 95, 96, 99, 103, 106, 107
- Lublin, 23, 95
- Lubomirski, 84
- Lukow, 47
- Lwow, 90
- Magdeburg, 23; Magdeburg Law, 7 *mamran*, 30, 45, 46, 47
- Matityahu Kalahora, 85
- Middle Ages, 4, 5, 8, 9, 11, 15, 22, 23, 54
- monasteries, 28, 31, 49, 82, 100; monks, 38, 50

- Mordecai Jaffe, 30
 Mordechai Meisel of Prague, 43
 Moses Wiener, 47
- Nata Kalahora, 85
 nineteenth century, 7, 14, 16, 57, 77
 nobility, 29, 30, 37, 43, 47, 84, 95
 Northern War, 87
 Novgorod, 23
 Nuremberg, 23
- Palestine, 3, 4, 50, 59
 partition of Poland, 28, 78, 106
 Perles, J., 19
 Petachya b. David Lida, 95
 physicians, 10, 32, 38, 51, 52, 89, 96
 Pinchas, rabbi in Włodawa, 95
 Pociąg, Ludwik, 95
 Polish-Swedish Wars, 19, 35, 47, 65, 77
 Poznań, 7, 8, 9, 11, 16, 19-73, 77, 84, 87, 95, 99, 105
 Prague, 23, 54
 Prussia, 27
- Refugees, 22, 34, 35
 Rome, 6
 royal decrees, 24, 25, 26, 33, 36, 50
 Russia, 15, 23
- Salzburg, 23, 42
 Sanguszki, 95
 Schwersenz, 26, 33, 39, 41, 57-59
 self-defense, 9, 10, 26, 40
 seventeenth century, 12, 19, 21, 23, 24, 25, 29, 30, 32, 57, 65, 77, 78, 80, 81, 84, 96
 Shachna Katz, 90
 Shimeon of Włodawa, 95
 Shlomo Zali, 91
 Siedlec, 95
 Siercy, 84
 Silesia, 22, 65
 sixteenth century, 11, 12, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 30, 32, 36, 42, 57, 63, 95
- Soviet Russia, 3
 Spain, 54
 synagogue, 10, 12, 55, 63, 66, 68, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 102, 103
 syndicus, 68
- Tailors, 24, 55, 96, 102
 Talmud, 4, 6, 16
 teachers, 10, 56, 64
 thirteenth century, 54
 Thorn, 22, 23, 64, 69
 Torah, 69, 86, 102, 106
 town (non-Jewish), 5, 22, 33, 42; town authorities, 6, 12, 13, 49, 80, 87; townspeople, 6, 22, 24, 29, 30, 32, 36, 37, 41, 42, 57
 Tuczynski, 44, 46
- Ukraine, 3
 Ulm, 23
- Vilna, 16, 23, 69, 81
- Warsaw, 24, 37, 69
 Warschauer, A., 57
 Warthe, 22
 Wettstein, 78, 89
 Wieliczka, 84
 Wielkopolska, 50
 Włodawa, 11, 16, 95-107
 Włodzimierz, 34
 World War I, 3, 95; World War II, 16, 19
 Wreschen, 61
- Yehuda Loebusch b. Ischak Eisik, 90
 Yiddish Scientific Institute of Vilna, 15
- Zacuto brothers, 27, 33
 Zamojski, 95
 Zelighofer brothers, 47
 Żółkiew, 86, 99

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

יוצאות לאור
בצירוף מבוא ביאורים ומפתחות

ע"י
דב ויינריב

נוירק, תשי"א
האקדמיה האמריקאית למדעי היהדות

תוכן העניינים

א	חלק א. פחנא
ג	א. חזקת עירונות
טו	ב. עניני שיכון
יט	ג. הגבלות שידוכים
כג	ד. הגבלות כלכליות
לא	ה. עניני כספים
נא	ו. מסים
נז	ז. תקציב הקהלה
סא	ח. תפקידי ההנהלה
סו	ט. ערבון, מאסר וגרוש
עה	י. הגבלת מותרות
פ	כ. חינוך וסיוע
פג	ל. סווערזענץ, קהלה — סניף
פז	מ. חזקה
צא	נ. מכס ומוכסנים
צט	ס. החיים הכלכליים
קמו	ע. תעודות נוספות
קעה	חלק ב. קרקוב
קעז	א. פעולות כספיות
קפב	ב. חזקה
קפה	ג. תפקידי ההנהלה
קפט	ד. יסוד חברת שבעה קרואים
קצו	ה. הגנה על אינטרסים של החברים ופקוח על רכושם
רג	ו. ענינים פרטיים
ריט	חלק ג. וולודבה
רכא	א. חזקת עירונות
רכב	ב. הגבלות כלכליות
רכה	ג. אגודות אומנים
רל	ד. מסים ותקציב הקהלה
רלט	ה. הנהלה
רמז	הוספות ותיקונים
רמט	מפתח
	מבוא אנלי

א. פונא

א. חוקת עירונוט (Membership)

1.

- A. [ה]יום יום ג' כ"א למנחם ש"ע מותרה כמ' גומפריכט נוימבורג מפי כל הקהל יצ"ו שיוציא חוצה גיסו כהר"ר נתן ש' ולא יאסוף אותו הביתה עם אשתו ובני ביתו בקנס מאה הגר' ¹ רק יעקור דירתו מכאן . . .
- B. עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שכהר"ר לעמיל . . . יעקור דירתו לר"ח אלול ת"ט הבע"ל וקודם שיעקור דירתו מחויב להעמיד את עצמו לפני הקהל יצ"ו לשלם הסכמו' משך הזמן שהיה דר בכאן. היו' יו' ח' ו' מנחם ת"ט לפ"ק.

2.

אשה אלמנ' מלבשינ^{1a} בת ר' בער מפקש² הלכה לגור בק"ק סווערוועניץ שלא ברצון הקהל יצ"ו והוצרכה לעקור משם ע"פ כפיות הקהל יצ"ו אך ורק לרוב הפצרתה והפצרת קרוביה נתרצו לה הקהל שתעמוד זמן חורף זה דהיינו עד אייר ירד גזון ת"ה ואח"כ מחויבת לעקור משם וע"ז חתמו ממרם האלוף כהר"ר שמעון ר"ל רש והנעלה כהר"ר יאקב ליבש על סך שלש מאות זהו' ונתקשרו באבוד סך ממרן הנל ובכל תוקף הקהל שהם מחוייבי' להשתדל שתעקור משם לזמן הנ"ל ולא יועיל להם שום התנצלו'. לעדו' כתבנו וכהר"ר שמעון וכהר"ר יאקב הנ"ל תקעו את כפם בפועל על הנ"ל. היום יום ה' ז'ך תשרי ת"ה ל'.

3.

באשר השביעו האלוף כשרי הקהל יצ"ו רהאי שתא את האלוף' הקהל יצ"ו להתרות בהאלוף מוהר"ר אייזיק מלמד בבית האלוף המרום כמוהר"ר יעקב רופא³ פרנס שלא להתיר למהר"ר אייזיק מלמד הנל לגור בקהלתנו רק שלש שנים לא יותר ובכלות שלש שנים מחוייב לעקור מקהלתנו אם ירצו האלוף'

¹ Hungarian florins.

^{1a} From Labischin.

² There were a number of people called פקש or פקש in Poznań. Cf. L. N. II, 28, 31; cf. also below doc. 121, 156.

³ Probably Dr. Jacob Winkler who, in 1671, came to Poznań from Vienna (H H. 162); D. Kaufmann in REJ. XX, 276 ff.

הקהל, כי לא בתורת עירנות הותר לו לגור שלש שנים הנ"ל רק ע"פ החסד...
היו' יו'... בתשרי תמ"ל.

4.

A. היום יום א' ב' אדר השני הישוע'ה לפ"ק עלתה בהסכמת כל הקהל יצ"ו שאין לכהר"ר טעבלה בן מהר"ר שמואל ר"ט זל חוקת עירנות פה ק"ק פחנן והנה בשתי שנים שעברו וחלפו שהיה כהר"ר טעבלה הנ"ל מסתפח בנחלתנו על שהיה מגורש מקהלתו ק"ק גלוגא מחמת רעש המלחמה משכו עליו חוט של חסד והניחו אותו פה בנתינת איזה סך אבל עכשיו נשקט המלחמה במדינה שלעזי' וחזרו ונתיישבו... ויושביו שם בהשקט ובבשחה בכך הרשו לו שיעמוד עוד פה אחנו זמן חורף שצ"ו ומאז והלאה אחר פסח שצ"ו מחויב לעקור דירתו מכאן ושוב אין לו שום זכות חלק ונחלה פה ק"ק פחנן. ולמען תהיה לעדה נכתב לפנקס הקהל יצ"ו אחר פסח שצ"ו רב"ח ד"ק.

B. ע"ד מה שמבואר דף קי"ט בפנקס זה שהרשות לכהר"ר ט' הנ"ל להושיב ל"ב אנשים לדבר מחוקת עירנות שלו הנה מאחרי שכהיום הזה אשתו מרת ררעזל נתגרשה מבעלה קודם שישבו ל"ב אנשים מחמת חוקת עירנות הנ"ל, בכך הגם שעלה במוסכם ל"ב אנשים שהיה לכהר"ר דין עירנות פה אחנו מ"מ לא יהיה לאשתו מרת ררעזל חוקת עירנות פה אחנו ולכן לא נטלנו מידה רק ס"ה זהו' פו' הגם שמניע עליה לחשלומין הקהלה סך רב כרי שלא יהיה לה דין חוקת עירנות [חלק] ונחלה בקהלתנו. נעשה במוסכם כל הקהל יצ"ו, היום יום א' ח' חמו תיו בית לפ"ק.

5.

A. האלוף הנבון במהר"ר שמשון יצ"ו בן המופלא הגאון האב"ד ור"מ כמהר"ר חיים כץ, זצ"ל הפציר והרבה בקשה בקהל ועדה יצ"ו לגור פה בקהלתנו יצ"ו להסתפח בנחלתנו משך שלש שנים רצופים בנתינת איזה סך אשר יושט עליו מעיני עדה יצ"ו ונענעו לו ראשם... אבל לא להשתקע ברין חוקת עירנות לעמט זה יתן האלוף... שלש מאות זהו' פו' בשלש שנים הנ"ל... נעשה היום יום ג' טוב טבת [שצ"ו]...

B. גם הגבירה הרבנית אלמנת הגאון האב"ד מהר"ר חיים כץ ז"ל היא גם היא היה לה בקשת בנה חורגתה מהר"ר שמשון כץ הנ"ל בענין שתרוור פה עמנו שלש שנים רצופי'... ונענעו לה ראשינו... ותתן להקהל יצ"ו שלש מאות זהו' פו' בתוך שלש שני' הנ"ל... נעשה בחדש אייר שין צדיק ויו לפ"ק.

4 כהר' טעבלה

5 Cf. LN II, 16; LL 76; Perles *MGWJ*, XIV, 90. Persons mentioned in these documents are identified, as far as possible, only at their first mention.

.6

A. האלוף מהר"ר יעקב בן הגאון מהר"ר יחזקאל יצ"ו אב"ד ור"מ דק"ק לאדמר התפשר את עצמו עם הקציני' ראשי ומנהיגי העדה שלימה דק"ק פחנן על שלש שנים תכופים רצופי' הרשות לו לגור ולהסתפח בנחלת ק"ק פחנ' דהיינו מטורן⁶ חשון ת"א עד טורן חשון ת"דל ויתן להקהל ששה מאות זהו' פו' באופני' ... נעשה יום ו' ג' חשון ת"א פה ק"ק פחנ'. נעתק לפנקס זה מגוף הכתב ... יוסף יוזל' סופר ושמש דק"ק פחנן. יום העתקה ה' ד' שבט ת"אל.

B. האלוף כמהר"ר יעקב בן הגאון מהר"ר יחזקאל יצ"ו בא אלינו כהיום הזה התפשר עמנו ח"מ' עד ר"ח חשון י"ד ונתן לנו שלש מאות זהו' פו', דהיינו מאה זהו' מוזמני' ועל מאתיים זהו' פו' חתם ממרן לשלם החצי' יריד גניזן אייר ת"ג החצי' יריד פחנ' חמז ת"ג ובזה פטור מכל הדברי' הנזכרי' בפשר הראשון ונוסף ע"ז הרשות והאלוף הנל להתעסק כל עסק משא מתן שירצה הן הוא בעצמו הן ע"י שליחו הן עם יהודי' הן ערלים להבדיל יהיה מה שיהיה גם להלוות הלוואה הן ליהודי' הן לערלים להבדיל כאחד מקהילתנו הן פה בקהילתנו הן בק"ק סווערוניץ. נעשה הוי', ר"ח חשון ת"ג.

.7

האלוף כהר"ר משה בהגאון מהר"ר חיים מנחם מן יצ"ו התפשר עם הקהל יצ"ו שיתן להם מאה וחמשים זהו' פו' מוזמני' ויעמוד פה אתנו ויסתפח בנחלתנו שנה תמימה דהיינו עד ר"ה [ראש השנה] ת"ל ויהא פטור מכל הנתיבות שבעולם ואף שילך מכאן תוך השנה הנ"ל מחויב ליתן ק"ן זהו' הנל כי ע"מ' כן ועל תנאי זה נעשה הפשר. נעשה יום א' י"א תשרי ת"טל. וכהיום הזה חתם האלוף כהר"ר משה הנ"ל ממרן בחתימת ידו סך ק"ן זהו' הנ"ל בכך פטור ומסולק מהקהל מחמת ק"ן

⁶ Cf. also below doc. No. 10. The same was regarded as able to give guarantees for others as seen from this document:

האלוף מהר"ר יאקב בן האלוף הרב המובהק כמהר"ר יחזקאל יצ"ו אבד דק"ק לאדמר תקע כפו בפ"מ והתקשר בכל חוקף ועז התקשרו' נגד האלופי' הרועי' קציני' מנהיגי' שהחנן של הקציני' ר' הירש רמ"פ יצ"ו לא יזו ולא יעקור דירתו מקהילתנו עד ר"ח שבט תי"ב ל' בלי ידיעת האלופי' הנל ובאם שיעע מכאן בתוך זמן הנ"ל בלי ידיעת אלופי' הנ"ל ולא יסלק סך אלף ק"ן זהו' להאלופי' הנ"ל כפי התקשרו' ... נעשה יום ה' ג' אייר תי"ב ל' ...

^{6a} Meant: The fair, being the place where people usually came together, was used to designate the time for fulfillment of obligations.

⁷ יוסף יוזל בר' מרדכי. He signed also documents 12, 20, 50, 57, 74, 85, 96b, 97b, 99, 102, 103b, 112, 114, 116, 123, 151; cf. also LL. 69.

⁸ חתומים משה.

⁹ על מנת.

זהו הנ"ל ופטור לגמרי מכל הנתינות כנ"ל רק גלגולת המלך ומעות הרצאות אשפה מחויב ליתן חולת זה פטור מן הכל ... ופטור מתשלומין הקהלה יצ"ו. נעשה יום הנ"ל.

כהיום הזה בא האלוף כהר"ר משה הנל והתפשר מחדש עם האלוף קציני' קהל פחנן יצ"ו הנ"ל מן ר"ה תי"ג עד ר"ה תי"ד לפק והרשות לו לגור ולהסתפח: בנחלתנו שנה תמימה הנ"ל כאחד מקהילתינו הן פה בקהילתינו הן בק"ק סווערועניץ והרשות לו להתעסק כל עסק משא מתן שירצה הן הוא בעצמו הן ע"י שליחו הן עם יהודי' הן עם ערלים להבריל יהיה מה שיהיה גם להלוות הלוואה הן ליהודי' הן לערלים להבריל ... נעשה יו' ד' ר"ח חשון תי"ג לפ"ק ... המעתיק מאיר סופר ק"ק פחנן.

.8

האלופי' קהל ועדה יצ"ו התפשרו עם הנעלה כמר בועז בכהר"ר שאול בועז יצ"ו על שתי שנים לגור ולהסתפח בנחלתנו דהיינו מר"ח טבת תט"ל עד ר"ח טבת תי"אל ויתן להקהל יצ"ו שמנים זהובי' פו' מזומני' בשתי שני' הנל דהיינו כל שנה ארבעים זהו' ויהא פטור מכל הנתינות חוץ גלגולת ומעו' אשפה. ורשות לו לילך מכאן בתוך השתי שני' כל אימת שירצה ואחר כלות שתי שנים היא כחד מן אם לא שיעשה פשר מחדש. נעשה היום יום ב' ער"ח טבת תט"ל.

.9

האלוף כהר"ר רוד מהמבורג¹⁰ התפשר עם הקהל יצ"ו ליתן מאה זהו' בשנה זה מאייר תכ"ב ל' עד אייר תכ"ג ל' עבור שידור בק"ק סוורועניץ בשנה זו ורשות לו לישא וליתן בק"ק סוורועניץ ופחנן תוך קהילתינו ע"י איזה משא ומתן מה שליבו חפץ כאחד מבני קהילתינו, אך הנתינה ברדאן^{10a} מחויב ליתן מכל משא ומתן שלו כאחד בני קהילתינו אך מה שיקנה סחורה ברנצק ובברעסלי וישלחם מיד חוץ למדינה או שיקבל איזה סחורה מחוץ למדינה מהמבורג על הירידי' הנל וימכרם מיד על הירידי' הנל אזי הוא פטור מנתינת הברדאן והיה זה בהסכמת כל הקהל יצ"ו. יום ד' א"ך אייר תכ"ב ל'.

.10

כהיום הזה נתבררנו אנחנו ח"מ מקהל ועדה יצ"ו לעשות סכום לאילו אנשים הדרים פה בקהלתנו ממשא ומתן שלהם מלבר מה שנתנו להקהל יצ"ו שנה זו ובאופן זה נעשה סכום הנ"ל רווקא שיהיה להם שותפו' עם אנשי' יושבי קהלתנו

¹⁰ A similar case of a Jew from Hamburg is related a year later (Koczy XII, 358).

^{10a} About the tax ברדאן cf. B. Weinryb in *MGWJ*. 1938, p. 263.

וכל זה הנ"ל נעשה מן סיון תי"א באסיפת ל"ב א' יצ"ו. ואותן אנשים שיהיה להם ענין משא ומתן קודם אסיפת לב"א הנ"ל יעמוד על הקהל יצ"ו. וכל זה הנ"ל יהיא על שנה זו מן אייר תי"א עד אייר תי"ב לפ"ק.

הגאון הרב מוה"ר יחזקאל אב"ד ק"ק לארמזר חמשה ושבעים זהו' פו' לשנה זו מן ר"ח אלול תי"א עד אלול תי"ב לפ"ק.

האלוף ר' יאקב בנו מאה ושלושים זהו' פו' שנה זו מן יום הנ"ל.

ר' משה ר' ישראל שווערין מאה זהו' מן יו' הנ"ל לשנה זו.

ר' יאקב ח' ר' משה ר' אברילש מ' זהו' לשנה מיום הנ"ל.

נח בן ר"ח פריץ כ' זהו' לשנה מיום הנ"ל.

ר' אברם ח'ן [חתן] ר"ד צורף חמשים זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

ר' יצחק ליפמן אפטר¹¹ עשרה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

ר' אלקנה ר' נפתלי עשרה זהו' לשנה מיום הנ"ל.

ר' אברהם ר' קאפל דיין כ"ה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

ר' חנן ר' יאקב רייס כ"ה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

נטה בן ר' יחל סופר שלשים זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

ר' ישע'י ר' משה ר"א שק ח' זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

.11

במושב זקני עם ועדה הקדושה יצ"ו אלופים ראשים וטובי' וקהל יצ"ו איש לא נעדר עלה המוסכם . . . איין אויש לענדר הער קומט עם סחורות לכל זמן ועת לכל חפץ מאג דער אויש לענדר בכאן ליגין ארבעה עשר יום אונ' מאג זיין סחורה פר קויפין אבל ער מוז זיא ועלברט פר קויפין אונ' האט ניט רשות איין היגין אויף גיזעצט צו געבין ואחר כלות י"ד יום מוז ער פארין אויש דער קהלה יצ"ו. גם בתוך י"ד יום הנל וואש ער פר קויפט מוז ער רווקא לאנשי קהלתינו פר קויפין בני ברית ולא לאחרים¹² זולתם אונ' אחר י"ד יום ווען ער אויש דער קהלה פארט טאר ער זיין סחורה ניט אויף גיזעצט בכאן לאשין. ער מוז זיא מיט נעמין אדר פר חתמן ער ליריד והנעשה נעשה היום יום ה' אך טוב לאלול שצ"ד לפ"ק.

.12

הנעלה כהר"ר זיסקינד הנ"ל סילק תשלומין שלו ומעות עירנו' כנוכר לעיל וכהיום הזה בא הנעלה כהר"ר הנ"ל לפני קהל ועדה יצ"ו וביקש את פניה להסתופף פה קהלתינו איזה שנים ולא להשתקע ועלתה המוסכם . . . ומהיום הרשות לכהר"ו

¹¹ Cf. below doc. 13.

¹² Similarly the statute of the merchant guild of Poznań demanded that merchants coming from out of town sell their commodities to Poznań merchants and not to foreigners (Leitgeber, p. 60).

לעמוד פה אתנו משך שלש שנים מהיום... היום יום ו' י"ב אייר ת"ז וא"ו לפק...
 נאם נפתלי הירץ גינצבורג¹³, נאם יוסף יודא מקראקא¹⁴, נאם יששכר בער בן
 מוהר"ר אברהם סגל זצ"ל¹⁵, נאם אברהם בן לא"א חנוך זל המכונה אבריל¹⁶, ונאם
 משה בן הנאון מוהרר"ף כ"ץ זל מלבוב¹⁷, ונאם חיים בן הק' מוהר"ר נח הי"ד
 זלה"ה¹⁸. נעתק מגוף הכתב וחתימת יד רמה האלופי' הנל אות באות נאם המעתק
 יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פחונ.

.13

- A. הישש כמהר"ר אבריל¹⁹ יצ"ו הציע דבריו לעיני העדה יצ"ו שרוצה בכך
 שהיקר כמ"ר יצחק בן ליפמן אפטיר חתן חתנו כהר"ר יצחק זצ"ל יבא לכאן לגור
 ולהסתפח בנחלתינו מק"ק קראטשין, אך שאינו רוצה להכניס את עצמו בעול
 קהלתנו ורוצה פשרה עם הקהל על איזה שנים שיתן סך קצוב מידי שנה דרך
 כלל ואם לאו יעמוד על מקומו בק"ק קראטשין... יום ג' ג' טבת תול... יוסף
 יודא מקראקא פ"ה, יששכר בער סגל, נאם חיים בהק' מוהר"ר נח הי"ד זלה"ה.
 B. הנעלה כהר"ר יצחק בן כמ"ר ליפמן אפטיר התפשר עם הקהל יצ"ו על שנה
 תמימה דהיינו מניסן ת"ל עד ניסן ת"א ל' ויתן בשנה זו שמנים זהו' פו' החציי'
 יריד פחונ' תמוח ת"ל ל' והחציי' יריד טורן שבט ת"א ל' וכבר חתם ממרני ומסר
 ליד הקהל ובוזה פטר בשנה זו מהקהל מכל נתינת שבועולם חוץ גלגלת המלך
 ומעות אשפה חולת זה פטור... יום א' א"ך אייר ת"ז י'.

.14

בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שלא יעקור שום איש או אשה מכאן עד אשר יתאספו
 הקהל יצ"ו ויבאו להתיר ומי שיעבור על ככה יוקנס בעד מאה זהו' אדומי' או לא
 יבאו לרוד הנה עד כלות שלש שני' מהיום יום כ"ד אלול שס"ט. ואילו האנשי' אשר
 לא שמעו לצווי ולהכרזה הנ"ל: בנו של נחמי' פעטליצר, ליב בן מרדכי חנ', ר'
 יעקב חתן לזיר קרשנר, ר' ליפמן חתן ר"י י"מן, יוסף חתן ר' ועליג בריסק, אברה'
 חתן ל"ק, אשת ר' שמואל בן ל"ק, בן ר"ז טמרן? עם אשתו, בן ר' מן עם אשתו,
 חתן ליבשלי' עם אשתו.

¹³ Cf. LN, I, 9; LL, 53, 83; below doc. 92.

¹⁴ LL, 85; below doc. 13, 92, 103.

¹⁵ LN, I, 9; LL, 85; below doc. 13, 92.

¹⁶ Recorded 1621 as *Dayan*. LN, II, 10; below doc. 92.

¹⁷ from Lwow and identical with mentioned in doc. 38, 151.

¹⁸ Below doc. 13.

¹⁹ May be identical with חנוך בן אברהם אבריל who signed the foregoing document.

.15

בעצם היום הזה נתעצם האלוף הנבון מוהר"ר חנוך בן האלוף הגאון מוהר"ר אברהם דיין זצ"ל ה"ה לעיני קהל הקודש בשאלתיו ראויים ונכונים מקודם שהלך מכאן לתפוש ישיבה בק"ק גרידץ ונענעו לו ראשם בזה דהיינו שיהא פטור ממעות עירנות פה פחנן על עשר שנים הקהל יצ'ו פטרוהו... יום ב' ה' אייר שצ"ה.

.16

האלוף כמב"ר יוביל יצ'ו בן כמהר"ר שלמה פלק זצ"ל שילם להקהל יצ'ו עד גמירא כל הסכומות וכל הגלגולות עד אייר שי"ן צדי"ק גימ"ל לפק ומאייר שצ"ג עשה לו הקהל יצ'ו הסכום חמשה עשר גרולי' פולניש לסכום אחד בכל הגבייות שיהא נגבה פה ק"ק פחנן כל ימי שיהיה בק"ק ווינא יצ'ו ובוזה יהיה פטור ממעות חוקת ערנות ומתשלומי הקהלה יצ'ו ומכל נתינת שבעולם כל הימים שיהיה בק"ק ווינא יצ'ו. וכל משך הזמן היותו שם יהיה נחשב כבעל בית מקהלתנו הן לעניין משא מתן הן לכל דבר שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב בהיות שגם הוא נושא בעול עמנו וערך הסכום הנל יתן עד כי יהיה לו משלו סך ארבעת אלפים זהו' פולניש. כי יחננו אלקי' וירחיב את גבולו שיהיה לו יותר מסך ארבעה אלפי' כנ"ל אזי יוסף לו על כל סכום בערך הנ"ל ואם יחזור ויבא כמהר"ר יוביל להסתחף בקהלתנו יצ'ו אז יהיה כאחד מאתנו לכל דבר שבעולם אף לתשלומין הקהלה יצ'ו. למען תהיה לעדה נכתב לפנקס הקהל יצ'ו למען יעמדו ימים רבים נעשה היום יום ד' ר"ח תמוז שצ"ג. חיים במוהרר"י ז'ל²⁰, ונאם ליב ר' שמעונש²¹, ונא' אלי' בלין²², ונא' יודא ליב מקראקא²³.

.17

עלה במוסכם הקהל יצ'ו שהאלוף מהר"ר יוסף רד"ב יצ'ו מחויב ליתן עבור תשלומין חובות הקהלה יצ'ו סך שלש מאות וחמשים זהו' פו' על ארבעה זמני' אלו דהיינו יריד מכילש²⁴ ת"ב לפק וטורן שבט^{24a} ת"ב ויריד גנין אייר ויריד גנין אלול ת"ב כל יריד ישלם פ"ז זהו' כ"ג [כ' גדולים] שעולה לסך שג' זהו' הנל ונתנו לו זמן באם שיחזור ויבא לכאן אייר ת"ד לפק או בתוך הזמן יחזור לו המעו' הנל. נעשה חדמ"ע סוכו' ת"ב. ובאם שכמהר"רי הנל לא יבא לכאן בתוך זמן הנל

²⁰ Probably identical with שפירא ז'ל LL, 77; below doc. 114.

²¹ Below doc. 100, 104, 134.

²² Cf. LN, I, 10; II, 23; below doc. 120.

²³ LL, 72, 75, 80; below doc. 38, 63, 84, 100, 113, 117, 119, 123, 151.

²⁴ Michalis archangeli = September 29th.

^{24a} Meant טורן שבט ת"ב.

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

או בחדש אייר הנל אזי תיכף מיד אחר זמן הנל זכו הקהל יצ"ו בש"ן זהו' הנל והם של הקהל לחלוטין ולצמיחת עלמין ולא יוחזר כלום לכמהר"ר יוסף הנ"ל, כי כך עלה במוסכם הקהל יצ"ו יום הנ"ל.

.18

- A. אמת נכון הדבר נעשתה שמרת מרים בת הישיש הוותיק מוהר"ר שמעון חזן יצ"ו אלמנת כהר"ר נחמן ז"ל פרעה לאלופי קהל יצ"ו קודם שהלכה מכאן לגור בק"ק לבוב כל מה שהגיע על חקה לחשלוטין הקהלה... יום ב' ט"ז טבת...
B. הקהל יצ"ו עקלו ביד האלוף הנבון מוהר"ר הירץ רייך²⁵ יצ"ו מעות של היתום בן גיסו האלוף מוהר"ר חנוך יצ"ו אב"ד פלאצק... ונתרצה לשלם להקהל יצ"ו לחשלוטין הקהלה מסך מעות יתום הנ"ל... יום ג' טוב טבת... [שצנ?]

.19

הנעלה כמר זנוויל סגל²⁶ החקשר בת"כ בפועל ובכל חוקף ואומץ שבעולם שיעמיד את חתנו כמר דוד לכאן מהיום עד יריד גניזן אייר הסמוך לסלק תשלוטין הקהלה יצ"ו או שישלם בעבורו... יום ה' כ"ז ניסן תט"ל.

.20

בפנינו עח"מ נשבע בפא"ה כהר"ר הירץ²⁷ חתן מוהר"ר אלי' טובי' ע"ד המקום וע"ד הקהל בלא ערמה ובלי מרמה על סך שלש מאות זהבי' מומוני' שיש לו בערך דהיינו עשרה זהו' פחות או יותר וסך הנ"ל יתר על הרצאות מפחנ' לקראטשין והרצאות אשתו וביתו עד אחר י"ט ויתר על מאה סכומי' שעדיין חייב להקהל וסך הנ"ל יש לו מלבד ספרים ומטלטלין מה שהיה לו מאז ומקודם ולא קנה מחדש שום דבר עד היום הזה גם שלא ייחד שום פרוטה לשלם לבעלי חובותיו ושלא הבריה הן מומוני' הן ש"ח הן כסף זהב... ועוד נשבע בפרטי' בפא"ה שיחזיר ויבא לפחנ' חשון תי"ג לפק הוא ואשתו ובניו כולם יבואו לכאן ואל יעמדו חוצה לזמן המונבל הנ"ל. נעשה היום יום ר' ח"י אלול תי"ל. נאם יוסף יחזל סופר ושמש דק"ק פחנן.

.21

- A. בפנינו עח"מ נשבעה שבועת ה' הנבירה בריינרל אשת הקצין ר' הירש ר"מ²⁸ שכל אימת שיתבע הקהל יצ"ו שתבא לכאן עם כל בניה ובנותיה אזי מחויבת תיכף ומיד לשום לדרך פעמיה ולבא לכאן עם כל בניה ובנותיה... וע"פ... הנ"ל

²⁵ Below doc. 40, 90.

²⁶ Probably identical with ס"ל mentioned in doc. 132.

²⁷ Doc. 24.

²⁸ Probably identical with מענדל בר' הירש בר' Koczy 226; below doc. 89, 90, 132.

הניחו... לילך מכאן לק'ק פילא... יום ה'... אייר חט"ל. יעקב בן מהר"ר אליעזר וצל שמש דק"ק פחנן, ונא' יעקב בן לא'א מהר"ר יצחק צלה"ה שמש דק"ק פחנן.

B. האלוף המרומ' דיין עתיק מהר"ר דוד בנימכש²⁹ יצ'ו התקשר את עצמו נגד הקציני' קהל ועדה יצ'ו בכל תוקף ואומץ שבעולם שיעמיד לכאן הגבירה בריינדל הנ"ל... ואם יעבור אזי נתחייב להקהל אלף הגריי'... נעשה יום הנל.

.22

A. כמר דוד סל שידזינס (?) ואשתו נשבעו פא"ה שלא יעקרו את דירתם מקהילתנו ועכ"פ יחזרו ויבואו לכאן, קודם חג הסוכות הבע"ל. לערו' ולראי' כתבנו וחחמנו, נעשה באב חט"ל.

B. בפנינו עדים ח"מ תקעה כפה בפועל לדינו שאל חזין מכאן ולא תצא מקהלתנו בלתי ידיעת הקהל יצ'ו אשת ר' מיכל³⁰ בן ר' יוסף ר"מ נחקשרה בת"כ הנ"ל... יום ו' י"ט אלול חט"ל.

.23

האלוף כמהר"ר דוד בנימן יצ'ו תקע כפו בפועל ידו ממש להחזיר ולבוא הלוס לקהלתנו יצ'ו (ולדוד בקהלתנו יצ'ו) עכ"פ ביריד גנין באלול הסמוך הבעל"ט באם לא יהיה פרץ וצוח' ברחובותינו מחמת עפוש ב"מ. בכרי שיקיים שבועתו הניח ממרני' ביד הקהל יצ'ו בחתימת ידו בלא משמעות^{30a} באם חלילה יעמוד חוצה ולא יבוא הנה בזמן הנל אזי יכתוב המנהיג' משמעות על הממרנו' כחפצם ורצונם... הנעשה בת"כ כנ"ל ביריד גנין אייר תי"ד ל'.

.24

A. האלוף כמהר"ר חיים בועז יצ'ו עשה שבועה פא"ה ע"ד המקום וע"ד הב"ד וע"ד הקהל יצ'ו שהוא יבא אחר שתי שנים לקהילתנו להיות פה עמנו כמקדמת דנא... יום ג' כו כסליו תיג'...

B. האלוף ר' הירץ ח' האלוף הדיין כמהר"ר אלי' טובי' שבע שבועה פא"ה בפנינו ח"מ שיבא לכאן לקהילתנו לאחר שנה זה מהיום הזה לידור פה בקהילתנו... יום ב' ט' טבת תיג' לפ"ק...

²⁹ LN, I, 5; may be identical with בנימן דוד below doc. 23.

³⁰ This is the wife of Michael whose departure from the community was lengthily disputed before the Council of Four Lands a few years later (LN, II, 24 ff.; LL, 90). Here she promised not to leave without consent.

^{30a} Probably meant blank, without the amount.

C. הגעלה כהר"ר משה ח' כמר ליב רב"ג הלך ונסע מכאן לק"ק הארוזיש עם אשתו ובנו שי' להיות שם לרב וקצין והנה שבע שבועה פא"ה בפני ח"מ . . . יום א' כ"א טבת ת"ג.

.25

כהר"ר זלמן סופר נשבע בפא"ה בפני השמשי' היקרי' כמהר"ר יעקב³¹ והר"ר ליזר כ"ץ³² שאין ברוחו רמי' ולא הלך מכאן ע"מ לעקור ולעמוד חוצה . . . ועכ"פ לא יעמוד חוצה יותר מחרש ימים. נעשה חצי כסליו תי"אל.

.26

כהר"ר אברהם בן המנוח כמהר"ר שמשון כץ וצל נשבע בפני שני שמשים בתוקף חומר השבועה ע"ד המקום וע"ד הקהל יצ"ו שאל יעלה בדעתו לילך חוץ לקהלתו יצ"ו בשום ענין ואופן הן למקום קרוב או רחוק אם לאו בידיעת ורצון הקהל יצ"ו. ומאחר שהקהל יצ"ו נתנו לו רשות לילך ליריד גנין דהאיג'נ' בכך פרט בשבועתו להחזיר ולבוא הלום מיריד כשיבואו בני קהלתו יצ"ו מיריד כנהוג. גם פרט בשבועה זו שלא יבריא דבר מקהלתו למקום אחר הן כסף ושהו כסף וספרי' ומטלטלי' וכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב . . . היה זה היום יו' ג' י' אייר תי"ד ל'. נאם אליעזר בן מוהר"ר שמעון כץ ז"ל שמש דק"ק פתונ. נאם מאיר בן לא"א הר"ר ליב כץ שמש.³³

.27

הגעלה כהר"ר משה חתן יצחק ר"ל גבאי נעשה ע"ק³⁴ בעד חמיו כמר יצחק הג"ל להעמידו לפתח' אותו ואת אשתו שהלכו מכאן לק"ק לובלין עם בתם הבתולה לעשות שם החתונ' ויש לחוש שיעמדו שם ויעקרו דירתן ובכך נעשה ע"ק ע"ז. עוד נעשה ע"ק מחמת מה שמניע מחמת נדן בתו שהוציא מקהילתו כפי תקון הפנסק ואם לא יעמוד אותם לכאן אוי מחויב לשלם בנינו תשלומין הקהלה . . . נעשה יום ב' כ"ח אייר תט"ל ביריד גנין ביומא דשוקא . . .

.28

האלוף כהר"ר ישעי' ח"ר [חתן רב] דוד מ"ש נצב וגם קם לפניו בהצעות דבריו באמרו שהוא שריו בלא טובה כי לא טוב היות אדם לברו ורוצה לילך ולראות בבנות הארץ למצא לו עזר אשר ימצ' לו ותקע כפו בפועל ממש ובשבוע' דאורייתא ובחרם חמור בלי אונס והכרח כלל לחזור ולבא לקהילתו פה קהילתו

³¹ Below doc. 30.

³² שמש; אליעזר בן שמעון כץ שמש doc. 26, 47.

³³ Doc. 30.

³⁴ ערב קבלן.

תיכף ומיד באם שיבאו שני בעלי בתים אשר המה מסוימם (?) לקהילתנו יהא גם הוא אחד בין הבאים בלי שום עיכוב ושהי' אסורה. כל זה קיבל עליו כהר"ר ישעי' הנ"ל... היום יום ה' לסדר ועשו לי מקדש ושכנתי בחוכם תי'ו לפ"ק... נאם ישעי' בן א"א מהר"ר אשר זעלי' כ"ץ זצ"ל.

.29

האלמנה אלמנית ר' חיים ר' ישכר הניחה ליד האלוף מוהר"ר פנחס ריין שט"ח כסך ק"כ זהו' בחתימות יד איצק קרעמיר ועוד ששים זהו' מזומנים באופן זה באם שהאלמנה הנ' תשים לדרך פעמיה ללובלין להתנסב לגבר ולא תשוב עוד לקהילתנו אזי תיכף ומיד מחויב האלוף כמוהר"פ ליתן השלישית השט"ח והמעות ליד הקהל יצ'ו בתורת תשלומין הקהילה לחלוטין ולצמיחות ובאם שהאשה האלמנה הנ"ל תעמוד פה אזי אף גם זאת אין רשות למוהר"ר פנחס ליתן הנ"ל לשום אדם, להאשה או לבאי כחה בלתי ידיעות ורשות האלמנה וכל אשר יורוהו הקהל יצ'ו יעשה. [תכ"ט]

.30

כמר מיכל חתן יודא פעטלצר³⁶ הלך מכאן מפני רוחק עוני לגור ולהסתפח בנחלת ק"ק שווערין ונשבע פא"ה בפני שני שמישים כמהר' יעקב שמש ומאיר שמש שיבא לכאן כל אימת שימרו עליו הקהל יצ'ו יבא לכאן עם אשתו וביתו גם הניח ליד הקהל יצ'ו סתם חתימתו. נעשה יום א', י"ד שבט ת"א.

.31

כמר מרדכי חתן ר' וואלף מלמד ביקש פני הקהל להיות לו לעזר ולהועיל באיזה סך רוצה לעקור מכאן דירתו להשתקע בק"ק ראברין בבן נרבו לו הקהל שלשים זהו' פו' דהיינו חמשה עשר זהו' פו' נתנו לו מיד ועוד ט"ו זהו' כתבו להגעלה כהרר משה בן ר' רוד פ' פין שיתן לו ט"ו זהו' ונשלם לו במיטב וע"י זה הלך מכאן וקיבל עליו שאל יבא הלום אם לא מדעת ורשות הקהל יצו ועכ"פ לא יבא לפזנא בחוך עשר שנים וכן קיבל וקיים עליו בכל חוקף. והגעשה נעשה היום יום ג', כה סיון שצ"ט לפ"ק.

.32

הקהל יצ'ו נתנו סיוע לכמר אלי' חתן יוטה טענדלרן תשעה זהו' פו' שיעקור מכאן הוא ואשתו וביתו על שלש שנים רצופים וקיבל עליו בפני כל הקהל יצ'ו

³⁶ Doc. 41, 132.

שלא יבא לכאן בתוך שלש שנים וזה לחוק ולא יעבור. לעד ולראי' כתבנו לזכרון בפנקס. נעשה בסיון תב"ל.

.33

כמ"ר יעקל חתן אברם שקאטלר מועד לקנות גניבת ומסכן כל הכלל כ"ו כאשר נתברר ונתלבן להקהל יצ"ו בעדים ברורים וכן עלתה במוסכם הקהל יצ"ו שיהא פה אתנו פחנ' בבל יראה ובבל ימצא משך שתי שני' רצופים תכופי' . . . גם היא אשתו וחמותו מחוייבו' לעקור דירתן ג"כ מכאן פחנ' אבל יכולים אשתו וחמותו לגור בק"ק סווערוזעניץ שנה תמימה וכמ"ר יעקל אינו רשאי לדור בק"ק סווערוזעניץ רק ילך לדרך רחוק מכאן פחנ' ואחר כלות שנה זמן המוגבל לאשתו וחמותו ושתי שנים הגבלת הזמן לכמר יעקל אל ישוב הלום פחנ' אם לא מרעת ורצון הקהל יצ"ו וע"פ הרוב יקו' דבר. נעשה יום א', כ"א אב שצ"ב.

.34

מרדכי רופא בא בעצם היום הזה לקהילותינו ומכר את ביתו לכהר"ר גוטקינד מלמד והקהל עשו מחאה עבור סכומות ישינים מה שחייב מישן סך גדול והנה מרדכי רופא הנ"ל פער פיו בלשונו חרב חדה ומרדכי יצא וצעק מר ויהי כי הרים את קולו חמ"ר נוער אמרנו שלא ליקח שום פרוטה מאתו ובוה וכו' וצא בזה ממעשים הרעים אשר עשה אשר אין להעלות על הספר איבוד עירנות שלו הוא חרעו אחריו לא יבואו בתוך קהל ועדה בתוך עמינו ישראל לדור פה בקהילותינו. ולמען שיהא למשמרת ולמזכרת ויעמוד ימים רבים כתבנו יום ה' יתרו תכ"ט לפ"ק.

.35

בהיות שעמד בקומה ויצא בחירופי' האיש הרע כמ"ר ברוך בהר"ר וואלף חזן ברוך שמו וארור יהי' שכבר היה נתפס במעשים הרעים וגזים גיחמי' רעים נגד הגוי' וסכן הקהלה יצ"ו ועתה שינה באיוולתו ופער פיו לבלי חוק נגד ערלים אפי' ע"י תינוק בן יומו יהא נאמן עליו שיחזור לסורו אזי כלה גרש יגרש . . . יום ג', י"ט כסליו תל"א.

.36

- A. יעקב בן יואל קצב . . . הכה את רעהו . . . בלא עדים את יחפי פינר . . . באם שיבוא עוד דבר גדול או קטן כמו הנ"ל וכו' וצא בו אזי אחת דתו הוא לגרש אותו מקהילתנו תיכף ומיד ולא יהיה לו חלק ונחלה עירונית . . . כ"א כסליו תמ"ב.
- B. אברהם בן איצק קצב . . . מעשה רע בהרמת יד נקרא רשע מלכר שאר מעשים . . . שלא ליתן לו חזקת עירונית פה ק"ק פחנא (תמ"ב).

ב. עניני שיכון (Housing Policy)

.37

כבר מבוואר פעמים ושלש שהאלופי בני כהר"ר מנחם מענדל³⁶ ז"ל מחויבים לבנות החורבות שאחורי בתיהם וסמוך להם וכבר השבע השביעו הכשרים את הקהל יצ"ו על ככה ועדין הם עומדים חרב בלתי בנויים ויותר מהמה שמגיעים בית בבית מצטרפים שאר חדרים לבתיהם וממעטים הדירין מה שנאסר כבר בפנקס הקהל וכשרים יצ"ו . . . יום ה', חהמ"ע פסח ת"ב.

.38

על אודות הבית של כמ"ר שמשון פרביר וכמ"ר דוד ר"ט העומר לנפול גורנו על האלוף הר"ר צבי הירש פרנס³⁷ יצ"ו לבנות הבית על מעמרו כבראשונה . . . היום יום א' ז' אלול שפ"ט.

אמת הוא שהחלק של כמ' אברם פילר ז"ל הוא קי"ג³⁸ מוחלט להקצין הר"ר צבי יצ"ו ככל אופן הנ"ל. ונאו' יורא ליב מקראקא, ונאם ליב ר' שמעליקש, ונאם יצחק אייזק היילפרון, ונא' משה כהן מלבוב³⁹.

.39

בהיות שראה ראינו גורל הלחץ זו הרחק של כהר"ר שלמה קבלעניץ בהיותו פה אתנו בסבת זה נחרב ביתו ושאינה הוכה שער ונפל הבית ולא יכל לתקן . . . ע"כ דברנו אל ליב ר"ש ר"ר⁴⁰ יצ"ו ובקשנו שהוא יהיה כמו גואל ואין גואל קרוב ממנו כידוע . . . יום ד', א"ך טוב לחדש תמוז ת' לפ"ק.

.40

עלתי במוסכם האלופים הקצינים שבעה האנשים מבוררים שהאלוף הר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו ובנו האלוף כהר"ר יוסף⁴¹ יצ"ו מחויבים להשכיר כל הבתים שאחורי בתם הן הבית בחצר של בית יוחנן פעטלציר דהיינו הבית חורף שהיה של בער סמטור ובית חורף של יוחא ריקלש ובית של כמ' שמואל לאוויין⁴²

³⁶ Probably the son of מנחם מענדל פרנס; LN, I, 7; II, 17, 18; LL, 77 ff.; below doc. 40, 75, 94.

³⁷ Probably the son of מנחם מענדל mentioned in note 36.

³⁸ קנין נמור.

³⁹ Identical with משה בן יהושע ולק מלבוב who signed doc. 12?

⁴⁰ Doc. 132.

⁴¹ Koczy, XIII, 197, 226; below doc. 43, 91, 93.

⁴² Doc. 96.

ז'ל ובית החורף שהיה של ר' אברם קרעסקש והבתים שבחצר הבית של כהר"ך יוסף הנ"ל הגם שיתגצלו שרוצה לבנות הבתים מ"מ מחוייב להשכיר כולם כהיום הזה והדרים שם מחוייבי' לטפל לבנות ולתקן הבתים וינוכה להאלופי' הנל משכירות הבית.

זאת שנית עלה המוסכם מהאלופי' מבוררים לשיעקור דירה הנעלה כהר"ך משה ווינר⁴³ מבית חמיו האלוף כמהר"ר ליב פרנס⁴⁴ יצ"ו מחוייב כמהר"ר ליב להשכיר הבית החורף הגדולה שעשה לו לחדר מנוחה הפתוחה לבית החורף. וכן לכשיעקור דירתו האלוף הנבון מהר"ר הירץ דיין מבית חמיו יצ"ו מחוייב האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו להשכיר הבית החורף בבית אבני' הסמוך לביחו שהיה של מהר"ר תנוך סגל זצ"ל.

וכן לכשיעקור בנו או חתנו של הנעלה כמר ישעיה סג"ל פלאצקר⁴⁵ מבית כמ' ישעי' הנ"ל מחוייב כמ' ישעי' ס"ל להשכיר הבית חורף של מעלה שהיא בבית אבני' שהיה של כמ' ישראל צורף.

הקנס על העובר מאה ארומי' לצרקה בלי מחילה. והנעשה נעשה היום יום א' ב' לחדש אייר שין צדיק זין לפק. ולמען תהיה תקנות נטועות וקבועות כיתר במקום נאמן הובא לפנקס.

וענין מבוררים הנ"ל על התקוני' הנ"ל התקינו האלופי' הכשרים בפסח שצ"ו לפק כמשמעו' פנקס הכשרים.

41.

כבר יסוד מוסד תקון גדול בקהלתנו יצ"ו שלא למעט בדירוי' והנה עתה עבר כמר יודא פעטלצר⁴⁶ על התקנה ההיא ומיעט בדירוי' במה שהשכיר בית החורף שלו בביתו שלמטה על הארץ לכמר יעקב שאול קרעסלש⁴⁷ לסחורותיו בכך עמד לפני קהל יצ"ו בעבור זה והתנצל שבעבור זה הכניס יותר קאמרלייט⁴⁸ בבית החורף שלו ודר עם ארבעה קאמרלייט כדי למלאות המיעוט מחמת שכירות הנ"ל. עוד אמר שצריך הבית החורף הנל לצרכו לתת לשם סחורותיו בכך ע"פ התנצלותיו הנל נשאו פניו לרבר זה בזמן הקיץ דהאיירא וקודם התחלת זמן חורף הבע"ל מחוייב כמר יודא הנ"ל להעמיד את עצמו לפני העדה יצ"ו לשאול מה יהא משפט

⁴³ Koczy, XIII, 53, 226. However, his statement that Moses Wiener was the Croesus of the Jews in Poznań does not seem to be supported by doc. 132. Cf. also doc. 103b.

⁴⁴ Probably identical with ר"ש פרנס mentioned in doc. 104, 134.

⁴⁵ Doc. 43, 94.

⁴⁶ Doc. 132.

⁴⁷ May be identical with ר'ן קרעסלש mentioned in a document from 1621. Cf. LN, II, 11; below doc. 70, 74, 132.

⁴⁸ Tenants.

[בית] החורף הנ"ל כאשר יורו אותו הקהל כן יקום וכמר יודא מחויב לבא מעצמו לזמן המוגבל לפני הקהל יצ'ו בלתי קריאה ע"י שמש' באיבוד זכויותיו. הובא לפנקס לאות ולראי' יום ה' ר"ח תמוז ת"ו לפ"ק.

.42

תקנות המבוררי' המה בכתובי' חתומי' בקצה מטה ענייני ואופני דירות המשכיר בית החורף והמכנים קאמרניק⁴⁸

מי שימכור ביתו אזי שכינו הקרוב וסמוך לביתו אין לו עליו דינא דבר מיצרא מלבד מי שיש לו שותפות באותו בית עצמו חולת זה דין דבר מצרא בטל חהו הטוב והישר בביטלו ושום דיין אל יפסוק עליו.

מהיום אסור להגיע בית בבית לסתור בכותל ביתו לפתוח לו פתח לבית החורף שלו לחדר משכב או להוסיף לו דירה באופן הנ"ל בכל ענין אסור לגמרו כלל וכלל כרי שלא למעט בדירורין וק"ו בנו של ק"ו שלא להניח שום בית החורף פנוי בלתי דירורין.

השוכר בית החורף עם שני חדרים יהיה השכירו' שמנים זהו' פו', עם שלשה חדרים השכירו' מאה זהו', בית החורף עם ארבע חדרים יהיה השכירו' מאה ועשרה זהו'... יום ב', כ"ח תשרי לפרט זה צו"ד ישעינו לפ"ק.

.43

הלא ידוע ומפורסם ברבר הקד"וק^{48a} על הבתים שהשתרל עלינו מהמלך יר'ה עלה ההוצאה לסך שמנה עשר אלפי' זהו' והמלך יר'ה שלח לכאן קאמסרין^{48b} ועשו פסק באיזה בתים שיהודים מחוייבין לסתום החלונות והפתחים ולסתור איזה בניינים בכך התרינו באנשים האלה שיתנהגו כפי הפסק הן בענין סתימה והן בענין סתירה וגם שלא ישנו את תפקידם הגם שיסתמו ויסתרו עכשיו כפי הפסק אל יסתרו הסתימה ואל יבנו הסתירה לאחר זמן רק עולמית יעמוד ויקום כפי פסק הקאמסרין וככה הכרזנו בכל בתי כנסיות כג"ל והזהרנו העם על ככה. גם התרינו בהקצין כמר ישעי' סג"ל שיסתור מעקה שלו הבנוי על קרקע של החזקה כאשר נחנו הוכרחנו לסתור הבית המדרש שהיה בנוי על שטח קרקע הנ"ל וכל מה שהיה בנוי עליו

^{48a} *Kaduk* meant in old Polish law the estate of a deceased childless owner which, if he was a foreigner, became the property of the King. Also estates of Polish citizens went to the King (*Kaduk*), if the owner died childless and did not leave any will.

^{48b} Commissaries.

השיב הקצין כמר ישעי' סג'ל שלא צוו הקאמסרין לסתור מעקה שלו ולא נזכר בפסק שלהם שיחויב כמר ישעי' סג'ל לסתור מעקה שלו בכך אם שלא ימצא כדברי הקצין כמר ישעי' מחויב הקצין הג'ל לשלם מכיסו ומביתו הקנס שיוגבה מחמת מעקה שלו וכן כל שאר הוצאות והזקות שיעלה מזה הכל מחויב הקצין כמ' לסלק כי כשורי לצלמי. גם האלוף כהר"ר יוסף ר' מענדלש סתר בחומת בית המכס ועשה פתח פתוח שיוכל לצאת ולבא מביתו לבית המכס ומבית המכס לביתו בכך בפני כל הקהל התרינו בו לסתום פתח הגל בכך קיבל עליו אחריות שהוא יסלק מכיסו ומביתו כל מה שיעלה ויגיע מזה הן הקנס והן כל הזק וניזק וכל הוצאות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. לזכרון לפנינו תמיד אמרנו להעלות רשום בכתב אמת וצדק היום יום ב', ט"ו למנחם ת"ו אלף לפ"ק.

תשובת הרמה אלופי הקהל יצ"ו להקצין כמר ישעי' ס"ל יצ"ו הג'ל הגם שלא נזכר מפורש בפרטית לסתור האלטאן^{48c} ומעקה שלו מ"מ נזכר דרך כלל לסתור כל הבניינים הבנויים על שטח חלקת הקרקע של באנקין' ויש לחוש שבנין אלטאן ומעקה שלו הוא בכלל סתירת בניינים הגל אשר ע"כ ההתראה הג'ל במקומו עומדת וחל עליו סילק ערעור פקפוק ונדרור שיבא ויגיע מזה ככל תוקף הג'ל. נעשה יום הג'ל.

.44

הלא ידוע ומפורסם ומודעת זאת לכל גודל . . . שהיה להקהל יצ"ו בענין קדוק בתים ובית הקברות ומשפט מינכין⁴⁹ בענין קוטל הוי"ף⁵⁰ ופינוי בתי חיצונות והשפלת הבתים של אחורי הרחוב שפל חד וחד מנהון הוא מצב ומעמד קהלתנו ומה גם כולם כאחד משפטי' הגל בכך היה העיר פתוח נבוכה והמעמד תלה על בלימה עד האל יתברך ברחמיו וברוב חסדיו . . . בלב המלך יר"ה לשלוח שרים קאמסרין לעשות חוק ומשפט מעמד הקהלה בענין בתים ובית קברות גם נתן השי"ת בלב המינכין ליכנס עמנו בפשר דבר ועל ידיהם נעשה מעמד ומצב הכלל ע"י רצי כסף ממון רב לאלפים ורבבות שהוציאו, ובאשר שאי אפשר לגבות הכל מנביית סכומו' כי קצר המצע, בכך בטיב שכלם כיד הטובה עליהם שקלו ושרו בדבר זה ועשו תקנות קבועות כבסמורות נטועו' לגבות איזה גביית מן החוץ שלא מן הסכומו' דהיינו מכס קויטל הוי"ף הוספה שהוסיפו על הראשוני' ומכס הרחוב ותקנות בענין סעודות. ובאשר שחקנו' אלו הם ישרים ונכונים' טובות ותועלת הקהלה יצ"ו להקל מבעלי סכומות ולהיות עוזר והועיל והוצאו' הגל אשר ע"כ אלו תקנות יעמדו בתוקפם ונבחרתם ולא לבטל אותם אפי' כמלא נימא אף המנהיגי' הבאים אחריו. נעשה יום ר', י' ואדר ת"ב לפ"ק.

^{48c} Altan = balcony.

⁴⁹ Mönche = monks.

⁵⁰ Slaughterhouse or meat market.

ג. הגבלות שידוכים (Marriage Limitations)

.45

אנשיל חייט בר יעקב מק"ק גרידץ עשה חיתון פה קהילתנו שלא ברצון מנהיגי הקהלה ולא שאל את פי פרנסי' יצ"ו כפי התקנה המבואר בפנקס, ע"כ עלתה ההסכמה שלא יהיה לכ' אנשיל הנ"ל חוקת עירונת פה בקהילתנו גם לא יעשה לו החופה פה רק צא יאמר לו מלבר שאר טעמים הכמוסים וחתומים באוצרתנו שלא ידור כאן.
היום יום א', ב' סיון שפ"ח.

.46

A. כמר יעקב הנושא את בת כמר עקיבא מ"ש [מער שנק] שהתנאים נכתבו פה העירו הנירו השמשים יצ"ו שהוטנו ע"מ שלא ידור פה פחנן וכמר רוד ויעסל מעד שענק נתקשרו באיבוד עירונת שלא ידור פה אתנו ודבר זה נעשה ע"י ר' יעקב שמש בכך הוהרנו השמשים שיהא זאת להם לזכרון שלא יעמדו לו החופה פה אתנו כלל וכלל. לעדו' הוכתב לפנקס היום יום א', י"ב אלול ת"א לפק.
B. כמר זעליג גלאור נעשה ע"ק להקהל יצ"ו ברבר החיתון שעשה פה כמר בנימן גלאור שלא יעמוד החופה פה אתנו והוא באחריו' גמור . . . יום ו', י' סיון תט"ל.

.47

כמר גדלי' בן כמר יוסף ז"ל התקשר עצמו בשבועה לפני השמש הכנסת הנעלה כהר"ר אליעזר כץ שמש בב"ה⁵¹ ישנה רז ער זאל בכאן תנאי' לאזין שרייבן אונ' אין תנאים זאל מן איין שרייבן רז החתונה זאל זיין בק"ק ווראנק אונ' ניש היא אונ' מכ"ש ניש צו וואונן בכאן ק"ק פחנן. ע"ז האבן האלופי' מתרה גיוועזן צו שרייבין בכאן תנאי'. השבועה הנ"ל היה בב"ה ישנה בפא"ה. נעשה היו' יו' ג' ב' אדר תכ"ב ל'.

.48

עלתה במוסכם הקהל י"ץ איש לא נערר ששום בני קהלתנו לא יחתן עם בני המדינה אם לא שמכנים לו לנרן ארבע מאות זה' מזומנים בלי שום תחבולה וערמה שבעולם מחמת טעמי' נימוקי' זה יהיה לחוק עולם ולא יעבור בלי שום התנצלו' [שצ"א].

⁵¹ בבית הכנסת.

.49

כבר יסוד מוסד נתקנה בקהלתנו בהסכמ' כל העדה שלימ' יצ'ו איש לא נעדר ששום בני קהלתנו אין לו רשות להתחתן לישא אשה ממדינה אם לא שמכנים לנרן סך ארבע מאות זהו' פולניש מזומני' וזה יהיה לחוק ולא יעבור מפני טעמי' עתיקי' ונימוקי' והנה כמר זלמן בן מענדל יוקלש אמר לדבק לבת עזריאל מק'ק לעסלא נגר רצון הקהל שמיחו בו כבר והתרה בו בשמשי הקהילה מחמת שהוא נגר התקנה שלא מכנים ארבע מאות זהו' כנ'ל. על כן עלתה במוסכם שאל ידא לו חוקת עירנו' פה אתנו ק'ק פחנן להסתפח בנחלתנו וכמו זר נחשב כשאר אנשים שאין להם עירנו' פה . . . ה' אדר'ש שצ'א לפ'ק.

.50

כמר לעמל בן מהר'ר אייזק שמש וצ'ל נחתן עם אנשי מדינה יצ'ו ואין מכנים לו לנרן שלו סך ארבע מאו' זהו' שלמים כפי תקנה הקהלה יצ'ו בציריף ל'ב אנשים בכך בשעת כתיבת תנאי' פה פחנ' תקע כפו לכמר שמשון אונטר שמש של בית הכנסת הגבוה שאל ידור פה אתנו פחנ' כל זמן שתהא התקנה קיימת. נעשה ביריד אדר שצ'ג, לעדו' ולראיה הועל לפנקס למען יעמדו ימים רבי'.
כמר שמואל פרעגיר שהיה חתן יצחק ליפשיץ נושא אשה מבנות המדינ' וסך הנרן אין מגיע כפי תקנה הנ'ל גם זאת שאין לו חוקת ערנות פה פחנ' ובשעת כתיבת התנאי' פה פחנ' תקע כפו שאל יסתפח בנחלתנו פה פחנ' ולכהר'ד ל'ב חון כץ יצ'ו תקע כנ'ל. נעשה ביריד אדר שצ'ג לפ'ק. לעדה ולראיה נכתב לפנקס, יוסף יחל סופר ושמש.

.51

כהר'ר חיים הארוזיש לא הכנים לנרן בתו סך ארבע מאות זהו' פו' כפי תיקון הקהלה בציריף ל'ב אנשים יצ'ו והנה אע"ג שהרשה לו לעשות החתונה בק'ק סוערזעניץ אבל החתן עם אשתו בת ר' חיים הנ'ל צריכיין לעקור דירתן תיכף אחר הפסח שצ'ד הבע'ל ואינם רשאים לעמוד שם יותר מזמן הנ'ל ובאופן ובתנאי זה הרשה לו הנ'ל כנ'ל . . . יום ה' חשון שצ'ד לפ'ק.
בן כמר יאקב קלמנש נושא אשה מבנות סמטור ואינו מכנים לנרן שלו ארבע מאות זהו' . . . ואל יסתפח בקהלתנו פה פחנן וע"מ כן נכתב לו התנאים פה ק'ק פחנן . . .

.52

כרו כ' חשוון תמ"ב אודות השדוכי'. בהיות שנראה גדל העניות . . . שידוכי' המפרזים עד ארבע מאות זהוב' רק ששה שידוכים בשנה [ארבעה שידוכים שצד האחד מקהלתנו ושני שידוכים ששני הצדדים מקהלתנו] נרן יותר מארבע צריך לשאול את פי הפרנסים.

למי שנותנין לנרנא ארבע מאות אסור לו להשאיל על קרקעות יותר משני מאות. למי שנותנין לנרנא פחות מארבע מאות אסור לו להשאיל על קרקעות עד שש שנים.
לא לשרך עד אחר פסח תמ"ב.

.53

ברבר המעשה שלא כהוגן אשר עשה געץ חייט בן ברוך חרון לבו השיאו שעבר על הכרח הנ"ל אשר הוכרו התקנה בחיל שלא ירום שום אינש ידו ורגלו לעשות שום שידך כפי התקנה הנ"ל עד פסח תמ"ב והוא לא שם על לבו התקנה ועשה שידך עם בנו הנער ברוך ובעמדו לפני שלחן המהור אלופי קציני מנהיגי העדה הזיד תרצ"י ואמתלאות רעועי וגרועי שהשידך נעשה באופן שלא ידור בנו הנ"ל בקהילתינו אחר החתונה שהי' לו מזונות בבית חמיו שלש שני' אחר החתונה ולא נכנס באוני האלופי' והקהל יצ'ו דבריו. והי' מן הראוי לענוש אותו עונש ממון קנס גדול וחרפות וביושי' גדולי' על המעשה לא טוב אשר עשה, אך הפנאי לא הי' מסכים ועוד יד אלופי' הקהל נטוי' להשיב גמולו בראשו ואחת דתו עלה במוסכם כל הקהל יצ'ו שבנו החתן ברוך הנ"ל אינו רשאי לדור פה קהילתנו אחר החתונה שלו כלל וכלל לא, ולא יועיל לו שום תחינה ובקשה. והאלופי' הקהל יצ'ו יאטימו אונם ולא יאבו ולא ישמעו לו להתיר, רק אחר כלות שלש שנים אחר החתונה שלו היא צריך לבוא ולעמד לפני אלופי מנהיגי העדה לבקש על נפשו התרה כפי התיקון הנ"ל אם לרחקו או לקרבו לפי ראות עיני השופטים והמנהיגים אשר יהיו בימים ההם. ר', ח' כסליו תמ"ב.

.54

בהתאסף ראשי עם יחד נתפקחו אודות המשרתים פה קהילתינו אשר רובם פרו"ש מררכי ה' אשר על זה כבר נתנו עיניהם ולבם ראשי' ומנהיגי' יצ'ו ועכשיו ביותר, באשר ברור הזה כמעט אין טוב אין גם אחד וכן אחר העיון והמשא מתן בניהם עלתה בהסכמ' ששום משרת לא יתחתן פה אם לא ישאל את פי הקהל יצ'ו ויציע דבריו לפניהם לחפוש ולפשפש את משפטו ומעשיו ועל פי שני שלישים מקהל יצ'ו שיסכימו שיתחתן פה יקום הרבר ולא בשום אופן אחר, הגם שיחסר דעה אחת משני חלקי הקהל אז צא יאמר לו ולא יהא מיושבי קהילתינו. ח"י תמו שפ"ט.

.55

המשרת של ברוך רופא⁵² כמר הירש המתקשר לישא הבתולה היתומה בת ישראל קצב לא היו האלופי' קהל ועדה יצ'ו מרצה בחיתן זה, בכך נתקשרו אמה

⁵² May be identical with ברוך כמר mentioned in doc. XXV, LN, II, 18.

של הכלה הנ"ל ושני אחיה כמר נחמן וכמ' הירש ותקעו כפם שלא תהיה החתונה פה ק"ק פחנן ומכש"כ שלא ידור פה ולא יהיה לו חזקת עירונית פה אתנו. ובברר עירונית של אשתו הנ"ל יעמוד על הקהל יצ"ו. נעשה יו' א"ך טבת ת"ג.

.56

כבר מושבעים ועומדים ומזהרים על ככה שמשים דקהלתינו באוהר' רבא שלא יכתבו תנאים לשום משרת ואפי' ששני צדרי' הם מקהלתינו אם לא מדעת ושאלת פי הפרנס החדש יצ"ו, והנה השמשים לא היו נוהרים ע"ז ועברו כמה פעמים בכך יצא בהסכמת הקהל יצ"ו אם יעברו עוד ע"ז אפי' פעם אחת... שיאברו שמשות שלהם ולא יועיל שום התנצלות. ולמען תהיה לחוק צווינו לכתוב לפנקס. היה זה היו' יו' ה', י' טבת ת"ה.

.57

האשה סלאמא אלמנת ר' האשקא נתקשרה בפני האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש⁵³ פרנס יצ"ו ברין ערנות שלה ובכל תוקף ואומץ שבעולם גם תקעה כפה להשמשי' כהר"ר יחל סופר וכמר שלמה שמש⁵⁴ שבנה כמר שמשון יעקור רגלו מכאן פחנ' והוא ידא פה אתנו בכל יראה ובבל ימצא עכ"פ יום או יומיים אחר אסרו חג סוכות הסמוך בלי שום התנצלות שבעולם. ואם ח"ו שימצא המשרת שמשון הנ"ל שני ימי' אחר זמן הנ"ל או מחוייבת האשה אמו הנ"ל לעקור דירתה מכאן עם בנה שמשון וכל רכושה יהא הפקר כרין הפקר ב"ד הפקר והערנות שלה תאבד כפי התקשרו' שלה. כל הנ"ל נתקשרה ככל הנ"ל ונתרצית להנ"ל בלי אונס. היה זה יום ב', י"ב תשרי שצ"ג.

.58

המשרת האומן כמר משה בן טריינה אל יעמידו השמשים חופה שלו עד שישבע תחלה פא"ה שלא ידור פה אתנו כלל וכלל ושנים מקרוביו או מידועיו מחויב להשתדל שיהיו ערוב בערו שיעקור דירתו מכאן עכ"פ שנים או שלשה שבועות אחר חתונתו. ובק"ק סווערזענין הרשות לו לרדור בכל אות נפשו. ומחויב לכלול בשבועה הנ"ל שאל יפציר בהקהל יצ"ו שיתנו לו עירונית פה אתנו, לא היום ולא לאחר זמן אל יעשה שוב הפצרה. נעשה יום הנ"ל. אכן באם שלא יתעסק פה אתנו במלאכת האומני' רשות לו לרדור פה. ה' כסליו ת"ה.

⁵³ Doc. 86, 89, 98, 136.

⁵⁴ Probably identical with שמש mentioned in doc. 98. שמש

ד. הגבלות כלכליות (Economic Regimentation)

.59

הסכמה זו עלתה מפי כל הקהל יצ'ו בכל עת חמן שילכו הולכי ירידי גיזון שורן ודנצק וכל שאר ירידים ההולכים בחבורה אחת מחוייב אותה חברותא לעמוד זה אצל זה בכנופיא אחת בכל הדרך עד שיגיעו ויבואו אל מחוץ חפצם ואם יפגעו ח'ז איזה פגיעה רעה בדרך שיעמדו עליהם כפריים או חמסנים גזולים ושוודי' 55 ... יום א', כ'ה תמו ת' לפ'ק.

.60

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה כלם שלימים עלתה הסכמתם והצמרתם ששום אדם מבני קהילתנו אינו רשאים ליטול איזה סחורה אויף גיזעצט הן ברודך ווערג' 56 הן שאר סחורות בעולם ממי שדר חוץ לקהלתנו הן מיהודי הן מערל להבריל בקנסות גדולות ובעונשים כהררי אל ולא יועילו על זה שום התנצלות ואמתלא בעולם מלבד שיקח לו הסחורות ולא יהא ניתן לחשבון. היום יום ו', י'ג תמו שפ'ח.

.61

ואת כל גנוכחת שבא לפני ראשי ומנהיגי הקהילה כמ' יעקב בר שמואל שמש וקיבל עלי' באלה ובשבועה במושב זקני עם ועדה הקדושה שלא להביא עוד הנה ביבר וליתן פה לצבוע אותם ואם יעבור ויבא גנה או מחוייב לחזור וליקח אות' בלי צבועי'. וכרי שלא לקפח המחיה מהאנשים אשר בתוכינו הם יושבי' כי גדלה צעקתם מאד עשינו גם להבא תקנה כיתר תקוע במקום נאמן להיות כמסמרו' נטועי' לחוק ולא יעבור שלא יביאו עוד אנשי זולתינו מעיר אחרת להביא ביבר למלאכת הצביעה ואם יעבור אחת דתו חרוץ להשיב פניו ריקם וכאשר בא כן ילך. כה עלתה ההסכמ' היום יום א', י'ז שבט שע'א מפי ר' יוסף פרובסט פ'ה [פרנס החדש].

.62

על פי עדים ברורים נתברר שכמר נתן י'ן לא התנהג עצמו כשורה בעיר ורנקבורט דאדר על היריד בעסק סרסרות וכן יצא בהסכם כל הקהל יצ'ו שעיר ורנקבורט הנ'ל היא לו אסור לבוא לשם ... עד אחר שנה תמימה ... היה זה היום יום א' כ'ג מגחם שפ'ט. גם לייפסק היא לו אסור לבא לשם משך הזמן הנ'ל ... אף גם בין הירידים אינו רשאי לבא ללייפסק ולפרנקבורט. נאם צבי הירש. ונאם אברהם אבריל, יוסף כץ פרוש' 57 ...

⁵⁵ Further on the measures for self defense are mentioned.

⁵⁶ Furs.

⁵⁷ Or פרופ'ש doc.119.

.63

אנשי סוחר יליפסקר צועקים צר ומר על כמ' [the name is crossed out] מחמת שהוא מוֹק אותן ומקלקל כל המשא מתן שלהם משום שממשכן הסחורה ונוטל על הסחורה כל דמי המקח תכף מיד אחר הקנייה ומתוך כך מייקר השער משום שאינו מוציא שום פרוטה על הסחורה ויותר קשה משום שנוטל כל סך דמי המקח על הסחורה יודע הסוחר המקח של הסחורה והוא גרם וסבה שהערלים מלמדים המחיה ומביא מעט מחיה הנשאר בישראל תחת ערלים הן היום בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו והנוגעים הוצרכו לעמוד יצא בהסכמת כולם ששלש אלה יעשה לו לעצמו כמ'... הנ"ל בעונשים המבוארים למטה האחת כמ'... אינו רשאי לישא וליתן בעסק משא מתן של סוחר יליפסקר אם לא שיביא אתו עמו על כל יריד ויריד סך חמש מאות זהו מוזמנים או ממרמא^{57א} טובה על סך הנ"ל. השנית כשיקנה הסחורה מחוייב ליקח אותה מיד הסוחר לחדר שלו ומחוייב להחזיק הסחורה בחדרו שני ימים רצופים. השלישית אותו סוחר שישכין כמ'... אצלו הסחורה אינו רשאי לסלק הסוחר שקנו ממנו כמ'... הסחורה באופן שלא יתראו פנים בפנים ושלשתן אלו מחוייב כמ'... לברר בכל יריד ויריד על ידי עדים ברורים ואם אחת מאלה לא יעשה כמ'... אחת דתו שיהא לו אסור באיסור גמור להתעסק בעסק משא מתן של סוחר יליפסקר מלבד שאר עונשים עצומים נפלאים ונוראים אשר יושת עליו בפלילים ולא יועיל לו שום התנצלות בעולם. והנ"ל יועמד בחוקתו כיתר לא ימוט לעולם. לערו' ולראיה רשמנו זאת בפנקס הקהל למען יעמדו ימים רבים. היום ביום ג' ז' אדר ש"צ. נמחק בדיעת הקהל יצ"ו יצחק בכרך⁵⁸, ונאו' יודא ליב מקראקא, ונאו' יוסף רמ"ך.

.64

מאחר שראינו כמה וכמה מכשולים וקלקולים מתהווים מעסק כמ' שמעון חתן כהר"ר זלמן פופיס שמתעסק בעסק הלוואת מעות בין איש ובין חבירו ע"כ בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו עלתה המוסכם מהיום והלאה אין רשאי כמ' שמעון פופיס להתעסק בעסק הלוואת הן לסרסור איזה הלוואה או להביא איזה ממרם למכור ואפי' אסור לו לומר לחבירו שיש איזה סך מעות ביד איזה מלה ושאר כל העניינים שבעולם הטבע בהלוואת ממון אסור לו לסרסור הן אנשי קהלתנו הן אנשי מדינה יצ"ו ולא יועיל לו שום ערמה ותחבולה שבעולם. ואם ח"ו כמר שמעון יעבור על ככה אפי' כמלא נימ' ויתברר הרבר באיזה זמן הן זמן קצר הן זמן רב יצא דינו היום במוסכם הקהל יצ"ו שיאבד דין חוקת עירונו שלו. וכמר שמעון פופיס מחוייב לישבע פא"ה... יום א' קודם ר"ה שצח"ל.

^{57א} Mamran.

⁵⁸ Probably identical with יצחק בכרך רופא signed on doc. 92.

.65

עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו שהאשה פערל אלמנת ר' יעקב ריים כץ לא תמכור שום דבר על האמה בכיפה שלה שעל השוק הן בגדים הן בגד פשתן ויהיה מה שיהיה לא תמכור על האמה רק חתיכה שלם גם לא תמכור בכיפה הנ"ל שום דבר הנמכר על השמע"טר היוז כגון העמדר ובתי שוקיים, שקרפיטקש^{58a} וקעלניד וכדומה לזה. ובאם ח"ו תעבור על אחת מכל מאלה מכל הנל יחוייב האלוף כמהר"ר וואלף סג"ל התנה לשלם ש"ח שלו מסך מאה וחמשים זהובי' שהניח כהר"ו שיתקיים כל הנ"ל עד גמירא והיא גם היא קיבלה עליה לשמור לעשות ולקיים כל תוקף הנ"ל ואל יפול דבר ארצה. לערו' ולראי' הובא לפנקס היו' יום ב', ט"ו חשון שצ"ח, לפרט ערכתי נר למשיחי לפ"ק.

.66

הנהו תרי סרסורי כמ' משה התן לזיר ישעי' וכמר פנחס בן יצחק עברלש לא התנהגו עצמם כשורה בעסקי סרסרות... ועלתה ההסכמ'... שאין רשאים להיות סוחרים לקנות איזה סחורה רק לסרסורים נחשבו ובוזה יהא מתעסקי' בעסקי סרסרות... רק לבני קהלתינו יסרסרו ובאם שלא יקיימו... ולבא יבואו על שום ירידים רק יהא להם באיסור גמור לבא לשם. היום יום ד', ג' אלול שפ"ט לפ"ק.

.67

הנה מה שנאסר מאז ומקדם שלא לקנות שום צמר מהסוחרים ערלים אותו איסור תעמוד בחוקתה ובקבועת' והיום הזה יצא במוסכם כל העדה יצ"ו ששום אינש יהיה מי שיהיה לא יקנה שום צמר מסוחרי' ערלים אם לא בשאלת פי הפרנסי' יצ"ו. ואז כשיבא איזה סוחר יהודי בשאלה כוו להפרנסי' או באם שיהא אותו סוחר מוכר צמר מכמה זמני' יתיר לו הקהל הקנייה באופן ובתנאי זה שהיהודי מחוייב לתת לתוך הקהל יצ"ו מכל אבן ואבן ואין כח ורשות ביד שום פרנס להתיר הדבר באם שלא יתן זהו' פו' לתוך הקהל. גם אין כח ביד שום פרנס ליקח פחות אפי' פרוטה רק זהו' שלם יקח מכל אבן. ואם שיהא הסוחר חדש מקרוב בא שלא קנה צמר מעולם או תעמוד האסור ואין לו רשות לקנות שום צמר מסוחר חדש אם לא ביריעת ובהסכמת רוב הקהל. נעשה בהסכמ' כל העדה יצ"ו יום א', י"ב מנחם שצ"א לפ"ק.

.68

תקנות שנעשה יום ב' לחשון תכ"ח עפ"י י"א אנשים בצירוף האב"ד ור"מ מהר"ד יצחק⁵⁹ נרו.

^{58a} Skarpetki = socks.

⁵⁹ Probably identical with אברהם ר' יצחק בר' mentioned in LL, 94.

תקנות הקדומות שנעשה ע"פ י"א אנשי' בטבת חכ"ה הם בתוקפם ובנבורותם. ואל יפול דבר ארצה ואלה מוסיף על הראשונים:

א'. אותן אנשי' שסוחר'י ערלים יתנו להם מעות מוזמני' לקנות סחורה אם הוא על צמר אזי יתנו נוסף על הברדאן זהוב מכל אבן ואי' [נס] הוא שאר סחורה אזי יתנו זהוב מכל מאה נוסף על הברדאן.

ב'. איסור גמור ליקח צמר או שאר סחורה מבית המשקל ולהניח בחדר של הסוחר אך מחויב להניח מקודם מיוחד שלשה ימי' בחדר אחר שלא ברשות הסוחר. ג'. וגם אסור למסור המפתח להסוחר מחדר אשר יש שם הסחורה תוך אילו שלשה ימי'.

ד'. באי' שיהיה חמשה או ששה שותפי' ביחד לקנות צמר אזי לא יהיו נחשבי' רק לשני' ובכל יום אינם רשאיין לקנות כולם אך יבררו שניי' פה בקהילתינו ובאי' שהשניי' ילכו חוץ לקהלה לעירות ולכפרי' אזי להעמיד שניי' אחירי' במקומם וגם מחויבי' להודיע בכל יום לפרנסי צמר מי ומי אשר יהיו הקונים באותו היום ובאי' שלא יודיעו אין להם רשות לקנות.

ה'. מגזיות צמר העבור יתנו אילו אנשי' שהיה להם מעות בידם מסוחר'י ערלי' ח'ג ממאה, שאר סחורה גם צמר ד'גנ'?. מכל אבן נוסף על הברדאן.

ו'. ואותן אנשי' אשר יעשו מקחי' עם סוחר'י אף שקבל מעות מסוחר'י או סחורה לא ית [נו] כלום. . . .

69.

להיות אשר שמענו צעקת נאקת הצופטין⁶⁰ אויף יהודים רז זיא מקפח זיין אירה מחיות רז בלתי אפשרי איז דאז זיא קאנין זיך פר יהודים מחייה זיין רז זיא לויפען אלי עגלות נאך אונ' פריצים ווען דיא קומין צו פארין פרענגט ער אין וואש ער וויל קופין דורך דעם קאן קיין סוחר צו זיא קומין וועקורים הם הקירשנר^{60a} אונ' גיוונר שניידר אונ' פעטלצר אשר גדלה את צעקתם אונ' דיא גיומ' רז זיא האבין מוציא מפייהם גיוועזין על הכלל כלו יצא, הקהל יצו האבין מזהיר גיוועזין ברבים השכם ושלוח אונ' אונטר די ליפר זיין סרבים וסלונים אנשי בליעל זיא ניט ציית זיין לקול המורים עד שבא המים עד נפש והשעה צריכה לכך למיגדר מילתא ע"כ האבין הקהל גודר פריץ גיוועזן אונ' האבין מעביר גיוועזן שלשה אנשים אלו דהיינו ר' הירש ר' שמעון חזן, שמואל בן ליברמן, קלמן חתן ר' הירש חזן. זיא זאלן כלל קיין ליפר^{60b} זיין הן אין רויך וורג הן מיט קליידר הן מיט מרגליות ואבנים טובי' אודר איין סרסור צו זיין געלט צי וויזין אודר איין שיטאר וליפר אויף צמר וכל מה שהפה יוכל לדבר זאל ער קיין לייפר זיין אונ' זאל ניט טארן צו קיינס פריץ גיין שנה חמימה. וועלכיר ווערט עובר זיין אחת דחם שאבד עירנות

⁶⁰ Zuenfte = guilds.

^{60a} Furrier.

^{60b} Runner = middle man.

שלו אונ' זאל מחין תיכף אויש דער קהילה ארויש. אונ' איטלכר לייפר זאל נוהר זיין צו האלטין די תקונים דיא לג מתקן גיוועזן האט אונ' די נאך [?!] ווערט מחקן זיין וולכר דער ווערט אחת מאלה עובר זיין זאל מן אין אויך מעביר זיין כנ"ל זייא ער נוא ווער ער זייא. נעשה בהסכמ' כל הקהל יצ'ו, היום יו' א', ער"ח טבת תיו לפ"ק.

.70

בהיות באזנינו שמענו עתה היוצא מפי המקום גיומ' וקנטורי' מחמת שיהודים רצים מבוהלים בכל רחובות וכל בתים של גוים עם סחורות יש לחוש שלא תיפק חורבא מיניה וכן כהיום הזה העמרנו לפני הקהל ועדה יצ'ו אלו האנשי' נקובים בשמותם מוכרי סחורות בחנות אלו הן הנהו תרי גיסי כהר"ר חיים וכמר יעקב שאול קרעסלש וכהר"ר וואלף ליפשיץ וכמר הירש ליפשיץ וכמר חיים בן אלחנן ס"ל(?) וכמר קרפוד בן שאול קרעסלש הקהל יצ'ו הוכח הוכיחו על פניהם על שמסכנים כל הכלל כלו ומי יודע עד היכן הדבר מגיע וכן נשבעו בנקיטת חפץ שמהיום והלאה לא ישאו שום סחורות לבתי גוים לא הן ולא נשותיהן ולא שלוחם יהיה מי שיהיה רק ישבו איש על מקומו בכיפה שלו ולא יועיל שום ערמה ומרמה ותחבולה ועונש העובר גדול מנשוא אשר ישת עליו בפלילי'. ולמען יעמדו ימים רבי' הובא לפנקס הקהל יצ'ו. היו' יום ג' נגילה ונשמחה ב'ך לחדש תמוז רנה. וישועה לפ"ק.

אחר הדברים והאמת הוברר הדבר הן אשת כהר"ר חיים הנ"ל האט מועיל בשבועה הנ"ל גיוועזן אונ' האט סחורות גיטראגן לבתי פריצים אונ' האט נאך מוסיף חטא על פשע גיוועזין אונ' האט מעורר רשעת פריצים גיוועזן אויף סוחרי ערלים אונ' אויף דעם ראש עיקס⁶⁰⁰ כמעט נפיק חורבא מיניה ע"י הקהל יצ'ו ניט העט געך אונטר שטגנדן בכך אמרנו לו לעלות זכרון בספר לאות לבני מרי. היה זה יום ג' כ"ב טבת תיו ...

.71

הנהגה על דבר שמבואר דף קכ"ג שאסור הקזה לאומנים ורופאים בכל ענין הן היום לרוב הפצרות האומני' עלה במוסכם הקהל הן ווען מן דעם בלבירר רופט אין הויז איין ריין אדיר' לאשין מאג ער וואל גין אונ' אים מקיז דם בבית של גוי אמנם אין זיין הויז טאר דער בלבירר קין גוי מקיז דם זיין וכן ווען איין גוי קומט נאך דים יהודי אומן הן ער זאל מיט אין גין לגוי אחר מקיז דם צו זין דא טאר ער ניט גין אם לא ווען אים דער גוי זעלברט רופט דער וויל מקיז דם זיין. כל הנ"ל הוסכם היום יום א' כ"ח אייר תיו גימ"ל לפ"ק. לזכרון בספר להיות.

⁶⁰⁰ may.?, ראש עיר

.72

... על התקנה אשר הכריזו בעצמו ברבים בב"ה ששמי הקהילה לא יכתבו הבאים לא לשום משרת ולא לבעל מלאכה דהיינו החייטין קירזנר ופעטליצר כי אם בדיעת ושאלת את פי ג' פרנסים יצ"ו והנה מהראוי לשלם כפרי מעלליו להעניש אותו על ככה, אך נשאני את פניו בפעם הזאת ובאם ח"ו יחזיר ויעשה עוד כמעשה הזה וכיוצא בו אחת רתו להעבירו שלא יהא שמש הקהילה ולא יועיל לו שום התנצלות בעולם. היום יום ה', ער"ח סיון שפ"ח.

.73

אותן נערים הבעלי מלאכות, הפרנסים של אותן אומנות עם שני אנשים ... ברבר זה להורות להם הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ובאם שה ... בעל בית עד יקר שפי ומה טוב ומה נעים שבתם גם יחד. ואותן נערים שקונים כל הסחורות אזי יהא סדר הנהגתם כשיבואו עם בעל בית אחר להסחורה ... הסחורה שייך להבעל בית וכשיבוא הנער לברו להסחורה אזי הבעל בית הראשון שזדמן לו מחוייב ליתן לו החצי' ולפני בית המשקל לא יבוא שם שום נער לקנות צמר. וכל הנ"ל יהא דווקא כשהוא ראוי לינשא ונכתב בספר הסכמות שנעשה לו הסכום על פי השמאים, אבל נערים קטנים נאסרו להם כל משא ומתן. [ת"ל]

.74

היום יום ד' י"ג ניסן שצ"ט עשינו התראה בפקודת הקהל יצ"ו להנהו תרי גיסי כהר"ר חיים וכמר יעקב קרעסלס גם לנשותיהן של אלו ח"ל התראה מאחר דו הקהל יצ"ו זיכט דו פיל קלקולים וסכסוכים פון אייך קומין ווייל איר אייר משרתים לאט פאר אייר קראמין שטיין דער ציהט דען סוחר צו זיך אונ' דער ציהט אין צו זיך יש לחוש שלא תיפוק חורבא מיניה אשר ע"כ זאת לכם בתורת התראה בנזירת נח"ש ובקנס מאה הגריים לפדיון שבויים בלי מחילה, דו קינר פון אייך זאל זיין משרת לאזין שטיין פר זיין קראמן נייארט ער זאל אין בית אודר אין דער קראם בלייבן אונ' דער סוחר זאל מעצמו גין וואו ער וויל. גם זיכט הקהל יצ"ו דען כח דו גישיכט דו לייפר פידן סוחרים פון מרק אונ' ווייזין זיא צו ליהודים הנ"ל בכך האבין מיר דיא התראה גיטאן בחרם ובקנס הנ"ל דו זיא קיין צו ווייר קיין שכירות געבין. נכתב לזכרון בספר. נאם יוסף יחל סופר ושמש.

.75

ע"ד האוועקטא^{60d} שהערבנו ליקח מאבן צמר קיין וחורף שבעה זהו' פו' ומאבן צמר טלאים שנים עשר זהו' פו' כפי הפנקס וכדוים הזה באו בקובלנא לפני

^{60d} Inducta? = import toll.

קהל ועדה סוחרי צמר שהכופר וואלסקי רוצה מהם מאבן צמר קיץ וחורף שנים עשר זהו' ומאבן צמר טלאים חמשה עשר זהו' בכך הרבר יצא בהסכמת הקהל יצ"ו שהאלוף כהר"ר מענדל פרנס מחויב לישבע פא"ה בפני שני שמשים שאין מחזיק כעת המכס אוועקטא רק הוא של הסופר וואלסקי ואין לו שום זכות חלק ונחלה בזה וכל זמן שלא ישבע האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו מחויב האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו בעצמו ובכבודו או שלוחו לקבל מכס אוועקטא ולחת קוויטש⁶⁰ עליהן כפי ערך הפנקס כנל. והאלוף כהר"ר מענדל אל יעשה עיכוב בדבר באופן שלא יאחרו הסוחרי' וסחורותיהם שלא יבאו לידי היזק וניזק שישבע כהר"ר מענדל כנ"ל מחויב לפטור את וואלסקי שלא יהיה סופר המכס כמבואר ג"כ בפנקס מאז ומקדם [דף ע"ו ק"א]. היה זה היום יום ד', ר"ח מנחם שין צדיק זין⁶¹ לפ"ק. לערו' ולראיה נכתב בפנקס.

.76

הנה על דבר מוכסני' ספר יהודים יושבי מכס על הספר באו רבים בקובלנא רבא לפני קהל ועדה יצ"ו שמתעסקים בכל משא ומתן ומקפחים מחיות בני קהלתנו יצ"ו והנה דבר זה כבר נאסר בפנקס כמבואר דף קי"ח אך ורק שלא נתפרש הדבר בפירוש גמור וכהיום הזה פרשנו מפורש, והיינו שאסור להם לסחור ולקנות שום סחורה שבעולם מערלים ומבני ברית מותר לפי שעה והדבר יעמוד על הקהל יצ"ו. גם לא יוליכו סחורות מפתונן לפרואן שטאט⁶² ולכל מקום שהן. גם לא יקחו קוויט געלט יותר מן השייד להם. ולמען יהיה לזכות ולראיה אמרנו להעלות כתוב לפנקס היום יום א', ז'ך ניסן ת"ב לפ"ק.

.77

הנה אחר שראות ראינו היזק וניזק שיגיע מזה שהיהודים נכנסין ויוצאין בבית הרשע שמיגל⁶² שמגלין את כל הנסתרות המרובר בינו ובינינו על כן עלתה ההסכמה ששום יהודי לא יוצא ונכנס בבית שמיגל ולא יהא שום עסק עמו הן בביתו הן ברחוב ויתרחק ממנו בכל הרחקות בעולם בפרט ר' ליב אשכנז היוצא ונכנס חמיד בביתו ומגלה לו ע"כ לא יהיה שם ויהא בבל יראה ובבל ימצא לא הוא ולא גירי דיליה בעונש חרם יב"ק⁶³ ובעונש כל העונשי' בעולם באם יהיה לו איזה עסק ח"ו. ולמען תהיה זאת זכרון כתבנו זאת היום יום ב', ד' אלול שפ"ח.

⁶⁰ Kwit = receipt.

⁶¹ Two years earlier the provincial council had demanded that complaints of eventual misdeeds on the part of the collector be brought before the community council, not to the authorities (Cf. LL, 77 ff.).

⁶² Fraustadt.

⁶³ Cf. doc. 94, 154.

⁶⁴ יהושע בן נון.

.78

כמר ... לא טוב עשה התז צרורות דנויקין לרבים ומידים אצל הסוחר קספ"ר דירונג ובנו של הסוחר וכן עלתה המוסכם שיהא בבל יראה ובבל ימצא אצל הסוחר קספ"ר הנ"ל ולא הוא בעצמו ולא ע"י שליח או גירי דיליה ובאם שיעבור על ככה ח"ו אחת דתו שיהיה פה ק"ק פחנן בבל יראה ויאבד עירנות שלו מלבד שאר עונשים שיושת עליו בפלילים. יום ב' חול המועד של פסח ש"ץ.

.79

(כהר"ר הענוך בהר"ר שלמה ר"א)⁶⁴ לא טוב עשה בעמיו הרשיע הרבה נגד הקהל יצ"ו ונתכוין להזיק הקהילה להנאתו ושלא להנאתו ונעשה שותף לגוי וסרסר בין גוי' לגוים ולא שם לבו לכל חוקף התראות שנעשי' לו כפעם בפעם ובהודעות אוהרות עונשי' קשים ומרים והאחרון הכביד חלול שבת במזיד וברח מחפיסה ביום שבת קודש ושיבר ברזל ודלת של חפיסה בירו ביום שבת קודש, ע"כ כדי שלא יהיה עוד לאבן נגף ולצור מכשול לקהלה יצ"ו עלתה במוסכם כל העדה הקדושה יצ"ו שלא יהיה לו עירנות פה קהלתינו יצ"ו מהיום עד כלות שתי שנים ויהיה בבל יראה וימצא בקהלתנו תוך משך שתי שנים אלו הן בקבע או באקראי בעלמא בעונש חפיסה חמורה בשטאק ושאר עונשי' בלא התראה בעולם כי כבר הוא מותרה ועומד מימים רבים. הסכמה זו נעשה לטובת הקהלה יצ"ו שלא יתרבו המתפרצי' בפרט בימים קשים ומרים האלה שאין מחיה לישראל ראוי ונכון ליתן לב על האנשי' בליעל המקפחי' מוונותיה' של ישראל. היום יום א', ו' לחדש תמוז דהאי שתא תי"ר ל'.

.80

במושב זקני עם עדה הקדושה שלימה איש מהם לא נעדר עלתה בהסכמתם כשיצטרך איזה מושל משלשתן אלו דהיינו השר יענראל או הווייאדא⁶⁴ או הבישוף לקנות סחורות של רו"ך ווא"ר לכל זמן ועת לכל חפץ איז לא ימכר להם סחורות הנל ע"י הליפר והסוחרים אשר לו הרויך וואר מחויבי' לילך בעצמם וכבודם אל השררות הנל למכור הסחורו' להשרים הנל אך ורק מה שיוותן להרצים הנל על שהמציאו סחורי' הנל יעמוד על הקהל יצ"ו מה ליתן להם ע"פ יקום הדבר. לזכרון כתבנו בספר יום ג', ג' טבת רנה וישוע"ה לפ"ק.

⁶⁴ The name is crossed out.

^{64a} Wojewoda = palatin.

ה. עניני כספים (Finances)

.81

בהסכמת הפרנסי' וטובי' וכל קרואי העדה ובהסכמ' האב"ד יצא הרבר שביום
א' י"ב חשון יתווערו ויתאספו הקהל יצ"ו לפקח בעסקי החובו' שחייבי' קהל יצ"ו
... ג', בר"ח חשון שנ"ג.

.82

תורף הכתב של הכרוז שהוכרו בכל בתי כנסיות היום יום ה'
ט"ז חשון תי"ז זי"ן לפ"ק. ח"ל מלה במלה.

הקהל יצ"ו לאון מודיע זיין רז זיא זיין גיזעסין אונ' האבן ממלא הקהל גיוועזן
עד לעדה שלמה יצ"ו איש מהם לא נעדר אונ' האבן מעיין גיוועזן במילי דמתא
הסך עצום ורב רז זיא זיין חייב לפריצים אונ' איז צו ביזארגן אויף מלחמה, השי"ת
זאל שלום געבן, מצורף רז זיא האבן גיזעהן מעמד קהלתנו רז פריצים קומן
בתוך הזמן אונ' זיין טובע חובם רז בלתי ספק איז רז מן זיא בזמנם ווערט מחון
משלם זיין אונ' אין ריא זעלבני צייט איז בשנה פשוטה בלתי אפשר גובה צו זיין
לזמן התשלומין של הפריצים ומכ"ש בשנה שלא כסדרה אונ' אידרמן וויש וואל רז
ידי פריצים תקיפים הם ומי יאמר להם מה תעשה דא גינג עש ח"ו אויף נפשות
חלילה וחלילה בכך איז במוסכם גיבליבן רז מן היום זאל גובה זיין ארבעים סכומו'.
פון ריא ארבעים סכומו' זאל מן נעמן משופרי רשופרי ארבעים אלפים לתשלומין
פריצים והמותר להוצאו' הקהלה הגם רז חובות הפריצים ווערן דאר מיט ניט ביצאלט
מ"מ הצלה פורתא מיהו הווה. אונ' איז במוסכם גיבליבן רז מן קיין סכומו' זאל
מין גובה זיין עד פסח הבע"ל אם לא רז צורך השעה ווער. להוצאות הקהלה מאג
מן נאך גובה זיין עד ה' סכומו' ועד בכלל ולא יותר. אונ' פון די ארבעים סכומו'
זאל קיינר נישט אפשר אפ"י פרוטה אחת אך ורק פון ריא ה' סכומו' רז מן
מעכט נאך גובה זיין מאג מן זיך מנכה זיין הרווחי' של חובות הקהלה של שנה
זו. ריא גבייה של מ' סכומו' הנ"ל זאל זיין באופן זה דהיינו עד זהו' ולמע' [ולמעלה]
איז איין איטלכר מחויב תכף איין ממרן צו חתמן החציי' לשלם יריד טורן שבט
תיו זיין לפק והחציי' יריד גניזן אייר תיו זיין לפק ומוהו' ולמשה איז ער עש מחוייב
תכף צו געבן אך ורק ווען ער וויל איין ערוב מספיק געבן להקהל לשלם בזמנים
הנ"ל הרשות בידו. ובאם רז אינר מעכט ניט משלם זיין לזמנים הנ"ל דהיינו ער
מעכט ניט זיין על הירידיים הנ"ל או... [נדיא בנין בית איז ער מחוייב רווחים צו
געבן משעה ראשונ' ועכ"פ הגוברים לגבות לזמנים בכל מאי דאפשר. עכ"ל.

.83

הלוואה מן הסוחר גא'ט פריד ב'ר'ח חמוז שצ'ג עשרת אלפים זהו' פולניש מומונ' ועשרת אלפי' זהו' סחורה זהב וכסף וגילדן שטיק ומשי. בעד הנ'ל הקהל יצ'ו חייבי' לשלם ארבעים אלפים זהו' פו' בעשרה שנים דהיינו כל שנה ושנה ביריד טורין שבת ארבעה אלפים זהו' פו' ויתחילו לשלם זמן הראשון יריד טורין שבת שצ'ה ובעד ההמתנה נגד טורין שצ'ה הנל חייבי' הקהל יצ'ו לשלם לו עוד שבעה מאות זהו' פו' ביריד טורין שבת שצ'ד. שלמנו ת"ש זהו' הנ'ל.

.84

האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק⁶⁵ ז"ל מכר להקהל יצ'ו בעד עשרת אלפים וזהובי' פולניש תכשיטי זהב שלו, ואותן עשרת אלפים זהו' הלוה להקהל יצ'ו להעלות עליהן רווחים בהיתר עשרה זהו' פו' מכל מאה ומאה זהו' בכל שנה ושנה, דהיינו אלף זהו' פו' ריוח מהיום עד ר"ח סיון שצ"א לפק וכן בכל שנה ושנה. ובאופן ודרך זה נעשה ההלוואה הנל דהיינו הקהל יצ'ו מחוייבי' להחזיק סך עשרת אלפים הנ'ל בריוח הנ'ל על חמשה שנים רצופים ואחר כלות חמשה שנים הברירה ביד הקהל יצ'ו להחזיק סך עשרת אלפים הנל בריוח הנל עוד על עשר שנים ואחר תום חמשה עשר שנים הברירה ביד שניהם להחזיק או להניח. וכל זמן שהמעות סך עשרת אלפים יהיו תחת יד הקהל יצ'ו אין צריך האלוף כהר"ר צבי הירש יצ'ו לתת שום מסים מסך עשרת אלפים הנ'ל יהיה מה שיהיה מכל מה שהפה יכול לדבר והלב לחשוב. גם כשיקבל האלוף הר"ר צבי הירש יצ'ו סך הנ'ל מן הקהל יצ'ו כנ'ל הרשות בידו לקנות תמורתן תכשיטין מחמת שגם העשרת אלפים הנ'ל שקבלו הקהל הוא מעות תכשיטין לכן הרשות לו לחזור ולקנות אחרים תמורתן בסך עשרת אלפי' אלו הנ'. וכל התנאי' רלעיל הותנו בתנאי קודם למעשה ובהן קודם ללאו וברבר שאפשר לקיימו ובתנאי כפול ככל תנאי בני גר ובני ראובן ובביטול כל מודעא בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלין בהון מודעו' דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה העלטו בכתב אמת בפנקס הקהל יצ'ו למען יעמדו ימים רבי'. נעשה בראש חרש סיון שין צדיק לפק. בו ביום מכר האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ'ו עוד בעד חמשת אלפים תכשיטי כסף זהב ומחוייבים ליתן לו עשרה זהו' פו' מכל מאה ומאה בכל אופן ודרך הנזכר למעלה לזמן הנ'ל ובכל אופן תנאים הנזכר מרישא עד סיפא. לעדו' כתבנו וחתמנו בפנקס הקהל יצ'ו. ועל הקרן חמשה עשר אלפים זהו' פו' חתמו הקהל יצ'ו ממרם להאלוף הרר"צ יצ'ו וגם האלוף כהר"ר צבי הירש יצ'ו חתם בעצמו ובכבודו. נאם צבי הירש יוסף פרובשט כץ, ונא' יודא ליב בכא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראקא, ונאם יהודא ליב ר' שמעונש זק ז"ל⁶⁶.

⁶⁵ Cf. LL, 68, 71, 88; below doc. 85.

⁶⁶ Probably identical with that mentioned in the doc. LL, p. 68.

היום הזה הלה האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו להקהל מחדש עוד בעד עשרת אלפים זהו' פו' ש"ח והקהל יצ"ו חתמו לו ממרם על זה. ולמען תהיה זאת לזכרון לפנינו חמיד העלנו בפנקס הקהל נעשה יום ב', כ"ז מנחם שין צדיק לפ"ק.

.85

על דבר ששת אלפים זהו' קרן ורוח סך שנים עשר מאות זהו' פולניש שחיב הקהל יצ"ו להאלוף הקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק ז"ל לשלם לו סך הנ"ל ביריד גראמניץ⁶⁶ שצ"ב לפק כמשמעות הממרני שביד האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל הן היום הקנה ושיעבר האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש יצ"ו סך ששת אלפי' קרן הנ"ל להקהל יצ"ו על הסילוק ארבעת אלפי' רייכש טליר שנעשו הקהל יצ"ו ערבי' קבלנים בערו נגד הסוחר הניאל פוציק לשלם לו בתוך עשר שנים דהיינו כל יריד טורין ארבעה מאות ר"ט מתחיל ביריד טורין ג'מ"ט שצ"ג וכן אח"כ כל יריד טורין ג'מ ארבעה מאות ר"ט עד תשלום כל הארבעת אלפי'. האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל מחויב לפצות לסלק את הקהל בכל יריד ויריד טורין מן הסוחר הנ"ל כנ"ל וכן נכתב האחריות של הסילוק כנ"ל על הממרני ששת אלפי' שביד הקצין הר"ר הירש יצ"ו הארבעת אלפי' העומד מחוץ לשטה ומחק שנים עשר אלף ז' והכל שריר וקים. יום א', ז' חשון שצ"ב. ולאחר שישלם האלוף הקצין את הקהל יצ"ו מן הסוחר הנ"ל כנ"ל או הממרני ששת אלפי' הנ"ל קרן וריוח הם כבתוקפם ובגבורתם והקהל יצ"ו מחויבי' לפרוע בלי שום חלוקי' שבעולם. וכל יריד ויריד שישלם הקצין כהר"ר צבי הירש הארבעה מאות ר"ט מחויבי' הקהל לשלם הריוח מן סך ממרני הנ"ל בלי שום טענה שבעולם. נאם צבי הירש ב"ר יצחק ז"ל. גם בפנינו ח"מ נעשה כל הנ"ל נאם יוסף יחל במהר"ר מררכי סופר ושמש ולה"ה דק"ק פּוֹנָא, ונאם צבי הירש בן מהר"ר יעקב זצ"ל שמש דק"ק פּוֹנָא.

.86

על דבר החוב ארבעת אלפים להפריץ פּוֹנָא יצ"ו שלא רצה האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו לחתום על הש"ח עד שהוצרכו האלופים כמהר"ר ליב ר' זעלינשט⁶⁷ יצ"ו והר"ר יוסמן יצ"ו לתת לו שטר הודאה על זה והיום הזה לא הוצרכו הקהל יצ"ו לחתימת האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל ושלחו הממרן הנ"ל קרוע לביתו ותבעו השטר הודאה על האלוף הנ"ל והשיב האלוף כהר"ר צבי יצ"ו שכבר אבר ההודאה על האלופים הנ"ל ואינו בידו וברשותו ש"ח הנ"ל לכן לא יוכל להחזיר אותה, בכך למען שלא יכשלו לעתיד לבא אמרנו להעלות לזכרון לפנקס הקהל

⁶⁶ Gromnice = Candlemas, on February 2nd — the date of the fair in Lublin.

⁶⁷ ג' מלכים, Catholic holiday in January = time of the fair.

⁶⁸ Identical with mentioned LN, II, 23; below doc. 104, 120.

יצ'ו שאין ממש בש"ח הנ"ל ונחשב כחרס הנשבר וכטוען אחר מעשה ב"ד ולא יתעביר ליה לא דינא ולא פשרה על ש"ח הנ"ל באשר שהיא בטל ומבוטל כאפס וכאין וכתהוה. היה זה היום ה' אך טוב לישראל שנת שצט"ת לפ"ק.

.87

על דבר החוב' מסך חמשת אלפים ומאתים רייכ"ש טאליר שחייבים הקהל יצ'ו להסוחר ניקלוס מרנציקי⁶⁶ זמן תשלומין יהיג' שנת תיו בית לפק כנרשם נכתב ונחתם בפנקס פארוואיי' ווענרזאווסקי. הגה חוב הנ"ל קנה האלוף כהר"ר מענדל בר ישראל חיים זל⁶⁷ ה"ה מן הסוחר הנ"ל מרעת ורצון הקהל יצ'ו באופן ובתנאי שירחיב זמן להקהל יצ'ו עד ליריד יהני תיו גימל לפק ובתנאי שיעמוד להקהל באחרית החוב הנ"ל לפצות ולסלק מכיסו כל היזק וניזק שיגיע מזה כי כשורי לצלמי. והן היום קיים וקיבל עליו האלוף כהר"ר מענדל יצ'ו הנ"ל אחריות כנ"ל ועז' הקנה ושעבור לקהל יצ'ו את כל נכסיו דאית לו תחות כל שמיא ממקרקעי וממטלטלין כסף ושוה כסף וכל מה שהפה יוכל לרבר והלב לחשוב כלהון יהון אחראין וערבאין לסלק מנהון כל ההזיקות שבעולם עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. וע"פ הרברים והאמת חתמו לו הקהל יצ'ו להאלוף כהר"ר הנ"ל שלשה ממרנית על סך הנ"ל לשלם ביריד יהני תיו גימל כנ"ל. ובעבור תהיה לעדה ולראיה לקהל יצ'ו אמרנו להעלות זכרון בפנקס. היה זה יום א' כ"ב סיון שצט"ת לפ"ק. עז' נתן האלוף כהר"ר מנחם מענדל הנ"ל ח"מ. עוד נעשה הקהל יצ'ו ערבים קבלני' בעד האלוף כהר"ר מנחם מענדל הנ"ל נגר היענראל פוזנר על סך שנים עשר אלפים שמנה מאות ושבעי' ותשעה זהו' לשלם יהני תיו לפק. גם על זה נתן ח"מ האלוף הגל לפצות ולפטור ולסלק את הקהל יצ'ו עד פרוטה אחרונה וכל נכסיו אחראין וערבאין על הנ"ל. נעשה היום יום ג', כ"ד תמוז שצט"ת.

.88

[הקהל] יצ'ו חתמו ש"ח על סך שבעה עשר אלפים זהו' פו' לסוחר שלי"ם מפרואן שטאט בגין האחים הקציני' כהר"ר יעקב צבי וכמר אלי' יצ'ו בני כהר"ר משה אברהם ז"ל לשלם שלשת אלפים בטורין חצי שבט תיו בית לפק והמותר ארבעה עשר אלפי' זהו' לשלם כל שנה רהיינו בכל יריד טורין שבט אלף זהו' עד תשלום חוב הנ"ל והאחים הנ"ל נתנו ליד הקהל יצ'ו סך קרן ראש חדש סיון שצט"ת חמשת אלפי' ושמונה מאות זהו' פו' להעלות עליהן רוחים שבעה עשר זהו' ממה לשנה לשלם מתוכו להסוחר הנ"ל התשלומין הנ"ל לזמנים הנ"ל. והנה ע"פ חשבון

⁶⁶ Cf. LL, 50.

⁶⁷ Ioanis baptistae nativatis = June 24th; the fair started on that day and lasted about five weeks.

⁶⁸ LL, 68.

צדק שבעה עשר זהו' ממאה יעלה הקרן עם הרווחים מהיום עד חצי שבט תיו בית לפק לסך שמנה אלפים תשעה מאות זהו' וביריד טורן ת"ב הנל לשלם מהן שלשת אלפי' להסוחר הנ"ל כנ"ל וישאר טורן שבט ת"ב סך חמשת אלפי' תשעה מאות זהו' ורווחים יעלה מזה לשנה אלף ג' זהו' לשלם מתוכו כל שנה אלף זהו' להסוחר הנ"ל לזמנים הנ"ל כנ"ל. וככלות כל התשלומין של השבעה עשר האלפים הנ"ל מחוייבי' הקהל יצ"ו לשלם להאחים הנ"ל סך חמשת אלפי' תשעה מאות זהו' דהיינו חצי שבט תמ"ז לפק. אך ורק באם ירחיב ה' להקהל יצ"ו וישלמו לשאר נושיהן שנותנין להם שבעה עשר זהו' ממאה אזי הרשות ביד הקהל יצ"ו לשלם להאחים הנ"ל ג"כ סך קרן הנ"ל דהיינו חמשת אלפי' תשעה מאות לאחר שמונה שנים מהיום. והאחים הנ"ל מחוייבי' ליקח המעות מיד הקהל יצ"ו. והאחים הנ"ל מחוייבי' ליתן ערבות מספקת על סך הנ"ל מה שנתחייבו הקהל יצ"ו בנין האחים הנ"ל, דהיינו לשלם להסוחר הנ"ל כל שנה אלף זהו' עד תשלום זמן התשלומין הנ"ל, דהיינו עד שנת תמ"ז לפ"ק או האחים הנ"ל יניחו המעות ביד הקהל יצ"ו מאז והלאה בריווח שנים עשר זהו' מכל מאה לשנה. ומהיום אין להאחים הנ"ל שום זכות וחיות בחוב שלים באם שיעלה ויגיע מזה איזה טובת הנאה עבור הסוחר הנ"ל או זרעו אחרי יבואו באיזה פשרה עם הקהל יצ"ו ובכל דבר שבעולם שיגיע מזה איזה טובה ותועלת מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב יהיה הכל כאשר לכל לטובת ותועלת לזכות ויפוי כח להקהל יצ"ו. והנעשה נעשה היום יום ו', ר"ח סיון שצמ"ט לפ"ק. ולמען יעמדו ימים רבים אמרנו להעלות זכרון בפנקס.

.89

האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו בהאלוף כהר"ר מענדל פרנס זצ"ל הלה להאלופי' הקציני' קהל ועדה יצ"ו מעות הסוחר אדר"ם [פר"ש]⁷² סך חמשה עשר אלפי' זהו' פו' והקהל יצ"ו חייבים לשלם לו על שנים עשר שנים כל שנה ושנה שלשה אלופי' זהו' פו' טורן גמ"ש וההתחלה יהיה טורן ג"מ שבט תיו ויו' לפק עד יריד טורן ג"מ שבט תיו' לפק דהיינו י"ב שנים וככלות י"ב שנים הנ"ל או פטור הקהל יצ"ו מסך חמשה עשר אלפי' הנ"ל. ובדבר הממרן מסך עשרים ושני' אלפי' זהו' פו' שחתמו הקהל יצ"ו להסוחר אדר"ם פוש מרנצק הנל שזמנו לשלם ביריד טורן שבט תיא לפק מחוייב האלוף כהר"ר צבי הירש הנל לשלם כ"ב אלפים ממרם הנל מכיסו ומחוייב לפצות ולסלק הקהל באופן שלא יגיע שום הזיק וניזק להקהל יצ"ו מש"ח כ"ב אלפי' הנ"ל אפי' כמלא נימא. ועל זמן ראשון של שלשה אלפי' זהו' הנ"ל שזמנו יריד טורן שבט תיו ויו' לפק קיבל האלוף כהר"ר צבי הנ"ל ממרן על הקהל יצ"ו. עוד קיבל האלוף כהר"ר צבי הנ"ל ממרן על הקהל יצ"ו מסך שמנה עשר אלפי' זהו' פו' על ששה זמני' באחרוני' תז', ת"ח, ת"ט, ת"י, תיא לפק לא נתנו לו הקהל יצ"ו שום ממרן והם לבטחון מחמת הש"ח של כ"ב אלפי'

⁷² Busch., LL, 50.

שהקהל חתמו בגין האלוף כהר"ר צבי הנ"ל להסחר הנ"ל לעלם טורן שבט ת"א כנ"ל והקהל יצ'ו אינם חייבי' לשלם שי"א זהו' הנ"ל עד שהאלוף כהר"ר צבי הנ"ל יתן בטחון אחר על סך כ"ב אלפי' הנ"ל. עוד נתן האלוף כהר"ר צבי הנ"ל להקהל לבטחון הש"ח של כסף מסך חמשה אלפי' וששה מאות זהו' פו' לשלם על ארבע זמנים דהיינו ארבעה עשר מאות זהו' פו' טורן תיו ויו, ארבעה עשר מאות זהו' טורן ס' 72a1 תז"ל ארבעה עשר מאות זהו' טורן ס' תח"ל ארבעה עשר מאו' זהו' טורן ס' תמ"ל כל זה יהיה לבטחון גמור עד שישלם האלוף כהר"ר צבי הנ"ל סך כ"ב אלפי' הנ"ל מכיסו ביריד טורן שבט ת"א לפק עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה לימים רבים ולעתים רחוקים אמרנו להעלות רשום בכתב אמת לפנקס. היה זה יום ר', כ"ו שבט ת"ו ה"א לפ"ק.

.90

האלוף כהר"ר צבי הירש יצ'ו נתקשר בפנינו עדים ח"מ לסלק את האלוף' הקהל יצ'ו מסך עשרים אלפי' זהו' פו' מה שנעשו הקהל ערב בערדו נגד הבישוף באופן זה, דהיינו עשרת אלפי' יסלק היום הזה באלו ש"ח דהיינו ממרם א' על האלופים האחין המוכסני' וממרם א' על האלוף כהר"ר יודא ר" 731 פרנס וממרם א' על הקצין ר' הירש ר"מ ועוד עשרת אלפי' יסלק קודם חג השבועות תז"ל הסמוך בממרינת בטוחי' ומספיקי' שיהיו מרוצה מהן הקהל יצ'ו. וברבר סך שני אלפי' שמחויב ר' הירש לנכות בחובו ולכתוב קבלה על הממין שלו שעל הקהל נתקשר מחמת י"ס מן הק"ס שגבו חצי' וחצי' במומני' נתקשר שכהיום הזה ילך 'חתנו ר' הירץ להאלופי' הנאמני' לעשות עמהם חשבון אם שלא גבו כבר ואז יוכתב היום הזה קבלה על ממין שלו. ועל כל הנ"ל תקע כפו בפועל לירינו ח"מ היום יום ב', יום ראשון חמה"ע פסח ת' זי"ן לפק.

.91

הקהל יצ'ו נעשו ערבים קבלנים בגין האלוף כהר"ר יוסף בן האלוף הר"ר מענדל פרנס יצ'ו על סך עשרים אלפים רייכש טליר להשר טוטשניסקי לשלם להשר הנ"ל על עשר שנים בכל שנה ושנה אלף רייכש טליר דהיינו משנת תמוז שצ"ט לפק עד יריד תמוז ארבעה מאות ושמונה לפק בכל שנה ושנה אלף רייכש טליר חמן האחרון שנת ת"ח אלף רייכש טליר ועוד קרן עשרת אלפי' רייכש טליר ס"ה עשרים אלפי' רייכש טליר. ועל החוב הנ"ל שנתחייבו הקהל יצ'ו מחמת האלוף הר"ר יוסף הנ"ל נגד השר הנ"ל קיבלו הקהל יצ'ו מומנים מהאלוף הר"ר יוסף הנ"ל אדר שצ"ו לפק חמשה עשר אלפים זהו' פו' קרן ועוד שייך רווחים עד אדר שצ"ו לפק שבעה ועשרים מאות ששים זהו' פו' . . . ועוד לקבל מיד האלוף הר"ר יוסף הנ"ל מומני' אדר שצ"ח לפק שנים עשר אלפים מאתים וארבעים זהו' פו' מומני'.

72a Cf. note 474, p. 171.

73 Doc. 103b.

.92

הנה ע"ד העסק משא מתן של חוב טוטשינסקי מסך ק' אלפים שגולד היום שחתמו הקהל יצ'ו לשלם חוב' ההוא גם הרבית במשך י"ג שנים כמבואר בפנסק המבצר עסק ההוא שייך לקהל יצ'ו לטובתם והנאתם ואין לשום יחיד חלק ונחלה זכות חכרון בעסק זה ועל מנת כן ועל תנאי זה חתמו אלופי הקהל ש"ח את חתימתם על חוב הנ"ל שלא יהיה לשום יחיד שום הנאה בוה. ולמען שלא יערער ויהרהר שום אדם ע"ז להיות פוצה פה להשיב נודד כנף ומצפצף אמרנו להעלות לזכרון בספר יום ב' כ"ב למנחם ת"ה לפ"ק. נאם יוסף יודא מקראקא פ"ה, ונאם נפתלי הירש גינצבורג, ונאם יששכר בער בן מוהר"ק אברהם סגל זצ"ל, ונאם אברהם בן לא"א חנוך ז"ל, ונאם יששכר בער בן לא"א האלוף מהר"ר אליעזר זלה"ה, ונאם דוד במוהר"ר בצלאל זצלה"ה, דברי יואל שמואל קראקברש מפונא, ונאם יצחק בלא"א מהר"ר ירמיי' יעקב זלה"ה, נאו' יצחק בכרך רופא.

.93

עשיני התראה להאלוף הפרנס כהר' יוסף ר"מ יצ'ו בשביל אלופי הקהל יצ'ו ח"ל: דא טוט אייך הקהל התראה מאחר דו מן אייך כמה וכמה התראות האט גיטאן איר זאלט להקהל איין בטחון מכין על סך מאה אלפים על חוב טוטשינסקי מלבד מה שחייב הקהל למכ"ת אונ מכ"ת האט זיך מתקשר גיוועזן ע"ז בת"כ בפועל בפרטות כמבואר בפסק דמע"ל⁷⁴ וכמעט זה שנה שעבר וחלף שנעשה הפסק הנ"ל אונ' מכ"ת האט אין ניש מקיים גיוועזן בכך טוט מן אייך נאך איין מאל התראה דו איר זאלט היום דעם בטחון מכין על סך מאה אלפי' קודם נסיעתך ליערסלב, וואו ניש זאלט איר ווישן דו איר קיין חלק חכיות ווערט האבן בריחה הלוואות טוטשינסקי הנ"ל מלבד שאר עונשים דו מן אייך אויף ווערט ליגן, ווייל איר האט עובר ת"כ גיוועזן עכ"ל. והשיב האלוף הנ"ל לאזן זיא התראה טון וואש זיא וועלן. לעד ולראיה כתבנו וחתמנו היום יום ב', ב' לחדש אלול ת"ז לפ"ק.

.94

A. את כל ונוכחת להעלות בפנסק הקהל יצ'ו ההלוואה שהמציא האלוף הר"ר ליב ר' הירצקש מן היאווויטר⁷⁵ על עשר שנים מהיום דהיינו מן אב שפ"ט עד אב שצ"ט ועד בכלל להעלות עליהן ריוח ששה זהובי' על שנה תמימה מכל מאה ומאה ולשלם הקרן והריוח לבסוף עשר שנים כנ"ל. . . סכום ההלוואה עולה סך חשעת אלפים ששה מאות זהובי' פו'. ובזה האופן ודרך זה קיבל האלוף הר"ר

⁷⁴ דמעבר לרף 74

⁷⁵ Jesuits.

יורא ר' הירצקש ההלואה הנ"ל, רהיינו שני בתים אחת של כמ"ר ישעי' פלאצק ואחת של כמ"ר בונס פייר⁷⁶ ויורא לובועניץ⁷⁷ קיבל בסך ששת אלפים זהו' פו' באשר שבתים אלו היה [!] של הערל שמיגל שזכה אותן במשפט המלך יר"ה מחמת חובות של פרץ ויעקב אשכנז⁷⁸ כנודע והערל שמיגל מכר הבתים ליאזוויטר. והנה בהשחרלו' הר"ל חזרו ומכרו הבתים הנ"ל בסך ששת אלפים זהובי'. והנה היום הזה נתחייב בית של כמ"ר ישעי' ליאזוויטר סך שלשת אלפי' קרן וריוח ששה זהו' פו' מכל מאה ומאה לשנה ושנה, עולה הריוח על עשר שנים סך שמונה עשר מאות זהובי' פו' סך ביחד קרן ורוחים על עשר שנים עולה ארבעת אלפים שמונה מאות זהו' פו', מגיע על כל שנה ושנה ריוח מסך הנ"ל מאה ושמונים זהובי' פו', ואותן ק"פ זהו' בכל שנה יוגבה מידי שנה בשנה על ידי הקהל יצ"ו ועל זה הכניס עצמו האלוף והקצין הר"ר מענדל פרנס יצ"ו ונעשה ע"ק בעד חתנו כמר ישעי' להעמיד הריוח ק"פ זהו' בכל שנה ושנה ליד הקהל יצ"ו, גם לשלם הקרן סך שלשת אלפים בתוך עשר שנים ועכ"פ הבית של כמ' ישעי' לא יפטור בע"ק של הקצין כמהר"מ יצ"ו ושניהם כאחד טובים. הקצין כהר"מ והבית עומרים באחריות על הסילוק כנ"ל עד גמירא ועד פרושה אחרונה. [שילם כמר ישעי' חלקו קרן (ריוח)].

B. היאזוויטר עשו לנו התראה להכין להם המעות שאנחנו חייבים להם הינו שצ"ט כמשמעות הפנקס בעונש תשלומי כפל בכך ע"פ התראה לכמ' בונים ור' יצחק רד"ב ושאר אנשי' השייכין להחוב הנ"ל ונתנו להם שלשים יום ובתוך שלשים מחוייבי' להראות מקום שפרעו החוב הנ"ל בלי פקפוק. לזכות ולראיה להקהל אמרנו להעלות כתוב לפנקס הקהל יצ"ו היו' יו' א', ב' אדר שצ"ט לפ"ק⁷⁸.

95.

הלא גלוי וידוע נודל ההוצאה המוטלת כעת על הקהל יצ"ו הן בענין פרנסת עניים המקבלים קצבה ... הן הוצאי' שאר עניים מגורשים (?) חרשים מקרוב באו שאין להם שום משכון וקרקעות ... ועוד יש אחרים אנשים עניים לפי שעה שאין להם מזומנים אבל יש להם מקומות ושאר קרקעות והם גם הם רוצים ומבקשים הלואה מן הקהל יצ"ו על קרקעות שלהם ואין יד הקהל משגת ... וכן עלתה המוסכם שאנשים כאלה המבקשים הלואה על איזה קרקע יבא ויציע רבריה' לפני העדה יצ"ו והעשיר הקרוב אליו שבמשפחתו עליו מוטל הדבר לעשות לו ההלואה איזה סך כשיתן לו ק"ס באשה והדר בעלה על ביתו או על מקומו והקהל יצ"ו יכירו וידעו סך מה שילוו לו. יום א', ט"ו סיון ש"צ.

⁷⁶ Doc. 119.

⁷⁷ Doc. 109, 153.

⁷⁸ A further document indicates that one house was sold by the community in order that this debt to the Jesuits might be repaid.

.96

A. הקהל יצ'ו מכרו לכמ' יצחק העשליש יצ'ו את המקום של חמיו כמר העשיל קצב בב'ה החדשה בעזרת אנשים מצד האלמעמימ'ר נגר שער כניסה ב'ה המקום הנ'ל היתה משועבד להקהל בסך מאה וארבעים זהו' פו', שהיה חייב להקהל יצ'ו חוב גמור ואמיתי והנה עתה מכרו אותו לכמ' יצחק חתנו בעד מאה ועשרים זהו' פו' במכירה גמורא [שפ"ח].

B. הקהל יצ'ו הלוו למרת יוטה בת כמר יעקב שהיא אלמנת כמר שמואל לוויין סך עשרים זהו' פו' וכן הקנת בק"ס בפנינו עדים ח"מ שני מקומות להקהל יצ'ו אחת היא בב'ה החדשה בעזרת אנשים בכותל מערבית היא המקום שהיתה של בעלה כמ' שמואל ז"ל מצד המקום של גיסו כמר יאקב לוויין, והשנייה היא בב'ה בעזרת נשים הגדולה מצד המקום של אשת ישעי' פרעגיר השני. מקומו' אלו הם אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך הנ'ל וקנינא מן האשה אלמנה הנ'ל להקהל יצ'ו ככל מאי דכת' ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. נעשה היום ביום ג', ער"ח מנחם שין צדיק לפ"ק. והכל שריר וקים. נאם ר' יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פחנן. עד שני אברים שמש⁷⁹.

.97

A. היום יום ה' זך שבט תיו אלף לפק באה האשה קילה ניאה שטעטרן והר"ב יצחק נייאה שטאט ועשו ק"ס בפנינו עדים ח"מ על בית שלהם אשר יש להם פה ק"ק פחנן על סך ארבעה מאות זהו' פו' שהכניסו ראשם הקהל יצ'ו ונעשו ע"ק נגר קהל קראקא להוציא בשביל הגט של המומר רע שלום ארבעה מאות זהו' ולשלם הקרן הנ'ל והרווחים ביריד גראמניץ לובלין הסמוך בכך עשו הבית אפותקי להקהל יצ'ו לגבות מיניה ת' זהו' ושאר הוצאות שיעלו עוד בשביל גט הנ'ל, גם מחויבי' ליתן מזה... עדים יצחק חווקש שמש ור"מ הירש ישן...

B. הקהל יצ'ו הלוו לקילה נייאה שטעטין תשעה זהו' פו' הוצאות שליחות לקראקא להשתדלות הגט מר"ע [מומר רע^{79a}] שלום. עוד שלשים זהו' נתנו למשה חתן ליב שלום טורן ג'מ תיו[?] שילך לקראקא לצורך השתדלו' גט הנ'ל עוד שלמו הקהל ממרן ק"ן זהו' גראמניץ תיו שנתן ר' ליב חתן ר"ל ר"ש בקראקא לצורך גט הנ'ל והאשה קילה הנ'ל והר"ב [והדרר בעלה] כמר יצחק נייאה שטאט עשו ק"ס בכל זכות ויפוי כח על ביתם שיש להם פה ק"ק פחנן להקהל יצ'ו ועשאו אפותקי למגיבי מינה את כל מה שהלוו הקהל לצורך הגט עד גמירא כי כשורי לצלמי וקנינא מן האשה קילה והר"ב יצחק הכל לקהל יצ'ו בכל מאי דכתו' ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. יום א', ה' שבט תיו. נאם יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש צלה"ה דק"ק פחנא.

⁷⁹ LL, 69; below doc. 112.

^{79a} Instead of שלום.

האשה והר"ב הנ"ל סלקו את הקהל יצ"ו מהנ"ל בכ"ן פטרי' מהקהל מכל וכל והבית שלהן חזר לחוקת ורשות זוג הנ"ל. נעשה יו' ר', כ"ט מנחם ת"א לפק. בפקידת הקהל נמחק כאן ולקמן דף קמ"א.

.98

הקהל יצ"ו הלוח ממרני על מאה זהו' פו' להיקר כהר"ר יעקב גומפריכט יצ"ו לשלם בחשון שצ"ד וחתם על הממרני הנ"ל האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו עם עוד מנהיג אחר מתוך העדה יצ"ו והר"ר יעקב הנ"ל הקנה ושעבור להקהל יצ"ו המקום של אשתו שיש לו פה פחנ' בעזרת נשים החדשה הקטנה ועשה ק"ס באשה והדר בעלה... ביום ג', ר"ח סיון שצ"ג לפ"ק. נאם צבי הירש בן לא"א שמואל כ"ץ יצ"ו שמש דק"ק פחנ' לע"ע, ונאם שלמה בן הר"ר מנחם סגל שמש דק"ק פחנ'.

.99

האשה והר"ב האלוף כהר"ר חיים בהר"ר אברהם ז"ל עשו ק"ס להקהל יצ"ו על בית החורף שיש להם פה ק"ק פחנ' למטה על הארץ נגד הפל"ץ^{79a} והקנו ושעברו להקהל הבית החורף הנ"ל עם כל זכויותיו על שמנים זהו' פו' לשלם לזמני' כפי הממרם שביד הקהל על כהר"ר חיים הנ"ל, ואם שלא יקיימו הזמני' הנ"ל הרשות להקהל יצ"ו למכור להשכיר להשכין הבית הנ"ל ולעשות בו ככל חפצם ורצונם עד להוציא סך הנ"ל עד גמירא בלי חיזק. יש לזה כל זכות שטרי שעבודין דנהיגין בישראל... יום ג', ער"ח אייר תיו חית לפ"ק. נאם יוסף יחל סופר שמש, ונאם אליעזר כ"ץ שמש⁸⁰.

.100

כמר ליב ליפשיץ נתחייב להקהל יצ"ו שני מאות זהו' פולניש והניח ליד הקהל יצ"ו ספרים לבטחון על שני מאות זהו' הנ"ל ונתקשר כמר ליב עם אשתו פירקא בכל תוקף ואומץ שבעולם שיסלקו השני מאות זהו' ביריד יערסלו דהאירני' הסמוך קודם כל החובות ועל זה תקעו כפם שישמרו זאת ואם שיעברו חק ולא יקיימו ת"כ או מחוייבי' לילך לתפיסה ולא יוציאו משם עד שישלמו להקהל יצ"ו השני מאות זהו' פו' במוזמנים בלי רחיי'. נעשה יום ה', ט"ז מנחם ש"צ לפ"ק. לערו' כתבנו בפנקס הקהל יצ"ו. הספרים בכיפה האלוף ר"י כ"ץ. יוסף כ"ץ, ונא' יודא ליב מקראקא. נמחק עפ"י רוב הקהל יצ"ו. נאם ליב ר' שמעון⁸¹, ונא' יודא ליב מקראקא.

^{79a} Platz = place, lot.

⁸⁰ Probably identical with שמש כ"ץ שמש; doc. 25, 26, 47.

⁸¹ Doc. 104, 134.

.101

לזכרון טוב... שהלווינו לכמר כתריאל פעטליצר ששה עשר זהו' לצורך סילוק מס לנלח מביתו וע"ז השתעבר לנו מקומות שהמה על ארמת קודש בבתי כנסיות. זה נעשה בחודש תמוז תכ"ח ל'.

.102

כהר"ר שלמה א"פ נתחייב להקהל יצ"ו חמשה ושבעים זהו' פו' בעד ספרים שמכרו לו הקהל יצ"ו שהיו משכנות ועל סך הנ"ל חתם ממרני להקהל יצ"ו וליתר בטחון עשה ק"ס באשה והר"ב על שתי מקומות שיש לו... יום כ"ה תמוז שצ"ג. נאם יוסף יוזל סופר ושמש, ונא' צבי הירש יש שמש דק"ק פזנן.

.103

- A. הקהל יצ"ו הלוו להקצין הפרנס כמהר"ר הירץ גינצבורג יצ"ו שני ממרנות בחתימת ידם כל ממרן מסך ששה אלפים והקצין הפרנס הנ"ל מחויב לפצות ולסלק את הקהל יצ"ו. [ת"ה] החזיר אחת.
- B. כמהר"ר הירץ גינצבורג חייב להקהל ארבעה מאות וחמשים זהו' פו' מוזמני' ע"ז משועבר להקהל יצ"ו כל מה שמגיע על חלקו מחלוקת ר' משה ווינר, הן מה שיגיע לו מרמי מכירת הבית ושאר דברי' ומטלטלי' וממה שיוגבה משל ר' משה ווינר יגבה הקהל תחילה ת"ן זהו' הנל. וכן אם ימכור ר' הירץ שאר קרקעות משלו קודם שיגיע חליקת ר' משה ווינר אזי יגבה הקהל מן הקודם קודם והש"ח על ליב ר' לעמלש שביד ר' יוזל סופר מן מכירת הבית הנ"ל גם הש"ח של ר' משה ווינר שביד האלוף הפרנס כהר"ר יודא ר"ן⁸² עקלו הקהל על סילוק הנ"ל. לעדו' ולראי' כתבנו לפנסק יו' ב' יו אדר תט"ל.

.104

הקהל יצ"ו הלוו ממרני לקהל גלונא על חמש מאות זהו' פו' לשלם בר"ח כסליו שצ"ה לפק וחתמו' על הממרני ההוא הלא המה האלופי' כהר"ר צבי פרנס יצ"ו וכהר"ר ליב ר"ש פרנס יצ"ו ומהר"ר חיים פרנס יצ"ו ומהר"ר ליב ר"ז טוביט⁸³ יצ"ו וכהר"ר משה לוי כץ⁸⁴ יצ"ו ומהר"ר משה רד"ג יצ"ו וכהר"ר משה ר"א⁸⁵ ש"ק יצ"ו. וכנגד זה חזרו וחתמו ממרני להקהל יצ"ו קהל גלונא בסך חמשה מאו' זהו' פו' לשלם לזמן הנל וחתמו' על ממרני של קהל גלונא המה הקצינים ר' מאיר כץ.

⁸² Doc. 132.

⁸³ LN, II, 23.

⁸⁴ Identical with אשכנזי לוי בן לוי הכהן ז"ל אשכנזי LL, 77, 85.

⁸⁵ Cf. doc. 120.

ישראל כץ ובנו כהר"ר מרדכי, כהר"ר מרדכי כץ, ר' אלחנן ר' אברן חתן ברוך, ר' יוקל וחתנו ר' אברהם וכהר"ר יודל. ולמען אשר לא תשכח מפינו נכתב לפנקס היום יום ג', ה' טבת שצ"ד. הש"ח אצל ר' הירש פרנס; נתנו לר"א.

.105

... המלוה את חברו מעות על חצי שנה או על משך איזה זמן אזי יקח מכל מאה לכל שבוע שלשה עשר גרול' וחצי גרו' פו' דהיינו אחד עשר זהו' פו' לחצי שנה ולא יותר אך ורק המלוה מיריד ליריד כגון מיריד דנצק ליריד גניזן או מיריד גניזן ליריד טורן או משאר ירידים מזה לזה או מזה לזה, או אם הזמן המפסיק בין הירידי' הוא רק שלשה שבועות אזי יקח שני זהו' משלשה שבוע' ולא יותר ואם זמן המפסיק הוא יותר משלשה שבועות אזי יחשוב תחילה שני זהו' בעד הג' שבוע' ואח"כ יוסיף על כל שבוע י"ג גרו' וח' [צין] מכל מאה לכל שבוע עד לז"פ [לזמן פרעון] של היריד. ועכ"פ אל יפסיק בין יריד ליריד של ההלוואה יותר משהו שבועות ושלא יהיה שום יריד מפסיק בין היריד של ההלווא' ואם יהיה יותר או שיהא עוד יריד מפסיק ביניהם אזי לא יקח רק י"ג וח' מכל מאה לכ"ש. וכל הלוואת הי' נעשים בהיתר ובשטר דווקא ואין חילוק שיעשה ההלוואה קרן וריוח בהיתר או שיקנה ממרני מ"מ יתנהג כנ"ל ואין חילוק שיקנה ממ"רן על אנשי קהלתינו או על חוץ לקהלתנו או שיקנה ממ"רן מאיזה אורח אשר לא מקהלתינו מ"מ יתנהג כנ"ל. והעובר יוקנס בכל הריוח של הממרן שיגיע לו ולא יהא ניתן למחילה מזה אפי' פרוטה. ואלופי הקהל יצ"ו מחויבי' למנות ע"ז אנשים זריזין ומקדימין בהשגחה פרטיות לבל יעבורון על הנ"ל. תקנות הנ"ל נעשו על שנה תמימ' מהיו'. והנעשה נעשה היו' יו' ב', ד' אלול השצ"ט לפ"ק.

.106

בעצם היום הזה בהתאסף כל העדה יצ"ו לא נפקד מהם איש עלתה ההסכמה זו אשר אין כח ורשות ביד איזה שמש דקהלתינו יהיה מי שיהיה ליקח איזה הלוואה מערלים אם לא שישאל תחלה את פי הקהל יצ"ו וכאשר יורו אותו כן יעשה הנ"ל לפי עצתם והסכמתן ומבלעדן אל ירום שום שמש את ידו ורגלו בנדרון זה באיבוד שמשות שלו... היום יום ב', כה טבת שצ"ד.

.107

עלה המוסכם מפי הקהל יצ"ו כשיבא השתדלן או השמש לפ"ה [לפרנס החדש] ויתבע ממנו מעות להלוות לאיזה מליץ או שילר או לאיזה שררה איזה הלוואה אזי לא יתן הפ"ה מעות ההלוואה ליד השתדלן או ליד השמש וישיב שאין כח בידו להביא הלוואה זו לידו והתובע ההלוואה יבא בעצמו לפ"ה. נעשה היו' יום ב', ער"ח אלול ת"ה לפ"ק.

.108

כבר יסוד מוסד ברף ק"ח בפנסק זה שלא ליקח שום ש"ח של יהודי מיד הגוי או מיד סוחר גוי, הן היום החוקנו תקנה הנ"ל וקימנוה שתקיים בכל תוקף ועז ואף שיקח הש"ח מרצון ושאלת פי היהודי לא יהיה לאותו ש"ח כוח יותר מש"ח שיש ביד הגוי על היהודי בכל ענין ובכל אופן הנרשם שם ולמען יהא הרבר נכון נשנה כאן שלא לעבור על ככה אפי' כמלא נימא. לזכרון בספר יום ג' תמו הישועה לפק. ואף אם שני אנשים חתומים על ממרני אחת שביד הגוי או סוחר לא יקנה אחד מהחתומי' בממרני ממרן מיד הגוי כנ"ל. נעשה בעצם היום הנ"ל [שצ"ן] 86.

.109

יצא הרבר בין בעלי חובות אשר נתחייב להם כמר יעקב אשכנזי⁸⁷ ובתוכם האלוף הר"ר הירש בר יצחק⁸⁸ ובין כמר יעקב הנ"ל שיהא מחוייב ליתן כעת הזאת כמר יעקב הנ"ל ממרמות בטוחים על סך שבעה מאות וחמשים זהו' בסך הזה יהא פטור שלא יהא יכולין לתובעו עד ירד פזנא תשרי שין צדיק ומסך הנ"ל יהא ניתן ממרמא על מאתים וחמשים זהו' על סיוע הזיקות מחמת ביתו ערעור של שמיניל על הפסק שנפסק עליו ע"י האב"ד עם הפרנס' ודיינים. וסך מאתים וחמשים זהו' יקח הקצין כהר"ר הירש הנ"ל על חובו וסך מאתים וחמשים זהו' יקחו שאר בעלי חובותיו לפי ערכם יוכל מי שלא קיבל עדיין עד ארבעים זהו' הם קודמים לשאר הבעלי חובות. וכן תמיד יתנהג עם בעלי חובות בדרך הזה שלעולם יקח הקצין כהר"ר הירש הנ"ל החציי' ממה שיניח כמ' יעקב הנ"ל על חובו והחציי' האחרת יקחו הבעלי חובות אחרים ותמיד מי שלא קיבל עד ארבעי' זהו' על המאה הוא קודם לשאר בעלי חובות. גם יצא הרבר שהרשות לבעלי חובות לתבוע את כמר יעקב הנ"ל עד שיהא להם ששים זהו' על כל מאה ויכולים לכופו ע"י תפיסה מיריד פזנא ואלך לענין זה ומששים זהו' ולמעלה אין להם עליו שום כפייה אך ורק שיעמוד על הקהל בכלל מה שישלם ואיך לשלם. גם יצא הרבר שאין כח לשום בעל חוב לתבוע את כמר יעקב הנ"ל ביריד מהירידי' כי אם דווקא בקהלתינו. כל הנ"ל נעשה במושב מנהיגי קהלתינו. היה זה היום כ"ד ניסן שפ"ט. והכל שריר וקים.

.110

כמר ישעי' עקיבש עבר על כל העתים וחזמנים שנקבע לו מפי כל הקהל הקודש יצו' לסלק ב"ח והרבה פעמים נשאו פניו וחסו עליו לבלתי עשות לו דינו מחמת בעלי חובו' האצים עליו ובאים בכל יום בקובלנא רבה לפני הקהל יצו' והן היום קרוב היה לפסוק לו דינו שילך לתפיסה בלי שום עכוב ויהא עצור שם

⁸⁶ LN, II, 38, cites a similar regulation from 1706.

⁸⁷ Cf. doc. 94, 153, 154.

⁸⁸ LL, 75.

עד שישקוט בעל [sic] חבותיו אך לגורל הפצר' וריבוי בקשת אשר הרבה והפציר בתפלה נשאנו את פניו אך לדבר הזה, דהיינו שמחוייב לסלק ב"ח מהיום עד טורין ג"מ ש"ץ דהיינו על שני זמנים החצי ביריד לוציא הסמוך והחצי בטורין ג"מ ש"ץ הסמוך ובאופן שלא יבא עליו שום קובלנא משום ב"ח. ובאם כשיגיע אחר טורין ויבואו עוד הב"ח לפני הקהל אזי אחת דתו שמחוייב לילך לבית אסורים ושוב לא יבא לפני הקהל בשום הפצרה בעולם וכי זעק עוד לפני הקהל יצ"ו לא יקובל לשום מנהיג ואינם רשאי' להמליץ בערו. ואם שאחד מן המנהיגי' ימליצו בערו אחר טורין אזי יענש כפי ראו' הקהל. גם באם שירצה לסלק אחר טורין הנ"ל ב"ח שלו בסחורות אזי יקחו הסחורו' בחצי שור' כפי שיוכלו למכור מיד ומחוייב לילך לתפיסה ולא יהא משולח חפשי עד שיעקור מביתו וימסר הבית לב"ח. דברי אלו הן בהסכמ' כל הקהל יצ"ו. היה זה היום יום ה', ט"ז חשוון ש"צ לפ"ק.

.111

הנה אמת נכון הדבר על דבר הכתב שנחנו הקהל יצ"ו לכמר לזר הוטל מכיר ששום בעל חוב אינו יכול לתובעו מהיום עד מקץ שנתיים ימים הכי פירוש של אותו כתב באם שכמר לזר לא יקנה שום קרקע בתוך השני שנים, אבל כשיקנה איזה קרקע בתוך הזמן הנל מחוייב כמר לזר לתת תיכף קנין סודר באשה והדר בעלה על אותו קרקע לבעלי חובותיו לשלם להם ככלות שנתיים ימי' כדי שלא יפסידו הב"ח את שלהם נדר כתובות אשתו אשר נכסי הבעל משועבדי' על כתובתה. ועל מנת כן ובאופן ותנאי זה נתנו הקהל בתחילה החירות שבידו ולא בשום אופן אחר בעולם. למען תהיה לעדה כתבנו זכרון בספר למען יעמדו ימים רבי'. נעשה יום ד' בר"ח מנחם ש"צ לפ"ק.

.112

על דבר החובות שנתחייב להבעלי חובות לאנשים שלמים וכן רבים וכבר הקנו להבעלי חובות כל נכסיהן דאית להן תחות שמיא בק"ם אשה והדר בעלה הנעשה בפני שני עדים נאמנים כהר"ר יחל סופר וכמ' אברם שמש ועדיין לא פינו הבתים והמקומות שיש להן פה ק"ק פחנן, הן היום בהתאסף ראשי עם נמנו וגמרו שמחוייבים להשתדל קודם ר"ח ניסן הסמוך ממרן על איש אמיד העולה לסך דמי שווי' בתים ומקומות שלהם ויהא התשלומין של הממרן בתוך שנה מהיום ועדיין הבתים ומקומו' שלהן יהיו בחזקת ורשות הב"ח עד תשלום הממרם הנ"ל. ואם שלא ישתדל כזה קודם ראש חדש ניסן הסמוך מחוייבים להוציא עצמן מבית שלהן ומחוייבי' לפנות מקומו' שלהן בלי שום התנצלו' בעולם והב"ח יכופו בכל כפייה בעולם גם בידי ערלים עד שיעקרו משם, ושום פרנס ומנהיג לא יהא בידו כח ורשות לבטל דבר זה אפי' כמלא נימא באשר שכבר עבר על כל העתים והזמנים ולא שמר כל אלה. ולמען שיהיו לחוק העלנו זכרון בספר. היה זה היום יום א', כ"ז אדר שין צדיק לפ"ק.

.113

על דבר החובות שנתחייבו מהר"ר מאיר ר"ג והר"ר אבריל יצא המוסכם מפי העדה יצ"ו לתת להם הרחבת זמן עד ראש [חדש] חשון שצ"ב לפק וכשיגיע חשון הנ"ל מחוייבים לסלק כל הבעלי חובות לכל אחד ואחד עד גמירא בלי שום דחיה וטענה וחלוקי' שבעולם. ועל הסילוק הנ"ל הקנו ושעברו האשה אשת מהר"ר מאיר הנל בק"ס אשה הדרר בעלה מהר"ר מאיר הנ"ל את בית אבנים שיש להם פה פחונן והמקומות שיש להם פה בבתי כנסיות, כשיגיע הזמן הנ"ל ולא יסלק את הב"ח או הרשות לבעלי חובות למכור להשכיר להחליף את הבית ומקומות ושום אינש אל ימחה בידם מן יום ההוא ולעולם. גם הר"ר אבריל הנ"ל הקנה בק"ס את כל נכסיו על הסילוק הנ"ל לב"ח הן הבית אבני' שלו הן המקומות ואשתו לא נתרצית רק הבית אבנים הקנית ושעברית לב"ח בק"ס היא מקודם ואחר כך בעלה הר"ר אבריל ועל המקומות לא רצית לעשות ק"ס רק בעלה לבדו כנל ונשתעברו האנשים והגשים בכל תוקף ואומץ שיעקרו מביתם ויפנו המקומות באם שיגיע ראש חדש חשון והב"ח לא יהיו מסולקי' מכל וכל. גם זאת הר"ר אבריל ומהר"ר מאיר ר"ג נשבעו בשבועת ה' בנקיטת חפץ שיאושר ויקיים כל תוקף הנל ואל יפול דבר ארצה. ק"ס של האשה בלימה בת הר"ר יואל ש"ק⁹⁰ והדרר בעלה מהר"ר מאיר נעשה בפני הותיק מהר"ר מאנשיש⁹¹ סגל חתן ר' יואל רא"ק ובפני האלוף הקצין מהר"ר יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל פרנס הקהילה ובק"ס של ר' אבריל על כל נכסיו והאשה אשתו מיכלה והר"ב הר"ר אבריל על בית אבני' הנ"ל נעשה בפני ר' קלמן⁹² ור'י⁹² שמש. [שצ"א]

.114

הנה מאחר שכמר פנחס רמ"א קודם שהלך מכאן פחונן לגור בק"ק קאליש עמד לפני העדה יצ"ו עם בעלי חובותיו ואמר שאין לו במה לשלם כי אם מביתו שנשאר לו מכל עמלו ונתרצה מרצונו המחלט שיקחו הבע"ח ביתו בפרעון חובם וכבר הוכרו הבית בכל בתי כנסיות בתלתא יומא דאפוקי ס"ת שנותנין בעד הבית הנ"ל סך אלף זהובי' פולניש וכל מי שרוצה לתת יותר יבא לכמ' אברהם רפאלש שנתברר מכח ומצד כל הבעלי חובות ולא בא שום אדם שרצה לתת יותר מאלף זהו' סך הנ"ל, בכך נתנו ב"ד החתומי' בקצה המטה החלטנו בהחלטה גמורה שרירא וקיימא לצמיתות ולחלוטין הבית הנ"ל שהניח פה אתנו להב"ח הנ"ל והרשות להם לעשות בו מה שירצו למכור להשכיר להחליף ושום אינש אל ימחה בידם מן יומא דנן ולעולם. נעשה היום יום ג', י"ח שבט שצ"ב לפק. נאם יעקב מנוע צבי⁹³, ונאם

⁸⁹ May be identical with שמואל קראקברש מפונא mentioned in doc. 92.

⁹⁰ Probably identical with mentioned LN, I, 5.

⁹¹ Doc. 152.

⁹² ר' יוסף יחל.

⁹³ LL, 71; below doc. 151.

דוד מלבוב⁹⁴, ונאם חיים במהרר⁹⁵ זל. הועתק מלה במלה מגוף הפסק למען יהיה לאות אמת על ימים רבים, נאם יוסף יזל במהרר מרדכי סופר ושמש זלה"ה.

מצרני גבול רוחותיה הבית הנ"ל הלא הם ידועים שהוא סמוך לבית שהיה של הר"ר לעמל ז"ל ואחריו היה של הר"ר הירש ר' מימש והוגבה להאלמנה בכתוב ומצר השני הוא בית של הערל לצד רחוב של ערלי עושים מלאכת הסנדל'י.

.115

בהתאסף ראשי עם יחד בא לפני קהל ועדה יצו כהר"ר שלמה ר' יואלש הגדיל והפליא לעשות בסיפור דבריו באמרו לפי רוב החובות חדשים וגם ישנים שנתחייב לאנשים שלימים וגם רבים, כי רבה היא ועצום ממנו שאפי' שלפעמים עומד לו איזה ריוח והצלח ממקום אחר באיזה סך ממון נועדו עברו יחדיו כארבה לרוב כל הנושים אצים ונוגשים עליו בפעם אחת עד שאפי' יתגום כל הריוח לא יעלה ויבא על כל אחד ואחד אפי' זהו' פו' לפי ערך הדמים המודעי' חאת הסבה והגרם שלא יוכלו להשתלם ממנו כל ימיו. והיותר קשה עליו שאינו יוכל לכלל וגדול עליו מנשוא הכפיות והגישות אין מגוח לו זה יניחנו חה יקיחנו כל ימיו בעבירה שעומד באסור לה ואינו משלם וכל ימיו בצער רעים ומכאובים אין לו שקט עד שאול תוקד אומרים הב הב הוה על הוה תבא לו. וכדי לבקש המגוח ולהוציא עצמו מן הכלל בקשה נפשו הרווחה והרחבת זמן על איזה שנים מועטים לפי שיש לפניו דרך ישר וכשר וחפץ ה' בידו הצליח ויען כי יהיה לו הרווחה לכנוש ולהתאסף איזה סך מסויים ומקויים ורוצה להתפשר עם כל אחד ואחד בתוך הזמן. ורמתה חשובתו מהאלופי' ראשים מנהיגי' יצו ועלתה וכלתה ההסכמה אחת ליתן לו הרווחה והרחבת זמן שתי שנים רצופים תכופים וסמוכים זה לזה ובאופן ובתנאים זה שכחר"ר שלמה מחוייב להניח ביד הקהל יצו מוזמנים סך ששה מאות זהובי' פולניש בתוך שתי שנים אלו דהיינו בכל שנה שלש מאות זהו' על שלשה זמני' ואלו הן מאה זהובי' לאחר ביאות מיריד לייפסק בתשרי שצ"ב, מאה זהו' בטורין ג"מ שצ"ב מאה זהו' לאחר ביאת מלייפסק יריד באייר שצ"ב לפק וכן שלש מאות זהו' בשנה שניה בזמנים הנזכרים, מלבד חובות קטנות עד עשרה זהו' ועד בכלל אינם בכלל הנ"ל וכהר"ר שלמה מחוייב לסלקם ויש להם עליו כל כפיות כמקדמת דנא ונוסף על סך עשרה זהו' אינם עליו שום כפייה וגישה שבעולם באם שישמר לעשות ולקיים הזמנים הנ"ל, אכן באם שיתעשר כהר"ר שלמה בתוך שתי שנים הנ"ל וחפץ ה' בידו יצליח שירוויח סך עצום ורב אזי יעמוד הדבר על הקהל ועדה יצו איך ומה שישלם לנושיו. עלתה הסכמ' זו היום יום ג', אך טו"ב לחדש סיון ש"ן צדיק אליף לפ"ק.

⁹⁴ דוד (בר' מרדכי) מלבוב LL, 72; cf. doc. 123.

⁹⁵ May be identical with שפירא ז"ל יחיאל LL, 77.

.116

אמת הקצבים כמר יודא לבשין אונ' כמר בינש אחיו וכמר יוסף אינלש אונ' אברם גינענדלש זיינין שולדיג גיבליבן להבישוף פזנא מאה ושבעים וששה זהו' פולניש כמשמעו' הש"ח שבירו סך מה שנ"ח⁹⁶ זיינין זיא שולדיג צו ביצאלין בחנא ג"מ שצא לפק בלי עכוב אונ' דארויף איז משועבד אידי ייארקיס⁹⁷ דו זיא האבין בקוטל הויף, שמוכרין בו בשר ושאר נכסיהן דאית להם תחות שמיא כלהון יהא אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך הנ"ל בזמן הנ"ל. והרשות ביד השר לעשו' בהייארקיש מה שירצה למכור להשכיר להחליף ושום אינש אל ימחה ביה לעולם. כך נפסק מהאלופ' פרנסי' יצ'ו היום יום ה', ר"ח אלול שין צדיק. נאם יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש ולה"ה דק"ק פזנא.

.117

על דבר החובו' שנתחייבו המשותפי' כמר קלמן ר"א וכמר יצחק גיסו וכמר אברם בן יצחק רפש עולים לערך תשעת אלפים זהו' הן היום בהתאסף ראשי עם יחד קהל ועדה יצ'ו נמנו וגמרו שמחוייבי' להביא ליד הפרנס החדש קודם שבת הסמוך ממרנו' טובי' וסחורו' ומזומני' שיהיו שווים בשופי סך חמשת אלפי' שיכירו הפרנס החדש עוד עם שני מנהיגי' ששוים סך החמשת אלפי' בשופי בלי פקפוק, ואם שלא יניחו הנ"ל ביד הפרנס החדש כנ"ל אחת דתם שמחוייבי' לילך לתפיסה בלי שום טענה והתנצלו' שבעולם ולא יועיל שום עיכוב וחגיני' שבעולם כי כך עלתה בהסכמ' כל העדה שלימא יצ'ו. נעשה היום יום א', א"ך טוב אדר שצא לפ"ק. יוסף כץ⁹⁸ ונא' יודא ליב מקראקא.

.118

בהתאסף ראשי עם יחד עלתה המוסכם שהר"ר יעקב פלאצקר סגל נקרא בורח עדיין מיריד להציא העבר ש"ץ לפק ומי שקיבל ממנו מיריד הנ"ל עד היום מחוייב לחזור הן סחורות הן מזומנים שלקח יותר על חלקו כפי שיגיע עליו עכשוו כחלק שיקחו שאר ב"ח. גם יצא אודות הסחורו' שישנו היום בעין יקח כל ב"ח את שלו. היום יום ב' ער"ח אדר שין צדיק.

.119

על דבר הששים זהו' פו' ששילם היקר כמ' בונים בגין כמ' יודא לובועניץ מה שמגיע ממנו רווחי' בכל שנה, כמבואר מע"ל [מעבר לדרך] הן היום עלתה בהסכמ' האלופי' ראשי' מנהיגי' שכמר בונים יצ'ו אין צריך להכניסו לביתו, כשיבא הנה

⁹⁶ שנשאר חייבים.

⁹⁷ Butcher's stores.

⁹⁸ Probably כץ בן דוד ר"ח; LL, 75, 77.

אחר העיפוש עד שימלק כבר הששים זהו' פו' הג'ל ויתן לו ערבות מספקת על העתיד מה שמגיע ממנו עד כלות עשר שנים כמבואר מע"ל. גם מחוייב לתת לו הריווח מן השש' זהו' מה שיבא לו עד ימי השילום ולא יועיל לו שום התנצלו' והפצרה בהקהל יצ'ו כי כן נמנו וגמרו מאתנו. לעדו' העלנו זאת בפנקס הקהל למען יעמדו רבי'. נעשה יום ג', כ"ח מנחם שין צדיק, יוסף כץ פרופש, ונאו' יורא ליב מקראקא.

.120

הכשרים יצ'ו השביעו הקהל יצ'ו לעיין לפקח על האנשים הנושים הלוקחים סחורות באמנה ע"מ להיות לווה רשע ולא ישלם והעמידים [והמעמידים] העסק משא מתן על הבל וריק⁹⁹. . . כמבואר בפנקס הכשרים יצ'ו. והן היום בהתאסף ראשי עם יחד וציפרו אליהם מן החוץ עד שהיה עדה שלימה שקלו וטרו . . . ומה גם האנשים הנושים הנזכרים למטה שהתיו צרורות דארבע אבות מיקין ותולדותיהן כיוצא בהן וגרמו קלקול וטרדא רבא לאלופי הקהל יצ'ו שהחמנו מכח זה לפני שררות והמלך יר"ה והוצרכו לישבע בשבילם ולהוציא ממון רב . . . עלתה במוסכם . . . אלו האנשים הלא המה ר' הירץ משעברשין ואברם חתן ר"ל ר"ה, משה יחוקאל אין להם דין חוקת עירונית פה אתנו על שתי שנים . . . להיות פה בבל יראה ובבל ימצא . . . וכרי שלא להכשיל לעתיד לבא מצאנו וראינו על כל הירידיים הן ירידי לובלין הן גניזן הן יריד טורין כשיעמוד איזה איש ויקח סחורות בהקפה מה שאין כח בידו לשלם ולהוציא מכח אל הפועל אזי חכף מיד כשיוודע הדבר להפרנס שהיה על היריד ההוא מחוייב הפרנס לצרף אליו גם שאר המנהיגי' שהיו שם וגם לצרף עוד אליהם שאר בעלי בתים נכבדי הקהילה שהיו שם ואם יהיה הדבר שכבר יהיה (sic) הסחורות בידו מחוייבי' מנהיגי הג'ל להוציא מתחת ידו הסחורו' ביד חזקה . . . ואלו הן האלופי' המבוררי' ר' מאיר פרנס, ר' ליב ר' זעליגש, ר' משה כץ רד"ב, ר' משה ר"א¹⁰⁰, האב"ד ר' פילטא, ר' הירץ יצ'ו. והתובעים יהיו האלופי' ר' אלי' פרנס¹⁰¹ יצ'ו ור' לוי כ"ץ. גם יצא הדבר בהתאספם הג'ל, שהנזשים האנשים הג'ל יכולים לדור בק"ק סווערזעניץ. והנעשה נעשה יום א', כ"ג ניסן שצ"ל . . .

.121

בהתאסף יחד אלופי קציני מנהיגי הקהל יצ'ו כל העדה כלם קרושים העמידו לפניהם את ר' זעליג פקשיר והזכירו דרכו על פניו אודות החוב שנתחייב כהר"ר ארון בן ר' יחוקאל שלומש להפריץ עריץ גרבסקי מחמת הקפת צמר והשיב ר"ז

⁹⁹ A regulation forbidding such people to participate in various fairs is mentioned LL, 88–89. Cf. also LN, I, 15; II, 36.

¹⁰⁰ Doc. 132.

¹⁰¹ Probably בלין שלמה בלין LL, 83; cf. LN, I, 10; II, 23.

הג'ל שהוא אוהו בידו ותמיד עיניו פקוחות שהחוב הג'ל הי' בטוח בידו ואינו מאמין לעיזוב אותו בידי ר' ארון הג'ל לברו באופן שסך המעו' של החוב הג'ל הי' מוכן ומזומן לכל זמן ועת לכל חפץ קרן ורווחי' לשלם לפריץ הג'ל בלי שום איחור ועיכוב בעולם ובכן במעמד הג'ל קיים וקיבל עליו ר' זעליג הג'ל בפני קהל ועדה שלימה בכל חומר ותוקף שבעולם שהוא באחריות ובערבות קבלנות על כל סך החוב הג'ל בין שהוא חתום עם ר' ארון על השט"ח ובין שאינו חתום עמו לעולם תמיד יבוקש החוב הג'ל מן ר' זעליג הג'ל בכל עת שיתבע הפריץ או ב"כ החוב הג'ל אזי מחוייב ר' זעליג הג'ל לסלק ככשורי לצלמי באופן שלא יגיע שום היזק לא להקהל ולא לשום יחיד מן הפריץ הג'ל אומב"כ [או מן באי כחון] מחמת החוב הג'ל¹⁰²... ונכתב זכרון בפנקס שהי' בחומר ותוקף ממרן על ר' זעליג על כל סך הג'ל. הי' יו' ב חשון חמט"ל.

.122

בהתאסף יחד הקציני' ראשי ומנהיגי יצ'ו וצרפו אליהם יחיד סגולה מן החוץ עד שהיה עדה שלימה איש מהם לא נעדר ועלתה הסכמתם שכל מי שסחר ממרני על הקהל על מזומני' וסחורו' מר"ח אייר העבר הן שסחור הממרני הקהל או כתב מאבי יתומי', הברירה להסחר הממרן שיעשה הנחה להקהל חלק חמשית מן הממרני שסחר או שהקהל יתנו לו צעטל חובות הקהל שיגבה סך הממר' מיחיד הקהלה שחייבי' להקהל ומי שעלה לו כבר בחשבונו וניכה בסכמו' מחויב להחזיר להקהל במזומני' הנכיון ההוא. ומהיום אין רשות לשום אדם לסחור ממרני הקהל אם לא שיהא בידו כתוב וחתום מן שלשה פרנסי' שהרשות לו לסחור ממרן הקהל ומי שיפרע ש"ח הקהל בלא כתב הרמנ' הג'ל אזי עליו לשלם מכיסו ולא יקובל בחשבונו. נעשה יום ג', ו' חשון ת"ל. וצעטל חובות שיתנו במקום ממרן כנ"ל מחוייבי' להיות חובו' העומדו' לגבות ולא חובו' ייאוש'.

.123

האלופי' הקציני' קהלא קדישא יצ'ו הציעו דבריהם לפנינו ב"ד ח"מ דברב החובות שחייבי' ליתומי' על רווחים כמשמעות פנקס אלופים אבי יתומי' שכבר נתנו רווחים כמה וכמה שנים לאלפים ולרבבות וקצתם מהיתומי' נתנו לפנקס סך מועט ונעשה רב וכהיום בשנים שונים משונים וצוק העתים אין יד הקהל משגת ליתן הרווחי' לשלם הקרן תכף ומיד ויותר מחמת שהועמס עליהם תשלומין חובות פריצים וסחורי' ובכן נתנו ב"ד ח"מ ראינו דבריהם כנים ואמתים ראויים ונכונים, כי אנוסים הם והכרנו באונסם ובהכרחם ומצאנו הנזכר למטה לטובת היתומי': הדיינו

¹⁰² About two years later there came before the Four Land Council a case of bankruptcy in which the יחוקאל שלומש concerned here was one of the partners (LN, II, 31).

כל מה שחייבי' לשעבר ליתומי' עד חשון ת"אל הן קרן והן רווחי' יעמוד הכל בתקפו ובגבורתו כפי חשבון פנקס אבי יתומי' ועל הקהל חוב גמור בלי פקפוק ועל [ואל] יפול דבר ארצה ומחשון ת"אל ואילך מצאנו כך דהיינו מן חמשים זהו' פו' ולמטה מחויב הקהל ליתן רווחי' עשרה זהו' פו' ממאה ומחוייבי' לשלם בכל עת זמן שיצטרך אותו יתום, מן חמשים זהו' עד למאה זהו' פטורים הקהל מליתן שום רווח בשנה זו דהיינו מחשון ת"אל עד חשון ת"בל ואח"כ מחוייבי' לשלם כל החוב ומן מאה זהו' ולמעלה יש להם הרחבה שנה ומחצה באופן זה דהיינו שנה תמימה עד חשון ת"בל פטורי' לגמרי מכל הרווחי' וחצי שנה יתנו רווחים לפי ערך ששה זהו' ממאה לשנה. ומי שרוצה לעשות שידוך בתוך הזמן הנ"ל וירחיבו זמן הנשואין עד לתשלום זמנים הנ"ל בג"ל מחוייבי' הקהל ליתן להם ממרם בטוחה לזמן הנ"ל ועכ"פ לא יתנו האלופי' אבי יתומי' כתב לאיזה יתום אף לאחר זמני' הנ"ל אם לא שהיתום יצטרך לאותו סך לצורך מונות והוצאות שלו או לצורך נדונייתו והבתולה יתומי' ויתומי' שכבר הם משורכי' והם בקשור התנאי' אינם בכלל תקון הנ"ל, אמנם הרשות להקהל לנכות להם ריוח למפרע שנה תמימה דהיינו לבני קהלתינו ח"י זהו' ממאה ולבני המדינה י"ב זהו'. כתבנו וחתמנו לעדו' ולראי' יום ד' כ' כסליו ת"אל פה ק"ק פונן. נאם שבתי הלו' הורויץ הנקרא שעפוטל¹⁰³ פה פונן, ונאם דוד במהר"ר מרדכי זצ"ל מלבוב, ונאם יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראק'. העתקתי מלה במלה מגוף הכתב. נא' יוסף יחזל סופר ושמש מק"ק פונן.

.124

בהתאסף ראשי עם יחד פרנסי' וטובים וקהל ח"מ יצ'ו בראותינו צרת נפשותינו גודל הלחץ זו הדחק מבעלי חובות פריצים עריצים וביותר מן הסוחר אשר רדף אותנו עד החרמה פסק מלך יר"ה ולא יכולנו להציל נפשותינו כי אפס כספינו והוצרכנו להסיר מסה הבושה מעל פנינו לשלוח לארץ אשכנז שיפרישו מן ממונם נדבות להציל נפשות ומצאנו שהוא מוכן לעשות האלוף והמרומם כמהר"ר חנוך במהר"ר אברהם זל אב"ד ור"מ ק"ק גניזן את שליחות כזה ביתר שאת בכך עשינו לו כנגדו וקבלנו אותו שיהיה האלוף הנ"ל דרשן בקהילתינו שלשה שנים רצופים מיום שיבא אלינו מן מדינת אשכנז ויהא לו הכנסה כשאר דרשן כנוכר בכתב שבדיו בח"י דלמטה ... ב' ר"ח אלול לחיים ולשלום לפי"ק פה ק"ק פונן ...

.125

בס"ד

לידע ולהודיע ולהודע ולהיות כתוב ורשום בכתב אמת למען להיות לפנינו תמיד את הפשר אשר נעשה ביריד טורין תכ"ב ל' עם הסוחר ענבריכ"ט¹⁰⁴

¹⁰³ LN, II, 22, 25.

¹⁰⁴ Probably D. Egebrecht (Koczy, XIII, 227).

מרנצק אשר זה כמה שני' היה הסוחר הנל לשטן ולרצועות מרדות לקהילתינו יצ'ו ועמד במשפט זה כמה שני' לפני חצר המלך יר'ה ולפני הטריבנאל¹⁰⁵ יר'ה וכך עלה הפשר בטורין ע'י קומפרמיש¹⁰⁶ שהקהל מחויב ליתן לו ששה אלפי' זהו' רהיינו אלף זהו' מיד בטורין הנל ונתנו לו ועוד חמשה אלפי' ומאה זהו' לשלם לזמני' רהיינו בכל שנה לשלם ששה מאות זהו' רהיינו שלשה מאות זהו' בטורין ג'מ ושלשה מאות זהו' ביריד ראמניק רנצק עד כלות התשלומי' של אילו הא'ט (האלפי טאלר) הנ'ל והתחלת זמן התשלומי' יתחיל מיריד טורן ג'מ תכנ' ל' ש' זהו' ועוד ש' זהו' בראמניק רנצק תכנ' ל' וכן יהיה חוזר [שנה אחר שנה התשלומי' עד סילוק התשלומי' רהיינו י'ו זמני' לכל זמן מאה ר'ט. בטורין שבט תכנ' ל' שילמו הקהל יצ'ו להסוחר הנל שלש מאות זהו'.

ו. מסים (Taxes)

.126

הקדוקש שהשתרלו עלינו על הבתים ממלך יר'ה שעלו ההוצאות לכמה וכמה אלפים ורבבות ובתוך הקדוקים כמה בתים שנפרטו בשמם שעליהם היו הקדוק בפרטות בכן מחויבי' הקהל יצ'ו לדין עם אלו בעלי בתים והדין יקוב את ההר. השבעה אנשים המבוררים שיעשו קצבה במכס מסחורות אף הם יעשו מכס על האנשים המשכירים בתיהם ומקבלים שכירות שיתנו מכס מהשכירות וזלת הבית החורף שרר בו בעצמו לא יתן כלום הגם שמקבל שכירות קאמרניק.

כהיום הזה החוקנו התקנה המבואר בפנקס זה דף ז' שהועתק מפנקס ישן תמו שני' דף כ' והחזיק תקנה זו יהיה על העבר ועל להבא ח'ל נמנו ונמרו הפרנסי' והטובי' וכל קרואי העדה יצ'ו להיות תקנה זו מהיום והלאה איזה בעל בית מפה אתנו בקהילתינו דער זיך מכניס איז בהוצאה גדולה ומפורסמת שקנה בית או שהתקשר להפריז נרונייא לבתו, די הוצאת הנרונייא או קנין הבית איז יותר על מה שהוערך בסכום ע'פ השמאים דער זעלבנה בעל בית איז מחויב צי געבן איין הוספה לכל הסכומי' שעברו מוזן שנעשה לו הסכום ובאופן שיהא למפרע הסכום שלו בערך הנ'ל. וכן זאל מן זיין סכום איין שרייבן אין סכום צעטל, אם לא דז ער ווערט מברר זיין דז ער בחסדי ה' האט מרויח גיוועזן לערך ההוצאה אודר ער האט סיוע גיהט מבני עירינו ומשפחתו שהוא ג'כ בסכום צעטל שלנו דא זאל מן אים בלייבן לאזן. ובאם שלא יוכל לברר ע'פ עדות אזי ישבע שסכום שדו מתחלה לא נעשה בערמה ובמרמה רק שהצליח ה' דרכו והרויח אחר שנעשה לו הסכום אז פטור עכ'ל... יום ג', ה' אדר תיו גימל לפ'ק.

¹⁰⁵ Trybunal = court.

¹⁰⁶ Compromise.

.127

להיות זה למודע' רבה כתבנו זאת זכרון בספר להיות לפנינו תמיד איך שעלה המוסכם בהתאסף ראשי עם יחד וצירפו אליהם עד ל"ב אנשים חכמים וידועים ובראש הקרואים השני מאורות הגדולי' הרבנים יצ'ו כלם כאחד הסכימו והתאימו יחד פה אחר לגבות מאה סכומות בפעם אחת, אך שהקהל יצ'ו ראו כי כבר הדבר על בני הקהילה ורוב הצבור אין יכולי' לעמוד בזה והרחיבו שליש מזה עד ניסן שפ"ט אך שכ"א מחויב ליתן ממרן על איש בטוח על השליש כ"א לפי ערך סכומו ומי שאין ידו משגת להשתדל ערוב מספיק על השליש לזמן הג'ל אז נכסיו של זה משועבדי' להקהל יצ'ו לאפותקי מפורש למגבי מיניה השליש הג'ל. והנה כדי לחזק הענין הג'ל ושלא יהא פתחון פה לבעל דין לחלוק נפיק כרוח בחיל ברבים לידע להודיע להודע הדבר להמון עם מה נוסח הכרח: שכל מי שעדיין חייב מאה סכומי' ובא ויסלק כני'ל אם לא יסלק את נכסיו משועבדי' למינבי מיניה הסכומי' כני'ל, ע"כ מי שילוח לזה איזה הלואה על נכסיו או יקנה איזה קרקע מזה שחייב עדיין הסכומי' הג'ל לא יהא נחשב למאומה עד שיסלק זה את הסכומי' שחייב ולא יועילו על זה שום דין ורברים טענה והתנצלו' בעולם. ולמען תהיה זאת לחזק ולא יעבור לחזק עולם חזק כבסמרות קבועי' כתבנו זאת בפנקס זה למען יעמדו ימים רבים. יום ר', י"א חמט שפ"ח.

.128

לפנינו האלופי' הרחמי' מנהיגי' נתבע כמר אברהם בן זעליג גלאזיר שישלם את סכומותיו משנים העברו עד היום הזה וכן התפשר אתנו ונתן מיד עשרים זהו' ועל ששים זהו' עשה אפותיקו והשעביד את ביתו אשר בונה על החורבה אשר על אחורי הבית של כמ"ר יאקב ליב נחמש לגבות ממנו בדרך זה מיד אשר ימכור קצת מהבית הג'ל אף חצי בית החורף יונבה ממנה שלשים זהו' ועל שלשים זהו' הנותרים יעמוד על הקהל יצ'ו לגבות מהבית הג'ל לכל זמן ולכל חפץ אשר יצטרכו הקהל יצ'ו ובתוך זה הזמן כל זמן שלא סילק הששים זהו' הג'ל הבית כלו משועבד להקהל יצ'ו... ת"ל.

.129

כמר קויפמן גלאגר עשה ק"ס באשה והדרר בעלה בפנינו עדים ח"מ בכל זכות ויפיו כח כתקון חז"ל להקהל יצ'ו על בית החורף שיש להם פה ק"ק פתון שדר בו לע"ע אשר למעלה הימנו הבית החורף של כמר ברוך פעטלצר הידוע בעשיו הקנו ושעברו להקהל יצ'ו הבית החורף הג'ל עם כל החרדים וכל הזכיות על כל מה שחייב להקהל הן סכומי', הן כופר נפש, הן גלגלת הן מכל הנתנות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר הקנו כתחז"ל אגב ק"ס הג'ל ואגב קרקע ביתם למגבי מיניה כל מה שחייב להקהל יצ'ו עד גמירא ועד פרוטה אחרונה וקבלו עליהן אחריות בח"ח ובשד"א... יום ב', ג' טבת ת"א.

.130

A. מאחר שהקהל יצ'ו ראו ההכרח גרול לגבות הפאדימנש¹⁰⁷ ושאסין ע"י הפאברצי¹⁰⁸ בעצמו ליתן משרת' שלו לגבות בכל כפיות שבועולם כאשר עלתה במוסכם כל הקהל יצ'ו ובצירוף הגאון האב"ד וקצת מאלופי ב"י יצ'ו חאת תהיה קודם הסימוק של השריד¹⁰⁹ לע"ע ביום השבת הבעל פ' ויקרא בכך עלתה המוסכם כל הקהל יצ'ו... כל בעל בית דער גרונקט¹⁰⁹ הוט איין בית החורף אזי הקאמרניק איז מחויב צו געבן די פאדימנש ושאסן חכף ומיד הגם דו דער בעל בית או הקאמרניק איז קיין שכירות הבית חייב אזו מוז ער עש אזו ליגן לפי שעה, אכן הקהל יצ'ו האבן דען בעל בית או הקאמרניק זמן געבן יום או יומיים דו זיא זאלין עש גובה זיין פון דען בעל בית דו דאש בית שלו איז בכל כפיות שבועולם וואו דער פאברצי בעצמו להבריל גובה איז דהיינו הרשות דען בעל בית וכל בני ביתו ארויש צו וורפין אונ' הבית וחרר' צו שליסן ועכ"פ כל אשר מצא ימצא שם בהבית יהיה כסף שוה כסף מטלטלין אפי' גלימא דעל כתפאי אוועק צו נעמין. נעשה יו' ד', ו' אדר שני ת"ג לפ"ק.

B. דא לאוין הקהל יצ'ו מודיע זיין דו ידוע איז לכל דו הקהל יצ'ו כל ימיהם מקדם ומאז זיינן מיט דען עולם גאט בהישש בחסד וברחמים גין עם כל הגביות ונתנית אונ' חס גיוועזן אונ' ווייל הקהל יצ'ו האבן חס גיוועזן דא איז הקהל יצ'ו אין גרושי חובות, פריצי' עריצים קומין אונ' איין גישולדג ועוד היום הזה נאך גערין בחסד גין אונ' נאך מין איין שולדגין ניקש מין עש איז בער'ה קול בישא אויף דער קהילה יצ'ו דו מן וויל נישט מלווה זיין להקהל יצ'ו. נוא הוט מן כמה וכמה מאות סכומ' גובה גיוועזין שנה זו זא איז מן גובה מן אותן אנשי' דיא פלעגין צו געבן אונ' דיא אנדרן גיבן נישט על כל זאת שטענין אויף^{109b} אנשי' רשעים גמורים אונ' שלאגין דיא שמשי' אונ' זיינן מזלזל השמשי' ווען זיא קומין אונ' מאנן סכומ' גם לרבות דו הרשעים הללו זיינן מזלזל אונ' פוער פיהם זיינן נגד הפרנסים, דו הקהל יצ'ו קאנן עש ניש צו קוקין אונ' וויישין זיך קיין עצה צו געבן. נוא ביום הוועד שעבר איז גבליבן בוורשי דו מן זאל געבן י"ג פאדימנש ט"ו שאסין אזו הוט הקהל יצ'ו ברוב השתדלות בריצוי כסף משתדל גיוועזן אצל הפאברצי דו מן דיא פאדימנש ושאסין הוט ניש געבן עד היום הזה ובשארי קהלות הוט מן מחין געבן נוא הוט הקהל יצ'ו וועלין משתדל זיין בריצוי כסף דו הפאברצי זאל הריץ^{109c} עד אחר הסימוק של שריד, אזו הוט הפאברצי משהו גיוועזין דו ער קאן ניש הריץ עד הסימוק של שריד דען אויף דען סימוק של שריד ווערט מן מחין, הפאדימנש

¹⁰⁷ Podymne = House tax.

¹⁰⁸ Poborcy = collector.

¹⁰⁹ Regional Diet of the nobility in Środa. Cf. also LN, II, 30; LL, 38, 80.

^{109a} Rented.

^{109b} Revolt.

^{109c} Wait.

ושאסין אפגעבן אונ' ווען מן ניט אפניבט ח'ז דא ווערט מן בנצייות אונ' אפמייא¹¹⁰ אויש רופין על הקהל יצ'ו ע'כ איז במוסכם כל הקהל יצ'ו במילוי הקהל ובצירוף הגאון האב"ד וקצת אלופי מב'י יצ'ו גבליבן, דו דער פאברצי ווערט זעלברט גובה זיין י'ג פאדימנש אונ' ט'ו שאסין זיינן משרתי' ווערין גין מבית לבית. ע'כ דו איטלכר בעל בית יהיה מי שיהיה הן דיין הן שמש הן שארי משועבדי' של הקהל יצ'ו דער איין בית הוט דו ער תכף ומיד פאדימנש ושאסין גיבט אונ' ווער איין קאמרניק הוט דא זאל עש דער קאמרניק געבין אונ' עש אפשלאגין דען בעל בית שכר דירדה. דיא משרתי של הפאברצי ווערין זעלכי כפיות ונגישות טאן וואש זיא ווערין קענן זיא ווערן אלש אויף דען בית וורפין אונ' חדרים צו קלמרין אונ' דו זיך קיינר זאל דער וועגין חלילה פוער פיו וכ'ש מרים יד ח'ז זיין קינן המשרתי' של הפאברצי דען עש מעכט ח'ז שטריק איין רייסן אז מענכן מעכט צו שווער זיין. [תי'ג]

.131

כבר התנהגו הקהל יצ'ו מימי קדם קדמנה לתת לשר יענראל מידי שנה בשנה מאתים זהו' פו' עבור שיברר^{110א} ראש עיר לפי רצוננו לאשר ישר בעינינו והנה זה פעמים ושלש לא קיים מאמרו וביותר בשנה זו עשה במי שלא חפצנו והם מתגנדינו... יהי לחוק שלא יותן לו המאתים זהו' עד אחר בחירת הר"ע... ה' כ"ב אלול שצ"ט.

.132

בהיות שהלוואת קאברצין¹¹¹ הוא מצב ומעמד קהלתינו יצ'ו ועד היום הזה הייה ההלוואה מוטל על קצת אנשים עשירים ולפי שצריכין קאברצין תמידין וצריכין הרבה ואין יכולים קצת עשירים להוציא מכה אל הפועל ומגיע מזה גיוסם ורוגו משררות אשר יש לחוש שלא תיפוק חורבא מיניה ע'כ עשינו תקון גדול והערכנו

¹¹⁰ Banicja (= ban, excommunication) and infamy.

^{110a} If we are to believe the wording of this document it would seem, that the General as the representative of the King, did not only confirm the mayors, but even elected or nominated them. Our document is from 1639 and speaks of an old custom (מימי קדם קדמנה). According to other sources, however, it was not until the end of the 17th century that a Royal decree gave the General power to nominate the two mayors from the four candidates which the city submitted. Before that decree, the two mayors had to be elected by the city council and the General had only to confirm the elected. (Cf. J. Lukaszewicz, *Historisch-Statistisches Bild der Stadt Posen*, I Posen 1878, p. 115).

¹¹¹ Rugs.

צעטל על בני קהלה יצ'ו. עד אלף זהו' ועד בכלל אלו אנשים מחויבו' לקנות קאברצין חדשים ויהיו מוכן להלוואת הקהל יצ'ו ובמקום שנרשם בצעטל א' אלו מחויבי' לקנות פירסקה¹¹² ואשר נרשם בו שני קאברצין מחויב לקנות א' פירסקה וא' ארזמסקי, זה יהיה לחוק כדי למלאות רצון השררות שלא יביאום לידי רומ. נעשה היו' הז' ה', ב"ך תמח ת' לפ"ק.

אלה הם הנערכים לנתינת הקאברצין כפי הסכמה הנ"ל ואלה שמוחם: ר' הירש יב עם חתנו שבעה, ר' יוסף פרנס ר"מ ארבעה, ר' הירש ר' מענדלש שלשה, מיכל בנו דהנ"ל שנים, ישעי' ס"ל פלאצקר עם בנו חמשה, ר' שלמה מענדלש שלשה, ר' יודא ר"ן עם חתנו שנים, ר' ליב ר"ש ר"י אחר, ר' יוסמן¹¹³ עם בניו שנים, שמואל ר"ג שנים, ר' משה ווינר שנים, יודא פעטלצ'י אחר, משה פעטלצ'י א', ר' בער ס"ל [סגל] אחר, זנוויל ס"ל אח', יעקב קרעסלש א', ר' יחזקאל דיינ¹¹⁴ א', יצחק מעשלם א', ליב בנו א', בער פיקסל א', ר' יחיאל ס"ל א', ר' וואלף פלאצקר א', ר' יעקב שווערין א', ר' וואלף ר' אברלש¹¹⁵ א', דוד פקשיר¹¹⁶ א', אברם טעבלה ס"ל א', יחמי ר' משה ר"א א', ליב טעקלס א', ר' חיים קרעסלס א'.

.133

... הראשון המוליך מעות מקהלתנו בהפרזת גרוני' לבתו או לבנו הנזכר בפנקס זה רף קיב הוסיפו עליהם דהיינו ת"ק זהו' ולא עד בכלל פטור לגמרי מן ת"ק זהו' ולא עד בכלל יתן מעשר דהיינו עשרה זהו' ... כל בעל בית הן עשיר ועני מחויב ליתן כופר נפשו רייכש מלך לשנה ... ואפי' אף חזוני' ושמש' וסופרים כולם שוים בנתינה זו כמבואר בתקנות כ"ג אנשים בפנקס זה רף קמט. יום ג', יב סיון תיו ה"א לפ"ק.

.134

האלוף מהר"ר חיים אב"ד בריסק רקויא קיבל אלף זהו' פו' גרונייא בת האלוף כהר"ר ליב ר"ש פרנס יצ'ו והקהל יצ'ו לא רצו להניחו לילך מכאן או שיתן סכום מהמעו' נדן הנ"ל או שיפרע חובות הקהלה, הגה האלוף הקצין כהר"ר ליב פרנס הנ"ל הכניס ראשו ונעשה ע"ק בער חתנו מהר"ר חיים הנ"ל להקהל יצ'ו שיקיים כאשר יושט עלי' מקהל ועדה יצ'ו או שיתן סכום בנינו מן המעו' הנ"ל או שיתן לפרעון הקהלה כאשר יפול ההסכמ' ע"פ הרוב כן יקום הדבר. נעשה בתשרי

¹¹² Persian.¹¹³ Doc. 86.¹¹⁴ Probably identical with פרנס חתן ר"מ פרנס; LN, II, 22; LL, 80.¹¹⁵ Doc. 155.¹¹⁶ Doc. 156.

שצ"ג לפ"ק. נאם צבי הירש יוסף כ"ץ, ונאם מאיר כץ¹¹⁷. עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שיתן חמשים זהו' ונתקשר גיסו על גניזן.

.135

- A. האלוף כהר"ר יוסף פרנס יצ"ו נתקשר נגד האלוף' הקהל יצ"ו בת"כ בפועל ובכל תוקף ואומץ שבעולם ונעשה ערב קבלן בעד חתנו הנעלה כמר שמואל יצ"ו כשילך מכאן אזי מירו' יבוקש סך השליש שמגיע מחתנו ממה שהכניס לו כמשמעו' הפנקס והוא מחויב לשלם להקהל בשבילו עד גמירא ולזה יש לו זמן לעקור מכאן עד ר"ח תמוז תח"ל ומאז והלאה אין לו רשות לילך מכאן ומחויב לעמוד פה אתנו ולהיות כחד מנן לכל דבר. לעדו' ולראי' כתבנו היו' יו' א', ר"ח אדר תח"ל. גם נתקשר האלוף כהר"ר יוסף הנ"ל בת"כ בפועל בכל תוקף כנ"ל שחתנו הנעלה כמר שמואל אל יזוז מכאן בלתי רשות הקהל יצ"ו ואם שילך מכאן בלי רשות אזי על האלוף כהר"ר לשלם בנינו כנ"ל בלי חילוקי' שבעולם. נעשה יום הנ"ל.
- B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו איש מהם לא נעדר עלתה בהסכמתם שהאלוף הפרנס כהר"ר יוסף ר"מ יצ"ו מחוייב לסלק קודם ר"ח אלול תח"ל הסמוך שלישי נדון שהכניס לחתנו הנעלה כמר שמואל יצ"ו והסילוק יהא בהש"ח סך ארבעה אלפים על הארצות שהניח ליד הקהל יצ"ו והמותר דווקא במוזמני' או בתכשוטי כסף וזהב ולא בסילק אחר שבעולם וע"פ השבועה שהאלוף כהר"ר יוסף מחוייב לישיבע כמה שהכניס לנדון הנ"ל ואם יעבור ר"ח אלול הנ"ל ולא יסלק כנ"ל אזי הוא מוכנס להיות בעל בית פה אתנו כחד מנן ושוב אינו יוכל להיפטר בנתינה הנ"ל וכך הותרה בו . . . היו' יו' ד', טוב למנחם ת"ח לפ"ק . . .
- C. הסכימו הקהל יצ"ו שהנעלה כמר שמשון חתן האלוף כמהר"ר משה רדב יצ"ו מחוייב ליתן ממעות שהכניס חמיו האלוף הנ"ל לנדון בתו כפל מעשר כפי הפנקס דהיינו סך שלש מאו' זהו' פו' מוזמני' משופרי דשופרי דווקא ולא בש"ח הקהל והרשות לו לעמוד פה אתנו שלש שנים רצופים דהיינו מאייר ת"ח לעד אייר תי"אל ומחוייב ליתן מידי שנה בשנה סך מאתים זהו' וחמשה עשר זהו' מוזמני' ומאייר תי"אל מחוייב להכניס את עצמו בעול הקהלה ומחוייב לבא אל השמאים כמבואר בפנקס דף קי"ב ושוב לא יהיה לו פתחון פה נודר כנף ומצפצף. ולמען תהיה לעדה כתבנו וחתמנו היו' יו' א', ה' לחדש אלול ת"ח לפ"ק.

.136

הן אמת מהשלישית שהיה מונח ביד השליש כמהר"ר יורא ליב ר' זעליג¹¹⁸ השייך לנדון שהכניס הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו לנכדו הבחור היקר כמ' שמואל זנוול יצ"ו מזה מגיע להקציני' קהל ועדה יצ"ו מחמת תשלומין הקהלה

¹¹⁷ Cf. LL, 72.

¹¹⁸ May be identical with זעליג ליב ר' (LN, II, 23; doc. 86, 104, 120).

שמנה ועשרים מאות ושלשים ושלשה זהו' י"ג דהיינו החציי' יקחו משופרי דשופרי שביד השליש הנ"ל והחציי' יקחו מש"ח שחתום עליו הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס הנ"ל שביד השליש הנ"ל. וע"ד הבית שהכניס הקצין הנ"ל לנכרו הנ"ל כשימכור הבית ההוא אז יותן מרמי השכירה ששה מאו' זהו' לתשלומין הקהלה. לערה ולראי' כתבנו לפנקס יום ג', כ"ד תמו ח"ח לפ"ק.

.137

הסכמת האלופי' ל"ב אנשים

בענין המוציא מעות חוץ לקהלתנו שנעשה תיקון כבר דף ק"ס כמבואר בפנקס הן היום הוסיפו דהיינו עד ארבעה מאות זהו' ולא עד בכלל פטור, מארבעה מאות עד ששה מאות ולא ע"ב [עד בכלל] יתן מעשר, ששה מאות ושבעה מאות יתן מעשר וחצי דהיינו ט"ו זהו' ממאה, מן שמנה מאות עד אלף ולא ע"ב יתן כפל מעשר, מאלף זהו' עד שני אלפי' ולא ע"ב יתן שליש מכל מאה, מן ב' אלפין עד ד' אלפי' ולא ע"ב יתן החציי', מן ארבעה אלפי' ומעלה יעמוד על הקהל יצ"ו. המוציא מעות חוץ לקהלה בהכנסת מעות לבנו החמירו והיינו מאלף ולמעלה לא יצא חוצה, עד ארבעה מאות זהו' ולא ע"ב יתן מעשר מן ארבעה מאות עד שבעה מאות ולא ע"ב יתן כיפל מעשר, מן ת"ש זהו' עד אלף זהו' ולא ע"ב יתן שלשה מעשר דהיינו שלשים זהו' ממאה ומאלף ומעלה לא יצא חוצה כנ"ל. [חט"ל]

ז. תקציב הקהלה (Community Budget)

.138

הוצאו' הקהל יצ"ו בשנת שצ"ח

ק"ל זהו' שכירו', ק' זהו' הספקה ¹¹⁹	אב"ד
קניו זהו', כל שבוע ג' זהו'; ע"ו גובים קלפי	דרשן
בערך ק"ז	
-----	רופאי'
ער"ה זהו'	ר' שמעון חזן
ר' זהו'	ר' ליב חזן כ"ץ
ר' זהו'	ר' משה חזן
ק"כ זהו'	לחיים חזן
ל' זהו'	לגעץ חזן
כ' זהו'	לר' הירץ חזן

¹¹⁹ According to another source, the rabbi's salary in 1631 was: 400 Złoty yearly (LL, 76). Cf. also LL, 58, 79, 86, 89; LN, II, 19-22.

לנ' שמשי ב"ה	ח"י זהו', י' זהו' ...
לנ' אונטר שמשי'	ל"ו זהו'
לשתרלן	ש' זהו'
לשלמה שמש	ק"ן זהו'
להירש שמש	
ליצחק דיין	נ' זהו'; עו' כ"ה זהו'
לר' יחזקאל סופר	ל' זהו'
לר' הירש כ"ץ שמש	י' זהו'
לשני היבם ¹²⁰	ל' זהו'
לשמש מן דיין	י"ב זהו'
לששה וועכטר יהו'	ק"ג זהו'
לשלשה וועכטר גוי'	ק"ח זהו' בחורף ובקיץ נותני' הממונים
לגבאים לקצבה	ד' אלפי' ר"ט פ' זהו'
לקופה גבאי'	ר' זהו'
ת"ת; פסח, שבועו', סוכו'	תצ"ב זהו' כ"ג
הוספה לת"ת הנ"ל	ר' זהו'
הוספה למ"ע	ק"ן זהו'
הוספה לאתרוג'	ר"ן זהו'
הוספה ברח"י פסח	ק' זהו'
לכלות	ר"ן זהו'
הוצאו' כשרים	פ' זהו'
לשמאי'	ט"ו זהו'
לקבצני' ונערים	
עם ש"ע [שכר עגלה] פה ובגנין ^{120a}	ת' זהו'
הוצאו' יריד גנין	
לפארווי' ופארסטאראסט ^{120b}	ר' זהו'
יריד גראמני ^{120c}	ש"ג זהו' כ"ג מעות עניי א"י ולקרובי ר"י ק
הוצאו' צוק לובלין ^{120d}	ר' זהו'
ליורשי ר"מ ז"ל	ת"ר זהו' מן י"א לחלק
סכמו' ונגלגולת ארצו' ויום וועד ^{120e}	
עם הוצאו'	י"ב אלפי' לפחות

¹²⁰ Midwife.

^{120a} This passage is printed in LL, 79; it reads פּוּזנא וּבניין פּה ובגנין.

^{120b} Podwojewoda, podstarosta.

^{120c} This passage is printed in LN, II, 19.

^{120d} Cf. Nissenbaum, *Lekoroth Hayehudim beLublin*, p. 49, 54; LN, II, 19.

^{120e} Convening of Polish Diet (or of the Four Land Council).

ר' זהו'	בנייני'
ת' זהו'	הוצאו' רירין (?)
ר' זהו'	למלך יר"ה
ב' אלפי' עם כל הוצאו'	לוואיי'
אלף זהו' עם כל הוצאות	לפארוואיי'
ק"ן זהו' עם כתבי' מקנצליי'	לסופר שלו
אלף זהו' עם כל הוצאו'	ליענראל
ק"ן זהו' עם כל הוצאו'	לכופר [לסופר] שלו
ק' זהו' עם בשמים ושאר הוצאו'	לבורגרוף ^{120f}
ק"ן זהו' עם בשמי' והוצאו' חתימה	לסורגאטר
ר' זהו' בשמי' ושאר מתנו'	לבישוף פזונ'
ש' זהו'; עם בשמי'	לטום [Dome?]
ש' זהו' עם הלואות קברצין ובשמי'	לשחורי' ^{120g}
כ"ה זהו' מס	לפראבישטק ^{120h} פר"י
ק' זהו' עם בשמי' והלוואו' ומתנו'	לדאמיניקנים
ס' זהו' עם מסים	לגלחים ושילרי'
שע"ג זהו'	למקום מסי'
ק"ן זהו'	לר"ע [לראש עיר] ועצה עם משרתי'
ת"ר זהו'	בשמים בפרוטרוט
ר' זהו'	משפטי' בערך
ג' אלפי'	פרוטרוט קטן לשנה

רווחי'

בלובלין ס"י, בלובלין אדר, ביערסלב, לקהלתינו, לאבי יתומי', לאבי בתולו' לפריצי', לייניצוס, לטוטשינסקי, לאנטוני, למומר קורניק

כל הנ"ל הוא בשנת פשוטה, מלבד הוצאו' חוץ שהיא משנת שצ"ח והלאה

יג"א	בתשרי שצ"ח	מפולת בתי'
יא	בתמוז שצ"ט	טומלט ¹²⁰ⁱ
כ"א	בשבט ת"א	קדוק
ה"א		בסיון ת"א טומלט

^{120f} Burgraf = burgrave.

^{120g} Monks.

^{120h} Probably proboszcz = priest.

¹²⁰ⁱ Tumult.

ה"א באלול ת"א הריגת מעלצר
 ה"א ב פשר מינדין בחשרי ת"ב
 מלבד שאר פרטרוט לאלפי' גם לוואיי' ויענראל ושאר שררות

139.

הוצאו' הקהל לשנה לפי ערך שנת ת"ו ל'

ר"ל זהו' שכירו' והספקה	לאב"ר
ר"ח זהו' עז'ק ¹²⁰ קלפי ק"ל זהו'	לדרשן
ר' זהו' עז'ק קלפי ק"ל זהו'	לרופאים
תר"ן זהו' עז'ק חונות ק"ע זהו'	לשלשה חונים
ק"כ זהו' הסר ס' זהו' דירה ...	לחיים חזן
ל' זהו'	לאונטר חזן חרשה
כ' זהו'	לא"ח גבוה
ח"י זהו' ומעות חופה	לשלשה שמשי ב"ה
ל"ו זהו'	לג' אונטר שמשי'
ת"ק זהו' ק' זהו' דירה	לשתדלן ר"מ
מתנו' לפעמי'	להירש שמש
ק' זהו' ודירה	ליצחק שמש
י"ג זהו' ודירה, והשכירו' לוקחים מקרעמר	למאיר שמש
מ' זהו' ודירה	לר' יחל סופר
י' זהו', דירה	לר"ה חזן ושמש
ל' זהו' ודירה	לרבקה היבם
ע"ה זהו' עם דירה	לשרה היבם
ט"ז זהו' מרירן	להירש ישן
ק"ן זהו' בחורף ובקיץ נותני' הממוני'	לג' וועכטר יהודי'
כ"ח זהו' לשנ'	לג' וועכטר גוי'
ששה אלפים ... בפנסס הקהל דף קמ"ה	לנבאים
ס' זהו'	לקופה גבאים
חצ"ב זהו' כ"ג	ת"ת פסח שבועו' וסוכות
ר' זהו'	הוספה לת"ת
ק"ן זהו'	הוספה למ"ע
ש' זהו'	הוספה לאתרוג'
ק"ן זהו'	הוספה פסח ברחיי'

¹²⁰ על זה קבל 120j.

	לכלות
ש' זהו'	הוצאו' כשרי' ושמאי'
פ' זהו'	לקבצני' ונערי' עם טורין וגניזא ^{120k}
ת'ק זהו'	הוצאו' יריד גניזא לפארוויי' ופארסטאר' ר' זהו'
ש'ג זהו' כ'ג; מעו' א'י ולקרובי ר'י קאזי ^{120l}	כל גראמניץ לובלין
ר' זהו' עם שאר הוצאו'	צוק לובלין
ת'ר זהו' נחלק	לירשי ר"מ ז"ל
מ'ת זהו' באר	לר"ה . . .
ח' אלפי'	לארצות סכמו'
ה' אלפי' לע"ב אלפי' כל שנה	לארצות גלגלות

ח. תפקידי ההנהלה (Administrative Functions)

140.

ביום ג' בעשרים ושמונה יום לחדש מנחם שנת חמשת אלפים ושלוש מאות ותשעים לבריאת עולם קודם הניסה אשר נסו בני הקהילה מכאן מפני אימות חשכה שנפלה עלינו מחרידת עיפוש ב"מ שנבר פה פחנן, נתוועדו ונתאספו האלופי' ראשים וטובים וכל העדה כלם קרושי' יצ'ו אשר איש מהם לא נעדר ונחסר מהם נמנו וגמרו שביום ראש חדרש חשון שצ"א לפק הסמוך יהיה יום קבוע להתוועדו' הראשים דק"ק פחנן יצ'ו לכפר לאגוויק, ושמה יבואו להמתיק סוד על כל דבר ודבר הן בענין פרנסת האנשים שעמדו בק"ק פחנן בימי העיפוש הן ברבר פרנסת אנשי ק"ק סווערוזעניץ הן שאר רברים הכרחיים שמה יתקנו כל דבר על נכון. ומי ומי מן הראשי' יצ'ו שיעמדו חוצה ולא יבואו לעזרת ה' בנבורים יוקנס אותו פרנס בקנס מאה הגריים לפרנסת העניים בימי העיפוש ולא יהא נמחל לו מזה אפי' פרושה אחת ולא יועיל שום התנצלות ואמתלא שבעולם. גם בעצם היום הזה נמנו ורבו באם יהיה צורך השעה להתוועדו' בתוך הזמן הנ"ל ויעמוד במוסכם שני פרנסים יצ'ו שיהא התאספות התוועדו' הן שיעמוד במוסכם שני פרנסים שיהי' מעבר זה להמים שנקרא ווארטא הן במוסכ' שני פרנסים מעבר השני לווארטא מחוייבי' שאר הפרנסים' לגוד ממקומם ולבא להתוועד במקום הנ"ל אפי' בתוך הזמן הנ"ל בקנס מאה הגריי' לפרנסה כנ"ל ובלי מחילה כנ"ל.

גם עלתה במוסכם כלם שהאלופי' חמשה פרנסים יצ'ו מחוייבי' לעמוד פה עד יום א' הסמוך בקנס חמשי' ארומי'¹²¹ למי שיעבור על ככה. [אב ש"ץ?]

^{120k} This passage is printed in LL, 89.

^{120l} Halperin, 29.

¹²¹ Gold florin.

.141

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ'ו עלתה במוסכם כשיצווה הפרנס החדש על אחד ממנהיגי הקהל יצ'ו יהיה מי שיהיה שיעמוד משלחן הקהל ויצא לחוץ מנהיג ההוא לצאת חוצה תיכף ומיד ואם לאו אחת דתו שלא יקראנו להקהל יצ'ו חרש ימים זה יהיה לחוק ולא יעבור. נעשה בחול מועד פסח שצ"ח. ואפי' ג' ב"ד כשיצונו הפרנס החדש לעמוד מחויב לעמוד כפי פנקס ישן רף ק'. אם העלים יעלים איזה מנהיג שהוא קרוב כנ"ל אוי יוקנס כפי ראות עיני הפרנס' יצ'ו. נעשה בהחמ"ע הנ"ל.

.142

[מילדת] האשה יראת ה' תתהלל נתעצמה בפני קהל ועדה איך שאינה יכולה לעמוד בשכירות שיש לה מאתנו כבר המבואר בפנקס קהל יצ'ו... הוספה על השכירות, ועשיני לה שכירות ששים זהו' פול' מידי שנה בשנה כל ימי חיות' פה אתנו היום מר"ח חשון שפ"ט לפק. כל הנ"ל נעשה בהסכמת כל הקהל יצ'ו, היום יום א', ט' חשון שפ"ט.

.143

אחר הדברים האלה אשר נתיישב האלוף והמרומם מוהר"ר יוסף דרשן יצ'ו בק"ק פלאצק בא לקהלתנו וניגש לפני הקהל יצ'ו בהצעות דברים והשכיל אמריו באשר שהמטבע במדינו' פולין מזוייפ' עד שכמעט שהשני מעות יוצאים במעה אחת טובה וכל דברי מאכל ומשתה וק"ו כסות ושלמה נתייקרו השער ומעלי' ברמי' בכך כל הכנסה שהית' לו בימים העוברי' היא לעת הזאת כי אם כמעט החצי' ואם טוב בעיניכם לקבל אותי ולהושיב אותי על כני הראשון תוסיפו לי שכירתי כהנה ע"כ מליצת הוצעו' דבריו וראינו שדבריו דברי כנים ואמתים. בכך מלאנו את בקשתו... כל משך הזמן שהמטבע יהי' מזוייפ' במדינה יקבל לשנה ששים זהו' עד שיחזור המטבע לאיתנו הראשון... עשרה ימים בחורש ניסן תיו למד לפ"ק.

.144

הקהל יצ'ו קימו וקבלו את היקרים כהר"ר וואלף סמטור וכהר"ר מאיר בן הנעלה כהר"ר חיים יש לשוחטים בודקים פה קהלתנו להיות תמים יחד חלק כחלק יאכלו מה שיקבלו שכר מעות שחיטה ובאופן זה קבלם הקהל שיתנו מידי שבוע בשבוע שמוני' גדולי' פו' לשמש הקהל למי שיצוה הקהל שיקבל השמנים גדולי'. וכן נתרצו השוחטים שיתנו פ"ג הנ"ל להשמש בכל שבוע. נעשה היום יום א', ט"ז אייר שין צדי"ק לפ"ק.

.145

נמנו וגמרו במושב זקני עם כל העדה יצ'ו שלא ימנו לשום חזן לשום מגויי הקהלה יצ'ו כגון קוטל הויף פרנס או פרנסי רויך ווארג וכן לכל מגויים העשויים פה אתנו שיהיו החזנים חוץ שלא ידברו מהן, הן החזנים בבתי כנסיות הגדול, והן החזנים בבתי כנסיות הקטני' רק על משמרתם יעמדו בעבודת הקהל שעליהם. נעשה היום יום ג', ער"ח אייר תיו אלף לפ"ק.

.146

הנה היידוע כעל כל גמול אשר גמלנו רב טובות לכהר"ר יצחק¹²² אחר שבא הנה והביא החתימו' שיחשב לרופא מומחה... גם מיום שבא הנה לא נתן שום סכום ולא זו בלבד אף גם זאת שהלוינו לו חמשי' זהו' פו' כשנסע להדוקטרי' אחרי החתימו' ועדיין לא נתפרע לנו החמשי' זהו' ועל כל הטובו' שעשינו לו לא זכר כל אלה ונפרד מאתנו תכף כשהחל הרעש באויר עיפוש ב"מ בלי שאלת פרנס ומנהיג וכן כפרי מעלליו יאכל את כספו ועלתה המוסכם מפי הקהל יצ'ו שתכף כשיבא לכאן מחוייב לשלם חשעים זהו' פו' מה שחייב סכמו' על החמשי' זהו' פו' הלוואה... היה היום יום ג', י"ב כסליו ש"ץ¹²³.

.147

A. בהתאסף ראשי עם יחד הראשים והטובי' והקהל יצ'ו כל העדה כלם קדושים לא נפקד מהם קימו וקבלו עליהם על שלש שנים... רצופי' את האלוף הר"ר יצחק רופא יצ'ו להיות רופא נאמן לחולי עניי ישראל בקהלתנו ובחינם מחוייב לילך אליהם בלי שום נתינה שבעולם הן אלו חולאים ב"מ המושכבי' בבית הקהל הן שאר חולאי עניים ב"מ פה פחנן ומחוייב לתת השגחה פרטיות עליהם בחכמה הרפואות כיד ה' הטובה עליו. והאלוף הר"ר יצחק רופא יצ'ו הנ"ל אין רשאי לילך חוץ לקהלה פחנן יצ'ו אם לא שיעמידו במקומו את חמיו האלוף הוותיק מוהר"ר יודא רופא¹²⁴ יצ'ו להיות מוכן לילך להחולאי' עניי' ב"מ כאשר מוטל על האלוף הר"ר יצחק רופא יצ'ו ושאר פרטי דברים כנרשם בפנקס זה דף צ' הכל קיבל עליו הר"ר יצחק רופא יצ'ו הנ"ל לשמור... היום יום ה' ער"ח חשון הישועה לפק.

אחר הדברים האלה הנזכרים ונעשים בענין הרופא הנ"ל הנה בהתאסף ראשי עם יחד נתמצע לפניהם האלוף כהר"ר יצחק רופא יצ'ו הנ"ל והציע דבריו לעיני הקהל הקודש יצ'ו מה שהיתה בקשתו הראייה לו אשר ע"כ יצא ההסכמ' שהאלוף הר"ר יצחק יצ'ו יקח לו גביית הקלפי שמגבים מידי שבוע בכל בתי כנסיות לצורך

¹²² Koczy, *ibid.*, 226; doc. 147, 156.

¹²³ There is an addition "סילק".

¹²⁴ LL, 72; J.J.L.G. IX, 375, 379, 393, 396.

הרופא הגם שיעלה [לסך גדול] יותר ויותר מסך הקצוב הנ"ל, מ"מ לו יהיה הכל מן חרש חשון שצ"ה דהאידינא עד כלות זמן המונבל הנ"ל. למען תהיה תמנה בעין יפה ולא בשפה רפה כתבנו לזכרון בספר היו', יום ד', כ"ח חשון שצ"ה לפ"ק.

B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו איש מהם לא נעדר קימו וקבלו האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו¹²⁵ בן האלוף מוהר"ר יודא רופא ז"ל לרופא פה קהלתנו על שלש שנים רצופים מהיום דהיינו עד חשון ת"ה לפ"ק יהיה פרוי קודש פה אתנו במחיצותינו הגם שיקבלו אותו במקומות אחרים ויוסיפו לו על השכירות מ"מ אל יוזח מכאן משך שלש שנים הנ"ל, כי ככה נתקשר ונשתעבר את עצמו האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו בפני קהל ועדה יצ"ו בכל חיוב היותר מועיל כתקון חז"ל. ומשכרתו שלימה יהיה לו ולגיסו האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו מאתים זהו' פו' מרי שנה בשנה משך שלש שנים הנ"ל. גם יהיו פטורים הנהו תרי גיסי האלופים הר"ר יצחק ור' משה רופאים הנל מכל המסים ונגולות ומכל הנתינות שבועולם מכל מה שהפה יוכל לרבר והלב לחשוב הן על העבר והן על העתיד להיות במשך שלש שנים הנ"ל, מכלם יהי' נקי לביחס לפטור מכל וכל. ואת זה לעמת זה נשתעבר האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו הנ"ל שילך בזריות אל כל חולי עניי ישראל תיכף ומיד כשיקראו אותו אוי ילך מיד בלי נתינת שכר הליכה ובעת שהאלוף הר"ר משה [וילך] מכאן מחויב האלוף הר"ר יצחק רופא גיסו לעמוד פה אתנו ואם שניהם ילכו מכאן אוי אחד מהם אל יעמוד חוצה לו יותר משלשה ימים כרי שלא יהיה קהלתנו בלא רופא יותר משלשה ימים. גם מחויב האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו לשמור לעשות ולקיים את כל פרטי תנאים הנוכרים בפנקס זה אצל קבלת גיסו האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו. . . ולמען תהיה לעדה אמרנו להעלות רשום בכתב אמת היום יום א', ט' חשון ת"ב לפ"ק.

.148

בהתאסף ראשי עם יחד האלופי' הקציני' הראשים והטובי' והקהל יצ"ו קימו וקבלו על שלש שנים רצופים מחשון תל"ז עד חשון תל"ט לפ"ק את האלוף התורני הרופא מומחא הראש כמהר"ר יעקב בן הרופא מהר"ר יהוד' יצ"ו להיות לרופא נאמן לחולי עניי ישראל בקהילתנו פה פוזנן ובחנם מחויב לילך אליהם בלי שום נתינה בעולם הן אלו חולאים המושכבים בבית הקהל הן שאר עניי חולאים ב"מ פה פוזנן ומחויב ליתן עין השגחתו פרטית עליהם בחכמת הרפואות כיד ה' הטובה עליו ומחויב לילך אליהם תיכף ומיד כאשר ישלחו אחריו. גם התקשר האלוף מהר"ר הנ"ל להשתרל עם האומנים האפטיקרש למכור בזול לעמיתו חולי ישראל ולא יעשו לו שום יתור בהרפואות אשר יעשו לחולי ישראל ב"מ הן לעניים הן לעשירים. ואת זה לעומת זה היא משכרתו שלימה מא"ה ומאתנו כל שנה ק"כ זהו' שתי שנים הראשונים משלשה שנים הנ"ל, וככלות ב' שנים הנ"ל יבא ויציע דבריו

¹²⁵ HH, 162; Lewin JLG IX, 385 ff.

לפני אלופי ראשי מנהיגי הקהלה אשר יהי' בימים ההם בענין שכירתו הנ"ל ובמשך זמן הנ"ל היא מהרר"י הנ"ל פטור מכל מסים וארנוניות ונתינות שבעולם חוץ מברדאן ומעות אשפה ואם בא יבא רופא אחר לכאן יודיעו לו הקהל יצ"ו הדבר הזה אשר קבלנו עלינו ברחובותינו היהודי' מהרר"י הנ"ל להיותו רופא אצלינו כנ"ל שלא ישיג גבולו... בחדש חשון תל"ו.

.149

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו שקלו וטרו על מה שהשיעו אותם כשרי הקהל יצ"ו בפסח ת"ו לפקח מי שפוסק נדונייא רבה ואח"כ מסלק הנדונייא בפחות מה שהפריז אם לתת מעות חזנות ורבנות מסך הסילק או מסך הנזכר בתנאי' והנה אחר העיון ומשא מתן ביניהם עלתה המוסכם נדונייא שהיא ארבעה מאות ומן ארבעה מאות ולמטה יתנו מעו' חזנות ורבנות ממה שמונח על השלחן יהיה הסך מה שיהיה ומארבעה מאות ולמעלה יתנו מסך הנזכר בתנאי' אפילו יסלקו בפחות, ומאחר שלא נתקבל הנאון האב"ד על תקנה הנ"ל ולא היה כח ביד הקהל לפחות לו על מה שהיה כבר ע"כ שאלו את פיו על הנ"ל בכך נתרצה לזה ברצון שלם וקיבל עליו לקיים כל תוקף הנ"ל. ולמען תהיה לחוק אמרנו להעלו' זכרון בספר למען יעמדו ימי' רבי'. נעשה הו', יו' כ"ה אייר ת"ו לפ"ק.

.150

... צעקות ההמון עם וביותר הכומרים דאמיניקנס שהרשיעו על הפסקת המים של הרירי"ן מצאנו לגבות תוקף חצי סכום עוד לעשות נרבה לצורך המים שהיו מתוקנין כהוגן ולעשות נאמני' ע"ז לגבות הנרבה וחצי סכו'. גם נאמני' מתעסקי' שיעסקו באמנה ויעמדו על המשמר ע"צ¹²⁶ היותר טוב ומועיל. כל התקנו' אלופי כלל אנשי' נעשו על ג' שני' מאייר ת"ט עד אייר ת"יב ל'.

.151

על דבר דין ודברים שנתהוו בין אלופי קהל ועדה יצ"ו ובין האשה מרת אסתר בת כ"מ יוחנן פעטלצר ובעלה כ"מ חיים בן מרדכי גומבין עבור הקדרה שנפלה על הכומר מלמעלה מתוך חלון של חדר משכב של זוג הנ"ל אשר מזה עלתה עלילה לסך שמנה מאות זהו' פו' בערך, הנה לפי טענותיהן ולפי הדרישה החקירה יצאו חייב זוג הנ"ל שנתחייבו להקהל ועדה יצ"ו חוב גמור ואמיחת סך מאתים זהו' פו' מוזמני' וכל נכסיהן דאית להון תחות כל שמיא... ונעשה היום יום א' טוב לחדש כסליו שנת וישועה לפ"ק. נאם יעקב בלא"א החסיד מהר"ר שמואל וצלה"ה ממע צבי, ונאם אהרן אלימלך בן א"א פנחס ז"ל, ונאם יודא ליב בלא"א הר"ר

על צד ¹²⁶

ישראל זצ"ל מקראקא, ונאם משה בלא"א הגאון החסיד מוהר"ר ישע ולק כץ ז"ל מלבוב. העתקתי מלה במלה מגוף הפסק וח"י האלופי הנ"ל. נאם יוסף יחל במהר"ר מררכי סופר ושמש וצלה"ה דק"ק פחנן.

.152

בכמר פאסקין הותרה בכתב על ידי הרב דק"ק ווראניק יצ"ו שלא יאבר עצמו לרעת ולא יבא לכאן פחנ' וכי לא ישגיח יהא נקרא רודף והקהל יצ"ו יצא לקראתו כדין רודף והותרה בו פעם שנית ע"י כהר"ר קלמן שמש ולא שת לבו גם לזאת ובא לפחנן. לזכרון נכתב בספר זכרון יום ה', ב' ואדר שצ"ד לפ"ק.

ט. ערבון, מאסר וגרוש (Imprisonment, Bonds and Expulsion)

.153

להעלות רשום לזכרון בספר הפנקס שמגיע להקהל יצ"ו הזיקות מרובות והנם למשא מחמת תפוסים יהודי' שיצא עליהם בריני גוים לתופסם והפ"ה אינו מקבלו לתפיסה או אם הוא תפוס כבר מוציא פ"ה לברו מהתפיסה בלתי ידיעת שאר פרנס' כמעשה יעקב אשכנז שהצריכו הקהל לשלם (י"א מאות) לכומרים שירקאוה מחמת שפ"ה אחד מעל ולא קיבל אותו לתפיסת יהודי' מיד הוואונ'¹²⁷ ועל שבא תקלה לקהל בשביל זה עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו באם יתהווה עוד כזה בכל משפטי גוי' עם יהודי' להבדיל מחויב הפ"ה לקבלו ולתפסו ע"י השמשי' ולא לפוטרו כלל. ואם יראה בעיני פ"ה שאין לתפוס היהודי אזי יצרף אליו עכ"פ ר' פרנס' ואם יחסר המוג מפרנס' ימלא מטובי' או מעקורי הקהל באופן שיהיה עכ"פ חמשה אנשים וימתיק עמם עצה עז' וע"פ הרוב יקום הדבר. והחמשה אנשים הנ"ל יהיו רווקא ביחד ולא לגבות דעות ביחידות ואם יהיה דבר גדול יצרף אליו כל הקהל יצ"ו. ואם איזה פ"ה לא יקיים הנ"ל אזי עליו לשלם כל ההיזק מכיסו ומביתו כי כשורי לצלמי בלתי שום התנצלות שבעולם וכן לא יהא ערוב שום פרנס במשפט בשום ענין שבעולם בעד יחיד. נעשה יום הנ"ל. נחול המועד סוכות תנ"ל

.154

הואיל האנשים האלה יעקב אשכנז ופרץ פרצו גדרות עולם והתיוו צרורות דאבות נזיקין ותולדותיהן וגרמו בזה שנתחייבו להסוחר שמגיל שזכה בתיהם במשפט המלך יר"ה והסוחר שמגיל נתן הבתים מתנה לתשחורים עד שהב"ח הצריכו להכניס

¹²⁷ Woźny = usher, bailiff.

ראשם בפשר דבר ונתפשרו עמם בסך עצום ורב וכן במושב זקני עם ועדה הקדושה עלתה בהסכמת כולם כאחד ענו ואמרו שתכף מיד כשיבואו הנה מיריד לובלין דהאידינא מחוייבים לילך לתפיסה בלי שום התנצלות ויהיו עצורים שם אף גם בימי הרגל הבא לקראתינו לשלום עד שיתנו כל אחד מהן אלאף זהו' פו' בלתי אמתלא בעולם. ולמען תהיה זאת כיתר בל ימוט כתבנו זאת וזכרון בפנקס קהל יצ'ו למען יהיה לזכרון לפנינו חמיר. יום ר', י' ניסן שפ"ט לפ"ק.

.155

A. ר' אברם חתן פייוש ר"ט¹²⁸ ור' וואלף חתן ר' אבריל נתפסו בבית האסורים מחמת החוב שנתחייבו להשאט^{128a} סנאל ראברצין ע"פ פסק וואיי'129' השני שאמין יקוב מעלררם ויקוב סטעפין עשו ארעסט על התפיסה של ר' אברם ור' וואלף הנל וייאנים שמיגל עשה ארעסט על ר' אברם פייוש לבד כפי פסק וואיי' פחנן ועלה במוסכם כל הקהל הקודש יצ'ו ששום מנהיג מתוך העדה יצ'ו אל יהיה מליץ שלהם להמליץ בעדם להשתרל להם תפיסה אחרת או לפתות הקהל להכניס ראשם באיזה ענין בעולם הנוגע בעסק זה וכל הקהל יצ'ו קימו וקבלו עליהן באלה ובשבועה שישמרו לעשות ולקיים הסכמה הנל וכן התרו בהר"ר אברם והר"ר וואלף הנל קודם שקבלו אותן... דהקהל יצ'ו וקבלו עליהן כגיל. לעדו' ולראיה הובא לפנקס יום א', ר' תשרי הישועה לפ"ק. [שצ"ו]

B. ... נעשה ערב האלוף כהר"ר שלמה חתן כהר"ר אבריל בעד אחיו כמר אברהם שאל יזח מהתפיסה אשר עצור... [בעד] החוב שנתחייב להסוחר גיזברין¹³⁰ ואם יזח משם ויעלה להקהל איזה חיזק וניזק הן מחמת הסוחר הן מחמת הוויידא... החיזק שיהיה שניע להם מכח זה אזי יחויב הר"ר שלמה לשלם כל החיזק משלם מכיסו כי כשורי לצלמי ועל כן הושיבו [בבית] החורף שלמעלה בבית הקהל תפיסה פתוחה בלתי מסוגרת מחמת שהכניס בערבות הגיל ונתקשר בכל תוקף הקהל על הגיל [קיים ו]קיבל ככל הגיל. היה בחדש אלול הישועה לפ"ק. והתקשרו' של ר' שלמה שנית עבור שהוציא אחיו אברם עיין דף קכא.

C. מודה אני ח"מ לכל רואי חתימת ידי דלמטה וחתימת ידי דלמטה תעיד עלי כמאה עדים כשרים ונאמנים איך שהאלופי' הקצינים קהלא קדישא דק"ק פחנן יצ'ו כתבו אלי יריד טורין שצ'ו בחדש טבת ושאלו אותי במכתב לאמור אם שאני רוצה להתקשר עצמי נגד האלוף' הקהל יצ'ו הגיל ככל תוקף ההתקשרו' הנרשם בהוראה זו בעד אחי כמ' אברהם התפוש בגין גיזברין אזי רוצים להוציאו מן התפיסה שהוא עצור שם ואם לאו לא יוציא משם ויעמוד כפי התקשרו' בפנקס

¹²⁸ Cf. Koczy, XIII, 53.

^{128a} Scot.

¹²⁹ Wojewoda = Palatin.

¹³⁰ Giesbert Wilhelmson (Koczy, *ibid.*, 222 ff.).

המחבר ביני ובין הקהל יצ'ו וכן מורה אני ח"מ... כתבתי וחתמתי היום יו' ג' טוב טבת גאולה וישועה לפ"ק [שצ"ז].
שלמה בן לא"א ראובן נפתלי זצ"ל מארפטשיק. הועתק מלה במלה מגוף ההודאה שחתום ב' חתימת כהר"ר שלמה חתום הנ"ל. נאם המעתיק יוסף.

.156

הפרנס האלוף כמהר"ר יצחק רופא יצ'ו ובנו הנעלה ר' מגלי והיקר כמר יאקב פקשיר נעשו ערוב נגד הקהל יצ'ו שהמה מחויבי' להעמיד האלמנה אלמנת כמר רוד פקשר ז"ל למשפט עם הכופר^{130a} י"ערשקאפסקי או לתפיסה באיזה שירצה הכופר הנ"ל דהיינו כל א' וא' נעשה ערוב על חלקו שלישי אך ורק הרשות להאלוף מהר"ר יצחק לרון עם מי שירצה עבור חלק שלישי שלו ובאם לא יעמדו האלמנה הנ"ל כנ"ל אזי מחויבי' המה לשלם כ"א וא' חלק שלישי להכופר הנ"ל באופן זה שלא יהא לקהל יצ'ו שום חיזק. נעשה יו' ר', כ"ב טבת ולשל"ם לפ"ק. [תז"ו?] [תי"ב]

.157

האלופים הקציני' הקהל יצ'ו הוציאו בשביל יום טוב בן קויפמן קצב כרי להוציאו מבית אסורים סך שמנה ועשרים זהו' פו' לצורך פרעון לנושיו פריצי' עריצי' בכך יש להם שעבוד בסך הנ"ל על חלק הבית של בני כמר יום טוב הנ"ל שנפלה להם מאמן זקנת' בכך יש להם שעבוד בסך הנ"ל ויש להם הקדימה לגבות ראשונה מן מכירת חלק בית הנ"ל. נעשה בהסכמ' הקהל יצ'ו, היום יום ד', בעשור לחדש מנחם ת"א לפ"ק.

.158

היום יום א' ה' אדר שס"ו לפק נעשה הקהל יצ'ו ערב נגד הר"ר זלמן בר מאיר אפוטרופסא יתמי שמואל גלאזר ז"ל שכל החזיקות שיגיע להרר"ז הנ"ל מפריצי' מחמת עזבון של כמר שמואל הנ"ל שמחויבי' הקהל יצ'ו לסלק החיזוק אך הרר"ז לא יעשו [!] שום דבר בלתי הסכמ' הקהל יצ'ו.
משכנו' של שמואל גלאזר: קן¹³¹ ושיסל¹³² וגביעי' בוך^{132a}; עו' [ד] ב' גביעי', ד' קערר' של כסף.

^{130a} The scribe often uses כופר or הכופר instead of סופר (or maybe also instead of הכומר). This designation, however, hardly indicates that the person in question was a convert; cf. doc. 75, 400.

¹³¹ Can.

¹³² Bowl.

^{132a} =cup, goblet. Apparently the biblical ונביעי' בוך (Pessachim 64a) are both used here in the same sense.

.159

- A. על דבר הערבות שנעשו ע"ק כמ' יצחק העשל¹³³ יצ'ו וכמ' יוחנן פעטליצר¹³⁴ בעד כמר משה בן מרדכי גומבין נגד הסוחר דנצק¹³⁵ בעד חלק של כמר משה, הקהל יצ'ו עומד באחריות לסלק אותם כל ההיזקות שיעלה ויגיע ח'ו מזה. ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה כתבנו זאת זכרון בספר למען יעמדו ימים רבים, היום יום ד', כ"ח שבט שפ"ט.
- B. את כל ונוכחת להעלות לזכרון בספר שנשאר ביד הקהל יצ'ו חמשים והו' פו' ממעות כמר חיים בן מרדכי גומבין מה שהיה מגיע לו עוד מעזבון אחיו כמר משה¹³⁶ ז'ל בנין חוב אחיו הנ'ל בצירוף ירושת אחיו הקטן שנפטר בעיפוש בגניז, כאשר הכל רשום בפנקס החשבונות אצל האלוף כהר"ר אלי' ¹³⁷ יצ'ו; וההן חמשים והו' הנ'ל הקרן והרוח מסיון שצ"א יהא משומר ביד הקהל יצ'ו על הוצאות משפטים באולי יבא ח'ו הסוחר מדנצק לשפוט על בית אביו כמר מרדכי ז'ל יהא ניקח ההוצאות מסך הנ'ל ומותר ההוצאה שיעלה על הוצאו' משפטי' הנ'ל מחוייב כמר חיים לשלם כל פרוטה מכיסו [כי] כשורי לצלמי^{137א} וחמיו כמר יוחנן פעטליצר נעשה ערב קבלן בעדו על מותר ההוצאו' נוסף סך הנ'ל. ולמען תהיה לעדה כתבתי בפנקס יום ד', י"ח סיון שצ"א.

.160

- A. כהר"ר לעמל וניסו הר"ר אייוק נעשו ערבים קבלנים נגד הקהל יצ'ו שבכל עת חמן שיבוקש להעמיד את כמר אנשיל ח' הר"ר יעקב ר' מעליש להתפיסו אזי מוטל עליהם... [להעמידו]. יום ה' כ' אייר תל"א לפ"ק.
- B. היום יו' ו' פ' [?] וארא תל"ד לפ"ק נעשה הנעלה כהר"ר איצק אחים סג"ל ערוב מספיק בעד בנו הנעלה כמר טובי' סג"ל להעמיד אותו לאלופי קהל יצ'ו לתפיסה מתי שירצו אלופי קהל יצ'ו. גם הנעלה כמר טובי' סג"ל בעצמו תקע כפו לאלופי קהל יצ'ו להעמיד עצמו לתפיסה בכל עת וזמן חפץ שאלופי קהל יצ'ו יבקשו אותו, אזי מחויב עצמו להעמיד עצמו מיד בלי איחור ועיכוב בנין שהפריץ בעלינסקי עשה [נא]רעסט [ל]מר טובי' הנ'ל אצל אלופי קהל יצ'ו. וכל הוצאות יהיה מה שהי' מחויב כמר טובי' הנ'ל ליתן מכיסו. גם כמר טובי' הנ'ל שיעבר ביתו לאלופי קהל יצ'ו בנין העסק הנ'ל.

¹³³ May be identical with העשל; above No. 96.

¹³⁴ Above Nos. 40, 151.

¹³⁵ About the trade relation with non-Jewish merchants in Danzig cf. Breger, 18.

¹³⁶ Mentioned in the preceding document.

¹³⁷ There were in Poznań several elders whose first name was אלי' (בן אליהו). (אלי' בן שלמה בלין and דוד שליט אשכנזי).

^{137א} Metaphor taken from the Talmud: כפיה רפרם לרב אשי ואנבי ביה כי כשורא.

.161

היו' יו' א' ר"ח סיון תל"ה לפ"ק באו האלופי' כהרר ליב רופש¹³⁸ וכהרר מענדיל חתן האלוף כהרר'י ונעשו ערבות בעד כמר איצק בהמנוח כהר"ד אהרן רופש עבור היעסטור(?)¹³⁹ שעשה הפריץ ילעווי על כמר איצק הנ"ל, בכך כאשר זמין הפריץ את הקהל להעמיד כמר איצק הנ"ל למשפט אזי מחוי'בי' האלופי' הנ"ל להעמיד את כמר איצק הנ"ל חכף ומיד כאשר יבא פאזיב¹⁴⁰ הראשון ואם לא [יעמידו] את כמר איצק הנ"ל אזי כל הזיקות ואחריות שיעלו ח"ו להקהל יצ"ו יהי' על האלופי' הנ"ל.

כל [הנ"ל] קימו וקבלו עליהם האלופי' הנ"ל בת"כ בפועל ממש ולמען יעמרו ימים רבים חרטנו בפנקס הקה[ל] יצ"ו.

.162

כהר"ר ליפמן בן זעליג סמטור¹⁴¹ תקע כפו בפועל ממש וקיבל על עצמו כד"ן ערוב וקבלן לשלם בעד אחי אביו אברהם חייט¹⁴² יצ"ו עשרים זהו, באם אשר יתעוררו ח"ו הכומרי' לתבוע מהקהל יצ"ו מחמת הגניבה אשר נגב מהם והנגב הנידון הודה שמכר ... ליהודי' ... מלבושי' ובריל. ולקחנו מכמר אברהם הנ"ל קצת מלבושי' של ערלי' והוחזרו לו ע"פ הערבו' הנ"ל.

יום ב' כ"ה אדר [ר] ת"ל לפק. אברהם שמש¹⁴³.

.163

היום יום ד' ער"ח ניסן שפ"ד בא לפנינו עה"מ^{143a} האלמנה מרת גיטל בת ר' משה לבזעניץ¹⁴⁴ וקנתה בק"א א"ס¹⁴⁵ בכל תוקף ועז על חלק ביתה שיש לה פה ק"ק פחין ונעשית ע"ק בעד בנה אברהם חייט הנער למען ילך בדרך טובים ולא

מצי' (Kethuboth, 86a). Meant literally "as a beam fit for decoration" and metaphorically: collection made to the full extent and of the last of the creditor's estate (Cf. Kethuboth, transl. by I. W. Slotki, London, 1936, p. 543).

¹³⁸ Cf. below note 285; may also be read ריפש which will be identical with Rehfish. For this suggestion I am indebted to Dr. Breger.

¹³⁹ Arrest = imprisonment or seizure and, from this, also subpoena.

¹⁴⁰ Pozew = subpoena.

¹⁴¹ Samtor.

¹⁴² Apparently the same one mentioned in the following document. In that document he is a youth showing some tendency to associate with thieves, but here we see him in his later years.

¹⁴³ May be identical with the one mentioned above No. 96; below No. 390 and LL 69.

^{143a} עדים החתומים מטה

¹⁴⁴ Lobsens.

¹⁴⁵ בקנין נמור אנב סודר

[יהי' לו]... עסקים רעים... היה כסל למו, ובאם ח"ו ילך עוד אחר מעשיו הראשונים דרכים הרעים להיות עוד [עם] חברי נגבים וכדו' לזה, אזי יהי' נכסיה חלק הבית הנ"ל אפותיקי מפורש למגבי' מנהון כל הוצאות והזקות כי כשורי לצלמי. וקנינא מן האשה מרת גיטל הנ"ל כנ"ל...]

.164

כמר אהרן חתן מאיר לובועניץ¹⁴⁴ התקשר בפני הקהל יצ"ו והכניס עצמו בערבות בפני הקהל יצ"ו שמין חתונת בנו המשורך ממעזריטש עד שלש שנים רצופים באם שבנו ילך ח"ו בדרך עקלתון ויבא איזה סיבה¹⁴⁵ על בנו הנ"ל אזי מידו יבוקש. והוא נעשה ערוב קבלן עבור בנו דלא כאסמכתא. גם הסכום של בנו שלש שנים רצופי' מידו יבוקש באם שלא יסלק מה שמניע עליו. יום ב', י"ט חשון תל"ז.

.165

מי ששמו נאה ומעשיו מכוערים הלא הוא האישי הרע ובליעיל ימח שמו... בכך יצא דינו שישב בתפיסה כמה ימים ובית השררה הנ"ל יהיה לו חתיכה דאיסורא ומכל שכן מלעמוד ולשרת אותו, וק"ו בנו של ק"ו מלדבר לפניו שום דבר שיגיע מזה איזה הזיק, הן ליחיד הן לרבים. ואם יעבור מאחת מאלה הנ"ל אזי יהיה דינו למפרע מהיום כד"ן מסור שמורדין ולא מעלין¹⁴⁶ ולהתיר לו דם כצבי וכאילין. ועל זה נעשה לו התראה בשני שמשם האלופי' כהר"ר לזר כץ וכמ' אלי' שמש [ת"ג].

.166

כמר דוד בר נפתלי סג"ל נקרא רוד מק"ק לאבועניץ העמיד פריץ עריץ לעקל ולעכב את אנשי פראג בק"ק גנין מחמת איזה ענין רע אשר לב הותל¹⁴⁵ הטוה ועל ידי מעשה זה גירה שררות זו בזו אשר הוא כנגד השר הגדול היענראל שלנו יר"ה ואחריו הסרגנאט¹⁴⁶ ולמיחש מיהו בעי שלא תיפוק תקלה מזה. והנה על המעשה הרע ההוא מאי הוזהר כבר קיבל עונשו והיה במשמר שלשה ימי', ועל סילק את ההזיק אם שיגיע חלילה איזה הזיק בעולם מחמת הנ"ל עשו ק"ס לפנינו עדים ח"מ האשה מרת הענדל שתי' והרר בעלה כמר רוד סג"ל הנ"ל על ביתם שיש להם בכאן

^{145a} Misfortune (cf. also Halperin, 548).

^{145b} In accordance with the maxime about informers. המינין והמשומדים והמסורות. מורדין ולא מעלין (תוספתא ב"מ ב' ל"ג).

^{145c} Is. 44.20.

¹⁴⁶ Surogator = Deputy Starost.

פחנן בקצה הרחוב לצד רחוב היהודים כנגד בית של הרב הגאון מהר"ר בנימן זצ"ל^{146a}, לטובת לזכות וליפוי כח להקהל יצ"ו בכל אופן היותר מועיל הקנה להקהל יצ"ו ארבע אמות קרקע בחצרם ואנבן ואנב ק"ס הנ"ל הקנו ושעברו להקהל יצ"ו הבית הנ"ל ועשאום לאפותקי מפורש . . .
נעשה יום א' פורים קטן שצ"ד לפ"ק. נא' צבי הירש שמש¹⁴⁷ דק"ק פחנן, שלמה שמש¹⁴⁸ דק"ק פחנן.

.167

בס"ד

קצר היריע' מלהשתרע להכניס בתוכו את המעשה הרע, אשר עשה דוד בן שמשון ראסטיישר¹⁴⁹ ובאם שזוכר שם רשע אומרים שם רשעים ירכ"ב^{149a}, אשר עשה ע"י סוסים אשר מכר והיה לו שותפות עם איש אחר והקריבו את משפטם לפנינו ועשינו משפט חרוץ להיותו אסור בבית כלא בבית הסהר, והנה דוד הנ"ל פער את פיו לבלתי חק שיש לו שר בית הסהר שיוציאו אותו בעל כרחינו. ויבא דוד עד הרא"ש^{149b} ושר מושל פריץ עריץ והוציאו מבית האסורים על דבריו אשר דיבר אל הפריץ ופער פיו, אשר ברוב דברים לא יחרל פשע. והנה אמרנו לעשות בו משפט חרוץ ועשינו אסיפה למספר ומניין אח"ד^{149c} איש ממנו לא נפקד ועלת' בהסכמה אחת כולנו ענינו ואמרנו להכריז בכל בתי כנסיות שדוד הנ"ל הוא מוחרם ומנודה ומופרש ומובדל מכל ק"י¹⁵⁰, פפ"ך יי"ן¹⁵¹ . . .

יום ג' ז' מנחם תל"ה לפק. משה רופא פה¹⁵², ש' בן לא"א טובי' זצ"ל, יהודא ליב ראש, ארי' ליב כץ י"א חפ"ש, ונא' נפתלי צבי בן לא"א מהורר ישראל זצ"ל, ונא' אליצפן בן מהר"ר אברהם משה כץ זצ"ל¹⁵³, ונא' שמעון בא"א יחיאל כץ זצ"ל.

^{146a} Probably Aron Benjamin b. Hayim Morawczik. Cf. LL 30, 72, 75; Halperin, 28, 41, 52; LN II, 15; below No. 251.

¹⁴⁷ Apparently שמש שמואל שמש; above No. 98; below No. 390.

¹⁴⁸ Above Nos. 57, 98, 138; below Nos. 260, 390.

¹⁴⁹ Rosstäuscher = Horsedealer.

^{149a} A metaphor from the Bible verse ושם רשעים ירקוב (Prov. 10.7).

^{149b} Seems to indicate a metaphor from הראש ויהי דוד בא עד הראש (II Sam. 15.32) and ראש פתנים אכור (Deut. 32.33).

^{149c} Number 13, quorum of the community administration.

¹⁵⁰ קהל ישראל.

¹⁵¹ פתו פח כתי, יינו יין נסך.

¹⁵² פתו פח כתי, יינו יין נסך. Moses de Lima; syndicus 1655, 1659. Doc. 147, 216, 364, 377. Cf. Lewin, *JJLG*, IX, 378, 385 ff., *idem*, *Feilchenfeld Festschrift*, 35; Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 474–77.

¹⁵³ Doc. 207, 241.

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה השלמה כולם כאחד, כולם קרושים ובתוכם ה' לעיין ולפקח על הענין הרע ועל המעשים הרעים שעשה הרשע הגדול האיש בליעל ושמו נאה לחר קנין גיסר ומעשיו מכווערים ומעשיו מעשה תעתועים, מעשה מקולקלים כל ימיו מנעוריו ועד עתה. בשכבר הימים הבאים זרון לבו לקחו והוא לקח את לבו לצד אחר כמשמעו להיות נחלק מתוך העדה הקרושה ועבר על כמה עברות שבירו שעשה והמריר והתרים נגד המקום יתברך שמו ונגד הקהל יצ'ו כמה פעמים. הראשון שהכשיל רבים בעבירה גדולה שזונו כרת באיסור חמץ בפסח וחטא והחטיא אחרים עמו ונתן לשחות יין שרף וחמץ גמור וכזאת וכזאת עשה והגדיל עונו על עוונות הראשונים עד כי גדל עונו מנשוא, אשר אין ראוי ונכון לעלות על ספר ולבא בפנקס על אשר לא טוב עשה בעמיו. והמכשולים ההמה מצאנו וראינו תחת ידו ורשותו וקרוב הדבר מאוד להיות מן החוטאים בנפשותם. מלבד מה שהיינו, היהדות בכלל יצ'ו, לחרפה לסביבות וללעג ולכלימה לשכנינו בין האומות מפני אויב ומתנגס בנו. אשר ע"כ עלה במוסכם כל הקהל יצ'ו ובצירוף במילוי הקהל יצ'ו איש לא נעדר, שהרשע הג'ל' היא מיוסר בשבט מוסר לתפסו אותו במרתף תחת הארץ ולשום בסר רגליו במקום אשר אין באפשרו' לשום עבר לברוח ולצאת מבית האסורים כזה ויהא שם עד שיוודע לו מהקהל ועדה יצ'ו מה יהי [ה] משפטו כמעשהו וכפעלו. והמה ראו גם תמהו באשר ידע לסטום בלסטנותיו ושבר נחושתו מעליו במעצד וקדוח בכלי משחיתותיו כדרכו תמיד וכמעשה הגנבים אשר מלומד בכך, והלך וברח ונס לרגליו ויצא חוץ לשיטתו וחוץ לעירוב, עד כמעט כבר בעיקר ח'ו ואשתו ובניו על בני מתא שדיא. ע"כ עלה במוסכם כל הקהל יצ'ו ועדה הקרושה יצ'ו שמהיום והלאה לא יהא עיקור וטפל דירתו בעירנו ולהסתפח בנחלתנו אפילו שעה קלה; ומעתה לא יהא לו ולביתו ולזרעו אחריו חוקת עירונות כל הימים לרבות הלילות מעתה ועד עולם וקימו וקבלו עליהם הקהל יצ'ו ועל כל הבאים אחרינו שלא יהא זכרונו לטובה ואין לשום אחד מהקהל יצ'ו לרבר עליו צחות חכיות, כדי להפוך בזכותו ח'ו בעונשים ובקנסות גדולים ומי שירום לבו ורוחו ללמד עליו סיגוריא וזכות כמי שמהפך בזכותו של מסית ח'ו. ואדרבה שכל ימיו יהא מן הנרדפים ברדיפה מלא ולא יהא מן ושפטו העדה והצילו העדה;^{153a} כדי שישולם לו כפי פעלו ומעשהו.

הנה במעמד כולם ובקרב כולם יצ'ו כנוצר למעלה, היושבים סביב שלחן הטהור פקחנו עינינו גם על האיש שמו ר' מענדל צורף ורע"ה ראינו בו גם על אודותו ועל עסקו כי ברע הוא, אשר לא כרת עשה בעמו ישראל ויהא מן המחטיאים את אחרים בסיבתו אשר לבי לפומיה לא גליא, אשר גם אין מהראוי לבא על הספר וקרוב הדבר ח'ו לבא פרצה בשונא ישראל מהמעשה הזאת אשר עשון. והיה מן הראוי להיות משפטו חרוץ לרחות אותו חוצה ממחיצתנו ומעירנו מלבא בקהל ומלדור בקהלתנו עכ"פ על שנה תמימה, אך שהקהל יצ'ו המה גומלי חסדים וחוכרי

^{153a} Num. 35.24-25.

חסדי אבות, אשר ע"כ חסינו על רמו וחסינו על כבוד משפחתו ואמרנו וגזרנו שכפרתו יהא מסוגרתו בחפיסה וגם ענשו אותו במעה כסף כאשר יוכל שאת כרי להרהר ושמא וודאי יעשה תשובה מלעשות עוד כזו וכיצא בזו. ובאם לאו ח"ו, שאם יעבור עליו עוד מה וישוב לסורו הראשון, או משפטו חרוץ שלא יהא לו חזקת עירונות בקהילתנו מעתה ועד עולם ולא יועילו לו שום השתדלות ובקשות עליו, הן מרחוקים או מקרובים שלו ועל מעשהו ופעלו יהי [ה] נאמן אפילו תינוק בן יומו להעיד עליו.

גם על אותו איש ושמו איצק קויל ומזלו מאדים, גם עליו נתנו חכמים עיניהם ובמעשיהו וראו שגם הוא הלך בדרך עקלתון מאוד והוא היה בתוך העדה בעצמו מן החוטאים בנפשותם וגרם במעשיו לומר על רע טוב בענין אשר אין מן הראוי לכתוב בספר, וקרוב הדבר מאוד לבא עצמו בסכנת נפשות להתחייב בנפשו, זולת שהיה יכול להגיע בגלל הדבר הזה כמה צרות ופרעניות ח"ו על הכלל כלו, אשר ע"כ נטל משלם מהקהל יצ"ו ותפסו אותו בבית האסורים משך שני שבועות ונסף על זאת שהוציאו אותו מאיצטגנונו וממזלו שלו מאדי"ם והעבירו אותו מאומנתו שלו מהיום והלאה עד עולמו חייו, ולא יהי [ה] לו שם בשם הקצבים וכל מי שיהי [ה] שותפו שלו יהא כמו שותפו של עמלק ויהי [ה] חרם כמוהו . . .

גם באותו פרק ובאותו זמן ובאותן שתי נשים זוגות בדומות שתי אלמנות נתעצמו עיניהם לראות ברע שעשו הנשים הנ"ל משמה לאחת מהנה . . . כמעט גרמה במעשיה להתהפך לתוגה ואנחה, ושמה השנית יהודית והיא גם היא במעשיה לא תפך בהיפוך ח"ו ולא חכמניות היו ולא יפה תובעת^{153b} עד היום ומנהגם רע כאשר בתחילה וסוף והמה היו מן חברי גנבים וקונים כל הגנבות אשר הביאו להם הגנבים ולא חשו על עמם ועל הקהלה קדושה יצ"ו לזכור את אחריתם ומסכנים את עצמם והקהלה קדושה יצ"ו כאשר ידוע עד היכן הרברים בעמלו יגיע. ולא ראינו בהם דברי חכמה וקונים כל הגניבות מאשר יביאו להם, ולא במישוב ולא בעומד הדעת^{153c} וביותר שעכשיו לעת כזאת . . . עיפוש במקומנו ופגד אחד שהשלך לקבר . . . מפני שמיתתו היה ימ"ש ע"י מכת רבר וגונבי' ושורדי לילה גנבו מאיתו מלבושים של המעופשים והנשים הנ"ל קנו דבר מה מהגנבים, אך בחמלת ה' עלינו ופסח ה' בחמלתו על בתי בני ישראל ואותנו הציל ויציל לנו עוד מכאן ולהבא ויעמוד לנו זכות אבותינו אמן. עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו . . . ולא יתנשאו לאנשים בקהלתנו ולא תהיינה לנשים בקהלתנו . . . כי חטאם הפסידן זאת. [תכ"ו או ת"מ]

.169

בהיות שכהר"ר צבי הירש מאברניק¹⁵⁴ היה רץ כצבי ודילג על ההרי' ורצה לקבץ ממון שלא כדת תורתנו הקדושה וגם שלא כדת נימוסי אומות והיה זרין ונפטר בעשיות שלשלאות ומעות כסף מזהב ומכרם והשכנם במקומות שונות ומשונות.

^{153b} Erub. 100b; Kethub. 65a.^{153c} Probably הדעת אומד.¹⁵⁴ Obernik.

היה זה פעמי' ושלש וכמה וכמה פעמי' שינה באוולתו בעשיות זיופי' הנ"ל. ולא זו בלבד אף זו שיצא עליו שם גניבה, אשר עשה בשניי' ושלשה מקומות; מצינו ושמענו מהגניבות אשר עשה וסיכן נפשו ומשפט מות במיתה מגונה ולא חס על נפשו ונפש ביתו והיינו לשימצה בקמינו ח"ו, שלא חש על קללות אלוהי' תלוי. והיה בקראינו אלינו והוכחנו על פניו על כל פרטי דברי' הנ"ל ואחרון הכביד על גניבה אשר עשה בפ"ש¹⁵⁵ וע"ז ניתנה חרם הגדול חרם יב"ן בקהילתינו יצ"ו, ואח"כ ע"י אנשי' אחרי' אשר חשו על החרם הגדול נתוודע הרבר, שהוא עשה ושתק על החרם הגדול שנתנה בב"ה, ע"כ החרצנו משפטו ודינו לכתוב בפנקס הקהל ועליו לאמור צא תאמר לו וגרש יגרש מקהילתינו ולא יהיה עוד חלק ונחלה ואחזה בתוך עמי בני קהילתינו. ותכף ומיד כשיבא לתוך קהילתינו היום או מחר או למחר שיהיה אחר זמן לרחוף ולרדוף ולגרש בגירושן וחרומי' חוץ לקהילה. וכך קיימנו וקבלנו עלינו ועל הרורות הבאי' אחרינו שלא ליתן לו אף לינת לילה אחת ולא ישמע לזעקתו ולא יחונן, ושום פרנס ומנהיג אינו רשאי להמליץ ולדבר בשום בקשה ומליצה רק לרדוף אותו בכל מיני רדיפות ויד המוכה יהיה על התחונה, למען שידעו כל העם שיש אלוהי' בישראל ושופטי' בארץ.

היום יום ב', ג' ניסן בידיעת כל הקהל. [תל"ד?]

.170

בהיות שרעה ראינו רעות הרבה מה שעשה כמר גומפריכט בן ... ונפנה כה וכה וראינו שאין אדם יכול למצוא לו שום זכות בעולם כי הלך בדרך עקלתון ... וכן קיבל דינו שעמד בחצר ב"ה בכניסת וביציא' עם קופץ מב"ה, בברזל אשר סביב לצאוור¹⁵⁶ זולת שאר חרפות ובישו' ...

י' ד', ח' אדר תל"א לפק.

י. הגבלת מותרות (Sumptuary Regulations)

.171

עלתה בהסכמ' שכל מי שיתן ס"ת לב"ה¹⁵⁶ בכבוד, אוי אינו רשאי לכבד בהליכה לב"ה אנשים רבים בצעטל כמו שהיתה מאז ומלפנים, אך ורק מי שיתן הס"ת עם איש אחר שיכבד במקומו ויליך הס"ת לב"ה ואין שום אדם יותר רק איש אחד לברו.

נעשה בצירוף המאורו' הגדולי', המאור הגדול כמוהר"ר מרדכי יפה¹⁵⁷ והגאון כמוהר"ר יוסף שי"ש¹⁵⁸. נעשה אלול שע"ח.

בפנקס ישן דף קכ"ז, הועתק.

¹⁵⁵ Fraustadt. ¹⁵⁶ Put in a pillory. ¹⁵⁷ ספר תורה לבית הכנסת.

¹⁵⁷ Author of *Lebush*, Rabbi of Poznań, (1530–1612). Halperin, 5, 24 and *passim*; LL 33–34, 36, 68 ff.

¹⁵⁸ Probably שפירא אברהם שפירא. Cf. Halperin 15.

.172

בהתאסף ראשי עם יחד קהל וערה יצ'ו האבין זיא נושא ונותן גיוועזין ברבר המלבושים דז זיך נשים בקרב ימים מכין איז ראוי לשום על לב, איז במוסכם הקהל גבליבין, דז מהיום זאל מן קיין איבר קליידר¹⁵⁹ פר ברעמין¹⁶⁰ מיט פסמין¹⁶¹ של זהב או של כסף בשום פנים איז אסור לגמרי. וכן דיא שטיקליך עם מרגליות און דיא רוישקיין^{161a} איז נ"כ אסור. והסכמה זו איז גישעהן קודם ר"ה שצ'ו ובין כסא לעשור שצ'ו איז הקהל יצ'ו ווידר גיזעשין האבין מחזיק תקנה הנ"ל גיוועזן להיות לחוק ולא יעבור. ואחר יום טוב זאל זיך הקהל יצ'ו ווידר מתאסף זיין אונ' רידן פון אנדרין מלבושים מה לאסור ומה להתיר ע"פ הסכמתן יקום דבר. היה זה ביו' א' בין כסא לעשור שצ'ו לפק. והאסור הנ"ל יהיה על אלו האנשי' שנותנין לסכום עד שני אלפי' ומן שני אלפי' לסכום ושני אלפי' בכלל מותר צו פר ברעמין עם פסמן של זהב וכסף איבר קליידר. אסור הנ"ל ושטיקליך אסור לכל אדם כשהן עם מרגליות^{161b} ...

.173

תקנות מלבושים ט"ו אנשים ... כחם עוז ככה ל"ב אנשים ... ועל שנברו צרותינו וגדלה הלחץ וזו הרחק על צווארנו¹⁶² בכך הסכימו להסיר עריינו על שלש שנים מהיום ער"ה אלול ת"ט. מלבושים בגדי משי אפי' גיטייך וטביין^{162a} ואפי' ירמליק¹⁶³ ואפי' ערביל¹⁶⁴ בשופצין¹⁶⁵ יופיין^{165a} הן לאנשים ונשים ובתולות אסור לעשותן חדשים וישנים מותרים לכל אדם חוץ דמשק ואטלס¹⁶⁶. ומותר לקנות אהר מחבירו דווקא בתוך

¹⁵⁹ Upper garment.¹⁶⁰ Trim.¹⁶¹ Stripes.^{161a} Polish: różki = lace (cf. Balaban, *JJLG*, XI, 102).^{161b} The clothing regulations in Lithuania at that time — 1637 — contain similar stipulations, forbidding the use of silver, gold and pearls on clothes. The Lithuanian regulations are, however, more elaborate (PML, pp. 68–69).¹⁶² Here may be meant either the local financial situation of the community or the situation of the Jews in Poland generally, in connection with the Cossack uprising. The Lithuanian Council reintroduced at that time the anti-luxury regulations, giving the anti-Jewish massacres as the reason for so doing (PML 102–103). In Lithuania, however, silk was apparently not forbidden until 1761 (PML 272).^{162a} Tabin = italian taffeta (Lewin, *JJLG*, IX, 395).¹⁶³ According to Lewin (*ibid.*) from polish jarmulka = skull-cap.¹⁶⁴ Sleeve.¹⁶⁵ Probably from Polish żupica = a long fur overcoat.^{165a} German: Juppe = Joppe = jacket.¹⁶⁶ Damask, atlas.

הקהלה וממקומות אחרים אסור לקנות אפי' ישנים, אך ורק מזור ובריסטיכיר^{166a} מותר לעשותן חרשים ממשי ואפי' מסמוט¹⁶⁷ וגילדין שטיק אסור אפי' מזיר ובריסטיכיר חרשים וישנים מותר. וכל מלבושים ישנים משל משי וגילדין שטיק וסמיט אסור לקנות בגדי פריצי' וערלי' כדי לעשות מה שמותר כנ"ל, חוץ מהיהודים מותר לקנות זה מזה כנ"ל.

דיא מלבושי' דיא גימכט זיין אויף פרניי היידיס וכן דיא ראפלי קרייזן^{166b} אסור לכל אדם כאיסור שעטנז ואפי' אויש צו שניידין איין שטיק מתוך המלבוש או מתוך הקרייז. ובכל הנ"ל אין חילוק בסכום ויד כל אדם שוים אפי' בני עלייה. [ת"ט]

.174

תקנות י"א אנשים ניסן ת"ל.

המעות ברדאן מבשר בקוטל הויף יחשב החציו למלוי ברדאן בגדי משי חרשים אסורים הן איבר קלייד והן אונטר קלייד . . . כל שאין הנדן שלו חמש מאות לא יעשה לעצמו פייאן שייבל¹⁶⁸ וק"ו קמיל האר¹⁶⁹. הילה^{169a} עם מרדיר¹⁷⁰ מותר דהיינו עד החציו' אויף שלעק מרדיר והחציו פיא. מי שלא יתן לסכו' זהב לא יעשה לו הילה מירקש חרש ק"ו שלא יעשה קמיל האר. כל מי שלא יתן לנדן בתו ארבעה מאות זהו' לא יעשה לבתו הילה מירקש חרשה. היטלה¹⁷¹ עם זנבת של צאביל¹⁷² מותר באופן שלא יא יוקר רק בעד עשרה זהו' . . . קרוין של חוטין לא יקנו נשי' ביוקר כי אם אמה בעד טו'¹⁷³.

.175

בתקון סעודות אונז ותקנו: על הברית מילה לא יזמין יותר כי אם לפי תיקון הערך הנזכר למטה¹⁷⁴:
מי שסכום שלו עד מה'¹⁷⁵ ולא עד בכלל יזמין כ' אנשי'.
מן מה'ג' עד ג' זהו' ולא עד בכלל יזמין כ"ה אנשי'.

^{166a} Brusttuch = a kind of decorative bib worn by women; picture in *Beth Israel Bepolin* I (1948), p. 76. ^{166b} Halskrause.

¹⁶⁷ Velvet.

¹⁶⁸ Probably a combination of the German *Feh* or *Fehin* = fur of Siberian squirrel and the Polish *szuba* = furcoat.

¹⁶⁹ Camel's hair. ^{169a} Huelle = raiment, garment. ¹⁷⁰ Marten.

¹⁷¹ Hat. ¹⁷² Sable. ¹⁷³ ט' = 15 Polish groszy.

¹⁷⁴ The permissible number of guests at a banquet is here larger than in the regulations of 1644 and 1659 (LN I, 8 ff.; II 25) or in the regulations in Lithuania of 1667 (PML, 145; cf. also p. 160). Cf. also Balaban in *JJLG*, XI, 93 ff. about Cracow.

¹⁷⁵ מ"ה גדולים = 1½ Polish Zloty.

ומן ג' זהו' עד ה' זהו' יזמין ל' אנשים.
 ומן ה' זהו' ולמעלה יזמין מ"ה אנשים.
 ועל החתונה יסיפו על כל הסך חמשה אנשי'.
 וכל הנ"ל לבר ארחי' ואנשי' שאינם הולכי' על הסעודי'; ומ"ו אב"ד¹⁷⁶ אינו
 בכלל המנין.
 והחזוני' ושמשו' ושאר שועברין¹⁷⁷ בכלל המנין. [ת"ל]

.176

לכלה לא יתן לסיועת שלהם רק כאשר רשום בפנקס הקהל יצ"ו, רהיינו
 עשרה זהב פו'^{177a} עם הגבאים. גם הרשות נתונה לילך עם הקלפי חוזר חלילה
 במחנה העברים בכל בתי ישראל לסיועת הכלה פעם אחת כנהוג. זה לא יתנו רק
 לכלה שיש לה עירונות פה קהילתנו ודווקא כת אנשים יחזרו לגבות פעם א' ולא
 נשים... [שפ"ח]

.177

תקונים שעשו הקהל יצו בצירוף גבאים יצו באלול ת"א לפ"ק.

עני שנוטל קצבה ויש לו בית יעמוד על הדיינים אם ליתן קצבה לעני ההוא.
 והנה הגם שיעלה המוסכם ליתן לו קצבה, מ"מ יעמוד ע"פ הדיינים אם לחזור
 ולגבות מביתו אחר מותו.
 מהיום לא יתנו הגבאים כבוד ברגלים רק על פי הקהל יצ"ו יתחלק הכבוד.
 עץ בהקדש להסקה מרבים בהוצאה ואינם מרדקקים רק קונים מה שרוצים מכיס
 הגבאים, בכך עלה המוסכם מהיום לפשר עם כ"א על העץ. ועל פשרה הלז נתברר
 האלופים מהקהל יצ"ו, כהר"ר יוסמן¹⁷⁸ וכהר"ר שלמה ר"א¹⁷⁹ וכהר"ר בער סל¹⁸⁰
 ומתוך הגבאים, כהר"ר איזיק ר"ז ס"ל וכהר"ר בער ר' יואלש¹⁸¹ וכהר"ר נפתלי
 הכהן יעמדו הדבר על תלה.
 הגבאים אל יתנו כלום למלבוש ערומים רק הקהל יצ"ו יתנו לאשר ישר בעיניהם.

¹⁷⁶ ומורנו ורבנו אב בית דין ¹⁷⁶.

¹⁷⁷ Employees of the community. Above No. 130; cf. Halperin in *Leshoneinu*, XV, 195-196.

^{177a} In Lithuania a poor bride was given 25 Zloty (PML, 32).

¹⁷⁸ May be identical with that mentioned in doc. 86, 211.

¹⁷⁹ May be identical with מארפטישק; cf. doc. 79, 155, 234, 264.

¹⁸⁰ ישכר בער ב"ר אברהם הלוי may be identical with בער סג"ל; below note 247.

¹⁸¹ Cf. LN I, 10; Halperin 76.

הנבאים לא יתנו כלום רק הקהל יצ'ו או הקהל יצ'ו יתנו לנבאים מאה וחמשים זהו' מידי שנה בשנה והם יחלקו הסיועה לעניים לדירה.

.178

מיעוט הוצאות

כיבוד שהיו הקהל מכבדי' עניים ברגלי' ובמועדי' ע"י הנבאי' יהיה בטל. הוספה על נדרות ת"ת בשלשה רגלי'. מהיום והלאה אל יוסיפו הקהל על מעות ת"ת^{181a} ברגלים או על מעות מלביש ערומי' רק יעשו החלוקה לפי ערך הרמי' הנמצא בידם אם רב אם מעט יהיה. שכירות של כמר חיים חזן¹⁸² יהיה ארבעים זהו' לשנה ולא יותר. הוצאות כשרים יהיה כמבואר בפנקס הקהל... והכשרי' אל יתנו קוויטין¹⁸³ למוכרי יין ומוכרי מי דבש גם לא יתנו לשמשי' ולשומרי' בכלל ובפרט קוויטין. לשמאים של מעלה ושל מטה אל יתנו הקהל כלום להוצאו', כאשר התנהגו עד היום הזה שניתן להם חמשה ר"ט, ומהיום' נתינה זו בטל ולא יזכר ולא יפקד. הוצאות הרחיים בפסח אל יתנו הקהל כלום לזה^{183a}. מה שנהגו מקדמוני' שהיו נותנין לכלות משרתות חוץ לקהלתינו חמשה זהו' פו' לכל אחת ואחת גם כתב אום גי'ן¹⁸⁴ מהיום יהא בטל, אך ורק הבתולות מארץ מרחקים ממדינת אשכנז¹⁸⁵ הרשות לפ"ה בצירף הסכמת עור פרנס אחר ליתן להם אום גין רווקא ע"י אנשי'. העשרה זהו' שנותני' הקהל סיועה לכלה בת בני קהלתינו¹⁸⁶ מהיום מי שיתבע סיוע זו לא יתן לו, כי אם במוסכם רוב הקהל. ושני אום גין הרשות לפ"ה ליתן לבנות קהלתינו ורווקא ע"י אנשי' [ת'ו']

^{181a} In 1638 the donations amounted to 492.20 Polish Zloty and the addition from the community chest to 200 Zloty (out of a budget of 32,358.10 Zl.; above No. 138).

¹⁸² In 1638 the salary of the cantor Hayim was 120 Zloty; above 138.

¹⁸³ Kwit = receipt, order, bill.

^{183a} According to the budget of 1638 the community contributed to this 100 Zloty and a year later it was decided that the administration should pay half of the expenses incurred (doc. 138, 354).

¹⁸⁴ Cf. LL 82-83 about help to the refugees from Germany.

¹⁸⁵ Cf. LL 82-83 about help to the refugees from Germany. The young refugees with whom the Lithuanian Council dealt in 1639 were apparently also from Germany; PML 73.

¹⁸⁶ Doc. 176.

כ. חינוך וסיוע (Education and Relief)

.179

עלה במוסכם כל הקהל יצ'ו עם הצירוף ובראשיתו הגאון אב"ד¹⁸⁷ יצ'ו, שהגאון אב"ד יצ'ו... גבאי ת"ת ושני נבחרים מהקהל יצ'ו ישבו קודם ר"ח ניסן ויבחרו איזה מלמד לב"ה [ויילמד] בחמירות עם הנערים כדי שלא תשחכח תורה מישראל. וכתבנו זאת בפנקס הקהלה) יצ'ו למען יהי' למשמרת. ה'ו' י' ג', כ"ז חשון תל"ז לפ"ק.

.180

האלופי' כהר"ד געץ רימ"ש וה"ר קלמן ח' רה"ב חתמו ש"ח כסף מאה וחמשים ז' וז"ת¹⁸⁸ קודם ר"ח חשון תמ"ב לפק עבדו האלופי' הקהל יצ'ו ועל הקהל יצ'ו מחויבי' לפרות את הש"ח הנ"ל כשיגיע ז"ת כנ"ל. יום ב' ר"ח חמז דהאי שזא אמ"ת לפק.

ואותו ש"ח ניתן להאלוף מהר"ר שמואל צורף סגל¹⁸⁹ בהלוואה לסיועו להדפיס ספרי' האלופי' קהל יצ'ו שלמו את סך החוב הנ"ל וע"ז קיבלו הקהל יצ'ו חמשי' ספרי' כל אחד בעד שני ז' סך מאה ז', נמצא נ"ח¹⁹⁰ חמשים ז'.

.181

בהתאסף ראשי עם יחד וצירפו אליהם עד שהיה עדה שלמה והנה על פי הרוב עלתה ההסכמה, שלא יבררו ריש מתיבתא פה קהילתנו שום בן עיר^{190a}.

היום יום ג', י"ט סיון שפ"ח לפ"ק.
נאו' יעקב ממע צבי¹⁹¹, ונאום צבי הירש¹⁹², ונאו' יודא ליב¹⁹³ מקראקא, ונאו' אלי' בלין¹⁹⁴.

¹⁸⁷ At that time the rabbi was אברהם בן יצחק (MGWJ, XIV, 88–92; LN I, 16; LL 31 and *pass*; Halperin 143 and *pass*; PML, 229; below doc. 364).

¹⁸⁸ זמן תשלום.

¹⁸⁹ מצרף לכסף author of שמואל סג"ל בן יוסף (העלער) צורף¹⁸⁹; Lewin *JJLG*, IX, 411; below doc. 207, 217, 272, 280, 342. It may even be that this support was to enable him to publish his own book which appeared in 1681.

¹⁹⁰ נשאר חייב.

^{190a} At one time (1621) an effort was made to combine the office of head of the *Yeshivah* with that of rabbi (Bloch in *Kaufmann Gedenkschrift*, p. 320).

¹⁹¹ LL 71; above 151, below 219, 221, 234, 385.

¹⁹² LL 71; above Nos. 57, 86, 89, 98, 136; below 254, 266, 355, 367.

¹⁹³ Probably ישראל ליב בן ישראל מקראקא; above 16; below 244, 265, 285, 301, 341; apparently identical with Lejb Krakowczyk (Koczy XIII, 227).

¹⁹⁴ אלי' בן שלמה בלין; above Nos. 16, 120; LL 53, 57, 72, 80, 83; below 214, 219, 234, 254, 265, 385.

.182

בהתאסף ראשי עם... עלתה בהסכמה... איזה בעל הבית או בחור שבא
הנה ללמוד און זאגט זיך אן אצל המאור הגדול אב"ד ור"מ¹⁹⁵ הגאון מוהר"ר חיים¹⁹⁶
נר"ו אין לו רשות לילך ללמוד בישיבה אחרת פה...
יום ג', כ"ו אלול שצ"א לפק.

.183

לכבוד השי"ת ותורתו הקדושה נרבה רוחו ואומץ לב חכם האלוף כמהר"ר ל
יצ"ו לבית המדרש הבית החורף¹⁹⁷ הגדולה למטה על הארץ בבית אבנים שלו עם
חדר הקי"ך¹⁹⁸ הסמוך לבית החורף הנ"ל וכיפה¹⁹⁹ אחת אצל הדרגא²⁰⁰ וחדר קטן
לבית החיצון בחצר אצל השני חדרים קטנים של ר' נתן בודק, את זה הקדיש
האלוף כמהר"ר לעכשיו לכשיגיע שעה אחת קודם מיתתו. ובבית החורף הנ"ל
ילמדו יום יום תמידין כסדרן וכהלכתן שנים או שלשה מלמדי תינוקות דווקא עם
נערים עניים שאין ידם משנת לשלם שכר לימוד. וילמדו עם נערים מקרא משנה
תלמוד וחוט המשולש לא יתק ולא יתבטל, והמלמדים לא ידורו בבית הנ"ל דירת
קבע רק מלמד אחר. ולא יהיה כח ביד שום קהל ושום אדם שבעולם לבטל ענין
זה, רק יהיה תמיד בית וועד מקום אשר משם תצא תורה כנ"ל עד ביאת משיחינו.
וכל המשנה ידו על התחנתו ומועיל בהקדש.
עוד התגרב האלוף כמהר"ר מהיום לכשיגיע שעה א[ח]ת קודם מיתתו אלף
זהו' פו' מזומני' למסור ליד הקהל יצ"ו ויהיו עולמית ביד הקהל ליתן מהן מידי
שנה בשנה מאתים זהו' שכירות מלמדים הנ"ל, דהיינו מאה זהו' פו' בכל חצי
שנה.
נעשה היום יום ה' פ"ה כסליו שצטית לפק והכל שריר וקיים. נאם יוסף
יחל במוהר"ר מררכי סופר ושמש וצלה"ה פק"ק פונא. היו' יום ר', י"ט אדר ת"ג
לפק²⁰⁰.

¹⁹⁵ The rabbi was obliged to maintain a *Yeshivah* (LL 75); cf. also note 190a. This document seems to be an addition to the contract with the rabbi published by Lewin (LL 74–76).

¹⁹⁶ Perles *MGWJ*, 1865, 90; LL *pass*; Halperin, 33; above 5, below 269, 337, 374.

¹⁹⁷ About the explanation of the חורף cf. now Halperin in *Leshoneinu*, XV, 191–193.

¹⁹⁸ Kitchen.

¹⁹⁹ Store or store-house (Halperin, *op. cit.*, 194–195).

^{199a} Meant probably: step or steps.

²⁰⁰ Donations and trust funds for furthering education are mentioned in PML 221 ff.

.184

היום יום ג', ב' למנחם תב"ל נתן הנעלה כמר מרדכי מאניש יצ"ו ליד הקהל יצ"ו ממרן על כמר צבי הירש בן האלוף הפרנס כהר"ר משה לוי כץ בסך חמשה ושבעים זהו' פו' קרן וריוח שמונה זהו' ז' פ"פ 201 ר"ח אלול תב"ל ועוד שני הנריי' 202 זהו' טז' ג' [ט"ז גדולים] מוזמן. ואלו המעות היו אצלו ממעות צדקה שהונבה בלי פסק בעת שהחזיקו שם היריד²⁰³, וכל הימים שהיה אצלו נתן לכל כלה שיש לה עירנות אתנו ק"ק פחנן זהוב פו' וכן יעשה מכאן ולהבא ברצון הקהל יצ"ו. וכך אמר הנעלה כמר מרדכי מאנש הנ"ל וביקש פני הקהל, באם שיתן השי"ת שנים. כחקונן ויתקנו הדרכים ויסע ללייפסק בעצמו אזי יחזור לו הקרן אשר יהיה בימים ההם, בכך יעמוד על הקהל יצ"ו.

.185

A. ואלו הן ג' מאות הקרשת עולמית עד כי יבא שילה לחלק הריוח לעניים קרובי' ושאר עניים ר' משה פינסקר וקויפמן ור' רוד חתנו מלונטשיץ²⁰⁴ שלש מאות זהו' ליריד כסליו ת' לפק.

העתקתי אות באות מגוף הכתב כתיבת ידו של האלוף הגאון מוהר"ר יצחק סג"ל²⁰⁵ אב"ד דק"ק לונטשיץ, נא' יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש דק"ק פחנן.

B. מסך ג' מאות זהו' הנ"ל יצא עפ"י פסק ב"ד הגדול ביריד גנין אלול ת"א ל' לתת מזה מאה זהו' פול' להדלקת נרות לשנה לנשמת הגאון מוהר"ר ס"ל²⁰⁶ הנ"ל, וביריד גנין אייר ת"ב ל' זכו בד"ן האלופי' מנהיגי ק"ק לונטשיץ לתת חמשים זהו' לחלוקת עניי ק"ק לונטשיץ²⁰⁷. מהרי"ח, נשאר מאה חמשים זהו', קבלנו ממרן על ר' חיים פרץ²⁰⁸ מאה וחמשים זהו' פו' קרן וריוח. י"ג זהו', ז"ת בר"ח אלול ת"ב ל'.

²⁰¹ זמן פרעון.

²⁰² Hungarian florin. In that period one Hungarian florin amounted to about 5½ Polish Zloty.

²⁰³ May be meant from fines collected at fairs (cf. PML 197) or from charity funds which were collected at fairs.

²⁰⁴ Łęczyce.

²⁰⁵ LL 81. The entry published there seems to be a summary of our documents. על דבר עובון אבד"ק לונשיץ ר' יצחק סג"ל אשר הניח אחריו שלש מאות זהבים והרוחים יהיו לטובת קרוביו הכריע הבית דין הגדול ביריד גנין אלול ת"א אשר רוחים מן מאה זהבים יהיו להדלקת נר לזכרון נשמת ר' יצחק. ביריד גנין ת"ב פרנסי לונשיץ השינו אשר רוחים מן חמשים זהבים ויתנו לעניי קהלתם.

²⁰⁶ ר' יצחק סג"ל.

²⁰⁷ A part of this document is published in LL 81.

²⁰⁸ May be identical with אברהם ב"ר אברהם חתן פרץ בר' אברהם mentioned in doc. 252.

ל. סווערזעניץ, קהלה—סניף (Branch Community Schwersenz)

.186

ר' מרדכי ר' מעלש התקשר בת²⁰⁹ בפועל וכל תוקף הקהל יצ'ו שכל אימת שירצו הקהל שבנו הר"ר משה יעקור דירתו עם אשתו וביתו מק"ק סווערזעניץ מחויב הוא להוציאו משם . . . ובאופן ותנאי זה הרשו לו הקהל לגור בסווערזעניץ. יום א', י"ט טבת תמ"ל.

.187

זאת לפנים בישראל תקנה עצומה בקהלתינו לחוק ולא יעבור לוותר שלישי מכל הסכומות לאנשי ק"ק סווערזעניץ לאותן הנותנים לסכום מזהו' ולמטה ושני שלישים מאותן אנשים הנ"ל יוגבה בק"ק סווערזעניץ לצורך הוצאות קהילתם. והן היום במושב זקני עם כל העדה יצ'ו ראו שרוב מאותן אנשים הנותני' מזהו' ולמטה חייבים עדיין כמה וכמה סכומות ולא נתנו כלום בכמה שנים ומנהיגי ק"ק סווערזעניץ באו הנה בכל עת ובכל שעה ומפצירים עזר וסיוע מאתנו לזעלניר²¹⁰ ושאר דברים ואינם חפצים לגבות מאומה בקהלתם מאותן אנשים הנ"ל כפי התקנה רק מטילים עצמם על הקהל קהלתינו; ובראותם זאת עלתה בהסכמ' שהתקנה הנ"ל היא בחוקפה ובגבורתה ובכל פעם שיגבה פה בקהלתינו איזה סכומ' מחוייב השמש [ב]סווערזעניץ [לגבות גם] כן תכף בסווערזעניץ מאותן אנשים הסכומות פחות שלישי, דהיינו באם שיגבה פה ששה סכומ' יגבה השמש שם מאנשי' הנ"ל ארבע סכומ', וכן תמיד יגבה שם פחות שלישי לפי ערך סכומות שיגבה בכאן. והסכומ' אלה מאותן אנשי' יחויקו בידם לצורך הוצאו' ק"ק הנ"ל.

נעשה זאת היום, ביום אסרו חג של שבועות שפ"ט.

גם בעצם היום הזה הנ"ל [עלתה ההסכמה] שאנשי ק"ק סווערזעניץ לא יעשו סכום לאנשי קהילתם אם לא בצירוף שני מנהיגי' מקהלתינו, אשר יהא ניתן להם מהקהל פחנ' יצ'ו בכל שנה ושנ' לעשות הסכום.

.188

מאי דהוית מומן הקרמון תקנה עצומה לוותר שלישי נגד בעלי סווערזעניץ, היינו כשיגבה פה אתנו עשרים סכומ' אוי לא יהא גובה מאותן אנשי' מזהוהו ולמטה רק חמשה עשר סכומ' כאשר הכל רשום בפנקס הלז, גם נתקנה כל אימת שיגבה מנהיגי סווערזעניץ סכומ' מחוייבי' אותן אנשי' הנותני' סכומ' פה הלום לתת שני זהו' לכל סכום וסכום לק"ק סווערזעניץ, אותם תקנות החזקנום וקיימנום מחדש היום

²⁰⁹ בתקיעת כף.

²¹⁰ =soldiers, amounts paid for maintenance of the Polish army; cf. also PML, 41.

הזה בהתאסף כל העדה יצ'ו להיות כיתר בל ימוט לעולם. ואותן אנשי בעלי סכומי הנ'ל מחויבי לתת שני זהו לכל סכום וסכום לק'ק סווערזעניץ, הן סכומי שעברו כבר, הן הסכומי העתידין להיות יתנו כנ"ל. נעשה יום א', כ' תמוז שצ"א.

.189

בהתאסף ראשים וטובים וקהל כל העדה קרושה איש מהן לא נעדר עלתה במוסכם כולהם, מה שיעלה המוסכם מהקהל הן בעצמם יעשו הקהל ההסכמה או שיעשו ההסכמה בצירוף מנהיגי ק'ק סווערזעניץ מה שיחוייבו ק'ק סווערזעניץ ליתן סכומי לתנינת ק'ק פחונן ומכש"כ גלגלות²¹¹, אוי על הפרנסים דק'ק סווערזעניץ לעמוד על המשמר בכל כוחם לגבות כל הגביות מבני ק'ק סווערזעניץ ולהעמיס עליהם כל הכפיות וכל הנגישות מה שהפה יוכל לרבר כמו פרנס דק'ק פחנן להוציא כל הגביות. ואם המצא ימצא שאיזה פרנס דק'ק יתעצל ויתרשל בהגביות השייכין לפחנן אוי על פרנסים] דק'ק'ס לשלם אותם הגביות מכיסם כי כשורא לצלמי, גם הרשות להקהל לתפוס איזה יחיד בעד רבי' אם יתרשלו הפרנסים ואותו יחיד יחזור לגבות מפרנסים'.
יום א', ר"ח שבת ת"א ל'.

.190

תקון הקדום שנחקן על אנשי ק'ק סווערזעניץ שמחוייבי ליתן סכום לפחנן מן ד'212 וחצי, והנה הקהלה הנ'ל הציעו לפני הקהל שהכבדה זו עליהם יותר מראי גדול מנשוא, ובכן היום הקילו עליהם המשא, דהיינו עד זהו ועד בכלל מחוייבי ליתן בשנה זו כל הסכום לפחנן וינוכה להם הסכומי מה שנבו בק'ק סווערזעניץ בשנה זו, דהיינו עד אייר ת"א ל' ומן זהוב ועד חצי זהוב ועד בכלל וויתרו להם הקהל שליש והמתיר מחוייבי ליתן לפחנן, ומן ט'212 ולמטה פטור. ותקון זה יהיה לשנה זו ולהבא יציעו דבריהם לפני לב'א²¹³; ולשעבר, מה שחייבי קודם שנה זו, יעמוד על הקהל.
נעשה פסח ת"א ל'.

.191

הקהל יצ'ו השכירו השענוק²¹⁴ של מכירת השיכר דק'ק סווערזעניץ לכמר הירש בן ר' יוסף קאלשר על שנה תמימה, דהיינו מאייר שצט"ח עד אייר ת"ו לפ"ק; ועל שלא יתחייב ושלא יניע שום חיזק מן כמר הירש מחמת השיכר הניח

²¹¹ Head tax. ²¹² ט"ו גדולים; ד' גדולים.

²¹³ = the quorum of the community council (Cf. also Halperin, 544). ל"ב אנשים

²¹⁴ The right to retail beer.

ביד הקהל ממרן בסך מאה זהו' פו' על כמר הירש קראקוור לסלק מזה כל ההזיקו'.
נעשה אייר שצטי'ת לפ'ק.

.192

הקהל יצ'ו נתנו האורנדא^{214a} של מכירת השיכר בק"ק סווערזעניץ מה שמביאים ממקומות אחרים לכמר משה בן הר"ר אהרן חייט ז"ל על שנה חמימה, שהוא ימכור השיכר דאתי מעלמא ושום אינש אל ימחא בידו. והנעלה כהר"ר יוסף בן כמר הירש קראקוור²¹⁵ נעשה ע"ק^{215a} בעד שכל ההזיקו' הקלקולי' שיגיע ויבא ממכירת שיכר הנ"ל בכל זמן שימכור כמר משה הכל יפצה ויסלק מכיסו ועל הוצאתו כי כשורי לצלמי'.
לזכות ולראי' להקהל הובא לפנקס, היו' יו' א', י"ג סיון ת"ו.

.193

תקנות ק"ק סווערזעניץ אייר תי"א ל' שנעשה עם הסכמת הגאון האב"ד²¹⁶ ושני דיניני' יצ'ו והאלופים ראשים ומנהיגים דק"ק סווערזעניץ היו פה ק"ק פחנן ועמרו לפני הראשים והשופטי' הנ"ל בידם הרשאה והרמנא מכל הקהלה דקק"ס²¹⁷ יצ'ו ונתקשרו בכל תוקף לאשר ולקיים את כל הכתוב עליהם ועל כל הנלוים אליהם בכח הרשאה כנ"ל ואל יפול דבר ארצ'.
היה זה יום א', שני ימים לחדש אייר תי"ו יר"ד אלף לפק.

.194

הנעלה כהר"ר זעליגמן אשכנזי מק"ק סווערזעניץ בנה מכיסו בית השחיטה בק"ק סווערזעניץ, אשר שם ישחוט את בהמתם הקצב' דק"ק הנ"ל. והנה לפי בקשתו הגונה והראוייה שהציע הנעלה כהר"ר זעליגמן הנ"ל לפני הקהל יצ'ו ומדעת ורצון ובקשת הקצבים מק"ק הנ"ל עשו לו הקהל הכנסה על שלש שנים רצופי', דהיינו שיתנו לו שלשה גרו' פו' מכל בהמה גסה ושפ' מכל בהמה דקה ואחר כלות השלש שנים הנ"ל יפקחו הקהל...
הקצב' דק"ק הנ"ל מחוייבים לשחוט את בהמתם דווקא בבית השחיטה הנ"ל ולא בביתם ולא על הרחוב ויהיה על קוויט'ן של הר"ר זעליגמן...
היה זה יום ה', ז' טבת ת"ה ל'.

^{214a} Arenda = lease, farming out.

²¹⁵ Apparently identical with that mentioned in the preceding document.

^{215a} ערב קבלן.

²¹⁶ At that time was rabbi of Poznań הורוויץ (MGWJ, 1865, p. 91).

²¹⁷ דקהלה קדושה סווערזעניץ.

.195

- A. עלתה בהסכמת הקהל יצ'ו לפי הזמן ולפי מה שהשעה צריכה לכך ששום סווערזעניץ לא יבוא הלום להסתפח בנחלתינו פה אתנו בשנה זו עד גמירא ואח"כ יפקחו בזה בסוף שנה, אם להתיר להם אם לאו. [ש"צ]
- B. במותב זקני עם כל העדה הקדושה יצ'ו עלה המוסכם שבני ק"ק סווערזעניץ יצ'ו לא יבאו הנה להסתפח בנחלתנו פה אתנו משך חצי שנה מהיום... יום ב', כ"ו ניסן וישועה לפ"ק. [שצ"ו]

.196

קצבים יהודים מק"ק סווערזעניץ מוכרים בשר פה אתנו בכל אות נפשם הטוב, פעמים ברחוב היהודים ולפעמים בקוטל הויף בחנות שמוכרין שם קצבים מבני קהלתינו. והנה צעקת הקצבים אשר ישנו! פה אתנו גדלה עד לשמים באומרם לאמר על מה ולמה יהיה להם יתר שאת עצום ממנו אשר נחנו יושבים איש תחתיו בקוטל הויף. והנה על פי הרברי' והאמת עלתה ההסכמה מקהלא קדישא יצ'ו, שיטלו הברירה אחד משני דרכים אלו קודם שבת הסמוך, או שימכרו תמיד עולמית בחוצות ואו לא יהיו רשאין למכור בקוטל הויף, או שימכרו בקוטל הויף ואו לא יהיו רשאין למכור בחוצות רק תמיד בקוטל הויף ובוזה יהיו כחד מנו, שיהייבו להשכיר להם מקום למכירת בשר כחד מקצבי קהלתינו, ואיזה דרך ישכון אור שיבררו להם כן יקום עולמית ואל ישנו תפקידם. שוב שנית עלתה במוסכם פה אחד שאותן קצבים המביאים בשר הלום לפחנ' המה יתנו מכס מהן לתוך הקהל פחנ', כאשר שקצבי קהלתנו נותנין מבהמה גסה ודקה כך יתנו גם המה, ומאותן בהמות שיביאו הנה לא יתנו מהן בק"ק סווערזעניץ שום מה ומנהיגי סווערזעניץ לא יקחו מהן מאותן שיליכו לפחנ' ולא יעמיסו שום עונש וכפיה על קצבים מק"ק סווערזעניץ בגלל הרבר הזה.

נעשה ונגמר היום יום א, ט"ב לחדש סיון שצ"ו לפק.

[Addition] הנ"ל בענין נתבטל על פי רוב הקהל ונמחק בהסכמת הקהל.

.197

קצבים דק"ק סווערזעניץ יתנו מכס מבהמה גסה ארבעה עשר גדולי' 218 לקהל פחנן מכל בהמה לקצבה סווערזעניץ כל שבוע וחמשה גדולים יקחו מכל בהמה גסה הקהל דק"ק סווערזעניץ להוצאה הקהלה יצ'ו, ומבהמה דקה יתנו ג'ג, מזה שני חלקים לקהל פחנן ושליש לקהל סווערזעניץ לצורך הוצאתם. [ת"א]

²¹⁸ The butchers in Schwersenz appeared to have paid less tax than those in Poznań; cf. doc. 359-360.

.198

הנה באו אנשי ק"ק סווערזענץ בקובלנ' רבא לפני הקהל יצ'ו אשר יש לחוש שלא ינותן הבתים של היהודי' שעל השוק לידי הערלי' כי באו כמה ערלי' לבנות הבתי', אשר ע"כ עלתה בהסכמת הקהל יצ'ו לבנות עכ"פ²¹⁹ ארבעה בתי' על השוק, רהיינו שני בתי' בשורה אחת ועוד שני בתי' בשורה שנית ולזה יתנו הקהל יצ'ו ת"ק ז' עם סיועת יחירי סגולה אנשי קהילתינו ואנשי ק"ק סווערזענץ יתנו ר"ן ז'. האלוף מוהרר משה רופ' התגרב לבנות הבית שבקרן זווית וליתן מכיסו אף גם ק"ן זהו' והקהל יצ'ו יתנו לו מאה ז' והאלוף הר"ר אברם פרנס²²⁰ התגרב לבנות הבית שמצד הבית של ר"מ הנל ויתנו לו הקהל יצ'ו ג"כ מאה זהו' ומאה ז' יתן מכיסו ס"ה ת"ן זהו', והאלוף מוהר"ר וואלף ס"א יבנה בית אחת ויתן מכיסו ג' ז' והקהל סווערזענץ יתנו לו ק"ן ז' נשאר מאה ז' לצורך בנין בית רביעי'. והבתי' הנ"ל יחזיקו הבעלי' בעלי הבית שני שני' רצופי' מר"ח חשון תנ"ד, ואחר כלות שני שנים ישלמו הבעלי' להקהל יצ'ו את המעות השייך להם אשר נתנו להבנין כפי אשר יתפשרו עם הקהל יצ'ו אודות הזמני' אשר יותן להם. היה היום יו' א', י"ט אדר תכ"ד, בנימן אשכנזי²²¹...

.199

הנעלה כהר"ר זלמן חזן מק"ק סווערזענץ גרבה לבו לילך וליסע לארץ הקדושה עם אשת מרת מינדל בת כהר"ר משה ז"ל, ועי' עשאו שניהם ק"ס כתחזיל בשבועה חמורה, אך באם שח'ו ימות אחד מהם בדרך ולא יזכו לבא לארץ הקדושה או הוא או היא בכך מחוייב השני לילך וליסע והמעות יקח עמו... נעשה יום ג', כ"ד תמוז תכ"ב ל'. נאם אליעזר כץ שמש²²².

מ. חזקה (Hāzakah)

.200

הקהל ועדה יצ'ו השכירו להנעלה כה"ר שבתי צורף על שלש שנים רצופים, מן חשון שצ"ה עד חשון שצ"ח, את חזקת המרתף וחדר אחד מהחדרי' הבנויי' על מרתף ההוא העומד ברחוב היהודי' בין הבית של כמר דוד ב"ר נפתלי סג"ל²²³

²¹⁹ על כל פנים.

²²⁰ Cf. LN, II, 27; Halperin, 116; probably identical with ראש אברהם חתן below doc. 240, 280, 345; cf. also note 302.

²²¹ Probably אשכנזי רייכנבכר בניטן בן ברוך below doc. 216, 272.

²²² Doc. 25, 26, 47, 343; cf. note 405.

²²³ May be identical with that mentioned in doc. 166.

ובין הבית של ברוך הרופא²²⁴, דהיינו כהר"ר שבתי יתן שכירות להקהל יצ"ו מן המרתף הנ"ל עשרים זהו פו' מדי שנה בשנה, ומן החרד הנ"ל יתן שכירות כאשר יתנו אחרים מן שאר חדרים שהם אצל חדר הנ"ל כך יתן הוא גם הוא מחדרו. והרשות להר' שבתי לעשות מלאכתו במרתף הנ"ל התכת כסף ולשרוף שיד וושיר^{224a} ולעשות בכל מלאכה השייך למלאכתו. [שצ"ה]

.201

להעלות לזכרון תמיד לפני אלופי קציני ראשי אלופי עיני העדה ומגדיני הקהל יצ"ו לכל זמן ועת לכל חפץ יזכרו ויפקדו על אודות בית הגוי פייעלוק הסמוך לרחוב יהודי, אשר חדשים מקרוב בא האלוף מהר"ר ליזר סג"ל²²⁵ חתן מהר"ר הירץ רא"ד^{225a} ז"ל וקבע דירתו בבית הגוי הנ"ל, ובטרם נשתקע התרו בו האלופי' הקהל יצ"ו במהר"ל סג"ל הנ"ל ע"פ שני שמי בה"כ דקהלתינו, שלא יעלה על מחשבתו מחשבה זרה להחזיק בשום זכות וחוקה בבית הנ"ל בעולם, כי חוקת הבית כולו הנ"ל שייך להאלופי' הקהל יצ"ו מאז ומקדם . . .

ונכתב בספר הזכרונות דברי הימי' היום יו' ב' אלול חת"ם לפק.

ואלה מוסיף על הראשונים, שגם הבית של אבני' מה שהוא על אותו החרד על הארץ שכמ' זלמן לב"ן עושה בו מלאכתו ברחוב ברוניש, אשר אצל הפליץ הפנוי, בכך חוקת הבית שעל גבי חדר הנ"ל היא חוקה גמורה של האלופי' הקהל יצ"ו הבית החורף עם כל החדרים והזכויות שייכין לו. רק כמ' גרשון קינר²²⁶ היה לו איזה טענה על החוקה הנ"ל וחכף סילקו האלופי' הקהל את כמר גרשון הנ"ל מכל וכל במיטב כסף . . .

היו' יו' . . . בחשרי מט"ת לפק.

.202

בהתאסף יחד אלופי קציני ורחני העדה נמנו ונמרו ועלה במוסכם גמור להיות חק ולא יעבור כתוב, שברבר הטארנאווי²²⁷ מה שפארואוויור²²⁸ מן הארון הגדול וואייודי משכיר בכל שנה ושנה במשך זמן יהני, עלה במוסכם ששום אדם יהי' מי שיהי' אל ימלאו לבו לשכור את הטארנאווי מן הארון הגדול וואייודי הנ"ל, כי הטארנאווי שייך להאלופי' הקציני' הקהל ובידם לשכור אותו לכל מי שירצה . . . היו' יו' ב', יא תמו ת"ם לפק.

²²⁴ May be identical with the "barber" (אומן) Baruch mentioned LN, II, 18.

^{224a} Scheidewasser = aquafortis, nitric acid.

²²⁵ Below doc. 281.

^{225a} Probably mentioned doc. 224, 243, 279, 295.

²²⁶ Doc. 216.

²²⁷ Targowe = Market taxes.

²²⁸ Podwojewoda = Underpalatin, assistant palatin.

.203

הכרזנו בבתי כנסיות בחיל כמה פעמים בחרם הגדול ששום אדם לא יעבור החוקה מן הגוי אפטיקר קוואלסקי, והקהל קימו וקבלו עליהם למחות ככל אשר היא בכוחם לעשות לבטל השכירות ולהטיל גודא רבה²²⁰ על האיש שהוא בחרפות וביישים, וע"כ החרטנו בחרט למען יעמוד ימים רבים. הכרו נתחדש מחדש בחודש תמוז תמ"א, והנה כאשר ששמענו שכבר נעשה איזה מעשה ונכתוב קונטראקט [ט] והנה בטלנו אותו הקונטרקט והוא כחרס הנשבר ושום אדם לא יוכל למעון חוקה עבור שנעשה קונטראקט, והפרנס החדש מחויב להוציא הקונטראקט מיד אותו איש שנעשה הקונטרקט. החוקה אסור איסור עולם רק הוא ביד הקהל החוקה שייך להקהל.
ר"ח חשון תמ"ג.

.204

להכתב זאת בזכרון שהאלופי' וקציני' הקהל יצ'ו קנו מן כמר יונתן ר"ן את כל זכות וחוקה, מה שהיו לו מעולם ושנים קדמוניות בחוקה של בית הגוי קאוולסקי ולא השאיר לעצמו ולא ליורשיו אחריו שום זכות וחוקה בעולם בכל החוקה הנ"ל . . . היו' יו' ה', ר"ח כסליו תמ"חית לפק.

.205

ע"ד רין ודבריי' שתבע כמ' יוסף חגי' את כמ' שלמה בר יעקב אורות חוקת המרתף בבית הצורף אונגרכין שקנה מן האפוטרופסי' של היתומה בת כמ' מנחם מענדל כמשמעו' הק"ס שבירו, מצאנו ראינו דרך פשר שנתן לו כמ' שלמה הנ"ל איזה זהובי' ועתה אין לו שום רין ודבריי' על חוקת המרתף, אך הוא לכמ' שלמה הנ"ל לברו.
לעדו' ולראיה כתבנו וחתמנו היום, יום ג', כ"א אדר ראשון שס'ו לפק.

.206

בס"ד

הנה באנו לכתוב זאת וזכרון בספר ברבר מכירת חזקות הכיפה שהיה שייך מקדם לכמר יאקב²²⁹ פעריל רייס ז"ל בבית הגוי וואלף חייט, וכהיום מכר חזקות הכיפה הנ"ל כמר שבתי מגריץ²³⁰ להאלוף כהרר משה אחי', ולקחו אלופי קהל

²²⁹ excommunication; from גוד = גודא רבא

^{229a} It is doubtful whether this is identical with יאקב רייס mentioned in doc. 10, but more likely with that of doc. 65.

²³⁰ Polish: Grodzisko, German: Graetz; cf. also LN, II, 10–11.

יצ'ו ממרנות בסך קצ"ד זו' דמי שכירות כיפה הנ"ל, דהיינו ממרן א' מסך צ' זהו' היה ז"ת בר"ח חשון תל"ט לפק וא' מסך נ"ב זו' היה ז"ת בר"ח שבט תל"ט וא' מסך נ"ב זהו' ז"ת בר"ח אייר תל"ט ונמכרו במומנ' בסך קמ"ב זהו' נעשה היום, יום ה' י"ג אייר תל"ח לפק.

.207

בעצם היום הזה בא לפנינו הנעלה כהר"ר נחמי' ברא"ב²³¹ והציע דבריו לפנינו באמרו, שקנה לחלוטין ולצמיתות עלמי' כל הכיפות והחררי' ובתי חורף והקמרין והמרתופי' אשר הם בבית הגוי שסיקוויץ מלבר הכיפה, שמשמש בו עכשיו הנעלה כהרר יודא רופא²³² שפתחו של אותו הכיפה פתחה לתוך הבית, והכיפה השני שמשמש בו הנעלה כהרר זעלינג²³³ בן יאקב²³⁴ פקשיר אשר פתחו פתוח לרחוב הגוי'; וזלת זה קנה כהר"ר נחמי' הנ"ל הכל כאשר לכל החררי' והכיפות והמרתופי' והחררי', הן שבתוך הבית והן החררי' אשר המה בסוף הבית וצר החצר מה שהיה שייכי' מקדמת דנא לליכט ציהרש²³⁵ את הכל כאשר לכל קנה הנ"ל לחלוטין'. ובא לפנינו והודיע להאלופי' קציני הקהל יצ'ו למען יודע לנו חתימות מטה שקנה ברשות והורמנה ולמען שאלופי' קהל יצ'ו יתנו לו כתוב וחתום למען יעמוד ימים רבים לדורות הבאים אחרינו, שלא יהא שום ערעור ולא יפצה פה ויצפצף מהקהל יצ'ו ושידי' לו [והרשות] לעשות עם כל חזקות הבית הנ"ל מה שלבו חפץ, לשכור לאחרי' ולהחזיק לעצמו ולדורו בו שם הוא או אחד מבניו ולעשות בו חניות למחיי' בכל החררי' שיהי' לבו נכון ובטוח לו ולזרעו אחריו שאלופי' הקהל יצ'ו לא ימחו שום דבר מכל הנ"ל ...

היום, יום ג' כ"ט חשון תמ"ג לפק.

נא' יחיאל מיכל²³⁶ במהר"ר נפתלי הירץ ולה"ה פ"ה, ונא' משה רוד ועלקא²³⁷ בלא"א מוהר"ר אליעזר ליפמן ז"ל היילפרין, ונא' נפתלי הירץ במהר"ר אברהם בנימן וצלה"ה מגולה מק"ק ווילנא²³⁸, ונא' יהונתן בלא"א הר"ר משה כץ ז"ל, ונא' עקיבא פרידש, ונא' שמואל צורף סג"ל, ונא' אליצפן במהר"ר אברהם משה כץ

²³¹ Probably Binsh אהרן בן ר' נחמיה בן ר' doc. 397.

²³² Probably Juedel who, in 1699, lost his citizenship and his right to practice (*JJLG*, IX, 405). May also be identical with איצק רופא doc. 386 and note 285.

²³³ Doc. 121, 243, 257.

²³⁴ Above 156, below 281; LL, 104.

²³⁵ Chandlers.

²³⁶ Also known as איכל פרנס or יחיאל איכל; LN I, 16, II, 29; LL 98; Halperin 160, 163 and *pass*; below doc. 217, 342.

²³⁷ He appears so far as known under the name יהודא ועלקי etc.; LN I, 16, II 27; Halperin 113, 116 and *pass*. below doc. 272, 296, 364.

²³⁸ Cf. doc. 353.

ז'ל; ונא' משה במהר"ר חיים בלאך, ונא' מנחם מענדל בהר"ר יחזקאל סג'ל ז'ל.

הועתק אות באות מגוף הכתב עם חתימות האלופי' המנהיגי' הנ"ל. כ"ד²³⁹ שמואל זנבל במהר"ר חנוך זצ"ל.

.208

בעצם היום הזה התקשר כמהר"ר הירש רופא לפני הקהל יצ"ו ותקע כפו בפועל ממש שמחויב לעקור דירתו מבית הגוי אשר הוא דר בו עכשיו ולא יהא לך פתחון פה לבקש על זאת לאמור שהוא עוסק בבנין חולת שארי התבצלות רק מחויב לעקור [מטעמים] הכמוסים עמנו, שהוא סכנה וחמירה סכנתא ע"כ אל יהא כח לשום פרנס להרחיב לו עוד זמן כי כבר התקשר שלא [יירור] אף כי יחנן. [תל"א?]

נ. מכס ומוכסנים (Tolls and Toll Collectors)

.209

מאחר שכשירי הקהל עשו תקנה שהקהל יצ"ו יעשו איזה הכנסה מהמכס שמחויקי' הקציני' הר"ר מענדל²⁴⁰ יצ"ו וכמר יודא²⁴¹ יצ"ו וכן עלה המוסכם שהר"ר מענדל ויודא יצ"ו יתנו ארבעים זהו' בכל שבוע שנה תמימה דהיינו מר"ח אייר ש"צ עד ר"ח אייר שצ"א לפק.

נאם צבי הירש יוסף כץ²⁴², ונאם ליב ר' שמעונש²⁴³, ונאם אברהם אבריל²⁴⁴, נאם יודא רופא^{244a}, נאם ליב ר' פילש, נאם יצחק אייזיק היילפרין²⁴⁵, ונאם חיים

²³⁹ כן דברי

²⁴⁰ Apparently identical with ישראל חיים פרנס בן ישראל חיים (doc. 214). According to Lewin (LL 68; LN II, 17, 42) he is identical with מענדל פלאצקער and מענדל מנחם. In Polish sources he is apparently called Jacob Mendel. He was factor of the Polish king (Koczy XIII, pp. 197 ff.). Cf. doc. 40, 75, 87, 212, 218, 244, 246, 253, 284, 339; cf. also Halperin 491.

²⁴¹ Probably identical with Jakob Juda who appears together with above Mendel in Polish records (Koczy *ibid.*); below doc. 210, 244, 265, 339; LN II, 15.

²⁴² LL 53; doc. 84, 255; cf. also note 192.

²⁴³ LL 68; doc. 16, 100, 104, 134, 211, 263, 285; identical with פרנס; doc. 40, 266.

²⁴⁴ בן חנוך אבריל; doc. 12, 92.

^{244a} Doc. 147, 211.

²⁴⁵ יצחק אייזיק בן אברהם היילפרין; doc. 38, 244, 285.

מ"י, ונאם אלחנן דילקא²⁴⁶, ונאם נתן כ"ן, ונאם יששכר בער²⁴⁷, ונאם דוד צורף²⁴⁸.

אחר הרברי' האלה לרוב הפצרתם ובקשתם התיר להם הקהל שלישי מהסך מה שמגיע על שנה תמימה.

.210

המוכסים הר"ר מענדל וכמר יודא יצ"ו מחוייב להעביר את הערל וואלסקי²⁴⁹ היושב בבית המכס שלא יהא סופר שלהם על המכס ויהא בבל ימצא בבית המכס, ובאם שיעברו על זה מחוייבים לתת קנס אלף הגר"י ולא יהא ניתן למחילה אפילו פרוטה אחת רק כל האלף הגר"י יתנו כי כשורי לצלמי ולא יועילו שום התנצלו' בעולם.

יום ב' הניל. [חול המועד של פסח ש"צ]

.211

היום יום ג' ארבע ועשרים יום לחדש טבת שנת חמשת אלפי' ושלוש מאות ותשעים ושלוש לבריאת העולם למנין שאנו מונין כאן עיר פחנן נתאספו ונתווערו האלופי' ראשים וטובי' וקהל יצ"ו וצירפו אליהם שאר יחידים סגולה מן החוץ עד שהיה העדה שלימה במספר ובמפקד איש מהם לא נעדר, נתווכחו עם האלוף כהר"ר מנחם מענדל פרנס בר ישראל חיים²⁴⁰ ולה"ה ואמרים לאמר: אנחנו נשבענו בה' אלקי ישראל אשר השבענו כשרי הקהל יצ"ו בפסח שצ"ב העבר על הרברים האלה, הרברי' הנזכרי' למטה ולא נתקיימו ושבועה מה תהא עליה. בראש אודות האלף זהו' שיתן בנין המכס משל אשתקד ואת האלף זהו' משנה זו, והשנית ברבר האשרדליש^{249a} אשר מחוייב האלוף כהר"ר מענדל להשתדל בנוסח המבואר בפנקס הכשרים יצ"ו ומחחר על כך שנה אחר שנה, והשלישית להוריד ממינוי' את הכופר וואלסקי שלא יהא סופר על המכס, ושלא יתחדש שום דבר חדש אשר לא היה לעולמי' ומחוייב להראות האינורסאל²⁵⁰ אם שאינו מוסיף על האינורסאל הכל כאשר לכל רשום בכתב אמת בפנקס הכשרים יצ"ו עיין שם. הנה האלוף הקצ"י כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו השיב להם על ראשון ראשון ועל

²⁴⁶ LL 72, 80.

²⁴⁷ Probably הלוי אברהם בער בן אברהם; LN I, 9; II, 24; LL 85; Halperin 71; doc. 12, 13, 92, 132, 177, 263, 341.

²⁴⁸ Doc. 320, 323.

²⁴⁹ Doc. 75, 211.

^{249a} *Osiedłość* = settlement, settlement rights.

²⁵⁰ *Universal* = writ by the king or high government official, circular; here apparently concerned the tolls.

ולמען יעמדו ימים רבי' הועל לפנקס מתחלת יריד טורן מע"ש ח"י טבת דב"ח וד"ק יום הנ"ל. חיים במוהרר²⁵³ ז"ל, ונאם ליב ר' שמעונש, ונאם מאיר כץ²⁵⁴ ונא' יודא רופא, ונאם יוסקא יאסמן, ונאום [יודא ליב ב"ר ישראל ?] מקראקא, ונאם משה כהן מלבוכ²⁵⁵, ונאום . . . במוהר"ר בצלאל, ונא' אלי' במה"ר שלמה מארפטשיק.

.212

על דבר מה שהשיעו כשרי הקהל מאשתקד את האלופים הקהל יצ"ו לקיים הסכמת הקהל יצ"ו בענין להתאסף הקהל ולצרף עליהם עד שלשה ועשרים אנשים לפקח בענין מה שנוטל כהר"ר מענדל מכס אוועקטא שלא כדין מה שהוא נגד פנקס הקהל יצ"ו, והנה כל השנה העבר לא הסתייע מילתא להושיב כ"ג אנשים . . . נתרצה האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו קיים וקיבל עליו להחזיר כל מה שנקח שלא כדין עד היום.
היום חול המועד פסח שצט"ת לפק. ולמען יהיה לזה תוקף ואומץ שמנו זכרון בספר.

.213

עד האלופים מנהיגי הקהל יצ"ו בא [!] הרברים ונתברר בראיה ברורה . . . רז כמר יחיאל חתן כהר"ר יצחק פר"ש²⁵⁶ נחמנה על המכס בפרואן שטא"ט נתחדש מזירותיו, האט מביא התחדשות לעולם גיוועזן, רז מן זאל קיין סחורה פותח זיין אונ' פון דער עולה אפ ליגן ביז מן מח פוארט^{256a} למוכסן אן זאגין ועל ידי כן איז מן זיך אזו נהג במכס המבצר אשר כבר לא היה לעולמים. והנה הקהל יצ"ו האבין מוכיח את כמר יחיאל הנ"ל על פניו גיוועזין על הנ"ל, בכך נתקשר בפני הקהל יצ"ו שאל יעשה עוד כנ"ל וכיוצא בו וקיים וקיבל עליו לעיני העדה שיקיים כנ"ל אל יפול דבר ארצה.
לעדה נכתב יום א', פורים קטן שצ"ד לפק.

נתברר הדבר שכמ' יחיאל הנ"ל לא היה נזהר לשמור לעשות ולקיים הנ"ל ועלתה עליו קובלנא רבה והקהל יצ"ו הוכיחו על פניו והטילו עליו במירת עירין ובמאמר קדישין, רז קיין בעל בית מפתן דרפין זיך אונ' קיין סחורה אן זאגין אצל

²⁵³ Probably שפירא ז"ל ב"ק שפירא LL 77; doc. 16, 114, 215a.

²⁵⁴ בן אברהם? LL 72; doc. 134, 250, 263, 265.

²⁵⁵ May be מלבוכ ולק הוועש or משה בן לוי הכהן אשכנזי cf. LL. 77, 80, below note 262.

²⁵⁶ Fraustadt. This town was a center of commerce with Silesia. Complaints were frequently voiced about the toll farmer of Fraustadt (Bregier, 17).

^{256a} Probably meant: before.

המכס, וכי יתפוש משרת שלו לאיזה איש מפחנן שיבא אל המכס ויאמר שהוא מפחנן מחויב לפטור אותו המשרת וכך יפקוד כמ' יחיאל למשרת שלו וע"ז הניח סתם חתימה שלו ביד הקהל, שאם יעבור על הנ"ל או יונבה מיני' גביה ממרני הנ"ל כי כשורי לצלמי. גם מחויב כמר יחיאל להעמיד ליד הקהל המשפט שהשתדל ר' מענדל מן המלך יר"ה שמחוייבי' להודיע הסחורו' בבית המכס הנ"ל. על הנ"ל נתקשר בכל תוקף הקהל וגם הממרני הנ"ל מונח ע"ז.
היה זה יום ה', י"א טבת שצ"ו.

.214

הנה על דבר . . . הסכסוכים שנתהווה בין האלוף כהר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו בר ישראל חיים זלה"ה ובין הנעלה כמר איכל יצ"ו מק"ק גניון בדבר המכס דעיר גניון, נתחבטו לפני האלופים ראשים מנהיגי ק"ק פחנן והן היום סילק הנעלה כמר איכל יצ"ו הנ"ל את האלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו הנ"ל מה שהיה מגיע להאלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו מחמת המכס הנ"ל עפ"י פסק האלופי ראשי' ומנהיגי' יצ"ו עד מאתיים זהו' פו', שנשאר חייב להאלוף כהר"ר מענדל יצ"ו הנ"ל ועל אלו מאתיים זהו' פו' מחוייב להניח כמר איכל ביד הרב דק"ק גניון משכנות שיעלו לסך הנ"ל בשופי. וכמר איכל מחוייב לשלם לכהר"ר מאתיים זהו' הנ"ל על שני זמנים דהיינו מאה זהו' ביריד טורין חשון שצ"ד ומאה זהו' יריד טורין שבט שצ"ד. ועוד מחוייב כמר איכל יצ"ו הנ"ל ליתן להאלוף כמר מענדל וכל הבא בכוחו סך שלש מאות זהו' פו' בשלש שנים רצופו' תכופו' זה אחר זה דהיינו בכל שנה מאה זהו' פו' ואחר תשלום המאתיים זהו' הנ"ל כנ"ל והשלש מאות זהו' הנ"ל כנ"ל החזקה דמכס גניון היא להנעלה כמר איכל יצ"ו הנ"ל לצמיתות ולחלוטין עלמין, ואין להאלוף כהר"ר מענדל יצ"ו הנ"ל ולבניו אחריו וכל הבא בכוחו שום זכות יד ושום חלק ונחלה בהמכס הנ"ל רק לכמ' איכל שייך המכס הנ"ל. כל האי דלעיל נפסק מהאלופי' עיני העדה יצ"ו והתנו ע"מ שכמר איכל הנ"ל יתנהג במכס דעיר גניון כאשר התנהגו הקדמונים ולא יעשה שום התחדשות בעולם אשר כבר לא הי' לעולמי' וכן קיים וקיבל איכל יצ"ו הנ"ל לקיים זאת ולא ישנה אפי' כמלא נימה.

לעדו' ולראיה הועל לפנקס הקהל יצ"ו ולמען יעמדו ימים רבים. יום א', ה' חשון שצ"ד לפ"ק.

נאם צבי הירש בר יצחק²⁵⁷, ונאם יהודה ליב בלא"א הר"ר שמעון ז"ק ז"ל²⁵⁸, ונאם אלי' בן לא"א הר"ר שלמה ז"ל בלין.

כמר איכל הנ"ל תקע כפו ליד הקהל לקיים כנ"ל בדבר שלא יעשה דבר חדש במכס הנ"ל כנ"ל. נעשה יום הנ"ל. נאם יוסף יוול סופר ושמש.

²⁵⁷ LL 68, 71, 75, 88; doc. 84, 85, 244, 254, 264, 285.

²⁵⁸ Jew. Enc. X, 644; LL 68; doc. 84, 244, 254, 265.

וכמר איכל הנ'ל מחוייב להשתדל הקונטרקט מהסטרטסטא²⁵⁹ דגניזן להאלוף והקצינן כהרר'מ יצ'ו בלי שום חלוקים שבעולם. נעשה יום הנ'ל. יוסף יחל במהר'ר מררכי סופר ושמש זלה'ה מק'ק פחנן.

.215

A. מודעת זאת²⁶⁰ ומפורסם לכל, שהמכס דעיר גניזן כבר היה ביד האלוף כהר'ר מנחם מענדל יצ'ו דק'ק פחנן והאלופי' קהלא קדישא דק'ק פחנן יצ'ו הניחו המכס הנ'ל לכמר איכל דק'ק גניזן יצ'ו, מרצונם הטוב נתנו לו והתנו עמו על מנת שאל יעשה שום דבר התחדשות אשר ככה לא היה לעולמים, הנ'ל כאשר לכל כמבואר בפנקס הקהל דק'ק פחנן יצ'ו דף ק"ו, וכמר איכל הנ'ל קיים וקיבל עליו תוקף פנקס הנ'ל לכל תקפו ונבורתו; והנה כמר איכל הנ'ל לא ידע להיזהר ולא היה נזהר לשמור לעשות ולקיים תוקף הפנקס הנ'ל כאשר בא בקושרים לפני הפנקס הנ'ל כנ'ל והשתדל לעצמו להנאתו ולטובתו מכס חדש דעיר וורעשנא אשר כבר לא היה מעולם וצעתק חמס מיחידים ורבים, ערלים ויהודי' להבדיל, עלתה לפנינו ותלונתם גדלה עד למעלה ראש. והנה האלופי' מנהיגי פחנן ואלופי ראשי מנהיגי מדינו' יצ'ו העמידו לפניהם את כמר איכל גניזן וכמר אהרן קאליש מחזיקי מכס הנ'ל והוכיחום על פניהם על המעשה הרע הזה והתנצלו בטענות שאין בהם ממש, אשר על כן יצא הדבר בהסכמת' והצמרתם שכמ' איכל וכמ' אהרן הנ'ל מחוייבי' לבטל המכס חדש דעיר וורעשנא ולא יעשו שום שאר דבר חדש, ויעמיד המכס הנ'ל כאשר היה מאז ומקדם בלי שום שינוי בעולם. ואם לא ישיגו בזאת ולא ישימו על לב, אזי הראשי' והשופטי' ראשי מנהיגי פחנן וראשי מנהיגי מדינו' יצ'ו ימנו אחרי' במקומן, איש אחד מק'ק פחנן ואיש אחד ממדינו', והם ישבו על המכס לטובת הכלל כולו, וכמר איכל וכמר אהרן הנ'ל מחוייבי' לסלק את עצמם ממכס הנ'ל, מלבד אשר יושט עליה' מצודות וחרמות כהררי אל בכל חומר עונשי' כאשר את כל ונוכחת מבואר בפנקס אלופי ראשי שלש ארצו' יצ'ו, ושוב לא יועיל להם טענה ואמתלא והתנצלות שבעולם. וכדי להסיר התלונה ולסקל המסילה מדרך עמינו באנו על החתום למען תהיה לאות לבני מרי. היה זה היום יום ו', ט"ז לחדש אלול שנת שצ"ד פה ק'ק גניזן ביומא דשוקא.

כה דברי יוסף בן לא"א דוד כץ וצל"א²⁶¹, נאם חיים בלא"א הר"ר יחיאל ז"ל ה"ה שפירא, משה לוי בן לא"א לוי הכהן ז"ל אשכנזי²⁶², אלי' בן לא"א הר"ר דוד

²⁵⁹ Starosta = Stazost.

²⁶⁰ A shortened version of this document is published in LN II, 17 and from there in Halperin, 515; the signatures are reprinted LL, 77.

²⁶¹ LL 75.

²⁶² Cf. LL, 77, 80, 85; Kaufmann Gedenkbuch, 322; Halperin, 53; doc. 12, 38, 104, 250.

שליט אשכנזי²⁶³, נאם ישראל בלא"א משה כץ ולה"ה, נאם שמואל בן לא"א הר"ר יוחנן ז"ל²⁶⁴, ונאם בנימן ב"ר אליעזר ז"ל.

הועתק מלה במלה מגוף הפסק וחתמי' ירם דאלופי' הנ"ל, נאם המעתיק.

כמר איכל גנין הנ"ל עם מרת שרה מקאליש, מחזיקי המכס דעיר גנין, עמדו לפני הקהל ועדה יצ"ו על ההזמנה אשר שלחו להם הקהל יצ"ו לבטל המכס דעיר וורעשנא, והנה ביטל כמר איכל המכס הנ"ל אצל השר קשטלא^{264a}, ועלתה בהסכמת כל העדה יצ"ו שכמר איכל מחוייב לילך עוד בהשתדלות נמרץ לשאר שררות לבטל [המכס] מעיקרא; ונתנו לו רשות במעמד האשה הנ"ל להוציא עליו הוצאות עד שירו מנעת לבטל המכס דעיר וורעשנא וב[יריד] גנין אייר הסמוך יקוב הרין בין כמר איכל ובין האשה מרת שרה שתי', מה שיתן כל אחד להוצאו' מכס הנ"ל.

נעשה יום ה' עשרה לחדש ניסן שצ"ה. ונתקשר כמר איכל לפני הקהל יצ"ו שילך עוד [אצל] הקשטלן שיכתוב כתבים להשר דוורעשני שיתן לו הכתבים שבירו על המכס... שאר שררות כדי לבטל כל הענין. נעשה יום הנ"ל.

.216

הנה באשר צעקת בני עמינו גדלה למעלה בקול המולה וקול יללה על כמר גרשון קינר, אשר לא טוב הוא עושה בעמיו מי יוכל להגיד ולספר איה שוקל ואיה סופר מכל מעשיו וגרמיו בניזוקין אשר היתיו צרורות דאבות' נזיקין^{264b} נזיקין אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן, והוא גורם כמה קלקלות, אשר אין משיבין על הקלקלה אשר כבר עבר וחלף מה שעשה כבר בעניין הטארוונה והמכס בחוקים לא טובים, עכשיו ביותר; והנה כהיום הזה פקחנו עינינו להסיר המכשילה הזאת מתחת ידינו ולהסיר התלונה מבני עמינו וגם אשר לא מבני ישראל המה גם המה צועקים אלינו ובקשו מאתנו לכופ את ראש כמר גרשון הנ"ל לבל יכביד עולו עליהם. ועלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו, שכמר גרשון ישבע בנ"ח כחוקו לבל יראה ובל ימצא עוד אצל המכס וחטארוונה, לא הוא ולא שלוחו, כל ימי היותו בחיים. ואם מאן ימאן כמר גרשון לשבע כנ"ל, וק"ו בנו של ק"ו שישבע ויעבור ח"ו על השבועה, אזי קבלנו עלינו לצאת לקראת האיש ההוא בנחשים^{264c} השרופים בכפיות ובנגישות בחר"ב חדה לדרוף אותו עד חרמ"ה^{264d} ובשאר נגישות, עד כי לא יראה ולא ימצא עוד בקהילתו, ובדרך ישב ושמא טמא יקרא חוץ לקהילתו יצא ולא יבא עוד לגבולינו. וכל הנ"ל קבלנו עלינו לאשר ולקיים את כל הנ"ל. ולמיחש מיהא בעי, פן יקדם ברחמיו וירבה בתפלות ובתחנונים לבקש על נפשו בפני קהל

²⁶³ Halperin, 87; doc. 250, 353.

²⁶⁴ LL 77, 80, 84, 90, 95; Halperin, 113.

^{264a} Castellan.

^{264b} Baba Kama 1.

^{264c} נחש = נדוי, חרם, שמחא.

^{264d} חרם = ban.

ועדה יצ"ו ואל יהא מקום לצעקתו ויהא כאילו צועק על ספינתו שאברה, כי כפרי מעלליו יאכל וכנמול יעשה לו, ואל ירוחם, ויהא נדחה בשני ידיים מתחת כל השמיים ואחד יכול לעכב יום ר', ו' כסליו תכ"ד ל'.

בנימן בן לא"א הר"ר ברוך זצ"ל אשכנזי רייכנבר פ"ה²²¹, ונא' אברהם בן הר"ר יהודא ליב זצ"ל²⁶⁵, ונא' אהרן בלא"א הר"ר יהודא צורף, ונאם יקותיאל זלמן קלשטליר²⁶⁶, ונא' . . . בן ר' יונה כ"ץ זצ"ל . . . ונא' צבי הירש איש איסטרייך, משה רופא¹⁵², ונא' משה יהודא בן ר' זעלקי ממוע היילפרון.

.217

בעצם היום הזה פקחו עיניהם האלופים מנהיגי הקהל יצ"ו וראו את כל הכתוב בפנקס מעב"ל²⁶⁷, המה ראו כן תמהו על כמר גרשון קינר על לבו . . . העונש הגדול שעבר על השבועה כמזכר ברף הרבוק, . . . ושלשה אנשים אשר יבררו האלופים הקהל יצ"ו יעשו סדר ותיקון איך יתנהג כמר גרשון באנשי קהילתינו וכאנשי מדינה הבאים לסחור בקהילתינו יצ"ו. ואילו האנשים אשר נבררו מתוך הקהל יצ"ו האלוף כהר"ר איכל פרנס²³⁶, האלוף ר' שמואל צורף¹⁸⁹, והאלוף ר' איצק ליפמנש²⁶⁸; והאלופים הנ"ל קימו וקבלו עליהם להסיר המכשילה ולתקן נעשה היום, יום א' במדבר [י"ח אייר] תכ"ז לפק.

.218

צעקת ההמון עם על המוכסני' מחמת שמתעסקי' בעסק משא מת²⁶⁹ הנאסר להם מקדמוני' ובפרט אלו היושבי' על הספר, בכך כהיום הזה בהתאסף כל העדה שלימה איש מהם לא נעדר עלה המוסכם כלם כאחד פה אחד, שהאלוף הר"ר מענדל יצ"ו פרנס ולא בניו לא יהיו רשאים להיות להם שום שותפות עם איזה סופר היושב על המכס, הן יהודי הן ערלי', וגם הסופר הן היהודי הן הערל גם הוא אל יתעסק בשום עסק משא מתן זולת בעסק המכס . . . כל הנ"ל נעשה בחול המועד פסח שצ"ו לפק.

.219

כמר דוד שיחנס סג"ל²⁷⁰ עבר על התקנה אשר הושת עליו שלא ישא ויתן במשא מתן כמבואר בפנקס זה ברף קמ"ב. ולא שת לבו בכל אזהרות ומודעות, בכך הוקנס על העבר ומהיום יהא נזהר ונשמר מאד שלא יעבור אפי' כמלא נימא.

²⁶⁵ Doc. 243, 272. ²⁶⁶ Halperin, (108). יקותיאל זלמן בלא"א יעקב קלעטשלר

²⁶⁷ מעבר לרף. ²⁶⁸ Doc. 280; cf. also 10, 13 and note 377.

²⁶⁹ The complaints about the tollfarmers buying up the commodities, and those about Mendel are frequently repeated (LN I, 6 ff.; doc. 76; cf. also PML, 62).

²⁷⁰ Doc. 22, 280.

וכך קיים וקיבל עליו כמר רוד ס'ל שלא יעבור על הנ'ל, ובאם ח'ז שיעבור אזו יוקנס בקנס גדול אפי' בכדי כל דמיו. שירו משנת, מלבר שהאלוף הקצין כהר'ר יוסף פרנס יצ'ו²⁷¹ מחויב להעבירו שלא יהיה סופר מכס כלל.
 כל הנ'ל הוסכם הקהל היום יום ג' ז'ך ניסן ת'ג'נ[?] לפ'ק וע'ז הניח ממרם סתם חתימ'א^{271א} למגב' מיניה כנ'ל והממרן מונח ביד האלוף מהר'ר קאפל פרנס יצ'ו. נעשה יום הנ'ל. נא' יעקב מנוע צב'י, ונא' אלי' בלין, ונא' משה לוי כהן²⁶².

ס. החיים הכלכליים (Economic Life)

.220

ע'ר ההלוואה שהשתרל כהר'ר משה שתרלן²⁷² להקהל יצ'ו מפריץ נאשאקאוסקי מן סענדש²⁷³ שצ'ט על שלש שנים, כל שנה ריבית ת'ת זהו', והריבית בראש בכל שנה ד' שבועת אחר יום יהני, עלה במוסכם הקהל יצ'ו שיתנו מזה סרסרות לר' משה שנה ראשונה ע'ה זהו' ושנה שנייה נ' זהו' ושנה שלישית נ' זהו', ויותן לו בכל פעם שיתנו הריוח לפריץ. ואם יחזיקו המעות מפריץ הנ'ל יותר מג' שנים לא יחגו לו כלום מאז ומהלאה . . .
 כתבנו יום ב', כ'ד אלול שצ'ט לפק.

.221

הקהל יצ'ו קבלו מיד האלוף הפרנס מהר'ר הירץ גינצבורג²⁷⁴ יצ'ו מאתים ושמונים זהו' בתחלת סיון תנ'ל, עוד חמש מאות ועשרים זהו' בסאנדש תנ'ל ליתן

²⁷¹ Apparently became factor of the Polish king and toll-farmer after the death of his father Mendel in 1640. Koczy XIII, 197–199, 226; Halperin, 74; PML, 95, 107, 116; doc. 40, 43, 91, 93, 254, 286, 301, 341.

²⁷² Blank, without stating the amount.

²⁷³ The syndicus at that time was משה בן שמעון also known as פאקש (L. Lewin "Der Shtadlan in Posener Ghetto," *Festschrift zum 80 Geburtstag* . . . *W. Feilchenfeld* (1907), p. 34; doc. below No. 376.

²⁷⁴ From sąd = court. It is meant either sessions of the Polish Supreme Court (Trybunał), of the court in Poznań at the fair, or of the court for Jews (in matters concerning Jews and non-Jews) in which the deputy Palatin (podwojewoda) served as the "judge of the Jews" and Jewish assessors participated (Baron I, 272; Balaban, *Dzielnica Żydowska jej dzieje i zabytki* (Lwów, 1909), p. 26; *idem*, *Die Judenstadt von Lublin* (1919), 29–34. Zb. Pazdro, *Organizacja i praktyka Żydowskich sądów Podwojewódzkich* (Lwów, 1903). In each case the syndicus and other Jewish representatives were present and sums of money were paid in gifts, etc. (Cf. PML, 80, 92, 269, 279, 284, 301, 305; Halperin, 72, 171, 175; doc. 221, 350, 377).

²⁷⁵ נפתלי הירץ ב'ר יצחק אייזיק גינצבורג, *parnas* in Poznań, later rabbi in Pinsk and

ריוח עשרים זהו' פו' מכל מאה לשנה וריוח על ריוח עד זמן התשלומין יום ב' אחר החגא מרגריטה שהיא אחר יהני תי'ו זיי'ן לפ"ק להפריץ פיאטר סוחרזאווסקי²⁷⁵ סך אלף ת' זהו' ולהחזיר או המותר להאלוף מהר"ר הירץ הנ"ל, אך ורק שהרשות ביד הקהל כל משך זמן הנ"ל ליתן הקרן והריוח שעלה עד זמן הנתניה שיתנו לו תוך זמן הנ"ל. והאלוף חמוי כהר"ר צבי הירש יצ"ו והאלוף כמהר"ר הירץ יצ"ו מחוייבי' לשלם ולסלק הפריץ הנ"ל לזמן הנ"ל. נעשה באלול הנ"ל. נא' יעקב מנע צבי.

.222

ממון של הקהל יצ"ו מסך שמנה עשר אלפי' זהו' פו' בערך, אשר סך שנים עשר אלפים זהו' הם לשלם ביריד טורן חשון דהאידי' תז"ל; לסך ממרם הנ"ל מחוייבי' האלופי' הפרנס' כהר"ר יודא ר'ז'ן²⁷⁶ וכהר"ר בער סג"ל²⁷⁷ לפצות ולסלק הקהל מסך ששה אלפי' שמחוייבי' הקציני' הנ"ל לשלם מכיסם וא' [ו' אלפי'] הנ"ל ביריד הנ"ל.

לעדה ולראי' כתבנו לפנקס יו' א', י"ב חשון תז"ל.

והממרם הנ"ל הוא ביד הערל קריסטוב הענריך²⁷⁷ מרנצק וסך ממרם הנ"ל של ח"י אלפי' הנ"ל הוא בעד הקציני' המוכסני' והם מחוייבי' לסלק הקציני' הנ"ל, ובאם שלא יסלקו הממון הנ"ל ביריד חשון הנ"ל מחוייבי' הקציני' הפרנס' כהר"ר יודא ר'ז'ן הנ"ל לפצות הקהל מכיסם מסך וא' הנ"ל כי כשורי לצלמי. יום הנ"ל.

.223

האלוף הפרנס כמהר"ר ליב ר"ש ר'ז'ן²⁷⁸ הלזה ממון שלו מסך ר"ך זהו' פו' ז"פ [זמן פרעון] ר"ח כסליו ת"ג לפק לבעל בית ר' שמואל מאסטרפלא ונתן משכן עשרת אלפי' אבני' טורקסי'^{278a} והקהל יצ"ו מחוייבי' לפצות ולסלק את כמהר"ר ל הנ"ל מסך ממון הנ"ל.

לעד' ולראי' כתבנו וחמנו לפנקס היו' יו' א', ג' סיון ת"ב לפק. האבני' טורקסי' הנ"ל קיבל האלוף כהר"ר ל בלי מספר רק לפי רבריו של בעל בית הר"ש. [ר' שמואל]

Slutzk. LN I, 9, II, 21; LL, 53, 84; Halperin, 70, 75; PML, 136, 140 and *pass.*; doc. 103. Halperin mentioned that his father-in-law was באיר וואהל. According to our documents, however, his father-in-law was צבי הירש of Poznań.

²⁷⁵ In 1660 the elders of Poznań owed 2,000 Polish Zloty to L. Sucharzewska, apparently the wife of the Piotr S. mentioned here (Koczy XIII, 226).

²⁷⁶ Doc. 90, 103b, 132.

²⁷⁷ Christoph Heinrich (Bregier, 18).

²⁷⁸ Doc. 39, 132.

^{278a} Turquoise.

.224

נרשמנו זאת לזכרון ע'ד החוב אשר חייב האלוף ר' ליזר סג'ל חתן המנח[!] מוהרר הירץ רא"ד, והסך החוב ב' [א] וארבעה מאות זהובי; והחוב שייך לשחורים מפחנן חמן לשלם בשוואנט'קי²⁷⁹ תל'ה. לזה החוב הנ'ל חייבי האלוף קציני פרינס' ומנהיגי' לשלם להאלוף הנ'ל חמשה מאות וחמשה עשר זהובי' לשלם לזמן הנ'ל בלי איחור ועיכוב.

ולמען שלא תהיה האמת נעדרת כתבנו זאת להיות למשמרת יו' ג', ז' אדר תל'ה לפק. נתפרע סך הנ'ל.

.225

בס"ד

A. היו' יו' א' א"ך תמח תל'ה לפק עשינו קונטרקט עם הפריץ טומיציקי²⁸⁰, שלקחנו בהקפה ממנו חמשה עשר אלפים זהו' ז'ת [זמן תשלום] יהי' אחרן] כלות שלושה שנים ורוחים כל שנה שני אלפים ר"ן זהו', סך על ג' שני' ו' אלפים תש"ן זהו'; וכבר קיבל ב' אלפים ר"ן זהו' ער שנת תל"ו יהני ועו' מחויבי' הקהל יצ'ו ליתן ביהני תל"ו שני אלפים ר"ן זהו' ועו' מחויבי' הקהל יצ'ו ליתן שני אלפי ר [ן זהו'] ביהני תל"ז לפק, נשאר עוד חמשה עשר אלפים ז'ת יהני תל"ח לפק. והברירה לאלופי הקהל יצ'ו באם שירצו הקהל יצ'ו המעות עוד על שלושה שנים וגם כל ימי חי' של הפריץ הנ'ל מחויב הפריץ לקיים הקונטרקט מה שכתב שהברירה ביד הקהל. ורוחי' יתנו אלופי הקהל יצ'ו חמשה עשר זהו' מכל מאה, דהיינו בכל יהני ב' אלפים ר"ן זהו'; ובאם שהי' רצון הקהל יצ'ו לשלם להפריץ הנ'ל אחר כלות ג' שני' הנ'ל, אזי רשות ביד הקהל יצ'ו לעשות התראה לפריץ הנ'ל חצי שנה קודם יהני תל"ח שיקח מעות שלו, והפריץ מחויב ליקח מעות הנ'ל כפי התקשרות הקונטרקט. ואחר פנירתו של הפריץ הנ'ל, אזי שייך ט"ז אלפי' הנ'ל לכומרים הכומרים מחויבים להמתין שלושה שנים אחר פנירתו. והרוחים לא יתנו רק שבעה זהו' מכל מאה דהיינו בכל שנה אלף וחמשים זהו' בכל יהני מתחילת השנה מעות קורנטי^{280a} ואחר כלות ג' שני' מחויבי' הקהל יצ'ו לשלם להם ט"ז אלפי' מעות קורנטי כפי הקונטרקט לכל אחר מה שמגיע להם. כל הנ'ל נכתב בקונטרקט עם הפסק, וגם נכתב ואפיש²⁸¹ בפנסק הוואייוארה כל הנ'ל. וגם חתמנו להפריץ

²⁷⁹ Świętki = Zielone Świętki = Pentecost.

²⁸⁰ May be identical with the Tomanicky mentioned later. To the latter the Poznań Jews already owed money in 1671 and were in trouble about the payment thereof (Kaufmann in *MGWJ*, 1895, pp. 38, 40, 91; cf. also Breger, 28., 42; below doc. 241, 351).

^{280a} Silver coin; in circulation.

²⁸¹ Zapis = entry.

קונטרקט, שהקהל יצ'ו ערבים בעד אותן יחידים שחתם על הש"ח השתדלן, באם אותן אנשים לא ישלמו אזי מחויבי' הקהל יצ'ו לשלם בעד אותן יחידים. ולמען שיעמוד ימים רבים כתבנו בפנקס הקהל יצ'ו היום הנ"ל.

B. בעצם היום הזה התאספנו למספר ומניין ט"ו אנשים געינו כולנו בבכי על אשר נמכרנו ליד ארון קשה הארון טומניצקא, אשר באנו במצודה רעה שלכרנו ברשתותיו בסך עצום ורב כמו שנאמר בקונטרקט. והנה באם שלא נתחכם לעשות פעולה בכל אשר נעשה לצאתינו חובותינו הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לארון הקשה הנ"ל, אשר ע"כ קבלנו עלינו, שכל פרנס החורש מחויב להעלות על השולחן ולהציע בפני השולחן קודם שימסור החון[רש] לפרנס אחר המעמד הרע כי ברע הוא, והקהל יצ'ו מחויבי' לפקח מידי חורש בחדש פן ואולי ימצא לנו איזה תרופה למכותינו למצא איזה פתח ע"י איזה הלואה מסוחרים או באיזה דרך אחר. ועכ"פ מחויב האלוף הראש מוהרר לייב [ב]ראש²⁸² והאלוף הר"ר דודל להתפעל ולעשות בכל מאמצי כחם לחטוב מחטבות בכסף וזהב להמציא איזה הלואה בברעסלא ועל ה' נשליך יחיבנו וה' יהא בעזרינו, שלא נהיה עבד לזה לאיש מלוה ביד אויבנו ויקיים והלוית גוים רבים.

היום יום ב' כולם קרושים ובתוכם ה' תל'ו לפק.

.226

A. האלופים הקהל יצ'ו לקחו שלשה מאות זהו' טפילי²⁸³ בחדש כסלו מהשחורים בהלוואה ובעצם היום הזה שלחו השחורים עוד תשעה מאות זהו' טפילי' ליתן להם כ"א ניסן תמ"א תמורת הטפילים ועקסער²⁸⁴ . . . והקהל יצ'ו הלוה המעות הנ"ל ליחידים הנקובי' בשמותם. להאלוף מוהרר מאיר פרנס שני מאות זהו', להאלוף הירש פרנס ווילנר^{284א} מאה וחמשים זהו' להאלוף מוהרר לייב רופש²⁸⁵ פרנס שני מאות, להאלוף מוהרר זלמן שחרלן²⁸⁶ שני מאות.

היום יום ב', כ"ה כסליו תמ"א לפק והשט"ח מונחי' ביד האלוף מוהרר ועלקי²⁸⁷ פרנס והמותר שלשה מאות זהו' חייבי' הקהל יצ'ו.

²⁸² LN II, 33–34; Halperin, 471; doc. 167, 290.

²⁸³ Polish szeląg = a small coin worth one-third of a Polish Grosz. In the last decades of the 17th century its worth declined below the official value. (M. Gumowski, *Monety Polskie* [Warsaw, 1924], pp. 17, 31 ff., 133; Halperin, 542).

²⁸⁴ Polish szóstak, a silver coin of 6 groszy; in the 1670's–80's the official value was 8 Polish groszy (Gumowski, 33 f.; Halperin, 540). Borrowing devaluated money and repaying in silver coins, the Poznań community and its members paid indirectly very high interest.

^{284a} May be נפתלי הירץ מק"ק ווילנא, who signed doc. 207. Cf. note 238.

²⁸⁵ יהודא לייב בן יצחק רופא; doc. 161, 242, 365, 386; *JJL* IX, 398.

²⁸⁶ שלמה זלמן שחרלן; cf. Halperin, 498; doc. 379.

²⁸⁷ משה יהודא ועלקי בן אליעזר ליפמן ז"ל היילפרון; cf. note 237.

כל הנ"ל סילקו אשר היה מגיע עליהם ונתפרע לשחורים.
 B. האלופי' הקהל יצ'ו לקחו מן הרעקטר מלארזינאוויסקי בחודש טבת תמ"א ל' ששה מאות זהו' במומני' בהלוואה באופן זה, שהקרן ת"ר זהו' הנ"ל יהיו עולמית ביד הקהל יצ'ו והקהל יצ'ו מחוייבי' ליתן רווחי' שמנה זהו' מכל מאה דהיינו ארבעים ושמונים זהו'. ז"ת [זמן תשלום] רווחי' הנ"ל בנאווי' לאט^{287a} מידי שנה בשנה.
 אותן המעות ת"ר זהו' הנ"ל הלוה הקהל יצ'ו ליחידים על ש"ח לשלם קודם ר"ח סיון תמ"א ל'.

.227

להיות לזכרון על אודות ההלוואה סך חמשת אלפי' זהו' מן השחורי', מה שסרסר הנעלה הר"ר מאיר בן יודא פרעגיר להאלופי' הקהל על משך חמש שנים, בכך סלקו לו שכר סרסרות סך חמשים זהו' מן שנה ראשונה ואח"כ כל משך הזמן שישתל ר' מאיר שיעמוד ויקום ההלוואה הנ"ל ביד האלופי' הקהל יצ'ו יתנו לו האלופי' הקהל כל שנה ושנה סרסרות מן ההלוואה הנ"ל כנהוג.
 למען תהי' לזכרון נכתב בספר היום יום ו', ר"ח טבת ת"ם לפ"ק.

.228

הקהל יצ'ו וקצת יחידים הקהלה יצ'ו תבעו את כמר יצחק חתן הירש לוקויר עבור החוב שנחייב להם, והנה לגודל הפצרת כמר יצחק נתפתו ונתפייסו לו ונתנו לו הרחבת זמן שלשים יום מהיום, דהיינו עד קודם יריד לובלין חשון שצ"ג. ואו, קודם שילך ללובלין יריד הנ"ל, מחוייב להשתיק את הקהל יצ'ו והיחידים בעונש תפיסה ואז לא יועיל לו שום תירוץ והתנצלו' בעולם.
 היה זה היום יום א', כ"ה תשרי שצ"ג.

.229

[על] דבר השלש מאות זהו' פו' שנתחייב חלק הבית של כהר"ר יוסף פרעמסלא להקהל יצ'ו מחמת אשתו מרת דינא שבי' [שתי?], כמזכר בדף צ"ח בהפנסק זה, אשר זמן זמניהן כבר עבר וחלף, הן היום עלה המוסכם מכל הקהל יצ'ו שהר"ר יוסף הנ"ל מחוייב לתת רווחי' להקהל יצ'ו מן השלש מאות זהו' הנ"ל על שלש שני', כל שנה ושנה ששה ושלשים זהו' פו', דהיינו שנים עשר זהו' ממאה; ויתחיל מן חשון שצ"ה. ומחוייב ליתן תיכף ממרני בטוחה על ל"ו זהו' על שנה אחת עד חשון שצ"ו, וכך מחוייב ליתן ממרני בטוחה בתחלת השנה בשני שנים

^{287a} Nowe latko, a popular holiday in Spring.

האחרים, ואחר שלש שנים הנ"ל יפקחו הקהל בזה מחדש כדת מה לעשו' הכל לפי מעמדם שיהיה באותו שעה. ואם שהר"ד יוסף ישלם על הקרן בתוך השלש שני', אזי לא יצטרך ליתן הריוו' הנל וינכה לו לפי ערך שישלם על הקרן שלש מאו' הנ"ל.

נעשה יום ד', ו' טבת שצ"ה לפק.
נתפרע חוב הנ"ל דף צ"ח בפנקס זה.

.230

בהתאסף ראשי עם יחד כל הקהל יצו עקלו הקהל יצו ביד האלוף כהר"ר שלמה ר"מ²⁸⁸ פרנס יצו מעות שבירו משל כהר"ר נחמן מקרקא חתן ר' יצחק רד"ג, יהא בירו בעיקול הן הקרן הן הריוח עד שהר"ר נחמן יפצה ויסלק את הקהל.

לזכרון בספר כתבנו וחתמנו יום א' כ"ה חשון ת"י ל'.

.231

הקהל יצו נתנו נ"ח זהו' להעניש וחתנה יעקב טמרי²⁸⁹, ש"ח של ר"ג קינד²⁹⁰ כגרשם בפנקס חשבונות דף רס"ח על שכירתה ושכירתו מאייר ת"ב והלאה ומחמת העדר ח'ו משועבד הבית שקנתה מר"ג הנ"ל.
היום יום ב', י"ב סיון ת"ג.

.232

היום יום ד' ראה בא כמר אלי' בן ליב קינד בבכ"י ותחוננים לפנינו ובבקשת תחוננים בדמעות שלישי היפיל תחוננים לפנינו, שנהיה לו לעזר ולסעד ביום צרה ויום עברה אשר עליו פריצים עריצים נוגשים, אשר אומרים כלה מעשיך דבר יום ביומו וניתן חרב בידם להרנו וחרב פיפיות בידם וביותר, שניתן ביד ארונים קשים כומרים גלחות אשר המה בביתו. ע"כ היפיל תחוננו שגלוה לו סך ששה מאות זהו', כאשר שהתקשר עצמו באם שלא יתן קודם הערב שמש ששה מאות זהו' מחויב ליתן כפל... אשר ע"כ באנו בחרט אנוש לעשות כל כפייות ונעישות להוציא מגלימא דעל כתפאי ומגלימא דעלמא.
יום ד', ראה אנכי נותן ברכה [כ"א תשרי] תמ"א.

²⁸⁸ Koczy, XIII, 227; doc. 132. שלמה ר' מענדלש²⁸⁸

²⁸⁹ Probably טמריה יעקב the barber mentioned LN II, 18; cf. also Koczy XIII, 212 ff.

²⁹⁰ ר' גרשון קינד, note 226.

.233

היום יום א' וארא תמ"ב לפק חשבנו עם כהרר איזק ר"מ מה שחייב לנו מחוב לארקאפסקי, ונשאר חייב לנו סך ארבעה מאות וחמשה ושמונים זהו' וכבר עבר כל פרטים, אשר ע"כ באיזה ... הנ"ל לסלק ולפצות להקהל יצ"ו. ונתפשר האלוף ר' איזק הנ"ל לשלם שמונים וחמשה זהו' מיד קודם פסח תמ"ב ל' וארבעה מאות לזמני'.

.234

ביריד טורן שבט דת"ל הלוו הקהל יצ"ו להאלופי' הקציני' כהר"ר משה לוי כץ²⁶² פרנס וכהר"ר יודא ר"ן וכהר"ר שלמה חתן ר"א¹⁷⁹ יצ"ו ממרם מסך שלשים אלפים זהו' פו' לשלם לזמנים, דהיינו שלשה אלפי' לשלם ביריד טורן סיון תי"ו וי"ו וכן כל טורן סיון שלשה אלפי' ער כלות עשר שנים. והממרם הנ"ל הוא ביד הסוחר ליבש פ"ס מטורן. וכנגד זה חייבי' להקהל יצ"ו האלופי' שלשה אנשים הנ"ל סך חמשה עשר אלפים זהו' פו' לשלם ביריד טורן סיון תי"ו הא לפק. לעדו' ולראיה אמרנו להעלות רשום לפנקס הקהל יצ"ו היום יום א', י"ט אדר שני ר"ח לפק. נא' יעקב מנע צבי, ונא' נפתלי הירץ גינצבורג, ונא' אליה בלין. האלוף ה"ר יודא יצ"ו ... סילק חמשה עשר אלפי' ... על טורן סיון ת"ה [ת"ח?].

.235

כהיום הזה מסרו האלופי' הקהל יצ"ו ליד כמר שמואל חתן ר' חנן בן מרדכי ז"ל סך אלף זהו' סחורות באופן זה, שכמר"ש הנ"ל נשבע בבה"כ בפא"ה בפני שמשי' שמחוייב להחזיר להקהל סך אלף זהו' מעות בעד הסחורות הנ"ל או תמורתן סחורות אחרות טובות העוברות לסוחר, באופן שיהיו מרוצי' ומקובלי' להקהל ... ועל זאת להווי' ... משועבדי' ... יום ג' י"א אייר תמ"ה לפק.

.236

בטורין סיון תלי"ד לקחו הקהל יצ"ו מהסוחר פיטר אידלינג..... מהסוחר הנ"ל יש אצל ר' וואלף השטאק פיש^{290a} בעד קני"ב ט'²⁹¹ מ"ט כני"ל והבית שלו יהיה משועבד להקהל יצ"ו כאשר היה משועבד מקודם להפריץ סוחראווסקי,

^{290a} Stockfisch = dried cod.

²⁹¹ Thaler, its value varied; in the 1680's it was worth 35 Polish groszy; מ"ט = מעות טובות.

כי מזה המעות סילק להפריץ סוחראפסקי. ח"ת יהיה בטורין ס"י²⁹² תל"ה כנ"ל, דהיינו שמהר"ר וואלף מחויב לסלק להסוחר הנ"ל כשישלמו הקהל. והרשות לסלק להסוחר אף קודם זמן הנ"ל.

מהשר הנ"ל נמכר י"א קרטמן²⁹² להאלוף ר' מאיר דיין ולכמר ארון פעטליצ'ר²⁹³, כל קרט בעד מ"ד ט' [טאליר] סך תפ"ד ט'.

.237

הקהל יצ"ו קבלו מאתים זהו' פו' השייך להיתומה פיגלה בת אלמנ' כהר"ר מאיר הקדוש מק"ק לונטשיץ עם בן זוגה ולהעלות עליהן רווחים מר"ח כסליו ת"הל כל זמן שיהיה המעות ביד הקהל יצ"ו. והמעות לא ינתן מיד הקהל כי אם ברעת בני משפחה של היתומה אשר ישנו פה. לעדות ולראי' כתבנו לפנקס היום יום ו', ג' כסליו תה"ל.

.238

על חוב יאווויטר²⁹⁴ עלה הפשר לשלם החוב הנ"ל בטורין או לאחר טורין ג'מ"ט שצ"ג לפק. והאלוף הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס²⁹² יצ"ו נעשה ע"ק נגר היאווויטר על החוב הנ"ל... יום ג', ב' מנחם שצ"ב.

.239

... כמו כן²⁹⁵ הבית של השותפין בונים [פיזר] ויורא [לובזעניץ] נתחייב סך שני אלפים זהו' פו' קרן, וריוח מכל מאה ומאה ששה זהו' פו'. וכהר"ר יצחק בן ר' רוד בנימנש יצ"ו²⁹⁶ נתחייב לההלואה הנ"ל אלף זהובי' פו' קרן, וריוח ששה זהו' פו' מכל מאה בכל שנה בשנה, סך ביחד נתחייבו השותפין הנ"ל וכהר"ר יצחק

²⁹² Simonis et Judae app. = fair which commenced on October 28th.

^{292a} Carat.

²⁹³ LN II, 29; doc. 242.

²⁹⁴ Jesuits. Apparently this debt to the Jesuits is not identical with the ones mentioned in docs. 93, 239, since the date of payment in those cases was not until 1639. The Poznań Jews seem often to have borrowed from the Jesuits, or other creditors transferred their Jewish debts to them. (They also extorted money or notes on money from the Jews). At any rate in 1757 the Jews of Poznań drew up a general note for the Jesuits for 293,744.25 Zloty in lieu of all notes which were in the hands of the Jesuits (Cf. Perles, *MGWJ*, XIV, 176).

²⁹⁵ This is the second part of doc. 94 which deals with the loan secured from the Jesuits.

²⁹⁶ David the son-in-law of Benjamin ר"ט. He was *dayan* in 1631-58 and *parnas* 1641 (LN, I, 5; LL, 72); doc. 21, 326, 343, 383.

הנ"ל שלשת אלפים זהו' קרן, וריוח שמנה עשר מאות זהו'; והם גם הם מחוייבים לסלק הריוח ק"פ זהו' מידי שנה בשנה להקהל יצ"ו. והנה על סך שני אלפים קרן וריוח מה שמגיע מן שני אלפים ששה ממאה בכל שנה עד סוף עשר שנים הבית אבנים של השותפין כמ' יודא ובונם יצ"ו ושאר כל נכסיהן ראית להן תחות כל שמיא הם אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך שני אלפים קרן והריוח הנ"ל. גם בפני שני עדים נאמנים האחד הוא כהר"ר יעקב שמש יצ"ו²⁹⁷ והשני הוא ר' קלמן שמש²⁹⁸, עשה כהר"ר יצחק ק"ס באשה והדר בעלה על בית אבנים שיש לו פה ק"ק פזנן להיות אפותקי מפורש למינבי מיניה הקרן אלף זהובי' פו' והריוח מה שמגיע מן אלף זהו' בחשבון ששה ממאה בכל שנה ושנה. סך קרן ורווחים של השני בתים הנ"ל ובית הר"ר יצחק עולה לסך תשעת אלפים ששה מאות זהו'.

קלונימוס בן מהר"ר אליעזר זצ"ל שמש דק"ק פזנן, ונא' ישראל יעקב בן לא"א מהר"ר יצחק זלה"ה שמש דק"ק פזנן.

והנה אודות הרווחים מן הרווחים ש"ס זהו' שיקבלו הקהל יצ"ו בכל שנה ושנה על סך רווחים שלשת אלפים ששה מאות זהו' עד תום עשר שנים הנ"ל, הנה כבר יצא פסק מבר' להיות שני חלקים לר' ליב ר' הירצקש ושליש לבע"ח פרץ²⁹⁹ שעולה לסך שלשה מאות זהו' פו'. והנה הקהל יצ"ו כבר סלקו מכיסם להאלוף הר"ר ליב יצ"ו, ממילא מגיע השני חלקים להקהל יצ"ו והשליש השייך לבעלי חובות הנ"ל יעמוד על הקהל לפקח ברבר היטב אם ליתן להם השליש הנ"ל אם לאו, באשר שאין הקהל יצ"ו מחוייבים להיות ערבים בעדם על סך גדול כזה ולטרוח לקבל בכל שנה הרווחים להעלות המעו' לסך גדול, אף גם באם שיפסל המטבע מחוייבי' הב"ח לשלם שלישי הפסד מן סך ששה ושלישים מאות זהו', וצריך עיו' ברבר.

הקהל יצ"ו דברו מזה ויצא הרבר שהקהל לא יתן להם כלום מחמת ריוח מן הריוח הנ"ל.

עוד הלוח האלון הר"ל³⁰⁰ להקהל יצ"ו סך שני אלפי' ששה מאות זהו' פו' להעלות עליהן רווחים עד תום עשר שנים עשרים ושמנה מאות זהו', ס"ה קרן וריוח עולה לסך חמשת אלפים ארבעה מאות זהו' פו', נמצא בין הכל חוב יאוויטר קרן ורווחים ביחד עולה סך חמשה עשר אלפים זהו', זמנו לשלם בחדש מנחם שי"ן צדיק מ"ח לפק.

על סך שני אלפים ששה מאות זהו' פו' קרן ורווחים עשרים ושמנה מאות זהובי' הנזכרים לעיל קבלו הקהל יצ"ו קוויש מיאוויטר.

²⁹⁷ Apparently who signed this document; doc. 21, 255, 266, 343.

²⁹⁸ קלונימוס בן ר' אליעזר שמש doc. 255.

²⁹⁹ Apparently whose house, through bankruptcy, came into the hands of the Jesuits and was then resold by them to the Jews, the amount being considered as a loan; doc. 94, 109, 154, 252.

³⁰⁰ ר' ליב ר' הירצקיש?

.240

להיות לאות באנו בחרט אנוש להיות לזכרון שנית להאלוף האב"ד מוהר"ר ישעי' בן הגאון³⁰¹ מוהר"ר שעפטיל ז"ל מאה זהו' מזומנים ועירנות כסף ק"ן זהו' על חוב שלו, והחתומים על השט"ח הלא המה האלופים ראשים כהר"ר אברהם ראש³⁰² וכמוהר"ר שמואל³⁰³, והמה באו על החתום על השט"ח עבור הקהל לתשלומין הנ"ל, מלבד ששים זהו' אשר קיבל כמוהר"ר ישעי' בשנה ראשחקר. ולהרבנית אלמנת הגאון ניתן שלשים זהו' מזומן . . . [תכ"ח?]

.241

להכתב בספר הזכרון על אודות החוב סך שנים עשר מאות זהו', מה שהאלוף כהר"ר שמעון כץ³⁰⁴ מ"ש והאלמנה מרת שינכה אלמנת המנוח כמהורר אלצפן³⁰⁵ חייבי' להפריץ טומינסקי²⁸⁰, ולא יכלו לצאת ידי חובתם, והפריץ התקצף והתמרמר עד מאד ונתנום לבית הכלא, ובחמלת האלופי' הקהל יצ'ו עליהם הכניסו ראשם ונתערבו להפריץ הנ"ל שמידם יבקש הפריץ חוב הנ"ל וכנגד זה עשה מהרר"ש כץ הנ"ל ק"ס גמור כתיקון חז"ל בפני שני עדים . . . היו' יו' ה', יו' מנחם תיז'ו מ"ם ה"א לפ"ק.

.242

היקרים כהרר אהרן פעטליצר וכהרר ליב רופא²⁸⁵ וכהרר זלמן חר"ה רא"פ חתמו שט"ח בסך ששה מאות זו' לפריץ טומינסקי עבור הקהל לשלם ביהנא תמ"ב הבע"ל, והקהל יצ'ו חייבי' לפצות ולסלק אותם מיד הארון הקשה. נעשה יום ב' ראה, תמ"א לפ"ק.

.243

A. ע"ד השט"ח על הקהל יצ'ו, שיש כהיום ביד השר משרקאווסקי³⁰⁶ מפאלייאווי בסך שלשה אלפי' זהו' פולניש והשט"ח הנ"ל קבל השר הנ"ל מיד פריץ שווינארסקי והקהל יצ'ו אמרו שבוה העסק היה כהר"ר הירץ ח' רא"ד²²⁵ איזה סיבת גרמא,

³⁰¹ Doc. 123; LN I, 11; II, 34; Halperin 244 and *passim*. It seems that this was one of the sums which the community owed him and which were later demanded by his son (LN II, 32).

³⁰² (ראש) doc. 280, 289, 345; cf. also *MGWJ*, 1895, p. 91.

³⁰³ May be שמואל צורף; cf. note 189.

³⁰⁴ Probably identical with שמעון בן חיאל כץ who signed doc. 167.

³⁰⁵ Probably משה כץ; doc. 167, 207, above note 153.

³⁰⁶ Adam Czarnkowski from whom the elders of the Jewish community of Poznań borrowed 3,000 Polish Zloty in 1655 (Koczy XIII, 226).

ובכן התפשרו הקהל יצ'ו עם כהר'ר הירץ הנ'ל וסילק להם שלשה מאות זהו' מיד. ועוד הניח כהר'ר הירץ אצל הקהל יצ'ו ש'ח בחתימת ידו בסך שלשה מאות זהו' באופן ובתנאי, באם שיוחזר הש'ח של הקהל הנ'ל ליד בעל הראשון לפריץ שוויגרסקי כמשמעות הפסק של כשרי הקהל יצ'ו בפסח ת'ך ל' [פק], או שיוכל הקהל יצ'ו להתפשר עם השר הנ'ל, או עם באי כחו לשלם אלו שלשה אלפי' זהו' על שנים עשר שנים מהיום ליתן בכל שנה מאתיים זהו' וחמשים זהו' אזי יחזירו הקהל יצ'ו לר' הירץ הנ'ל כל מה שקבלו ממנו . . .

היום יום ר' ה' אייר, כ' למב"י³⁰⁷, ת'ך אל'ף לפ'ק.

נאם יעקב ליבש פ"ה³⁰⁸, ונא' אברהם בן הר'ר יהודא ליב זצ"ל²⁶⁶, ונא' יעקב אברהם אהרן בלא"א הר'ר יצחק זצל מז"א³⁰⁹, ונא' שלמה זלמן בן אברהם בנימן וואלף זצ"ל, ונא' משה בן לא"א הר'ר יונה כץ זצ"ל³¹⁰, ונא' רוב בער בן מהר"ר אברהם זצל היילפרון.

B. הן אמת שהאלופי' הקהל יצ'ו נתחייבו להאלוף כהר'ר זעליג פקשיר²³³ ע"פ הפשר סך שני אלפים ושמונה מאות זהו' טפ"י²⁸³, לשלם לזמנים אלו באופן זה. דהיינו ביהני תמ"ג מאתיים זהו', ביהני תמ"ד מאתיים ז', ביהני תמ"ה מאתיים ז', ביהני תמ"ו מאתיים ז', וביהני תמ"ז יהא שמטה שלא יותן לו כלום, ביהני תמ"ח יותן לו סך ששה מאות וששה וששים ז' . . . גם ביהני תמ"ט יותן לו . . . נעשה ביום ד', י"ז שבט תמ"ג לפ'ק.

.244

מעתה ועד עולם נתחייבו הקהל יצ'ו לסלק מידי שנה בשנה סך שני מאות זהו' פו' לערני המקום פה פחנא בכל חגא שנמ"א מארטשין³¹⁰ שבכל שנה ושנה מס מן הבית אבנים, שקנה הקצין כמר יודא מוכסן²⁴¹ יצ'ו מן הערל בעטשקא³¹¹ הידוע במצריו, שעומד סמוך אצל הבית אבנים של יורשי ר' אברם ר"ע³¹² לפני הבית הנ'ל הוא נגד בית אבנים של האלוף הר'ר הירש פרנס³¹³ יצ'ו שגר שם עכשיו האלוף כהר'ר חיים בוועז³¹⁴ יצ'ו; הנה השני מאות זהו' פו' הנ'ל נתחייבו הקהל בחוב גמור ואמיתי לסלק מידי שנה בשנה בחגא הנ'ל עולמית, באשר שכבה סילק הקצין כמר יודא יצ'ו את הקהל יצ'ו מכל סך השני מאות זהו' שמגיע להעצה בכל שנה ושנה על עולמית . . .

³⁰⁷ (cf. Halperin, 546). ספירה לעומר = למספר בני ישראל

³⁰⁸ Doc. 2, 245, 353; Halperin, 134, 140, 141, 143.

³⁰⁹ LL. 98; doc. 280.

³¹⁰ Doc. 280.

^{310a} St. Martin of Tours (316–397) = Holiday in his honor on Nov. 11th.

³¹¹ The same house is dealt with in doc. 253, 265, 285.

³¹² וקייבש ר' אברהם; doc. 285, 382.

³¹³ Probably פרנס; cf. doc. 57 and index.

³¹⁴ Doc. 24.

היה זה ביום ר', כ"ו אייר שין צדיק לפק. נאם צבי הירש בר יצחק³¹⁵ ז"ל, ונא' מנחם מענדל בן לא"א ישראל חיים ז"ל ה"ה²⁴⁰, יוסף כץ פרוש³¹⁵, ונא' יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראקא¹⁹³, ונאם יהודא ליב [בן] ר' שמעון ז"ק ז"ל²⁵⁸, יהודא בן לא"א הר"ר יחיאל ז"ל מצארשין³¹⁶, ונאם יצחק אייזק בן לא"א מהר"ר אברהם ז"ל היילפרון²⁴⁶, ונא' משה בן לא"א הגאון החסיד מוהר"ר יושע ולק כץ ז"ל מלבוב³¹⁷.

.245

- A. בעצם היום הזה בא לפנינו האלוף ר' יאקב ליבש פרנס ועמו בקשתו אשר בקש וחינו ותחנונים ידבר לפנינו, שהקהל יצ"ו יתנו לו רשות והרמנא ליקח הלוואה ת"ר זהו' מפריץ טומינסקי²⁸⁰ עד יהני הבע"ל, והנה אנהנו היינו מתי מספר אמרנו למלאות למנין ומפקד אחד³¹⁸ להמתיק סוד כרת מה לעשות כאשר שעלינו כולנו, שהפריץ הנ"ל כבר כתב שאנהנו עריבי' בעד היחידים^{318a} וביותר, באם שאיזה פרנס יקח הלוואה יהא לו פתחון פה יותר לתבוע אותנו, אשר ע"כ מור' עלה על ראשינו^{318b} פן ח"ו יבא עת וזמן לכל חפץ הדרין המעות ונהיה ערבי' ויבא לתבוע אותנו תחילה. והיה מן הראוי שלא לשמוע לו אף כי יחנן לא ישמע קולו, אך כאשר שראינו ההכרח גדול שהוא מן ההכרח שיקח הלוואה אמרנו נטה כלפי חסד ונתן לו רשות שיקח ההלוואה ת"ר זהו' מפריץ הנ"ל . . . [תל"ב]
- B. באשר שהגלחות שחורי' נוגשים אצי' להוציא אותן סך עשרת אלפי' זהו' מה שחייבי' יחידי סגולה דקהלתינו יצ"ו כפי המטרונות בחתימת ידם, שז"ת [שזמן תשלומם] במיכילם תמ"ט ל' הסמוך ממשמש ובא, וירוע לכל שיד השחורי' תקיפא מאד וחלילה וחס לעבור ז"ת אפי' שעה קלה, בכך עמדו לפני שלחן הטהור באסיפת ראשי קציני מנהיגי העדה כל היחידי' הנ"ל ונתקשרו לפני קהל ועדה

³¹⁵ Doc. 62, 119.

³¹⁶ LL, 72. The name of the place may, however, be read דאלשין (Działoszyn, województwo Sieradzkie).

³¹⁷ Doc. 12, 151, 283, 285, 341.

³¹⁸ The number of the letters ת"ר is 13 = 13 members of the administration; cf. W. Feilchenfeld "Die innere Verfassung der jüdischen Gemeinde in Posen." *Zeitschrift der Historischen Gesellschaft . . . Posen*, XI (1896), 123–137.

^{318a} According to an entry from a year earlier, the administration had given a guarantee to the same Tominsky or Tomanicky for individuals borrowing from him

קנות שבעה רועים בכסליו תליא

באשר שראו שרבים מבני קהלתינו יצ"ו נפלו ברשת הפריץ טאטאניצקה וירדו בעמקי ימים בחובות גדולות ועל פי הסבה מבלי דעת התערבו הקהל יצ"ו לכמעט בעד כל יחיד ויחיד וכן יצא מפי האלופים הנ"ל יצ"ו שכל יחיד ויחיד אף שהוא איש אמיד מחויב להכין ולהזמין מעותיו אשר חייב להפריץ הנ"ל ארבעה שבועות קדם זמן התשלומין שיהא מונח וצבור ומנח בקופסא . . .

^{318b} Metaphor *Judg* 16.17; here meant מורא = fear.

בקשר חזק ואמיץ בכל חומר ותוקף שבעולם וקיימו וקבלו עליהם שמחוייבי' לסלק המעות הנ"ל שבידם קודם מיכילס תמ"ט ל' הסמוך הנ"ל עם פרוטה אחרונה בלי שום איחור ובלי שום עיכוב... ואין שום פרנס או מנהיג יוכל להמליץ שום עצה בעולם להרחיב זמן...
היו' יו' א', כ' תמוח תמח ל'.

.246

על דבר מה שטענו כמ' בנימן בהר"ר זכריה עם שכנגדו כמ' בועז בר יצחק מחמת השני שטרי חובות שנתחייבו, שהיה משמעות שנים עשר אלפים ושט"ח האחד נקדע וחשוב כנתפרע באשר הוצרך כמ' בנימן הנ"ל לתת לפיק ערבו' מספק' על סך הששה [אלפים]; גם טען שהוציא בערך שנים עשר מאות זהו' פו', והנה ע"פ הפסק ישן נושן יצא הרבר, שחייב כמ' בועז לשלם חלק שלו עם חלק הר"ר משה במההר"ט משותפו גם עבור חלק ר' מגדלי פ' 319 ור' מרדכי ז"ל מחוייב לסייע לשלם החצי כפי הראוי לבא לשלם על חלקים. והיה ראוי שישלם לו בועז לבנימן הנ"ל שלשת אלפים וששה מאות זהו', והיינו שבתוך זה הסך נכלל [מה] שמשלם עבור ר' מגדלי פ' ור' מרדכי שנים עשר מאות זהו' פו'. והנה ראינו פסק ישן שיצא מפי כל הקהל בשנת שס"ו, שראו הסיבו' והמאורעות שעלו על כמ' בועז הנ"ל וגזרו אומר שממה שעליו לשלם מחמ' חלק ר' מגדלי פ' ור' מרדכי לא ישלם רק שלישי אחד. והנה נעשה לו הנחה שני שלישים וממה שעליו לשלם לחלקו עם הה' משה משותפו ישלם שני שלישי' ויהיה נעשה לו הנחה שלישי אחד ועל הסך שהיה נשאר חייב לשלם עשו לו זמני' בהרחקה גדולה וגזרו אומ', שבאם יבא זמן מהזמני' ויטעון כמ' בועז שאין לו לשלם לו אוי לא יוכרו על בועז חרם כתקנת מדינת³²⁰, כי כן הבטיחו הקהל יצ'ו לבועז כשמכר את ביתו לפרעון הראשון של פיק שמיום ההוא והלאה לא יוכרו על בועז חרם בענין של חובות ענייני פיק, ואך הרשות נתונה לכמ' בנימן הנ"ל להשביע על בועז הנ"ל כתקנת חכמי' על הטוען שאין לו במה לשלם³²⁰, ושיהא הרשות בידו לדרוש ולחקור את אשר יש בידו משל בועז. ומענין אם ליתן חרם ברבים העמידו הרבר על הקהל יצ'ו אשר יהיו בימים ההם, המה יביטו ויראו המעמד של בועז בעת ההיא וכאשר יגזרו אומ' כן יהיה וכמבואר בכתב שנכתב בפנקס של הקהל ברף קע"ט ע"ב. והנה אותן הזמני' שנעש' על בועז כבר התפטר עם כמ' בנימן הנ"ל ונתנו פטורי' זה לזה מלבד שני שטרות של פיק האחרוני' הנוכרי' למעלה. והנה גם אנחנו הלכנו בעקבי הפרנסי' ומנהיגי' הראשוני' ולא ראינו לחדש דבר אח' אך ורק שכפי החשבון יבא על בועז מחמ' חלקו עם משותפו עשרים וארבע מאות זהו' פו' מזה ינוכה לו שלישי אחד שיהיה נעשה לו הנחה וישלם מזה שני חלקי' דהיינו ששה עשר מאות זהו' פו' ומחמ' חלק

³¹⁹ May mean פרנס מגדל.

³²⁰ This line is reprinted LL, 69.

^{320a} תקנות הבורחים; cf. Halperin 45 ff.

ר' מגדלי פ' ור' מרדכי יבא על בועז לשלם שנים עשר מאות זהו' פו', מזה ינוכה מחמ' הנחה ב' שלישי' דהיינו שמנה מאות וישלם שלישי אחר דהיינו ארבע מאות זהו' פו'; הסך ביחד שנתחייב כמ' בועז לשלם לכמ' בנימן הנ"ל הוא שני אלפי' זהו' וזמני הפרעון הוא בכל שנה ושנה מאה זהו' פו', ויתחיל לשלם ביריד פחון אדר שין עין אלף לפ"ק ויתן אז מאה זהו' ער תשלום הסך הנ"ל יתן כן כל שנה ושנה. ובאם יבא זמן מהזמני' ויטעון כמ' בועז הנ"ל שאין לו לשלם לא יוכרז עליו חרם ברבי' כתקנ' המדינה כי כן הובטח מפי הקהל יצ"ו. . . .
היום יום ה', ר"ח אלול ש"ע לפק. בהסכמ' פרנסי' וטובי' ועיקרי הקהל יצ"ו.

.247

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו עלתה בהסכמה אחת שהמשתופין כמר משה³²¹ ויורא פעטלצער³²² מחוייבים לבא בפשרה עם כל סוחרי גוים שנתחייבו להם בהמשך הזמן שני ירדים אלו, דהיינו טורן ג"מ שצ"ח לפק וטורן סיון שצ"ח לפק, בתוך זמן זה מחוייבי' להשתיק ולהשקט כל סוחריהן, באופן שאל יבא שום קובלנא עליהם מהסוחרי' הנ"ל מדבר קטן וגדול. ובר"ח אדר הבע"ל, ועכ"פ קורם פסח הבע"ל, מחוייבי' קהל ועדה לפקח ממעשי משה ויורא כמשמעו' הפנקס ומה יהיה עונשם . . .
יום ר', כ"ד חשוון שצ"ח לפק.

.248

על דבר החובות שנתחייב כמ' משה פעטלצער³²¹ ג"ן לאנשים שלימים וכן רבים והגושים אצים ונוגשים עליו כל אחד תבע את חובו, הן היום נתעצמו בעלי חובות הנ"ל בפני קהל ועדה שלימה יצ"ו והקריבו משפטן לפניהם, הנה המה ראו בראיות באשר רין מפרסמת לכל גודל ההיזק וניזק שעלתה לו בתוך הרעש גדול שהיה על הכלל לכל יושבי קהילתינו שנפרץ בו פירצה גדולה^{322א} וכעת הפסיד כל אשר לו ולהם. בצירוף לה שראו, שעדיין חייב גם לפריצים עריצים הרודפים אותו ובאים לקחת ואין מציל מידם מי יאמר להם מה תעשה, אשר על כן עלתה בהסכמה אחת כלם כאחד ענו ואמרו שכמ' משה ישלם לבעלי חובותינו מכל סך החובות שני שלישים על ג' בניין³²³ ההמה תכופים סמוכים זו אחר זו, דהיינו ביריד

³²¹ משה פעטלצער; a few years later he still appears among the wealthy people of the Poznań community (Cf. doc. 132).

³²² ידא ב"ר שמואל פעטלצער; doc. 30, 41, 132.

^{322א} May mean the fire of 1613, the suits provoked by the townspeople and guilds of 1626, or the epidemic of 1629–1630.

³²³ ג' ירדים בניין = 3 fairs in Gniezno; cf. also Halperin, 543 about the time of the fairs there.

גנין אייר שפ"ט שלישי משני שלישים הנ"ל וביריד גנין באלול שפ"ט שלישי השני וביריד גנין שין צדיק שלישי השלישי משני שלישים הנ"ל, והמותר דהיינו שלישי השלישי מכל סך החוב הנ"ל יהיה נקי ופטור עד גנין אייר שצ"א; וכשיגיע גנין אייר שצ"א ועמדו יחד לפני העדה אשר יהיה בימים ההם המה יכירו ביניהם איך ומה באיזה אופן ישלם להם השלישי השלישי ועל איזה זמנים על פיהם יקום הדבר. ועל זה מחוייב ר"מ להשתעבד את כל נכסיו לבעלי חובותיו להיות אחראין וערבאין לסלק אותן, באם יעבור ח"ו על חד"א³²³ מן הזמנים הנ"ל הרשות בידם למכור להשכיר את נכסיו ושום איניש אל ימחה בהם לעולם.

ולמען האמת שלא תהיה געדרת להיות לאות ולמשמרת כתבנו זאת בפנקס קהל יצ"ו לזכרון לפנינו למען יעמדו ימים רבים אין מספר. והנעשה נעשה היום יום ב', י"ג טבת שפ"ט לפ"ק.

.249

הר"ר שמעלקא היה מאשתו וביתו זה זמן רב שהלך לו והיה נתיירא לבא לכאן פחנן אל אשתו וביתו בפני הבע"ח שישנו פה אתנו, שנתחייב להם בשיתוף כמר חיים בן עקיבא שמש כמשמעות הממרגות שביד כל אחד ואחד. וכתב ספרים לאשתו שרוצה ומבקש פשרה כזו, דהיינו שרוצה לשלם לכל אחד החצייה תיכף בבואו לביתו והחצי"י השנייה יעמוד על שתי שנים; ואם שכמר חיים שהיה משותפו לא יבא אל ביתו בתוך שתי שנים ולא ישתק הב"ח מהחצייה שנייה או לאחר שתי שני' ינתן הרבר על בורר' דהיינו זבל"א [זה בורר לו אחד] הב"ח [והבעלי חובות] גם הם יבררו להם אחד והם ימצאו פשר דבר ביניהן וכאשר יעלה הפשר איך ומה כן יקום. והנה אלוף הקצין כהר"ר יוסף פרנס פרובסט כץ³²⁴ יצ"ו [בעל] חוב גדול שבכולם נתרצה להפשר ככל הכתוב לעיל ותקע לו כפו שלא יגוש אותו ולא יתבעו בעד החצי"י שנייה עד לאחר שתי שנים כאשר יהא הפשר ע"פ בוררים כנ"ל. והבא אחריו כמר נחום בן מהר"ר יצחק שחור הוא גם הוא [תקע] לו כפו לקיים פשרה כנ"ל. אמנם הותנו בתנאי כפול עם אשת הר"ר שמעלקא שבאת מצדו ומכחו בכתב שבירה ממנו, באם שלא יקיים פשרה הנ"ל ולא יבא לכאן פחנן בתוך שני חדשי השנה יהא הרשות לב"ח לחבשו ולתופשו בבית כלא יושב חושך וצלמות בכל מקום שימצאנו לכן ועל כן נכנסו לפשרה זו וכן קיימה וקבלה עליה היא גם היא אשתו הנ'.

נעשה היום יום ד', י"ב שבט שצ"ב. לעדות ולראיה העליתי פשרה זו לפנקס בבקשת הב"ח והאשה הנ"ל כרי שיהא הרבר נכון. נעשה בפני נאם יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש וצל"ה.

³²³ אחד = אחד = one.

³²⁴ doc. 61, 250, 263, 285, 355; *MGWJ* 1864, p. 417; Koczy, XIII. 212-13; LL, 53.

.250

הנה על דבר הבעלי חובות של המנוח האלוף כהר"ר יוסף פרופסט כ"ץ זצ"ל שבתעו את יורשיו אחריו לשלם לכל אחד ואחד כמשמעו הממטרות שבידם, הנה אנחנו חתומי בקצה המטה נתבררנו מתוך העדה יצ"ו בדבר משפט זה, קצת מן מתוך מנהיגי הקהלה יצ"ו וקצת מן מדייני הקהלה יצ"ו. בכך יצא הדבר מאתנו ע"פ רת ורין תורתנו הקדושה, באם שהגעלה הר"ר ישראל יצ"ו חתן האלוף הר"ר יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל ושני בניו עמו כמר מיכל וכהר"ר יהודא ליב כ"ץ רוצים להכניס ראשם בזה לקבל עליהם פרעון חובות אביהם ז"ל לכל ב"ח וב"ח אוי יפרעו הקרן והרווחי' כמשמע' הממרט שבידם באופן זה דהיינו החצייה מכל ממרט' יפרעו אחר כלות חצי שנה מן ז"פ [זמן פרעון] הנוכר בממרט' והחצי' שני' יפרעו אחר כלות תקופה שנה דהיינו ג' רביעית שנה מז"פ הנוכר בכל ממרט. והיורשים אינם צריכי' ליתן רווחי' מן ג' רביעי' שנה הנ"ל רק הרווחים הנוכר בממרט שחתם האלוף הר"ר יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל. והר"ר ישראל ותרי גיסיו הנ"ל מחוייבי' להגיד הברירה קודם שבת הסמוך אם רוצי' להכניס או אינם רוצי' להכניס בפרעון הנ"ל כנ"ל. ואם יעלה על דעתם להכניס בזה או מחוייב הר"ר ישראל ותרי גיסין הנ"ל לחתום ממרני לכל ב"ח וב"ח לשלם להם באופן הנ"ל כנ"ל. והברירה ביד אלו ב"ח שמכרו יוכטין³²⁵ להאלוף הר"ר יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל לחזור וליקח יוכטין בחובם במקח כאשר מכרו להאלוף הר"ר יוסף כ"ץ הנ"ל ואל יחשב להם ההוצאה שעלה עליו מטורין לפחנן רק היורשים יפסידו הוצאה זו. ואם אלו ב"ח לא יתרצו ליקח יוכטין. אוי יתפרעו כשאר ב"ח הנ"ל, דהיינו החצי' אחר חצי שנה מז"פ [מזמן פרעון] הנוכר בממרט' והחצי' אחר תקופה שנה הנ"ל.

גם שאר ב"ח שלא מכרו לו יוכטין גם המה יכולי' ליקח יוכטין בחובם, אם לא יקחו אלו שמכרו לו או שיהיה עורף על אלו שלקחו כבר או יכולי' גם שאר ב"ח ליקח יוכטין במקח כאשר קנה אותם כהר"ר יוסף כ"ץ ז"ל בצעטלין של^{325א}. ומי ומי שרעתו נוטה ליקח יוכטין מחוייב להגיד הבריר' קודם שבת הסמוך. והעזבון של האלוף הר"ר יוסף כ"ץ זצ"ל הנ"ל הכל בכלל ובפרט עדין משועבר לב"ח עד שיתפרעו כנ"ל, והיורשים הנ"ל לא ירדו לנחלה עד אחר פרעון כל חובות אביהם ז"ל הנ"ל. וכל העזבון הנ"ל [הכל] כאשר לכל, הן מזומני' הן ש"ח וסחורות וקרקות כסף ושהו כסף, יותן ליד הנעלה הר"ר ישראל יצ"ו הנ"ל; ועליו נתמנו שני נאמני רוח האלוף' כהר"ר קויפטן כ"ץ יצ"ו והר"ר אלי' פרוכסט יצ"ו³²⁶, לאלו מחוייב הר"ר ישראל הנ"ל ליתן חשבון צדק על כל מה שיקבל מעזבון הנ"ל ואחר כל יריד ויריד מחוייב הר"ר ישראל הנ"ל [ליתן חשבון] על המזומני' שקיבל ממה שבידו מעזבון הנ"ל. ואם יהיה מזומני' בידם ואיזה בעל חוב יתבע מעות חובו' בנכיון יב"ג [י"ב גדולים] מכל מאה זהו' לכל שבוע עד ז"פ הנ"ל כנ"ל

³²⁵ Leather (Russian leather).

^{325a} Notes, lists, specifications.

³²⁶ LL 76; *MGWJ* 1864, p. 419.

מחוייב' לשלם להב"ח שהוא קודם הזמן בנכיון הנ"ל. וכן להיפך אם ישלחו הנאמני' הנ"ל אחר איזה ב"ח לקבל מעות חובו בנכיון ריוו' כנ"ל מחוייב הב"ח לקבל המעות בנכיון כנ"ל. ואם שחרר ישראל וחרי גיסו יצ"ו הנ"ל לא יתמצו להכניס ראשם לקבל עליהם חובו' אביהו כנ"ל, אוי יתפרעו הב"ח מן מומוני' וש"ח וסחורו' מטלמלין וקרקעו' מעזבון הנ"ל ע"פ ב"ד כאשר יושט בפלילי'.

עוד פסקנו בדבר כל הש"ח שחתם כמר מיכל כ"ץ עם אביו האלוף הר"ד יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל אין לשום ב"ח שום טענה ותביעה על כמר מיכל כ"ץ הנ"ל רק יתפרעו מעזבון אביו כשאר ב"ח.

כל הא דלעיל פסקנו היום יום ב' ר' טבת שצ"ה לפ"ק. נאם אהרן אלימלך בר פנחס ז"ל³²⁷, נאם מאיר כ"ץ³²⁴, ונאם משה מזיא, ונא' אלי' בלא"א הר"ר דוד שליט אשכנזי³²³, ונאם משה לוי בר לוי הכהן אשכנזי ז"ל³²², ונאם מרדכי מלבוב. הועתק מלה במלה מנוף הפסק וח"י האלוף' הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פוזנן.

.251

בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל נתמצעו לפניהם האשה מר' מרים והדר בעלה כמר חנניה ב"ד שמשון ז"ל עם בעלי חובותיו שלו ושל בנו ז"ל, הלא המה רשומי' בכתב אמת וכמוסי' הם עם מוהר"ר בנימן בן מוהר"ר חיים ז"ל³²⁸, ונתפשרו דהיינו שהב"ח החזירו להאשה והדר בעלה הנ"ל לערך תשע מאות זהו' סחורו' וחובות, באופן שהאשה והדר בעלה הנ"ל ימלאו להב"ח על המעות המונח ביד כמר זלמן א"צ³²⁹ שהוא לערך שלש מאות זהו' פו' עד שיהיה בין הכל תשע מאות זהו' פו' קודם יריד גניון אייר הסמוך שס"ז לפק, ואז יחלקו ביניהם ויטול איש איש כפי חלקו הראוי לו, כפי מה שגרשם בכתב אמת את כל ונוכחת ביד מוהר"ר בנימן הנ"ל. ואם ימכרו האשה והדר בעלה איזה סחורות או יקבלו איזה מעו' מב"ח קודם הזמן, אוי מחוייב' הם תכף כשיקבלו איזה מעות למסור להב"ח שלהם, הן רב אם מעט. עו' נשאר האשה והדר בעלה הנ"ל חייב' להב"ח הנ"ל מאתים וחמשים זהו' לשלם להם לשני זמני', דהיינו החצי ביריד לונשיץ שיהיה באב שס"ז לפק והחצי השני ביריד גניון אלול שס"ז לפק... היום יום א', ה' אדר שס"ז לפק.

.252

נתקשר ר' בער קראטשין בפני הקהל יצ"ו בכל תוקף ואומץ איך שמחוייב לעכב אצלו הריוח של כמ' פרץ ב"ד אברהם³²⁹ ז"ל שעלה ויגיע א"ה ביערסלב הסמוך בשותפות שיש לכמ' פרץ ביחד עם ר' בער ור"י חתן יעקב ר"ן. וכהר"ד

³²⁷ Doc. 151.

³²⁸ Probably מארפטשיק חיים בנימן בן ר' אהרן בנימן בן ר' חיים; cf. above note 146a.

³²⁹ זלמן אברהם צלאלש? cf. doc. 278.

בער מחוייב להניח הריוח ליד הקהל יצ"ו, אך מה שיחטוף כמ' פרץ מן הריוח בזרועו נטויה בזה לא הכניס את ראשו כהר"ר בער ולא יפסיד בזה כלום נגר הקהל יצ"ו. אך חתנו כהר"ר חיים נתערב בעד חמיו כמ' פרץ שמחוייב לשלם במטביא כל פרוטה שיחטוף כמ' פרץ בחזקה מתוך הקופה יותר על שלשים זהו'. כך נתקשרו ר' חיים חתן פרץ ור' בער הנ"ל לעיני העדה הקדושה בכל תוקף ועוז.

ולמען תהיה זאת לעדה כתבנו זאת בפנקס הקהל יצ"ו. יום ב', כ"ג תמוז שפ"ח.

.253

במושב זקני עם קהל ועדה יצ"ו הורה האלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל פרנס²⁴⁰ יצ"ו איך שחייב להערל בעטשק"א³¹¹ ששה מאות זהו' פו' מחמת ההלוואה שעשה לו האלוף הר"מ יצ"ו על הבית אבני' של בעטשקא שמקבלי' שם מכס. ונחרצה האלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל יצ"ו שיחזיק בידו סך הנ"ל ולא ישלם לו השש מאות זהו' פו' עד שבעטשקא יבטל כל הערעורי' וסכסוכי' שהם על בית אבנים שמכר הערל הנ"ל לכמ' יורא מוכסן²⁴¹ ז"ל, שהוא אצל הבית אבני' של כמ' אל' בן ר"א רע"ק³³⁰. גם יצא הרבר במוסכם הקהל יצ"ו באם שהאלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו ישתדל עוד איזה בטחון מהערל בעטשקא שיעשה לו על הבית אבני' שמחזיקי' שם המכס כנ"ל. . . יום א', פ' כי תבא, שצ"ה לפק.

.254

האלוף ר' יוסף ר' מענדל²⁷¹ יצ"ו הלוח להאחים האלוף כהר"ר צבי וכמר אל' יצ"ו בני כהר"ר אברהם רע' ז"ל³¹² ש"ח תשעה מאות זהו' . . . היום יום ו' ר"ח אדר תיו. צבי הירש ב"ר יצחק ז"ל²⁵⁷, נאם יורא ליב בן לא"א הר"ר שמעון ז"ק ז"ל²⁵⁸, ונאם אל' בלין¹⁹⁴. הועתק אות באות מגוף הכתב. נאם יוסף יחל בהר"ר מרדכי סופר ושמש וצלה"ה רק"ק פחנא.

.255

אמת הרבר שהכרזנו בשני וחמשי שני בכל בתי כנסיות פה ק"ק פחנן, שהאלוף הקצין הר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו אבר ממרני סך אלף זהו' פו' קרן וריווח מאתים זהו' פו', ז"פ ר"ח טבת שצ"ו, וחחם עליו הנהו תרי אחים תמימי' ויקרים הר"ר משה³³¹ והר"ר יורא ליב יצ"ו³³² בני מהר"ר יצחק אייזיק יצ"ו ש"ק היילפרון²⁴⁵

³³⁰ Doc. 254 and note 312.

³³¹ Probably identical with ש"ק ר"א ש"ק; doc. 104, 120, 132, 325.

³³² Doc. 306.

וכהר"ר חיים בה"ק מהר"ר נח הי"ד ז"ל³³³, שכל מי שמצאה ממרני הנ"ל יביאו אותה ליד הב"ד ויתבענה או שהב"ד יבטלו אותה שתהיה כחספ' בעלמא וככל דבר שאין בו ממש וכטוען אחר מעשה ב"ד חשוב וראוי. והנה לא ראינו ולא שמענו שום אדם בעולם שבא אלינו ולהב"ד בשביל ממרני זו הנאברה מיד הר"ר צבי פרנס הנ"ל כנ"ל ובפנינו עדים ח"מ קיבל עליו האלוף הר"ר צבי הירש פרנס הנ"ל אחריות הממרני הנ"ל נגד החתומי' הנ"ל, באם שיגיע להם איזה חיזק וניזק מכח אבדות הממרני הנ"ל שיחוייב לשלם כל ההיזק משלם מכיסו ומביתו כי כשורי לצלמי.

לעדות ולראיה כתבנו וחתמנו. נעשה יום ה' ט"ז אדר הישועה לפק פה ק"ק פחנן. קלונימוס בן מהר"ר אליעזר שמש זצ"ל²⁹⁸, ישראל יעקב בלא"א מהר"ר יצחק זצלה"ה שמש²⁹⁷ דק"ק פחנן, ונאם צבי הירש בן מהר"ר יעקב יש זצ"ל²³⁴ שמש דק"ק פחנן.

העתקתי מלה במלה מגוף הכתב וחתמתי יד השמשי' היקרי' הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פחנן. וכל דין נאמני' בכתב זה להחתומי' בממרני הנ"ל נגד האלוף הר"ר צבי הנ"ל כי כן נרשם ג"כ הגוף הכתב הנ"ל וח"י השמשי' הנ"ל. והעתקתי מלה במלה נאם יוסף יחל סופר ושמש הנל.

.256

הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו נעשה ע"ק [ערב קבלון] בעד כהר"ר שאול בועז בסך שלשת אלפי' ש' זהו, השייכין סחורו' לחתנו ר' הירץ²⁷⁴ על חלקו מהסחורו' שימסור כהר"ר משה ווינר³³⁵ ליד כהר"ר הנ"ל ביערסלף דהאידנ', כמשמעו' פסק הקהל יצ"ו, שמחויב הקצין כהר"ר צבי הנ"ל להעמיד ליד הקהל יצ"ו תיכף אחר ביאת מיערסלף תז"ל חלק חתנו מסך הנ"ל הן הסחורו' או תמורה תמורותיהן בלי עכוב. לעדות ולראי' נכתב לפנקס היום י' ד', י"ג למנחם ת"ז לפק.

.257

בהתאסף יחד אלופי קציני מנהיגי כל העדה כולם קרושי' האלופי' הקהל יצ"ו העמידו לפניהם את ר' זעליג בן יאקב פקשיר והתוכחו עמו אודות החוב, בערך סך חמשת אלפי' זהו, מה שנעשה על ידו אצל הפריץ גרבסקי³³⁶, בהשתתף

³³³ Doc. 12, 13, 341.

³³⁴ Doc. 85.

³³⁵ Doc. 103b deals also with the share of Mose Wiener.

³³⁶ A similar case is reported some three years later in doc. 121. The wording of these two documents is almost alike.

אצלו את ר' שמעון ח' ר' מענדל ב"ש כץ שחתום על שט"ח אצל הפריץ הנ"ל; והשיב ר' זעליג שהוא מחזיק ואוחז בידו ותמיד עיניו פקוחות, שהחוב הנ"ל יהא בטוח בידו ואיננו מאמינו לעזוב אותו ביד כהרר"ש הנ"ל לברו, באופן שיהא מוכן ומוזמן בידו לכל זמן ועת לכל חפץ שירצה הפריץ החוב הנ"ל, הן קרן או רווחי' בלי שום איחור ועיכוב בעולם. ובכן באותו מעמד הנ"ל קיים וקבל עליו ר' זעליג הנ"ל בפני קהל ועדה יצ"ו בכל חומר ותוקף שבועולם. . . . ונכתב בפנינו למען תהי' בחומר ותוקף ממרן על ר' זעליג הנ"ל על כל סך חוב הנ"ל.
היו' יו' א', כ"ג אלול תמ"ה לפק.

.258

אלו ש"ח עלו בחשבון האלופי' יורשי ר"מ³³⁷ ז"ל ולא החזירו הש"ח. ש"ח ה"א [ה' אלפים] קרן גראמניץ שצ"ו חוץ רווחי' שהלוה אביהם ז"ל ט"א [ט"ו אלפים] יריד הנ"ל ולקח לו ג' חתימת של הקהל יצ"ו כ"א ה"א [ה' אלפים] להחזיר ב' שקיבל צמר גרוזינסקי³³⁸ ואחר חתימה החזיק בידו ועלו ט"א הנ"ל בחשבונו להש"ח ה"א ולא קבלנו. ב' הודאות על כ"ח מאות זהו' ליענראל פרייסקי מחמת עלילות דף ק"א ועלה בחשבונו ולא קבלנו ההודאה. הודאה או ש"ח שנתן הקהל ליענראל הנ"ל על סך ט' מאות זהו' רבית מן ט' אלפי' שהלוה לר' יוסף יצ"ו³³⁹ לצרכו והקהל עשו בערו זאפי"ס בקנצלייא³⁴⁰. ש"ח קכ"ו הו' בגין שכירות ר' משה שתרלן²⁷² דף ק'. ש"ח ע"ה זהו' בגין שבוי גלוג'. ש"ח ה"א תשל"ג זהו' קרן, ר"פ זהו' ריוו' ז"ת גראמניץ או גנין אייר ת"ג. ש"ח ד"א תקנ' זהו' קרן, תשפ"ה זהו' רווחי' גראמניץ ת"ג, שסלקנו לר' אברהם אב"ד בריסק³⁴¹ ע"י ר"י ר"ן³⁴². ש"ח י"ו מאות שהלוה ר' יוסף לר"ח בועז בלובלין ס"י²⁹² ת' דף קע"ג.
האלופי' בני כהרר"ם הנ"ל הם באחריות להקהל בעד ש"ח הנ"ל וקימו וקבלו עליהם כל הנ"ל בכל תוקף ועון לפצות ולסלק מכיסם ואביהם כל היוק וניזק שגייע להקהל יצ"ו בלי חלוק וטעני'.
נעשה ג' חשון ת"ו וא"ו לפק.
אחר זאת קבלו הקהל יצ"ו הש"ח של ה"א תשל"ג זהו' קרן, ר"פ זהו' ריווח הנ"ל.

³³⁷ died 1640; cf. also note 240. מנחם מנדל ב"ר ישראל חיים

³³⁸ In 1670 Fr. Grudzinski is listed as creditor of the Jews in Poznań (Koczy, XIII, 227); cf. also doc. 367.

³³⁹ Probably מנדל ב"ר יוסף; note 271.

³⁴⁰ Entry in the chancery (or office).

³⁴¹ There were, a few years earlier, two rabbis in Brest Litowski by the name of Abraham: מאיר אפשטיין ב"ר ר' מאיר אברהם approximately in the years 1634–37 and אברהם אב"ד בריסק after 1639. Cf. *Ir Tchillah* 26, 118, 136, 154, 169, 170; cf. also Halperin, 493.

³⁴² Probably יודא ר"ן; cf. doc. 222 and note 276a.

.259

... כפי משמעו' הממרנו' שהוציא האלוף כהר"ר שמחה אנטלר של הראש כמהר"ר אייזק³⁴³ אחת בסך ט"ו אלפי' קרן וריוח ב"א ר"ן זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת בסך ז' אלפי' זהו' קרן וריוח אלף וחמשי' זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת בסך ג' אלפי' ת"ן זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת ו' אלפי' תת"ק זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו; ועל ממרנו' זו נכתב קבלה ב' אלפי' ש' זהו' ס"ה ל"ג אלפי' ש"ן זהו'. ועו' הוציא האלוף כהר"ר שמחה ממרנ' אחת בסך ת"פ זהו' וח' בח"י³⁴⁴ המנוח כהר"ר הירש ז"ל והקצין כהר"ר יוסף ר"מ²⁷¹ וטענות המנהיג' שסך ממרנ' זו ניתן להמרום כמהר"ר אייזק לקיים הפשרה³⁴⁵. ואומרי' שעוד ביד הקצין כמהר"ר אייזק ממרנו' על יחידי' מק"ק פתנ' בסך אלף תקי"ב זהו' וח' ממרנו' אלף תקי"ב זהו' וח' בצירוף הממרנ' תפ"ז זהו' וח' ניתן להמרום כמהר"ר אייזק לקיים הפשרה הנעשה ביניהם ביערסלב ת"ו כמשמעו'... חוב זה... ושמת עולם על ראש האלוף כהר"ר שמחה בר מנחם הנ"ל אשר הצטרף עמנו לטובה לקיים פשרה זו. בכך יענו ומצאנו שהמנהיג' יצ"ו מחוייבי' לשלם להאלוף כהר"ר שמחה ג' אלפי' זהו' מוזמני' חכף ומיר. גם מחוייבי' ליתן לו ממרנ' בחתים' ידי האלופי' כהר"ר יודא כץ³⁴⁶ וכהר"ר בער סגל²⁴⁷ בסך ש"ן זהו' לשלם יערסלב ת"ט או גנין אלול ת"ט, והברירה ביד בעל השטר. ומסך שלישי' אלפי' העודפי' ישלמו ב' שלישי', דהיינו עשרי' אלפי' תוך שבעה שנים מהיום, דהיינו ג' אלפי' זהו' לשנה בששה שנים ובשנה השביעי' ב' אלפי' זהו'. ואלו ג' אלפי' בכל שנה ישלמו לשני זמני' אלף ת"ק זהו' בגראמניץ לובלין ואלף זהו' יערסלב. והתחלת התשלומין תהיה גראמניץ ת"ו יוד וכה יהיה משנה לשנה עד כלות התשלומין עשרי' אלפי' זהו' הנ"ל. גם בשנה השביעי' ישלמו השני אלפי' לב' זמני', אלף זהו' גראמניץ ואלף זהו' יערסלב. ועכ"פ פטורי' המנהיג' מלשלם הרווחי' הן שעברו משנת ת"ו עד היום הן לעתיד. ועל סך אלו עשרים אלפי' זהו' הנ"ל בתשלומין כנ"ל מחוייבי' המנהיג' ליתן ממרנו' על יחידי סגולה מקהלה יצ"ו אשר בחר לו האלוף כהר"ר שמחה...

.260

A. אני ושלמה שמש שאלנו את האשה מרת פריידא אלמנת ליב מנליש בת"כ בחרם בוא"ליו³⁴⁷ שתגיד מה הן המשכנו' שהשכין כמר ליב בעלה ז"ל לכמר אלי' [בן] יוסף גדלי'³⁴⁸ ושל מי הם המשכנות, והגידה שהפריץ חייאניצקא' אין לו אצל

³⁴³ from Cracow; cf. LN II, 22; Halperin, 30, 76 and *passim*; M. Balaban, *Historja Żydów w Krakowie* I, 255–264; Weinryb, *Studies*, 10.

³⁴⁴ וחתומה בחתימת ידי.

³⁴⁵ Here are probably meant the same amounts which are mentioned in LN II, 22 and reprinted Halperin, 76.

³⁴⁶ Probably כ"ץ פרופסט כ"ץ, mentioned in doc. 250. ?ירוח

³⁴⁷ בואם לא יגיד ונשא עונו.

³⁴⁸ Doc. 266 and note 360.

המשכנו' רק זוג מניל^{348a} והם מושכנין בעד מאה זהו' ואין לו יותר משכנו' אצל אלי' ושאר משכנות אינה יודעה משל מי הם והוא ידוע להאלוף מהר"ר יודא רופא. ושוב העידה שאמר לה כמ"ר אלי' [בן] יוסף גדלי' אני אתן לך מאה זהו' ויותר שלא תאמר שהמשכנו' הם משכן אצלי.

למען תהיה לעדה כתבתי וחמתתי יום ג', כ"ג אדר שצ"א. נאם יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה.
העתק צעטל של כתיבת יד ליב מגליש.

משכנות אצל אלי' יוסף גדלי' ושלמתי ריבית עד ר"ח אדר שפ"ט שלשים ותשעה זהו' ר"ג [ו' גדולים], דהיינו מן ח' מאות כל מאה ט"ג לשבועה. שני שלשלאו' משקלם ל"א לוט³⁴⁹, שני אורינג³⁵⁰ עם אבני' טובו', שלשה בראמקיש עם אבנים טובו' ומרגליו', שמנה שניר³⁵¹ מרגליות, א' שרטקא^{351a} של פריצה וא' שלי, א' חגורה של כסף מחבק, שני מגליש של פריץ חייאניסקי דהיינו ז' מאות על משכנו' ואחד מאה על מגליש, דהיינו קומט ריבית לאלי' מן ר"ח אדר עד ר"ח אב שפ"ט.
כל הצעטל הג"ל העתקתי אות באות. יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פחנן.

B. הצעטל של אלי' לא יכולתי להעתיק מפני שעלה כלו קמשוני' כסה פניו חרולי' והיה ממושמש ומה שהיה אפשר לקרותו העתקתי.
היה כתוב משכנות אצל אלי' יוסף גדלי'.

שני שלשלאו' משקלם ל"א לוט; שלשה בראמקיש עם מרגליו' ואבני' טובו'; שמנה שניר עם מרגליות; שני שרקיס של כסף; א' חגורה של כסף; שני מגלש משקל ל' הגרי' של יאן חיינצקא מן כ"ד ניסן שפ"ז. עז"נ ל' זהו' רבית. מאה זהו' קבלתי על שמנה מאות זהו' ונתתי למעלכיר קירשנר שבעה מאות זהו' ליתן כל שבוע כה"ג [כ"ה גדולים] ממאה מר"ח שפ"ט.

עו' הלויתי למעלכר שני מאו' על שלשלת... מר"ח חשון והמותר שאצל אברם שמש בעד מאה זהו'. ומכר מעלכר השלשלת בעד קמ"ב זהו' דהיינו מאה זהו' קרן ומ"ב זהו' ריוח.
וכמרומה לי שיפה העתקתי, נאם יוסף יחל סופר ושמש.

.261

בס"ד

עלתה במוסכם האלופי' כל הקהל יצו עבור החוב אשר הי' להגלח על המנוח מוהרר שמואל חר"מ ר"י כץ בסך חמשים ומאתיים זהו' וכהר"ר וואלף בר"מ ריפ"ש הכנים עצמו נגד הגלח לשלם החוב הג"ל, בכך מאתנו יצא הרבר שהבית

^{348a} Manela = bracelet.

³⁴⁹ Lot = half an ounce.

³⁵⁰ Earring.

³⁵¹ String.

^{351a} Or שיטקא = siatka = a net of pearls (Prilucki, *Dos Gewet*, 132).

של המנוח מהר"ש הנ"ל הוא משועבר ומוחלט לכהר"ו הנ"ל ויש לו קרימה לגבות החוב הנ"ל קודם כל בעלי חובות... יום ג', ד' אדר תל"ז לפק.

.262

הב"ח של כהר"ר חיים קרעסלש³⁵² הוצרכו להוציא ממון להציל את נפשו בכך מחויב כהר"ר חיים ואשתו וביתו להוציא את עצמם מביתם קודם שבת אחרי הסמוך בלי חלוקי' ורחיי', והאלופי' קהל ועדה יצ'ו התקשרו בכל תוקף ועז שיוציאם מבית הנ"ל לזמן הנ"ל בעל כרחם ולהעמיד הבית ליד הב"ח שהוציאו המעו' בשבילו. ואלו ב"ח שהוציאו יש להם הקדימה לגבות מה שהוציאו, הן הקרן והריוח, קודם כל שאר הב"ח. ורשות להב"ח למכור הבית הנ"ל להוציא מה שחייב להם כהר"ר הנ"ל, הן מה שהוציאו לע"ע והן מה שחייב כבר לכל הב"ח ע"פ הדין, ואלו ב"ח שהוציאו לצורך פדיון כנ"ל יש להם הקדימה לגבות מבית הנ"ל, גם במה שחייב להם כבר אחר שני התראות שיתרו הב"ח שיוציאו בשאר הב"ח שיוציאו גם המה.
לעדו' ולראי' כתבנו לפנקס, היום יום ד', ר"ח אייר ת"ח לפק.

.263

כמר שאול קרעסלש נתחייב חוב עצום ורב לאיוויט"ר ונשתעבר להם בית שלו על החוב הנ"ל ולפי שידם תקיפא מי יאמר להם מה תעשה רצו להושיב שטרענטין' בהבית שלו ומי מוחה בידם, והנה בחמלת בנו כמר יעקב יצ'ו³⁵³ על אביו כמר שאול הנ"ל קנה החצי בית החורף של אביו הנ"ל מן אביו כמר שאול שלא לטובתו והנאתו רק לטוב' אביו כמר שאול, כדי לסלק ברמי הקנייה היאוויט"ר כגודל הפצרת והשתדלות ע"פ פשרה הנעשה ביניהן. והיקר כמר יעקב בר שאול הנ"ל נתיירא מפני מערערים יהודי' שיבאו לאחר זמן ויערערו על המכירה ועל ידי כך לא רצה לתת דמי המכירה מידו, והן היום באו לפני הקהל ועדה יצ'ו והציעו לפנייהם תוכן העניין בכלל ובפרט דאיכא למיחש פן תפוק תקלה מזה שלא תבא הבית בידי הערלי' הנ"ל, וצוו הקהל יצ'ו להכריז כרוח בכל בתי כנסיות בענין הנ"ל, שכל מי שיש לו שום זכו' וערעור יבא לעשות מחאה באיבוד זכויותיו. והכרוזה הנ"ל נעשה בתרי' יומא דכניסא, דהיינו ביום ב' ששה עשר לחדש תמוז וביום ג' שבעה עשר בו, והוכרו בתוך ההכרוזה הנ"ל ביומי הנ"ל; מאחר שהוא דבר הכרח ענין המכירה הנ"ל היא שקול ההכרוזה בתרי' יומא הנ"ל לכל זכות ויפוי כח כשאר הכרוזה בתלתא יומא לכל דין ומשפט וכן יבאו המערערי' תיכף באיבוד זכויות. והנה אחר הרברי' בהכרוזה הנ"ל באו מערערי' מתי מספר מעט

³⁵² חיים שאול קרעסלש doc. 70, 74.

³⁵³ Doc. 41, 70, 74, 132.

מעט לא כביר, ואחרי ראינו בראייה גמורה גודל הלחץ וההכרח שעליו, שיש לחוש שלא יקחו היאזוויט'ר הבית הנ"ל ביד חזקה בידם ורשותם ואח"כ קשה וכבד הדבר לחזור ולהעמיד הבי' ליד יהודי' ומצורף שהיו הגושים מועטים כנ"ל, והנה על פי הדברים והאמת עלתה בהסכמה גמורה שרירא וקיימא שאין לשום ב"ח שום זכות וטענה שבעולם על כמ' יעקב הנ"ל מחמת המכירה הנ"ל. גם האשה אשת כמר שאול אמו חורגו של כמ' יעקב גם לה אין לה שום זכות וטענה על הבית בגין כתובה, שקודם שנשאה את שאול היה הבית משועבר לשחורי' הנ"ל, גם מקודם לכן הוחלט הבית לבע"ח של כמר שאול וכן אין לה ולא לשום אר' שום טענה על כמ' יעקב בדבר המכירה בגין חוב אביו. ועל ידי שבשביל שיצא הפסק הנ"ל מפי הקהל יצ"ו סילק כמר יעקב ברמי המכירה היאזוויט'ר ומעכשיו החצי בית החורף הנ"ל והחצי מכל הזכויות והחרי' השייכ' לכל הבית החורף שייך לכמ' יעקב הנ"ל לחלוטין ולצמיתות עלמין, והרשות לו לעשו' בהחצי' שלו עם כל הזכויות מה שירצה, למכור להשכיר להחליף ושום אינש אל ימחה בידו מן יומא דגן ולעלם. ולמען שלא יהרהר ויערער שום אדם על מכירה הנ"ל נכתב לפנקס להיות לו לעדה ולראיה.

נעשה בשבעה עשר בתמוז שצ"ב. יוסף כץ פרובסט, ונאם ליב ר' שמעונש²⁴³, ונאם מאיר כץ²⁵⁴, ונא' משה לוי כהן²⁶².

מצרני גבול רוחותיה הבית החורף הלא היא ידוע ומפורסם מצד אחד הוא הבית של כמ' געץ חתן ר' יוסף סופר³⁵⁴ ומצד השני הבית של הר"ר יששכר בער סגל במהר"ר אברהם ז"ל²⁴⁷.

264.

A. על דבר החוב³⁵⁵ שנחייבו כמר קלמן ויצחק גיסו חתן ר' אבריל לב"ח שלהן, הן היום הקריבו משפטן לפני קהל ועדה יצ"ו, ועלתה במוסכם שמחוייבים להשתדל מנשותיהן ק"ס באשה והר"ב על כל נכסיהן דאית להון תחות כל שמיא, ונשותיהן של אלו מחוייבים לתקוע כפם שיעקרו דירתם קודם ראש חרש חשון שצ"ב לפק. ובאם ח"ו שלא יגיע סך קרקעות שלהן לסך החובות שנחייב להן, אז באותו זמן הרשות לבעל חובו' ליתן חרם על זה בבתי כנסיות כסדר ב"ח או הרשות להן ליתן חרם בבתי כנסיות תיכף מיד, מי שיודע משלהן שהחביאו או שהבריחו או שנתנו מתנה ע"מ להחזיר רשאין להכריז כחפצם ושום [אינש] אל ימחה בהן לעולם.

נעשה יום ר', כ"ח ניסן שצ"א לפק.

ובאם שלא יסלקו קודם ראש חרש חשון הנ"ל כנ"ל הרשות לבעל חובות

³⁵⁴ May mean שמש סופר ומרדכי סופר, whose name appears on many documents from Poznan; cf. index.

³⁵⁵ Doc. 117 tells of 9,000 Polish Zloty which they, together with somebody else owed; cf. also doc. 13.

לחובשם ולתופסם ולהכריז חרם על כל אשר להם ויש להם כל דין תפיסה וכל כפיות שבעולם כמו עכשיו, והרשות להן לעשות עמהם ככל חפצם ורצונם בכל כפיות שבעולם ושום אינש אל ימחה בהם מן יומא דנן ולעלם, כי כך עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ'ו ביום הנ'ל.

B. אמת הרבר שהנעלה כהר"ר שלמה ר' אברילש יצ'ו³⁵⁶ סילק את הבע"ח של כמר קלמן וכמר יצחק הנ'ל כמשמעות השטר הודאה שבידו מהקהל יצ'ו. ולסילוק הנ'ל הלוה האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק ז'ל ממרני בחתימ' ירו שלו על סך שני אלפים ומאה ועשרים וחמשה זהו' פו', והנעלה כהר"ר שלמה הנ'ל הקנה ושיעבוד להאלוף הר"ר צבי הירש יצ'ו כל הקרקעו' של קלמן ויצחק הנ'ל והקנום מרשות הב"ח לרשותו, והקרקעו' הנ'ל לא באו לרשותו מעולם לכן יעמרד הקרקעו' משועבדי' להאלוף הר"ר צבי הירש יצ'ו עד שיסלקו מקורם מן ממרני שלו שהלוה לו לסילוק הנ'ל בסך הנ'ל, ואז לאחר הסילוק ממרני שלו, אז באותו פעם יצא השעבוד הנ'ל מרשותו ובא לרשות הר"ר שלמה ר' אברילש. נעשה בפקודת ר' שלמה ר"א היום יום ר' י"ז [ט"ו] חשון שצ"ב. נאם יוסף יחל סופר ושמש; גם בפקודת האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ'ו. השעבוד הנ'ל לא קאי אכל [על כל] הקרקעו' הנ'ל, רק על הבית של כמר יצחק ר' אברילש ולא שאר קרקעו', כי כן הוא המדובר ביניהן כמשמעו' ההודאה שביד האלוף הר"ר צבי הירש יצ'ו הנ'ל מן כהר"ר שלמה ר' אברילש. נעשה יום הנ'ל. נאם יוסף יחל סופר ושמש. אחר כל הנ'ל סילק האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ'ו כל רמי הבית הנ'ל והוכרו בשתי בתי כנסיות ולא בא שום עירעור על הבית הנ'ל בכך החלטנו לו הבית הנ'ל... והרשות בידו לעשות בו מה שירצה כחפצו ורצונו. נעשה יום ר', ה' אייר [שצ"ב?].

.265

הנה על דבר השטר שעבוד על סך שני אלפי' זהו' פו', שביד היקר כמ' אלי' יצ'ו בן הר"ר יוסף גרלי' זל בק"ס האשה הגבירה מרת הארסה שתי' בת זעליג פלאצקר ז'ל והדר בעלה הקצין כמ' יודא מוכסון²⁴¹ בהק"ר יוסף הי"ד, סך הנ'ל קבלו הזוג במוזמני' מכמ' אלי' הנ'ל ועל חוב זה הקנו ושעברו לו הבית אבני' שיש להם פה ק"ק פזנא³⁵⁷, שהיתה של הערל בעטשאק וכל המקומו' שיש להם פה ק"ק פזנא, הן בעזרת אנשים הן בעזרת נשים, הכל מוקנה ומשועבד לכמ' אלי' יצ'ו הנ'ל לשלם השני אלפי' הנ'ל ביריד טורין שבט שצ"ג לפק, כאשר את כל נוכחתי רשום באר היטב בק"ס שביד כמ' אלי' יצ'ו הנ'ל בחתימת שני עדים כשרים ונאמני' המה הר"ר יעקב שמש יצ'ו²⁹⁷ והר"ר יודא ליב חזן כץ יצ'ו³⁵⁸. הנה החוב שטר שעבוד על שני אלפי' זהו' פו' כל כך נתפרע באופן זה דהיינו...

³⁵⁶ cf. doc. 155, 177; cf. also note 179. שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק

³⁵⁷ This is the house spoken of in doc. 244.

³⁵⁸ Cf. doc. 138.

היום ביום ג', בראש חדרש אלול שין צדיק ה"א לפק. נאם אלי'. בהר"ר שלמה ז"ל בלין³⁵⁴, ונאם מאיר בר אברהם יהודא נתן כץ³⁵⁴ הכ"מ^{358a}, נאם צבי הירש ב"ר יצחק זל, ונאם יהודא ליב בן הר"ר שמעון ז"ק זל, ונאם יהודא ליב בהר"ר ישראל זל מקראקא.
הועתק מלה במלה מגוף הכתב נאם יוסף יחזקאל סופר ושמש.

.266

הקהל יצ"ו הלוו ממרני להגבירה מרת פיגלה שתי' אלמנת האלוף הוותיק מהר"ר שמואל ליזר קירשנר זצ"ל על מאה ועשרים זהו' פולניש לשלם חצי כסלו שצ"ה לפק וחתומי' על הממרני האלוף' כמהר"ר חיים פרנס³⁵⁹ וכהר"ר צבי הירש פרנס וכהר"ר אלי' פרנס³⁶⁰. והנה לפנינו עדי' ח"מ עשת הגבירה מרת פיגלה שתי' הנ"ל ק"ס להקהל יצ"ו בכל זכות ויפוי כח ובכל אופן היותר מועיל והנה אנב ארבע אמות קרקע דחצרה ואנב ק"ס הנ"ל הקנת ושעברת להקהל יצ"ו את הבית אבנים שיש לה פה ק"ק פחנן, אצל הבית אבנים של אחיה האלוף כהר"ר ליב פרנס²⁴³, הבית אבנים הנ"ל עשתה לאפותיקי למנבי מיני' סך הנ"ל תכף כשיגיע זמן הנ"ל. ואז הרשות ביד הקהל יצ"ו לעשות בכל הבית הנ"ל ככל חפצם ורצונם, למכור להשכיר להחליף להשכין ושום אינש אל ימחה בידם מן יומא דנן ולעלם. וק"ס הנ"ל קבלה עליה בחומר ובאחריות שטרי שעבודי' דנהיגין בישראל הנעשין כתיקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. וקנינא מן האשה פיגלה הנ' להקהל יצ"ו ככל מאי דכתי' ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. נעשה היום יום ג', כ' כסלו שצ"ד.

נאו' ישראל יעקב בן לא"א מוהר"ר יצחק זלה"ה שמש דק"ק פוזנן, ונאם יוסף יחזקאל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פחנן.
נתפרע הנ"ל ע"י ש"ח אברם ריפ"ש.

.267

[נעשה] מחאה בשביל הקהל על הבית של הירש קראקוור מק"ק סווערזעניץ. ועוד נעשה מחאה [בשביל] הקהל על הבית של אלי' קירשנר. ועוד נעשה מחאה על הבית של יצחק נייא שטאט³⁶¹. [ועוד] נעשה מחאה על קרקעות של כמר אהרן בן הר"ר יצחק שוחט.
וכל המחאות נעשו [ע"י כרוח] ואכרזתא היום [יום] ו', י"ב אייר ת"ו ל'. נאם אברהם בן מהרר אליעזר זצ"ל שמש דק"ק פחנן.

^{358a} הריני כפרת משכבו.

³⁵⁹ Above doc. 104.

³⁶⁰ May mean הירש שליט אשכנזי, or אלי' בן דוד שליט אשכנזי, or אלי' בן שלמה בלין, or יוסף גדליהו, or אלי' בן יוסף גדליהו.

³⁶¹ Probably the same house mentioned in doc. 97.

.268

האשה והר"ב כמ' אנשל חייט עשו ק"ס לקהל יצ'ו על חצי בית החורף שיש להם פה, אשר החצי השני של מאיר קצב, שעבדו להקהל על כל מה שחייב כמ' אנשל להקהל, הן סכומו' הן גלגולת ...
 ער"ח הנ"ל. [ער"ח אייר ת"ח]

.269

האשה מחלה בת הגאון מוהר"ר חיים כץ³⁶⁶ והדר בעלה כהר"ר יעקב במהר"ר נפתלי הירץ גינצבורג עשו ק"ס להקהל יצ'ו בכל זכות ויפוי כח כתקון חז"ל על כל הנחלאות שיש לו פה ק"ק פחנן, הן הבית האבני' הן המקום שלהן בבתי כנסיות הירוע במיצריו, הקנו ושעבדו את כל הבית אבנים הנ"ל ... על סך חמש מאות זהו' פו' לשלם לזמנים אלו, דהיינו מאה זהו' יריר טורן ...
 נעשה היום יום ו', ז' אייר ת"א לפק ... נאם יוסף יחל סופר ושמש דק"ק פחנן.
 הק"ס הנ"ל מסרנו להאלוף כמהור"ר זלמן קליסטעלר³⁶², כי כבר קבלנו סך ארבעה מאות זהו' מהאלוף הנ"ל ...

.270

האשה מרת רבורה בת האלוף מהר"ר מאיר ר"ג והדר בעלה הר"ר בועז בהר"ר שאול³⁶³ יצ'ו עשו ק"ס להקהל יצ'ו על המקום שיש להם בב"ה פה ק"ק פחנן, מכרו להקהל המקום הנ"ל במכירה גמורה וברורה שרירא וקיימא כחחז"ל, ורשות להקהל למכור להשכיר להחליף המקום הנ"ל ...
 יום ד', כ"ה סיון ת"א ל'. עדים: יחיאל שמש, מאיר כץ שמש³⁶⁴.

.271

ברבר היאטקי של כמר הירש ר"א ר"ע³⁶⁵ שהחזיקו בה הקהל מחמת דין ודברים שיש להם וכמר משה בר פייל מק"ק מעזריטש בא בטענה מחמת ירושה, שבניו שיש לו מאשתו ראשונה הם יורשים, כי אשתו היתה בת כמר הירש הנ"ל והיא בת יורשת נמצא שייך לבניו מאשתו הנ"ל, יצא הדין שהיטקא תהא לחלוטין להקהל יצ'ו רק שלושים זהו' יתנו להיורשים הנז'. וכמר משה בעצמו אין לו זכות בהמעות הנז' רק שייך לבניו מאשתו בת כמר הירש הנ"ל.
 כ"ד היום [יום] ד', כ"ח חשון תכ"ח.

³⁶² Probably קלעטשער; cf. doc. 216, note 266.

³⁶³ Doc. 8.

³⁶⁴ מאיר בן ליב כ"ץ שמש.

³⁶⁵ Probably עקיבש ר' אברהם ר', cf. doc. 244, note 312.

.272

למען אשר ידעון כל בואי שער עירינו העלילה שהיה על כמר יקותיאל בן ר' מיכלסון[?] מהמקום הרשעה^{365a} עבור מלאכת רויך וורנב^{365b} והוציאו אלופים הקהל יצ'ו כמה מאות, וכהיום הזה רצו אלופים הנ'ל לקחת חצי הבית שיש ליקותיאל הנ'ל ולמכור אותו להשתלם ממנו הוצאות הנ'ל, בכך נתפשרו הקהל יצ'ו עם יקותיאל הנ'ל וסילק להם דמי שוי בית הנ'ל בעד הוצאות הנ'ל. בשעת סילוק הנ'ל קבלו הקהל יצ'ו עליהם ועל הבאים אחריהם, שלא יהא להם שום חפיסה וחוקה בחצי הבית הנ'ל בנין הוצאות עלילה הנ'ל ...

נעשה היום יום ו', י' אלול תכ"ח לפק. נאם אברהם בן הר"ר יהודא ליב זצ"ל³⁶⁵ פ"ה, ונא' בנימן בן לא"א הר"ר ברוך זצ"ל אשכנזי רייכנבכר²²¹, ונא' משה יהודא זעלקי בלא"א מוהר"ר אליעזר ליפמן זל"ה היילפרון, ונא' שמואל בן מוהר"ר יואל הלפליץ.

העתקתי מנוף הכתב ... יום הנ'ל. זעלקי היילפרון.

.273

A. בפנינו עדים ח"מ באת האשה מרת מרים בת האלוף המרום מהרר ... ק"ס והדר בעלה האלוף הר"ר פייווש בן המנוח האלוף המרום מוהר"ר פנחס דיין³⁶⁶ ועשו קנין גמור אנב סודר ושיעברו בק"ס הנ'ל להאלופים הקצינים מנהיגי הקהל יצ'ו את ביתם על החוב שנתחייבו המנהיגים הנ'ל עבור הר"ר פייווש הנ'ל להסוחר נאבליד מטורן, ובכך מחוייב הר"פ הנ'ל לשלם להסוחר בזמנים שנתחייב ובאם שיעבור איזו זמן מן הזמנים הנ'ל אזי תכף ימכרו המנהיגים הנ'ל הבית הנ'ל ... נעשה יום ו', ה' אדר תל"ט לפק. נא' ארי' ליב סגל³⁶⁷ שמש בק"ק פחנן ...

B. האלוף כמוהר"ר שמואל צורף¹⁸⁹ תבע מהאלופי' קהל יצ'ו, שיש לו דין ומשפט עמהם בדבר שמכרו האלופי' קהל יצ'ו את מקומות של אחיו כהרר טובי' צורף³⁶⁸ בבתי כנסיות כאוות נפשם עבור שכהרר"ט היה ג"ח [נשאר חייב] חוב גמור סך עצום להאלופי קהל יצ'ו מה ששלמו עבורו לכומרי' כרמליטור³⁶⁹, ומעתה תבע האלוף כהררש"צ שיש לו ג"כ חובות סך רב על אחיו כהרר"ט כמו הקהל יצ'ו ובא לו ג"כ איזה סך ממה שקיבלו אלופי' קהל יצ'ו מהמקומות בב"ה ... [תל"ט?]

^{365a} City Council (Halperin, 546).

^{365b} Rauchwerk = furs.

³⁶⁶ Doc. 29, 281; Halperin, 265 ff.

³⁶⁷ Cf. doc. 346.

³⁶⁸ LN II, 7-8.

³⁶⁹ Carmelite.

.274

הקהל יצ'ו הלוי ממרם שלהם מסך ששים זהו' פו' להנעלה כהר"ר פסח פרוכסט ז"פ [זמן פרעון] שלה ט"ו למנחם תנ"ל. והממרן הנ"ל הלוי לו הקהל יצ'ו לצורך בנין הבית שלא היה לו מעות בכעת הזאת לגמור בנין ביתו ועשו לו הקהל החדר ואמת בהלוואת הממר' הנ"ל להשתדל לו מעות על ממרן הנ"ל. אמנם הנעלה כהרר"פ הנ"ל מחויב לפצות ולסלק ממרן הנ"ל ח"פ הנ"ל ומחויב להעמיד הממרן הנ"ל קרוע ליד הקהל יצ'ו לו"פ הנ"ל, ואם לאו הרשות ביד הקהל יצ'ו למכור להחליף ולהשכין ביתו של כהרר"פ ולעשות בהם ככל אוות נפשם הטוב עד להוציא כל סך ממרן הנ"ל בלי חיזק והפסד רק עד גמירא ועד פרוטה אחרונ'. לעד' ולראי' כתבנו לפנקס יו' ב' למנחם ת"ב לפק. החתומי' ר' אלי' ור' הירש.

קבלנו ע"י נאמני' בטבת ותמוז ת"ד.

.275

כהר"ר מרדכי שמש הציע דבריו לפני הקהל יצ'ו באמרו, שיש עוד איזה חוב אצל הקהל יצ'ו מחמת מכירת הבית של אביו ז"ל מהר"ר יחל סופר³⁷⁰ וכהיום הוא רוצה להשיא בתו לבן זוגה וביקש מהקהל יצ'ו שיתנו לו איזה סיועה לנדן בתו מחמת אותו החוב הנ"ל. והנה נתברר הרבר בפני כל הקהל יצ'ו שאין דבריו ממש, אין עוד שום פרוטה אצל הקהל יצ'ו מחמת אותו החוב הנ"ל ובקנס גדול על כהר"ר מרדכי הנ"ל באי' שיזכור עוד לפני הקהל יצ'ו מחמת אותו חוב הנ"ל. נתפרע לר' מרדכי שמש שלשים ז'ו³⁷¹ ע"י ש"ח ר' יעקב בן ר' חיים יאסמנש. עוד קיבל ט"ו ז' יום א' פ' נח תל"ד לפ"ק על חוב הנ"ל מרוב רחמנות הקהל.

.276

חמצי'ת הפסק שנפסק בין יורשי ר' ליב פיצביש ובין האלופי' הקהל יצ'ו.

דבר טענות ותביעות שנפלו בין כהר"ר משה ראבש ובין האלופי' קהל יצ'ו. דבר הבית, אשר היה מקדמת דנא לר' ליב פיצביש ז"ל והיורש בן כהרר ליב הנ"ל ז"ל מכר כל זכות ויפוי כח לגיסו ר' משה ראבש הנ"ל; והאלופים הקהל יצ'ו האריכו בטענותיהם אשר שכל הבתים לא יצאו מרשות הקהל, באשר שמכל הבתים היו מוכרחים ליתן נתינות גדולו' בשעת מלחמות שווידין³⁷² וגם מכמה שנים

³⁷⁰ who signed a number of the documents. יוסף יחל ב"ר מרדכי שמש וסופר³⁷⁰ published here.

³⁷¹ It is interesting to note that, despite the resolution forbidding him even to mention the debt, the elders twice paid him certain sums on this account..

³⁷² Polish-Swedish War 1655-1660.

פאדימנוס מכל הבתים שלא היה להם בעלים ומלבד זה שארי טענות, אשר כמה בתים נחרבו ונעשו חל עולם אשר לעולם לא יבנה וההיזק חורבות בתים נעשה ע"י שהקהל יצ"ו היו מצילין הרחוב והאבנים הנשארים רחוב בית הכנסת טענו שכל הבתים משועבדים לבעלי חובות שלהם, אשר ע"פ שורותיהם יאה ניתן ששום אדם אל יוציא שום פרוטה מהקהל יצ"ו מן הבתים . . . יום ד', י"א סיון תל"א לפק.

.277

את כל ונוכחת בפנינו עדים ח"מ השכירו הקהל הנזכר ברף הרבק לזה את החצי בית הנזכר ברף הנ"ל³⁷³ להווג הנ"ל, שיתנו להקהל שכירות לשנה חמשה זהו' ואתן חמשה זהו' ינוכה בכל יריד גנין חלק המגיע שכירות מן הבית לישיבת ב"ד של האב"ד מרינה, שמחוייבי' הקהל הנ"ל ליתן החצייה והשכירות. והנה בכל יריד ינוכה שני זהו' וחצי חלק הקהל יצ"ו. גם לרבות נתרצו הקהל יצ"ו באם יחזרו הווג הנ"ל לקנות את החצי בית הנ"ל ויתנו תמורתו חמשים וארבעה זהוב ועשרה גרו' או מחוייבי' הקהל יצו או ב"כ לחזור ולמכור להן החצי בית הנ"ל בעד חמשים וארבעה זהו'.

נעשה יום א', י"ט אלול שין ע"ח לפק.

הכל שריר וקים. נאם יודא בלא"א בה"ר רוד המכונה ליב רוירניץ, נאם צבי בר מרדכי ז"ל שמש דק"ק גנין.
הועתק מלה במלה מגוף כתב' וח"י העדים הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יחול בן הר"ר מרדכי סופר זצלה"ה.

.278

על דבר הקרקע שהיתה בחזקת וברשות הקהל יצ"ו בין בית של כמר זלמן אברם צלאלש³²⁰ ובין בית של האחים כמר יעקב וכמר פנחס בני מ"א יצ"ו, והנה נתפשרו הקהל יצ"ו עם כמר זלמן הנ"ל, קבלו ממנו שלש מאות וארבעה וארבעים זהו' פו' מעות מזומני' וכנגד זה נתרצו לו הקהל יצ"ו להשתמש בחלק הקרקע ההוא ככל חפצו ורצונו, דהיינו כל אורך ורוחב שטח הקרקע בין בית של כמר זלמן הנ"ל ובין בית של האחים הנ"ל, דהיינו מפתח הרחוב עד הכותל המפרדת ההולכת בשפוע קצה אחד כלה אצל פתח החצר שאצל ב"ה החרשה וחצי שנית כלה מעט אורך יותר כל אורך ורוחב החצר, הכל נתנו הקהל יצ"ו רשות להשתמש שם ככל חפצו ורצונו. ונתנו רשות לעשות כותל מפרדת הנ"ל ושום אינש אל ימחא בידו אך שלא יבנה עלי' בנין קבוע כלל, אם כשיצטרכו הקהל יצ"ו הקרקע ההוא

³⁷³ This is apparently the same half-house of which the transference to the community administration three days earlier is related in the document published in LL, 69.

לאיזה צורך שהיה צורך הכלל אזי יחזירו לו הקהל יצ'ו סך הנ'ל ויחזור הקרקע לרשות הקהל כבראשונה. והקהל יצ'ו מחויבים לפצות ולסלק כל טעיות וערעור שיבא על חלק קרקע שהוא ועל הוצאתם כדי להעמיד בחוקת כמר זלמן בשופי. ובאם ח'ו לא יוכלו לסלק אזי מחויבי' להחזיר לו הסך הנ'ל.

הסכמה זו הועתק מלה במלה מפנקס אבי חכם וסופר מהר"ר מרדכי זצ"ל... נוסף מה שניתן בעד חוקת הקרקע הנ'ל בימים קרמונים. הקצין כמר ישעי' בר יצחק אייזק ז"ל סגל פלאצקר³⁷⁴... עוד נתן להקהל יצ'ו חלק חוקת החצר שהיה שיד' להחלק בית אבנים שהיה לכמר ישראל צורף ז"ל... גם נתנו הקהל יצ'ו רשות להקצין כמר ישעי' ס'ל הנ'ל לעשות שני לארין^{374א} של ברזל במרתוף... נעשה היום יום ג' בר"ח סיון תיו לפ"ק.

.279

הקהל יצ'ו מכרו לכמר ליב בן פייוויש קינר [בית] של כהר"ר הירץ חתן ר"א דיינין^{225א} בסך חמשה עשר מאות זהו' לשלם לזמנים אלו, והיינו שמנה מאות זהו' גניזן אייר ת"ה ל', מאתים זהו' גניזן אלול תה"ל, מאתיים זהו' גניזן אייר ת"ו, שלש מאות זהו' גניזן אלול ת"ל. על סך הנ'ל לשלם לזמני' הנ'ל חתם ממרנו' שלו בכך לא יצא הבית הנ'ל מרשות הקהל עד שיפרע ממרנו' הנ'ל לזמני' הנ'ל. לעדות ולראי' נכתב בפנקס היום, יום ג', כ"ח כסליו תה"ל.

.280

הן היום באנו להודיע למאן דבעי למידע בהתאספו יחד ראשי אלופי רחני מנהיגים יצ'ו אחד מאתנו לא נעדר, שמכרנו לכמר יוסף בר יששכר הלוי³⁷⁵ את הבית שטח התחתון העומד ברחוב האבנים, שהית' מקדמת דנא לכמר דוד שירזינש³⁷⁶. מצריה מצד אחד הבית של כהר"ר משה ור' איצק אחים ומצד השני לאינין גנ', הבית החורף הנ'ל דרנא אחת מהארץ החלונות פתוחי' לרחוב וגם בית החורף אשר כנגדו עם הכיפו' ומרתף... וגם קבלנו עלינו כל אחריות החוב הפריץ, אשר יש לו על הבית הנ'ל, הן קרן והריוח מהעבר והן להבא, שלא יגיע לכמר יוסף הנ'ל או לבאי כחו שום היזק בעולם... נעשה היום, יו' ג' ז'ך תמו דהאי שתא תיו למ'ד לפ"ק.

נא' יצחק ליפמנ' ³⁷⁷ פ"ה, ונאם אברהם חתן ראש³⁰², ונאם ועלקי היילפרן²³⁷,

³⁷⁴ Doc. 40, 43, 94, 132.

^{374a} Shutters.

³⁷⁵ May be identical with כנ"ל אברהם בן אברהם; cf. note 247.

³⁷⁶ Or שיחניס; cf. doc. 22 and 219.

³⁷⁷ May be identical with ליפמן אפסיר, mentioned in doc. 13. If this is so, it would show how a stranger who in 1647 and 1650 received the right of temporary stay in Poznań, rose in some 20 years to become the mayor of the month.

ונאם יחיאל מיכל בן ר"ה רא"ד, ונא' שמואל צורף סג"ל, ונא' משה בן לא"א הרר יונה כץ³¹⁰, ונא' משה בן לא"א צבי, ונא' יעקב אברהם אהרן ר"י פיש מויא³⁰⁹, ונא' הקטן שמואל בן מוהר"ר יהודא זצ"ל אשכנזי, ונאם נפתלי הירץ חרו"פ³⁷⁸. הועתק אות באות מגוף הכתב אשר ניתן לכמר יוסף סג"ל הנ"ל.

.281

בס"ר

עדותינו נאמנו מאד, שבמוסכם כלנו יחד האלופים רחני' מנהיגי הקהל יצ"ו אחר מאתנו לא נעדר מכרנו להאלופים היקרים הנקובים בשמותם כאן והמה האלוף מוהר"ר איכל יצ"ו וגיסו האלוף מהור"ר פנחס דיין והאלוף הר"ר לזר יצ"ו ח' [חתן] ר' הירץ יצ"ו, מכרנו הבית שהי' מקדמת רנא של האלוף מוהר"ר חיים משאכטשאווי³⁷⁹ עם שאר אחיו. מצריה מהבית הנ"ל המה מסוימים שעומד ברחוב האבני' בין הבית של ר' ליב פרצי' ז"ל ובין הבית של כמר יאקב פאקשר²³⁴, הבית הנ"ל עם כל חדריה וכיפות ומרתף ועם כל זכיותיה השייכים לבית הנ"ל... מכרנו להאלופים... ועוד אחרת. קבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו כל אחריות ועירעור שיבא על הבית הנ"ל הן מפריצים והן מגלחות עבור איזה חוב או בגין מסים וארנונית מהבית הנ"ל מחויבים אנו והבאים אחרינו לסלקם ולפצותם משה עשר שנים עד היום הזה ועוד שתי שנים להבא מהיום סך שמונה עשר שנים...

יום ה', ר' ימים בחודש אב תיו למד לפק.

.282

החדר קטן תחת הדרגא למטה על הארץ בבית הקהל שיירו לעצמם החדר ההוא ולא מכרו עם הבית שמכרו לר' יושיע ולר' בנימין חזן ור"י שמש ויאקב שמש³⁸⁰ ולר"מ דרשן סל, ומהיום ועד סוף שלש שנים רצופים נדרו להאלוף כמהר"ר משה דרשן סל יצ"ו להשתמש בו בחדר הנ"ל כחפצו ורצונו ואחר שלש שנים הנ"ל יחזור לחזקת ורשות הקהל והרשות לקהל לעשות בו כחפצם ורצונם. לעדו' כתבנו לפנקס היום יום א', ו' ניסן תח"ל.

.283

על דבר החלוק של עובי החומה שבין חזקת החצר של הקהל יצ"ו ובין האלוף כמהר"ר משה בן מהר"ר יושע כץ³¹⁷, שהקהל יצ"ו בקשו לקחת בחצר נגד כל עובי החומה ומהר"ר משה כץ הנ"ל טען נגדם, בכך מצאנו פשר שעובי החומה

³⁷⁸ Doc. 342.

³⁷⁹ Probably Sochaczew.

³⁸⁰ Here is apparently meant הירש; cf. doc. 378.

יתחלק לארבע חלקים ונגד שלשה חלקים שייך בחצר להקהל יצ"ו וחלק רביעי שייך בחצר למהר"ר משה כץ הנ"ל.
 נעשה היום יום ר', ד' אלול תיו לפק. נאם משה בן מהר"ר ישעיה מנחם זלה"ה נקרא משה ר' מענדלש³⁸¹, וכה דברי יצחק איזיק בן מהר"ר יהונתן זלה"ה³⁸² פליף, ונאם מאיר בן הר"ר אליקים זצ"ל³⁸³, ונאם משה בן לא"א מהר"ר אלי' זלה"ה ונאם משה בן לא"א הר"ר אברהם הלוי ז"ל העליר³⁸⁴.
 הועתק מלה במלה מנוף פסק וח"י הגאון בכח ב"ד הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יחול במהר"ר מררכי סופר ושמש זצלה"ה.

.284

על דבר אלף ומאתים זהו' פו', שנתערב האלוף כהר"ר מענדל פלאצק²⁴⁰ נגד הפריץ שרימסקי לשלם לו מאה זהו' ביריד פחנא בתמו ש"ן צדי"ק ואלף ומאה זהו' ביריד תמו שצ"ב לפ"ק מחמת פשרה חוקת הבתים שקנו ממנו בסך הנ"ל, ע"כ כל הבתים שהיו שייך להפריץ הנ"ל משועבדים לאפותיקי מפורש להרר"ם ודינו כדין פריץ וכשיגיע הז"פ הנ"ל מחוייב כ"א ליתן תיכף סך המגיע עליו כפי משמעו' הפסק שביניהם. ומי שלא יפרע את חלק המגיע עליו כנ"ל לזמן הנ"ל או הבית שלו בחזקת וברשות כהרר"ם לצמיתות ולחלוטין לעלמין והרשות ביד כהרר"ם לעשו' עם הבית ככל חפצו ורצונו ושום אינש אל ימחה ביה מן יומא דין ולעלם.
 ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה להאלוף כהרר"ם כתבנו זאת זכרון בפנקס הקהל יצ"ו. היום יום א', כ"ב תמו שפ"ח.

.285

הנה אמת נכון הרבר אודות הבית, בית אבנים אשר היה של הערל בעטשא³¹¹ אצל בית של יורשי אברים ר' עקיבש³¹² ונכתב בפנקס דמתא בערכאות שלהם שהבית הנ"ל עם כל השייך לו הוא של הקצין כמר יודא²⁴¹ בהק' ר' יוסף; הנה אף שכתוב כן בפנקס דמתא שהוא שלו בכללו, מ"מ אין הרבר כן ככתבו כהוויתו, כי כל החצרות השייכין לבתי ישראל מאחוריהם הן הן של בעלי בתים ההם, המה האלוף הותיק מהר"ר יודא ליב יצ"ו בהר"ר ישראל³⁸⁵ והאלוף כהר"ר משה לוי

³⁸¹ Rabbi in Poznań 1638–41; Perles, *MGWJ* 1865, p. 91; LL 35, 55; Lewin, *JJLG* IX, 398; cf. also Halperin, 490.

³⁸² Perles, *MGWJ*, 1865, p. 91; Halperin, 35.

³⁸³ Cf. doc. 327, note 428.

³⁸⁴ Doc. 375.

³⁸⁵ Apparently מראקא קראא ליב בר' ישראל, cf. note 193.

בר לוי הכהן²⁶² וכמר צדוק בר יוסף³⁸⁶ והבית שגר בו בנו וואלף קראקור ז"ל וכהר"ר מאיר חתן יודא הנ"ל, החמשה חצרות כאשר הם עומרים בגבורותיהם וכותליהם המפסקין ביניהם כ"א שייך לבתים של הנזכרים, כי הם הם שנתנו את מעותיהם בעדם וקנו אותם ברמיהם והרי הם שלהם ממש לצמיתות ולחלוטין עלמין, ככל אופן שהבית שייך לכמר יודא הנ"ל כן שייכין החצרות להם בכל עז ותוקף שבעולם ואין לכמר יודא ולא לשום אדם בעולם שום צד זכות בעולם בהם ...

היה זה היום יום ו', ח'י תמוז שין צדיק לפ"ק. נאם צבי הירש בר יצחק ז"ל, יוסף כץ פרוכשט³²⁴, ונאם ליב ר' שמעונש²⁴⁸, ונאם יצחק אייזיק בן לא"א מהר"ר אברהם ז"ל היילפרון, ונא' משה בן לא"א הגאון החסיד מוהר"ר ישע ולק כ"ץ ז"ל מלבוב³¹⁷.

.286

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ'ו מכרו בעלי חובותיו של כמר יודא בר שמואל³²² זצ"ל, הנקרא יודא פעטלצר, להאלוף כהר"ר יוסף בן כהר"ר מנחם מענדל ז"ל²⁷¹ את כל החלק בית האבני' של כמר יודא הנ"ל, אשר יש לו פה ק"ק פחנן בהבית אבנים שהיתה מקדמת דנא של הקצין כמר בנימן ר"מ זצ"ל הירוע במצוריו, והיינו השייך לחלק הנ"ל הבית החורף הגדולה למעלה דנא אחת עם הבית שלפני בית החורף הנ"ל ועוד בית החורף אחת גדולה שהיא שני דרגאות למעלה היא שהיתה של גיסו כמר יאקב בן [משולם] פייווש קינר והכפה למטה על הארץ בבית אבני' הנ"ל המרתוף שתחת הבית אבני' הנ"ל וכל החרדים וכל זכות חכיות השייכין להחלק הנ"ל, את הכל לאשר לכל מכרו הב"ח הנ"ל במכירה גמורה שרירא וקיימ' להאלוף כהר"ר יוסף הנ"ל לצמיתות ולחלוטין דלא למיהדר ביה מן יומא דנן ולעלם. וכבר סילק את כל דמי המכירה הנ"ל תיכף ומיד עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. והקהל יצ'ו החליטו בהחלטה גמורה להאלוף הנ"ל את כל החלק בית אבנים הנ"ל והבעלי חובותיו של כמר יודא הנ"ל קימו וקיבלו עליהם לפצות לסלק את כל ערעורי יהודים שיגיע ויבא על חלק הבית אבני' הנ"ל, אבל ערעורי ערלים לא קבלו עליהם לפצות ולסלק בשום אופן, ועל תנאי ואופן זה נעשה מכירה הנ"ל וככה קיבל עליו האלוף כהר"ר יוסף יצ"ו הנ"ל שהב"ח אינם צריכין לפצות ולסלק ערעורי גוים. והנה מעתה ומעכשיו כל חלק בית אבני' הנ"ל הוא של האלוף כהר"ר יוסף הנ"ל לצמיתות עלמין, למכור להשכיר להחליף וליתן במתנה ולעשות בו ככל חפצו ורצונו ושום אינש אל ימחא ביה לעולם.

לזכות וליפוי כח להאלוף הנ"ל אמרנו להעלות לזכרון בספר היום יום א', ז' למנחם תי"ו אלף לפק.

³⁸⁶ Probably identical with doc. 356. בינוש בן יוסף

.287

על דבר סך ארבעה מאות זהו' פו' שחייב הנעלה כמר זנוויל בר שלמה סג'ל יצ'ו לכמר אהרן סרסור לשלם ביריד טורן שבט ת"ג, והן המעות שנשאר חייב מרמי מכירת הבית החורף שקנה מכמר אהרן הג'ל ונדרברו והותנו ביניהם בשעת המכירה שסך ארבעה מאות זהו' הג'ל יעמדו ביד כמ' זנוויל הג'ל או ביד שאר אינשי מהמג' או ביד הקהל יצ'ו להעלות עליהן רווחים, והקרן והריוח יהיו על סילק ערעורים הסוחר רעיק מפרואן שטאט שיש לחוש שמא היום או מחר יש מחר לאחר זמן, שיבא הסוחר לערער על הבית החורף הג'ל. בכך כהיום הזה הלוה הנעלה כמר זנוויל סג'ל סך ארבעה מאות זהו' הג'ל להקהל יצ'ו להעלות עליהן רווחים כנהוג והקהל יצ'ו קבלו כל סך ארבעה מאות זהו' פו' הג'ל עד גמירא ועד פרוטה אחרונה ויעלו על רווחים ביד הקהל ויהיו בידם למשמרת לצורך סילוק ערעור הג'ל, לעדות ולראיה כתבנו זאת לפנקס.

נעשה היום, יום ג', י"ט אדר ת"ג לפק. נאם נפתלי הירש [הירץ] גינצבורגר פ"ה²⁷⁴.

.288

מאה וחמשים זהו' פו' מזמני' נתנו הקהל יצ'ו ליד כהר"ר שאול בן ר' וואלף פלאצקר סגל מעות כמ' אהרן בן זנוויל סמטור שיש ביד הקהל יצ'ו לצורך משפט הסוחר רעיק וכמ' אהרן ידור בביתו של כהר"ר שאול ס'ל הג'ל בק"ק סווערזעניץ ג' שנים ובאם שיהא צורך מעות למשפט רעיק אזי מחויב כהר"ר שאול הג'ל להחזיר המעות להקהל יצ'ו תוך זמן זה כל אימת שירצו וכמ' אהרן מחוייב לעקור דירתו מביתו.

לזכרון כתבנו לפנקס יום א', י"ט שבט ת"ג לפק.

סך מאה וחמשים זהו' הג'ל קיבל כמר אהרן הג'ל מר' שאול הג'ל. עוד נתנו הקהל מאה זהו' ליד כמר אהרן ס"ה ר"ן זהו' ממעות הג'ל ומחויב להחזיר סך הג'ל לצורך משפט כנ"ל והבית שקנה מכמר אל' בק"ק סווערזעניץ משועבר על הג'ל באשר [עם] מעות הג'ל קנה הבית הג'ל.

יום ב' טבת ר"ת לפק.

.289

ביו' א' ד' ניסן תל"א לפ"ק הלכתי בתורת התראה מהאלופי' הקהל יצ'ו לכהר"ר משה ר' אבי' משווערין שלא יקנה מכהר"ר יעקב מק' קאליש את הבית שהי' של אביו העומד אצל הבית ר' אברהם ח' [תן] ראש³⁰² ברחוב האבני' ואם יקנה או יתפשר עמו אף בחשאי ובמסתר אזי כל הנתיני' והוצאה שיוציא יהי' כזורק אבן לים... נא' אברהם בל"א הר"ר מאיר זצלה"ה שמש פה פזמון אצל הקהל יצ'ו.

.290

בעצם היום ההוא בא האלוף הנעלה כהר"ר ליב²⁸² בן המנוח האלוף המרומם מוהר"ר ר"א רא"ש ע"ה לפנינו הקהל יצ"ו ובקש מאתנו ח"מ הקהל יצ"ו יעינינו ויפקחו בדבר אשר נמצא כתוב דף רט"ז עבור הפתח הפתוח מהכיפה אשר לצד רחוב האמצעי משנה תמימה שנת ת"ל לא יפתח הפתח ולאחר השנה הנ"ל יקרבו היורשים של כמוהרר א"ש ע"ה משפטן לפני הקהל יצ"ו ויצטרפו אליהם הגאון מורינו ורבינו האב"ד יצ"ו ושני דיני הקהילה יצ"ו ועל פיהם יקום הדבר ועלתה המוסכם ונורקה מפינו שהרשות ניתן להאלוף כהר"ל יצ"ו בן מוהרר א"ש ע"ה הנ"ל ולבאי כחו ולשארי היורשים ולבאי כוחם לעשות שם חנות ככל אות נפשם והפתח יהא פתוח כל ששת ימי המעשה ויהא יציאתם וביאותם דרך הרחוב . . . יום ה', ד' ניסן תל"ב לפק.

.291

- A. לאחר מכירות הפלאץ הנזכר למטה עשה כהר"ר מאיר מעשה והרחיב גבולו לצד הפלאץ לגבול השייך לכומרים, והנה כאשר שידועה הסכנה עצומה וחמירה סכנתא כנרשם בפנקס וכאשר ראו הקהל יצ"ו את הגדר אשר פרץ מקדמת דנא ועשה גדר חדש והרחיב את גבולה
- B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה קדושה יצ"ו ואחר מהם לא נעדר מכרו בעצם היום הזה את הפלאץ שהיה שייך מקדמת דנא להאלמנה הינדה בת המנוח יודא מוכם ע"ה להנעלה כהר"ר מאיר בן יודא פרעגר³⁸⁷ בעד סך ארבעים זהובי' מרצונם הטוב ובנפש חפיצה וכבר סילוק את כל דמי המכירה תכף ומיד עד גמירא ועד פרוטה אחרונה והקהל יצ"ו החליטו להר"ר מאיר הנ"ל בהחלטה גמורה היום יום ב', כ"ז חשון תל"ה, לפק.

.292

עלתה במוסכם כל הקהל יצו, שכל מי שיליך שבעה טובי העיר לבנין תיקון הבתים יתן להם שמונה עשר זהו' ומוה ישלמו ג'ג' [ג' גדולים] לשמש שלהם; ומפסק דין שיפסקו בין איש לרעהו בענין הבנין יתנו חמשה עשר גרו' ביחד ולא יותר. ובאם שהי' איהו דבר גדול ויצטרפו אליהם דיני העיר או אחד מהקהל יצ"ו היושבי' בשלחן יתנו מפסק זהו' אחד ולא יותר. הי' לחוק ולא יעבור ולמזכרת מהיו' ומעלה. למשמרת חקקנו בספר יו' ה', גל עיני ואבישה למב' [תכ"ז?] לפק.

³⁸⁷ Doc. 227.

.293

עלתה בהסכמת כל הקהל יצ'ו, שקודם כל יריד ויריד מחויבי' הקהל יצ'ו
 לעיין ולפקח איך ומה לשלם החובו' שחייבי' על הירידי'. ואם שיעלה המוסכם
 שבני קהלתנו ילכו על הירידי' והקהל לא ישלחו מעות על הירידי' כפי כל הסך
 שיעלו כל החובות הירידי' ויחיד קהלתנו החתומי' בגין הקהל כפי פנקס החובו'
 יצטרכו לשלם ע"י כפיות, אזי גם שאר בעלי סכומו' עשירי קהלתנו שיהיו על
 הירידי' מחויבי' לסייעם בפרעון הנ"ל מה שיגיע על חלק כ"א ואחד לפי ערך
 הסכו' 388. והרשות להיחיד' החתומי' בשביל הקהל לכופ את שאר בני קהלתנו
 שיה' על הירידי' לכופ ולנגוש בכל כפיות ונגישות שבעולם עד שיתנו את חלקם
 לפרעון הנ"ל ואח"כ מחויב הקהל לפצות ולסלק את היחיד' החתומי' ועכ"פ
 הסכומו' שיגבו בההיא שעתא הרשות להחתומי' לנכות במה שיפרעו כנ"ל ואין כח
 ביד הקהל למחות נכוי הנ"ל . . .
 היו' יו' א', ט"ב למנחם ת"ו זי"ן לפק.

.294

בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל ערה הקרושה ובתוכם הגאון האב"ד
 ס' 389 ואלופי' לב"א [לב אנשים] יצ'ו עלתה בהסכמת א':
 כל בעל בית יהיה מי שיהיה, הן עשיר הן עני הן שסע ליריד טורין הסמוך
 הן שלא יסע ליריד הנ"ל, מחויב ליתן עשרה זהו' לתשלומין פרעון סוחרי' של יריד
 הנ"ל וסך עשרה זהו' ינוכה מן סכומו' שלו שיוגבה מהיום.
 כל מר ומר שימאן ויסרב ולא יתן ערך סכום שלו מה שיניחו עליו לב"א [לב'
 אנשים] יצ'ו ליתן ביריד טורין דהאידינ' מפי רוב הקהל יצ'ו אשר יהיו שם ביריד
 הנ"ל, אזי הרשות לקהל יצ'ו אשר יהיו ביריד הנ"ל למסור אותו ליד הסוחרי'
 ולהגיד בזה הלשון: ביאי אים ווערשטו סך זה קריגן.
 האלופי' קציני' כהר"ר בער סל 247 וכמהר"ר יצחק רופא יצ'ו 390 יסעו וילכו
 לוואייורא להשתרלות הקהל יצ'ו הירוע . . . ומהיום הזה אינם חייבי' האלופי'
 הנ"ל לילך וליסע לשום שררה להשתרלות הקהל יצ'ו עד שילכו ויסעו שארי'
 אלופי' מקהל בכלל מקודם.

³⁸⁸ In later years, with the degeneration of the financial situation of the community, the administration refused to take any obligation with respect to sending money to fairs for the payment of debts, and those debts paid by community members at the fairs were only partially refunded by the community (LN I, 15, 17–18).

³⁸⁹ was rabbi at that time (Perles, *MGWJ*, 1865, pp. 91 ff.); cf. also note 301.

³⁹⁰ יצחק בן מנחם מגלה בכרך רופא *JJLG IX*, 375; *Koczy*, XIII, 226; doc. 63, 92, 146, 147, 156.

האלופי' לב'א יצ'ו שבעו שבועה הנ'ל, הן שרגילין לילך ליריד הנ'ל והן שאינ' רגילין לילך ליריד ויהיה פה בקהילתנו שיעמרו ויסייעו את אנשי קהילתינו שהלכו ונסעו ליריד הנ'ל בכל נפשם ובכל מאורם ואפי' מגלימא דעל כתפאי באם שיבא עליהם ח'ז איזה סיבה ביריד הנ'ל עבור הקהל יצ'ו.
כה עלתה יו' ר', י' שבט ת"ג לפק.

.295

הנעלה כהר"ר הירץ חתן ר"א דיין יצ'ו סילק את הקהל יצ'ו מחוב גיזברין³⁹¹ מכל וכל, הן גוף החוב הן הוצאות שעלה עליו, ולא נשאר חייב לא משה זון ולמעלה ולא משה זון ולמטה ואפי' פחות משה פרוטה, הכל סילק עד גמירא ועד פרוטה אחרונ' בכך פטור ומסולק לנמרי מהקהל יצ'ו מחמת חוב הנ'ל . . . יום א', ח' אייר ת"ו וא"ו לפס.

.296

בס"ד

התעצמו לפנינו האלוף התורני מוהר"ר יחיאל דיין סגל³⁹² עם האלופי הראשים הרזונים מנהיגי הקהילה יצ'ו ברבר התלאה אשר מצא אותו, שנלקח ממנו סך רב ועצום עבור חוב הקהל יצ'ו³⁹³ ותבע אותם להחזיר ולשלם לו ושענו מה שמענו ובתוך טענות התשובה היה שלא נהנו מזה כלום מאחר שלא נכתוב שום קבלה על החוב שלהם. פסקנו שהאלופי' הקהל יצ'ו ישלמו להאלוף מוהרר יחיאל דיין שלשה מאות זהו' ולנכות אותן ש' זהו' ע"י המסים, דהיינו כל המסים שעברו עד היום, גם המסים משנה זו, ינוכה מכל וכל ומשנת פסח תכ"ד לפ"ק ינוכה לו חצי מסים והחצי השני יתן מוזמנים, אכן אם ידא באפשרי להשתרל שיכתוב הסוחר צעליקובר³⁹⁴ קבלה על השט"ח של הקהל יצ'ו . . . יום ה', כ"ג סיון תכ"ג לפק. נא' הצעיר יואל סגל³⁹⁵, ונא' משה יהודא ועלקי ממוע היילפרון³⁹⁷.

הועתקתי מגוף הפסק יום ה', ו' אייר תכ"ד לפ"ק. ועלקי היילפרון.

³⁹¹ Giesbert Wilhelmson; cf. doc. 155.

³⁹² Doc. 132, 353.

³⁹³ As early as 1657 Christoph Zelikhofer and his cousins from Vienna arranged to seize in Breslau a number of Poznań Jews to be held for the debt of the Poznań community (J. Landsberger "Schulden der Judenschaft in Polen" *JJLG*, VI, 268; Weinryb, *Studies*, 29). In later years the property of Polish Jews was seized in Breslau, Thorn, and other places because of the debts of the Four Lands Council or of the communities (LN I, 21 ff.; cf. also Halperin, 105, 112; Breger, 29; PML, 274; cf. also above doc. 293–294).

³⁹⁴ Zelikhofer.

³⁹⁵ Probably identical with דיין יואל, doc. 366.

.297

A. העחק מגוף הפסק שנפסק בין האלופי' מנהיגי הקהל יצ'ו ובין הר"ר אברהם חעלמיר עבור שטען שיש לו חוב אצל הקהל עבור צעליקובר. פסקנו אחד מן האלופי' קהל יצ'ו ישבע פא'ה נגד היקר כהר"ר אברהם חעלמיר, איך שאינם יודעי' משום חוב שחייבי' הקהל יצ'ו להר"ר עבור מה שלקח ממנו צעליקובר ביריד טורן, או ישבעו שידע שהיה לו חוב רק שאינו יודע אם פרעו לו האלופי' הקהל או התפשרו עמו הקהל יצ'ו שהיו באותן הימים . . . יום ג', כ"ח אדר תל"ז לפק.

B. אנחנו ב"ד ח"מ עשינו פשר דבר בין האלוף כמוהר"ר ליב בן האלוף מוהר"ר שמואל צורף סג"ל ובין הנעלה כהר"ר אברהם חעלמיר בגין העיקול אשר עשה כמוהרר ליב הנ"ל; הפסק שנפסק שהאלופי' הקצינים מנהיגי פחנן חייבי' לשלם להנעלה כהר"ר קע"ז זהו' בכך מזה יהא להר"ר אברהם שני שלישים ולמהר"ר ליב שליש אחר . . . יום ד', ז' אדר שני תלזיין לפק. נאם הצעיר יוסף דרשן³⁹⁶.

.298

בס"ד

בעצם היום הזה באו לפנינו האנשים אשר תמידין כסדרן הולכים על הירידים לברעסלא ובקשו מאתנו להורות להם הדרך אשר ילכו בו, באם שיוכלו לילך לברעסלא יריד הבע"ל ויהא יציאותם וביאותם לשלום . . . מבעלי חובות צעליקובר והסוחר פרייאר³⁹⁷ אשר מור' עולה על ראשם שלא יוכלו לצאת ידי חובותם ביריד הנ' הבע"ל. והנה השבנו להם דבר, שיהא להם בטוח נכון הרבר בעשה אחת משתי אלה, או לשלוח עכ"פ חמשה מאות לתשלומין צעליקובר ולתשלומין פרייאר יעשו אותן אנשים ערך ביניהם עד סך מאה ר"ט מ"ט נרייכש טלר מעות טובות] ואף גם אותן האנשים אשר יושבים בביתם ושולחי' מעותיהם ליריד מחויבי' ג"כ ליתן לפי ערך מעותיהם אשר היו שולחי' ליריד ומן המותר יותן ריוח להסוחר. ובאם שהסוחר לא ירצה ליקח שלשה מאות זו' מ"ט [מעות טובות] אזי יותן ריוח להסוחר מכל הסך עד היריד השני ואזי ישלח הקהל ר"ן זו' והאנשים אשר יהיו ביריד יעשו ערך על ר"ן זו' לתשלומין פרייאר.

ועלתה במוסכם חרמנו בחרט אנוש למען שיהא לב האנשים בטוח נכון לכל בעבר. כ"ד, יום ו' משפטי' תל"ח לפק. ובאם שאיזה אנשים ילכו קודם היריד, אזי גם המה מחויב[ים] ליתן לתשלומין הנ"ל.

³⁹⁶ preacher and dayan in Poznań. MGWJ 1865, p. 121; JJLG, IX, 411; Lewin in *Feilchenfeld Festschrift*, p. 35; LN, I, 17, Halperin, 515; doc. 143, 380.

³⁹⁷ Freyer; cf. also Breger, 29.

.299

ע"ד המאה זהו' שהוציא הקהל יצ"ו על הוצאו' מדינת מרקס³⁹⁸ עלתה בהסכמת כל הקהל יצ"ו שסוחרי מדינה הנ"ל מחוייבי' לשלם תכף ארבעי' זהו' דהיינו, עשרים זהו' פו' מחמת יריד ורנקבורט העבר ועשרים זהו' עבור יריד ורנקבורט הסמוך, ועל הקהל לעקל את סוחרי יריד הנ"ל ולא להניח אותם לילך על היריד עד שישלמו במזומני' הארבעים הנ"ל עד גמירא ואח"כ עליהם לשלם בכל יריד ויריד ורנקבורט עשרים זהו' פו' מזומני' נגר תשלום כל סך מאה זהו' הנ"ל קרן וריוח שעולה עליו עד תשלום כל החוב. לזכרון בפנסק נכתב יום א', ז"ך תמוז תי"אל.

.300

על דבר העזבון של הר"ר קאפיל מהרארנא, שלקחו אותו הערנים דעיר טורין תחת ידם ורשותם וגרשם בפנסק שלהם ואח"כ מסרו את העזבון הנ"ל ליד האנשים היקרים האחד כמ' משה בן הר"ר שלום ומשניהו הר"ר אליעזר בן מהר"ר דוד מהארנא והם יתנו אותו ליד האלמנה של הר"ר קאפיל הנ"ל, ועל זה נכנסו ערבים היקרים הקצינים מגהיני ק"ק פחנן נגד הערנים שיקיימו האנשי' הנ"ל שליחתם ויתנו העזבון ליד אשת המנוח הנ"ל, וכן עתה באו כמ' משה וכמ' אליעזר הנ"ל והודה כל אחד בפנינו איך שהם מחוייבי' להביא כתוב וחתום מן ערנים ק"ק (הארנא שקיימו שליחתם ומסרו העזבון ליד האלמנה הנ"ל. ולמען שלא יהיה האמת נעדרת כתבנו לערו' לראיה יום ב', ט"ו שבט ש"צ לפק פה עיר טורין ביומא דשוקא. נאם שמואל הקטן כ"ך ריין³⁹⁹ דעיר טורין, ונאם מתתי' בלא"א הר' משה כ"ך ריין דעיר טורין לע"ע. העתקתי אות באות מנוף הכתב היום יום א', כ"ח שבט ש"צ. נאם יוסף יחל במהר"ר מרדכי סופר ושמש ז"ל ר"ק פונא.

.301

צעקה על [the name is crossed out] גדלה ע"ד למעלה הכצעקתה הבא אלינו וגומ', על אשר לא שמר לעשות מה שמוטל עליו כמשמעות הפסק המבואר ברף שלפני זה⁴⁰⁰ והן היום... ועלתה בהסכמה שכמר... יהא בבל

³⁹⁸ Mark Brandenburg. The Elector [Kurfuerst] of Brandenburg again in 1650 permitted the Poznań Jews to attend the fairs in Frankfort /O (LL. 49, 89-90); cf. also S. Stern, *Der Preussische Staat und die Juden* I, 1 (Berlin, 1925), pp. 4, 51; Breger, 19-20). The expenses mentioned in this document probably arose out of the efforts to gain this permission.

³⁹⁹ Doubtful whether identical with כ"ך יואל בן יואל who signed doc. 306.

⁴⁰⁰ Here is probably meant doc. 63.

יראה ובבל ימצא בבית הסוחר לוק'ש ארב, הן [אצל] הסוחר עצמו הן אצל בניו וסופריו, ומכ'ש שאינו רשאי להשכין סחורות שלו אצלם, הן אצל הסוחר עצמו הן אצל בניו וסופריו לא הוא בעצמו או גירי דיליה מהיום עד אחר יריד לייפסק בשבט שצ'א לפ'ק... ובאם ח'ו' כמר... לא יהא נוהר ונשמר לעשות לקיים חוקף פסק זה אחת דתו שכל ירידים לייפסק יהיו לו אסור באיסור גמור לבא לשם ויהא לו אסור להתעסק בשום עסק משא מתן של סוחרי לייפסק...
היום יום ר', י"ב אייר שין צדיק.

נמחק בדיעת הפרנסי'. יצחק בכרך רופא, ונא' יורא ליב מקראקא, ונא' יוסף ר"מ²⁷¹.

.302

להכתב זאת בספר הזכרון, שבהתאסף יחד כל אלופי' הקהל יצ'ו העמידו לפניהם את ר' מרדכי חתן ר' נחמן קויל והוכיחו אותו על פניו בתוכחת מגולה על אודות הדרכים מקולקלי', שנוסע לירידי' בידיים ריקניות רק לצוד ציד להביא בהקפה⁴⁰¹ ומתחייב עצמו כמה וכמה אלפי' אצל סוחרי' שלא כדרך התגריי' ובלי שום משא ומתן, אשר כמה וכמה צרורות דנויקין נתזין הימנו שיהי' חלילה כבר לשאת ולא עמד בתוכחתו. ובכך עלה במוסכם כל הקהל והחריצו משפטו, שר' מרדכי הנ"ל לא ירים ידו ורגלו לבוא על שום יריד בדרכים מקולקלי' כנ"ל להמציא הקפה, רק בדרך משא ומתן מקח וממכר באמונה כדרך שאר תגריי' נאמני', אבל בנין הקפות נאסר עליו באיסור מוסיף ואיסור כולל כל יראה וכל ימצא. ואם יעבור אזי אחת דתו שאבד עירנות שלו וכלה גרש יגרש מקהלתנו הוא וכל אשר לו ולרדוף אותו עד הרמה. וכל הדברי' האלה נאמרו ונשנו לו מפי האלופי' הקהל יצ'ו בהתאספם יחד בתורת אזהרה והתראה גמורה, שלא יועיל לו אח"כ שום תירוץ ואמתלא.

נכתב בספר, היום יו' א', כ"ז ניסן תר"ם לפק.

.303

כמ"ה נחמן האט ביקענט מיט זיינר פרוא פר דען עלצטין האלוף כהר"ר יוסף פרנסיס⁴⁰² יצ'ו אורות החגורה וואש דער הער יאן קרעמיר מעשיר שמיד האט פר ועצט גיהט אצל אלמנת כהר"ר זעליג כץ ז"ל, רז ראש חגורה מוחבב איז איין וועק

⁴⁰¹ In Lithuania, an ordinance of 1623 prescribed intervention of the community administration when commodities were taken on credit in cases where the purchaser was believed to have no intention of paying (PML, p. 7). In Poznań buyers of this sort were [1648] excluded from the fairs (LL, 88–89). Later, [1675] credit purchases made at the fairs required permits from the community representative (LN I, 15).

⁴⁰² Probably כ"ץ פרנסיס פרובסט, cf. note 324.

נחלקל ע"י איזה אנשים רעים אשר אמרו באו ונחיה בגוים . . . מי ארון לנו. וכל הלאות, הן מה שהפריץ רוצה להלות או מה שרוצים ללות המה סרסרים מגוים חה מעות אשר לא יוכל לחקן וחסרון אשר לא יוכלו להימנות אשר ע"כ אמרנו לעשות סדר בענין [ה]הלאות ככל תוקף ועז ובחרם שמהיום והלאה לא יעשה כן במקומינו [תכ"ט?]

.306

A. על הנ"ל ראו כן תמהו אשר חרשים מקרב באו שכמה אנשים נוטלים בתורת אויף גיזעצט מן גוים⁴⁰⁷ ונותנים לגוים אחרים למכר, באופן זה באם שבא יבא שום פריץ לקירזניר⁴⁰⁸ גוי ושאל ישאל עם [אם] יש לו למכור אותו סחורה והסחורה אשר חפץ יחפץ הפריץ ימצא ביד אותו קירזניר גוי או האיש הלך ילך ובא יבא ברינה נושא הסחורה מקירזניר אחר ונותן הסחורה לקירזניר הראשון אשר הפריץ היה אצלו ועושה שתי רעות כאשר יראה לעניים ואו"י מ"י יחיה משומ"ו אל"ה^{408a} ועל יד זה הגוי עולה עלה . . . יום הנ"ל, טבת תכ"ה ל'.

B. בעצם היום הזה רעה ראינו שאיזה אנשים מקהלותינו לא שתו על לבם לכל הנזכר מע"ל [מעבר לדרך] . . . הוסיפו סרה ליקח מעות מפריצים ליקח צמר והצמר מניחים תיכף לחדר הפריץ . . . באשר שהפריץ לקח הצמר והוליכה לברעסלא . . . אזי ענש יענש כל האיש אשר יעשה בודון חמישים ארומים לפדיון שבויים . . . כתבנו יום א' . . . נאום שמואל בן מוהרר יואל כץ ז"ל פ"ה . . . בן ר' יהודא ליב ז"ל . . . היילפרון. [תכ"ה?]

.307

A. באשר שראינו כמה וכמה מכשולים וחירופים וגיומ"י, אשר אנו שומעים מאנשי רשע מהמקו' ופוערים פיהם לבלי חוק אודו' הצו ווייזר⁴⁰⁹ וכן שקלנו ושרנו ברבר בצירוף מ"ו אב"ד יצ"ו⁴¹⁰ ואסרנו באיסור גמור בחוק ולא יעבור שלא יעלה על לב האחד מקהלתינו יצ"ו יהי' מי שיהי' שלא יליך שום קונה הן פריץ או שאר סוחר' וקונים לאיזה חנוניות [חנויות] הן של גוים והן להבריל לחנוניו' ישראל.

⁴⁰⁷ Also in Lithuania taking wares on commission from non-Jews or from strangers was forbidden (PML, 4-5, 39). In Cracow the ordinances of 1595 prohibited procuration between non-Jews (Balaban, *JJLG*, X, 312).

⁴⁰⁸ Furrier. ^{408a} Num. 24.23.

⁴⁰⁹ This regulation is cited by Breger on p. 14.

⁴¹⁰ The rabbi at that time was יצחק בן אברהם ר' (Perles, *MGWJ* 1865, pp. 91 ff.; LN I, 16; LL 94; PML, 299; Halperin, 143 and *pass*; below doc. 364; cf. also note 187.)

אמנם אם יפגע איזה קונה לאיזה איש מבית אחיטץ^{410a} לרחוב של ישראל יצ'ו אז מותר להוליך אותו הקונה לחנונו' של יהודים ולא לשום גוי; זולת זה אסור להוליך הקונה לשום חנונו' בקנס ובחרמו' אשר לא יוכל שאת אשר יענש כאיש אשר גורם נזק ומסכן הקהלה יצ'ו ולא חס על גופינו וממון של ישראל. וגם הבעל חנות ישראל אשר יתן צו וויור געלט לאיש אשר דרך חוץ למסילה ולשיטה הנ"ל יחול עליו החרם מלבד עונש כסף אשר יושת עליו.

והמעט ההיתר צו ווייונג הנ"ל לא יהא מותר כי אם לבעל הבית, אבל לנערים אסור אף ההיתר הנ"ל באיסור גמור.

B. נושאי סחורות לבתים⁴¹¹ אסורים בחרם לילך בשווקים ולבתים סביב השוק, כי אם לפארשטעטן⁴¹² ולאחורי הבתים ברחובו' קטנים אשר אחורי השוק, שלא יהא אושא בדבר ... [ת"ל]

.308

תורף הכרוז שהוכרו בב"ה עבור הסרסרי' ממעו' פריצ'ו.

הקהל יצ'ו לאזן מודיע זיין, דו עס איז איין תקנה מאז ומקדם, דו דיא לייט דיא צו וויזן מעות מפריצ'ו טארן גיט מין נעמן סרסרו' או איין חצי זהו' ממאה אונ' ווען עש דער פריץ לאשט טאר ער גיט מין נעמן אז ז'ג וחצי מכל מאה כמבואר בפנקס הקהל, בכך מהיום איז מן דיא תקנה ווידר מחזיק אונ' לאזין דא גזר זיין בחרם יב"ן [יהושע בן נון] ובכל תוקף דו קינר זאל עובר זיין, דהיינו דער לזה טאר גיט מין געבן אונ' דער סרסור טאר גיט מין נעמן אונ' זאל קיין ערמה ותחבולה העלפן, דהיינו ער וועלט אין געבן דרך תקנה או שאר ערמות ותחבולו' זאל גיט העלפן; ווערט אינר עובר זיין ווערט מן אין קנסן אונ' שטראפן אז אינר דער עובר איז חרם יב"ן וכל העם ישמעו ויראו.

הוכרו ביום השבת מטות ומסעי ת"ו ל'. נכתב לזכרון בפנקס.

.309

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ'ו עלתה בהסכמ' אחת, ששום סרסור לא ישול יותר מז'ג וחצי⁴¹³ סרסרות מאבן צמר. ובאם שאיזה סרסור ישול יותר מסך זה, אזי יוקנס בקנס גדול כאשר יושת עליו בפלילים, ועכ"פ אינו רשאי אותו לסרסור שום סחורה בעולם אצל זה הסוחר עולמית. גם לרבות הסוחר יהודי אינו רשאי ליתן יותר מסך ז'ג וחצי הנ"ל, ובאם יבוקש הרבר וימצא

^{410a} מחוץ = outside.

⁴¹¹ A royal decree of 1667 prohibited peddling in homes (Leitgeber, 89); cf. also doc. 70.

⁴¹² Suburbs.

⁴¹³ The ceiling on commissions generally was set, in Lithuania, at $\frac{1}{2}$ a Zloty per 100 (PML, 8).

שהסוחר יתן יותר מסך הנ"ל יוקנס כאשר יעמיסו עליהם ראשי מנהיגי הקהילה יצ"ו. ולמען תהיה זאת לעדה לזכרון לפנינו תמיד כתבנו זאת בספר למען יעמדו ימים אין מספר.
היום יום ו', י"ב כסליו שפ"ט לפ"ק.

.310

... [בצירוף ה]נאון האב"ד נרו"ס⁴¹ אשר נבחרו למצוא תקון ודרך ישר בענין הריבית לאון מודיע זיין ...

... קודם גנין אונ' האבן משא ומתן גיוועזן בענין הריבית, רז מיר זעהן רז זיך הנכסים ממששש' זיין בער'ה אונ' דיא גאולה איז זיך מעכב והחטא ועון הריבית הוא גרם לזה, בכך האבן זיא גיהאט איין תקון גימכט בהסכמה אחת כמבואר בפנקס זה דף קס"ח, אך לפי הנראה אין רוב הצבור יכולין לעמוד בזה מכמה טעמים בכך כרי שלא תגעול. דלת בפני לוויין האבן זיא זיך ווידר מאסף גיוועזן ועל אפם ועל חמתם משנה גיוועזן לטובת המלוה והלווה.

וראשית כל לאון זיא דעם עולם מזהיר זיין רז מהיום והלאה זאלן אלי הלוואות בהיתר גימכט ווערן בקרן וריוח כנהוג, כרי עש זאל איין שטר עיסקא זיין ואפי' איין הלוואה לפי שעה בנתינת ריוח זאל בהיתר גימכט ווערן בשטר דווקא.

וקול ענות שמעו, רז די סרסורי עבירה נעמן איין ממרני פון איינם יחיד אונ' איז כולל קרן וריוח אונ' פר קויפן זיא וזה הוא איסור גמור בכך זאל דאש ניש מין גישעהן דיא ממרני זאל הקדש לגבוה זיין זולת אנדרי חרפות אונ' בייש' רז מן ווערט אין אן טון אונ' דיא סרסורי עבירה דיא עובר האבן גיוועזן זיין אויף גיציכנט ווערן [אונ'] איר עונשים ליידן כפי פעולתם.

און האבן זיא גזעהן רז עטליכי שרייבן דען יתר בטחון ניש אין דער ממרן איין, אך הלטן דעם בטחון ביזונדר אונ' זיין אין ניש מזכיר אין דיא ממרן, דאש זאל ניש מין גישעהן בעונשים גדולי' וקשים, כי איכא למיחוש לכמה ערמות ותחבולת. ואם יעבור ולא יכתוב הבטחונות בממרון אע"פ כן יהיה נחשב כאלו נכתבי' הבטחונות בממרון אונ' אויב דער ב"ח מעכט איין בורח זיין מוז דער מלוה רען בטחון ארפ רעכנן והמותר הוא כשאר ב"ח.

איין הלוואה דיא גימכט ווערט לחצי שנה י"א זהו' ממאה⁴⁴ ולא יותר ולשנה כ"ב זהו' ולתקופת השנה חמשה זהו' וחצי קיין חלוק ניש איין מלוה בשטר אדר קויפט איין ממרן הן מתושבי קהלתנו או מבני המדינ' יצ"ו.

⁴⁴ Here the interest rate is the same as in 1639 (doc. 105). The ordinance of 1674, however, speaks of 18 Polish Groszy per week, which was the rate set by the Four Lands Council (LN I, 15; Halperin, 146). In Lithuania the maximum interest rate was one Polish Zloty weekly per 100 Zloty, later 25 and 20 Polish Groszy (PML 145, 166, 174; cf. also LL, 89; Breger, 30 ff.)

בירידי' מתחלת היריד עד סוף היריד מאג דער מלוה נעמן איין זהו' ממאה בכל שבוע.
 הלוואת דיא גימכט ווערן קודם היריד סמוך לו ע"מ [על מנת] לשלם ביריד
 הוא הרין הלוואת דיא תוך היריד אחרי בואו לביתו מיריד זאל זיין באופן
 זה ווען דיא הלוואה על ג' שבועות איז מכל מאה בשבוע אחת ומן ג' שבועת
 עד ששה שבועת טו"ג מכל מאה בכל שבוע ומששה שבועת ואילך דינו כמלה על
 חצי שנה ליקח ינ"ג וחצי ולא יותר. [תל"ז?]

.311

היום יום ה', כ"ה אדר שפ"א בהתאסף ראשי עם יחד וצרפו אליהם עד שהייתה
 ערה שלימה, גם צירפו אליהם קצתן מהרייני' יצ'ו לחזק הענין פה שיהי' לחוק
 ולא יעבור וכיחד בל ימוט; באשר ראו שהשכירות של משרתת העלו ברמים עד
 בלתי שיעור, ע"כ התאספו יחד למצוא תקנה לדבר ולמיגדר מילתא על צד היותר
 טוב, ואחר העיון ומשא ומתן שביניה' עלתה הסכמתם והצמדתם יחד שלא יתנו
 לשכירות משרתת לאשה כ"א בזמן הקיץ אחד עשר זהו' פו' ולזמן החורף שנים
 עשר זהו' פו' ולבתולה יתנו שכירות לזמן הקיץ שבעה זהו' פו' ולזמן החורף
 שמונה זהו'; ולא יועיל שום ערמה ותחבולה בעולם להתגרב לה בגדי פשתן או
 קעלניש⁴¹⁴ או דורנו' לפודים רק הכל יהי' בכלל השכירות הנ"ל. וזה יהי' בהרם
 הגדול ובעונשי' ובקנסות להבעל הבית ולמשרתת. אך ורק אם ישכירו משרתת
 שנה תמימה, אז יתנו לאשה עשרים וארבעה זהו' פו' לשנה תמימה ולבתולה ששה
 עשר זהו' פו'⁴¹⁵ ולא יותר עם הכל בכלל כנ"ל בלי שום ערמה ותחבולה בעולם
 בעונשי' ובקנס כנ"ל. ואם יהיה לבעל הבית איזה בן או חתן שירוד אצלו, אם
 יהי' מאוכלי שלחנו אז יכול להוסיף לה על שכירות חצי זהו' לכל זמן, ואם לא
 יהי' מאוכלי שלחנו אז יכול להוסיף לה זהו' אחד לכל זמן בעונש ובקנס כנ"ל.

.312

שכירות משרתות ומשרתים וכן גניבת ואבירת מה שנעב לבעל הבית הכל
 כאשר לכל יקוב ע"פי הממונים, ועכ"פ הבעל בית לא יקנה למשרתתו שו"ך⁴¹⁶
 ופנטאפלין⁴¹⁷.

הלא הוא כתוב ג"כ בחקנות. כלי זמר בשבת לא יהיה רווקא גוי אחד לאפוקי
 ב' גוי' כלי זמרי' ומכש"כ יותר בקנס גדול [כ"ו ניסן ת"ו].

⁴¹⁴ From Cologne (Produced there or bought there).

⁴¹⁵ In Lithuania the ceiling wage for unmarried domestic help was 10 Zloty per year (PML, 32). In Cracow, domestics accepting more than the ceiling wage were fined by loss of their wages and being forbidden to work for the next five years (Wetstein, *Kadmoniyoth*, pp. 15 ff.).

⁴¹⁶ Shoes.

⁴¹⁷ Slippers.

.313

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ'ו עלה בהסכמתיהן אשר שום אשה לא ילכו על ירדי טורן ודנצק ולא על שום ירדים גוים⁴¹⁸ רק על ירדי גניזן הרשות להן לבא. ולמען תהיה לחוק בישראל כתבנו לזכרון בפנקס היום יום א', ט'ז תמו תי'ו אליף לפ'ק.

.314

בענין הצעקה הבאה אלינו מרבים מבני הקהילה אשר גדלה צעקתם ברבר איסור החילוף מטבעות ויצא הדבר, שהקהל יצ'ו יבררו עשרה אנשים יצ'ו: ג' מהאלופים דיני', ג' מרחוב, ג' מהקהל, ובראשם הגאון אב"ד יצ'ו⁴¹⁹ ועל פיהם יקום דבר ...

הנה אנחנו המבוררי' מליב אנשי' בצירוף ר"מ ואב"ד דקהילותינו יצ'ו מצאנו בענין החילוף, שאיסור גמור להחליף מטבע של כסף להרוויח⁴¹⁹ ואין חילוק בין עני לעשיר, ואין היתר שום חילוף כי אם לצורך קניית הסחורו; וגם מי שנודמן לו, רהיינו שלקח מעות טוב בעד הסחורו' שלו שמכר מותר להחליף. ולהרוויח אינו אסור אלא כי אם בין גוי לגוי או בין גוי לישראל, אבל בין ישראל לישראל הכל מותר אפי' להרוויח. והאיסור הנ"ל אינו כי אם עד ר"ח תמו תכ"ט ובר"ח תמו הנ"ל יפקחו עור הט' האנשי' המבוררי' הנ"ל אם לבטל התקנה או לחוק אותה.

.315

צעקה כי רבה היא עלתה לפני קהל ועדה יצ'ו על האנשים שיש להם משקל גדול ברחוב היהודים ושוקלין עליו כמה אבני' בפעם אחת; והצעקה הנ"ל הוא מחמת שני טעמין, האחת שעירני המקום מרנני' על שמקלקל הכנסת משקל העיר, והשנית שאינו מכון למשקל העיר וכמה סכסוכי' וקלקולי' הגיעו מזה; אשר ע"כ עלה המוסכם שאין רשות לבעלי משקל שברחוב לשקול לגוי יותר מן י"ב ליטרות

⁴¹⁸ The object was to preserve chastity. We find similar ordinances concerning the prevention of improper conduct in Lithuania (PML, 84, 257). We also find preoccupation with these problems in the rabbinical literature of that epoch. טורי זהב על יוד' סי' רס"ו סעי' ו'; ביח הלל על אבן העזר סי' כ"ב סעי' ה' Cf. also M. Kasover, *Yivo Bleter* XV, 188–189; I. Rivkind, *Zukunft*, February 1933, pp. 110 ff.

⁴¹⁹ The prohibition to deal in coin exchange was repeated many times at the beginning of the 17th century in Poznań and elsewhere (LN II, 8–11; PML, 19–20). In the 1660's, the restrictions were to a certain extent relaxed. Cf. also PML, 308.

בפעם אחת והיותר מחוייב להביא לבית משקל העיר. ואבני המשקל שיש להם יותר מן יב"ל ישמינו ויהא אצלם בכל יראה ובכל ימצא. היה זה יום א', ה' טבת שצט"ל.

.316

המערד שענק כמר ליב⁴²⁰ בן ר"ג קדוש וכמ' צדוק בן ר' יוסף בינוש⁴²¹ וכמר יואל חתן עקיבא נשבעו בנקיטת חפץ בפני קהל ועדה יצ'ו, שלא ימכרו שום מי דבש נקרא מע"ד לשום ערל, כרי שישתה הערל בבית החורף שלהם או במרתוף שלהם או לפני המרתוף שלהם או בכל מקום ברחוב יהודים, אבל יכולי' ורשאי' למכור לערלים מעד שישא לביתו וישתה בביתו של הערל, אבל בענין אחר אסור לגמרי ועונש רב כרין העובר על השבועה. נעשה היו', יום ו', אך ט"ב לישראל שי"ן צדי"ק זי"ן לפק, פה ק"ק פחנן.

.317

והן היום בעצם היום הזה נמנו וגמרו, ששום בעלי מלאכה צורפי' לא יעשו מלאכתם באש ברחוב היהודי' כי אם מחוץ למחנה הנוכר, וזהו יהא לחוק ולא יעבור [שפ"ד].

ע. תעודות נוספות (Additional Documents)

.318

בעצם היום הזה עלתה במוסכם כל הקהל, כמה בנים והבנות, אשר נולדו להאלוף מוהר"ר יוסף רייז מלמד ... אין להם חוקת עירנות פה אתנו ... נעשה יום ה', כ"ז ניסן תל"ז לפק.

.319

בס"ד

ע"ד בקשת כהר"ר ליב חתן ר' לעזיל ס"מ ברבר שהשתרך לאחותו הבתולה את המשורר כהר"ר רוד, ובכך ביקש מהקהל יצ'ו ליתן להם חוקת עירנו' בק"ק פחנ', ועלתה בהסכמת אלופי הקהל יצ'ו בצירוף יחיד סגולה מבני ישיבה יצ'ו ושאר יחיד סגולה מאנשי קהילתנו שלא יהא להם חוקת עירנו' ושלא יהא החתונה שלהם בק"ק פחנ', ק"ז שלא ליתן להם לרוד בק"ק פחנ' ... יו' ג', כ"א טבת תלי"ב לפק.

⁴²⁰ Probably identical with שענק ליב mentioned in doc. 356.

⁴²¹ Doc. 356.

.320

בהתאסף ראשי' פרנסי' וטובי' ומנהיגי' נמנו וגמרו כולם כאחד ע"ד האישי אחר, אשר בא לקהלתינו ולהסתפח בנהלתינו ולדור במחיצתנו ושמו כמר משה בן האלוף מהרר ארון מק"ק פילא, והוא חתן האלוף המרום מהר"ר ליב שמש מקהלתינו יצ"ו, ובאמת אבד עירנות שלו כפי התיקון הפנקס שלנו, אך ורק ברוב הפצרות ובקשות האלוף חמיו הנ"ל וצירוף לזה זכירות חסדי אבות שלו עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו שיתן הוא עשרים זהובי' במומני' קדימה דהיינו עשרה זהובי' תכף ומיד ועשרה זהובי' אחר יריד טורין ג"מ תל"ה לפק. נוסף על זה נעשו ערבים קבלני' בעד כמר משה הנ"ל, הלא המה אלו האלופי' האנשים הנקובים בשמותם: האחד הוא חמיו מהרר ליב הנ"ל והשני כהרר הירש חתן ר' רוד צורף²⁴⁸ ע"ה והשלישי הוא כהר"ר יאקב בן רא"ד⁴²² ע"ה . . .

היום יום א' שמונה ימים בחודש כסליו תל"ה לפ"ק.
היום יום כ"ג סיון תל"ו הקריבו האלופי' מן הקהלה לפניהם את האלוף מוהרר ליב וכהרר יאקב בן ר"א דיין[?] והתרו בהם, שיתנו השנחתם על כמר משה הנ"ל, שילך בדרך טוב שלא להתחייב עכשיו כי מידם יבוקש. וכתבנו לזכרון יום הנ"ל.

.321

האלוף כהרר רוד מגלונא, אשר בא לקהלתינו קודם חנוכה תל"ד לפ"ק לדור כשאר אנשי קהלתינו, באשר שזה כמה שני' נתן פה עירנות, ועלה במוסכם כל הקהל שמהיום ר"ח שבט תל"ד עד ר"ח אייר תל"ד פטור מליתן שום נתינות להקהל יצ"ו רק ברדאן ממשא ומתן, אכן מהיום תוך שני שבועות מחויב ליתן ערוב מספיק על שלשה מאות ז', דהיינו מאייר תל"ד עד אייר תל"ו על שני' שני' מכל שנה מאה וחמשים ז' בנין נתינות שלו להקהל יצ"ו חוץ ברדאן, או יתן רק ערוב על מאתיים ז' וחמשים ז' יתן מיד וחמשים ז' יתן מיד אחר פסח תל"ד.

בעצם היום לטוהר, היו' יו' ב' ח"י אייר תל"ה לפק, בא האלוף הר"ר רוד מגלונא והציע דבריו לפנינו וכן עלה המוסכם כל הקהל יצ"ו, שהאלוף כהר"ר רוד הנ"ל יתן מן אייר תל"ה עד אייר תל"ו מאה זהו' חוץ ברדאן ובוזה הוא פטור מכל נתינות רק גולגולת ארצות מחויב הוא ליתן כנהוג. נכתב בפנקס בידיעת כל הקהל יצ"ו.

.322

היקר כהר"ר אייזק בן כמר יאסמן עמד לפני העדה יצ"ו כרי לעשות לו סכום והנה עלתה בהסכמ' כל העדה יצ"ו, אם שכהר"ר אייזק יצ"ו הנ"ל יעמוד בכאן עד אחר שילכו מכאן אנשי קהלתינו ללובלין יריד גראמניץ הבע"ל, אזי יתן לסכום ארבעה זהו' פו' או ישבע על מה שיש לו כרינא ולפי שבועתו יעשה

⁴²² cf. doc. 15. ר' אברהם דיין

לו סכום מהאלופי' עיני העדה יצ"ו, ואם שילך מכאן בזמן הנ"ל אוי הסכומו' שיוגבה ביני ביני עד זמן הנ"ל יעמוד על הקהל אם שיהא צריך ליתן לזה או מה שיתן הכל יקום על פיה' ...
יום א', ט' שבט שצ"ד לפק.

.323

אמת הרבר, שהיקר כמר אברהם בן מהר"ר שמואל יצ"ו מחעלם חתן הנעלה כהר"ר דוד צורף לעסלר שילם להקהל יצ"ו קודם שהלך מכאן לגור בק"ק חעלם כל מה שהיה מגיע על חלקו לתשלומין חובו' הקהלה יצ"ו ולא נשאר חייב כלום. לעדו' למען יעמדו ימי' רבי' נכתב לפנקס היום, יום ג', ט"ב אלול שצ"ג.

.324

היקר כמר אליעזר בהר"ר יצחק משווערין חתן האלוף הוותיק מהר"ר שמואל בועז סג"ל זצ"ל פרע מה שהגיע על חלקו לתשלומין הקהלה תיכף אחר חתונתו ולא היה פה אתנו רק ימים אחדים והלך לדרכו מכאן עם אשתו וביתו לגור בק"ק שווערין, בכך פטור מליתן כלום לתשלומין הקהלה רק מעות חזקת עירנות יתן כנהוג לפי פנקס הערנות ולמען תהיה לעדה נכתב לפנקס.
היה זה היום, יום ד', ר"ח אלול שצ"ה לפק.

.325

היום יום ב' ז"ך אדר הראשון ת"ו י"ד לפק בהתאסף ראשי עם יחד וכל העדה יצ"ו עשו חשבון צדק, ברבר החוב שחייבי' הקהל להבתולה מהוללה היתומה אידל בת המנוח האלוף מהר"ר משה במהר"ר יצחק אייזק ש"ק זצ"ל וניכו לה כל הסכומו' שמגיע עליה עד היום עד גמירא ועד פרוטה אחרונה ... והנה הסכימו כל הקהל יצ"ו, באם שירצה הנעלה כהר"ר ישעי' סג"ל המקושר לישא היתומה הנ"ל לעקור דירתו מכאן הרשות בידו ויתן לתשלומי הקהלה שגבה מאות וחמשה ושלושים זהו' פו', ואז הרשות נתונה לו לצאת מכאן בשמחה ובשירים ואז ישאר החוב סך שמונה מאות זהו' פו' שמחוייבי' הקהל לשלם לה בלי פקפוק ונוסיף ע"ז יחתמו לו הקהל ממרני בח"י [בחתימת ידם] על סך מאתים זהו' פו' לשלם אחר כלות שתי שנים ובזה פטורה היתומה הנז' ומסולקת מהקהל מכל וכל ...

.326

האלוף כהר"ר יוסף בן מהר"ר דוד בנימנש יצ"ו⁴²³ הלך לתפוש ישיבה בק"ק בריסק דקוייא⁴²³ ונכנס אביו האלוף כמהר"ר דוד יצ"ו בערבות תחת בנו הנ"ל,

⁴²³ Cf. doc. 15 where, in a similar case, the administration freed the individual from taxes for 10 years.

וכל מה שיכירו הקהל יצ'ו שיתן סכומות אוי יתן הוא בגין בנו הנ"ל תיכף ומיד בלי חלוקי'. ככה נתקשר כמהרי"ד יצ'ו ויקבל עליו כנ"ל לעיני העדה יצ'ו וע"מ כן הניחו את כהרר"י בנו לילך מכאן. ולמען תהיה לעדה כתבנו לפנקס לזכות ויפוי כח הקהל יצ'ו. הוי', יום ג', א"ך טוב לישראל אלול השצ"ט לפ"ק.

.327

ואציגה לפניכם תכנית וצורת הפסק אשר על ידי חריפא סכינא נפסק בין האלופים וקצינים העומדים חוץ לקהלה ובין האנשים היושבים תוך הקהילה⁴²⁴ . . . ברין ודברים שבין האלופים וקצינים מנהיגי ק"ק פוזנא⁴²⁵ הררים עכשיו חוץ לקהלה ובין הררים תוך הקהילה פסקנו, מאחר שראינו שלע"ע אין שעת הכושר מחמת רעש מלחמה ורעש העיפוש ב"מ ע"כ אין הרין נותן להכריח ולכוף אותם הררים חוץ לקהילה שיחזרו לתוך הקהילה לפי שעה זו, ע"כ הרחבנו הדבר עד ר"ח אלול תמ"ו [תמ"ז]⁴²⁶ לפ"ק הבע"ל; אם יתן ה' שלום בארצנו, הן מחמת עיפוש ב"מ הן מחמת המלחמה, או מחויבי' כולם לחזור לתוך הקהילה בלי שום פקפוק בעולם בעונש הכרות חרם ובכל מיני כפיות בעולם הן בדיני ישראל הן בדיני א"ה שלא להרוס מצב הקהילה הקרושה יצ'ו, ובאם שחלילה לא ישקוט הארץ לזמן הנ"ל מן הרעש העיפוש ורעש מלחמה או מחויבים לברור ב"ד חדש לעיני בדבר איך ומה יתנהגו. ועכ"פ אין רשות לשום אדם, הן מהדרים תוך הקהילה הן מהדרים חוץ לקהילה, לעקור דירתם מן מדינה זו בעונש חרם הגדול יב"ן. ורשות ביד מנהיגי הקהילה יצ'ו להחמיר על כל מי שיש להם חשד שרצה לעקור דירתו מן המדינה זו למדינה אחרת ולהשביעו בנ"ח [בנקיטת חפץ] שלא יזח מן המדינה זו בלי הרשאתם גם להכריחו ולחתום ח"י סתם. כלל דמילתא חלילה לחשוב לשום אדם ולהעלות על לבו להפריד עצמו מן הכלל כולו, לא יאבה ה' סלוח לו. רק לפי שעה זו, לפי מעמד הקהילה בשעה זו, אין בדיני לכוף לשום אדם הדר חוץ לקהילה שיחזור לתוך הקהילה. עד זמן הנ"ל, עד אותו הזמן, אפילו אותן הררים חוץ לקהילה מחויבים ליתן לפי הסכום שלהם לכל הוצאות הקהילה; וע"ד המאתיים ר"ט⁴²⁷ שמחויבים ליתן להיעגל וכל שאר

⁴²⁴ Most of this document has been reprinted by Brann in a note (*Lewy Festschrift*, 377). It is again presented here because of its importance in our context.

⁴²⁵ Some of the elders also appear to have fled Poznań and lived outside of the community; cf. doc. 140 which stipulates, at the time of an earlier epidemic (1630), the responsibility of those elders who temporarily left the community.

⁴²⁶ The correction is made by Brann *op. cit.*

⁴²⁷ According to doc. 131 he received (in 1639) only 200 Zloty; in the budget of the same period (doc. 138), however, 1,000 Zloty is listed.

הוצאות הקהילה כדומה לזה מחויבי' ליתן עד ר"ח אלול תט"ו [תט"ז] לפ"ק, יוגבה שני חלקים ע"פ סכום ושליש ע"פ גלגולת; וכל הגביות והכפיות יוגבו בין בר"י [ברדיני ישראל] ובין בר"א [ברדיני אומות].
נעשה היום יום א', כ"ט ניסן תט"ז לפק. נא' מאיר ב' הר"ד אליקום זצ"ל מק"ק פילא⁴²⁸, בנימין וואלף ב' הר"ד זעליק הלוי זצ"ל.
הועתק אות באות מגוף הפסק מהרבנים הנ"ל, היום, יום א' מיום הגבלה [ג' איר] תט"ז לפק. נאם אליעזר בן מוהר"ר שמואל כץ⁴⁰⁵ זצ"ל שמש דק"ק פחונ, ונאם יוסף בן הר"ר מרדכי זצ"ל שמש היילפרון⁴²⁸.

.328

היקר כמר נפתלי צבי⁴²⁹ חתן כמר ישראל קצב מקהלתנו יש לו חזקת עירנות פה אתנו ק"ק פחונ הגם שידוך בקהלות אחרת מ"מ לא יאבר חזקת עירנות שלו, אך ורק שמחויב ליתן לכאן מעות עירנות כחוקף פנקס עירנות ועכ"פ לא יבא לגור לכאן ולהסתפח בנחלתנו בלתי רשות הקהל יצ"ו...
לעדות ולראיה כתבנו לפנקס, יום ו', י' חשון תר"ל.

.329

האלוף המרומם הרב כמחור"ר וואלף אב"ד ור"מ דק"ק סמטור הציע דבריו לפנינו באמרו, שלא יש ברעתו להשתקע בק"ק סמטור רק לגור שם לפי שעה מכמה טעמים אשר עמו ורוצה להיות כאחד מאנשי קהילתנו לכל דבר כנהוג, וכן נענינו לו ראשינו' והבטחנו לו שיהי' כאחור] מאנשי קהילתנו לכל דבר, הן עסקי מ"מ והן עסקי חלוקת כבוד מן פסח תל"ה עד פסח תל"ו לפק...
יום ב', ב' סיון תל"ה לפק.

.330

בהיות שעמד איש רע ובליעל אשר שמו מרדכי רייס ומעשיו כהמן, אשר שמו נאה ומעשיו מכוערים, ופער פיו לבלי חוק נגד הקהל יצ"ו דברים אשר לא ניתן לכתוב, ומרדכי עשה ענין רע ומר ולא דכ"א ודבר על קהלתנו הקדושה להכניס בסכנות חלילה כאשר שמענו מפי מגידי אמת, והנה עלה במוסכם אצל הקהל

⁴²⁸ He was at that time a refugee from Pila (L. Lewin, "Die Juden-Verfolgungen" etc. 6; M. Brann, *Geschichte des Rabbinats in Schneidemuehl* (Breslau, 1894), 106 ff.; *idem.*, *Lewy Festschrift*, 374).

^{428a} May be identical with שמש וספר מרדכי.

⁴²⁹ May be identical with הירש to whom residence rights in Poznań had been refused only one year previously; cf. doc. 55.

י'צ'ז שיעקור דירה מקהילתינו על שנה חדא⁴³⁰, אך ורק שחסינו על כבוד משפחתו ונמחל לו הפעם זה אבל על זאת תקע כפו... נעשה היום, י' ב' דר"ח חשון ת"ח לפק.

.331

כמ' רוד בן... קיבל עליו בח"ח ובשר^{430א}, שלא לבא הנה לרוד פה אתנו הוא או אשתו מהיום עד כלות עשרה שנים. יום ה' ד' אייר שס"ו. אכן לא איבד בזה עירנו' שלו לו ולזרעו אחריו.

.332

נשבע כמ' עזר כץ בפא"ה [בפני ארון הקודש], שיהא בבל יראה ובבל ימצא פה ק"ק פחנן עד ר"ח חשון שע"ה, ובר"ח חשון יכול לבא הנה ולעמוד בפני הקהל י'צ'ו ולחלות אותם באם יתנו לו רשות לבא הנה, ויכול לעכב פה שני מע"ל [מעת לעת], ואם לא יתנו לו הקהל רשות מחוייב ליסע מכאן חכף אחר יומים כנ"ל. ככה נשבע בפא"ה ע"ד המקום וע"ד הב"ד בלי ערמה ובלי מרמה, יום ב', י"ט אייר שע"ה.

.333

עלתה בהסכמה להתרות בכמר יודא מוכסן²⁴¹ י'צ'ו שישלם בעד בנו מענדל⁴³¹ הנ"ל מאה זהו' פו' הנ"ל שזנ"ח [שנשאר חיב] סכומות, ואם לא ישלם בעדו יאבד עירנות שלו פה קהילתנו. היום יום ג', יום ראשון חה"מ פסח שפ"ט לפק. סילק.

.334

בס"ד

A. כמר איצק עיור מסוערזעניץ היתו צרורות ראבות נויקין וגרם הזיק לבני קהילותינו י'צ'ו ברבר המכס, גילה מסתורין לפני המוכסנים ועל כל פינה יארב כיונים לחפש מטמונים, הסחורות אשר אנשי קהילותינו קונים, ואנשי קהילותינו י'צ'ו היו מגלים לו מצפונים, ותיכף היה מגלה למוכסנים, אשר ע"כ יצאנו נגדו בחרבות שנונים, ולקחנו עירנות שלא היא אתנו נמנים, בתוך עמינו בישראל אשר אנחנו פה חונים....

⁴³⁰ Cf. LL, 71 concerning an expulsion for one year.

^{430a} בחרם חמור ובשבועה דאורייתא.

⁴³¹ LN II, 15.

ביום ב', כ' סיון תל"ז לפ"ק. כתבנו ביום הנ"ל.
 B. הנה צעקת בני ישראל שמענו אשר עם ה' מעבירים על כהר"ר אלי' בן הר"ר
 הירש א"מ וצעקתם הבא אלינו, איך שהוא הולך ומגלה סוד ומסתורים של ישראל
 להערלים וגורם היוק לבני קהילותינו יצ"ו... אשר עלה במוסכם הקהל יצ"ו
 שלא יסתפח בנחלאותינו יצ"ו...
 היום יום א', ערב ר"ח שבט תול"ל לפ"ק.

.335

אותם אנשים אשר משפטם היה חרוץ מן הקהל יצ"ו לגרשם חוץ להקהלה
 מחוייב' הקהל לגמור על ידם ולגרש ולרדוף אותם ברדוף מלא לבלתי השיב
 ובכל מיני כפיות ונגישות וככל תוקף הפרדאן, הן ע"י יהודים והן ע"י ערלים
 להבריל, ובפרט לאותן הנקובים בשמותם ליזר⁴³² ואברם ושמשון וסימך אש"ל
 יתלו באשלי רברבי וכדומה להם; גם להבריל מתוך הקהילה ולגרש אותם שהבטיחו
 לעקור מקהילתנו בשעת החופה. [תכ"ט?]

.336

תקנות השירוכים, אשר תקנו האלופי י"א אנשים והתחלות התקנה מר"ח טבת
 תל"ז לפ"ק.
 נער אחד מסווערזעניץ שנשא בת הירש געטליר; בן אהרן שנשא בת יואלכי
 קצב; בן ליזר ראש שנשא בת ליזר פ"שר; בן ר' גומפי שמש⁴³² לבת משה
 קצב הי"ד; בן יוסף קצב בתולה אצל יחפ קצב; בן ר' חיים רופא לבת
 כאלנה ראש; נכד ר' שמעון ז"ל בת זלמן פרגיר.
 הכרזנו בכל בתי כנסיות, שמהיום עד אייר הבע"ל לא יבא שום אדם להתיר
 שום חיתון, כי כבר נעשה חיתונים יותר מהיתרם. גם קבלנו עלינו, באם שיעשה
 עוד שהצדדים יתנו ת"כ...

.337

שני חתוני' נעשה פה פחז' יצ"ו, שהם נגר התקנה אשר אונו ותקנו הקהל יצ"ו
 ל"ב אנשים ובהסכמת המאור הגרול מוהר"ר חיים נר¹⁹⁶¹, הן הנה אחת היא
 האלמנת פייוול אורגליר ז"ל שנישאת לבן האלמנה העניש מווראניק ואחת בת ר'
 יחזקאל בן ר"ג מלמד שנתרווג לבחור מסמטור, והנה כל צד וצד משני צדדיו לשני

⁴³² May be meant about the expulsion of whom doc. 168 deals.

^{432a} Doc. 392.

חתוני' הנ"ל תקעו להשמישים כפם, להר"ר יעקב שמש²⁰⁷ ולהר"ר הירש כץ שמש⁴³³, שאל יודרו בכאן עד שיהא מותר תקנה הנאסרת בכך רשות יטלו מהקהל אם להעמיד לה' [ם] החופה פה פחנ'.
נעשה ביריד תמוח שצ"ב לפק.

.338

ביום הזה תקעו כפו כמר מרדכי חייט והחתן כמר יוסף ב"ר אברהם המיועד לאחותו של כמר מרדכי הנ"ל, תקעו כפם שניהם יחד, שלא יעלה על לבו של כמר יוסף הנ"ל לירד בכאן אחר החתונה הנ"ל, ואף גם זאת שלא יהי' החתונה ק"ק פחנא.
י"ט מנחם חכ"ג [?].

.339

על דבר הששה אלפים זהו' שזכה הקצין כמר יודא מוכסן מן האלוף והקצין כהר"ר מענדל פלאצקר יצ"ו, רצו הקהל יצ"ו ממנו שיתן מהן מאה סכומות לפרעון, הנה כמ' יודא יצ"ו בעצמו ובכבודו נתן הדבר על הקהל יצ"ו ונתרצה מרצונו הטוב שיקיים כל מה שיטילו עליו מחמת זה, והנה ע"פ החסר מצאו שיתן תש"ן זהו' תכף לפרעון המאה סכומות וכמ' יודא יצ"ו היה מרוצה לזה.
יום ג', יום ראשון חול המועד פסח שפ"ט.

.340

על דבר הנרשם בפנקס בסכום צעטל אצל סכום של האלוף הר"ר יודא ר"ן שיש דברים בנו וכן לדבר מחדש מסכום שלו, והן היום עמר לפני העדה יצ"ו מחמת זה וביקש האלוף הר"ר יודא הנ"ל את פני הקהל יצ"ו, מאחר שכמעט עבר שני שלישי שנה זו אשר ע"כ יעמיד הדבר עד לשמאים חדשים שיהיו בשנה הבע"ל, ואז ירצה ליתן כל הסכומי' למפרע כפי הסכום שיעשו לו השמא' בשנה הבע"ל, הנה הקהל נענו ראשם לזה ונתפייסו לו להמתין לו בעשיית סכומי' עד לשמאי' בשנה הבע"ל ואז יחוייב ליתן למפרע כפי הסכום שיעשו לו. ולמען תהיה לזכות ויפוי כח לקהל ועדה יצ"ו נכתב לפנקס.
היה זה יום א', כ"ה מרחשון שנת קול רנה וישועה [שצ"ו] לפק.

.341

האלוף כהר"ר זאלקינד יצ"ו נצב וגם קם בפני הקהל ועדה הקדושה יצ"ו והציע דבריו וענה ואמר, שזה כמה שנים יושב בלא טובה, וכהיום הזה נתן לו השי"ת טובה, זיווג הגון בהפרזת הגון סך שנים עשר מאות זהו' פו' ועוד שמנה מאות זהו'

⁴³³ Doc. 138; cf. also LL, 69.

פו' יהיה שייך לברה מלבר שנים עשר מאות זהו', והיא לא תרצה לבוא לקהילתינו, איך שכולם הן לדעה אחת מחמת שהגדן תהיה חוץ לקהילתינו כי מורא על ראשם פן אפס הכסף בקהילתינו בנתינת מסי', וביקש האלוף כהרר' הנ"ל מאתנו לפשר עמו קודם למעשה מה שיתן מגדן שלו הנ"ל ומן המעות שלה הנ"ל . . .

כך עלתה בהסכמ' א' היום, יו' ה', כ"ג שבת לחיים ולשלום [תי"ב] לפ"ק פה ק"ק פחונן. נא' יוסף בן הר"ר מנחם מענדל²⁷¹ זצ"ל פ"ה, ונא' יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראק'¹⁹³, ונא' יששכר בער בן מוהר"ר אברהם סגל זצ"ל²⁴⁷, ונא' יצחק בר מנחם מגלה זצ"ל בכרך רופא³⁰⁰, ונא' יחיאל הצעיר לבית לוי בן מוהר"ר משה זצ"ל מגזע הורוויץ, ונא' חיים בן הק' מהר"ר נח הי"ד³³³ זלה"ה, ונא' משה בן לא"א הגאון מוהר"ף כץ ז"ל מלבוב³¹⁷, ונא' דוד בן לא"א החסיד מהר"ר בצלאל זצלה"ה⁴³⁴, ונא' יצחק⁴³⁵ בלא"א מהר"ר נחמי' יעקב זלה"ה אשכנזי, ונא' שבתי בן לא"א יהודא ליב ז"ל אילרן.

העתקתי מגוף הכתב שביד ר"ו [ר' זאלקינד] הנ"ל מלה במלה ואות באות עם חתימת אלופי' קהל יצ"ו הנ"ל. נא' מאיר בן לא"א הר"ר משה מימא ז"ל⁴³⁶ סופר ק"ק פחונן.

.342

הן היום התפשרו האלופי' רחני קציני מנהיגי קהל יצ"ו עם האלוף מוהר"ר עקיבא מלמד יצ"ו, דהיינו שמוהרר"ע הנ"ל נתן להאלופי' מנהיגי הקהל יצ"ו מאתיים וחמשי' זהו' במוזמנים ועוד נתן חמשים זהו' שט"ח בחתימת ידו לשלם בר"ח חשון תל"ב לפ"ק, סך הנ"ל נתן שלש מאות זהו', ובעד הריוח עצה' עפתחמ"ז⁴³⁷ היא כמוהרר"ע פטור מכל נתינות הקהל יצ"ו, דהיינו סכומות וגלגולות ומעות ועלניד ומהלואות שלפעמי' שהקהל יצ"ו מטילי' על איזה יחידים להלות להם, מהכל כאשר לכל מה שהקהל יצ"ו גובי' לצורך הקהילה יצ"ו היא כמוהרר"ע פטור מליתן מר"ח אייר תל"א עד ר"ח אייר תל"ד משך שלש שנים ובעד סך קרן הנ"ל היא משועבר לו בית החורף . . .

יום ג' ר' מנחם תל"א לפ"ק . . .

יחיאל איכל בלא"א מוהר"ר נפתלי הירץ²⁸⁶ . . . פ"ה ונא' הק מאיר בן לא"א צבי הירש זל ונאם יעקב בלא"א הר"ר יואל ז"ק ז"ל⁴³⁸ ונאם שמואל סגל בן לא"א הר"ר יוסף ז"ל צורף, ונאם שמואל בן לא"א מוהר"ר יואל ז"ל [הלפליץ]⁴³⁹, ונאם

⁴³⁴ Doc. 92.

⁴³⁵ May be identical with יצחק אשכנזי, who signed a document of the Four Lands Council in 1669 (cf. Halperin, 113).

⁴³⁶ Kaufmann, *MGWJ*, 1895, p. 91.

⁴³⁷ על צד היתר על פי תקנת חכמינו ז"ל.

⁴³⁸ Halperin, 120 and *pass.*

⁴³⁹ Cf. doc. 272.

זלמן בן אברהם בנימן וואלף ז"ל, ונאם נפתלי הירש חר"פ, ונא' ישראל משה בן הר"ר שלמה זצ"ל⁴⁴⁰, ונא' מאיר בן הר"ר יחזקאל זצ"ל. כל הנל העתקתי אות באות מגוף הכתב הנכתוב בכתב יד' במהר"ר וחתומים עליו האלופי' החתומים הנ"ל. יום ד' ו' אלול תל"א לפק.

.343

בפנינו ע"מ באו האלופי' ה"ה האלופ' והמרום והישיש מהר"ר רוד ריין יצ"ו²⁹⁰¹ וחתנו האלופ' מהר"ר משה כ"ץ והתחייבו עצמם נגד הקהל ועדה יצ"ו בחוב גמור וחקעו כפם לשלם להקהל יצ"ו שמונה מאות וחמשים זהו' מזומנים ביריד שורן חשון תי"ד לפ"ק עבור תשלומין קהילה יצ"ו של חתן כמר נתן הקצין ר' הירש רמ"פ⁴⁴¹ מן גרן שלו והרשות ביד הקהל יצ"ו לתבוע סך תר"ן זהו' מהאלופי' הנ"ל מאיזה מהם שירצו הקהל יצ"ו או משניהם הנ"ל ביחד. אך בזאת נתרצו להם הקהל יצ"ו, באם שיעכב החתן כמר נתן עם אשתו פה אתנו בק"ק פוזנן מהיום עד ר"ח חשון תי"ד ולא יזח מכאן הן דרך ארעי כ"ש קבע הן הוא לברו וכ"ש עם אשתו עד זמן הנ"ל אזי האלופי' הנ"ל פטורים מחוב תר"ן זהו' הנ"ל ועל הקהל יצ"ו מוטל להוציא תר"ן זהו' הנ"ל מן כמר נתן הנ"ל בתוך זמן הנ"ל. . . . כל הנ"ל נעשה בת"כ בפ"מ ובכל תוקף ועז דין ממרנות ונאמנו' לכתב זה, יו' א', אסרו חג של פסח תי"ג לפק. נאם ישראל יעקב²⁹⁰⁷ בן לא"א מהר"ר יצחק זלה"ה שמש דק"ק פוזנן, ונאם אליעזר⁴⁰⁵ בן מהר"ר שמואל כ"ץ זצ"ל שמש דק"ק פוזנן.

.344

עלה במוסכם ווען דער וויין שענק קומט להקהל מן זאל אין זיין יין שטצין⁴⁴², זאל הקהל יצ"ו [אין] ניש שטצין ביז ער מקודם איין ממרן בטוח איין לינט ליד הקהל על ערך מכס יינו ואחר תהיה השומא. נעשה יום ב', צום גדליה ת"ה ל'.

.345

האלופי' הקהל יצ"ו התרו בבני האלופ' המנוח מהר"ר אברהם רא"ש³⁰² פרנס ז"ל, שלא יקנו ולא יליו לאחיהם החתן כמר געץ על נחלתו אשר שיש לו פה בקהילתינו יצ"ו מירושת אביו האלופ' הנ"ל כי לא שילם כמר'ג הנ"ל פרעון הקהלה. . . יו' ג', ר"ח אדר דהאי שתא תל"ה לפ"ק.

⁴⁴⁰ Halperin, 144.

⁴⁴¹ Probably פלאצקער מענדל בן מנחם; in Polish documents he is called Jeleń. After 1640 he, together with his brother Joseph, became factor of the Polish king and tollfarmer (Koczy XIII, 198, 226; *MGWJ* XIV, 124; LN II, 42; Halperin, 300; above doc. 21, 89, 90, 132.)

⁴⁴² Asses.

.346

אמת הדבר שכמר הירש פילר פעמליצר ואשתו מרת הינדא עשו ק"ג אג"ס באשה והדר בעלה הנ"ל וגם כמר אברהם בן מוהר"ר מענדל ח"ר ליב חזון⁴⁴³ שהוא בן האשה הנ"ל עשה ק"ג אג"ס ושיעברו את כל נכסיהם להאלופים מנהיגי הקהל יצ"ו, שיחנו להקהל יצ"ו מאתיים זהו' תיכף אחרי מות כמר הירש הנ"ל נעשה בפנינו ח"מ היום, יום א', ג' אדר שני תל"ד לפק. נא' ארי' ליב [בן] לא"א שמואל סג"ל³⁶⁷ ז"ל שמש דק"ק פחנן, ונא' אליקים געץ בן לא"א הר"ר יוסף יש שמש דק"ק פחנן.

.347

A. כל בעלי בתים מקהלתנו יצ"ו, הן עשיר הן עני חוץ ממקבלי קצבה, יתנו כסף כפורים מידי שנה בשנה א' רייכש טליר בארבעה זמנים; ואף החונים ושמיים וסופר הקהלה יצ"ו יתנו נתינה זו והקהל יצ"ו מחויב לגבות בעצמם הנ"ל.
B. מהיום והלאה יוגבה מכס מכל סחורה וסחורה כאשר את כל ונוכח מבוארים בפנקס מכס ישן אייר שצ"ב ל', והקהל יצ"ו יבררו שבעה אנשים לעיין בפנקס מכס הקדום הנ"ל ויפקחו אם לגרוע או להוסיף על הראשונות; ע"פ [על פיהם] יקום הדבר ודבור על אופניו. [ת"ג?]

.348

תקנות י"א אנשים ניסן ת"ל.

כל בעל הבית, אף גם שבני ביתו מועטין, יתן מאכילה ושתי' מדי שנה בשנה שלשה זהו', מלבד הברדאן הקצב מבשר מחויב כ"א ואחד ליתן בקוטל הויף כבראשונה.

.349

יצא הדבר, שיש לגבות מהבתים והקאמרניקש שמנה מאות זהו' ולזה יתן בעל הבית שני חלקי' והקאמרניק חלק אחד. חזמן הגבי' יהי' בתמו ואב שפ"ח זה מחמת נתינת מעות הזעלדנר . . .

.350

עת צרה היה בסאגרש בחדש מנחם תמ"ל עבור שהקהלה נתחייבו לפריצים עריצים סך עצום ורב, והתאספו יחד בצירוף הקהל מאה אנשים אנשי אמת רוכבי ישראל ופרשים והסכימו לגבות הטלה נוסף הק' סכמו⁴⁴⁴, וההטלה נעשה לערך

⁴⁴³ Doc. 50, 138.

⁴⁴⁴ Cf. doc. 127.

סך ס' סכומו' לתשלומין פריצים והצלה פורתא מיה' הוה ובוועד ההוא הסכימו לאלו דברים הנזכרים למטה. וזהו תורף הכרוז שהוכרו בכל בתי כנסיות ביום השבת.

ה'ר"ט צו קהל הקודש. אלופי הקהל בצירוף קהל גדול עד מאה אנשים לאזין מודיע זיין, דז מן ווערט איצונדרט מארר ומקלל זיין בס"ת אויף די לייט די פורק עול הצבור זיין מעליהם אונ' בנערן איין התרה על החרמות וק"ו המתיר להם יהיה בכלל החרם, כאשר שיש לחוש שיתרבו הפורצי' ולהתפרדות החבילה. אויך דיא לייט דיא גיאן בערכאות של גוים אונ' נעמן גליטן⁴⁴⁴ מהשררות נגד הקהל. . . .

.351

בס"ד

עלה במוסכם כל הקהל עם הצירוף והמלוי, שכהיום יוגבה ויוכרו בב"ה [בבית הכנסת] שנים עשר סכומות לתשלומי' החוב טומיצקי⁴⁴⁵ ושום יחיד מקהילתינו לא רשאי לדבר נגד זה ומכ"ש שלא ידון שום אדם ע"ז, כי כך הוא תיקון הקהילה. [תל"ב]

.352

נרשמנו זאת לזכרון וקבלנו עלינו הקהל יצ"ו לנבות החמשה עשר מאות זהובי' השייכים לשחורים על ראטי' ג"מ⁴⁴⁶ תל"ה לפק ע"י סכומת מספר על כל פנים קודם פורים תל"ה, כדי לסלק המעות הנ"ל. כך עלה במוסכם אלופי' קהל יצ"ו, היו', יו' ב', ט' כסליו תל"ה לפק.

.353

ע"ד מה שלקחו מנהיגי ק"ק פחנן אשר נשאריו כהיום שם בפחנן⁴⁴⁷ מן היתמי המנוח הר"ר יודא כך וכך משארי אנשים מכסף זהב וכלי ברזל ונחושת ושאר מטלטלין אשר מצאו בכיפות. . . .

ע"ד עניים שבכל כפר וכפר עבור איזה אנשים שהוכרחו אנשי הכפר לסייעם) לפרנסת ביתו ולשכירות הפריץ, וכן מה שהוציאו על עניים לפרנסה ולשכירות הפריץ, וכן מה שהוציאו אנשי כפר עבור איזה אנשים הן ע"י עיפוש ב"מ הן עבור מזונות להפריץ הנ"ל, יוגבה לפי ערך הממון לפי הסכום; אך מה שהוציאו על

⁴⁴⁴ Geleit = safe conduct.

⁴⁴⁵ Cf. Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 40 ff., 91 ff.; Breger 28, 42; doc. 225.

⁴⁴⁶ Installment payable at the fair commencing at the time of the Trium regum, Catholic holiday in January.

⁴⁴⁷ Cf. doc. 327.

עניים לפרנסה ולשכירות הפריץ ויהא לזה העני קרובים באותו כפר אזי יעשו אותו כפר ערכה על הקרובים מה שהם יתנו לפי ראות עיניהם עכ"פ לא יוכלו להטיל על הקרובים יותר מחצי' ולפחות ולגרוע בידיהם לפי ראות עיניהם, והיושבים על הערכה יהא אותם שאינן נוגעים . . .

כל הנ"ל נעשה באסיפה יום ד', ט"ו כסליו תט"ז לפק.

העקתני. נא' שלמה זלמן ב' הר"ר אברהם הקדוש זצ"ל הי"ד, נא' אלי' אשכנזי²⁶³, ונא' יעקב ליבש³⁰⁸, ונא' משה רופא¹⁵², ונא' שבת אשכנזי, ונא' יצחק אשכנזי, ונא' נפתלי הירץ, ונא' יחיאל סגל³⁰², נא' רוד מ"ש⁴⁴⁸, נא' יצחק בן הר"ר טובי' זצ"ל.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב והפסק מהאלופי' הנ"ל, נא' אליעזר כץ שמש, ונא' מרדכי בן לא"א אברהם זצ"ל ש"ץ.

.354

גם בעצם היום הזה עלתה, שהוצאות הרחיים בפסח יהיה חצי מכיס הקהל יצ"א^{448a1} והחצייה יתנו היחידים לפי ערך חטים שיהיה לו, כמו שגובין המילנר שכירות שלהם כך יוגבה החצי הוצאו' הנ"ל מחיט'י. מהיום יהיה לחוק בישראל ולא יעבור.

לזכרון למען יעמדו ימים רבים הועל בפנקס יו' ט"ב אדר ש"ן צדיק ח"ת לפק.

.355

עלתה בהסכמ' כל העדה יצ"ו לעשות נרבה בראש השנה ש"צ הסמוך, חצייה מהנרב' יהא ניתן לבנין בית הכנסת ק"ק ווראניק⁴⁴⁹ וחצייה שנייה יהא נותן למלביש ערומים, באשר שהנרבה שעושים בכל שנה אינו מספיק להלביש הערומי'. וכבר נתננו ממרם על ס' זהו' לאנשי ווראניק בחתימות האלופי' הר"ר צבי הירש והר"ר יוסף פרנס כ"ץ.

היום, יום י"ח תמוז שפ"ט.

.356

A. כמר ליב מעד שענק וכמר צדוק בן ר' יוסף בינוש נכנסו בעובי הקורה והטריחו טרחא יתירה ונתפשו עם הפאברצ'י⁴⁵⁰ והציעו דבריהם לעיני העדה יצ"ו, שקשה להם להוציא המעו' מיד שאר מעד שענק והיותר קשה להם לעשותה

⁴⁴⁸ Doc. 28.

^{448a} Cf. also doc. 178.

⁴⁴⁹ Wronki.

⁴⁵⁰ Collector.

עם כל אחר ואחר המביא ריבות וקטטות, וכן השכירו להם האורגרא ההוא שיטלו מכל חביות וחביות חצי זהו' פו' והמער שענק מחוייב ליתן להם קודם שיעשו מלאכת הרבש ולכמ' ליב וצדוק הנ"ל יש להם כל הכפייות ונגישות על המער שענק עד שיתגו ערכה הנ"ל.

היה הסכמה זו יום א', כ"ה לחדש מרחשון שנת קול רנה וישועה לפק.

B. הן אמת וצדק שאנחנו קהל ועדה יצ"ו השכרנו המכס של רבש שבקהלתינו ובק"ק סווערזעניץ להנעלה כמר ליב מ"ש והוא יעמוד במקומינו לגבות מכס הנ"ל כאשר יצא בהסכמת אלופי' ט"ו אנשי' יצ"ו. וסך מכס הנ"ל מכל חביות רבש אשר יעשה למלאכה, בין שמשליכין הרבש כמות שהוא לתוך היורה לעשות ממנו מעד או שלוקחין מתוכו המובחר הרבש שקורן זיאם מקורם איך שיהיה, עולה המכס שלשה זהו' מכל חביות. ומכל קווארט זיאם המובא ממקומות אחר' לכאן למכר יותן גרול אחד מכס מכל קווארט. ומן מי רבש המובא ממקומות אחר' יותן מכל חביות מה"ג. וחיוב מכס הנ"ל חל משעה שמתחיל במלאכה ואז הוא מחוייב להודיע לכמר ליב את אשר הוא עושה מה וכמה ותכף חייב לסלק המכס ההוא המגיע מאותו מלאכה בלי דחייה ואמתלא בעולם. גם אם ימצא מי שיבשל מעד מרבש צלול שקורין זיאם יצא מאתנו שגם הוא מחוייב ליתן מכס מה"ג מכל חביות מיד שיבשל באם שלא נתן כבר מכס הזיאם, אבל אם נתן מכס הזיאם פטור אם עושה מהן מעד, אמנם מחוייבים להניח את כמר ליב לעמוד אצל הבישול מעד מזיאם כרי שלא יערימו... כמר ליב יחזיק מכס הנ"ל שנה תמימה מיום ליום; והשנה מתחיל מיום שהתחיל השנה מח"י ל' עד תיאא ל' כמשמעו' ההתקשרו' שביד כמר יוסף חתן נחמן בישקו.

357.

הסכמת ל"ב אנשים אייר שצ"ב.

עלתה המוסכם מכס צו געבין מההלואה כפי המכס שיעלה בהסכמת המבוררים שבעה כשרים יצ"ו, דיא זאלין מכין איכות ומהות וויא דיא מכס זאל זיין מהלואה אונ' בכל סוף שנה, או בכל רביעית שנה, או בכל חצי שנה זאלין די מבוררים האלופי' שנתמנו על כל המכסי' זאלין מקבל חשבון צדק זיין מכל בעלי הלואות. ובאם רז דער מכס מאיזה בעל הלואה ווערט ניש מגיע זיין לפי וואש אויף אים קעם לפי הסכום, דהיינו ווען אים כל המכס ווער מחשב נאך דען סכום נאך מעכט מיין אויף אים קומין לפי הסכום לפי המכס, איז דער בעל הלואה מחוייב ממלא צו זיין עד כדי וואש אויף [אים] קעם לפי הסכום; ואם רז המכס של בעל ההלואה מעכט מין אן טרעפין או לפי הסכום שלו זאל עש בלייבין לטובת הקהילה יצ"ו אונ' נישט מחזיר צו זיין קינם בעל הלואה.

השנית כל סוחר איז מחויב מכל פעם או ער קויפט דיא סחורה מכס צו געבין, הגם רז דער סוחר ראשון האט נוא איין מאל מכס מאותו סחורה געבין. כל בעל הבית איז מחויב מס צו געבין משכירת הבית פון השכירות וואש ער

מקבל, רק משכירות מאותו בית החורף שדר בו בעצמו הבעל בית זאל ער ניקש געבין, הגם דו איז איין קאמריניק באותו בית החורף. ומס של הבתים זאל זיין כזה, דהיינו באותו בית וואו הבעל הבית בעצמו וואנט זאל ער געבין מס משכירת ההכנסה וואש ער מקבל איז מאותו בית איין שלישי, למשל ווען ער איין נעמט שכירת מאה זהו' זאל ער געבין מס אז דער סכום פון מאה וחמשה ושבעים זהו'; וואו דער בעל [בית] ניט וואנט זאל ער מס געבין משכירת אותו הבית דיא חצייה דהיינו ווען ער מקבל איז מאה זהו' שכירת זאל ער געבין אז הסכום משני מאו' וחמשי' זהו'.

ואלה דברים הם כללים וכל הדברים איכות ומהות המכס בפרטי' נעשה על פי מבוררים יצ'ו שבעה כשרים ולזה יש פנקס מיוחד, עיין שם תמצא הנ'ל באר היטב.

.358

בעצם היום הזה עלתה במוסכם כל הקהל יצ'ו, שכל מי שילוח איזה הלואה על בית לדור בו הסך ההלואה יא יותר מסך שלשה מאות זהובי' מחויב ליתן מן המותר כפי התיקון י"א אנשים. ולמען שיהא למשמרת ובל יא נעדרת כתבנו היום, יום א' צו את בני ישראל תל'ז לפק.

ומי שלא יא ידו משנת ואינו בעל סכום, אזי יעמוד על הקהל יצ'ו והמה יכירו וידעו כמה ילוח אותו האיש על בית לדור בו, עם [אם] ילוח ק'ן זהו' או ר' זו' ומהמותר יתן להקהל יצ'ו כפי התיקון.

.359

A. הקצבים מחויבים ליתן המכס זהו' פו' 451 מכל הבהמה הנשחטה כפי תקון הקדום, ומן כל הבהמה החי, דהיינו הבהמה שמוכרין חיים הן פה פחנן הן על הירידי', מחויבי' ליתן מכס מהן . . . [ה' אדר ת'ג]

B. הקצבי' דקהלתנו מחויב' מהיום והלאה ליתן להקהל כל העורות מכל בהמות גסות שישחטו יהי' הגסה מה שיהי', רק מבהמות דקות כגון עגלים וכבשים יותן מהם כמאז ומקדם. וגם העורות יושכר לג' אנשים ותשלומין השכירות כמפורש בשכירות הברדאן [חמ"ה].

.360

מכס קצבי' יצא הדבר שיתנו מן בהמה גסה כמאז ומקדם, ומן בהמות דקות וייתרו שליש מכסים דהיינו כבשים ועגלים יתנו ששה גרולי' 451 מכל אחד ואחד ומן טלאי' יתנו החצי'.

⁴⁵¹ Information from other communities shows that in the 18th century the taxes there were higher (Weinryb, *HUCA*, XVI, 196-97).

מכס רג' כמקדם דהיינו זהו' פו' מכל חביות לנצבורגר.
 מכס יין כמא ומקדם, דהיינו שני גדולי' פו' מכל קווארט. ולעשות כרחא
 גדול בכל בתי כנסיות, שכל מי שרצה להביא לכאן יין ידע שלא ישומו לו היין
 יוקר יותר על יד'ג [י'ד גדולים] קווארט עם המכס.
 מכס מי רבש מכל חביות חזק מה'ג. ויין מתוק לפי ערך החזק וכן מן המובחר
 לפי ערך.

מכס מאוחי' יתנו הגענעלעריי' מכל אווחה גדול פו'. וכן כל בעל הבית שקונה
 אווח חיים מחויב שיתן ג'כ גדול ואל ישחט לו בלא קוויט, וכל מי שהוא יתן לשחוט
 בלא קוויט והשוחט לעצמו בלא קוויט כאלו אוכל נבלות.
 וכן אוחי' שחוט' שקונין מבני מריני מחויבי' ליתן גרו' פו' מכ'א, ומתרגול
 ומתרגולת יתנו טפ' מכ'א, והשוחט דמתא מחויב לשחוט הכל ע"י קוויטן ולא
 אחרת [ת'ו?]

.361

מכסים

מרגים מכל חביות לנצבורגר זהו' כנוכר לעיל.
 מכל חביות מלח עשרה גדולי'.
 הולכי ירידים מחויבי' ליתן חשעה גדולי' מכל עגלה בכל ירידים שבעולם
 אפי' מירידי שוורים.
 מבשר שחוטה יתנו גדול מכל זהוב⁴⁵², דהיינו מן ה'ג חלק, מן ה'ג עד י'ג טפל,
 מן י'ג עד טו'ג חצי גרו', מן טו'ג עד כ'ג ב'ט, מן כ'ג עד כה'ג ה' חלקי', מן כ'הג
 עד זהו' גדול.
 מכל רושמר שיכר חלק, והקונה שני חצאי רושמר יתן ג'כ חלק.
 סכומו' שחייבי' הסרסרי' יבנו הקהל על הירידי' ולעקל שכירתם ביד
 הסוחר. [ת'ו?]

.362

עלה המוסכם מפי האלופים הקציני' ראשי ומנהיגי' וצירפו אליהם יחידי סגולה
 מן החוץ עד שהיתה עדה שלימה איש מהם לא נעדר ליתן מכס זה, דהיינו מכל
 חביות מלח עשרים גדולי'⁴⁵³, מכל חביות העריגע זהוב, מכל חביות לקיש זהוב,
 מכל חביות רבש הנקרא האניג וואש עד אוש ארביט אויף זיאם יתן מכל חביות
 שלשה זהובי' פו'.

⁴⁵² In Dubno the tax rate was, in 1747, three Polish Groszy per Zloty; in Wlodawa in 1778, 1 Polish Grosz (*ibid.* 191).

⁴⁵³ The tax rate is twice as high as in the preceding years (doc. 360-361).

נעשה הסכמה זו היום, יום ב' ט' טבת ת"א ל'.
מכס של רבש העושים מהן זיאם השכירו לכמ' ליב רב"ק⁴⁵⁴ ולכמר יוסף
נחמן בישקו בסך ש' זהו' עד פסח ת"א ל'.

.363

מכס בגדים והתחלה מר"ח אייר הסמוך.
מקאשוך⁴⁵⁵ וחאבל^{455a} טבין המותר לבני עלי⁴⁵⁶ יתנו מכל מלבוש שני זהו';
מקרוטקיס ויופין מכ"א זהב; ושאר בגדי משי המותרין ומירקש ומשמלט . . . ומכש"כ
מה שמעלה מזה ובגד צמר שקונין [על] האמה בעד ששה זהו' ולמעלה ועד בכלל
יתנו מכל מלבוש זהב, ומקרוטקיש ויופין מכ"א ט"ג.
ואלה הבגדים הפחותים מהנ"ל בכלל ובפרט יתנו מכל בגד שבעה גדולי'
וחצי, חוץ ממקבלי צדקה ומשרתות. ותקנה של הבגדי' הנ"ל שייך רווקא לאנשים
ונשים ולחתניהם וכלות ולא לילדים וילדות.
ותוקף הגזרה על החייטין שאם יוציאו המלבוש מתחת ידיהם טרם שיגיע כתב
לידו מנאמני הקהלה שקיבל סך ערך מלבוש שהוא בקנס לחייט להעבירו מאומנתו
לעולם ובקנס לבעל בית המלבוש לצדקה בלי מחילה.
ומי שיתן המלבוש לעשות במקום אחר יתן כנ"ל מכל מלבוש. [ת"ו]

.364

העתק מגוף הפסק מהנאון אב"ד יצ"ו ושני פרנסי קהילה יצ"ו ושני בני ישיבה
יצ"ו בגין האקצי"ו בשנת תל"ג.
מי שהביא סחורות [עם] קוויטן יתן שני שלישים, מי שהביא בלי קוויטן יתן
החצי". וגם כל המוכרים בכיפות יתן גם כן החצי"ו אף מה שמכרו ליהודים. ומי
שמוכר חוץ לעיר אין צריך ליתן כלום. ומי שמוכר בביתו לבעל הבתים לצורכם מן
הסחורת שהביאו פה בלי קוויטן אין צריך ליתן כלום, אבל יושבי חנו' שמוכרים
לבעלי בתים מחוייבים ליתן כנ"ל; אבל שארי בעלי בתים וכן מוכרי שער
וכן מוכרי רבש וכן מוכרי י"ש וכן הליפר וכן מוכרי יין אין צריכין ליתן
כלום.
נא' הצעיר יצחק בא"א מהר"ר אברהם זלה"ה⁴¹⁰, ונא' משה רופא, ונא' יעקב
ליבש³⁰⁸, ונא' משה יהודא זעלקי היילפרן מפותן, ונא' הצעיר אברה' בן מהרר⁴⁵⁷
זלה"ה.

⁴⁵⁴ Cf. doc. 356.

⁴⁵⁵ Kożuch = fur, fur coat.

^{455a} Zobel = sable.

⁴⁵⁶ Cf. doc. 174.

⁴⁵⁷ Probably ליב יהודא ליב; cf. above note 265.

גם יצא פסק מהגאון האב"ד גר"ו אורו' סילוק אקציעזע מן הצמר הן צמר קיץ או חורף או טלאים ובוה האופן.

דהיינו כל הצמר שיהא להסוחר פה ק"ק פזנן ומוליכה מכאן למקום אחר יתן אקציעזע א' גדול מן כל זהו', הן שיהי' לו קוויטס הן [ש]לא יהא לו קוויטס; והצמר שקנה במקום אחר ומשם מוליכה למקום אחר, אם יהא לו קוויטס מאותו המקום אחר יתן שני טפלים מן כל זהו'; ומן אותן הסחורות הן צמר הן שאר סחורות שמוכר ליהודים ומה שמכר עד עתה ליהודי' יתן המוכר הראשון רביעי' האקציעזע והלוקח שקנה ממנו רביעי' האקציעזע. ומהיום והלאה מחויב המוכר הראשון ליתן כל האקציעזע כפי הפסק שהועתק מפסק האב"ד ושני פרנסי הקהלה ושני בני הישיבה הנו', והלוקחים אינם צריכי' ליתן אקציעזע שום פרוטה. ואם ימכור סחורו' לגויים ואותן גויים יתנו אקציעזע מ"מ מחויב המוכר ליתן רביעי' אקציעזע. ואם ימכור לאותן הגויים שאינם נותנים אקציעזע אזי מחויב אותו המוכר ליתן חצי האקציעזע כמשמעות הפסק הנ"ל.

נעשה בחול המועד [סוכות] תשרי תל"ד.

.365

בס"ד

תקנות הנעשה ע"פ אלופי' תשעה אנשים המבוררי' ע"פ אלופי' ל"ב אנשים, להיות להם כל תוקף של אלופי' ל"ב אנשי' המבוררי' בשנת תל"ח לפק. לגבות מעות פריצים מה שנשאר חייב כל אחד ליתן משנת תל"ה עד היום.

לגבות שלשים סכומות, דהיינו כה"ס קורם ר"ח תמות, שיהא מוכן ומזומן על ימי אידם יהני' לתשלומי' פריצי' ועוד ה"ס יהא נגבה אחר יהני' לשלם להאנשים אשר נותני' הטלה.

אלף זהו' המזומן אשר יש ביד הקהל יצ"ו אותן אלף זהו' שלא ליגע בהם יד רק לתשלומי' פריצי' על יהני' . . .

כל הנ"ל יוגבה בשתי כיתות, כת אחת האלופי' ר' ליב ריפ"ש²⁸⁵ ור' מאיר הנרלש ור' יאקב ברא"פ ור' זנוול חר"א יגבו סכומות וכופר נפש; כת שני' האלופי' ר' משה א"ש ור' עקיבא ריין ור' פנחס בר"ו כ"א ור' מאיר ריפ"ש יגבו מעות הטלה כפי הנרשם בהצעטל בח"י [בחתמת ידי] תשעה אנשים ומעות בתים כנ"ל.

היום, יום א', ח' סיון תל"ח לפק. נא' ישעי' פ"ה שפירא⁴⁵⁸, ונא' הצעיר אברה' במהרר"י זלה"ה, נא' יעקב שמואל אשכנזי, ונא' ר' ליב ריפ"ש, ונא' נפתלי הירץ מוילנא.

⁴⁵⁸ Probably identical with שפירא מפזנא whose signature we find on documents from the 1680's; cf. Halperin 206, 207, 526 and *pass.*

.366

... [לעשות] חשבון צדק עם כל בעל בית אשר חייב להברדאן.
 ... לעשות צעטיל לעצמו ולהביא על הצעטיל כל משא ומתן שלו וחוב
 הברדאן אשר עליו ... [והנא]מנים ישלחו אליו לבא לפניהם יהיא מוכן ומוזמן עם
 הצעטיל שלו שיביאו עמו.
 ... חייב לסלק כל הברדאן שהוא חייב תוך שני שבועות ולא יאחר
 יותר.

הנאמנים מחויבים להיות ביחד כל שבוע ושבוע לפקח על עסק הברדאן.
 הנאמנים יקבלו על עצמם שלא לשנות על אחת מכל העונשים הכתובים
 ונרשמים בפנקס רק עליהם להוסיף.
 לא יתנו שום פרוטה בלא קוויט הפרנס, ומי שיעשה הלוואה על הברדאן אזי
 מחוייבי' הנאמנים לשלם לו במוזמנים והוא ישלם בפני עצמו להברדאן מה שמגיע
 עליו, אבל לא ינכה הברדאן על החוב שלו.
 הנאמנים המה האלופים האנשים הללו הנקובים בשמותם: מהור'ר יואל דיין'
 מהור'ר איצק דיין, מהור'ר זעלקי⁴⁵⁹, כהר'ר שמואל חתן ר' משה ריינש; ויהיו
 להם הנאמנות חרש חליפות חרש וכל אחר יהא נמצא במשמרתו בחדשו.
 [תכ"ט?]

.367

על המס דרש גרונינסקי³⁸⁸ ביררו הקהל יצ'ו את האלוף כהר'ר צבי הירש
 פרנס יצ'ו להיות ממנה על תשלומין מסים דרש הנ"ל משנת אייר שצטי"ת עד אייר
 תי"ו והוא יגבה לו מסים לצורך הנ"ל בתוקף הפנקס, והאלוף כהר'ר צבי יצ'ו
 יקבל עליו להיות עומד על משמרתו בענין הנ"ל.
 לזכרון שמנו בספר היום, יום ג', א"ך טוב אייר שצטי"ת לפק.

.368

בענין חמשה פרנסים יצ'ו, שכבר התקון וסדר הנהגה שכל אחד משמש חרש
 אחד כפי סדר המוקדמין והמאחרין ע"פ הכשרים, אם יזדמן שלא יהיה בביתו
 איזה פרנס כשיגיע חרשו ויבא אחר כלות חרשו או אחר שני חרשים יהיה מה שיהיה
 הפסיד חרשו, מאחר שלא היה בביתו ולא יהיה פ"ה עד שיחזיר ויבא ויגיע חרשו
 כפי הסדר.

נעשה ע"פ הסכמת כל קהל יצ'ו היום, יום ב' צום גדלי' ת"ה ל'.

⁴⁵⁹ cf. note 237. משה יהודא ועלקי היילפרון

.369

נמנו וגמרו בהסכמת הקהל יצ'ו, שכל הסכמת הקהל שיכתוב הסופר לפנקס הקהל יצ'ו מחוייבי להיות חתום תחתיו הפרנס החדש בצירוף שני פרנסים עכ"פ, כי כן מצינו מקדמונינו זצ"ל שהיו חתומי תחת הסכמותיהן בפנקס ישן, ע"כ הסכמנו שיעמוד כמאז ומקדם ואין לשנות.
 לזכרון הובא לפנקס למען יעמדו ימים רבי'. היה זה יו' ה', ד' אדר ת"ו אלף.
 נא' יעקב מנוע צבי, ונא' משה לוי כהן.

.370

- A. היום יום ה' חהמ"ע פסח תיו אל"ף לפק נמנו וגמרו כשהי' בין הגבאים שני בשני אזי יחשבו כלם לרעה אחת.
 B. ... שלא יהיו נוגעים מחמת קורב', באשר שבעו"ה נשארנו מעט מהרבה מיום רעש מלחמה⁴⁶⁰ וכן התרו האלופי' ל"ב אנשי' יצ'ו לשיב באספה זו שני בשלישי ... נעשה כז' ניסן תל"א.

.371

הממונים קבלו הרחובות יהודים יצ'ו מאייר שצ"ה עד אייר שצ"ו, דהיינו שיגבו בעצמן ובכבודן מעות אשפה מכל בעל בית וקאמרניק⁴⁶¹ כאשר היה מקדמת דנא ...
 היה זה ה' אייר שצ"ה.

.372

- A. ... נתנו עיניהם ולבם על האנשים האלופי' שנחמנו על החמנות שבקהלתנו יצ'ו שפוסקין שבועת ה' בין איש ובין רעהו ... לא להם לפסוק שבועת רק לדייני העיר ... והשמשים ... לא יקבלו שום פסק שבועה הנפסק מבעלי מגויים באבוד שמשות שלהם ...
 היום יום א', ה' טבת שצמ"ח לפק.
 B. הגבאים אל ישנו ערך הקצבה שעשו הקהל בצירף הגבאים יצ'ו אם לא בדיעת הקהל יצ'ו והצעטל של הקצבה הנעשה עכשיו ע"פ הקהל בצירף הגבאים יוכתב בפנקס הקהל יצ'ו.
 יום א' כ"ה תשרי תיו בית.

⁴⁶⁰ Probably meaning the Polish-Swedish war (1655–1660) during which time the Jewish population of Poznań fell from about 2,000 families to 300.

⁴⁶¹ Tenant.

.373

עלתה בהסכמ' הכשרים, בהיות ששמעו שאחד משלשתן אלו נתבררו לאב"ד ור"מ לק"ק לונטשיץ המה הנבורים האלופי' מהר"ר יצחק חתן י"ל רש"ק ומהר"ר קאפיל דיין⁴⁶² ומהר"ר חיים חתן ר' חנוך סגל, והנה עלתה המוסכם באם שיסעו אחד מן השנים או מהר"ר יצחק הנ"ל או מהר"ר קאפיל יהא במקומו מהר"ר שמואל חתן ר"ש ר"י ואם שיסע מהר"ר חיים הנ"ל יהא במקומו מהר"ר הירש אב"ד לונטשיץ⁴⁶³.

נעשה בהחמ"ע של פסח שין צד"ק.

.374

אחר מינוי הראש מלכינו צדק מלך שלם ה"ה הגאון מהר"ר חיים יצ"ו⁴⁶⁴ לאב"ד הוא כהן לאל עליון, נתאספו הראשים הטובי' וכל קרואי העדה יצ"ו איש לא נעדר הנה בצח מצוחצח שכלם אזנו וחקנו, שהרב הגאון מהר"ר חיים כץ יצ"ו יהא חיוב בכל שבת לעלות ראשון ובמקום הכהן שהיה שייך לבעל סגן יהיה לו אחרון במקומו . . .

היום יום א', י"א לחדש חשון שין צד"ק לפק.

.375

בהתאסף ראשי עם יחד וצרפו אליהם נכברי חשובי ויקירי הקהלה עד שהיתה העדה שלימה איש מהם לא נעדר קימו וקבלו עליהם את האלוף הוותיק מהר"ר משה יצ"ו בן הח"ר אברהם ס"ל ז"ל העליר להיות דרשן פה קהלתנו יצ"ו לדרוש מידי שבת בשבתו . . . ויהיה לו דירה בבית החורף שהיה להאלוף מהר"ר אז"ק דרשן ז"ל . . .

יום א', אך טוב לישראל, כסליו תא"ל.

.376

A. והנה בעצם היום הזה עמד לפני העדה יצ"ו הנעלה כמהר"ר ליב שטרלן⁴⁶⁵ יצ"ו מק"ק קראקא, והקהל יצ"ו קבלו אותו בסבר פנים יפות להיות שטרלן קהלתנו יצ"ו וחפץ ה' בירו יצליח וקיים וקיבל עליו להיות גיבור בשליחות ולעמוד על המשמר בכל אומץ כחו במאי דאפשר בשכירות הידוע חמן הידוע.

⁴⁶² LL, 71; doc. 10, 383, 384.

⁴⁶³ Cf. LL, 67.

⁴⁶⁴ The renewal of the contract with this rabbi was published by LL, 72-74; cf. also note 196.

⁴⁶⁵ Lewin, *Feilchenfeld Festschrift*, 34; cf. also the conditions enumerated *MGWJ*, XIV, 85.

B. גם לרבות את הנעלה כהר"ר משה יצ' 272 שתרלן קימו וקבלו עליהם הקהל יצ' על כנו הראשון עד י"ח אייר ת"ג בשכירות הראשון באופן ובתנאי, שיעמוד על משמרתו יותר מבר [אשונ]נה להיות ציית להקהל יצ' לכל אשר יצו עליו ואל יאמר אין שליחות זה מוטל עלי רק על שתרלן השני או על שמש, גם ליאוויט'ר גם על טו"ם^{465a} וכדומה לו ילך בכל אשר ישלחנו . . . ועל דבר שכירות מעסקי 'חיד'י' במשפטי' ובכל ענייני' אחרי' שבעולם יהיה הכל לר' ליב שתרלן לברו ולא יהא לר' משה שתרלן שום חלק ונחלה בזה ור' משה לא יקבל עסקי 'חיד'י', אך מחויב להשיב ולומר לך לר' ליב בלתי שום ערמה ותחבולה והוראת היתר באיבוד שכירתו.

.377

לזכרון זאת שיהא רשום בספר בכתב אמת ויציב, אשר האלוף מוהר"ר משה רופא בא והציע דבריו בפני האלופי' [ב]צירוף ליב אנשים יצ', אשר היו באסיפה אחת בחדש אייר ת"ט . . . שהאלוף מוהר"ר הנ"ל יקבל עליו בשבועה חמורה ובח"ח לילך לכל מי אשר יצטרך אליו הקהל יצ', הן לבעלי חובות או לשאר שררות, הן בקהילתינו הן ליסע למקום אחר, חוץ בחודש אייר הנקרא בניניהם מייא פטור האלוף הנ"ל מליסע חוץ לעיר, וכן בכל סאנדיש מחוייב האלוף להיות פה אתנו בקהילתינו . . .

.378

הקהל יצ' קבלו מחדש את כמר יאקב בן ר' הירש שמש והושיבו על כנו להיות שמש הקהל ולעמוד על המשמר באמת וישר יעשה שירותו בלתי רמי', וקבלו על מנת שלא יוציא שום הוצאה אפי' פרוטה וכל מה שיהא צריך להוציא מחויב לבא לפרנס החדש לומר לו מה שצריך והפ"ה יתן לו לפי ראות עיניו, ואם שהוא יוציא מעצמו דבר מה אין צריך הקהל לקבל בחשבון הוצאה זו. ושכירתו יהיה כל שבוע שני זהו⁴⁶⁶; יקבל מהרחוב שני זהו' אלו שיעשה לו הקהל. כמר מאיר שמש⁴⁶⁴ יהיה שכירתו לר"ג מירי שבוע ג"כ מן הרחוב ולא מהקהל, מוזמן הם יקבלו שכירתם מהכנסת הרחוב. ובש"ק געל"ט ותפיסה געלט וכתיבת קונטימצייא⁴⁶⁷ יהיה ביחד ליאקב ומאיר. כתבנו לערו' לפנקס. היה זה הי', יום ב', כ"ה כסלו ת"א ל'.

^{465a} Dome.

⁴⁶⁶ Cf. the list of salaries paid in the 18th century, *MGWJ*, XIV, 258.

⁴⁶⁷ *Kontumacja* = non-appearance of one party in court resulting in a sentence *in absentia*, confirmation of the other party's failure to appear in court.

.379

גם ביום שהוא כרתנו ברית עם הנעלה כהרר יודא שמש ושתרלן וקבלנו אותו להיותו משרת בקודש קהילותינו לכל אתר רמשתלח יהא ורזי, הן בהשתדלות תוך הקהילה או חוץ הקהילה הן למקום קרוב או רחוק. . . . גם מחויב כהר"ר יודא לאסוף העדה לקרא האנשים. . . . וגם יהא לו כל ההכנסה הכנסת חזונת כמו שהיה לר' פישל חזן. . . . [תל"ח?]

.380

באשר שהאלופי' כשרי קהל בשנת תל"ד לפק השביעו את הקהל שיתנו דירה להאלוף מוהר"ר יוסף ררשן יצ' 380 סמוך לבית הכנסת, בכך כרי לצאת ידי השבועה עלה במוסכם כל הקהל, שידור האלוף מהר"י הנ"ל באותו דירה שהי' דר בו השתדלן מהר"ר זלמן יצ' 280 על הארץ נגר ר' הירש שמש יצ' 468, אכן בפנאים האלו דהיינו האלוף מהרר"י זלמן ררשן הנ"ל אינו רשאי לדון שום משפט קטן כגדול. . . .
היו', יו' ה', יו"ד סיון תל"ד לפק.

.381

בהתאסף יחד אלופי קציני ורוחני הקהל יצ' נתעצמו לפני שלחן הטהור החזונים והשמשים עם ר' חיים 468 סופר הקהל בגין שכירות הק"ס הבא מקרקעות ונחלאות ומה שמכניסין בגדוניית, הן בשעת כתיבת התנאי' הן בשעת החופה הן שמסלקי' סך הגדן. . . . שהחזני' והשמשים לוקחים להם לברם כל הכנסה של ק"ס ההם ור' חיים צועק ככרוכיאי שאליו שייך החצי' כפי שניתן לו מהקהל חצי הכנסה מכל הקסין הנעשין בקהלתינו על קרקעות ונחלאות, הן מכירות הן הלוואות ושעבודים יהי' הק"ס באיזה אופן שיהי' מכל מה שהפה יוכל לרברר והלב לחשוב כנוצר בפנקס זה הקהל אצל ר' יחל סופר לעיל דף ק"מ ע"ב. . . .
היו', יו' ב', כ' כסליו תמ"ה לפק.

.382

המבוררים ליום הוועד בוורשא יסעו לשם הקציני' כמ' אברהם ר"ע 312 וכהר"ר הירש 470 יצ'ו. גם האלוף כמ' יעכל יצ'ו יסע לשם מיריד טורין ולעמוד שם כפי ראות עיני הפרנסי' אשר יהיו שם. [שס"ט].

⁴⁶⁸ Hardly identical with צבי הירש כ"ץ mentioned in doc. 138, 337; cf. also note 433 and doc. 389, 393.

⁴⁶⁹ LN, II, 13, 40; Halperin, 268.

⁴⁷⁰ May mean פרנס הירש, cf. note 313.

.383

כבר נהוג זה פה פחנן מקדם קדמתה⁴⁷¹, הריינות של ירידי גניזן אצל הרב שיך לשני הריינין היושבים על מדין אצל הרב פה ק'ק פחנן, ביריד גניזן אייר שצ'ד לפק ילך אחד מהן וביריד אלול שצ'ד ילך אחד מהן, ועדיין לא נודע מי ילך בראש, והן היום הטילו גורל בין השנים טובים האלוף הוותיק מהר"ר קאפל דיין יצ"ו⁴⁶² ובין האלוף הוותיק מהר"ר דוד בנימש דיין יצ"ו²⁰⁰⁶ ועלה הגורל על האלוף מהר"ר קאפיל יצ"ו הנ"ל. ועלתה ההסכמה מעיני העדה יצ"ו על מי שיעלה הגורל תחלה יהיה בידו הברירה לילך באיזה יריד שירצה, או אייר [או] אלול, בכך בשנה זו הברירה ביד הוותיק מהר"ר קאפיל יצ"ו הנ"ל וכן יתנהג כל ראשית השנה להטיל גורל. ולמען יהיה לחוק לא יעבור נכתב לפנקס למען יעמדו ימים רבים. היה זה היום, יום א', כ"ה ניסן שצ"ד לפק להטיל גורל רב"ח ר"ק. והכל שריר וקיי.

.384

היום יום ב' י"ב אייר ת"ו אל"ף לפק היטלנו גורל בין הרייני' אצל האב"ד, הלא המה האלוף' מוהר"ר קאפל ומוהר"ר יחזקאל⁴⁷² ועלה הגורל על האלוף מהר"ר יחזקאל דיין, שיהיה לו הריינות בגניזן אייר אצל האב"ד ולקח לו כמהרר"י הברירה על יריד אייר דהאידי' שיהיה דיין אצל האב"ד.
לעד' ולרא' הוכתב לפנקס יום הנ"ל.

.385

כבר התקינו הקהל יצ"ו שלא ליתן ריינות הירידים לשום אדם יהיה מי שיהיה כי אם שני שבועי' קודם היריד⁴⁷³, הן היום התקינו הקהל יצ"ו תקנה זו ועשו אותה לחוק ולא יעבור; הגם שיהיה בידו כתוב וחתום מהקהל יצ"ו על הריינות הניתן קודם שבועיים לפני היריד מ"מ לא יועיל כתב ההוא ויהיה בטל ומבוטל וככל דבר שאין בו ממש. גם בעצם היום הזה עלה המוסכם מפי כל העדה יצ"ו, שהדיין הנבחר לדיין הירידי'. מחויב לילך בעצמו ובכבודו על היריד לישוב על מדין במדינות היריד ואין לו כח ורשות לעשות אורנדא בדייני' שלו ולהשכיר לאחרים. ואם לא יוכל לישוב על מדין מחמת קורבה שיש לו עם שאר דייני מדינות, או שאין יכול לבא על היריד לאיזה סבה אחרת יהיה מה שיהיה יהיה לו אסור להשכיר לאחרים כלל וכלל, והקהל יצ"ו יבררו דיין אחר שילך לשם בעצמו ובכבודו. נעשה זאת בכל תוקף היום, יום א', טוב לחדש טבת ר"ח לפק.
נא' יעקב ממוע צבי, ונא' נפתלי הירץ גינצבורגר, ונא' אלי' בלין.

⁴⁷¹ Cf. LL, 77.

⁴⁷² LN II, 22; above doc. 132; a part of this document reprinted LL, 80.

⁴⁷³ Cf. LN I, 7.

.386

בהיות שכבר נכתוב ונחתם בספר חרות על הלוח ברבר השמשות על הירידים טורין ורנצק שיהא לסירוגין, שנה חלופות שנה שנה אחת יהא בביתו נקי מן השמשות, והנה כהר"ר יודא בן מוהר"ר איציק רופא²⁸⁶ תובע בפה כל יריד ויריד השמשות טורין ורנצק בוכה ומתחנן תמיד להקהל יצ"ו אף גם שהקהל רוחה אותו מדחי אל דחי מכמה טעמים הכמוסים אתם אף גם זאת לא ימנע מלבקש, אשר ע"כ אמרנו לכתוב בחרט אנוש שמהיום שנה תמימה לא יעלה על לב כהר"ר יודא לבקש שום שמשות בשום יריד שנה תמימה והקהל יצ"ו אל יתנו לו אף כי יתחנן לא ישמע לקולו... [תל"ז?]

.387

האלופי' הקהל יצ"ו נמנו וגמרו ועלה במוסכם, שמהיום והלאה ככה יהי' ההנהגה ע"ד השמשות דיריד רנצק: דהיינו, כל איש אשר ניתן לו השמשות דיריד רנצק שוב לא יגש האיש ההוא להקריב לפני האלופי' הקהל יצ"ו להתחנן ולבקש על נפשו ליתן לו שום שמשות יריד אפי' א' משלשה ירידי' טורין שיהיו אחר רנצק, ואפי' אם בא יבא לא יאבו ולא ישמעו לו האלופי' הקהל יצ"ו, יעלימו עיניהם מן האיש ההוא לבלתי [תת] שום שמשות יריד אפי' מג' ירידי טורין עד מלאת לו שנה תמימה מן יריד רנצק אשר ניתן לאיש ההוא עד אחר כלות יריד רנצק השני. ותקנה זו מתחלת מיריד רנצק דהאי שתא מנחם תמ"ב לפק, ומכ"ש שלא ליתן השמשות דיריד רנצק לאיש אחד שתי שני' זו אחר זו. ולמען יהי' לזכרון ולא ישכח נכתב בספר היו', יו' ג', ז' מנחם תמ"ב לפק.

.388

בהתאסף ראשי עם יחד עלתה המוסכם, שמהיום לא יתן לשמש דיריד טורין שום שכירות מחמת גביית סכומי' ובעבור שניתן לו השמשות דיריד ההוא זאת יהיה שכירתו ומחוייב לגבות הסכומות על היריד הנ"ל בחנם בלי שום נתינה. נעשה היום [יום] ר', טוב אדר שי"ן צדי"ק ח"ת לפק.

.389

בהיות שאלופי תשעה אנשים עשו תקון הגון עבור שמשות טורין, שהשמי' טורין מחוייבי' ליתן שכירות של ר' הירש שמש, אכן כהיו' עלה במוסכם כל אלופי קהל יצ"ו ועשו סדר איך ומה ישלמו השמי' טורין שכירות הנ"ל חמשה עשר זהו'

ביריד שוואנטקי, ושלושים זהו' ביריד ס'י, ארבעים זהו' ביריד ג'מ, ששים זהו' ביריד ראמניק⁴⁷⁴ וכן יהי' וכן יקום; ומחויב' השמשי' טורין ליתן שכירות הנ"ל קודם כל ירד. [תל"ה?]

.390

נתווכחו שמשי הקהל יצ'ו לעיני העדה יצ'ו המה היקרים כמר צבי הירש שמש¹⁴⁷ וכמר שלמה שמש יצ'¹⁴⁸, אשר כמר שלמה תבע חצי השכר אשר רכש כמר הירש הנ"ל על יום הוועד באדר שצ"ה ונפלה מחלוקת ביניהן, בכך עשו חוק לעתיד מהיום והלאה יהיה הברירה ביד השמש שילך לוורשא או שיתן להשמש השני שיעמוד פה חלק שלישי מן השכר שיעלה לו בוורשא והוא גם הוא השמש שיעמוד בכאן יתן להשמש שילך לוורשא חצי מההכנסה שיעלה לו הזמן יחריו יחלוקו, או שהשמש שילך לוורשא יחזיק לעצמו כל השכר שיעלה לו בוורשא ויניח לשמש שיעמוד כאן כל ההכנסה שיעלה לו בפוזנא. למען יהיה לחוק העלנו לפנקס ולמען יעמדו ימים רבים חצי רב"ח ר"ק והכל שריר וקים. היה זה יום ב', ה' אייר שצ"ה.

.391

הקהל יצ'ו נתנו לסטראסטי בעד טארנאווי מחמ' זנוול שמש ש"פ זהו' וכמ' זנוול מחוייב לשלם להקהל יצ'ו שלש מאות זהו' ביריד פסטן שס"ז לפק ופ' זהו' קודם ירד גניזן אייר שס"ד; חוסמן נעשה ע"ק בעד פרעון ק"ן זהו' וכמ' יעקב סלעוולש [נעשה] ע"ק בק"ס אשה והרד בעלה על המותר, והק"ס נעשה בפני אברים שמש¹⁴⁸ ויוקל שמש.

נתן מאה זהו' מס יסטרשעמסקי, עו' נתן ג' זהו' באסרו חג של פסח שס"ז, עוד מ"ה זהו' יום ג' כ"ז ניסן שס"ז נמצא נ"ח [נשאר חייב] קפ"ה ויעלה עליהן ריוח (עוד נתן ג' זהו' יום ב' כ"ו ניסן שס"ז) מר"ח אייר שס"ז לפק וכמ' יעקב סלעוולש נעשה ע"ק בכל אופן הנ"ל כמאז. עו' נתן חמשים זהו' בר"ח אייר שס"ח.

.392

ברבר נסיעות כמר גומפי שמש לוורשא בשנת תל"ז ברבר הלחם חורף^{474a}, שנתן השר הצבא על קהילותינו יצ'ו וכמר גומפי הוצא הוצאות רבות יותר מראי, יצא הרבר שכמר גומפי יחזור ששים זו' להקהל יצ'ו. ולמען שיוגבה ככשורא-לצלמא חרטנו בחרט אנוש . . .

⁴⁷⁴ Świątki cf. note 279.

ג'מ = ג'מ' מלכים = ג'מ'

'ס = Simonis, at Judae opp.

Fair Dominici in Danzig.

^{474a} Tax called "Hiberne" for the maintenance of the Polish army in winter-time.

.393

הנעלה כהרר הירש שמש הציע דבריו לפני האלופי' הקהל יצ'ו ע"ד שיש אצלו מאה ושבעים ושבעה ו' ממועות זעלניר מומוני' ובירו ק"ס על הבית החורף שדר בו למטה בבית הקהל על סך מאה וחמשים ז', ועוד הוצא שמנים זהו' על הבנין כאשר יש בידו כתב בידר מה שהוצא סך פ' ז' הנ"ל סך ר"ל ... נעשה היו', יו' ה', יט טבת תל"ד לפק.

.394

- A. על דבר סגן בשמחת תורה שלא נעשה כהוגן כסדרן וכהלכתן, אשר ע"כ עלתה במוסכם, אשר ביום א' ב' חשון הסמוך יתאספו הקהל יצ'ו ויעשו סדר והנהגה בענין סגן של ש"ת ועכ"פ לא יהיה דבר זה ביד הגבאי'.
נעשה יום א' כ"ח [תשרי] ת"ב לפק.
- B. סגן בשמחת תורה נתהוו כמה וכמה מכשולי' ומעשים שאינם מהוגנים ושאינם מתוקנים שלא כתורה וכמצוה, אשר ע"כ האלופי' הקציני' קהל ועדה יצ'ו נתנו עיניהם ולבם אוננו ותקנו לקרות לס"ת ל"ה אנשים כפי הסדר והגדר המבואר בפנקס זה דף קי"ז אך ורק שום יחיד אל ירום ידו לקראת סגן הנ"ל, והשמש אל ימכור סגן הנ"ל והשמש יעמוד בעצמו ויקרא לפי הצעטל כאשר יתנו לו רשום בכתב שני מנהיגי' מכל ב"ה בקנס עשרה הגריים למנהיג שיעבור ולהשמש באבוד שמשות שלו.
נעשה חול המועד סוכות, תג"ל.

.395

על הקצבים צריך השגחה גמורה וברורה כגון רב, באשר שהם בנים סרבים וסלונים נותנים כתף סודרת לבלתי שומע לקול פרנסים והישר בעיניהם עושים ומיקרים השער יותר מדי, ע"כ הפרנסי' שיבחר הקהל עליהם יהי' אנשי חיל שונאי בצע, זרזין ותקיפי', בעלי מעשה, שיכנסו בעובי הקורה, שיצאו לקראתם בעונשי' קשים חמורים ומרורי' להטיל עליהם גודא רבא ואשר לא ישאו להם פני' ולא יחון להם בשום חנינא ורב חיסרא. [תי"א]

.396

הקצבים, מי ומי שיבוא על הרשום בפנקס המקום כפי הפסק שלהם, לא יהי' קבע רק על שנה אחת^{474b}, כדי שיתגדו וילכו בדרך הישר ואחר שנה זו יהי' ע"פ הסכמות הקהל יצ'ו או על פי מינוי שלהם יצ'ו. [תכ"ח]

^{474b} Cf. doc. 168 about taking the right to exercise his profession from a butcher.

.397

בעצם היום הזה באו פרנסי' קצבי' לפני השולחן במענ' בפיהם, באמרם שזאת לפנים שהקהל יצ'ו נותנים סיועה להם שמנה עשר זו' לסך שנותנים לאפציאל⁴⁷⁵ בחשון ובפסטי'ן עבור התרות שחיטה בפסטי'ן, והנה חפשונו בחיפוש בכל הפנקסי' ולא מצאנו שניתן להם רק זה שתי שנים מצאנו כתוב שניתן להם ויכול להיות שניתן להם עבור איזה דבר לפי אותו העת וזמן שהיה באותן הימים, אשר ע"כ אמרנו לחרטו בחרט אנוש למען יעמוד ימים רבים לחוק ולא יעבור ליתן להם שנים עשר זהו' לסיועת קצבים לסך שיהיו נותנים לאפציאל עבור התרות שחיטה, אף שיהיו מוכרחים הקצבים ליתן הן רב הן מעט לא יהא להם שום פתחון פה על הקהל יצ'ו.

יום א' שמיני . . . תמ"ב לפק.

.398

בס"ד

כהיום נתודע לנו הרבר שמשך שלשה שנים הוכרחנו ליתן מיד, אחר החג שניים או שלשה לולבי אשר נתברכו כל ימי החג לגלחת ולשילרים⁴⁷⁶, ע"כ נכון וראוי בבוא האתרוגים והלולבין שיברילו ויפרשו הקהל יצ'ו שניים או שלשה לולבים ולא יתן לברך עליהם רק יהיו מוכנים ומוזמנים ליתן להם אחר ימי החג לגלחות ולשילר.

יום כ"ה תשרי תל"ב לפק.

.399

כתבנו זאת למשמרת ולמוכרת תמיד יהא זאת לזיכרון לפני עדת בני ישראל לימים הבאים לדורות מהיום, באם שיהא יום אידם לאחר שבועות שקורין לייכנס^{476a} מחוייבי' האנשים הרדים בבית ר' נחמי' ר' אהרן בינש ושארי בתים אשר ברחוב ההוא, אותן אנשים הרדים בבתי חורף לצד בית התועבה בית תפלתם, משום מעשה שהיה ביום ה' יום הג'ל בשנת תל"ח שהקרה מקר' בלתי טהור אשר היה חמירא סכנתא לולי חסדי ה' כי לא תמו ולא כלו רחמיו אשר הציל ופסחו וגנון על בני ישראל ואף גם זאת היה עברתם שמרה נצח . . . אשר ע"כ היינו מוכרחי' לפור ממון לסתום פי מסטינינו ומקטרינינו . . .

⁴⁷⁵ Official.

⁴⁷⁶ = Schueller = Scholarn = students (of the religious schools of the Jesuits and other orders).

^{476a} Leichnam, Fronleichnam = Corpus Christi day.

.400

ראה ראינו אחר זה החילים לעשות זה שלש שנים בפסטן, שיצא דפוס ע"י הכופר 477 רעגולוס⁴⁷⁸ על יהודים בחוקים לא טובי' אשר כבר לא היו לעולמים ושינו באיולתם בשנה העבר, ועכשיו ביותר בשנה זו כתבו שמה על היהודים ונתנו הכתבים על בתי תיפלת שלהם וסבה וגרמא בנוקין הכופר רעגולוס הנ"ל אשר לו דפוס ומזה נתעוררו רשעיות ומלבר הרשעת אשר הוסיפו הפרידג'ר⁴⁷⁹ משלהם, וביותר קשה על עיירות קטנות שבמדינה שהיו כקוצים בעיני הגוים ויש לחוש שחא זאת לחוק על ישראל לדפוס על יהודי' כנ"ל בכל שנה ומי יודע עד היכן מגיעי', ע"כ נתעוררנו ואמרנו להעלות רשום בכתב אמת לעורר המנהיגי' שיהיו בשנה הבע"ל, שקודם שני שבועת לפני פסטין הבע"ל יחוייבו המנהיגי' לילך אחר הבישוף אל המקום שיהיה שם ויקחו בידם מנחה מיני בשמים וגם מזומנים עכ"פ עשרה הגריים, כאשר שמענו כן ראינו שהבישוף אינו מתרצה למנחה בשמי' בלא מעות ע"כ לרצותו ברצי כסף ובשמי' הנ"ל. ואף שיהיה הבישוף עשירים פרסאות ויותר מכאן מחויבי' לילך אחריו בלי דחייה והתנצלות ולעשות השתדלות נמרץ להעביר מחשבת רעגולוס הרע ימ"ש באופן שלא יודפס עוד שום כתב שבעולם על יהודי', רק יהיה להם החרות כמאז וכשנים קדמוניות בפני שאר הגמוני'.

ואל היא זאת קלה בעיניכם, לכן שמנו לזכרון בספר היום, יום ד, ט' ניסן שצמית לפק.

⁴⁷⁷ Speaking of a non-Jew the scribe often writes כופר instead of סופר. Breger (p. 38, note 75) indicated that it is erroneous to presume that the person thus designated was a convert.

⁴⁷⁸ Albert Regulus was printer and a Catholic teacher. Anti-Jewish pamphlets or leaflets which he published first appeared in 1636. The measures decided upon in 1639 seem to have had little effect, or, from then on the Jews had to pay the bishop certain sums every year. At any rate, in 1645, we still find an entry: הוצאות ריגולוס הרחבנו נ"כ עד יריד הנ"ל [נגיזין אלול ת"ה] ואז הקהלות השייכין (LL, 84; *MGWJ* 1867, p. 109).

⁴⁷⁹ Preacher.

ב. קרקוב

א. פעולות כספיות (Financial Operations)

1.

האלוף הר"ר משה ר"ל לייבלש הלה לכבוד הקהל יצ'ו סך מאה וחמשים זה' לעת דוחקם ולחצם הגדול לסילק פענצייא: אדונינו השר הוואייובאידה.² וע'ו שעברו כבוד הקהל יצ'ו להאלוף הר"ר משה את בית החורף של האלוף מהורר"ח רפ"ד,³ הדיינו שהרשות בידו לקבוע דירתו בבית החורף של מהורר"ח הנ"ל ולדור שם עם אשתו ובניו וב"ב ולהשתמש בכל התשמישים ובכל החדרים השייכים אליו משך שנה מכסלו תע"בל עד כסלו תענימלפ"ק בלי שום פוצה פה ומצפצף גדרו בלי שום שכירות נוסף רק בנכייטא ג'ג' לשנה מן הקרן ובסוף השנה אם ירצה כבוד הקהל יצ'ו לסלק לו מעותיו במזומנים מחויב להסיע עצמו מהדירה הנ"ל. אכן הקדימה לר' משה באם שיהי' לכבוד הקהל יצ'ו איזה מלה שירצה להוסיף על ההלוואה של ר"מ וירצה ר"מ ליתן הוא ההלוואה ההוא יהי' לו הקדימה. וכן באם לא ירצה ר"מ לדור בעצמו בבית החורף של מהורר"ח וישיב בה איש אחר במקומו הרשות בידו. כל זה יצא מכבוד הקהל יצ'ו. נעשה בקנאס' בכל אופן המועיל יום ב' ט"ז אלול תעאלפ"ק. הק' ישכר בער סג"ל מקראקא, הק' יהודא ליב חאטש סג"ל, ונאם הק' שמואל הלויי ונאם הק' מרדכי יאליש מקראקא ונאו' אברהם קויפמנש מקראקא, הק' שמעון מראהטיני' ונאם נתן בהר"ר יוסף אלעזר¹⁰ ונאם ארי' ליב בקראקא.

הועתק מגוף הכתב מח"י הקהל יצ'ו וקצת יחידים שחתמו באנפאי הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

¹ Pensja = salary.

² Wojewoda.

³ ר', חיים, cf. below doc. No. 20. Persons mentioned in these documents are identified mainly at their first mention.

⁴ ג' גדולים = 3 Polish groszy.

⁵ בקנין נמור אנב סודר.

⁶ Died 1730. Cf. Wettstein, *Israel*, II, 51; Wettstein, *Kadmoniyot*, 51, 58, 59; Weinryb, *Studies*, 17.

⁷ Certainly סג"ל יאליש. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 39; Wettstein, *Kadmoniyot*, 50; Wettstein, *Gedole*, 19; *Israel*, II, 54; Weinryb, *Studies*, 17.

⁸ *Kelilat Yofi*, II, 66, 2; Wettstein, *Gedole*, 19.

⁹ שמעון יאליש. Wettstein, *Israel*, II, 54.

¹⁰ Cf. Wettstein, *Kadmoniyot*, 50.

.2

כבוד האלופים רחנים ר"ט¹¹ וקהל יצ"ו בק"ק קראקא הודו בהודאה גמורה שקבלו על הכלל מהאדונים הכומרים דברנדינר¹² משטראדס מירושה פאן סאדאוסקי סך אלף גילדנר לשלם מהם רווחים להקלויסטר דברנדינר מדי שנה בשנה תשעה אבנים חלב שיהא טוב ולא מזויף דהיינו על שלשה ראשות¹³ בכל ראטי¹⁴ שלשה אבנים והתחלת פרעון חלב הנ"ל יתחיל מחגא יונא¹⁵ שנת אלף תיו שין יוד למספרם שלשה אבנים ועל חגא מיכלש¹⁶ שלשה אבנים ועל חגא שראדי פאסט¹⁷ ג' אבנים. וכל הבוואריניש המבואר בכתב הנכתב בלשונם מח"י¹⁷ כבוד הקהל יצ"ו כל המבואר שמה יאושר ויקויים ונצטוייתי מכבוד הקהל יצ"ו לכתוב בפנקס הקהל יצ"ו להיות רשום לדורות עולם למען יעמדו ימים רבים. הכ"ד היום יום א' י"ד ימים בחדש מנחם תסט"ל שהוא כ"א ליפייץ אלף חש"ט למספרם. הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא דק"ק קראקא.

.3

כבוד האלופים רחנים ר"ט וקהל יצ"ו הודו בהודאה גמורה שהקצין הנגיד המרום הרבני כמבורר מענדל¹⁸ ח' רש"ך¹⁹ נתן שט"ח²⁰ מחתימת ידו להאלוף הראש הרר זלמן ווישניצר או לב"כ²¹ ע"ס חמשה אלפים ששה מאות זהו' בכך להיות הקצין הנגיד המרום מהורר מ' הנ"ל בטוח שלא יאונה לו כל מכשול ותקלה היזק ודררא דממונא מש"פ²² ולמעלה מחמת השט"ח הנ"ל לאשר שהקצין מהורר"מ התחסד בזה ממדת טובו בלי שום פניי' אחרת ותועלת ממון חלילה אף החזקה טובה רק לתועלת כלל הקהלה כדרכו כל הימים בכך עשאו כבוד הקהל יצ"ו אפתיקי מפורש להקצין מהורר"מ האורנדי של מי רבש שלא יתן שום פרוטה מהכנסת אורנדי של מי רבש רק יהי' מוקצה לפרעון החוב של האלוף הראש הרר זלמן ווישניצר, דהיינו להוציא מידו השט"ח של הקצין הנגיד מהורר"מ הנ"ל שלא

¹¹ ראשים (seniores) וטובים (boniviri).

¹² Bernardiner Orden monks.

¹³ Rata = instalment.

¹⁴ June 24 = Ioanis baptistae nativitas.

¹⁵ September 29 = Michaelis archangeli.

¹⁶ Wednesday before the great Catholic fast preceeding Easter.

¹⁷ מחתימת ידי.

¹⁸ Signed as a parnas the documents Nos. 5, 7, 17.

¹⁹ חתן ר' שלום שכנא בן מנחם כ"ץ. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 26.

²⁰ שטר חוב.

²¹ לבאי כוחו.

²² משוה פרוטה.

יאונה לו שום היזק ודררא דממונא מחמת השתקעות השט"ח מח"י מסך ה' אלפים תר"ז הנ"ל וע"ז נשבעו כבוד האלופים רחנים רי"ט וקהל יצ"ו בפועל נגד יום הגדול והנורא ר"ה וי"כ הבאים עלינו לשלום שלא יגעו בקצה המטה מש"פ ולמעלה מהכנסות אורנדי של מי דבש מש"פ ולמעלה אף יאריך הזמן יותר משנה קבלו עליהם בשבועה בפועל שלא יגעו בהכנסות אורנדי הנ"ל עד שלום פרעון ה"א תר"ז הנ"ל. וליתר אומץ נתנו כבוד הקהל יצ"ו שט"ח מח"י להקצין הנגיד מהורר"מ ע"ס ה"א תר"ז והרשות בידי הקצין הנגיד מהורר"מ באם שיעברו ויגעו בהכנסות אורנדי הנ"ל מש"פ ולמעלה אזי הרשות ביד הקצין הנגיד מהורר"מ למסור שט"ח שלהם לאיזה מושל ערוץ ותקיף ולהוציא כל הסך ה"א תר"ז עם כל הוצאות והזיקות אף מיחיד אונחד] מבני הקהלה. כל הנ"ל נצטייתי מכבוד הקהל בהיותם כולם במחברת קודש יחד מפיהם יקרא אלי דבריהם אלה וליתר אומץ באו כולם על החתום באור ליום ב' ז'ך אלול תענימלפ"ק. נאם יהודה ליב סג"ל האטש ונאם משה הלוי מלובלין²³ ונאם הק' שמואל הלוי ונאם הק' דוד בהרר יוסף יחל זצ"ל²³ ונאם הק' משה מקראקא ונאם הק' משולם זלמן אויסטרליץ ונאם נתן בא"א כהרר יוסף אליעזר יצ"ו,²⁴ הק' פנחס בהרב מהור"ר משה ז"ל ונאם הק' משה בהר"ר שלום ז"ל²⁵ ונאם הק' מרדכי בהרר צבי הירש יאלש זצ"ל ונאם אברהם קויפמנש החתום עבור הקהל ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל²⁶ מקראקא.

.4

התו' המופלא מהרר יונתן ח' הנגיד המפורסם מהרר אהרן דאקטאר²⁷ הלה לקופת הצדקה דהאלופים הגבאים הגבוהים²⁸ יצו סך חמשה אדומים וחצי במטבע רענדלך וע"ז שעבדו לו כבוד האלופים הגבאים הנ"ל המקום השני בספסל נגד ארון הקודש מצפון לדרום בעזרת אנשים דבה"כ ישנה²⁹ שיהי' רשות בידו וביד ב"כ לישב ולהשתמש במקום הנ"ל משך שלשה שנים רצופים מהיום דלמטה ע"פ היתר נכייתא בכל שנה ששה גדולים וככלות משך ג' שנים הנ"ל כז"ו³⁰ שלא יסלקו לו האלופים הגבאים הנ"ל הסך הנ"ל חוץ דמי נכייתא הנ"ל קם המקום הנ"ל בחזקת מ' יונתן הנ"ל ובפירוש אחמר באם בא יבא איזה יורש או נחל וירצה לדחות למ'

²³ Wettstein, *Qadmoniyot*, 51.

²⁴ *Ibid.* 51.

²⁵ Weinryb, *Studies*, 15, 17.

²⁶ Wettstein, *op. cit.* 51, 58, 59; Weinryb, *ibid.* 17.

²⁷ Probably Aron Kalahora; cf. Balaban, *Krakow*, I, 146; *Kelilat Yofi*, I, 24, 2.

²⁸ The title of the נבאים of the synagogues and of charity (Balaban, *Krakow*, I, 243 f.).

²⁹ About the synagogues in Cracow cf. Balaban, *Krakow*, I, 99 f.

³⁰ כל זמן .

יונתן הנ"ל מן המקום הנ"ל בתוך משך ג' שנים הנ"ל אזי מחויבים האלופים הנבאים הנבדחים הנ"ל לפצות וליתן לו מקום אחר בבה"כ הנ"ל לישיב ולהשתמש בו עד כלות משך ג' שנים הנ"ל ורשות ביד הנאמן דהאלופים הנבאים הנבדחים יצו הנ"ל לכתוב ההלוואה הנ"ל בפנסק המקומות דבה"כ הנ"ל למען יעמדו ימים רבים. ולהיות לראי' ביד מ' יונתן הנ"ל לאשר ולקיים כפי הנ"ל לבל יפול דבר או חצי דבר ארצה אפילו קוצו של יוד באו כבוד האלופים הנבאים הנבדחים יצו בכבודם ובעצמם עה"ח היום יום א' י"ג ניסן תקכ"ל. נאם יעקב יהודא ליב במהור"ר בצלאל סג"ל חאטש ונאם אברהם משה בהמנוח כהר' יעקלי ז"ל ונאם הק' משה בהמנוח ה"ה כהרב יצחק ריעקלש זלה"ה ונאם הק' אביגדור בהר"ר משה ז"ל ונאם הק' יצחק בנימין וואלף בהרבני מהורר בצלאל הלוי מואלקווי יצ"ו.³¹

התו' המופלא מ' יונתן הנ"ל מכר זכויותיו שיש לו על המקום הנ"ל להתו' הקצין מ' לאזר סגן המלך ומ' יונתן הנ"ל הליבש זכויותיו שעל המקום הנ"ל למ' לאזר הנ"ל ויהי' למ' לאזר הנ"ל כל תוקף ועז ותעצמות על המקום הנ"ל כפי הנ"ל הוא וב"כ ע"פ היתר נכיתא כנ"ל וחלילה לשום גבאי צדקה יהי' מי שיהי' למחות ולערער ביד מ' לאזר הנ"ל כפי אופנים המבוארים הנ"ל בלי שום השתנות כלל ורשות ביד הנאמן דהאלופים הנבאים הנבדחים יצו לכתוב הלוואה הנ"ל בפנסק המקומות דבה"כ ע"ש מ' לאזר הנ"ל ולהיות לראי' ביד מ' לאזר הנ"ל. לאשר ולקיים בכל הנ"ל עשה מ' יונתן הנ"ל קנא"ס³² בכל אופן המועיד ע"פ תחול"ס³³ ובא בעצמו על החתום היום יום ב' י"ג אייר תקכו"ל לפק. נאם הק' יהונתן בהרב מהור"ר יעקב ז"ל מבראד.

בפנינו עה"מ חא"ע מ' יונתן הנ"ל בח"י ממש. נעשה בפנינו ח"מ ק"ג כנ"ל בכנ אשרנוה וקיימנוהו כרחוי יום הנ"ל. נאם הק' מרדכי במהורר אברהם דייכש זצלה"ה ונאם הק' אברהם שמש דבה"כ חרשה.

.5

הן אמת וצדק איך שהאלוף הרר יצחק³⁴ בהרר משה ר' יעקילש סילק ליד המנהיגים דקהלתנו ק"ק קראקא יצ"ו מעות קבורה מקבורת ניסו המנוח התורני מהורר שבתי שהחזיק אורנדי בראבטשיץ³⁵ סך מאה אדומים מלבד מה שנתן מעות קבורה להאלופים הנבאים הנבדחים יצ"ו. ולהיות לראי' ביד האלוף הרר יצחק הנ"ל באנו על החתום הכ"ד יום ד' י"ב תשרי תעויו לפ"ק. הק' זכרי' מענדל³⁶ ח' ר' שכנא כץ ז"ל ונאם הק' שמואל במהורר נפתלי סג"ל ז"ל.³⁷

³¹ Cf. S. Buber, *Kiryat nisgaba*, p. 47.

³² קנין גמור אנב סודר.

³³ על פי תקנות חכמינו זכרונם לברכה.

³⁴ Died 1740. Cf. Friedberg, *Luhot Zikkaron*, No. 57.

³⁵ Dobczyce.

³⁶ Above, doc. No. 3.

³⁷ Above, doc. No. 1.

הועתק מכתב יד הסופר סת'ם מהורר ישראל שמש בבה"ח וחי' הקצין מהורר מענדל³⁸ ח' רשך והאלוף הרר שמואל ר'ן יאלש שניכר לי ח'י בט'ע. הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק'ק קראקא.

.6

האשה מ' פינלא א' המנוח מהורר ישראל סופר סת'ם³⁸ סילקה לקופת הקהל יצ'ו את דמי פרעון חובות הקהלה כפי הנהוג בכל הקהלות כשנוסע מקהלה שום אחר לאיזה מקום אחר ובאתה האשה הנ'ל בפשר עם כבוד הקהל יצ'ו כמה תתן לפרעון חובות וסילקה מיד במומנים כל דמי הפשר ולא נשאר בידה מרמי הפשר אף פרוטה א'. ובוזה נותנים לה כבוד הקהל יצ'ו פטורים גמורים וצלולים וחלוטים שבל תצטרך שוב ליתן אף פרוטה א' לקופת הקהל ולא לשום התמנות דקהלתינו והארץ הנה רחבת ידים לפניה לצאת ולבא בלי שום מוחה ומצפצף משום אדם דקהלתינו ורשות בידה לעקור דירתה מכאן כל אימת שתראה הן אחר זמן סמוך או אחר זמן מופלג ולחזור ולבוא לקהלתינו יצ'ו כל אימת שתראה ובל תצטרך שוב ליתן מאומת דבר מקטן ועד גדול ורשות בידה להסחיר בסחורה מהתם להכא ומהכא להתם בלי שום נתימה שבעולם קטנה או גדולה רק דמי קרופקא מחויבת לסלק מן משא ומתן אשר יהי' לה כשאר ארחי ופרחי³⁹ וזולת זאת חלילה לשום מנהיג לפצות פה אף בעקימת שפתים ולתבוע ממנה שום נתינה. זאת ועוד אחרת שרשות ביד האשה הנ'ל לעשות הנחלאות שלה אשר לה בקהלתינו ובפרטות הבה"ח⁴⁰ אשר לה העומד על הפלאץ סמוך ונראה לבית הכנסת ר"א ר"י⁴¹ הידוע במיצריו אשר קצת שייך לה בכתובתה וקצת שייך ליורשי' אשר לה מהמנוח הנ'ל יכולה לעשות עם כל הנ'ל כאות נפשה וכרצונה הטוב הן למכור או להשכין להרוס ולבנות כאשר אדם עושה עם אשר לו בלי שום מוחה ומצפצף ואין לשום התמנות דקהלתינו יצ'ו ולא לשום אדם אחר דקהלתינו שום אחיזה ותפיסת יד ודררא דממונא לכל אשר לה כנ'ל. ותוקף כתב זה כאילו נכתב באריכות בכל היפויים ובכל הבווארניש וכאלו נחקק בעט ברזל על מחצבת אבן וליתר עוז ותעצמות באו כבוד אלופים רחונים וקצינים מנהיגים דקהלתינו יצ'ו בעצמם על החתום יום ה' טוב אדר ראשון תפואו לפ'ק. נאם הק' משה בן הקרוש נתן ז'ל⁴² ונאם ארי' ליב בן הרר ידל ז'ל⁴³ ונאם הק' יהושע בהרר שמואל זנוויל ז'ל דייכיש⁴⁴ ונאם הק' זאב

³⁸ Probably the writer of doc. No. 5 above.

³⁹ Strangers, non-residents, of the city. Cf. Weinryb, *Studies* 87 about the taxes paid by strangers; cf. also above pp. 6 ff.

⁴⁰ הבית החורף.

⁴¹ R. Isak R. Yekels. He built a synagogue in 1644 (Balaban, *Krakow*, I, 100 ff.).

⁴² Wettstein, *Kadmoniyot*, 51, 58; Weinryb, *Studies*, 17, 21.

⁴³ Wettstein, *ibid.* 50, 59; Weinryb, *ibid.* 17.

⁴⁴ Weinryb, *ib.* 17, 21.

וואלף בן הרר נתן ז"ל ונאם הק' שמעון יאליש מקראקא ונאם הק' יהודא ליב סג"ל
 חאטש ונאם הק' יוסף בן הרר מאיר וואלש ז"ל⁴⁵ ונאם הק' יהודה ליב מלויצק⁴⁶
 ונאם הק' יצחק ראקוויר מקראקא⁴⁷ ונאם הק' מרדכי במהרר זעליג ז"ל ונאם
 הק' דוד בהרר יקיר ז"ל ונאם הק' אברהם בהרר אליעזר ליפמן מרגליות ז"ל.
 הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י שנכרים לי בט"ע⁴⁸ נאם הק' יהודא מלכוב
 ספרא מתא דק"ק קראקא.

ב. חוקה (Hazaqah)

.7

המפורסמות אינן צריכין ראיות שזה הוא גבול שנבלו ראשונים בתי דיני
 שבישראל ובדינא דמלכותא אשר באזנינו שמענו ועינינו ראו ולא זר הכתבים
 והפרשעווילירש⁴⁹ דהמלך יר"ה והב"ד הצדק המחזיקים העסק בעיר וועליטשקא⁵⁰
 הזויפ"ן⁵¹ של המלך יר"ה הזויפ דקלסנע השייך להאדונים לובערסקש הזור
 הקרב והרוצה ליקרב חלילה בעסקים הנ"ל מבלעדי המנוח הר"ר יוסף ובניו אחריו
 בשמתא יהא ארור מסיג גבול רעהו. וזה כמה שנים שמחזיק עסקי העיר הנ"ל
 והזויפן התורני כמהורר יאקב בהמרום מהורר חיים רפ"ד ואשתו מרת גיטל בת
 המנוח הר"ר יוסף הנ"ל ובהיותם מחזיקים הזוג הנ"ל נתחדש דברים אשר לא שערום
 אבותם לשכור העסק בלעדניצא⁵² ומהפקירא קא זכו ואכלו שני חוקה כדת וכדין
 ת"ה⁵³ ולא החזיק בה אדם מעולם. בכך באנו בזרוע אמיץ וידינו תקיפה כב"ד
 הגדול לכתוב בברא ולהחזיק העסק בלעדניצא הנ"ל לה"ה התורני כמהור"ר יאקב
 ואשתו מ' גיטל וב"כ וי"ח⁵⁴ להם לברם ולזולתם אין חלק בעסק הנ"ל הן ליורשי
 המנוח הר"ר יוסף ז"ל וק"ו⁵⁵ לזרים. והרשות ביד ה"ה כמהור"ר יאקב ואשתו וב"כ
 להרוף ולדרוף להמסיג גבולו נוע בקצהו להכניס ראשו בעסק הנ"ל בד"י וברא"ה⁵⁶
 וכל הרצאות שיגרום איזה איש להזוג הנ"ל ברצותו להכניס לעסק הנ"ל יוגבה מהאיש
 ההוא ככשורי לצלמי. והרי היא שלהן לחלוטין ולצמיתות עלמין כדין הזוכה

⁴⁵ and ⁴⁶ Wettstein, *ib.* 58; Weinryb, *ibid.* 21.

⁴⁷ Wettstein, *ib.* 58, 59; Weinryb, *ibid.* 17.

⁴⁸ בטביע עין.

⁴⁹ Privileges.

⁵⁰ Wieliczka.

⁵¹ Żupa = saltmines.

⁵² Lednica.

⁵³ תורתנו הקדושה.

⁵⁴ באי כוחם ויוצאי חלציהם.

⁵⁵ וקל וחומר.

⁵⁶ בדיני ישראל ובדיני אומות העולם.

בהפקר בכח ב"ד וגם אנחנו אלופים רחני קציני מנהיגי קהלתינו קבלנו עלינו בחרם בשמטא ועל הבאים אחרינו להיות מעיר לעזור לתמוך ולסעד לה"ה כמהור"ד יאקב ואשתו הנ"ל וב"כ ויא' להנוגע באפס קצהו לדרוף אותו בכל מיני רדיפות לומר צא ולהעמיד העסק הנ"ל ביד הווג הנ"ל בשופי והשקט ובטח ולהיות הדבר חרות בעט סופר באנו לכתוב ולחתום לזכות הווג הנ"ל אשר נתבאר לפנינו באר היטב. הכ"ד אלופי מנהיגי ק"ק קראקא היום יום ב' ח' כסליו תענימ'ל הק' זכרי' מענדל ח' ר' שכנא כ"ץ ז'לה⁵⁷ ונאם הק' שמואל במהור"ד נפתלי סג"ל ונאם הק' דוד בהרר יוסף יודיל זצ"ל ונאם הק' משולם זלמן אויסטרלין ונאם נתן בא"א הרר יוסף אליעזר יצ"ו⁵⁸ ונאם יהודא ליב סג"ל חאטש מקראקא ונאם הק' פנחס חר"י⁵⁹ רש"ך ונאם הק' משה בה' שלום ז'ל⁶⁰ הק' מרדכי מקראקא.

הועתק מגוף הכתב מח"י כבוד הקהל יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

אמרי יושר של הרחנים ר"ט וקהל יצ"ו אשר דבריהם כדרבנות וכמסמרות נטועים לבלי זה והפנסק פתוח שכל הרוצה לקרות ימצא דברי אלה אשר זה כל ימיו הי' זכותיו לאבותיו של יעקב ומי הוא אשר ירצה להסיג גבולו של האיש הזה אשר משלחו גבה זכה לו למצוא מזור ותרף לפי הברכה אשר ברכו ד' ובפרט שהוא תמיד מיושב אהל של תורה וראוי לכל אדם לצדד בזכותו ומכ"ש שלא להניח לשום אדם יהי' מי שהי' לעשות עול לאיש כזה בכך גם אנחנו ב"ד נתנו תוקף לדברי אלה על כל הדברים שנאמרו ע"ה צדק ומשפט. כ"ד דיני של כת ראשונה בק"ק קראקא הצעיר יהושע בלא"א מהורר שכנא כ"ץ הק' יצחק בא"א מהורר אהרן דרשן בק"ק קראקא, נאם הק' ירוחסי במהורר יעקב מרדכי דייכש ז'ל מקראקא.

הועתק מכתב האלופים הדיינים הגבוהים יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

8.

הדבר המפורסם ונדע לגמולי מכלב, הסיפור בו ללא צורך. כי אלה האנשים ידועי שם איש ואשתו התורני הרבני כמהרר יאקב בה"ה מהרר חיים רפ"ד ואשתו הנבירה מ' גיטל למחי' שלחם אלקים להיות ממלא מקום אבותיהם בעיר

⁵⁷ Above doc. Nos. 3, 5.

⁵⁸ Wettstein, *Kadmoniyot*, 50.

⁵⁹ חתן ר' יהושע בן ר' שכנא כ"ץ.

⁶⁰ Wettstein, *Kadmoniyot*, 51; Wettstein, *Israel*, II, 53; Weinryb, *Studies*, 15, 17.

⁶¹ Wettstein, *Kadmoniyot*, 52.

וועליטשקא, להיות מחזיק בעיר הנ"ל ולישב על אם הדרך. כל העניים הנשלחים מקהלתנו ומיתר העיירות והכפרים מוצאים מרגוע ומנוחה ומשיבת נפש להיות כל הנכנס כשהוא רעב וכו' בהענקת והעדפה יתירה. מלבד זאת לעניים אף לעשירים יחד עשיר ואביון כל הבא לגבולם הם לנחת ואף לסביבות הכפרים הסמוכים לעיר הנ"ל לולי הם לא הי' באפשרי לשום יהודי להתראות פנים לשום יהודי בעיר הנ"ל בכל שאר גירושי המקומות ואשרי חלקיהם בזה ובבא את אשר הטיבו לכלל קהלתנו בהתיישבות עיר וועליטשקא שרשאים יהודים להתראות פנים בעיר הנ"ל והם הוציאו ממונם כמה אלפים בשחדים לכל אומא; הבא לקטרנם ולדחותם משיבות עיר הנ"ל יעמדו בכל מאמצי כחם בגופם וממונם להחזיק גבול שנבלו קדמוניהם לא לתועלתם רק לתועלת זולתם שיהי' לעניים ולעשירים מקום למצוא מרגוע לנפשם. כאשר באמת כבוד הקהל יצ"ו בצירוף הבתי דינן עם הסכמות הרבנים דקהלתנו אישרו ואימצו ועודדו החוקה בעיר וועליטשקא והכפרים הסמוכים להם כמו כפר לעדניצה ועסק קלסנה את הכל שייך להזוג הנ"ל להם לבדם בלי שום תפיסה ואחזיה לשום יורש מיורשי חמיו ואבי' ר' יוסף וועליטשקא בשתי העסקים לעדניצה וקלסנה. והנה כהיום הוזה ראו כבוד הקהל יצ"ו להאכילם פרי מעלליהם של הזוג התורני הרבני כמהורר יאקב ואשתו הנ"ל הוסיפו עליהם עוד עסק כפר שירצ"ע יהא שייך מעתה ועד עולם לה"ה כמהורר"י הנ"ל לו ולי"א ולב"כ ולא לשום יורש אחר מיורשי ר' יוסף הנ"ל אף אם יועמד ברייא הווי חדש בכפר שירצ"ע חלילה לשום אדם לבא בגבולם. וכבוד הקהל יצ"ו קבלו עליהם לענוש בחרמות ושמתות ובכל מיני הרדיפות שבעולם למי שישנו גבולם בשלשה העסקים לעדניצה וקלסנה ושירצ"ע הנוסף כעת. מלבד גוף המקום שהחזיקו אבותיהם בעיר וועליטשקא בזה כל יורשי ר' יוסף שוים כל א' לפי זכותיו ולא להשלשה עסקים הנ"ל אין ליורשי ר' יוסף שום אחזיה בעולם ואין לפקפק על הדבר. לראי' באי כבוד הקהל יצ"ו על החתום יום ה' כד"ס תעזיין לפ"ק. הק' דוד בהרר יקר ז"ל מקראקא, הק' שמואל הלוי מקראקא, הק' יהודא ליב חאטש סג"ל, ונאם ארי' ליב בהרר ידל זצ"ל, ונאם יוסף בהרר מאיר וואלש ז"ל, הק' דוד בהרר יודל צירלש ונאם הצעיר גדלי' בן הרב הגדול מהרר יעקב ז"ל מלבמלא,⁶² הק' משה בהרר שלום ז"ל⁶³ הק' מרדכי במהרר זעליג רי"ד. הועתק מכ"י וח"י האלופים רוזני מנהיגי הקהל שניכר לי ח"י בט"ע, הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

⁶² Son-in-law of כ"ץ ר' שלום שכנא Cf. *Kelilat Yofi*, II, 29; Wettstein, *Kadmoniyot*, 51, 58; Weinryb, 17.

⁶³ Wettstein, *Kadmoniyot*, 51; Weinryb, *Studies*, 15, 17.

ג. תפקידי ההנהלה (Administrative Functions)

.9

מאז היתה קהלתנו ממולא מכל טוב בהנהגותיה ותקנותיה מיוסדים על אדני פו וקו הצדק והיושר ואדניה הטבעו על קוטב עמוד התורה והיראה יפוך ענן אורו על כנפי ארץ האירה מכבודנו ואדיריהם שלחו צעיריהם למים לשאוב מי באר מתורת חכמי ולומדי קהלתנו וכל אשר לא בא בכור הבחינה להתאבק בעפר רגלי חסידיו ישמר בקהלתנו, הוא כנפל טמון לא ראה אור מכמה ביאורים וחיבורים בפרדס הוראותיהם יצאו מחכמי קהלתנו כמפורסם ונדע. כאשר באמת עדיין נזעיהם מחליף לא יבוש מקורם כי זה האיש התורני הרבני המופלא כמהור"ר משה⁶⁴ ח' הדרשן מהור"ר ר' אברלש ממלא מקום אבותיו והדרשנים הקודמים ובאמרותיו הנעימים משמח אלקים ואנשים מרווח צמאון לכל כת לפי עומק ורוחב בינתם לפרקים לן בעומקא של הלכה לבאר דברי חז"ל צלול במים אדירים גפ"ת ועוד לו היכולת לבאר היטב באר לעורר לבבות ליראת אלקים להמתיק המר במתק לשונו בתכלית הפשיטות על ציר דלת פתוחה ומובנה לכל אף לאותן שאין יד שכלם מנעת לעומקן של הדברים. בכך עטרוהו וענדרוהו כבוד הקהל יצ"ו וקבלוהו לדרשן בקהלתנו יצ"ו כל ימי חייו לדרוש מדי שבת בשבתו כאשר היתה מאז הנהגה בקהלתנו כל הדרשנים הקודמים בכל החליקת כבוד ובכל ההכנסות שהי' להם לא ינרע דבר קטן וגדול. ועוד נוסף על הדרשנות כבודו וחלקו מכבודם לירא ד' מהור"מ הנ"ל להיות כל ימיו מדייני הנבואה יצ"ו. חלילה בכל העונשים והאזהרות שיתבארו למטה על שום אדם מקהלתנו לפגוע בכבודו מהדיינות הנבואה כל ימי חייו. גם יהי' רב בבה"כ הנבואה⁶⁵ וכל ההכנסות אשר להדרשן מן הבה"כ הנ"ל יהי' ג"כ למהור"מ ושיהא נק"ם⁶⁶ לשלישי בכל שבת ככל הלכותיו ומשפטיו של הדרשן שהי' לפניו יהי' לו ג"כ. גם יתנו לו שכירות בכדי שיהא פרנסתו בריוח מדי שבוע בשבוע ארבעה זה' מן האורנדי הגדולה של בשר והסוקלעקטר⁶⁷ מחויב ליתן לו בלי שום שאלת מנהיג. חו שאצל זו שיהי' הוא ואשתו פטורים ממסים ומכל הנתינות שבועולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב סכומות, הערכות וגלגולת מעות שבוע דרך כלל לא יהי' שום מקום לבעד⁶⁸ לחלוק לומר על איזה נתינה נחוצה בלתי נחוצה אף בהכרות שלא יהי' בכלל הפטורים הלז לו ולאשתו, אף אם אשתו מתעסקת במחייתה, לא יהי' ביכולת שום אדם לעורר עלי'. יוצק זהב רותח לפי אותו האיש אשר יתעורר נגדו ונגד אשתו בחביעת שום פרוטה,

⁶⁴ Wettstein, *Kadmoniyot*, 52, 58.

⁶⁵ Synagogue called "Di hoiche Shul"; cf. Balaban, *Krakow*, I, 99–100.

⁶⁶ נקרא [לעלות לחורה].

⁶⁷ Subkolektor.

⁶⁸ לבעל דין.

ליטרכי' חיווי' דרבנן דלית בי' אסותא⁶⁹ לאותו האיש שיתבע מהם אף פרטה לשום נתינה בעולם. וכל הא דלעיל קבלו עליהם כבוד הקהל יצ'ו לאשר ולקיים בכל החרמות והשמתות שלא ישונה אף קצו של יוד' הן בעניני המסים והן בהתנהגות הדרשנות והן בהדיינות והן בענין השכירות ובקנס מאה אדומים, החצי' למושל והחצי' לצדקה. ועל כל הנ'ל באו בעצמם על החתום יום א' ז'ך טבת תעזיין לפ"ק. נאם אהרן בהרר עזריאל זעליג מרגליות זצ"ל, ונאם דוד בהרר יוסף יחל, הק' יהודא ליב בהרר אביגדור ז'ל, ונאם אהרן בהרר שמעון ז'ל, ונאם משה בלא"א הר"ר שלום הלוי מלובלין, הק' שמואל במהרר נפתלי יאלש סג"ל, הק' יהודה ליב סג"ל חאטש מקראקא, ונאם נתן בלא"א יוסף אליעזר,⁷⁰ ונאם ארי' ליב בהרר ידל זצ"ל, ונאם הק' מרדכי זעליג רי"ד, ונאם הק' דוד בהרר יקיר מקראקא, ונאם יוסף אליעזר במהרר נתן ז'ל, ונאם משה בהרר אליעזר, הצעיר גדלי' נחתן רש"ד⁷¹

הועתק מגוף הכתב מח"י המנהיגים שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה ואלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

.10

עלה בהסכמות אלופים רחנים קצינים מנהיגים דקהלתינו יצ'ו ק"ק קראקא ואלופים הנבאים הגבוהים ואלופים ממונים ואלופים ת"א יצ'ו ושאר יחידי סגולה אודות המשרת כ' הירשל ב"כ זוסמן פ"מ לא יהא משרת מהיום דלמטה משרת אצל האלופים הנ'ל מהיום עד עולם באשר רבים וכן שלמים צועקים ככרוכיא על כ' הירשל הנ'ל שהי' שולח מדנים בין אחים לחבירו וגורם מחלוקת ומריבות בין יחידים ומנהיגי הקהל יצו בפרטות נתנו עידיהן רבים וכן שלמים שהוא עשיר גדול בכך נמנו וגמרו ורבו באסיפת הנ'ל עפ"י פתקאות הן ולא והי' רובא דמנכר שנים ועשרים לאוין כנגד חמשה הן בכך יהא בבל יראה ובבל ימצא להיות משרת אצל הקהל יצו. כל הנ'ל נעשה לפנינו נאמני וסופרי קהלתינו יצ'ו, אור ליום א' טו"ב כסלו תפחית לפ"ק. נאם הק' יהודא מלכוב ספרא מתא דק"ק קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וחתימות ידינו הק' יהודא ספרא הנ'ל המעתיק לפנקס הלז בפקודת רחנים וקציני הנ'ל.

.11

אחר אשר כבר כתוב וחתום בחתימות התורנים הרבנים סופרי מתא ומהאלופים הבעלי חשבונים יצ'ו שחתוכא דאיסורא לזכור את שם ר' צבי הירש ב"כ זוסמן פ"מ שיהא משרת אצל אלופים רחנים כבוד הקהל יצו כאשר הי' בראשונה בפה"ח

⁶⁹ Paraphrase from Sabb. 110a, חיוויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא

⁷⁰ Wettstein, *Kadmoniyot*, 50.

⁷¹ גדליהו בן ר' יעקב מלובומלא

האלוף הראש הרר שמשון לא, 72 אך אחר מעשה הנ"ל חזרו מקצת אנשים להעלותו ולהעלידו על מכונו הראשון בנתינות קצת איזה סך לקופת הקהל יצו וכזהו חזרו והתאספו יחד כבוד רחנים וקצינים מנהיגי הקהל יצו והאלופים בעלי חשבונים והאלופים הגבאים הגבוהים יצו והאלופים ממונים והאלופים תע"ה אנשים כל האמטין והתמנות דקהלתנו יצו והאלופים יחידי סגולה ונתנו ונשאו בדבר הזה ובשאר עניני הקהלה חזרו ויסדו שמהיום והלאה לא יעלה על שום אדם הן מכבוד הקהל יצו או משום התמנות דקהלתנו יצו להזכיר את שם כ' הירשל הנ"ל להיות משרת בקהלתנו הן אצל כבוד הקהל או באיזה אמט מקהלתנו יצו ובאו ליתן תוקף ועז להכתב הקדום הנ"ל ולא לגרוע בשום אופן בעולם אף שירצה ליתן איזה סך לקופת הקהל ולא באו לקרוע כח הכתב הקדום ואדרבא באו חת כח שלא ישונה בשום אופן בעולם. וחוקף כתב זה כאלו נכתב באריכות בכל היפויים ובכל הבווארניש שבעולם. וליתר עז באו כבוד וכל התמנות הנ"ל על החתימות. אור ליום א' ח' טבת תפחית"ל. נאם משה בן הקדוש הרר נתן וצל, ונאם הק' שלום הלוי מקראקא ונאם שמשון בא"א כהרר יוחף ז"ל ונאם הק' יהודא ליב חאמש סג"ל ונאם הק' יהושע 73 בהרר שמואל זנוויל דייכש ז"ל ונאם הק' יהודא ליב בהרב מ"ו נח מלויצק ונאם הק' יהודא 74 בא"א כמוהרר יעקב קאפיל מלבוב ונאם יצחק ראקוויר מקראקא ונאם הק' יצחק 75 בהרר משה ז"ל ונאם הצעיר גדלי' בהרב מלובמלא 76 זצ"ל ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל ונאם משה בהרר שלום ז"ל ונאם הק' יהושע במוהרר משה ז"ל ונאם הק' יחיאל מיכל כמוהררש"ס זצ"ל ונאם הק' מרדכי ב"מ ז' ועליג זצ"ל ונאם משה בן הרר יעקב ז"ל ונאם הק' ישראל במוהרר משה יצו, ונאם הק' יוחנן וואלש ונאם הק' צבי הירש במוהרר שמואל בונם יצו ונאם נחמן בהרר אהרן ז"ל ונאם אברהם יששכר בער בהרר אלחנן יצו ונאם משה בן לא"א כהרר נתן ז"ל ונאם יששכר בער בהרר יצחק יצו ונאם הק' אליה' הכהן, ונאם הק' מנחם בהרב מוהרר יעקב פיסק 77 ונאם הק' יהודא ליב בהרר מאיר 78 ז"ל ונאם מנשה בן כהרר יהודא ליב ז"ל ונאם ישראל בן לא"א בהרר נפתלי פעלמץ ונאם צבי הירש בן לא"א כהרר משה יצו.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וחי' ואנכי המצווה ועושה להעתיק לפנקס. הלוי למען יעמדו ימים רבים נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

⁷² Probably לאורש שמשון בר' יוחף לאורש who is mentioned as a parnas in 1726, 1728 and other years. Cf. below doc. No. 19; Weinryb, *Studies*, 21; Wettstein, *Kadmoniyot*, 58; Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 419.

⁷³ Weinryb, *Studies*, 17, 21.

⁷⁴ The secretary of the community; cf. below doc. Nos. 26, 27.

⁷⁵ Wettstein, *Kadmoniyot*, 59.

⁷⁶ Certainly, מלובמלא ונאם הק' יעקב גדליה בן יעקב מלובמלא above doc. Nos. 8, 9.

⁷⁷ Wettstein, *Kadmoniyot*, 59.

⁷⁸ Weinryb, *Studies*, 113.

מהיות אשר עינינו ראו ולא זר שביט מושב זקנים בית וועד לחכמים אשר שם יתאספו האדירים יושבי גזית רחני קציני מנהיגי קהלתנו יצ'ו אתחזו' בי' תיהא, אתרע לי' אשיותיו, נתקלקלו הכתלים והחומות מתפצים וכלים; וכי כבדה המשא הגדולה אשר על בית וועד הנ'ל שני שטחים^{78a} וגם השני שטחים העומדים עליו הם גוחים לנפול נהרסו ממגורת הם למזכרת עון לכל בני קהלתנו אשר רגל השוק חדיר שם ולא תהי' זאת ח'ו לצור מכשול ואבן גנף פן תיפוק מני' חורבה ח'ו, מעוות שלא יוכלו לתקן. עוד הוספנו לראות רעה שרעה ביותר שחומות מעט מקדשנו בה"כ ישנה^{78b} מלאים חורים וסדקים מנוקבת ככברה. ומהכרח גדול לתקן חיש מהר פן בעצלתים ימך המקרה בכך התפשרו עצמם האלופים רחנים קצינים מנהיגי קהלתנו יצ'ו עם הנעלה הרר יצחק זרחש שיתקן כל הנ'ל ומחויב להוריד ולהסיר השטח השלישי שעל בית הוועד הנ'ל וכל העצים ואבנים ולבנים וברזל הנמצאים בו יקח לעצמו נוסף על דמי הפשר הנ'ל ואין לשום אדם אחיזה בעצי הבנין והאבנים וכל הנ'ל; ומחויב לתקן שטח האמצעי בכל תיקונים המצטרפים שיהי' ראוי לדירה לכל הלכותיו כי היכי דדיירי בי' אינשי ולהעמיד שם תגור וספסלאים ודלתות ולעשות לו גג חדש וחזק. וגם מחויב הרר יצחק הנ'ל לגדור פרצות החומה שאחורי המרתף בגדר של אבנים שלא יהא שום חור בחומה הנ'ל גם כתלי בהכ"י הנ'ל יתקן הרר יצחק שלא יהא שום חור ונקב ויתקן כל בדקי וסדקי הכותלים ולסיידם כראוי. וניתן חלוף עבודתו ושכר מלאכה עם כל המאטריע⁷⁹ של הרר יצחק הנ'ל סך מאתים וחמשים זה' פו', דהיינו סך חמשים זה' פו' מחויבים כבוד הקהל ליתן לו תיכף ומיד אחר החג הבע"ל תפד"ל, ועוד סך מאתים זה' נותנים לו כבוד הקהל שעבוד השטח השני אשר מחויב הר"י הנ'ל לתקן על סך מאה וחמשים זה' פו' והמרתף אשר תחת בית וועד הנ'ל שעברו לו על סך חמשים זה' פו'. וחלילה לשום אדם לנגוע אפס קצה השני שעבודם הנ'ל אף שיהא לצורך גדול מאד. וביד הרר יצחק הנ'ל להשכיח ולהשכיר השעבודם הנ'ל כאשר אדם עושה עם שלו בלי שום מוחה ומצפצף עד שיתפרע הסך מאתים זה' הנ'ל במוזמנים ולא יחשב לו דמי שכירות אשר יקח משעבודם הנ'ל לסך ר' זה' רק זולת השכירות יהא לו סך מאתים זה' פו'. על כל התחייבות הנ'ל קנה הרר יצחק הנ'ל בקנא'ם שלא לשנות מלתקן כל הנ'ל וגם כבוד הקהל התחייבו א"ע בחומר כל התחייבות שלא לעבור עליו הדרך בשום אופן בעולם מכל הדברים הנ'ל. וליתר עז באו כבוד האלופים רחנים קצינים מנהיגי קהלתנו יצ'ו על החתום יום א' י"ה אלול תפנימ"ל. נאם ארי' ליב בן כהרר ידיל ז"ל ונאם יוסף בן כהרר מאיר וואלש ז"ל ונאם יצחק בן הרר יששכר בער ז"ל ונאם הק' יהושע בהרר שמואל זנוויל דייכש ז"ל ונאם הק'

^{78a} שטח = floor.

^{78b} Balaban, *Krakow*, I, 99.

⁷⁹ Materja = material.

שמואל הלוי מקראקא ונאם הק' יהודא ליב סג'ל חאטש ונאם יצחק סג'ל איש הורוויץ מטארנא ונאם הצעיר גד'לי' בהר"י מלובמלא ונאם הק' מרדכי יאלש⁸⁰ מקראקא ונאם הק' דוד בהרר יקר ז'ל ונאם הק' יצחק רייצלש⁸¹ מקראקא ונאם אברהם בהרר אליעזר ליפמן מרגלית ז'ל.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח'י ניכרים לי בט"ע הק' יהודא מלובב ספרא מתא דק"ק קראקא.

ד. יסוד חברת שבעה קרואים (Foundation of a Society)

.13

העיר ד' את רוח טהרה של האנשים האלה אשר נקבו בשמות לחבב את המצוה רבה לברך על התורה כאשר מבואר בדברי חז"ל החיוב על כל איש מישראל לעלות ולברך על התורה פעם אחת לשלשים יום ונשו לפני השלחן הטהור דהאלופים הנבאים הגבוהים דקהלתינו יצו והציעו דבריהם לפניהם לאמר למה נגרע לבלי הקרב ולעלות לתורה פעם אחת לשנה חמימה בבה"כ של המנוח המפורסם מהרר אייזק ר"י מחמת החיובים שבבה"כ זו אי אפשר לצאת ידי חובותינו המוטל על כלל ישראל הנ"ל ובקשו מהאלופים הנבאים הגבוהים הנ"ל ליתן מקום לדבריהם להיות להם רשות והרמנא לחבר את האהל להיות אחד חברא קדישא של שבעה קרואים בכל שבת וי"ט זולת השבעה קרואים שתמיד בקהלתינו משנים קדמוניות. והאלופים הנבאים הנ"ל קבלו דבריהם אחר שנמצא דבריהם כנים ואמינים עפ"י האלופים הנבאים דבה"כ של ראד"י⁸² שהעידו והגידו על דברי האנשים האלה באמרם שאי אפשר לכל אנשים הנ"ל להעלותם לתורה כנ"ל וכדי שלא יהי' המצות בטלות האלופים הנבאים דקהלתינו יצו נענעו ראשם להאנשים האלה אשר נקבו בשמותם בדף הדבוק ונתנו להם רשות לעשות ולייסד חברה קדושה של שבעה קרואים דהיינו ט"ב אנשים עם הקורא בתורה שלהם באופנים ותנאים המבוארים למטה. מבה"כ הנ"ל של ר"א ר"י לא יקבלו שום אחד מישראל לחברה הנ"ל זולת העשרה אנשים הנ"ל ולא יותר ושאר האנשים עד ט"ב אנשים הנ"ל יהי' משארי בה"כ קהלה, ואינם רשאים לעשות מנין להתפלל זולת בשבת וי"ט. אחר תפלות שחרית שיתפללו מקודם בבה"כ שלהם הנ"ל יצאו החברה הנ"ל לאיזה מקום קבוע לקרות שם בתורה ולהתפלל שם מוסף. ובאופן שלא יגיע שום חיזק לבה"כ הנ"ל הן להצדקה והן להחזנים והשמשים מה שמגיע מהם שנה שנה

⁸⁰ Wettstein, *Gedole*, 19.

⁸¹ Wettstein, *Kadmoniyot*, 58.

⁸² Cf. Balaban, *Krakow*, I, 100. ר' אייזק ר' יעקלש

כנהוג בבה"כ הנ"ל או לצורך איזה תיקון בבה"כ, הכל מחויבים ליתן בערך שאר אנשים שבבה"כ הנ"ל, הן מעות מצות, והן לכל רגל, והן בעד עולה לתורה. ומחויבים שהיה' דרך כלל כל הכנסות שמיניע לבה"כ לצדקה ולחוננים ושמישים לא יוגרע מהם כמקדם. כשהיה' א' מהם חיוב או שיגיע זמן שיהא א' מהם עולה לתורה מחויב לילך אזי לבה"כ הנ"ל לעלות לתורה וליתן להצדקה מה שמיניע ממנו. ואם חלילה יעבור א' מהם מכל הנמ"ע יתן קנס לקופת הצדקה של גבאים הגבוהים א' אדום זהב. ואם כל החברה או קצת מהם יתן כח ותוקף לאותו העובר הנ"ל אזי החברה הנמ"ע בטל ומבוטל כחרס הנשבר. והאלופים הגבאים הגבוהים קבלו מהחברה הנ"ל סך מסוים לצורך הקצבה עבור הנ"ל ומחויבים ליתן כח ותוקף להחבורה הנ"ל ולבטל כל הערעורים שיעמדו יחיד או רבים לבטל החברה הנ"ל. גם ניתן להחברה הנ"ל בתורת שאלה ספר תורה מבה"כ רא"י הנ"ל לקרא בה בכל שבת וי"ט. והחברה הנ"ל מחויבים ליתן לתקן ס"ת אחת הידוע שיש לתקן תיקון גדול וכל זמן שלא יגמור התיקון הס"ת הנ"ל יקראו בס"ת הנ"ל ואחר שיתקן הס"ת הנ"ל אזי מחויבים החברה הנ"ל להחזיר הס"ת של הבה"כ רא"י הנ"ל ששאלו להם לפי שעה. והס"ת זו שיתנו לתקן יחזיקו ויקראו בה שתי שנים רצופים ואחר כלות שתי שנים הנ"ל יראו הגבאים הגבוהים הנ"ל לפשר עם הגבאים דבה"כ רא"י עבור הס"ת אם ירצו להחזיק ס"ת להלן. ובפירוש אתמר שאינם רשאים לקרוא לס"ת לשלישי בכל שבת וי"ט רק מוריני והאלוף המרומם התורני מוהרר פייטל⁸³ חרש"ך יהא חיוב להיות עולה לתורה אחר כל שתי שבתות פעם א' ולמען להיות למשמרת ולעמוד ימים רבים כ"ז שיקיימו כל הנ"ל והנ"מ באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים בכבודם ובעצמם על החתום היום יום ו' ח' מרחשון תפנימ"ל. נאם הק' נתן פייטל בא"א המנוח מוהרר משה ר' אייזק ר' זצ"ל מקראקא פ"ה⁸⁴ בנדון זה, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יחל זצ"ל פ"ה לע"ע, ונאם הק' דוד בלא"א כהרר משה ז"ל, ונאם הק' שלום בהרר משה יצו⁸⁵ ונאם הק' שמעון דייכש מקראקא, ונאם צבי הירש בהרר מאיר ז"ל וואלש. כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב של מ"י ישראל סופר סת"ם וחי' האלופים הגבאים הגבוהים ניכרים לי היטב בט"ע. נאם הק' יהודה מלכוב ספרא מתא דק"ק קראקא. ואלו הן בני החבורה הנקובים בשמותן הטהורים: האלוף התורני מוהרר פייטל חרש"ך, האלוף התורני מוהרר שלום בהרר משה ר' יואלש, האלוף התורני מוהרר מרדכי סג"ל. ר' ליב בר"ש מרקלש, ר' יהושע דאקטרש, ר' ידיל היטל מאכיר, ר' ישעי' בר"ש קמסר, ר' אברם הס"ך, ר' שלמה דאקטרש, ר' איצק מוכר דבש, ר' מרדכי ב"ר שמשנש, ר' יוסף ח"ה מאניש, ר' יהושע ר' יקירש, ר' אלי' בר"ב סג"ל, ר' משה פריבר, ר' איצק בר"ח כ"ז, ר' ליב ת' מרש.

⁸³ It is Nathan Feitel b. Mose R. Isik R. Yekils, who signed this document as parnas. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, Nos. 30, 34, 42; Weinryb, *Studies*, 16; below doc. No. 21.

⁸⁴ פרנס החודש.

⁸⁵ Wettstein, *Kadmoniyot*, 58; Weinryb, *Studies*, 21.

דבר שהעיר ד' את רוח טהרה של האנשים האלה לחבב את המצוה רבה לברך על התורה חיוב על כל איש מישראל לעלות לתורה פעם א' לשלשים יום והציעו דבריהם כבר לפני האלופים הגבאים הגבוהים יצו לאמר, למה נרע לבלתי הקרב ולעלות לתורה בבה"כ של המנוח ר' איזוק ר"י אף פעם אחת בשנה מחמת החיובים שבבה"כ הנ"ל תמיד, ובקשו מכבוד האלופים הגבאים הגבוהים הנ"ל ליתן להם רשות והרמא להתייחד חברה של שבעה קרואים בשבת וי"ט כמו החברה קדושה של שבעה קרואים שבקהלתינו יצו מעולם ומשנים קדמוניות הנקרא ר' אפרים שול. והאלופים הגבאים יצו הנ"ל קבלו דבריהם אחר שדבריהם נמצא כנים ואמתיים כאשר העידו והגידו הגבאים דבה"כ הנ"ל שאי אפשר לכל אנשי בה"כ הנ"ל להעלות לתורה וכדי שלא יהיו מצוות בטלות נתנו להם רשות להתייחד החברה הנ"ל וניתן להם כבר מאז כתב מח"י קצת האלופים הגבאים הגבוהים ולא נאמר שם הפרטות רק הכללות נאמרו שם ואין למדין מן הכללות באתרא דסני פרטות בכך נגשו האנשים בני החברה קדישא הנ"ל לפני השלחן הטהור שלחן מלא בהתאסף כל האלופים הגבאים הגבוהים יצו ובקשו ליתן להם כתב מפורש באריכות בכל פרטי דברים השייכים ונצרכים לזה בכל תוקף וחיוק ונחנו סך מסוים לקופת הצדקה של האלופים הגבאים הגבוהים לצורך חלוקת קמח לעניים ואביונים דקהלתינו על חג הפסח הבע"ל, והנה האלופים הגבאים הנ"ל ענו ואמרו כלם כאחד שראוי לסייע להבאים לטהר וליתן להם תוקף וחיוק עפ"י כתב כטוב בעיניהם ותלי' הקדושה ביום קדוש המקודש בעשר עטרות שמהיום ראש חדש ניסן בשנת תפנימ"ל ולעולם יהא להחברה הנ"ל כל תוקף וחיוק ויפוי כח של החברה שבעה קרואים שנתייחד מעולם ומשנים קדמוניות הנקרא ר' אפרים שול וכל תקנות והנהגות של החברה הנ"ל יהא ג"כ להחברה קדושה זו כן יהי' וכן יקום לעולם, שמומא דנן ולעלם לא יהא רשות לשום אדם בעולם יחיד או רבים לערער על אפס קצהו מכל הפרטים והתקנות והנהגות של החברה זו לבטל חלילה כולו או מקצתו הן ממה שמבואר בכתב זה והן מתקנות הראיות לכתוב כפי התקנות של ר' אפרים שול ואף שלא נכתבו כאן הרי הן כאלו נכתבו ככתב הלז. וכל האלופים הגבאים הגבוהים יצו הח"מ קבלו ע"ע בחרם חמור ועל הגבאים הבאים אחריהם מהיום ולעלם שלא לערער ולא לעשות שום דבר ופעולה הגורם לבטל אף קוצו של יוד מכל התקנות הנ"ל ואדרבא שמחויבים לעמוד חמיד בימין צדקם של החברה נגד כל מי שיעמוד לערער נגדם הן יחיד או רבים ולבטל דבריהם וטענותיהם של המערערים כחרם הנשבר וכדבר שאין בו ממש. והשמים האלופים הגבאים הגבוהים יצו והמשרתים שלהם ובעלי הקדש קבלו ג"כ בחרם יב"ן לפני השלחן הטהור הנ"ל שלא יצייתו לשום אדם בעולם יחיד או רבים הן לאיזה מנהיג או להגבאים הגבוהים העתידים להתמנות מהיום שיצו עליהם הן על אחד מן השירות הנ"ל או על כולם ביחד איכופם לעבור חלילה על החרם החמור הנ"ל ולעשות איזה דבר שהוא נגד התקנות של החברה הנ"ל מגדול עד קטן שלא יאבו לשמוע לדברים האלה בחרם הנ"ל

ומעתה רשות לאנשי החבורה הנ"ל לחבר את אהל להיות אחד ולייחד מקום קדוש לקבוע שם שבעה קרואים בכל שבתות וימים טובים עפ"י התקנות הנ"ל באופן שיהא אותו הבית באיזה רחוב הקרוב והסמוך לבה"כ רא"י, ומבה"כ רא"י הנ"ל נמסר להחבורה הנ"ל ספר תורה קדושה כשרה בתורת הלואה לקרות בו בכל שבת וי"ט במשך שלשה שנים רצופים מהיום. ובמשך שלשה שנים הנ"ל החברה הנ"ל ימציאו לעצמם ס"ת אחרת לקנות חרשה או ס"ת ישנה פסולה שעומד לתקן באיזה בה"כ שיהי' בקהלתנו יצו ויתנו לתקן כדי שיהא להחברה הנ"ל ס"ת שלהם אחר כלות משך שלשה שנים הנ"ל שיחזירו הס"ת הנ"ל לבה"כ רא"י ר"י. ובמשך הזמן ג' שנים הנ"ל אף שיהי' להחברה הנ"ל ס"ת שלהם אעפ"כ לא יהא רשות להאלופים הגבאים הגבוהים או דבה"כ הנ"ל לתבוע מהם הס"ת הנ"ל עד כלות ג' שנים הנ"ל. ורשות נתונה להגבאים דבה"כ הנ"ל או דשארי בה"כ דקהלתנו יצו למכור להחבורה הנ"ל איזה ס"ת פסולה העומד לתקן באופן שהמכירה יהי' במעמד ובישיבת הגבאים הגבוהים עם הגבאים דבה"כ זו. ואם אחר כלות ג' שנים הנ"ל לא יהי' להם עדיין ס"ת שלהם יחזיקו הס"ת הנ"ל של בה"כ רא"י ר"י שנה הרביעית מהיום ויתנו לקופת הצדקה של הגבאים הגבוהים אחד ר"ט שפעצי' ואם אחר שנה הרביעית עדיין לא יהי' להם להחברה ס"ת שלהם אוי יבואו בפשר עם האלופים הגבאים הגבוהים. והגבאים דבה"כ רא"י מחויבים להלות להחברה הנ"ל בשבת וי"ט בגדי קודש וקצת כלי קודש כ"ז שלא יהי' להחברה ב"ק וכ"ק נגד זה לא יגרמו אנשי בה"כ רא"י ר"י שבהחבורה הנ"ל שום היזק לבה"כ הנ"ל הן בנתינות בבה"כ לצדקה או לשירות ולהיות הדברים הנ"ל הנעשה באסיפת כל האלופים הגבאים הגבוהים יצו בהתייסדות החברה הקדושה של שבעה קרואים מאנשי בה"כ רא"י ר"י בכל התנאים והאופנים הנ"ל וליתר אומץ ותעצומות באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצו בכבודם על החתום היום אור ליום ב' כ"ט אדר שני תפנימ"ל. נאם הק' משה בן הרר יעקב פ"ה, נאם הק' דוד בלא"א כהרר משה ז"ל, ונאם הק' שלום בהרר משה יצו, ונאם הק' מרדכי יאלש מקראקא, ונאם הק' שמעון דייכש מקראקא, ונאם הק' ועליג בלא"א כהרר נחום יצו, ונאם משה במהרר אליעזר ז"ל, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יחל ז"ל, ונאם צבי הירש כהרר מאיר וואלש, ונאם הק' נתן פייטל בהמנוח המפורסם מ"ו משה ר' אייזק ר' יעקלש זצ"ל מקראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב של ר' ישראל הנ"ל וחי' ניכרים לי בט"ע הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

אנחנו אלה פה היום אספנו להשיג לקנא קנאת ד' צבאות לחזק ולהדבק מציב גבול אלמנה אשר הציג המנוח המפורסם מהרר אייזק ר' יעקלש מקהלתנו אשר במעבה האדמה יצק היא הבית הכנסת הנ"ל ורעה ראינו שתרעע ותחלקלך הגע וצינוריו ומחמת זה הקילקול ימך המקרה ותתראה ותתגלה הכליון הגדול אשר נשף כמוחילה בעובי המקרה, וראינו גדל העגמת נפש הצריכים תיקון רב לחזק

ולהרבק את סדקי וברדי הבית הכנסת הנ"ל וצרכי התיקון מרובים עולה לכמה מאות זה' פו', בכך עיינו ופקחו להתעסק במצוה זו להחזיק ולתקן את בית מקדשנו מעט חו אחד משלשה רגלי העולם שעומד בו חו העבודה הוא התפלה שמשכימים ומעריבים ומייחדים בכל יום שמו השוכן בבית הקדוש ומרוב ההוצאות התיקון הבית הנ"ל שאין קופת הצדקה משגת לצורך התיקון הבית הנ"ל ועיינו ופקחו בדבר להמציא איזה סיוע לתיקון הנ"ל, בכך באשר שהי' ספר תורה מבית הכנסת הנ"ל שאולה ביד בני החבורה הנ"ל אשר מדי שבת בשבתו נכנסים לחדר המיוחד לקרות בס"ת שבעה קרואים חמידין כסדרן ומוספין כהלכתן מדי שבת וי"ט וי"ג אשר אסיפתם כעת בבית החורף של היקר כמר ידל היטל מאכיר, בכך עד הגה הי' הס"ת שאולה להחבורה הנ"ל בתורת שאלה וכעת אנחנו מכרנו את הס"ת מבה"כ הנ"ל להחבורה הקדושה הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלוטה ומעתה סלקנו את עצמינו הן אנחנו האלופים הנבאים דבה"כ הנ"ל והן האלופים הנבאים הנבחים הן דהאידינא או דעתידין למיהוי מן הס"ת הזה ומעתה הס"ת לחלוטין לבני החבורה הנ"ל ורשות ביד בני החבורה הנ"ל להשכין ולמכור את הס"ת הנ"ל כאדם העושה בשלו ושום איש לא ימחא בידם מיומא דנן ולעלם רק היא עומדת תמיד בחזקתם וברשותם של בני החבורה הנ"ל ולא נשאר לנו על החבורה הנ"ל בדבר הס"ת הנ"ל שום דוד' ופ"פ⁸⁶ ושענה ומענה ולא שום זכ' בעולם בלי שום תנאי ואמתלא שבעולם וכבר קבלנו מבני החבורה הנ"ל כל דמי המכירה ס"ת הנ"ל ולא נשאר לנו שום חוב בידם מש"פ ומעלה. ואם יבא איזה ערעור ויקום ויהגה וישתעי דינא עם בני החבורה הנ"ל מחמת ס"ת הנ"ל כדי לגרוע כח שטר מכירה זו הן מכולו הן ממקצתו מעתה יהי' דברי המערער בטלין ומבוטלין, לא שרירין ולא קיימין ויהיו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש וכטוען אחר מעשה ב"ד חשוב דלא יתעביד לי' דינא כלל. ועלינו כבוד האלופים הנבאים הנבחים והאלופים נבאים דבה"כ הנ"ל דהאידינא או דעתידין למיהוי החיוב לפצות ולסלק מעל החבורה הנ"ל כל ערעור וטוען כדי להעמיד הס"ת הנ"ל ביד בני החבורה הנ"ל בשופי והשקט בלי שום ערעור בעולם ובלי שום היוק דררא דממונא. ורשות ביד בני החבורה הנ"ל להביא השטר מכירה הלו לספרא מתא דקהלתינו להעתיק לפנקס דמתא למען יעמדו למשמרת לדרות עולם. כל הנ"ל קבלנו עלינו בק"ס בח"כ וב"פ בח"ח ובשד"א בכחתי"ש היום יום א' כ"ז מרחשון תפ"ה"א לפ"ק. ולמען להיות ביד בני החבורה הנ"ל לראי' באו [ועה"ח] כבוד האלופים הנבאים דבה"כ הנ"ל בצירוף האלופים הנבאים הנבחים דקהלתינו יצו ק"ק קראקא. נאם הק' צבי הירש בהרר מאיר ז"ל וואלש, ונאם הק' דוד בהרר משה ז"ל, ונאם משה בהרר יעקב ז"ל, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יחל ז"ל, ונאם הק' אברהם⁸⁷ במהר"ר היללש ז"ל, ונאם הק' יוחנן בהר"ר אברהם וואלש. ונאם הק' נחמן בהרר אהרן ז"ל, נאם אליקום בהרר איסרל כ"ץ,⁸⁸ ונאם יוסף בהרר דוד סג"ל ז"ל, ונאם הר' חיים בהרר לאור ז"ל, ונאם מנחם מנלי ב"כ שלמה זלמן

⁸⁶ דין ודברים ופוצה פה

⁸⁷ Probably who is mentioned by Wettstein, *Kadmoniyot*, 62.

⁸⁸ Wettstein, *Dibre Hefez*, Nos. 28, 30.

ז"ל. כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב יד וח"י ממש שחתמו באנפאי. נאם הק' יהודא מלבוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

הטיבו את אשר דברו האלופים הגבאים דבה"כ רא"י הנ"ל בצירוף האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו יצו בהיות שראה ראינו את גודל הקילקול שנתרועע ונתקלקל הגנ וצניורים הבריחים העמודים אשר יסוד העליון מוצב עליהם וראינו שדבריהם נכונים וראויים וחזקו ואמצו להחזיק ולהדבק סדקי ובדקי הבית הכנסת הנ"ל והמציאו סיוע לתיקון הבה"כ הנ"ל במכירת ס"ת הנ"ל ואנחנו מהולכי בה"כ הנ"ל ע"כ באנו להחזיק הדברים הנאמרים באמת. הכ"ד האלופים רחנים קציני מנהיגי דקהלתנו ק"ק קראקא יצו, היום יום א' כ"ו מרחשון תפחא"ל. נאם הק' יהודא ליב סג"ל חאטש מקראקא ונאם הק' מרדכי במהרהר זעליג זצ"ל.

ואלה מוסיף על הראשונים שכל הדברות ראשונים ואחרונים שנאמרו ונשנית בשניהם נאמרו כי טוב, ומה שמבואר שם בדברות הראשונים שהחבורה של ז' קרואים יקבעו ויחדו מקום לקרות ולהתפלל מוספין בכל שבת וי"ט שיהי' אותו הבית סמוך ונראה לבה"כ רא"י הנ"ל לאו דווקא הוא, באשר ע"ד שהי' להחבורה הקדושה הנ"ל ס"ת שאולה בתורת שאלה מבה"כ הנ"ל נאמר כן. וכהיום שראה ראינו את גודל כשרון מעשיהם של החבורה הנ"ל אשר כונתם לשם שמים אף שהי' להם ס"ת שאולה מבה"כ הנ"ל עוד על זמן רב והעיר ד' את רוחם הטהורים והנדיבים וקנו בקנין כספם ס"ת אחת מבה"כ הנ"ל כפי שבידם שטר מכירה בכתב מפורש ושום שכל מהאלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו והגבאים דבה"כ הנ"ל בצירוף מנהיגים הקהלה הולכי בה"כ הנ"ל אשר החבורה הנ"ל קנו ס"ת לעצמן ונתנו סך מסוים לצורך תיקון בה"כ הנ"ל בכך הרשות נתונה להחבורה הנ"ל לבחור ולברור מקום יפה ונקי באיזה מקומן שירצו אשר יצא מד' הדבר להיות חמד חלקים לשבתו שם ונאמרו שם לקרות ולהתפלל כאות נפשם ורצונם הטוב. והמקום אשר יבחרו ויבררו באיזה מקומן ברחובות דקהלתנו יצו באיזה בית שירצו בלי שום מוחה ומעכב. וגם חל החיוב על האלופים הגבאים דבה"כ הנ"ל להלוות להם ס"ת אחת או שתיים מבה"כ הנ"ל בעת הצטרכות שנים או שלשה, דהיינו, בשבת ר"ח ובארבעה פרשיות וימים טובים וימים נוראים תמיד בלי הפסק ובלי שום הגבלת זמן כ"ז שהי' החבורה הנ"ל בקישור יחד לדורות עולם. ובגדי קודש יהי' להם ג"כ מבה"כ הנ"ל. ותיכף אחר שבת וי"ט מחויב השמש דהחבורה הנ"ל להחזיר אותה הס"ת אחת או שתיים השאולה להחבורה ובגדי קודש לבה"כ הנ"ל ליד השמש דבה"כ הנ"ל. ותוקף גזירותינו על השמש דבה"כ רא"י ליתן להחבורה בכל פעם שיצטרכו ס"ת אחת או שתיים ובגדי קודש בשבתות וי"ט וי"ג בלי שום שאלת הגבאים דבה"כ הנ"ל. והרשות ביד בני החבורה הנ"ל לעשות ביניהם תקנות ישרים כפי שיחששו בעיניהם כאות נפשם ורצונם הטוב ולקבלו איזה אנשים מובחרים מהוגנים כטוב בעיניהם להיות ברוב עם הדרת מלך והן אל כביר לא ימאס, אך שלא יגרמו שום היזק לבתי כנסיות שבקהלתנו לענין חיוב לצדקה ולש"ץ ולשמשים ושאר הכנסות דבתי כנסיות לא יוגרע מחמת זה. ואנחנו האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו והגבאים דבה"כ הנ"ל קבלנו עלינו הן האלופים הגבאים דהאידינא

ודעתידין למהויו שאין למחות ביד בני החבורה מרבר קטן וגדול; ואדרבא כל איש יאמר לאחיו חזק ואמץ למצוה זו להחזיק בידם יד בני החבורה הנ"ל להיות עוסקים תמיד לשש שמים ותמיד יהא יד בני החבורה על העליונה ויד המערער על התחתונה ודברי המערערים יהי בטלים ומבוטלים לא שרדין ולא קיימין. ולמען להיות ביד בני החבורה הנ"ל לראי' לאות ולמשמרת לדורות עולם ולחקוק בעט ברזל ועופרת בציפורן שמיר אצל ספרא מתא בפנסק בכל תוקף ועז ותעצומות באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו יצו והגבאים דבה"כ הנ"ל על החתום היום יום א' י"ז כסלו תפ"ה"א לפ"ק. נאם הק' יחיאל מיכל במהרהר שלמה⁸⁹ זצ"ל ונאם הק' דוד בהרר משה ז"ל ונאם הק' דוד בהרר יוסף יחזל ז"ל, ונאם הק' אברהם במהרהר הילל זצ"ל, ונאם הק' יצחק אייזק בלוך, ונאם נחמן בלא"א כהרר אהרן ז"ל, נאם הק' אליקים בהרר איסרל כץ ז"ל, ונאם יוסף בהרר דוד ז"ל, ונאם חיים בהרר לאור ז"ל, ונאם מנחם מגלי בא"א כ' שלמה זלמן ז"ל. כל הנ"ל הועתקתי אות באות הגוף הכתב ידי וחי' ממש שחתמו באנפאי נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא הועתיק ומעיד אנ"ד.

אחר זה נצטויתי מפי האלופים הגבאים הגבוהים והגבאים דבה"כ לכתוב ולחתום בפקודתם ע"ד שמבואר לעיל שהגבאים דבה"כ מחויבים להלות ס"ת ובגדי קודש להחבורה בפירוש אתמר דווקא אם יהי' מקומן באיזה בית סמוך ונראה לבה"כ רארי' או החיוב על הגבאים כנ"ל ואם יפנו ויעקרו מקומן לבית אחר כנ"ל אזי חל החיוב על הגבאים דאותה בה"כ הסמוך ונראה לאתו בית ליתן להם ס"ת וב"ק וכ"ק. וגם בשמחת תורה ילוו החבורה ס"ת שלהם לאתו בה"כ שילוו להם כל השנה ס"ת וב"ק וכ"ק ליתן להם ס"ת וב"ק וכ"ק. אני המצווה ועושה נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק.

.16

להיות שגלוי וידוע לכל רואי ביקר וידוע ומפורסם שבכל ערי יהודא אשר מפחרים עם ד' אלה צאן קודש בארבעה כנפות הארץ אשר יש להם בית וועדם ארון וס"ת הקדושה בכל מקום אשר יבחרו ויבחנו מקום נקי ויפה באיזה מקומן של שבחים בשבת מגדל עז שם ד' להיות שבעה קרואים מדי שבת בשבתו וגם ימים טובים וימים נוראים וגם וותיקין וכל א' רוצה לזכות במצוה זו, ובפרט שהחיוב המוטל על בני ישראל במאמר חז"ל לברך ברכת התורה פעם א' בחדש לתיקון הנפש, ובבה"כ אי אפשר להיות מן הקרואים מחמת חיובים וכל א' יאמר א"כ למה זה אנכי וכבר נתייסרו בקהלתינו שבעה קרואים בבית כמ' ידיל ה"מ וגם המתפללים בהשכמה תפילת וותיקין בבה"כ קטנה אשר למעלה מבה"י וגם בבית המנוח מהדרר שמעון יאלישו⁹⁰ זצ"ל. אך שהשעה הי' צריכה לכך לבטל אותן למגדר מלחא

⁸⁹ *Kelilat Yofi*, II, 28, 2; Weinryb, *Studies*, 21, 23.

⁹⁰ *Wettstein, Gedole*, 20; *Wettstein, Israel*, II, 54.

מחמת איזה מחלוקת וכעת החוזר עטרה ליושנה ושכחו וחזרו ויסרו באסיפת כבוד הקהל יצו בצירוף האלופים התורנים הדיינים ואדרבא חזקו ואמצו ביראת ד' וחלילה מעתה ועד עולם להתנגד לשום אדם ולסרב נגדם ברבר זה הנוגע ליראת ד'. וכל מי אשר יחזיק ויסייע לסמוך ולסעוד להם יתברך מפי העליון, ואין רשות לשום התמנות הן כבוד הקהל יצו הן כבוד האלופים הנבאים הן שארי התמנות הקהלה להתעורר באיזה ערעור נגדם ולבטל המצוה. ואיזה ראש או מנהיג או גבאי או שאר התמנות אשר יעלה על השלחן רבר ביטול זה לבטל ח'ו בו ארור בו נידוי בו שמתא עיריין ימיתו ויהא מוחרם ומגודה בעולם הזה ובעולם הבא וכל האלות ושמתות ונידוים הכתובים בס'ת נביאים וחחים יחולו על ראשו ויעשה בו רושם. כל הנ'ל מורקה מפי האלופים כבוד הקהל ודיינים יצו ובפירוש אחמר שאותן האנשים המתעסקים ביראת ד' הנ'ל שהילוכן יהיו בהצנע לכת עם ד' א' ולא בשום ענין אחר ח'ו לפנים להיות להם ח'ו כמו במות יחיד כל הנ'ל אני המצוה ועושה לכתוב ולחתום כתוב זאת זכרון בספר היום יום ג' ח' תשרי תפחית לפ"ק. נאם הק' יהודה מלכוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

ה. הגנה על אינטרסים של החברים ופקוח על רכושם

(Protection of members' Interests and Disposition of their Property)

.17

להיות ידוע ומפורסם ומורגש לכל בני קהילתנו יצ'ו את כל הרעה שנסתבב לכלל הקהלה מן האשה מ' נוחא אלמנת ר' זיסקינד ר"מ ר' טודרס כ"ץ שהוכרחו בני הקהלה ליתן כמה עשירות אלפים עבודה ולפרותה בממון הרבה להציל נפשות. ומהראוי היה ליקח כל אשר המצא חמצא להם במטלטלים וממון ונחלאות טרם שיתנו בני הקהלה אף פרושה וכבוד הקהל יצ'ו התחסדו מטובם לסייע להצלות נפשות בכמה אלפים וכביום שנמצא להאלמנה מ' נוחא הנ'ל שעבודה אשר לה על בית החורף הנק' ע"ש בית ר' יונה ר"ד ר' זיסלש בכך לקחו כבוד הקהל יצ'ו מדעלה כהר"ר משה בכ"מ שלום יאנטלש סך שלש מאות זה פו' שעבוד על בית החורף הנ'ל בכך ידור הנעלה כהר"ר משה שלומש בבה"ח של ר' זיסקינד הנ'ל בשטח השני וישתמש בכל התשמישים השייכים אליו כל עוד שלא יסלקו לו כבוד הקהל יצ'ו או ב"כ של המנוח ר' זיסקינד הנ'ל מעותיו ולא יצטרך המלוה להניח לשום אדם לדור עמו רק ידור הוא וב"ב בבית החורף הנ'ל עד יסלקו לו מעותיו מה שנתן לכבוד הקהל יצ'ו ויוכתב להמלוה שהוא כל תוקף בווארנש על מעותיו הנ'ל שאינו רשאי שום אדם לרחותו משעבודו הנ'ל. לראי' באו כבוד הקהל יצ'ו בעצמו על החתום יום ג' ... תמו ת"ע לפ"ק. נאם הק' חיים בלוך⁹¹ מקראקא

⁹¹ Probably the same who is mentioned by Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 34.

ונאם משה בהק' כהר"ר אברהם⁹² ז"ל הי"ד ונאם הק' יהודא ליב ונא' הק' יצחק אורנלר⁹³ ונאום הק' יששכר בער סג"ל מקראקא ונאם הק' זכרי' מענדל ח' רש"ך ונאם יוסף אלעזר בן מהודר נתן ז"ל ונאם הק' שמואל הלוי מקראקא ונאם אברהם קויפמנש מקראקא ונאם הק' מרדכי יאלש מקראקא. הועתק מגוף הכתב מח"י האלופים רחנים ר"ט וקהל יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא דק"ק קראקא.

.18

המפורסם אין צריך ראי', שהנעלה הרר הירש בהרר מכלי שפרינצלש נשתקע בערה בחובות גדולות ויש עליו נושים הרבה יהודים וערלים ל', והוא נתדלדל מאד ולא נשאר לו בלתי גויתו ממש, והנושים אצים עליו עד שנפל במצודה רעה ונחפש במבצר במקום חושך וצלמות וברזל באה נפשו, והניח ביתו ריקן ממש שהי' כל ב"ב מוטלין ברעב והוא נלקח בשבי הקשה מכולם וגם הנושים באו לקחת את הנחלה שלו ולגרשו מאחזת אבותיו עד שחמל ד' עליו ברחמיו וברוב חסדיו ונתן בלב חתנו הנעלה הרר יוסף בר"מ וואלש⁹⁴ והי' לו מעיד לעזור בנפשו ובמאודו והפריז מכיסו סך מסוים עד שפעל ועשה הוציא ממסגיר אסיר, מבית כלא יושב חושך והפיר ג"כ מחשבות ערומים שחשבו לגרשו מנחלתו. ולולא זאת הי' זה היוק רב להמלויים יהודים שיש להם שעבודים על הבית שלו ולא הי' נשאר להם לגבות חובם אף פרוטה אחד וכהיום עוד ידם נטויה עליו וכמה בעלי חובות נושים גדולים פרשו מצדחתם עליו ללכדו ולחזור ולהביאו למאסר וגלל זה הוצרך לישב תמיד בהחבא ולא יכול לצאת ולבוא להביא טרף לביתו וסובל עניות גדול הוא ואשתו וב"ב ואמו צירל תח' וטפלא התלויים בו כולם ממש מוטלים ברעב. בכך התחסד עמהם חתנם הנעלה הרר יוסף הנ"ל והלוח להם סך שלשה מאות זהו' פו' וכבר נתנו לו כתב על זה היום הוזה ונכתב שם שעבוד אצל ספרא מתא בכל תוקף ועוז בעולם על הסך הנ"ל והסך שלשה מאות זהו' הנ"ל גם הרר יוסף העלה במעות הלז ולזה אותן מהאדון היעניראל פאן יחיף טשערני והוא חזר הלוח אותן לחמיו הנ"ל. אמנם האי גברא בהאי פחדא יתיב פן ואולי היום או מחר יעמדו עליו הבעלי חובות המוקדמין וירצו לטרוף הבית ההוא ע"פ דין ודת תורתנו וישולם ח"ו לר"י הנ"ל רעה תחת הטובה גדולה שעשה הר"י לחמיו ולבעלי חובות שלו והציל הבית ההוא ממש מפי ארי מיד נושים גדולים ועצומים וגם הציל ממש נפשות, בכך הפסק יצא מכבוד האלופים רחונים ר"ט וקהל יצ"ו שהסך שלשה מאות זהו' שהלוח הר"י הנ"ל לחמיו ואשתו ולאם חמיו הנ"ל היום הוזה על הבית השייך להם העומד סמוך ואצל ב"ה ר"ו פאפרש⁹⁵ כפי הכתב שנתנו לו היום אצל ספרא מתא שעבוד לכל

⁹² Wettstein, *ibid.* No. 42.

⁹³ *Ibid.* Nos. 34, 40.

⁹⁴ Wettstein, *Kadmoniyot*, 58 and above doc. Nos. 6, 8, 12..

⁹⁵ Synagogue of R. Wolf Popers, built in 1620, cf. Balaban, *Krakow*, I, 100..

הלכותיו. אותו ההלואה והשעבוד יהי' לו הקדימה לכל הבעלי חובות שלו ולא יוכל שום אדם בעולם יהי' מי שיהי' לגבות שום חוב מהבית ההוא עד שיחפרעו הר"י את מעותיו סך שלשה מאות זה' פו' הנ"ל במוזמנים, כי הוא הציל ממש במעותיו הבית ההוא מיד הנוגשים האדירים ולא רצה מתחלה להלוות מעותיו עד שהבטיחו כבוד הקהל יצ"ו שיתנו לו כתוב וחתום ויעמדו לימין צדקו שלא יהי' לו שום היזק מזה רק הוא יהי' המוקדם לגבות חובו מהבית הנ"ל נגד כל הבעלי חובות של הרר הירש ואשתו ואמו הנ"ל. ובכן אמרו כבוד הקהל יצ"ו עם הסופר ליתן להרר יוסף הנ"ל כתוב וחתום בכל תוקף ועזו בעולם שיהי' לו הקדימה לגבות החוב הנ"ל מהבית הנ"ל נגד כל הבעלי חובות שלהם והשעבוד הלז שנתנו לחתנם היום הזה על הסך הנ"ל יהי' מוקדם לכל השעבודים ולכל החובות שנכתבו על הבית הזה מעולם עד היום הזה ושום מנהיג או שום דיין לא יזדקק לשמוע טענת הבעלי חובות המוקדמין, רק אדרבה יעמדו לימין צדקו, בכדי שיגבה הוא את חובו מהבית הנ"ל קודם כל אדם בעולם. ובפירושו איתמר שבאם ח"ו יעמוד איזה מנהיג או איזה דיין וירצה להעביר דרך עליו לפסוק הקדימה לאדם אחר וזולתו אזי מעתה ומעכשיו ניתן רשות והרמנא להר"י הנ"ל למסור החוב שלשה מאות זה' האלה. והשעבוד הלז ליד האדון היעניראל הנ"ל, לאשר שהאדון הנ"ל הלוח המעות הלז להר"י הנ"ל, והאדון יגבה חובו מהבית הלז בלי פקפוק. לכן וע"כ לא יעלה על דעת שום מנהיג או שום דיין לשנות ולהעביר דרך עליו כי כן יצא מפי כבוד הקהל יצ"ו דרך פס"ד גמור וכן יקום וכן יהי'. הכ"ד האלופים הרחונים וקצינים ר"ט וקהל יצ"ו היום יום ו' ר"ח אדר שני חסב"ת לפ"ק. ורשות בידי ספרא מתא. להעתיק הכתב הלז לפנקס דמתא למען יעמדו ימים רבים. נאם משה בן הרר ליב כ"ק⁹⁶ ונאם משה הלוי מלובלין⁹⁷ ונאם הק' יששכר בער סג"ל ונאם הק' חיים בלוך מקראקא ונאם הק' אלעזר מכלש מקראקא ונאם הק' אברהם יעקב פ"סק⁹⁸ ונאם הצעיר שמחה הכהן מקראקא ונאם יצחק ארגלר ונאם הק' נתן נטע מלונגא ונאם יצחק בלא"א מהרר אברהם זל"ה.

הועתק אות באות מגוף הכתב מח"י האלופים הרחונים הקצינים הנ"ל שח"י ניכר לי בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

.19

ידוע ומפורסם גודל השערורי' שהי' בקהלתינו מחמת הבריחה של ר' דוד בהמנוח ר' משה ר"ד ר"י ז"ל ואשתו מ' פרידא שהי' הנושים שעמדו ושט"ח בידם על כמה רבבות, אנשים ונשים יתומים ואלמנות הן בקהלתינו והן חוץ לקהלתינו עד מגדל צעקת ונאקת הבעלי חובות לא הי' באפשר להודקק מגדל צעקת.

⁹⁶ Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 34.

⁹⁷ Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 51.

⁹⁸ *Ibid.*, 52.

רבים, עד שהתאספו באסיפה אחת כבוד הקהל והאלופים התורניים הדיינים לראות בהשכל להשקט קצת לכל אחד מבעלי חובות ולא יהא חלילה בלא צדק ומשפט בעיר ההיא. וכל הבעלי חובות עמדו ובקשו מרצונם הטוב לברור שבעה טובי העיר להיות איזה עוז ותרופה לכל אחד ולא יאבד מעט הנשאר מסך רב שלקחו הזוג הנ"ל ממכה שנים ושלא ילכו רובם הנושים בפחי נפש, וכבוד הקהל עם האלופים התורניים הדיינים ביררו אותנו ח"מ ארבעה דייני קהלתנו יצ"ו ושלשה מטיבי צעד טובים דקהלתנו וכל אשר יעשו אותן שבעה טובי העיר התרצו כולם של בעלי חובות הן מקהלתנו והן חוץ לקהלתנו שלא להתרים ולהתעורר מדינים חלילה נגד מה שיצא מאתנו ולמען שיהא יותר תוקף ועוז וחיוזק השיגו הבעלי חובות כולם אינווערסל⁹⁹ מהאדון הגדול המיוחס הדוכס יר"ה הוואיוודי שלנו גם מהאדון השופט מערודיקציש¹⁰⁰ של הא' הנ"ל וגם בעלי חובות כולם כאחד נתנו כתוב וחתום שאנחנו ח"מ נעשו כפי דין ודת תורתנו שלא יהא חלילה רווחא לזה ופסידא לזה. ואנחנו ישבנו באסיפה יום ולילה וחקרנו ודרשנו אחר כל מה שנשאר הן משכנות בכיפה והן בגדים ומטלטלים וחובות ונחלואות שהי' שייך להם וניתן חרמות בשבע ספרי תורות בכל בתי כנסיות דקהלתנו ומעט מועיר הי' נשאר רק העיקר הנחלה אשר הי' שייך להם אשר הי' דירתם שם היינו בית של אבנים העומד אחורי בה"כ הישנה הנקרא ע"ש המנוח ר' עניל אשכנז אותו בית הי' שייך לר' דוד הנ"ל מתהום ארעא עד רום רקיע ושני מרתופים אחד לפני הבית ואחד בחצר אותו בית וקרעמל אשר לפני הבית את הכל הי' שייך לר' דוד הנ"ל. עפ"י החלטה מכבוד הקהל ומה"ה הבעלי חשבונות ומה"ה הדיינים ומבעלים הקודמים שהי' להם ג"כ חלק באותו בית לא נשאר שום שיעור מאותו בית לשום אדם על אותו הבית אף לאחים שלו בני המנוח ר' משה ר"ד ר"י הן מחמת ירושת אביהם והן מחמת ירושת אמם רק את הכל הי' שייך לר' דוד ואשתו הנ"ל. וכאשר היה נכרו אותו בית בכל בתי כנסיות אולי איכא דשמע וישכים ויבא לפנינו למען שיהא בשופי והשקט ושאנן להקונים שיקנו אותו בית בעת הזאת הן כולו הן מקצתו ואחר ההכרזה שלא הי' שום מחאה משום אדם ואף גם נתבטל המחאה מכבוד הקהל ומה"ה בעלי חשבונות ומהאלופים הנבאים, מכרנו אנחנו המבוררים כפי כח ב"ד יפה שטח תחתון להאלוף הרר שמשון בהמנוח הרר יחפה לאזיק¹⁰¹ דהיינו בית החורף הגדול אשר חלונותיו פונים להחצר והחדר קטן אשר באותו ב"ה אשר המדריגה עומד בב"ה ההיא והוא כיפה קטן וגם הפאלטש וגם הכיפה אשר בפרודור הבית וחלון פתוח לרחוב נגד ב"ה הישנה וגם הקעך המפטיק בין הבה"ח ובין הכיפה וגם שני מרתפאות אחד העומד לפני הבית ופתח פתוח לרחוב ואחד מרתוף אשר הפתח פתוח לחצר וגם זכות הקרעמיל אשר לפני הבית וגם אחד קאמיר על העלי' לצד ימין הנכנס מה שכעת משתמש בעל שטח התחתון וגם החצי' מהחצר באופן שמחוייב

⁹⁹ Uniwersal = Order issued by a high authority.

¹⁰⁰ Jurysdykcja = jurisdiction.

¹⁰¹ Member of the administration. Cf. Wettstein, *Kadmoniyot*, 58; Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 419; above doc. No. 11.

לעמוד אחד דיר על הוצאות מכיסו של ר' שמשון לאזיק הנ"ל ויהא שייך אותו דיר לבעל שטח האמצעי ה"ה האלוף הראש הרר יהושע כענש שהוא ישחמש באותו דיר ויניח עצים ויהא אורך ורוחב בערך שש"ה אמות בארכו וגם ברחבו שש"ה אמות שיהא ראוי להשתמש לה"ה הר"ר יהושע הנ"ל לצרכו. וגם אם יעלה על דעתם של בני הבית לפתוח הבאר שהי' מקדם באותו חצר יהי' הבאר שייך לשניהם והוצאה ג"כ על שניהם, חצי' על בעל השטח התחתון וחצי' על בעל שטח האמצעי. וכן דין אחד של עשיות הפרק¹⁰² יהא הוצאה על שתיהן, גם הסוכה אשר כעת עומד לפני החלון בשטח התחתון יהא שייך לר' שמשון הנ"ל ואין בעל שטח האמצעי הוא ה"ה הרר יהושע יכול למחות בו וגם בתי חיצוני' כאשר הי' מעולם לבעל שטח התחתון ולבעל שטח האמצעי כה יהי' קם עתה, וגם המרתוף קטן העומד תחת המדרגה יהא ג"כ שייך לבעל שטח התחתון הוא האלוף הר"ר שמשון הנ"ל, ומעתה יהא כל מה ששייך לפי הפרטות הנ"ל לשטח התחתון את הכל יהא שייך לר' שמשון הנ"ל לו ולזרעו אחריו לדורות עולם ולא נשאר שום אחיזה ותפיסת יד לכל אלה. ותיכף ומיד נתן האלוף הרר שמשון הנ"ל דמי המכירה עד פרוטה אחרונה ונתחלק להבעלי חובות של ר' דוד הנ"ל כאשר נכתב הקבלה על השטח שביד כל אחד ואשתו פרידא הנ"ל הסכימו כולם כאחד התרצו והסכימו על המכירה הנ"ל ואף ר' דוד ואשתו פרידא הנ"ל הסכימו על המכירה ברצונם הטוב ועשו קנא"ס בכל אופן המועיל למען שיהא שפוי והשקט המכירה וסופר דמתא יכתוב בפנקס אותו שטח ע"ש ר' שמשון הנ"ל בכל יפוי כח מכירת הנהוג בקהלתינו למען יעמדו ימים רבים ויכתוב ההכרות וביטל המחאות ובפרוטרוט כל מה ששייך לכל הנ"ל. וחלילה לשום אדם שיתעורר איזה משפט על המכירה ההוא הן איזה נוחל או יורש או בעל חוב מבעלים הקודמים שהי' מחזיקים באותו בית ומכ"ש הבעלי חובות של ר' דוד ואשתו אשר נתחלק להם המעות של המכירה עפ"י דין ודת תורתנו ורשות לר' שמשון ליתן לכתוב אותו בערדקציע¹⁰³ של האדון הגדול הדוכס יר"ה או על המבצר בלי מוחה ומעכב. ואם יעמוד איזה אדם הן מקהלתינו הן מחוץ לקהלתינו ויעלה על דעתו לעורר איזה משפט עם ר' שמשון חלידה להטות אוזן לשמוע שום טענה הן ה"ה הדיינים והן כבוד הקהל יצו ויהא חל על אותו המערער הקנס הנאמר באינווערסל של האדון הגדול הנ"ל, בשופי בהשקט יהא אותו שטח לר' שמשון הנ"ל לו ולזרעו אחריו לדורות עולם, ויהא להכתב הלז כל תוקף ועוה ותעצומות של ההחלטות הנכתבים באריכות ולא יהא שום חשש מחמת יתור או חסר אות א' מאותו לשון וכל תוקף ועוה מעשה ב"ד ותוקף כבוד הקהל. ותמיד יהא נידון ונדרש לטובת הרר שמשון הנ"ל כדין טוענין ללקוחים. ומה שנעשה בהסכמה וברצון ובק"ס כנ"ל כתבנו וחחמנו ורשות לר' שמשון לדור בשטח ההוא ולהתעסק בכל המחיי' שבעולם בלי מוחה ומעכב משום אדם בעולם הן מאחרים והן מבני הבית הן הוא הן שישכיר לאחרים יהא כל תוקף להתעסק בכל המחיות שבעולם. לראי'

¹⁰² Parkan = fence.

¹⁰³ Jurysdykcja.

באנו אנחנו המוכררים על החתום יום ה' ר"ח שבט תפואר"ל הצעיר יהושע בלא"א מוהרר שכנא כ"ץ¹⁰⁴ ונאם הק' משה דרשן¹⁰⁵ דק"ק קראקא ונאם הר' אברהם פיסק ונאם הק' ירוחם במוהררי"מ דייכש¹⁰⁶ ז"ל ונאם הק' יהודא ליב סג"ל האטש ונאם יוסף בהרר מאיר וואלש ונאם יהודא ליב מלויצק.
כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכרים לי בט"ע נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא בק"ק קראקא.

.20

דברר שידוע ומפורסם ונראה בעליל הפראוויילירש¹⁰⁷ שיש מאדונים המושלים הוואודים¹⁰⁸ הקודמים אודת החורבת שנתרבו בקהלתנו אשר כל עובר ישום שרקו והניעו ראש לאמר הזאת העיר כלילת יופי שהיתה משוש כל הארץ והן עתה נהפכה כמהפכת זרים אין בית אשר אין שם מע"ת לעת ומפקידה לפקידה הבית הקטון רסיסים והגדול בקיעים, מחמת כי מטה ידם של בעלים הקודמים ולא השיגה ידם לתקן תיקון גדול, ובשפלות ידים ידלוף הבית עד בית עופל ובוחן הי' כמערימות עפר אשר לא יחיו האבנים ותפול החומה תחתיו, בפרט בעת החשש ר"ל שנשמו בתים רבים מאין יושב ושאי' יוכת שער' יהי' לחל עולם אשר לא תבנה עוד. גלל כן נתנו האדונים הוואוויש הקודמים פראוויש לבני קהלתנו יצו שכל מי שידבנו לבו לבנות שום חורבה או איזה פלאץ פנוי ברחוב שלנו יבנה כאות נפשו ורצונו הטוב בלי שום מוחה ומעכב שבעולם ואפי' מבעלים הקודמים או משום בעלי חובות שהי' להם חוב על בעלים הקודמים להיות שהקרקע משועבד למסקא דמלכא שכבוד הקהל מחויבים ליתן מבתים כרנא ופאגלאונושי¹⁰⁹ ודימאווי¹¹⁰ ושאר נתינות ומלכא אמר מאן דיהיב כרנא ליכול ארעא וכו'. והנה כעת נדבה לבו ונשאו רוחו של האלוף התורני מ' משה במ' יאסקי¹¹¹ הנקרא ר' משה סראבניצר לבנות חורבה אחת מחורבת קהילתנו ונתן עיניו באותו חורבה שנפלו אשיותיו וערו ערו עד היסוד והיא תל עולם זה כמה שנים דהיינו אותה חורבה הידוע במיצריו ברחוב הגדולה בו בית הנקרא ע"ש הרר חיים רפ"ד ובין החורבה הנקראת ע"ש המנוח ר' ליב אורגלייר בכך מכרו כבוד הקהל יצ"ו את התל והפלאץ שבין שני המיצרים הנ"ל ברחבו ובארכו מתהום ארעא עד רום רקיע ועם קצת החומות

¹⁰⁴ Wettstein, *Kadmoniyot*, 52, 58.

¹⁰⁵ Above doc. No. 9.

¹⁰⁶ Perhaps in the sense of 'ירוחם בן ר' יעקב מרדכי דייכש' Wettstein, *Kadmoniyot*, 52.

¹⁰⁷ Privileges.

¹⁰⁸ Wojewoda (Hebrew plural).

¹⁰⁹ Poglówne = headtax.

¹¹⁰ Dymowe = housetax.

¹¹¹ Perhaps ב"ר יוסף יוסקי who signed the document 46 published by Wettstein in *Dibre Hefez*.

העומדים עדיין על תולם הכל כאשר לכל מכרו כבוד הקהל יצו להתו' מהו' משה סטאבינצ'ר הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלושה לו ולב"כ וי"א לחלושין ולצמיתות עלמין, דהיינו רחבו של הפלאץ הוא כרוחב שבין שני המצרים הנ"ל וגם מכרו לו זכות השתמשות של כותל השותפת של כל א' משני צדדים הנ"ל הן מכותל של בית המנוח ר' חיים רפ"ד הנ"ל הן ממצר החורבה של ר' ליב אורגלר הנ"ל כל זכות שהי' לבעלים הקודמים בכותלי שותפת שני מצרים הנ"ל ככה יהי' כל זכות להתו' מ' משה הנ"ל ולב"כ וי"א להניח קורות ולהשתמש בכותלי שני מצרים הנ"ל ובארכו אורך הפלאץ שקנה מ' משה הנ"ל ברוחב שני המצרים הנ"ל עד כלות גבול שני מצרים הנ"ל בארכם ככה יהיה אורך הגדול של מהרר משה הנ"ל, באשר שהפלאץ שקנה מ' משה הנ"ל עומד משומם זה ימים ושנים רבות והדיירים שבבית המנוח מ' חיים רפ"ד הנ"ל עשו גג משופע שהרלף שלהם יורד על הפלאץ הנ"ל שקנה מ' משה הנ"ל בכך אין חזקתם של הדיירים בבית ר"ח רפ"ד הנ"ל חזקה ע"ז רק לשיבנה מ' משה הנ"ל שום בנין על הפלאץ מחוייבים הדיירים ההם לסלק הזיקם או לעשות מרוב או שיעשו הגג בענין אחר באופן שלא ירד שום דלף מן גג של הדיירים הנ"ל על שום בנין של מ' משה הנ"ל וכבר סילק מ' משה הנ"ל דמי מכירה סך מסויים לקופת הקהל בכך מעתה ומעכשיו קם הפלאץ הנ"ל עם קצת חומת העומדים על תילם ועם כל מה שבתוכו מרתופים ואבנים ולבנים למכור ולהשכיר ולהוריש ליתן במתנה לבנות ולהרוס כאדם העושה בתוך שלו בלי מוחה ומעכב כלל משום אדם בעולם; ובפירושו שכל מי שיבא מדר' עולם בן או בת יורש ונוחל מבעלים הקודמים או יתעורר שום בעל חוב יהי' מי שיהי' שיש לו שום חוב על בעלים הקודמים מבית הנ"ל שהי' עומד על הפלאץ מה שקנה כעת מ' משה הנ"ל וישתעי דינא בהדי' או עם באי כוחו וי"א מחוייבים כבוד הקהל להשקיט מעליו ומב"ב וי"א כל עירער וטוען ולפצות אותו יהי' מי שיהי' ולעמוד לימין צדקו באופן להעמיד הפלאץ עם המרתופים ועם כל זכויות הנ"ל הכל בחזקת מ' משה הנ"ל וב"כ וי"א בשופי והשקט בטח ושאנן שלא יגיע לו שום הזיק בעולם ודררא דממונא מש"פ ומעלה. ותוקף שטר מכירה הלו ביד התו' מ' משה וביד ב"כ וי"א כתוקף כל שטרי מכירות הגלויות ומפורסמת דנהינן בישראל בכל בווארניש שבעולם בכתח"ש וכאלו נכתוב בבי' דינא דרב אשי ודלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטריא רק בכל אופן על פתחול ורשות ביד מ' משה הנ"ל לכתוב שטר מכירה הלו בפנקס דמתא בכל שפר ארג לישנא למען יעמוד ימים רבים וליתר חוקף ועונו כדי להיות ביד מ' משה הנ"ל וביד ב"כ וי"א. לראי' באו כבוד הקהל על החתום האלופים רוני קציני מנהיגי קהילתינו יצו על החתום היום יום ג' כ"ג מנחם תקי"ל. נאם יואל בהרר שמואל כ"ץ ונאם הק' משה בהמנוח הרר יצחק ריקלש ולה"ה ונאם שלמה זלמן בהרר וואלף זצ"ל ונאם הק' יששכר בער¹¹² בהמנוח הרר יצחק ראקיברש ונאם הק' אהרון קלהרי רופא¹¹³ דק"ק ונאם הק' יצחק רייצלש

¹¹² Son of the parnas mentioned in doc. No. 6.

¹¹³ Cf. doc. 22.

ונאם הק' טובי' גוטמן ראקובר¹¹⁴ ונאם הק' חנוך הענדל מ' צבי הירש ונאם הק' מרדכי ב"מ יצחק ר' מנש ונאם הצעיר אלי' במהרר צבי הירש יצו ונאם הק' אברהם בהרר יוסף זצ"ל ונאם איסרל בא"א כהרר פנחס יצו. הועתק אות באות מגוף הכתב וח"י כבוד האלופים הנגידים הקצינים כבוד הקהל יצו ניכר לי בט"ע לראי' כאתי עה"ח שלמה הכהן רפאפורטי¹¹⁵ ספרא מתא דק"ק קראקא.

1. ענינים פרטיים (Private Affairs)

.21

האלוף כהרר פייטל מוהרר משה ר"א ר"י¹¹⁶ ז"ל בא לפנינו עה"מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל והודה בהודאה גמורה איך שהתורני מ"ו זאלי חר"א פ"מ הלה לו סך חמשה עשר זה' פו' בהלואה גמורה על המקום אשר לו בבה"כ ר"א ר"י¹¹⁷ בעז"א¹¹⁸ אצל המגורה והוא המקום שהי' רגיל לישב עליו מקדם המנוח ר' יעקלי במהרר מיכל ר' אייוקש. בכך יהא להתורני מוהרר זאלי הנ"ל שעבוד גמור לכל הלכותיו על סך ט"ו זה' הנ"ל על המקום הנ"ל בכל אופן המועיל עפתחז"ל וישב התורני מוהרר זאלי הנ"ל או ב"כ על המקום הנ"ל וימשוך הלוואה וישיבה הנ"ל משך ג' שנים מן ר"ח תמוז תיו נון עד ר"ח תמוז תענימ"ל בשכירות ג' לכל שנה והתחייב עצמו האלוף מוהרר"פ לפצות את מוהרר"ז מכל ערעורין אשר יבא על המקום הנ"ל ולהעמיד לו המקום הנ"ל בהשקט ובשופי כל משך זמן הנ"ל ובכלות ג' שנים הנ"ל מחייב הר"פ הנ"ל לסלק לו סך ט"ו זה' הנ"ל במזומנים בלי שום שהי' רחמי' כלל. כל הנ"ל נעשה בקנא"ס בכתת"ש יום ב' ד"ט אייר תיו נון לפ"ק נאם הצעיר משה ספרא מתא דק"ק קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכר לנו בט"ע הצעיר באלפי ישראל ליב שמש בבה"כ הישנה, נאם שמואל הקטון בהרר יצחק ז"ל שמש בב"ה ראר"י¹¹⁷ ז"ל.

.22

ע"ד הטענות ותביעות שנתהוו בין הני תרי גיסי ה"ה האלוף והמרומם מוהרר אהרן בהמנוח מוהרר זיסקינד רמר"ט סג"ל ובן חמיו המרומם מוהרר אהרן רופא¹¹⁹ יצו הן מחמת שח"ז שהי' לר' ארון סג"ל על חמיו המנוח הר"ר מיכל אפטיקר¹²⁰ ז"ל

¹¹⁴ Probably a son of the above mentioned בער יששכר Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 44.

¹¹⁵ Cf. Wettstein, *Gedole*, 12.

¹¹⁶ נחן פייטל בר' משה ר' אייוק ר' יעקילש Cf. above doc. No. 13.

¹¹⁷ ר' אייוק ר' יעקילש בעזרת אנשים¹¹⁸.

¹¹⁹ Aharon Kalahora. Cf. also *Kelilat Yofi*, I, 24, 2; Balaban, *Krakow*, I 146; above doc. No. 20.

¹²⁰ Michael Kalahora (Balaban, *ibid.*).

הן מחמת תנאים אחרונים שהי' ביד ר"א הנ"ל על חמיו הנ"ל הן בדבר הש"ח שהי' לו על חמיו הנ"ל הן מחמת השעבוד שהי' לר"א סג"ל הנ"ל על כלל הבית של המנוח הרר מיכל הנ"ל הן על גוף האפטטיק וכל החרדים השייכים אליו הן על שטחי העליונים הן שאר כתבים וזכויות שהיו בידו מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב, והנה ה"ה מהר"א רופא הנ"ל אלו הי' רוצה לילך עם גיסו הנ"ל בדינא ודינא לא הי' שום פ"פ וטענה ומענה למהר"א סג"ל נגדו לאשר הראה ובירר לפנינו עהח"מ שלא ירש שום דבר גדול וקטן מאביו מש"פ ומעלה, באשר שהוציא מכיסו כמה וכמה אלפים לפרנסת נישואי אחיותיו בנות הרר מיכל הנ"ל כפלים וכפלי כפלים מכל מה שהניח אביו ז"ל ומהר"א הודה על כל הנ"ל בפנינו עהח"מ שמרצונו ומדיעתו הוציא כל הנ"ל. ובדבר הנחלאות של אביו ז"ל גלוי וידוע ומפורסם לכל שהבית הנ"ל הי' בסכנות מפולח הי' בהכרח גדול למהר"א רופא להוציא סך רב מכיסו על תיקוני הבית כאשר שבידו מכתבים שונים מכבוד הקהל יצו וה"ה ב"ח וה"ה בד"צ אך שמהר"א רופא עשה במדת טובו וחסדו לפנים משורת הדין וחשב בלבו אולי יש איזה שיריים בדמי שווי' הבית עפ"י שומי'. ואף שגם עפ"ז אין שום טענות ודו"ד למהר"א ס"מ מחמת שה"ה כבוד הקהל מכרו למהר"א רופא גם אותן היתרון למהר"א רופא ובידם שבט מושלים מחמת שנתנו נתינות רבות מן הבתים, אעפ"כ עשה מהר"א רופא לבל ירח ממנו נדח גיסו ואחותו וקנה מן גיסו מהר"א את כל זכותו שהי' לו לפי טענתו ובפנינו מכר לו מהר"א ס"מ כל שעבודיו מרצונו הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בנפש חפיצה ובדעת שלימה ורצויו, ובפנינו פרע לו כל מה שהי' מגיע לו עד פרוטה אחרונה, ובפנינו ביטל מהר"א ס"מ את כל הכתבים וזכויות מה שימצאו בידו או ביד ב"כ על חמיו וחמותו וגיסו הנ"ל גם כל הזכויות שימצאו בפנקסאות דמתא בביטול גמור, שיהיו כולם בטלים ומבוטלים כאין וכאפס וכתהוהו כטוען אחר מעשה ב"ד חשוב שלא יתעבר לא דינא ולא פשרה לא בר"י ולא בדא"ה. והודה מהר"א ס"מ שאין לו שום טענה ותביעה ודו"ד ופ"פ בעל פה לגיסו מהר"א רופא לא דררא דממונא ולא עסקי שבועה וגם נק"ח והד"ר מעולם ועד עולם, חוץ מב' שט"ח כל אחד ע"ס שלשים זה' שנכתבו היום הזה מקויימים ע"י ח"מ גם ביטל מהר"א ס"מ הנ"ל בפנינו כל המודעות וכו' בפיסול עדי מודעות גם נשבע מהר"א ס"מ ש"ח שבא בפ"מ שאף באם שמסר מודעא מחויב לקרעה בקרע ב"ד ואינו רשאי להוציאה ולדין עליו בפני שום ב"ד שבעולם והי' השבועה ע"ד רבים ובכל אופנים שאין להן התרה כלל גם מחויב מהר"א ס"מ להביא ק"ס מאשתו קודם שיגיע זה' של שני שט"ח הנ"ל ויהי' אותו כתב מקוים עפ"י ב"ד שהי' ניכר פה. כל הנ"ל נעשה בפנינו עהח"מ בק"ס בת"כ מפ"מ בבתת"ש המועיל עפיתחול' ובש"ח אור ליום ה' אך סיון תפוא'ו לפ"ק. נאם הק' ירוחם בא"א מהר"ר יעקב מרדכי דייכש וצלה"ה ונאם הק' יהושע בן הרב מהר"ר שמואל שמעלקי¹²¹ מקראקא ונאם הק' יחיאל מיכל¹²² בהמנוח החסיד מהר"ר

¹²¹ Probably טרגליה מרדכי טרגליה. Cf. Wettstein, *Israel*, II, 52; Weinryb, *Studies*, 15.

¹²² Wettstein, *Qadmoniyot*, 62; *Dibre Hefez*, No. 46; Weinryb, *ibid.*, 21, 23.

שלמה זצ"ל. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכרים לי נאם הק' יהודא מלבו ספרא מתא דק"ק קראקא.

.23

היקר הרר"י אייזק בהרר יעקלי רופא מק"ק עיר חדש בא לפנינו עהח"מ מרצונו הטוב וכו' ואמר לנו וכו' ואף חתמו ותנו ליד היקר הרר ברוך רופא מחמת וכו' איך שמכרתי את כל הזכות אשר הי' לי על הבודד סמוך המקולין מול ונגר בה"כ הישנה ואותה הבודד הי' שייך לאבי המנוח הרר"י הנ"ל למלאכתו רופא' ואחר העדרתו נפלה לנו הבודד בירושה מאבינו ואני הבכור ועוד לי שלשה אחים ה"ה כ' ליפמן רופא וכו' אברם ה"מ ואח לנו מאבינו מאשתו השני' היא מ' פיגל אשת כ' ברוך הנ"ל הנקרא שמו משה, ואח"כ בא בע"ח על אותה בוד ע"ס ק"ן זה' וסילוק כ' אייזק הנ"ל אותו בע"ח עבור אביו הנ"ל בפני בר"צ ונכתב מבר"צ הבודד ע"ש כ' אייזק, כי מגיע לו משפט הבכורה פי שנים ועוד שסילק הבע"ח הנ"ל ק"ן זה'. רק להיורשים האחים הנ"ל מגיע לכל א' סך מסוים כפי שמבואר הכל בפנקס הלז דמתא דף קפ"א ע"א וע"ב ומבואר שמה באריכות מפורש ואח"כ סילוק כ' אייזק את אחיו היוורש ר' אברם ה"מ כל זכותו שהי' מגיע לו על הבודד והקנה להרר"א כל זכותו בפני בר"צ כמבואר ברף הנ"ל בפנקס הלז נמצא כל הבודד להרר אייזק ומבואר שם שאין להאחים שום פ"פ ורוד' ומענה ומענה על הרר"א הנ"ל מחמת ירושתן ממורישם אביהם ז"ל על הבודד הנ"ל רק שמגיע לכ' ליפמן רופא סך חמשים זה' ולהנער משה הנ"ל סך ארבעים זה' והנה . . . כ' ברוך את זכות של ר' ליפמן כמבואר ברף ר"ז ע"ב בפנקס הלז רק להנער משה מגיע כפי אשר התקשרו א"ע כ' ברוך ואשתו עם בנה ובן חורגו משה ובידו כתבים באר היטב והנה כעת בא לפנינו הרר אייזק ומכר לכ' ברוך את כל הבודד הנ"ל כל זכותו שהי' לו עלי' הן מוכות ירושתו הן מה שסילוק לבע"ח ולאחיו כ' אברהם הנ"ל וקם כל הבודד בחזקת ורשות כ' ברוך הנ"ל לו ול"א ולב"כ במכירה גמורה פסוקה וחלוטה בכל תוקף מכירות הגלויים ומפורסמת דנהיגין בישראל העשויים עפי תחז"ל לארכה ולרחבה וכו' ולא שיוור הרר"א לעצמו שום שיוור וזכות ואחזיה ותפיסת יד בעולם בהבודד הנ"ל מש"פ ולמעלה ומעתה ומעכשיו קם כל הבודד לכ' ברוך ול"א ולב"כ לדרורות עולם ורשות להרר"ב וב"כ וי"א לעשות בהבודד כאות נפשו ורצונו הטוב לבנות ולסתור למכור וכו' כאדם העושה בשלו באין מוחה ומעכב בידו מיומא דנן ולעלם וכל מי שיבא מר"ד וכו' הי' דברי המערערים בטלים ומבוטלים וכו' ולצורך פיצוי משועבד כל דאית לי תחות כל שמאי וכו' מגל"מא דעל כתפו וכבר קבלתי כל דמי הפרוטה ולא נ"ח¹²³ לי אף פ"א וגם מחויב אני להביא ק"ס מאשתי בקיום הרב המאה"ג שלנו ובר"צ ויהא להכתב הלז כל תוקף

¹²³ נשאר חיב

שטרי מכירות הגלויים ומפורסמת וכו' ובביטול כל המודעות וכו' כדרך שמבטלין בק"ן. נעשה בק"ג א"ס בת"כ ובפ"מ בכתח"ש היום יום ב' כ"ה אלול תפסית לפ"ק. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש התורני מוהרר אהרן רופא.

.24

זכרון עדות שהיתה בפנינו עה"מ היום יום שני עשרים וארבעה ימים בחדש מרחשון שנת חמשת אלפים וארבעה מאות שבעים וארבעה לב"ע למנין שאנו מנין כאן עיר קאומר הסמוכה לקראקא איך שבאו לפנינו האשה הגבירה מ' אסתר בת מהררש כ"ץ¹²⁴ וה'ב הקצין הנגיד הרבני מוהרר מענדל חרש"ך¹²⁵ ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מאתנו בק"ג א"ס מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפיו כח המועיל יותר עפ"י תחז"ל ואף חתמו ותנו ליד הגאון אלוף עירינו אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו כבוד מוהרר ליבוש¹²⁶ גרו מחמת שרצינו נפשינו מרצונינו הטוב שלא מאונס והכרח כלל כ"א בלבבות שלימות רצויות ומיושבת והרינו מודים בפניכם עה"מ היום כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה ודלא להשבעה ודלא למהדר בי' מן יומא דנן ולעלם, איך שמכרנו לכבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו הנ"ל מוהרר"ל הנ"ל את בית החורף שלנו העומד ברחוב היהודים השטח השני בכלל בבית הנקרא ע"ש ר' שמחה אושפיצ'נר אשר מצד הא' בית של עצים הנבנה מחדש ע"י עזריאל חייט ומצד השני בית הנק' ע"ש ר' חיים ר' יואלש פעטליצר דהיינו בית החורף הגדול שחלוניו פונים לרחוב וחדר מתוכו שחלוניו פונים ג"כ לרחוב וחדר שלישי שחלוניו פונה לחצר ועם החדר הרביעי שחלוניו פונים ג"כ לחצר והנאנג והסוכה ופרוודר הבית ודלתותיו של עץ ושל ברזל ותגוריו וכל המחובר ביתדות הכל כאשר לכל מכרנו לכבוד הגאון הנ"ל אב"ד ור"מ דקהלתינו מוהרר"ל הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלוטה בכל תוקף מכירות הגלויות ומפורסמת דנהיגין בישראל העשויים עפ"י תחז"ל לו ולב"כ ולי"א לדורות עולם, ומעתה ומעכשיו קם הגאון אב"ד ור"מ דקהלתנו במקומינו לכל תוקף וזכותינו. וכבר קבלנו כל דמי המכירה ולא נ"ח הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו מדמי המכירה רק סך אלף וחמשה מאות זה' פו'. ואותן אלף ת"ק זה' ישלם הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו בכלות שתי שנים מן ר"ח אייר תעדלית"ל. אכן באם לא יצא הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו בכלות זמן הנ"ל אלף ת"ק זה' הנ"ל לזמן הנ"ל אזי לא זו כל השטח השני הנ"ל בכלל מחזקת ורשות הקצין הנגיד מהורר"מ הנ"ל ואין לכבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו שום פ"פ ושענה על הקצין מוהרר"מ מחמת הדמים שנתן כבר. וכל מי שיבא מד"ר העולם בן או בת אח ואחות קרוב ורחוק יורש ונחל יהודי וארמאי ל' דיקום ויהגא וישתעביד דינא ויערער בהדי כבוד

¹²⁴ ר' שכנא כ"ץ.

¹²⁵ חתן ר' שכנא כ"ץ.

¹²⁶ *Kelilat Yofi*, I, 110; II, 29, 1; Wettstein, *Israel*, II, 52, Weinryb, *ibid.*, 15.

הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו בכדי לגרוע כח המכירה הן בכולו או במקצתו מעתה ומעכשיו שעבדנו לכבוד הגאון אלוף עירינו את כל אשר לנו תחות כל שמיא מקרקעי ומטלטלים ואף דקנינו ודעתידין אנחנו למיקני הכל יהא משועבד לכבוד הגאון אלוף עירינו לצורך פיצוי הערעורים וכל מודעה ומודעה דמודעה דנפקי מנו מודעה עד סוף כל המודעות שמסרנו על המכירה הנ"ל את הכל אנחנו מבטלים בפניכם ופוסלים כל העדות שיעידו על המודעה כדרך שמבטלין בגין ושטר מכירה זו לא יופסל ולא יוגרע כחו מחמת שום פסול המגרע כח השטר ויהא נידון ונדרש לטובת ולזכות כבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו בכל הספיקות דמתילדים בי'. וקנינו נחנו הח"מ מן כבוד מעלת הקצין הנגיד הרבני מוהרר מענדל חרש"ך ואשתו הנבירה הנ"ל בק"ג א"ס בת"כ בפ"מ על כל מה דכתוב ומפורש לעיל בכתח"ק במנא בכשר למוקני' בי' והכל שריר וקים. נאם הצעיר שלמה יכונה זאלי בא"א הר"י ז"ל ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש האלוף הרר אפרים חכ"מ שלמה משרת הקהל.]* אח"כ ביום ג' כ"ד אלול תעזי"ן לפ"ק בא האלוף הישיש מוהרר שמואל אחיו של מוהרר"מ הנ"ל יורשו אחריו וקים ואשר את המכירה באמרו כי קבל עד פרוטה כל דמי המכירה וע"ז באו עה"ח; נאם יצחק יהושע העשיל בה"ה מוהרר"ל שפירא נאמן הגליל יצו ונאם הק' מאיר בהרב המופלג מוהרר פנחס תאומים נ"י¹²⁷ אב"ד דק"ק ווישניצא.]

.25

בפנינו עדים ח"מ באו האחים ה"ה כבוד הרב המאיר הגדול מוהרר"י אייזק¹²⁸ נ"י אב"ד ור"מ דק"ק שארני וכבוד הרב המאה"ג מוהרר יוסף נרו אב"ד דק"ק פינטשוב וכבוד הרבני הקצין מוהרר שמואל נרו מק"ק סטאשוב וכבוד הרבני הקצין מוהרר מרדכי נרו מק"ק אפטא ומוהרר"מ הנ"ל עומד ג"כ בכח והרשאה עבור ב"א הבחור החתן כ' חיים המיועד להיות חתנו. וכבוד התורני המופלא מוהרר"י אייזק נרו בהמאה"ג המנוח מוהרר יהושע אב"ד ור"מ דק"ק שידלוב אמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח היותר מועיל כתח"ז ואף חתמו ותנו ליד אחינו מ"ו הרב המאה"ג הגאון המפורסם מוהרר"ד שמואל שמעלקא נרו אב"ד ור"מ דק"ק קראקא והגליל יע"א להיות בידו וביד ב"כ וי"א לעדות ולזכות ולראי' איך החלק הנחלה שיש לנו בק"ק קראקא שקנה אבינו המנוח הגאון מוהרר"ל זצ"ל מהמנוח הרב מוהרר זכרי' מענדל חרש"ך מק"ק הנ"ל והוא שטח אמצעי הנקרא ע"ש ר' ליפמן ב"ר חיים אותו שטח הנ"ל עם כל מצאני' ומובאי' עם כל החדרים מכרנו לאחינו הגאון מוהרר"ד שמואל שמעלקא הנ"ל לו ולב"כ וי"א לחלושין ולצמיתות עלמין, וכבר קבלנו ממנו כל דמי המכירה עד פ"א ומעכשיו רשות ביד אחינו הגאון הנ"ל וב"כ וי"א לעשות עם הנחלה הנ"ל כאות

¹²⁷ MGWJ, 1930, p. 348; Weinryb, *Studies*, 20.

¹²⁸ For this rabbi and the following cf. *Kelilat Yofi*, I, 110, 1.

נפשו ורצונו להוריש ולהשכיר ולמכור וליתן במתנה כאדם העושה בשלו בלי שום מוהה ומעכב בעולם וכל מי שיבא מד"ר העולם הן קרוב או רחוק דאתי ברשותנו ושלא ברשותנו וירצה לערער על המכירה הנ"ל או עלינו האחים הנ"ל לפצות מכל עורר ושוען בכדי להעמיד הנחלה הנ"ל בשופי השקט ביד אחינו הגאון הנ"ל וב"כ וי"א וכל דת"ן מפורש לכבוד אחינו הגאון מוהררד"ש שמעלקא הנ"ל ולב"כ וי"א נגד כל האחים הנ"ל וב"כ וי"א בלי שום אלה ושבועה וק"ח והד"ר. כל הנ"ל נעשה בק"ג א"ס בא"ה כתקחז"ל ויהא תוקף לשטח מכירה הלז כתוקף כל שטרי מכירות הנכתבים באריכות בכל שפר אריב לישנא העשויים כתחז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ובביטול כל מודעי כדרך שמבטלין בגמ"ט נשים וקנינא מן האחים המאה"ג מוהרר"י אייזק גר"ו והמאה"ג מ'ו יוסף ומהרבני הקצין מוהרר שמואל ומהרבני הקצין מוהרר מרדכי הבא ג"כ בהרשאה מב"א החתן הנ"ל ומהתורני מוהרר"י אייזק בהמאה"ג מוהרר יהושע ז"ל הנזכרים לעיל על כל מה הא דכתיב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקני' בי' היום יום א' ר"ח אדר תצטית"ל והכל שריר וקים נאם הק' ישראל בהמנוח הרב הגדול מוהרר דוד כ"ץ זצ"ל ונאם אבי עזרא שמש הגליל קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.26

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים ח"מ היום יום ד' תמוז דהאי שתא תיו עין לפ"ק שבאה לפנינו האשה הגבירה מרת גיטל בת הרר אברהם וה"ב האלוף המרום הקצין הנגיד מוהרר יעקב קאפיל¹²⁹ במהרר דוד ז"ל ואמרו לנו הוּו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו מכ"א מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר לדרז"ל אף חתמו ותנו ליד בנינו היקר והנחמד יניק וחכים כהרר יהודא¹³⁰ יצ"ו ולזוגתו הגבירה מרת פיגלא בת האלוף המרום הנגיד מוהרר נתן פייטל בהמנוח המפורסם מוהרר משה ר' אייזק ר' יעקלש זצ"ל מקראקא להיות בידיהם ובידי י"ח וב"כ עד עולם לעדות ולזכות ולראי' שנתרצונו ברצון נפשינו הטוב והישר בלי שום הכרח ואונס כלל כי אם בלבבות שלימות ובנפשות חפיצות וברעיות מיושבות והגנו מודים בפניכם בהודאה גמורה קיימא ושיריא כמורה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה ודלא להשנאה ודלא למיהדר בי' מיומא דגן ולעלם איך אמת גמור צלול וברור הוא שנתננו במתנה גמורה מתנת בריא לבנינו הנעלה כמכ"י הנ"ל החצי' מן הבית שלנו בנין אבנים שיש לנו פה ק"ק לבוב חוץ העיר¹³¹

¹²⁹ Weinryb, *Studies*, 8–9, 12–15.

¹³⁰ Later secretary of the community in Cracow. Cf. also *ibid.*, 9–11, 13, 15–19, 21, 23.

¹³¹ There were in Lwow 2 Jewish communities: תוך העיר = inside the city, and מחוץ לעיר outside the city.

ברחוב היהודים הידוע במצדין מצד מזרח סמוך לו הבית אבנים של הקהל הסמוך לבית הכנסת הישנה ומצד מערב סמוך לו בית האלוף הרר שמואל במהרר זאב וואלף טעמלש מן כל הבית שלנו הנ"ל לארכו ורחבו לעומקו ורומו מתהום ארעא עד רום רקיע נחננו החצי' שזה בשה לבנינו הנעלה כ' ידיל במתנה גמורה מתנת בריא פסקה חתוכה חלושה בלי שום שיוור ותנאי בעולם ומעתה פשטנו מעלינו ומעל כל באי כוחינו כל זכות ויפוי כח בעולם בהחצי בית שלנו הנ"ל הלבשנו כל זכות ויפוי כח בחצי בית ההוא לבנינו הנעלה כ' יהודא הנ"ל לו ולי"א ולב"כ, ומעתה יצא חצי הבית הנ"ל מרשותינו ובא דרשות בנינו ויעמוד ברשותו ובחזקתו ובחזקת י"א וב"כ לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכל מי שיבא מד"ר העולם בן או אח ואחות קרוב ורחוק יורש ונוכל אוכל נכסיו ופורע חובותיו דאחי מחמתיו ושלא מחמתיו דיקום ויהא וישתעי דינא בהדי' או"א וב"כ לערער על המתנה הנ"ל לגרוע זכות שטר מתנה אפי' באפס קצהו מחוייבים אנחנו הזוג אוה"ב הנ"ל לסלק ולפצות מכיסיו כל הערעורים שבעולם באופן להעמיד תמיד החצי בית מתנה הנ"ל ברשות בנינו וחזקתו של המקבל הנ"ל בשופי והשקט לו ולי"א ולב"כ. ועוד אמרו לנו הזוג אוה"ב הנ"ל הוו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים איך שנתנו לבנינו הנ"ל עפ"י ק"ס הנ"ל עוד שני מקומות בבית הכנסת חדשה שבקהלתנו תוך העיר יצ"ו ג"כ במתנה גמורה מתנות ברי בכל זכות ויפוי כח הנ"ל בלי שום שיוור בעולם דהיינו מקום אחד בעזרת אנשים בכוחל דרומית ואלו הן המצרים מימין היושב הוא המקום של חתן המנוח מהרר קאפיל ר' טעבלש ומשמאל היושב מקום של התורני מהרר קאפיל בינליש. והמקום השני בעזרת נשים בין המקום של הרר צבי בהרר ליב צוקר מאכיר ובין המקום שהוא בשותפות למרת הענדל אשת הקצין ר' מרדכי ר"מ ולהגבירה מ' שרה בת הנגיד מהרר קאפיל הנ"ל ופשטנו מעלינו ומעל כל ב"כ גם כל זכות ויפוי כח שלנו בשני המקומות הנ"ל והלבשנו כל זכות ויפוי כח ההוא לבנינו, שמהיום והלאה עד עולם יהי' השני מקומות הנ"ל ברשותו ובחזקתו ולב"כ וי"א גוף המקומות ופירותיהם שהוא השכירות הכל היא שייך לבנינו הנ"ל. אכן שכירות מחצי בית הנ"ל שנתנו להם במתנה הנ"ל יהי' החצי שייך לבנינו והחצי' שני' שייך לנו תחת הרצאות תקוני הבית והג וכל החדרים שיצטרך הכל עלינו לבד ועל בנינו לא יחול כלום ליתן להרצאות תיקונים ההמה וכמו שקבלנו עלינו לפצות ולסלק כל ערעורים שיתעוררו ח"ו על חצי הבית הנ"ל כך קבלנו עלינו לסלק ולפצות כל ערעורים מהשני המקומות הנ"ל ומעכשיו הגו נותנים בפניכם לבנינו ד"א קרקע בחצרנו בכל מקום שהם אנב ק"ס הנ"ל ואנבן הגו מקנים ומשעבדים להם ולי"ח ולב"כ כל נכסין וקנינין דאית לן תחות כל שמא דקנינא ודעתיד אנחנו למיקני' נכסים דאית להון אחריות ודלית להון כולהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון דמי סילוק ופיצוי כל ערעורים הן על חצי בית הנ"ל הן על שני המקומות הנ"ל מנכסיו כנ"ל. ושטר מתנה זה לא יופסל ולא יוגרע כח בשום חסיר או יתיר אות או תיבה או ענין או לישא דמשחמע לתרי אפי או מחמת שום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נדרש ונידון לטובת ותועלת בעהש"ט, שתמיד יהא ידו על העליונה ויד המערער על התחתונה. ועוד רק אמרו לנו הזוג

אוה"ב הנ"ל שטר מתנה זו על החצי הבית הנ"ל ועל שני המקומות הנ"ל פוקו כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא להוי כמלתא דטמירתא אלא גלוי ומפורסמת לכל. וכל הא דלעיל קבלו על עצמם הזוג אוה"ב הנ"ל ועל ב"כ לאשר ולקיים הכל בחוב גמור ואמיתי בח"ח ובשד"א בביטול מודעות וכו' כתחש"מ שבעולם וקנינא מן האשה היקרה הגבירה מרת ניטל בת כהרר אברהם דובש הנ"ל והדר מבעלה הראש הקצין הנגיד מוהרר"י קאפיל במוהרר דוד ז"ל לבנם הנחמד היניק וחכים השגון כהרר יהודא הנ"ל בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דל"ב והכל שריר וקים. נאם מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל שי"ץ מלבוב, ונאם יעקב במוהרר ארי' יהודא ליב ז"ל שמש בבה"כ חרשה מלבוב.

העתקתי כל הנ"ל אות באות מגוף הכתב וח"י. נאם הצעיר באלפי ישראל בא"א החסיד מהרר יעקב משה ליברל שמש בבה"כ הישנה, ונאם שמואל הקטן שמש בבה"כ רא"י ז"ל.

.27

זכרון עדות^{131א} שהיתה בפנינו עדים ח"מ יום א' ח' תמו דהאי שתא ת"י עי"ן לפ"ק איך שבאה לפנינו הגבירה מרת שרה בת המנוח מוהרר שלום שכנא כ"ץ ז"ל והדר בעלה האלוף המרום הקצין מוהרר נתן פייטל בהמנוח מהר"ר משה ר"א ר' יעקלש מק"ק קראקא יצ"ו ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו מכ"א מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר לדרז"ל אף חתמו ותנו ליד חתנינו היניק וחכים היקר והנחמד כהרר יהודא יודל בהאלוף המרום כמוהרר יעקב קאפיל יצ"ו מלבוב להיות בידו וביד יר"א¹³² וב"כ לעדות לזכות ולראי' והגנו מודים בפניכם הודאה גמורה קיימא ושרירא כמדה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה דלא להשנאה ודלא למיהדר ב' מיומא דגן ולעלם איך שנתרצינו ברצון נפשינו הטוב שלא בהכרח ואונס כלל כי אם בלבבות שלימות ובנפשות חפצות ובדעת מיושבת ומכרנו לחתנינו כמר יהודא הנ"ל שני מקומות בבית הכנסת של אבי זקני המנוח המפורסם הגדול מוהרר אייזק ר' יעקלש ז"ל מקום א' בעזרת אנשים אצל ארון הקודש מצד דרום ומקום השני הוא בעזרת נשים תוך החלון הפונה לתוך עזרת אנשים הידועים לכל בני קהילתנו ק"ק קראקא יצ"ו מכירה גמורה פסוקה חתוכה חלוטה לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכבר קבלנו ממנו כל דמי המכירה עד פרוטה אחרונה לא נשאר לנו חייב אפי' פרוטה אחת. ומעתה פשטנו מעלינו ומעל יר"א וב"כ כל זכות ויפוי כח בעולם שהי' לנו בשני מקומות הנ"ל והלבשנו כל זכות ויפוי כח ההוא לחתנינו היקר והנעלה כמר יהודא הנ"ל וליר"א ולב"כ בלי שום שיור ותנאי בעולם שמעכשיו יעמדו שני המקומות הנ"ל ברשותו וחוקתו של חתנינו כמר יהודא הנ"ל ויר"א וב"כ לעשות בהם כחפצו ורצונו להשכין להשכיר להחליף להחסיין להנחיל ליתן במתנה ולמכור וככל אות נפשו

^{131א} A part of this document is reprinted in *Klilath Yofi*, 29–30.

¹³² ירשיו אחריו.

כאדם העושה בשלו בלי שום מוחה ומעכב בעולם. וכל מי שיבא מארבע רוחות העולם בן או בת אח או אחות קרוב ורחוק יורש ונחל אוכל נכסיו ופודע חובותיו דאחי מחמתו ושלא מחמתו דיקום ויהגה להשתעי דינא בהדי' חתניו היקר כמר יהודא הנ"ל לגרוע אפי' אפס קצה זכות שטר מכירה זה אזי מעכשו דברי המערער ההוא בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש ושום ב"ד אל יזדקק לדברי המערער ההוא דלא יתעביד לי דינא כלל לא בד"י ולא בדא"ה¹³³ רק עלינו הזוג אדה"ב הנ"ל ועל יר"א וב"כ מוטל לסלק ולפצות מכיסו על הוצאותיו כל טוען ומערער שבעולם כדי להעמיד תמיד בשופי ובהשקט את שני המקומות הנ"ל ברשותו וחזקתו של חתניו כמר יהודא הנ"ל ויר"א וב"כ ככל זכות ויפוי כח שבעולם. והגנו נותנים לחתנינו כהרר יהודא הנ"ל ולב"כ ד"א קרקע בחצרנו בכל מקום שהן במ"ג אנב ק"ס הנ"ל ואנבן הגנו מקנים לו ולב"כ את כל הנכסים וקנין דאית לנו תחית כל שמיא נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות דקנינא ודעתודים אנן למקנא כולהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון כל דמי סילוק ופיצוי הנ"ל אפי' מגלימאי דעל כחפאינו בחיינו ובמותנו מיומא דנן ולעלם ושטר מכירה זה לא יופסל ולא יוגרע כחו מחמת שום חיסור או יתיר לחלוף אות או תיבה או ענין או מחמת מחק וגרר ושטטוש או נדנדו אם מחמת לישנא דמשחממע לתרי אפי' ושום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נידון ונדרש לטובת ותועלת לבעה"ש שתמיד יהי' ידו על העליונה ויד המערער על התחתונה. ועוד כך אמרו לנו הזוג אדה"ב הנ"ל פיקו כתבו שטר מכירה זה בשוקא אף חתמהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמילתא דטמירתא אלא גלוי' ומפורסמת לכל וכל הא דלעיל קבלו הזוג אדה"ב הנ"ל על עצמם ועל ב"כ ויר"א בחוב גמור ולאשר ולקיים הכל בח"ח בשד"א ובק"ס ובתוקף כל שטרי מכירות בק"ס באדה"ב דנהיגין בישראל העשוין כתקחז"ל דלא כאסמכתא ודלא כמ"ד ובביטול מודעות ומודעי דמודעות ודנפקי מגו מודעי דמודעי בכל לישנא דאמרו רבנן דמבטלין בהון מודעות עד סוף כל המודעות שבעולם. וקנינא מן הראש והקצין מוהרר נתן פייטל במוהרר משה ר"א ר"י ז"ל וקודם לו מהגבירה זוגתו מרת שרה בת המנוח המפורסם מוהר"ר שלום שכנא כ"ן ז"ל לחתנם היקר כהרר יהודא הנ"ל בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנא בי' הכל שריר וקיים. נאם מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל ש"ץ מלבוב ונאם יצחק בן הרר דניאל כ"ן שמש דבהכ"י.

הגלות לנו ולהיות מן המודיעים ולחוץ באתרא דלא ידעי באנו אנחנו להודיע שחתימת מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל ש"ץ מלבוב וחתימת יצחק בן הרר דניאל כ"ן שמש דבהכ"י הנ"ל המה ישירים ואמיתים ודא היא ח"י ממש ונכרים לנו ב"ד שזוהו חתימתם וגם כל הכתב הנ"ל ממעלה למטה ניכר שהוא כתב יד הסופר מובהק המנוח מוהר"ר יוסף סופר זצ"ל ושני חתימות הנ"ל של העדים אחד הוא חזן דמתא ק"ק לבוב ת"ה¹³⁴ יצ"ו והשני הי' שמש בבהכ"י ת"ה יצ"ו והאנשים האלה היו שלמים

¹³³ . לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם

¹³⁴ . חוך העיר

וכשרים ונהיגין בעידות שעל הק"ס יבואו על החתום שמש וחזן. ולהיות לראי' מהימנא באנו על החתום כ"ד האלופים הדיינים דקהילתינו ק"ק לבוב ת"ה יצ"ו יום ב' י"ה ניסן פד"ח לפ"ק נאם הק' 135 נתנטע בהרב מאה"ג מוהרר זלמן סג"ל מלבוב, ונאם הצעיר אהרן זעליג בא"א מ"ו ה"ה מ"ו שמואל זצ"ל ונאם פנחס זעליג במוהרר יהודא ווילנר 136 ונאם אלי' במוהרר אברהם מיזלש ז"ל 137 ונאם נתן בא"א מוהרר שמעון 135 זצ"ל ונאם אברהם כץ 138 דיינא וספרא ק"ק לבוב והגיל יצ"ו.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וחי' נאם הצעיר באלפי ישראל בא"א החסיד מהרר יעקב משה ליברלש שמש בבה"כ הישנה, נאם שמואל ברי' ז"ל שמש בבה"כ דאר"י.

.28

זכרון עדות שהיתה בפנינו עה"מ היום יום ג' ט"ז אדר שני תפוא'ו לפ"ק למנין שאנו מונין כאן עיר קאזמר הסמוכה לקראקא איך שבאה לפנינו האשה החשובה היקרה הנבירה מרת ישלה בת המנוח הר"ר אברהם ז"ל אלמנת המנוח מוהרר זאלי ספרא זצ"ל ואמרה לנו הו' עלי' עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו ממני בק"א א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר עפ"י רח"ל ואף חתמו ותנו ליד האלוף התורני הרבני המופלג מוהרר יהודא בהאלוף הראש הנגיד מוהרר יעקב קאפיל מלבוב ספרא מתא דקהלתנו יצ"ו הנחשך עמי להיות בירו וביד י"ח וי"א וב"כ עד עולם לעדות ולזכות ולראי' איך שנתרציתי ברצון נפשי הטוב והישר בלי שום אונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ובנפש חפצה ובדיעה מיושבת והריני מודה בפניכם בהודאה גמורה כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה דלא להשטאה ודלא למהדרר בי מיומא דנן ולעלם איך אמת גמור ברור וצלול הוא, שאני נוהן להרבני המופלג מוהרר יהודה מלבוב הנ"ל לנרן מה שאני חייב לתת לו כפי שמבואר בתנאים ראשונים והאחרונים כפי שמבואר ברף קצ"ט ע"א בפנקס הלז את הבית שלם מה שיש לי בקהלתנו יצ"ו בנין אבנים הידוע לכל בני קהלתנו יצ"ו במבוי שאחורי הבה"כ ישנה הנקרא ע"ש ר' יצחק שקאלניקש ז"ל, דהיינו התחתון של אבנים בה"ח שחלוניו פונים לחצר הכיפה שחלוניו פונים לרחוב מול ונגד הבה"כ הנ"ל והמרתף שפתוח לרחוב הנ"ל אשר שייך לי כמבואר בפנקס הלז דף קס"ח ע"ב וקס"ט ע"א והשטח העליון בנין אבנים דהיינו בה"ח וקעמנט שבתוכו וחדר בתוך חדר וכל השייך אליו והעלי' וכל הזכות על הבנין העץ העומד בחצר והחצר דהיינו כל הזכויות השייך לי על שטח העליון כפי שמבואר בפנקסאות של המנוח מוהרר משה ליברלש, וגם מבואר הכל בפנקס הלז דף ק"צ ע"ב אשר שייך

¹³⁵ S. Buber, *Anshe Shem*, p. 181.

¹³⁶ *Ibid.*, 184.

¹³⁷ *Ibid.*, 30.

¹³⁸ *Ibid.*, 15.

לי ביחד עם אחותי גיטלה אשת היקר הרר אברהם מפשעבארש, את כל הבית לארכו ולרחבו לעומקו ורומו מתהום ארעא עד רום רקיע נתתי בנדן להרבני המופלא מהרר'ים הנ"ל בלי שום שיור ותנאי בעולם. ומעתה ומעכשיו פשטתי מעלי ומעל כל ב"כ ויורשי אחרי וי"א עד עולם אשר לי מבעלי הראשון מהרר'ז הנ"ל ספרא כל זכות ויפוי כח בעולם בהבית הנ"ל הלבשתי כל זכות ויפוי כח בהבית הנ"ל להרבני המופלא מהרר'י הנ"ל המשודך לי ויעמוד ברשותו וחזקתו וחזקת יורשיו אחריו וי"ח ובאי כחו לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכל מי שיבא מד"ר העולם בן או בת אח או אחות קרוב ורחוק יורש ונחל אוכל נכסי ופורע חובי דאתי מחמת ושלא מחמת דיקום ויהגה וישתעי דינא בהדי הרבני מהרר'ים הנ"ל או עם באי כחו ויורשיו אחריו לערער על הבית הנ"ל לגרוע זכות השטר אפי' באפס קצהו מחוייב אני לסלק ולפצות מנכסי כל הערעורים שבעולם ומעתה ומעכשיו דברי המערערים יהיו בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש באופן להעמיד תמיד הבית הנ"ל ביד הרבני מהרר' יהודא ספרא הנ"ל וביד באי כחו ויורשיו אחריו בשופי ובהשקט לו ולי"א ולב"כ עד עולם ומעתה ומעכשיו יצא הבית מרשותי וכל הזכויות השייך אליו ובא לרשות הרבני המופלג מהרר'ים הנ"ל לו ולי"א ולב"כ ורשות ביד הרבני מהרר'ים הנ"ל ובאי כחו ויורשיו אחריו לעשות בהבית הנ"ל כאות נפשו ורצונו הטוב כאדם העושה בשלו למכור ולהשכין ולהשכיר לבנות ולסתור וכו' אף לבנות בהאזיר שלמעלה עד רום רקיע כנ"ל באין מוחה ומעכב ומערער ומצפצף ונודד כנף גדרו ונגד יורשיו אחריו וב"כ. ולאשר שיש בידי כבר השבעת כתובה מה"ה דייני צדק דקהלתינו יצ"ו אשר הובא ומבואר בפנקס הלז ברף קפ"ט ע"ב כאשר נשבעתי לפני ב"ד צדק הנ"ל כדין וכדת כל הנשים הנשבעים על כתובתם אחר מיתות בעליהם נגד היורשים שלא הניח לי בעלי מהרר' זאלי ספרא הנ"ל לגבות מהן כתובתי והנחלאות שהיו שייך לו מעט זעיר היו לגבות כתובתה מהם. והבית הנ"ל בא לי ממורישי שלא היו לבעלי מהרר'ז ספרא ז"ל שום חלק ואחזיה ותפיסת יד כפי שמבואר בפנקס הלז בדפים הנ"ל ושטר זה לא יופסל ולא יוגרע כחו בשום אות חסיד ויתיר אות או תיבה או ענין או מחמת שום ליטנא דמשממע לתרי אפי או מחמת שום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נידון ונדרש לטובת ולתועלת של הרבני המופלא מהרר' יהודא מלבוב הנ"ל ובאי כחו ויורשיו אחריו ותמיד יהא בעל השטר הלז על העליונה ויד המערער על התחתונה. וכך אמרה לנו האשה מ' ישלה הנ"ל שטר התחייבות הנדן הלז על הבית הנ"ל פוקו וכתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמלתא דטמירתא אלא גלוי' ומפורסמת לכל ועלי לסלק ולפצות את הרבני מהרר'ים הנ"ל מלבוב וב"כ וי"א מכל ערעור ופוצה פה גדרם וכו' אף מגלימא דעל כתפי הריני מבטל מעכשיו ומעתה באם שיתראה ביד איזה אדם בעולם קרוב ורחוק יורש ונחל בן או בת אח ואחות וכו' איזה שטר מתנה ממני או שטר מכירה או שום שאר התחייבות על הבית הלז הן בק"ס או בת"כ או שטר התחייבות או שטר ראי' מעולם עד היום הזה ומעתה עד עולם כולם יהיו בטלים ומבוטלים לא שרידין ולא קיימין כדבר שאין בו ממש וכחרס הנשבר וכטוען אחר מעשה ב"ד חשוב וראוי

דלא יתעביד לי' לא דינא ולא פשרה. ושום ב"ד צדק או מנהיג או רב או שום החמנות שבעולם לא יודקק לשמוע שום טענה ומענה ופ"פ ודו"ד נגד הרבני מוהרר יהודא הנ"ל מלבוב ובאי כחו ויורשיו אחריו, רק תמיד יהא ידם על העליונה. והיא בשופי כל הבית הנ"ל ביד מוהרר"ס ויורשיו אחריו וב"כ לעשות בו כאות נפשם וכו' בתקפו ובגבורתו לזכות ולתועלת בכל הספיקות דמתילדי' בי'. גם קבלה עלי' בק"ג א"ס שלא עשתה ושלא תעשה שום מעשה ופעולה וצד סיבה וערמה ומרמה כדי לבטל כח הכתב התחייבות הנ"ל הן בכלו הן במקצתו. ורשות ביד הרבני מוהרר"י מלבוב הנ"ל להביא השטר הלז לפנקסאות דמתא ואף לכתוב בערכאותיהם דגראד בעט ברזל בצפורן שמיר למשמרת לו ולב"כ ולי"א עד עולם. וכל הא דלעיל קבלה האשה מ' יטלה הנ"ל לאשר ולקיים בח"ח ובשד"א ובקנא"ס בת"כ וב"פ דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ובביטול כל המודעות ומודעות דמודעות בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלין בהון מודעות עד סוף כל המודעות כדרך שמבטלין בגין וכתיוקון חכמי הספרדי לבטל המודעות ובפיסול עדי המודעות וכו' בפחת"ש עפיתחז"ל. וקנינא אנחנו מן האשה מ' יטלה הנ"ל להרבני המופלא מוהרר יהודא הנ"ל והכל שריר וקים. נאם הצעיר באלפי ישראל בא"א החסיד מהרר יעקב משה ליברלש ז"ל שמש בבה"כ ראר"י ז"ל ונאם אליקום געציל בן כהרר ידל.

.29

האלוף המרום הרר ליב בהמנוח מוהרר בער רמ"צ בא לפנינו עהח"מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל רק בנפש חפיצה ובדעת מיושבת והציע דבריו בטוב טעם ודעת שפתיו ברור וצלול וכך אמר לפנינו הלא ידוע ומפורסם שאשתי הנבירה מ' טעמל בת הרב מוהרר יהושע היא אשת חיל בטח בה לב בעלה כל ימי' היתה כאניות סוחר להמציא טרף לביתי ותידר שנתה מעיני' ועבדה משנה שכר שכיר ביום ובלילה מה שכמה נשים אינם יכולים לעשות מלאכות כאלו הקשות אשר לא הי' מוטל עלי' לעשות, בכך הנני נותן לה חילוף עבודתה ולהיות יתרון על כל הנשים אשר ראוי הוא ליתן לה מפרי ידי' ולהללה בשערים מעשיה והנני נודר בפניכם נדר גדול שאין לו התרה על דעתה ועל דעת רבים ועל דעת הב"ד הגדול שבירושלים שבאם ח"ו הס שלא להזכיר תעדר אשתי הנ"ל ותמות בחיי היא התוספת כתובתה שלה וכל הבגדים והתכשיטים השייכים לגופה מחויב אני לי"א ולב"כ ליתן אותם ויורשי' היא יורשים אותה ואף שעפ"י דת ודין תורתנו הקדושה הבעל יורש את אשתו הריני מוחל אותה במחילה גמורה והנני מודר הנאה מהם אחר מותה שלא ליקח מכל הבגדים והתכשיטים לגופא מש"פ ולמעלה רק הכל היא שייך לי"א ומחויב ליתן להם הכל וגם התוספות הכתובה כפי שנכתוב שם מחויב אני ליתן להיורשים שלה ומעכשיו ושעה א' קודם מות אשתי היא הכל הנ"ל שייך לה ולי"א וחלילה חולין היא לי לחסור אף פרוטה א' מכל הנ"ל ומעכשיו עד שעה א' קודם מותה היא שייך לשנינו ושעה א' קודם מותה היא כל הנ"ל שייכים לה

וליהדשי' אחרי', באשר שאני נתון לה זאת בתורת שכירות העורפים על מעשה ידי' ועבודה ממש עבודת העבד וכבר הבטחתי לה זה כמה שנים מקודם להיות לה יתרון זה ובעבור הבטחה הזאת הכניסה את עצמה בעול הקשה מה שלא הי' מוטל על נשי ישראל לעשות עבודה הקשה כאלה הקשות ולולי התנאי והבטחה הנ"ל לא הכניסה את עצמה בעול הקשה הידוע ומפורסמת, בעבור זאת אני מוחלה לה ולי"א כל הזכות שזכתה לי התורה לירוש את אשתי הריני מוחל אותו הזכות ויהא יורשי' אף אם תמות בחיי התוספת כתובה שלה עם כל הבגדים ותכשיטים השייכים לנופה וכל דת'ן לירשי' אחרי' על כל הבגדים אשר יאמרו כי הוא זה בגדי של אמם ותכשיטי של אמם בלי ש"ש וג"ש וק"ח והד"ר ותמיד יהא ידם של יורשי אשתי על העליונה ויד ב"כ וי"א על התחונה וכל הספיקות דמתיילדי בכל הענינים הנ"ל יהא הכל נידון ונדרש ויופסק לטובת זכות אשתי ויורשי אחרי', כי כל זאת הנני נתון במתנה גמורה בריא וגלוי' ומפורסמת כל הזכות הנ"ל בלי שום אונס והכרח כלל וכלל. והנני מבטל בפניכם כאלו בטלתי לפני ב"ד חשוב כל המסירות מודעות ומדעות דנפקי מגו מודעא עד סוף כל המודעות כדרך שמבטלין בגין כל המודעות, והנני פוסל כל העדים שבעולם שיבואו ויגידו או יחתמו על איזה מסירת מודעי על כל הנ"ל ויהא עידותם כלא נחשוב כפסולי דאורייתא מחמת קורבה ומחמת עבירה. וגם נשבעתי ונדרתי שלא לערער ולא לדין ח"ו עם אשתי וי"א על כל הנ"ל ופשיטא שלא למסור מודעי ולא שום טענה בעולם ויהא להכתב הנ"ל כל תוקף ועו וכל הבווארניש שבעולם המועיל יותר עפ"י תחז"ל ועפ"י תקוני חכמי הספרד ולא יגרע כח הכתב הנ"ל וביטל כל המודעות הנ"ל מחמת שום חסר או יתיר ולשון הפוגם ומגרע כח השטרות וביטל מודעות רק כל תוקף ועו ותעצומות זכויות ובווארניש שנמצאו בפסקים קדמנאי ובתראי יהא להכתב ולביטול מודעי הנ"ל כאלו נכתב הכל בפירוש, כי כן התנית עם זוגתי הנ"ל בפירוש. וגם זאת באם ח"ו שאצטרך למכור איזה בגד מהבגדים של אשתי או איזה מתכשיטים לצורך פרנסתי אזי רשות בידי למכור רק בלתי ידיעת אשתי א"ל רשות למכור. כל הנ"ל נעשה בפנינו בק"ג א"ס בת"כ ובפ"מ בכתח"ו בכלל אופן המועיל ולראי' באנו עדה"מ היום ה' י"א אדר תפטיח לפ"ק. נאם הק' יהודא ליב בהרב מוהרר נח זצ"ל מלויצק נאם הק' שלום בהרר משה יצו. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

המפורסמת א"צ ראי' שהאלוף הרר ליב רברמ"צ מעודו נתיבותיו ודרכיו דרכי ד' עוסק בעבודת הקודש נכנס ראשון ויצא אחרון מבתי כנסיות ומעטים דמעוטן שהוא עוסק במשא ומתן להיות מהדר אחר ממון רק עיקר פרנסתו ופרנסת ב"ב מן המח' אשר לו בבית אביו המנוח מוהרר"י בערל . . . ברחובותינו שהיא קצת מקום מחי' ורצה בארחות ירק בשלה וכו' ובפרט שלום בית. כאשר מחמת זה נשא

אשה אשר עמדה מ' טעמריל בחוסר כל ולא רצה ממנה שתתן לו ממש פרוטה אחת או לילך למקום קראקא להתעסק במחיות להמציא פרנסתיהם ופרנסת ב"ב כדרכן של אנשים ונשים ההולכים תמיד לחזור אחר פרנסתיהם, רק תמיד היא בביתה עמו כאשר הכירה בטובתה מבעלה הרר ליב הנ"ל ושלום הי' בבית הזה שלא נשמע חלילה שום קטט ומריבה והי' כמוצאת שלום. וכעת שבא האלוף הרר ליב קצת לזקנותו והאשה ההיא מ' טעמריל הנ"ל בועט בו ומרבה קטטות ומריבות והוא כמחריש כדרכו שאהב שלום ושונא מחלוקת, ובפרט מחלוקת שבין איש ואשתו שהיא תמיד אצלו, והוא דבר שהוא בעיניו נפש שאין הרעת סובלת. והי' בהכרח למלאות רצונה הן רב הן מעט מה שהיא חורשת תמיד מחדש דברים שלא נשמע האחזן והוא קצת ממש לעבוד על דברי תורה ליתן לידה כתבים מסופרים או מעדים, שבאם שהיא תעדר בחייו שלא יירש אותה הן כל הבגדים ושאר דברים השייכים לגופה ממש מה שהוא עשה לה לכבודו או שאר דברים שאי אפשר לפרט את הכל והוא מוכרח למלאות רצונה ואין לך אונס גדול מזה שהוא נוגע ממש בנפשו שכל הכתבים שהיא בידה מהיום ויהא נכתבים בכל יפוי כח הוא מוסר מודעי שהכל הוא באונס כאשר ניכר לכל הרואים האונס וחלילה וחלילה לשום דיין או קהל ליתן מקום לדברי אלה אף שהיא נכתבים בביטול מודעות בכל הבוואריש שבעולם את הכל היא כלא נחשב כי לא כל האונסים שווים כאונס הזה הנוגע בממון ונפשות ממש, וכאשר אנחנו ראינו שענינו זולגות דמעות על זקנתו בסיפור דבריו לפנינו ויהא כל תוקף ועז ותעצומות במסירת מודעה ההיא כאלו נכתב בכל לשון יפוי כח לבטל את כל הכתבים שהיא ביד האשה הנ"ל מ' טעמריל מבעלה הרר ליב הנ"ל מיום הנ"ל ולא יהא מקום לטוען שלא נכתב בפירוש את הכל כפי יפוי לשון רק שתמיד יהא יד המוציא המסירת מודעה ההיא הן הוא בעצמו הן באי כחו ידו על העליונה לבטל כל הכתבים שהיא בידה בנדרון בינה ובין בעלה הרר ליב הנ"ל אחר יום הזה. ומה שנעשה לפנינו כתבנו וחתמנו היום יום ב' י"א מנחם תפא"ל הצעיר יהושע בא"א מוהרר שכנא כ"ץ ונאם הק' משה דרשן דק"ק קראקא. הועתקתי אות באות מנוף הכתב וח"י נכרים לי בט"ע היטב. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.31

האלוף המרום הרר ליב בהמנוח מ"ו בער רמ"צ בא לפנינו עהח"מ בקבלנא רבה על זוגתו היא אשתו מ' טעמריל שמעבירה עליו הדרך ררך נשים ונעשה מורת עליו ומקללת יולדיו בפניו ובכל יום ויום קללתה מרובה מחבירו ומרבה מריבה בתוך ביתו והוציאה כל אשר לו מביתו עד שנעשה ביתו ריקן וכל מנמותר ודעתה שיכתוב לה אם תעדר היא בחייו שירשו בניה כתובתה ובגדים שלה שלא כרין וכדת תורתנו הקדושה. ובאשר שראה הרר ליב הנ"ל שא"א עוד לסבול המרהיבה של המריבה וא"א לרור עם נחש בכפיפה אחת עד שהוכרח למלאות רצונה וכהיום בא הרר ליב הנ"ל בפנינו ברעה מיושבת ואמר לפנינו בזה"ל הלא גודל אונסי

העברת הדרך שעשתה עמי אשתי הנ"ל ידוע לכם ולכל בני הקהלה ומוכרח אני למלאות רצונה וליתן לה כתוב וחתום בפני עדים שאם תעדרה היא בחיי חיייתי שידשו בני' כתובתה והבגדים שלה וכל השייכים לגופה אשר לא כרין והני מוסר מודעי בפניכם שעפ"י אונס והכרח אני עושה זאת ואף שאתן לה כתוב וחתום בביטול כל המודעות ומודעות דנפקי מגו מודעות כדרך שבטלטלין בגין ואף שהיא נכתוב שם תיקוני חכמי הספרד או עפ"י איזה חוב שנתחייבתי לה ובכלל הבווארניש שבעולם הכל אביא באונס ובהכרח כדי להשקיט המריבה כי גדול השלום ולהציל את נפשי ממות המר ולא ידא בו ממש בכל הכתבים שאתן לה כי הכל הוא באונס גדול. ואנחנו הח"מ שמענו וקבלנו דבריו, כי ראינו שכל דבריו הם כנים ואמתים והכרנו וידענו באונסו הקשה, ובפרט שידענו מעשיו של הרר ליב הנ"ל כל ימיו הולך בדרך תמים וכל מעשיו לש"ש עובד עבודת השם יתברך מנעוריו ועד עתה לא זו ממנו הולך בעקבי אבותיו. בכך קבלנו כל דבריו המסירת מודעה הנ"ל ולא ידא ממש בכל הכתבים שיתן מיום דלמטה, כי אנחנו יודעים המעשים שעשתה עמו מעשים אשר לא יעשו והכרנו באונסו הקשה. ואף גם זאת הותנה ואמר לנו אף שיאמר ויכתוב בלשון מתנה מעכשיו ושעה א' קודם מותה או שכר עבודתה שעבדה יותר משאר נשים הכל הוא באונס, כי מעולם לא עבדה יותר משאר נשים ולא נתתי לה בשום מתנה ואף שיכתוב שם שגדרתי באיזה נדר ושבועה נדרי לא נדרי ושבועתי לא שבועה לא שרירין ולא קיימין, כי מעולם לא נדרתי ולא נשבעתי והרי הוא שבועת אונסים, כי על פי הכרח גדול צויתי כל זאת לכתוב; ואף שיכתוב שם שפסלתי כל העדים שהיא נחתמים על המסירת מודעות בפסולי קורבה ובפיסולי עברה, הכל הוכרחתי לצות ולכתוב כן והרי העדים הנחתמים על המסירות מודעות הנ"ל עדים כשרים ונאמנים. ואף שאכתוב באיזה כתב שקבלתי מאשתי איזה סך הן רב הן מעט ויכתוב שם באופן, אם אמסור מודעי על המתנה הנ"ל מחויב אני לשלם לה או לבני' אחרי' ובאם לאו מחלה לי החוב כתיקון חכמי הספרד הכל הוא באונס ובהכרח כי מעולם לא קבלתי מידה שום חוב ולא נתחייבתי לה ולבני' אחרי' שום פרוטה א' ואף הגדוניה שהבטחתה ליתן לי לא נתנה לי במלואה רק שהעדים כתבו זאת לבווארניש שלא אמסור מודעי, ואנכי ציויתי לכתוב כל זאת מכח מגדל האונס והעברת הדרך שעשתה עמי אשתי הנ"ל, אשר לא קמה עוד רוח באפי. וזאת ידוע לכם ולכל בני הקהלה יצו אשר קולה הי' נשמע כפעמון ברחובות ובשווקים וכבודי הי' ממש לבושה ולכלימה והוכרחתי למלאות רצונה הרעה ולעבור על דברי תורתינו, שהבעל יורש את אשתו. והכלל אף שיכתוב שם בכל הבווארניש שבעולם הכל אני מוסר מודעי בפניכם כאלו מסרתי בבי דינא רבה ולא ידא ממש בכל הכתבים שאתן לאשתי לעבור על ד"ת הקדושה ושום ב"ד לא יודקקו לשמוע ממנה ומבני' אחרי' שום טענה ומענה ופ"פ ודו"ד נגדי ונגד בני אחרי'. כל הנ"ל נעשה בפנינו היום יום ג' ח' כסלו תפחית לפ"ק. ולרא' באנו עה"ח הצעיר יהושע בלא"א מוהרר שכנא כץ רב"ד נאם הק' יהודא¹³⁹ בא"א כמוהרר

¹³⁹ Secretary of the community.

יעקב קאפיל מלבוב ראש ומנהיג, נאם הק' יהודא ליב סג'ל האטש טובי ונאם ארי' ליב בן כהרר ידיל ז'ל טוב'. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח'י הי' באנפאי ומעיד אנב ג'כ בח'י. הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק'ק קראקא.

.32

מאחר שזה כמה שנים אשר הי' מחלוקת גדולות בין האלוף המרומם הרר ליב בר'ב רמ'צ ובין אשתו מ' טעמרייל והנה ה'ה הרר ליב מעודו דרכיו ונתיבותיו דרכי ד' ושנא מחלוקת ובפרט בין איש לאשתו מי יוכל לדור עם נחש בכפיפה אחת והנה מחמת שלום הי' בהכרח לה'ה מוהרר ליב הנ'ל למלאות כאשר כתוב וחתום בכתב את הכל שנכתב יום ב' י"א מנחם תפאל העבר. וכעת הזאת היא התעוררות מחדש מחלוקת וקטטות ומריבות וחושבה מחשבות רעות אשר אין להעלות על הכתב ויצאה מביתו ולקחה את כל טוב שהי' בביתו כאשר הי' מפורסם לכל בני הקהלה. והנה הי' בהכרח לה'ה הרר ליב הנ'ל למלאות רצונה ליתן את הכל כתוב וחתום בק'ג א'ס כאשר פרטי הדברים יהא נכתבים בכתב וקודם זה מסר מודעו לפנינו ב'ד בכל אופן המועיל שכל מה שיעשה מהיום וכל הכתבים שיהא ונאף שיהא בק'ג א'ס או שאר התחייבות מכל מה שהפה יוכל לדבר וכו' את הכל יהא כלא נחשב, ונאף שיהא נכתב בביטול מודעות ומודעות דמודעות וכו' את הכל הוא באונס והכרח, וניכר אונסו לכל בני הקהלה, ויהא כח לבטל את כל המעשים אשר יעשה הרר ליב הנ'ל מהיום ונאף שלא נפרט את כל התעוררות של המחלוקת שהוא לבו ולקלון לה'ה הרר ליב הנ'ל יהא כאילו נכתב הפרוטרוט אשר הי' נגד ד' ונגד בני אדם ונוגע בבית בניו. ולראי' באנו על החתום' היום יום א' ק'ח אדר ראשון תפסית לפ'ק הצעיר יהושע בא'א מוהרר שלום שכנא כ'ג רב'ד דקק'ק ונאם הק' משה בהרר'ש דרשן¹⁴⁰ מק'ק קראקא. ונאם אליקום געציל במוהררמ'י ז'ל מקראקא ונאם הק' חננא ליפמן בלא'א מוהרר יעקב מייזלש. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח'י בד'צ ניכרים לי בט'ע היטב נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק'ק קראקא.

¹⁴⁰ Cf. above, doc. No. 9.

ג. וולודבה

א. חוקת עירונוות (Membership)

1.

זאת תהי' למשמרת לזכרון דבר אמת, איך שהאלופים רחני מנהיגי דפה קהילתנו ק' נתנו לה'ה הרב המופלג הנגיד מוהר"ר רוד בהרב הגאון מ'הרר יואל את חוקת הקהלה להיות הוא כא' מיושבי קהלתנו בכל העניינים השייכים אל הקהלה, הן סכומי' או שארי נתינות או ההצטרכות הנהוג מקדמת דנא או אשר נתהוו עפ"י צורך שעה, בכל הנ"ל הרי הוא זרעו לרורותם כאנשי קהלתינו. ויתן את כסף ערכו אשר יגיע ממנו מדי שנה בשנה. וה'ה הנגיד מ' רוד הנ"ל השווה את עצמו עם מנהיגי הקהלה על סכומו בזה האופן, שבאם שיתעסק במחי' פתוחה אזי יהי' סכומו כא' מאנשי העולים, ואם לא יתעסק במחי' פתוחה אזי יתן סכומו ק'כ זהו' בכל שנה, חוץ שארי נתינות הקטנות כפי ההתנהגות הקהלה. היום יום ב', כ"ח ניסן תקמ"ד לפ"ק.

2.

בהתאספו ראשי עם עדת קודש ה'ה האלופים מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי סגולה מי שהי' ורחנים, נוסדו יחד בתקנת הקהלה, על דבר ההתמנות שררה על הציבור להיות מנהיג או א' מטובי העיר או שארי התמנות ואינם עמוסים במשא עול צרכי הקהלה להשתתף בצער הציבור כי הם יושבי כפרים, לזה עלה במוסכם שולחן מלא ראשים נגידים מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי סגולה בגודא רבה ובחרם יב'נ, שכל איש ואיש מאנשי כפרים המחזיקים אורגש השייכין לקהלתנו ק' וסרים למשמעתינו שלא יהי' להם שום התמנות או קלפי אם לא יהי' בית לו בקהלתנו ק'. ואם אחד מאנשי כפרים יקנה בית בקהלתנו ק' אזי אם הוא מחזיק מהכפרים של הארון הגדול השר הרוכס יר'ה משך שלש שנים, אזי מותרים ליתן לו קלפי או התמנות תיכף כשיקנה בית, ואם יהי' מהמחזיקים כפרים של איזה שר אחר, אזי לא יהי' לו קלפי או ההתמנות רק אחר משך שלש שנים מומן קניית הבית וגם [אם] הוא ידור בכפר השייך לקהלתנו ק'; ואם אחד מאנשי כפרים השייכים לקהלתנו ק' יעקוד רירה ויהי' מחזיק באיזה ישוב אחר שנה או שנתים ואח"כ יחזור להיות מיושבי כפרים השייכין לקהלתנו ק' וגם יהי' לו בית כנ"ל, אזי אם ירצה שיתנו לו קלפי או איזה התמנות מחויב ליתן בעד כל שנה סכומו כפי אשר שימו עליו ראשים מנהיגים הקהלה כפי ראות עיניהם.

כל זה הנ"ל נעשה בחדר הקהל באסיפת ראשי מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי רכא

סגולה בחרם יב'נ היום, יום ג', כ"א כסליו תק"ס לפ"ק פ"ק וולארווי. ובאתי על החתום בפקודת אלופי רוני מנהיגי מקהלתנו ובחרר הקהל אברהם במוה"ר מנחם מענדל שמש ונאמן דק"ק הנ"ל.

ב. הנבלות כלכליות (Economic Regimentation)

3.

נתקנה זאת התקנה ליסוד מוסר בל ימוט ע"פ אלופים ראשים מנהיגים נגידים דפה ובצירוף אסיפה שלימה לטובת כלל הקהלה, שבאם יביא איזה אורחי סחורה לקהלתנו וירצו אנשי קהלתנו לקנות זאת הסחורה אזי אינו רשאי אורח אחר לקנות הסחורה הלזו, לבר בירידים יהי יד אורח שזה כיר בעה"ב דפה. נעשה זאת התקנה בוועד אסיפה שלימה בחה"ק¹ יום ג', ה' אדר, תקנ"ה לפ"ק. באתי עה"ח בפקודת אלופי הקהל מנחם מענדל² שמש דפה.

4.

עלה במוסכם אלופי הקהל ומי שהיו ראשים ובצירוף אסיפה שלמה וחרם הגדול יהב"נ, שחלילה לשום בעה"ב מקהלתנו להשכיר איזה בית או חדר לשום ערל או אף יהודי אורח על איזה מחי' פתוחה, זולת על סטאנצ'י³ בשעת היריד רשות להשכיר, אבל לא בשביל איזה מחי' פתוחה, אף בשעת היריד אסור לערל, אבל להשכיר ליהודי אורח בשעת היריד על מחי' פתוחה מותר אבל לא שלא בשעת יריד. [תקמ"ב?]

5.

היות שעל פי פראווי⁴ מהרוכס יר"ה אין הררים בהיאראדקישי⁵, הן השייך להקלוסטר⁶ והן השייך להצערקווי⁷ רשאים ליהנות שום דבר מקהלתנו. גם הי' תקנות הפנקס מקדמת דנא שלא יקנה שום אדם מבני עמינו שום ארמת נכר, והנה

¹ In Dubno the "foreigner" was generally forbidden to sell to another foreigner for the first three days. אורח תנר הבא עם סחורה יהי' מי שיהי' אינו רשאי למכור. את סחורתו לאורח שני עד שלשה ימים.

^{2a} בחדר הקהלה.

² Probably identical with כ"ץ נחמי' ב"ר נחמי' כ"ץ; doc. 9, 34; cf. also doc. 18 and 28.

³ Lodging. ⁴ Law.

⁵ Jurydek = part of a town under different jurisdiction, usually belonging to a nobleman or to the Church, being thus exempt from the town's jurisdiction.

⁶ Catholic Church, or monastery. ⁷ Cerkva = Greek Orthodox Church.

כהיום נמצאים אנשים אשר קונים לעצמם נחלאות בהירדקיש ורוצים לעשות להם שם מחי' פתוחה, על כן עלה במוסכם אסיפה שלמה בצירוף הב'ד'צ בח' הג' יב'נ',⁸ שמהיום והלאה חלילה לשום אדם מקהלתינו הן איש או אשה בין אותם שכבר קנו או שלא קנו עדיין, לעשות לעצמו שם שום מחי' פתוחה, ולא זו בלבד אלא אף לדור שם אסור ואותם הדרים שם מכבר מחויבים לצאת מהדירות הנ"ל. וזאת נתפרש שאדמת נכר אשר שייך להרוכס יר"ה מותר לדור שם ומותר לקנות רק לצרך דירה ולא לשום מחי', ומי שיעבור על זה הוא מוחרם ומנודה ומפרש ומוברל מכלל ישראל, ובאם שהי' לו למול איזה ילד חלילה לו למול וכן חלילה לשום בר ישראל להזדקק לזה במותו, וחלילה להתיר זה החרם בשום זמן בעולם ואחד יכול לעכב.

כל זה נעשה בח"הג בוועד האסיפה בצירוף הב'ד' היום יום ויו ע"שק כ"ב סיון תק"ע דלית לפ"ק. ובאתי עה"ח בפקורת אלופי' הקהל שמואל במה"ז אברהם הלוי זלה"ה.⁹

.6

בהתוועד האלופים ראשים ומנהיגים נגידים דקהלתינו בצירוף אספה שלימה בחדר הקהל, נתעוררו לתקן איזה תקנה למיגרד המחלוקת שנתהווה בזה שני שנים בענין קניית המלח. היות שיש אנשים בקהלתינו בראותם שהמלח מתמעט בקהלתינו עושים בערמתם לקנות המלח ואינם מניחים לשום אדם אחר מקהלתינו לקנות המלח, מחמת זה יצאה חורבה בכמה אופנים להיזק כלל הקהלה, גלל כן נזרקה זאת התקנה מפי אסיפה שלימה בחרם הגדול יב'נ' שמהיום והלאה כשהי' לאחד מאנשי קהלתינו ביריד ספלעניא חמשים חביות מלח אזי חל החרם עליו שלא לקנות עוד מהמלח הבא לקהלתינו בשום תחבולה וערמה אף חבית אחת, וכן הדין מיריד ספלעניא כל החורף והקיץ עד יריד איוואני¹⁰ אסור לאדם להחזיק תחת ידו ורשותו יותר מחמשים חביות רק ביריד איוואני רשאי כל אדם לקנות מלח כל מה שירצה, וחל החרם הנ"ל שלא לעשות שום ערמה ומרמה ברבר זה.

כל זה נעשה בוועד אסיפה שלימה יום ב' י"ז תשרי תקנ"ב לפ"ק פ"ק וולאדווי.

.7

גם זאת שעיינו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בוועד הנ"ל, היות שבעוה"ב בקהלתינו מקילים עד עתה בחרמות שנעשו מאז ומקדם הן בעניני מנינים כפי שמבואר בפנקס הלז והן בעניני קניות ומכירת דגים שנתקן מאז ומקדם בחרם

⁸ בחרם הגדול יהושע בן נון

⁹ Cf. doc. 8, 14, 19, 26, 31, 33.

¹⁰ Russian for Ioanis (baptistae) = June 24th.

הגדול יב"ג שלא לקנות בקהלתינו וחצי פרסה חוץ לקהלתנו כדי להרוויח¹¹ ובעו"ה העולם נכשלים בדבר זה ונעשה להם כהיתר ושאר חרמות שהעולם מקילין, לזאת נתקן בוועד הלז שיהי' בבה"כ ובב"המר לוח שיוכתב בלוח הלז את העובר על איזה חרם כדי שיהי' לו לקלון וכל העם ישמעו ויראו. וחל חרם על הפ"ח תיכף כשיתורע לו העובר על איזה חרם יהי' מי שיהי', שיצווה על השמש שיוכתוב שמו של העובר איך שיפול במצודת החרם והחרם על השמש לצייתו. והלוח הנ"ל יהי' שחור. (כ"ג אייר תקנ"ב)

.8

עוד עלה בוועד הנ"ל [יום ה' כ' ניסן תקנ"ה] שמר"ח אייר הנ"ל והלאה כל מה שיקחו האלופים הקהל אצל איזה בעה"ב לצורך א"ח, הן אצל בעלי החנויות והן משקות והן שאר כל הדברים ממה שהפה יכול לדבר והלב לחשוב, מחויב הבע"ה הנ"ל ליתן הרבר לאלופי הקהל בקרן ראשון בלי שום ריווח אם ישלמו לו אלופי הקהל במומנים. וגם עלה בוועד הנ"ל שכל סחורה שלא הי' בקהלתנו קודם שלש שנים מהיום דלמטה אין רשאי שום אחר מאנשי קהלתנו להחזיק אותה הסחורה בקהלתנו. ובאם שיעבור שום אדם על אחד משני תקנות הנ"ל יהי' הקנס שיוקנס שיקחו ממנו הרברים הנ"ל ולא ישלמו לו אף פ"א. היום, יום הנ"ל. שמואל הנ"ל.¹²

.9

היום, יום א' רחהמ"ע פסח תקנון לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בהתוועדות כולם בח"ה^{11א}, שמהיום והלאה חל החרם הגדול על הפ"ח בחדשו באם שירצה אחר מאנשי קהלתנו לבנות בית מחדש, והאיש הבונה יהי' שלא בהשג יד לשלם הנתינות מאותו בית, הן נתינת המלך או נתינת החצר, חל החרם הגדול על הפ"ח להתאמץ לעכב על ידו שלא לבנות עד שישלם על שלשה שנים הנתינה מהבית, או שיעלה במוסכם כל הקהל רשיון על הבני' ואחד יכול לעכב. וחלילה להפ"ח לעשות שום ערמה בדבר זה. כל הנ"ל נעשה בהתוועד אלופי הקהל עם מי שהי' ראשים בחרם הגדול. באנו עה"ח בפקודת אלופי הקהל יום הנ"ל מנחם מענדל במו"ה נחמי' כץ ז"ל שמש ונאמן רק' וולארוי.

¹¹ In Dubno a similar prohibition was placed on those selling vegetables; in Zolkiew on those dealing in all foodstuffs.

^{11א} בחרם חמור.

ג. אגודות אומנים (Guilds)

.10

ברבר הסכסוכים שארכו זמן המשכתן בין אנשי החבורה של אומנים ובין האלופים ראשים מנהיגים נגדי קהלתנו אשר לא באו אל עמק השה להשוות מרותיהם זא' בנידון סדר הלכותיהן והנהגתיהן, ועתה ישבנו זה פעמים לעיין בעיוני רב איך לעשות לתווך הרבר ולהכשיר הצדדים הנ"ל עד שפצו(?) אנחנו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' בהסכמה אחת עם אנשי החבורה הנ"ל, שיובררו מאלופי הקהל ארבעה אנשים וממי שהי' ראש ארבעה אנשים חזה אל זה מכוונים גם מאנשי החבורה הנ"ל ארבעה אנשים ומתוכם יוקבעו תקנות תקנה לעד ולדורות לסדר הליכותיהם הליכות עולם לבל יפול דבר ארצה ובל תיגרע רק כן יקום. וזאת אשר יצא מאתנו הנבררים בכח הרשאה מן הצדדין, שמעתה, מהיום דלמטה החלטנו את בי כנישתא הקטן של צד צפון להחבורה הנ"ל בהחלטה גמורה ופסוקה וחלוטה לצמיתות עלמין להם לב"כ וי"א¹² להם לכל צרכיהם, הן לענין קריאתם בתורה והן לענין תפילתם והן לשאר עניניהם, והחבורה הנ"ל מחויבים להחזיק ולקיים כל התקנות שהוחקו בהפנקס חרש הנעשה ע"פי המבוררים הנ"ל מה שהוא נוגע לאלופי הקהל הן לענין ממונא והן לענין כבודם הכל כאשר מבואר בהפנקס כל דבר על אופניו. ובאם שיתרמו איזה פעם שלא יקיימו ויחזיקו חר מן התקנות הנוגע להקהל, הן מה שנוגע לכבודם והן מה שנוגע אל הממון, חל חיוב על הפ"ח בחדשו ליקח מהם המפתח מהבי כנישתא הנ"ל שלא ישתמשו בו כלל, ובאם שישתלשו ברבר שלא יחזיקו ולא יקיימו אפילו חר מהתקנות הנוגעים להקהל, אזי הורע כחם מן כל וכל ונגרע השטר החלטה זו כחו ויפה כח הקהל ככחם או וככחם עתה בכל עניני בי כנישתא הנ"ל וידם על עליונה של אלופי הקהל ואין על אלופי הקהל שום פ"פ¹³. כ"ז הנ"ל נעשה מהיום דלמטה ע"פי מבוררים הנ"ל בכח הרשאה מן הצדדין, ומעתה שייך להחבורה הנ"ל בי כנישתא הקטן הנ"ל וגם מעתה כל הכתבים שיש בין אלופי הקהל ובין החבורה הנ"ל הכל בטלין ומבוטלין כח'הנ¹⁴ שאין בו ממש. ותוקף שטר החלטה זו אחר קיום התקנות כנ"ל כחוקף כל שטרי החלטות דנהיין בישראל העשוין ע"פי ת' חז"ל.

ולראי' באנו אנחנו המבוררים מאלופי הקהל בצירוף מי שהיו וליתר שאת ולתוקף הקיום באו ג"כ המבוררים מהחבורה הנ"ל עה"ח, היום, יום ד', ק"א [כ"ד] מנחם אב תיו קוף גימל לפ"ק פ"ק וולארווי יצ"ו. נאום יוסף יחל בהמנוח מ' דוד

¹² לבאי כוחם ויורשיהם אחריהם.

¹³ פתחון פה.

¹⁴ כחרס הנשבר.

זצ"ל¹⁵; ונאום ; ונאום שלמה זלמן ב"מ צבי הירש זצ"ל; ונאום צבי הירש במרה מאיר נ"י; נאום במס"ק¹⁶ צבי הירש ב"ה מנחם מענדל זצ"ל¹⁷; ונאום נתן נטע ב"ה יצחק איזיק זצ"ל; ונאום ארי' ליב ב"ד ניסן ז"ל; ונאום ארי' ליב בה' מנחם מנלי זצ"ל.

כל זה הנ"ל העתקתי אות באות מגוף השטר החלטה. ולראי' באתי עה"ח היום, יום הנ"ל, נאום נפתלי הירץ במוהר"ר יצחק זל"ה¹⁸. נתפרש בבאר היטב אודות המבואר לעיל בלקיחות המפתח היינו רק באם שלא יקיימו לסלק החמשה ועשרים זה"ו ולא בדבר אחר. ולראי' באתי עה"ח בפקודת כל הקהל ומי שהי', היום יום ועש"ק, ער"ח שבט נפתלי הירץ במוה"ר יצחק זל"ה. כ"ז הועתק מגוף הכתב אות באות נאום נפתלי הירץ הנ"ל.

.11

נגשו לפנינו האלופים ראשים ומנהיגי קהלתנו ובצירוף הרב המאה"ג אב"ד נ"י החבורה אומנין דקהלתינו ונתעצמו בדין על דברי ריבות ומחלוקת שנתהווה בין האומנין צורפין וקירזנר וכיצא בהם ובין החייטים והאריכו מענות טענותיהם מערכה מול מערכה, וזה אשר יצא מאתנו לפסק רין גמור לחק עולם. בראשון זה שמם לעולם חבורה אומנין ולא בשם חייטים, כי זה מצאנו וראינו בפנקס שממים קרמונים של החבורה הנ"ל לכולם בשם יקראו בשם אומנין. ומה מאד רע המעשה על החייטים שמחקו את שם אומנין מן הבלעכין של הס"ת השייך לכלל החבורה וחקקו עליהם שם חייטים, ועל זה בוודאי ראויים היו החייטים לקנס עצום, אך אנחנו העברנו על המדה מליטל מהם קנס, אין עניות במקום עשירות, אבל חל על החייטים תיכף לתקן את המעוות על הבלעכין הנ"ל ולמחוק משם את שם חייטים ולחקוק את שם אומנין. גם למחוק את שם חייטים מעל הכותלים של ביה"כ ק' המיוחד להם ולכתוב שם אומנין. ולענין קריאה בתורה בשבתות בביה"כ ק' הנ"ל יהיו שייך שתי שבתות משבת נחמו הבע"ל ואילך להאומנין צורפי וכיצא בהם וקירזנר ג"כ, אבל לא יתערב בהם שום חייט בשתי שבתות הנ"ל ואחר שבתות שנים אלה שייך שתי שבתות להחייטים לבר, כן יהי' לעולם חזר חלילה שתי שבתות אחר שתי שבתות. עוד זאת יצא שאין רשאיין החבורה לקבל ולמנות להם ראש וראשון, אלא דבר זה יהי' למסור ביד האלופים, ראשים ומנהיגים יצ"ו למנות להם בכל שנה ושנה ראש וראשון. וה"ה הרבני הנגיד הקצין מו"ה יצחק זעליג בהרב מו"ה יהושע העשיל יקר בעינינו מליתן כבודו לאחר כל ימי חייו, כיוון שעלה לא ירד מהתמנות שלו, להיות להם ראש וראשון כל ימי חייו ואחריו

¹⁵ Doc. 16.

¹⁶ במסירת קולמוס; a formula used to indicate that the signer could not write and that somebody else wrote the name in his stead.

¹⁷ Doc. 12.

¹⁸ Doc. 12, 15, 28, 34, 36.

לא יתמנה להם שום ראש וראשון אלא ע"י האלופים ראשים ומנהיגים בכל שנה כנ"ל. ועוד יצא מאתנו שמהיום הלאה, אם הראש וראשון שלהם ישנו בביה"כ מגיע לו לקרותו לתורה שלישי אצל החבורה ואם אינו בביה"כ מגיע שלישי להפ"ח [להפרנס חודש] דקהילתנו, וברגלים ובימים נוראים שייך להראש פ"ח דקהילתנו... לקרותו חמישי בהחבורה הנ"ל. והפנקס שכתבו להם החבורה הנ"ל מחדש בלתי ידיעות האלופים ראשים מנהיגים יצא בטל ומבוטל הוא הפנקס חדש, ומחוייבים להביא לפני האלופים ראשים מנהיגים והם בעין שכלם יתקנו תקנות כפי רצונם אחר עיון בהפנקס ראשון שמקדם. גם יצא מאתנו פסד¹⁹, שמגיע מן החבורה הנ"ל לקופת הקהל בכל שנה ושנה מחמשה עשר באב ואילך הבע"ל שלשה אדומים בעד שכירות עבור הביה"כ קטן המיוחד להם לקרות שם בתורה בשבתות וי"ט. ואין רשאין החבורה הנ"ל להשאיר שם אחר הקריאה להתפלל שם בביה"כ הנ"ל מוסף, ואצ"ל שאין רשאין להתפלל שם תפלת מנחה בשבתות וי"ט אבל בחול מותרין להתפלל שם בביה"כ הנ"ל. ומעות צדקה מה שיפול שם אין שייך להם כלום אלא הכל שייך להגבאי דקהילתנו. ומה שיצטרכו נירות לעת התפלה בביה"כ שלהם בחול, או בימים טובים בשעת הקריאה, יתן להם הגבאי דקהילתנו דים מן הנירות בביה"כ הגדול. והכתב שביד החבורה הנ"ל בענין ביה"כ קטן הנ"ל שהי' למראה עינינו ואין חתומים ז' טובי העיר אין שום ממש באותו כתב כלל וכלל.

כז' יצא מאתנו האלופים ראשים מנהיגים דקהילתנו ובצירוף הרב המאה"ג אב"ד נ"י, היום, יום ג', י"ב מנחם תקכ"ה פ"ק וולאדאווי...

12.

הן היום אחר שנבנה ונתחדש הדבר בינינו ביה"כ דקהילתנו על משפטו עת לדבר דבר על אופנו, ביה"כ קטן של החבורה אומנין וחייטים שהי' להם מיוחד בביה"כ שער במדוד העליון, ואחר הרצאות דברים הרברים מאתנו החבורה הנ"ל לפני ראשים מנהיגים דקהילתנו ובצירוף האלופי חבורה קדישא, בואת נתרצו ונתפצרו לנו ראשי מנהיגי וחבורה קדישא יצ"ו שיומסר לנו גם עתה בבנין דהשתא מקום מקדש מעט בביה"כ קטן שבצפון על אופני' אלה, שכל התקנות פרטות המיסודות ד"ק מעזריטש²⁰ להחבורה אומנין וחייטים דשם מחמת ביה"כ כירצא בזה שנמסר ונתיחד להם מהקהל יצ"ו ממנו יראו וכן נעשה גם אנחנו והבאים אחרינו לאשר ולקיים בכל תוקף ועוץ ככל תוקף התקנות והנהגות המבוארים שם דק' הנ"ל בפנקס הקהל יצ"ו לכל יפול דבר וחצי דבר מכל אותן התקנות. ונתפרש באם ח"ו יופרץ גדר מאתנו באחת מאלה התקנות, אוי איתרע החוקה שלנו מן

¹⁹ פסק דין נמור.

²⁰ Międzyrzecze. There is a *pinkas* of the artisans in that town (from a later date) which includes several groups of artisans (*Yivo-Bleter* VIII, 64-65).

ביה"כ קטן מיוחד הנ"ל ויעמוד בחזקת הקהל בכל יקרבו הלום אנחנו החבורה יצ"ו לביה"כ ק' הנ"ל. אכן אם איזה מהתקנות של פנקס דק' הנ"ל גירה שאין אנו החבורה יכולין לעמוד בה גדול מנשוא עלינו אותה העמדה והערכה של הנתניה לקופת הקהל יצ"ו, אזי היא הרבר תלוי בשיקול הרעת של אלופים ראשים מנהיגים דקהלתינו יצ"ו. כ"ז קבלנו עלינו אנחנו החבורה אומנין וחייטים הנ"ל בקשרי עבותות חזק כראי מוצק.

כ"ד הנבחרים ובאים בכח והרשאה מן כלל החבורה אומנין וחייטים הנ"ל וכל זה מותפס בשבועה וחרם יב"ן וקבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו. למשמרת ולראי' באנו אנחנו הנבחרים הנ"ל עה"ח, היום, יום ג' ב' רח"ה סוכות תקל"ד לפ"ק פה ק' וולארווי יצ"ו.

נאום צבי הירש בה' יהודא ארי' כץ זצ"ל; ונאום חיים בר' אברהם; ונאום יהודה ליב בר' יוסף זצ"ל; ונאום צבי הירש בר' מנחם מענדל זצ"ל במס"ק²¹; ונאום רב בער בר' אברהם זצ"ל במס"ק; ונאום אברהם בר' דוד זצ"ל; ונאום חיים בר' טובי' כץ; ונאום מרדכי בר' מנחם מענדל זצ"ל; ונאום ישראל בר' יהודא זצ"ל²¹; ונאום זאב בר' דוד זצ"ל.

באנפאי חתמו הנבחרים מהחבורה אומנין וחייטים הבאים על החתום הנ"ל בחתימת ידם ממש אשריתי וקיימתי כרחמי יצחק בלא"א ה"ה מתור"ר אברהם ז"ל²², ספרא ודיינא פ"ק וולארווי.

כ"ז הועתק אות באות מגוף הכתב ולראי' באתי עה"ח נאום נפתלי הירץ במהר"ר יצחק ולה"ה.

.13

זה אשר לפנינו, בהיות שכבר קדמו החבורה חייטים בהתחברותם יחד להתקשר בקשר חזק ואמיץ בחרם הגדול יב"ן ובאלה ובשבועה נגד האלופים ראשים ומנהיגים גידי דקהלתינו וקבלנו עליהם ועל זרעם בחרם הנ"ל לקיים ולהחזיק כל הנהגות התקנות כפי שמבואר בהפנקס של בעלי מלאכות דק"ק מעזריטץ לבל יפול דבר ארצה חר מהתקנות, בכך כהיום יצא מאתנו אלופים ראשים ומנהיגים גידי קהלתינו בצירוף מי שהי' ראש ובהתוועדות כל אסיפה בחרם יב"ן שמהיום דלמטה אין החבורה של בעלי מלאכות רשאים לקבל עליהם התמנות הנקרא ראש וראשון וגם אין אחד רשאי להיות אצלם ראש וראשון כפי התקנות שבק"ק מעזריטץ.

כ"ז נעשה במעשה קהל בצירוף מי שהי' ראש ובהתוועדות אסיפה הנ"ל בחרם יב"ן הנ"ל. היום, יום ה', ב' אדר שני תקמ"ג לפ"ק.
הי' מי שהי' שיעבור ולא ישגיח על המבואר לעיל חל עליו החרם הנ"ל.

²¹ May be identical with doc. 32. ישראל בר' יהודה חייט

²² Cf. doc. 35.

היות שנגשו לפנינו אלופי הקהל ה'ה החבורה חנוונים לעשות ביניהם סדר ותקנות בענין קניות שאשניקים ופארוסקים וקאסיס^{22a}, חזת אשר יצא מאתנו אלופי הקהל בחדר הקהל בחרם הגדול יב'ן: שאיזה סחורה מהסחורות הנ'ל שתבא לקהלתנו חלילה לשום אדם מאנשי קהלתנו לקנות מהסחורות הנ'ל אם לא ע"פ אופן שיבואר, דהיינו שאלופי החנוונים יבחרו להם שנים או שלשה אנשים המרוצים לכל החנוונים אשר הנבחרים הנ'ל ילכו להסוחר לקנות ממנו הסחורות הנ'ל עבור כל החנוונים. ואם לא יוכלו להשוות עצמם בבחירת האנשים הנ'ל או יעלו שנים או שלשה אנשים ע"פ קלפי אשר הם ילכו לקנות הסחורת הנ'ל עבור כל החנוונים, והנבחרים הנ'ל, או אותם אשר הועלו ע"פ קלפי, יחלקו הסחורת לכל החנוונים לפי הצורך הראוי לכל אחד ואחד. וחלילה לשום אדם בעולם או להאנשים הנבחרים או אשר הועלו ע"פ קלפי לעשות שום ערמה ומרמה בעולם מכל מה שהפה יכול לדבר ולב לחשוב רק שיה' הכל נעשה באמת ובתמים שיתחלק הכל לפי הראוי והנכון. גם נתפרש בחרם הנ'ל, שחלילה לשום אדם ליסע נגד הסחורות הנ'ל לקנותם לצורך עצמם, רק לצורך כל החנוונים אם ישלחו אותו אזי מותר ליסע בשליחותם, אבל לא מרעתו שלא ע"פ שליחותם. ובענין הנסיעה לנגד הסחורות הנ'ל נתפרש כך, שבענין השאשניקים ופארוסקים אסור ליסע נגדן אף כמה וכמה פרסאות אם לא לק' סטעפאן או שאר מקומת שעושין שם השאשניקים ופארוסקים מותר ליסע לשם, אבל לא למקום אחר. וגם על היריד מותר ליסע לקנות שם רברים הנ'ל לצורך עצמו. ובענין הקאסיס אם נוסע הסוחר עמהם לקהלתנו אסור ליסע נגדן, אבל אם אינו נוסע עמהם לקהלתנו מותר ליסע נגדן. ובאם שיעבור שום אדם על זה ויסע לנגדן באופן שאסור ליסע נגדן, או שיעבור ויקנה בקהלתנו באופן האסור אזי לברד עונש החרם הנ'ל יוקנס בקנס עצום והסחורת שיקנה יתחלק ע"פ אנשים נבחרים או ע"פ אנשים אשר יעלו ע"פ הקלפי לכל החנוונים וכו'. ואם אחד מאנשי קהלתנו יה' בדרך ויפגע איזה סוחר עם שאשניקים ופארוסקים אינו רשאי לקנותם לצורך עצמו רק לצורך כל החנוונים ובלי שום ערמה ומרמה בעולם, וכן אם יפגע איזה סוחר עם קאסיס ההולכים לקהלתנו ג"כ אינו רשאי לקנותם לצורך עצמו רק לצורך כל החנוונים וכנ"ל. עוד זאת נתפרש בחרם הנ'ל שבעת שיתחלק הסחורה להחנוונים אינו רשאי שום אחד לעשות איזה ערמה ליקח מהסחורות לצורך איש אחר שיבקש ממנו ליקח לו, רק אם לוקח אותם מתחלה לצורכו רשאי אח"כ למכרם אף להחנוונים. כ"ז נעשה ע"פ אלופי הקהל בחדר הקהל בחרם הגדול יב'ן היום יום וי"ז, עש"ק ד"ב אדר שני תקניו לפ"ק פה ק"ק וולארווי. ולראי' באנו אנחנו האלופים וראשי מנהיגי נגיד קהלתנו עה"ח. נאום דוד במ"ה משה זצ"ל; ונאום חיים במ"ה צבי זצ"ל; ונאום צבי הירש במ"ה ארי' ליב זצ"ל; ונאום . . . ; ונאום מאיר במ"ה חיים; ונאום יוסף בהנגיד מ"ה משה; ונאום ארי' ליב במ"ה צבי הירש. הועתק אות באות מגוף הכתב. ולראי' באתי עה"ח שמואל במ"ד אברהם הלוי זלה"ה.

^{22a} *Podoska* = iron bar on under-side of wooden axle; *kosa* = scythe.

ד. מסים ותקציב הקהלה (Taxes and Community Budget)

.15

ע"ד הפסק ובל"א²³ ר"ב כסלו תע"ו לפ"ק שהי' בין רחוני קציני קהלתנו ק"ק בריסק ובין האלופים מנהיגים ק"ק וולארווי בנידון הגלגלת דק"ק הנ"ל ואחר זה נולדו ונתהוו בין הצרדין הנ"ל כמה טענות וסכסוכים מחמת שהוסיפו הסביבה על ק"ק הנ"ל להגלגלת הוצאת סך מסוים, וגדלה צעקתם כי כבר עליהם המשא מנשא ואין יכולין לעמוד בה. בכך באנו עמדם בפשר דבר בטוב וסלקו לידינו כל מה שהי' מגיע מהם מלעבר עד היום דלמטה נוסף על פסק ובל"א הנ"ל ולא נ"ח כלל אף פ"א, ומהיום והלאה יהא תוקף לפסק ובל"א הנ"ל וכל אופן המועיל לק"ק הנ"ל לבל יפול דבר מכל המבואר שם. וליתר שאת שקהילתנו מחויבים לסלק מהיום והלאה כל דמי גלגלת שהגיע על ק"ק הנ"ל אף מה שיוסיפו עליהם הסביבה יצ"ו עד פ"א שלא יגיע שום היזק לק"ק הנ"ל בזה, רק שהי' מנהיגים הנ"ל מחויבים לסלק להכומרים דקלוסטר וולארווי עבור הגלגלת ושאר דברים את הווידר קוויט²⁴ הגמיע מקהלתנו יצ"ו סך חמשה מאות זהו' וכמבואר בפסק ובל"א הנ"ל ועוד סך מאה וחמשים²⁵ זהו' פו', מחויבים ק"ק הנ"ל לסלק לקהילתנו יצ"ו בכל שנה ושנה בר"ח נחמן^{[?] 26}, לכל מי שיביא להם קוויט מרחני קהילתנו בלי איחור ועיכוב כלל. ואם לא יסלקו לשליח ההוא הסך קנ"ז הנ"ל אוי רשות למסור הקוויט על קנ"ז הנ"ל ליד הכומרים הנ"ל ולגבות בכל כפיות ועמקוציש ואף לכלול הקנ"ז משנה שיעברו ומשנה שיבא אחריו בפעם א'. ולזה שעברו המנהיגים דק"ק הנ"ל את הקרופק' דק"ק הנ"ל לאפותיקי מפורש ופרעון הקנ"ז בכל שנה ושנה, ואף רשות בידנו לגבות מהחוכרים הקרופקי הנ"ל כאילו בידנו שטר חכירה מהיום על הקרופקי הנ"ל ולגבות מהם בכל כפיות ועמקוציש על הוצאות שלהם, רק שאין בידנו למסור הקוויט דקנ"ז הנ"ל ליד בעל הגלגלת בכדי שלא לגרום שום הוצאה בזה. אכן באם ח"ו לא יעלה להוציא מהם הקנ"ז הנ"ל לא להשליח ולא להכומרים ולא מן החוכרים הנ"ל כנ"ל, אוי מן ההכרח הי' למסור הקוויט דקנ"ז הנ"ל לבעל הגלגלת וכנ"ל מן שנה שעברה ומן שנה שאחריו בפעם א'. ובזה המה ק' הנ"ל פטורין מן

²³ זה בורר לו אחד.

²⁴ *Wiederkauf* = a sort of obligation for a debt; cf. Halperin, 539.

²⁵ In 1673 Włodawa paid 122 Polish Zloty in capitation tax to Brest; in 1705, however, they pledged themselves to pay 400 Polish Zloty (*Regesty in Nadpisi*, II, Nos. 1196, 1397). Our document mentions 150 Zloty. The discrepancy between our document and the one executed only some 8 months earlier may be explained by the fact that Włodawa refused to pay the 400 Zl. This is indicated in our document which tells of arguments and "increase." In the end the agreement about which the document speaks was reached.

²⁶ בחדש אב.

כל הפאגלוניש²⁷ ומשאר דברים הכל כמבואר בפסק זבליא הנ"ל, ואף מכל הוצאות ומתנות שיעלה לצורך כלל המדינות ולצורך הגלגלת הן בוועד המלך²⁸ . . . הן בוועד מדינות²⁹ והן בסביבה עד כל זמן שיהא סך הגלגלת המדינות סך ששים אלפים להסקארב³⁰ ועשרת אלפים לשר צבא יר"ה. ואם יהי' ח"ו איזה הוספה להסקארב על כלל המדינות או איזה הנחה, אזי הן לחומרא והן לקולא יתנהגו בכל שארי קהילות בהסביבה יצ"ו לפ"ע סך הגלגלת הנ"ל כנ"ל. אכן אם יהי' להם ח"ו איזה שנה דחוקה באיזה גלגל החורר בעולם, אזי כשיבואו לפנינו בהצעת³¹ עלינו לפקח ע"ז אם להקל מעליהם לפי הענין ההוא ח"ו המה מחויבים כאשר יצא מפניו, ואף שה"ה הסביבה לא ישמעו לדבריהם עלינו לפצות הסביבה מחלונתם שלא יגיעו לק"ק הנ"ל שום העדר כבוד ולא שום היזק והוצאה כלל. ומעתה המה ק"ק הנ"ל פטורין בדרון הנ"ל מכל מה שהפה וכו' הן מלעבר והן להבא כ"ז שיתנהגו כנ"ל. ורשות להם להציל א"ע בד"י וברא"ה³² כדי שיתקיים הפשר הנ"ל ושום ב"ד לא יזדקק לדברינו לגרע כח הפשר הנ"ל, וכל הכתבים שיצאו מאתנו לאיזה דבר יהי' מה שיהי' הן לאיזה סיוע או לאיזה בע"ח לגבות מהסביבה איזה סך יהי' מה שיהי' אין תוקף לכתב ההוא נגד ק"ק הנ"ל ושום ב"ד לא יזדקקו לכתבים ההם נגד ק"ק הנ"ל הן מלעבר והן להבא.

כל הנ"ל נעשה בכל תוקף מעשה הקהל ובח"ח ובביטול מודעות עד עולם כדרך שמבטלין בגיטין. באנו עה"ח מה שנעשה באסיפה יום ה' י"א שבט תפ"ה לפ"ק. נאום הצעיר נחמן; ונאום ברוך בא"מ גל"י רפאל מלובלין; ונאום יצחק במהר"ב יהושע יצ"ו; ונאום יהודא במה"ור שאול הלוי הורוויץ; ונאום מרדכי במה"ור מנחם מענדיל זלה"ה; ונאום ישראל יעקב משה מאיר במ' ליב ז"ל; ונאום עזרי במהר"ר יאיר; ונאום צבי הירש בהר"ר משה מרגליות זצ"ל; ונאום נתן במהר"ר . . . זצ"ל; ונאום משה בהחסיד מוה"ר חנוך העניך זלה"ה.

הגם דברי ה"ה הרחוני א"צ חיזוק אעפ"כ ליתר תוקף ועז באתי ליתן ידי ואצבעותי עמהם לבל יפול דבר ארצה אף שמץ מכל הדברים הנאמרים לעיל עלי' החתום הנ"ל הק' ישראל איסרלן חונה פ"ק בריסק רליטא.

כ"ז הועתק מנוף הכתב אות באות והגוף הכתב מונח אצל הנגיד המפורסם מוהר"ר יצחק זעליג בה"מ. ולראי' שהועתק כל הנ"ל מנוף הכתב באתי עה"ח בפקודת אלופים ראשים מנהיגים נגידי קהלתינו יצ"ו פה ק"ק וולאדווי. נאום נפתלי הירץ במ"ו יצחק נ"י.

²⁷ Capitation tax.

²⁸ Sejm = Polish Diet. ועד המלך.

²⁹ Sejmiki = Regional Diets. ועד מדינות.

³⁰ Skarb = treasury. In those years the capitation tax of the Jews was raised to 220,000 Zl. for Poland and 60,000 for Lithuania.

³¹ בהצעת דברים.

³² את עצמם בדיני ישראל ובדיני אומות העולם.

בדבר הישובים סאבקר, קאלישיר, זאליבק, אולשענקי, זאלישטין, פולמע, אסטראווי, פישטין, גראבווי, קרעצמי ביער הסמוכה לארגניקי, חריפסק קטן, חריפסק גדול, פלעמיץ, הארחובקי³³, זאבונע, עיר הארחובקי, אקניקי³⁴, ליטע, אשר המה ממדינת פולין ושייכים לקהלתנו ק"ק חעלמא מאז ומקדם, ואח"ז הי' איזה פשר בין גידי קהלתנו ובין גידי ק"ק וולארווי אשר מחמת זה הפשר נתעורר קטטות ומריבות גדולות בין שני הקהלות וזה שנים רבות לא שקטה המחלוקת והי' הוצאות גדולות. וכעת באו אלופים ראשים מנהיגים גידיים דק' וולארווי בכח והרשאה מיחידי סגולה השייכים להקלפי לבקש מאתנו להשכיר להם ישובים הנ"ל, לא יכולנו להשיב פניהם ובפרט למען השלום להשקט הריב השכרנו להם הישובים הנ"ל, על משך שמונה עשר שנים מיום דלמטה יהיו שייכים לק' וולארווי הן לחלוקת כבוד והן לסלק דמי פשר רשות למנהיגים גידי ק"ק וולארווי להתפשר עם מחזיקי כפרים הנ"ל ועם הקרעצמיש³⁵ כרצונם ואות נפשם. ושאר הכנסות השייכים ונהגים בכל ערי ישראל לסלק לק' וולארווי. באופן שכל זמן משך שמונה עשר שנים הנ"ל מחוייבים ק"ק וולארווי לסלק לנו לק' חעלמא מידי שנה בשנה מאה וחמשים זהו' אף שיתחדש איזה נתינה חרשה מחוייבים לסלק בכל שנה ושנה מאה וחמשה זהו' חוץ כסף גולגולות. ואחר כלות משך שמונה עשר שנים הנ"ל אזי יהי' הברירה ביד גידי ק' חעלמא או להשכיר הישובים הנ"ל לאנשי ק' וולארווי או להחזיק הישובים לעצמם שיהיו שייכים לק' חעלמא כמאז ומקדם. ואזי לא יהי' שום טענה ומענה ופ"פ לאנשי ק' וולארווי נגד אנשי ק' חעלמא נידון הישובים הנ"ל, שום טענה ופ"פ כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. ובאם יעברו אנשי ק' וולארווי על תנאי שכירות ולא יסלקו מדי שנה בשנה דמי שכירות הנ"ל אזי יחזרו הישובים הנ"ל לק' חעלמא. כל הנ"ל נעשה בקנא"ס וברצון הטוב משני הצדדין ובנפש חפוצה שלא באונס והכרח כלל בביטול כל מודעא ופיסול כל עידי מודעא. וקבלנו עלינו באלה ובשבעה שלא מסרנו מודעא ושלא נמסור מודעא, ומבטלין אנחנו שני הצדדין בביטול גמור את הפשר שהי' מעבר מהיום בטל ומבוטל וכל מי שיעורר על כתב הזה ידו על התחונה, הן שיתעורר מחמת הפשר אשר מעבר הן מחמת טענה חרשה לא יהא שום ממש בטענותיו וכל שר ומושל לא יזדקק לטענותיו כי אין אחר מעשה כתב זה כלום. והמעורר טענות ומריבות יענש בקנס עצום ורב על הקאמיציע. ומחוייבים שני הצדדין להעתיק כתב הזה בפנקס הקהל. ובפירוש הותנה כשיסלקו אנשי ק' וולארווי לק' חעלמא בכל שנה ושנה מאה וחמשים זהו' חוץ כסף גולגולת אזי משך שמונה עשר שנים הנ"ל שייכים ישובים הנ"ל לק' וולארווי ואין לאנשי ק' חעלמא כח חכות על הישובים הנ"ל תוך משך שמונה עשר שנים הנ"ל הן בדי' והן בדי' א.

³³ Orchówka.

³⁴ Probably Okólninka.

³⁵ Inns, innkeepers.

ולאשר ולקיים באנו עה"ח הנבחרים משני הקהלות הנ"ל הבאים בכח והרשאה מיחידי סגולה השייכים לקלפי דק"ק העלמא ודק' וולאדווי. היום יום ב' ר' [ה'] כיסליו תקלמית לפ"ק. נאום שאול בהגאון מרה יצחק הלוי חופ"ק העלמא יצ"ו; נאום דניאל בה"ר מ'ו יוסף כץ זצ"ל; ונאום חיים בה' יחזקאל ישראל זלה"ה; נאום הק' ארי' ליב בהמנוח שלמה זלה"ה; נאו' יוסף בהרב הגאון מ' שמואל חופ"ק העלמא הלוי; נאום הק' צבי בהמנו' אהרן זלה"ה; ונאום יוסף יוזל בה"מ דוד זצ"ל; נאום הק' בן ציון בהמנ' יצחק זלה"ה; ונאום יוסף במ' שאול ז"ל; ונאום הק' אלכסנדר במ' ארי' ליב יצ"ו.

.17

ע"ד המקרה אשר קרה פה קהלתינו, היות שעלה במוסכם אלופי קהל בצירוף אסיפה שלימה לעשות הערכה מהמ"מ רמלח מאנשי קהלתינו לפרעון החובות הקהלה ונעשה ע"פ פסק מב"ד הצדק דקהלתינו ע"פ ד"ת, שכח ביד האסיפה לעשות הערכה כרצונם, והעריכו מכל חביות מלח שיש ת"מ³⁶ אנשי קהלתינו והישובים הסרים למשמעתינו מחויב כ"א ליתן מכל חביות מלח א' זהב ה' גר' פול', וזאת עלה במוסכם אסיפה שלימה וכתוב וחתום בחתימת אסיפה שלימה ולזאת נעשה כרוז רבוק בב"הכ ובב"המר בחרם הגדול יב"ן שיקיים הערכה הנ"ל אין נקי; וגם הי' מבואר בהכרוז הנ"ל בחרם הגדול יב"ן שלא ליקח הכרוז הנ"ל מב"הכ ומב"המר בלתי ידיעת רוב האסיפה וחלילה לעשות שום ערמה ומרמה ברבר זה הן ע"י עצמו או גיר' דל'. והיות שנעשה התפעלות ע"י... שניטל הכרוזים הנ"ל מב"הכ ובה"מר לזאת התאספו שנית האלופים אספה שלימה ועלה במוסכם כולם, שמי שעשה איזה גרם התפעלות בשום אופן בשום דיבר ליטול הכרוזים הנ"ל מב"הכ וב"המר הי' מוחרם ומגודה ומופרש ומוברל מקהל עדת ישרון ויצא מערבות ישראל כפי שהי' מבואר בהכרוזים הנ"ל וכל הערכה הנ"ל יקיים ע"פ חרם הגדול יב"ן. גם חל החרם על כל מי שיעשה איזה פעולה שיוקרע זה הרף מהפנקס או שיומחק זה המאורע מהפנקס הלו.

.18

מחמת גודל השערורי' שנתהווה בקהלתינו בשנה העבר לא יצאנו ידי חובתינו בעניני הכנסות והוצאות הקהלה לעמוד על בורין ולבא לעמק השוה לכל אנשי קהלתינו בערך הניתנות, ומדאגה מדבר שלא יהי' ח"ו כן לימים הבאים לזאת התאספו אלופים ראשים מנהיגים נגידים דקהלתינו בצירוף מי שהי' ראשים קודם הקלפי ועלה במוסכם כולם לתיקון גדול לטובת כלל הקהלה וגזרו אומר בח"הג יב"ן על אלופי הקהל שיהי' אחר הקלפי שיהיו מחויבים תיכף לאסוף האסיפה

³⁶ תחת ידי

ולברור חמשה מבוררים או שבעה ע"פ קלפי, ויהיו מהקהל לא יותר משנים בערך חמשה או שלשה בערך שבעה, ובאם שלא יעלה מהקלפי שום אדם מהקהל יהיו כולם מהאסיפה כמו שיעלה הקלפי. ואותן הבוררים יעשו כל התקנות מנידן הוצאות והכנסות הקהלה וכפי שיצא מאתם כן יקום.

כל הנ"ל נעשה בוועד אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בח"ג יב"ג על הקהל שיהיו שלא לשנות וביותר על הפ"ח ראשון שיהי'. באתי עה"ח בפקודת אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים יום א' ק"ב ניסן תקנ"ג לפ"ק. מנחם מענדל שמש ונאמן ד"ק וולאדווי.

.19

עלה במוסכם אסיפה שלימה³⁷ בחה"ק בהסכמת כולם פה אחר נידן הנתניה אשר הוא מהצורך הגדול להעשות כעת, שכל מי ומי שלא ירצה לקיים כפי שיצא מהאלופים האספה בכל אופני הסכמתם איך ומה יהיה ענין הנתניה ואופני ההערכה ועניני גבייתה יהי' האיש ההוא שלא ירצה לקיים מובדל ומופרש מכלל ישראל בכל ענינים, ואסור לצרף אותו לשום דבר ולא לשום התמנות בעולם ולא לצרף אותו לשום וועד אסיפה בעולם כל ימי חייו ומלבד זה יחולו על ראש האיש ההוא כל הקללות והארורים שבתורה ושכמשנה תורה ושכספר יהושע; וגם מי שיעבור ויצרף את האיש ההוא לשום דבר מהדרבים הנ"ל אוי ג"כ יחולו על ראש המצרף אותו כל הקללות והארורים הנ"ל וכל ישראל [יהיו] נקיים.

כ"ז עלה בהסכמת אלופי האספה שלימה כולם פה אחר בחה"ק, היום יום ה', ויו ניסן תקנטית לפ"ק. ולראי' באתי על החתום שמואל במו"ה אברהם הלוי זלה"ה.

.20

היות שה"ה הראש מו"ה מרדכי במו"ה שלמה זלמן רצה להחזיק בהפאכט מנרות³⁸ אשר שכרו אלופי הקהל לטובת הכלל קהלתנו, ומחמת שהוא הי' ראש הקהל בעת ההיא נסע לק"ק חעלמא לשכור הפאכט לצורך הכלל והערים בדבר לכתוב הקאנטראקט על עצמו ורצה להחזיק בהפאכט כאילו הוא הפאכטר ומחמת זה נשאו לבו לשבור תקנת הקהלה ותקנות הפנקס למשול בחוקה ולהיות ראש הקהל אף שלא מינהו הבוררים, גלל כן אנחנו האסיפה שלימה בררנו שבעה אנשים ומהם יעלו ע"פ קלפי חמשה אנשים אשר להם אנו נותנים כל חוקף ועוז וכל הכח לשקוד על הדבר ולהחזיר העטרה ליושנה וכפי הכתב אשר תחתום החמשה האנשים האלה אשר התחייבנו א"ע להוציא על זה כל הוצאות האפשרי ולמסור לידם כל מעות שיפסקו עלינו ליתן לצורך הנ"ל, ולהם כל רח"נ מפורש

³⁷ This document is mentioned in Levitats, 121.

³⁸ Lease of the candle tax.

ברד"ק על מה שיאמרו שהוציאו על זה ולא יחשבו אתם כי באמונה הם עושים. ואלה שמות השבעה אנשים אשר בררנו ה"ה הרבני מו"ה מאיר במו"ה יוסף סג"ל, וה"ה הרבני מו"ה זאב במו"ה ארי' ליב, וה"ה הרבני מו"ה צבי במו"ה ארי' ליב, וה"ה הרבני מו"ה חיים במו"ה ישראל, וה"ה הרבני מו"ה יוסף במו"ה אלכסנדר, וה"ה הרבני מו"ה עזריאל זעליג במו"ה גרשון כץ, וה"ה הרבני מו"ה אליעזר במו"ה שלמה זלמן כץ.

ואלה שמות החמשה האנשים אשר הועלו עפ"י קלפי ה"ה מו"ה זאב הנ"ל ומו"ה צבי הנ"ל ומו"ה חיים הנ"ל ומו"ה יוסף הנ"ל ומו"ה זעליג הנ"ל והשני אנשים אשר נשארו בהקלפי יהיה למלאות בהם מקום איזה מהחמשה הנ"ל שלא יהי בביתו. היום יום א' ד' אייר תקס"ד לפ"ק.

21.

היות שנתאספו אלופי ראשי נגידו רחני קהלתנו ומי שהיו ראשים ואסיפה לעיין במילי דפאכט מבשר כשר, ועלה בהסכמת כולם לברור עשרה אנשים ע"פ פתקאות מהן ולא והם יעשו כל התקנות בכל עניני הפאכט, הן עניני השוחטים והן עניני הנאמנים, ובכל שאר דברים אשר הם לטובת הפאכט. ואלה הם התקנות אשר תקנו העשרה נבחרים הח"מ.

פונקט א. ששוחט אחד מחויב לישיב בבית הפאכט בתמידות בכל יום ויום מסוף חמשה שעות אחר חצות הלילה עד שבעה שעות אחר חצות היום לשחוט עופת הן בקיץ והן בחורף, ובזמן התפלה ילך לבה"כ או לבה"מ. רק שאם יקראו אותו קודם ברוך שאמר או אחר קדושה מחויב תיכף לילך לשחוט ותיכף אחר התפלה מחויב תמיד לחזור לבית הפאכט. וכן בזמן סעודה ילך לביתו ותיכף אחר שיסעוד יחזור לבית הנ"ל, ואם יקראו אותו אף באמצע סעודתו מחויב לילך.

ב. שוחט זה אשר יהי' זמנו לישיב בבית הפאכט לשחוט עופות אינו רשאי לשחוט בזמנו שום בהמה רק עופות וגם עופות לא ישחוט רק בבית הפאכט הנ"ל וע"פי קוויטל מהנאמנים, וזולת עופת הכפרות ישחטו כל השוחטים בבית הבעלי בתים כנהוג ועפ"י קוויטליך מהנאמנים, והשוחט יקרע תיכף הקוויטל וימסור אותו קרוע ליד המשרת שילך אתו.

ג. שאם יבאו אצלו בי"ט או בלילה אינו רשאי ליקח מעות הפאכט לידו וישחט רק יקח משכון, ותיכף בבוקר יביא את המשכון לבית הפאכט ויקח מהנאמן קוויטל ויקרע אותו מעט ויתנו לתוך הפושקע³⁹.

ד. שהשוחט שיהי' זמנו לישיב בבית הפאכט לשחוט עופות כשיצטרך לשחוט עוף עבור עצמו, אזי אינו רשאי לשחוט בעצמו רק מחויב לקרוא שוחט אחר לבית הפאכט שישחוט העוף הנ"ל.

³⁹ Box.

ה. השוחט שישב בבית הפאכט יהי' לו ביכל קטן וירשום בתוכו כל הבשר הנשקל בהפאכט הן מקצבים והן מבעלי בתים, ובכל עש'ק מחויב לילך עם הביכל להממונה על הפאכט למסור לו החשבון כדי שהממונה יכתוב החשבון גם אצלו.

ויו. שהשוחט קודם שישחוט יקבל הקוויטל ויקרע בו קרע קטן קודם שישחוט ויתן הקוויטל לתוך הפושקע אשר יהי' בבית הפאכט, ובכל יום לעת ערב מחויב לשלוח הפושקע עם הקוויטל ליד הממונה. והשוחט אינו רשאי לשחוט על קוויטל שנכתוב ביום הקודם רק מה שנכתב ביומו.

זיין. שחלילה לשום אחר מהשוחטים לשחוט שום דבר רק עפ"י רשיון קוויטל מהנאמנים ותיכף אחר הבריקה מחויב השוחט להודיע להנאמנים אם כשר או טריפה, וחוי' לזה יכתוב גם על הקוויטל לרשיון הנ"ל אם הוא כשר או טריפה וימסור הקוויטל תיכף ליד הנאמנים, והנאמנים יתנו את הקוויטל לתוך הפושקע מהקוויטל מעופות.

חית. מי שהי' לו בשר כשר מחויב להביא שני הצלעות לבית הפאכט לשקול כל הפריידיקס^{39a} בשלימות ושם בהיאטקיס⁴⁰ יחלקו הצלעות, דהיינו שהפריידיק יחלק לשנים בהיאטקי קודם המשקל וישקלו שני הזאטין. [הזייטין?]

טית. שמי שניקר בשר אחורים מחויב להביא כל החתיכות הכשירות המנוקרות לבית הפאכט או שהנאמן ילך להקצב והנאמן מהפאכט מחויב להניח חתימה על כל חתיכה וחתיכה חותם בפני עצמו, וחלילה לשום בע"ה ושום אדם לקנות שום בשר אחורים מן הקצב רק מחתיכה שיראה עליו החותם. וכל חתיכה שלא יהי' עליו חותם הנאמן הוא חתיכה דאיסורא וגם הכלים אסורים באיסור גמור, והפ"ח מחויב להכריז זה בבה"כ ובבה"מ להודיע זאת לרבים.

יוד. שבאם בעה"ב ינקר אחורים ישקלו החתיכות הכשירות על הפאכט והקצב שניקר אחורים לא יושקל הבשר הכשר... ובעה"ב שימכור בשר אחורים דינו כקצב.

יא. שהקוויטל שיתנו הנאמנים הן על בהמות הן על עופת יהיו חתומים בחותם הקהל, וחצי החותם יושאר בתוך הבוק^{40a} וחצי החותם יוחתך להקוויטל.

יב. שהפ"ח מחויב להודיע לכל המחזיקים הסרים למשמעתינו וגם להאנשים שדרים מעבר הבונ^{40b}, שחלילה להם למכור שום בשר לשום אדם מקהלתנו הן למכור או ליתן להם במתנה שם במקומם או להביא לקהלתנו לאיזה שום אדם הן במכירה והן במתנה, ומי שיעבור על זה יאסרו לו השחיטה ולא יתירו לו לעולם.

יג. שמעות הפאכט לא יהיו בשום זמן בעולם אצל הפ"ח רק אצל המשגיח על הפאכט, והמשגיח ימסור המעות ליד הרבני הנגיד מו"ה יוסף במ"ה אלכסנדר והנאמנים ימנו המעות ליד הנגיד מו"ה יוסף הנ"ל ויחתמו את כיסי המעות בחותם

^{39a} forequarter of an animal. = פריידיק

⁴⁰ Butcher's store.

^{40a} Book.

^{40b} River Bug.

שלהם ויהי' מנח המעות אצלו חתום. והמשיח על הפאכט הוא הרבני הנגיד מו"ה צבי במו"ה ארי' ליב.

כל הפונקטין הנ"ל נעשו ע"פ האלפים המבוררים בחה"ק ע"פ כל חוקף ועוז ואין רשות ביד שום קהל ומי שהי' ראשים לבטל או לשנות שום [דבר] מכל הנ"ל. ואם יעבור שום אחד מהשוחטים או מהנאמנים על שום אחד מכל הדברים הנ"ל, אזי חל החרם על הפ"ח שתיכף כשיוודע לו הרבר הזה ע"פ בירור מחויב להסיר את השוחט הזה שיעבור או הנאמן הזה שיעבור ולא יאסוף שום קהל ושום אסיפה על זה רק לברו יסיר אותו בהחלט.

עוד זאת ניתקן שחלילה להנאמנים לשקול שום בשר בלא השוחטים, רק שיהיה אצל המשקל השוחט שישב בבית הפאכט.

עוד זאת נתפרש שהפאכט שיתנו השינדרש⁴¹ מהבשר שלוקחים מן הבהמה הי' ע"פ הנאמנים, כפי שיראו ולא פחות מעשרה גדולים.

היום יום ה' טית כיסליו תקע"א לפ"ק ולראי' באו אלופי המבוררים עה"ח. נשמט מדלעיל שחלילה להשוחטים ליקח פענים⁴² מאוחות או משאר עופות, רק מהאנשים שמפטמין את האוחות למכור האדערקיש^{42a} מהם רשאים ליקח אבל לא משום אדם ששוחט לצורך עצמו. היום יום הנ"ל ולראי' באו המבוררים על החתום.

עוד זאת נתפרש שבאם באיזה זמן ירצו הנבחרים לשנות איזה תקנה לפי הזמן, אזי אין להם רשות לשנות אם לא שיתאספו כל העשרה הנבחרים יחד לחה"ק, כפי שיצאו ע"פ הרוב מהם לשנות או לקיים כן יקום ע"פ.

נאום הרוב מהנבחרים הח"מ; ונאום הנ"ל יוסף במור"א ז"ל⁴³; ונאום ארי' ליב במה"רל ז"ל; ונאום ישראל בהמנוח מהו"ר מנחם מגלי; ונאום יהודא יצחק ב"מ צבי; ונאום המבורר בני מאיר יצ"ו; ונאום יוסף במה"רל זעלצער; ונאום צבי הירש במר יהושע יצ"ו; ונאום נפתלי הירץ בהרב מו"ה ארי' ליב כהנא שפירא; ונאום בן ציון במו"ה יואל יצ"ו גינצבורג.

נשמט מדלעיל שאצל כל שחיטת בהמה הן גסה והן רקה מחויבים להיות שני שוחטים ושניהם יברקו הסכין קודם שחיטה ואחר שחיטה וגם שניהם יברקו הבהמה. היום יום הנ"ל ולראי' באו המבוררים עה"ח יום הנ"ל. נאום הנ"ל יוסף במה"רל ז"ל⁴³; ונאום ארי' ליב במה"רל ז"ל; ונאום יהודא יצחק ב"מ צבי; ונאום המבורר בני מאיר יצ"ו; ונאום נפתלי הירץ בהרבני מו"ה ארי' ליב כהנא שפירא; ונאום יוסף במה"רל זעלצער.

הרף הלוי נקרע מהפנקס וכאשר מצאנו אותו הגו דובקים אותו במקומו. עוד זאת נעשה במוסכם אלופי' עשרה אנשים מהנבחרים לעיין בנידון הפאכט מבשר כשר, שבכל יום ר"ח יעשה הממונה חשבון מהכנסות הפאכט בשר כשר

⁴¹ Skinners.

⁴² Feathers prepared for quills.

^{42a} = eviscerated goose.

⁴³ May be identical with ב"ר אלכסנדר doc. 20.

ואצל החשבון מחויב להיות העשרה אנשים ויאסוף את כל אחד מהעשרה אנשים לחדר הקהל ושמה יהי' החשבון, וכאשר לא ירצו כולם לבא לחדר הקהל אזי החשבון יעושה עפ"י רוב מהעשרה אנשים.

בכל עת שיקרא הקצב איזה שוחט שישחוט איזה גסה ודקה מחויב השוחט לילך אתו תיכף בלי שום אחר ועיכוב. וכאשר לא יהי' ברצונו של השוחט לילך תיכף עם הקצב, הקצב יודיע זאת להפ"ח בחדשו, ועל הפ"ח חל החרם לאסוף תיכף העשרה אנשים לחדר הקהל וכאשר יצא מאתם עפ"י רוב כן יקום.

נאמר ונשנה, שמי שיעבור על אחד מהפונקטין אשר נתוספו כעת או על אותן הנתקנו כבר יתנהגו כפי מה שמבואר בתקנה י"ג, מתבה, וגם הנאמנים" עד, יסור אותו בהחלט⁴⁴.

ולראי' באנו עה"ח היום אור ליום ב' י"ג כסלו תקע"א לפ"ק פה ק"ק וולאדאוי. נאום הנ"ל יוסף במו"ה ר"א [?] ז"ל; ונאום יהודא יצחק במר צבי; ונאום המבורר בני מאיר ז"ל יצ"ו; ונאום צבי במהר"ר יהושע יצ"ו; ונאום נפתלי הירץ בהרבני מהר"ר אר"י ליב כהנא שפירא; ונאום יוסף במהר"ר ל' זעלצער; ונאום בן ציון במהר"ר יואל יצ"ו.

.22

היום יום ז"ך אייר א"ח⁴⁵ תקמ"ג לפ"ק נעשה ח"צ⁴⁶ עם הרבני הראש מהר"ר גרשון נאמן דקהילתנו עפ"י האלופי' הקהל ורואי חשבונות ונאמנים דק' ועלה הכנסות הקהילה מהסכומות הן מאנשי קהילתנו והן מאנשי הכפרים לסך ארבעת אלפים וחמשה עשר זהו' וששה גדולים מא"ח פסח תקמ"ב עד א"ח פסח תקמ"ג לפ"ק. וואכר⁴⁷ מא"ח הנ"ל עד א"ח הנ"ל עולה מאנשי קהילתנו אלף ושני מאות ושמונה וחשעים זהו' ושבעה ועשרים גדולים. פאנגלאוני מאנשי הכפרים מא"ח הנ"ל עד א"ח הנ"ל עולה לסך שני מאות ושנים וארבעים זהו' וששה עשר גדו'; צינוש מבעלי בתים אנשי הכפרים ארבעה ושלשים זהו'. סך הכל חמשת אלפים וחמש מאות וחשעים זהו' תשעה עשר גדולים. ומסך הנ"ל היו פחתים עד יום הנ"ל שמונה מאות שנים וארבעים זהו' כ"ז גדולים. והצאות הקהלה הן עפ"י קוויטן והן בלי קוויטן עולה לסך ארבעת אלפים וארבע מאות וארבעה וארבעים זהו' אחד עשר גדולים, מגיע להרבני מהר"ג מא"ח תקמ"א לפ"ק עד א"ח תקמ"ב לפ"ק כפי הקוויט שהי' בידו מאלופי הקהל מאה ושלושה ועשרים זהו' ושלושה גדולים, ס"ה עולה והצאות הקהלה עם פחתים ועם החוב של מהר"ג הנ"ל חמשת אלפים וארבע מאות ועשרה זהו' י"א גדול, נמצא מגיע מן מהר"ג הנ"ל לאלופי הקהל סך מאה ושמונים זהו' ח"ג...

⁴⁴ Meaning the last part of the second sentence in par. 13.

⁴⁵ כ"ג ניסן. The date is probably a mistake; should read י"ג ניסן.

⁴⁶ חשבון צדק.

⁴⁷ Weekly payments, weekly tax.

ה. הנהלה (Administration)

.23

היום יום ג', י"ג ניסן העלו בתקנתם ויסרו מוסדות עולם על מדוכה זו בחדר הקהל נזרקה מפי אלופי הקהל יחד בל תמוט ובל יגרע ובל יפול ארצה דבר החל על הבוררים, שאינם רשאים לעשותם לשום אדם שום התמנות הקהל למי שאינו נותן סכמו הראוי לעלות לקלפי, החבר לפי חבר ומורינו לפי מורינו כפי תיקון הקדמונים. ובאם שירצה איזה בורר לעשות לשום אדם שאינו נותן כפי התיקון הקלפי, אזי מחויב להודיע שבאם ירצה להיות במנויי הקהל אזי מחויב ליתן סכמו כפי תיקון הקלפי ואזי אם יסכים וירצה מחויבים השמאים לערוך אותו סכום כפי תיקון הקלפי בלי שום פחת הקהל אף זהב אחת. זאת נהפך באם שירצה איזה אדם להעלות במינוי להקהל ולהשלים סכמו כפי התיקון אף שהשמאים לא העריכו אותו כל כך, רשאי.

.24

ע"ד המכשולות בנידן הקהל הנעשים ע"פ בוררים כדת, ויש כמה אנשים שאינם רוצים לקבל תיכף התמנותם ואחר איזה זמן כיוכשר בעיניהם עושים התפעלות לעמוד בהתמנותם ומוזה יוכל לבא לידי קלקולים, בכך כהיום עלה במסכם אלופי הקהל בחרם הגדול יב"ן לתיקון גדול שמהיום והלאה כשיעשו הבוררים בהתמנות הקהל ויהי' איזה מהם שלא ירצה לקבל התמנותו אזי יהי' הברירה ע"ז האופן. הראש הראשון יהי' לו הברירה עד ר"ח אייר ולשארי ראשים וטובים יהי' להם הברירה עד כ' אייר וכשיעמדו ויסרבו עד זמנים הנ"ל אזי חל החרם הגדול הנ"ל שלא לעשות שום התפעלות עוד להשגת התמנות. גם חל החרם על הקהל שיהיו שלא לישב בוועד עם אנשים כאלה, רק מחויב הפ"ח תיכף לאסוף אסיפה שלימה לדבר זה. גם חל החרם על משרתי הקהל שלא לציית את מי שיעשה התפעלות להשגת התמנות, רק מחויבים לציית את הפ"ח שיהי'.

כל זה הנ"ל נעשה בוועד אלופי הקהל בח"ח אור ליום א', כ"א כסלו תקנ"א לפ"ק.

.25

היות שמחמת שעת חרום אשר בעתים הללו כידוע לכל לא הי' באפשר לעשות קהל וכל התמנות כראוי וכתיקון, מחמת אשר בבית ישראל ראינו שעוררי' ולא היו מתרצים אנשי קהלתנו לקבל על עצמם בעול הכבד אשר בעתים הללו הם על הראשים והמנהיגים, ונתפרנס הדור על פי מי שהיו ראשים; אך מחמת שנתפררה החבילה גם מזה כידוע ושעת החירום גבר עלינו בכל יום ונלאו הנשארים

לשאת על עצמם העול הכבד הזה, והנה ידוע כי אי אפשר לבירה בלא מנהיג וכו' גלל כן נתאספו האסיפה שלימה לשקוד על תקנתם ועלה בוועד הנ"ל בהסכמה גמורה לעשות כעת אלופי הקהל עליפי פתקאות הן ולא ובחז"ג שמי שיעלה עליו הנורל ע"פ פתקאות מחויב לקבל על עצמו ולהיות ראש או מנהיג. ומחמת גודל ההכרח והוראת שעה אשר היתה צריכה לכך לא הי' באפשר כעת לילך ע"פ התיקון בעניני התמנות הקהל רק לפי צורך השעה שלא תהי' עדת ד' כו' ונעשה ההתמנות כפי שיבואר מיום דלמטה עד אי"ה א"ח פסח תקעדלית. ואותם הראשים שיבוארו יש להם דין מי שהי' ראשים לעולם כי לא רצו לקבל על עצמם באופן אחר, והטובים קבלו על עצמם שמחויבים להיות לעזר ולסעד להראשים בכל עניני הצטרכות הקהלה.

[יום ה', כ"ט כסליו תקע"ג]

.26

היות שנתודע לנו שה"ה הרבני מרה ארי' ליב במרה משה אשר הי' פ"ח עד עתה לא נהניג לפי צורך הכלל אלא לפי דעתו ועצתו הטובה ולא לפי טובת הכלל, וגם לקח משכנות לעצמו מכלי הקודש אשר שייכים להציבור ולקח המשכנות בלא דעת הציבור באומרו שמגיע לו סך מאלופי הקהל מה שהוציא הוא לצורך הציבור אשר לפי דעת הר"ח אין מגיע כלום, גלל כן עלה בהסכמתנו שלא יהי' לו שום מינוי בהקהל לא עתה ולא כל ימי חייו ולא יהי' אף ממי שהיו ראשים ולא מאנשי האספה כל ימי חייו כי יודעים ורואים אנחנו שאינו חושש לתקנת הקהלה ולא לתקנת הרואנדרוין והגו בא כמו כן מהרואנדר.

הכ"ר האלופי ראשי נגדי קהלתינו בהסכמתנו מאסיפה שלימה בחה"ק. היום, יום ב', יוד אדר ראשון תקפ"א לפ"ק. ובאתי עה"ח שמואל במוה"ר אברהם הלוי ולה"ה.

.27

היות שנפרץ הרבר בערה שנמצאים אנשים מאנשי קהלתינו שמסרבים לירד לדין תורה, גלל כן עלה במוסכם אלופי הקהל ומי שהי' ראשים ואסיפה שלמה ובצירוף הבר"צ שמי אשר לא ירצה מהיום דלמטה לירד לדין או שלא ירצה לקיים הפסק דין הוא מחרם ומגודה וחלילה למול לו בן כשיצטרך עד שיקבל דין, ומחויב לבוא לפני אלופי הקהל וכל אשר יצו וימרו עליו מחויב לקיים ובאם לא ימולו לו הבן. וגם חל החרם על הפ"ח בחדשו לרשום בפנקס-בפרטות שם האנשים שיסרבו.

נעשה היום, יום ד', כ"ד מנחם תקסחית לפ"ק. חולת זה יקום בו לאחר מות כפי שנכתב בהפנקס מהחבורה קדושה.

.28

העתק מפסק ב"ד.

הן כבר יצא מבר"צ עפ"י רת תה"ק מדינא פוסקים ראשונים ואחרונים ושאלות וחשובות על מי שפער פיו נגד אלופי הקהל אף נגד הפ"ח לבר ראוי אותו האיש הפוער להכותו ולגדותו ולהחרימו, וכעת עמד אחד והפריז נגד הב"ד ונגד הפ"ח והקהל וקימו אלופי הקהל כהפסק הקודם שיצא מב"ד, יצא מאתנו ב"ד עפ"י רתה"ק מה שעשו הקהל עשו כרתה"ק ומה שיעשו נגד הפער על הפ"ח לא יהי' שום ערעור עליהם ומי שילך נגד דינים או נגד דין ב"ד הרי דינו כמסור. כ"ז יצא מאתנו ב"ד ובפרט מי שפער נגד אלופי הקהל בצירוף מי שהי' הרי הוא מסור וחל עליו כל הדינים וביד הפ"ח הכל לקיים.

ובאנו על החתום, יום א', ק"א תשרי תקנ"ג ל'. נאום אהרן נחמי' ב"מ אברהם עברי ונאום נפתלי הירץ במ' יצחק ז"ל; ונאום צבי הירש ב"מ נתן נטע. הועתק אות באות מגוף הכתב. באתי על החתום יום הני"ל. מנחם מענדל שמש דפה.

.29

A. היות שר' שמואל במורה שמשון פער פיו בזלזולים גדולים נגד הרבני הנגיד מורה מררכי במורה ר"ד חונתו הנעידה מ' בראנא יענטא ודבר להם זלזולים גדולים אשר אין להעלות על הכתב, גלל כן יצא מאלופים שהוא מובדל ומופרש מתוך עמינו ובאם שהי' לו ילד למול לא ימולו לו ובאם שהי' ל"ע בביתו בר מינן מחויב הפ"ח לשלוח להגבאי בחדשו שלא יזרקו לקבורתו. וגם חלילה לשום שליח ציבור לקרותו לעלות לתורה עד שיפיים את הנגיד הנ"ל ואת האלופי הקהל.

B. תכתב זאת למשמרת בעט ועופרת בהיות שנעשה בקהלתנו מעשה נבלה אשר לא שערנו מעולם להיות פוער פיו ולשרג בלשונו נגד ולפני אלופי ראשים מנהיגים נגידי קהלתנו, כאשר איש אחד מקהלתנו יצא לידון בדבר חדש אשר לא נהייתה כזה מעולם שהכה את בעל דינו על סנטרו וביישו בדברים לפני אלופי הקהל ולפני הבר"צ ולא השגיח על כבוד אלופי הקהל ולא חש ליקרא דקונו, ע"כ יצא מאתנו אלופי ראשי נגידי קהלתנו שראוי הי' על פי דין לעשות לו כפי הדין ולקרא בשמו ברבים בבי כנשתא ה"ה ה' ברוך בהר"ד ישראל⁴⁸ ככה עשה, רק מחמת שחסנו על כבוד משפחתו ע"כ יצא מאתנו אלופי הקהל בריצוי הנ"ל בחרם יב"ן שלא לקרותו הן בבי"הם והן בבי"המר והן במגנינים אף בחבר רק לקרותו כ' ברוך בהר"ד ישראל, וחל החרם על כל הקוראים שלא לקרותו בחבר מהיום דלמטה עד כלות שלש שנים.

היום יום ג', ד' מנחם אב תקמ"ב לפ"ק פ"ק וולאדווי.

⁴⁸ May be identical with that mentioned in the following document.

.30

הן היום נמצא אתנו פה אנשים אשר פערו פיהם לבלי חוק וסירבו נגד האלופי הקהל ה'ה הנ'ל תרי אחי ה'ה מהור' ברוך ומהור' יצחק במוה' ישראל, בכך יצא מאתנו האלופים ראשים נגידי קהלתנו להיות ענושים בעונש זה עונשם לבל יקראו שניהן הן בב'הכ והן בביהמ"ד והן אצל מגין בשם מורינו רק בשם כמ' הן בקורא שמם לעלות לתורה והן לכל דבר שבקדושה בשם כמ' יקרו. וגם זאת תכתב למשמרת בעט עופרת שמיר לדורות לבל יבואו בקהל ה' לאיזה התמנות שבעולם לבל יפול חבלם וגורלם. ותוקף החרם הגדול יבין חל על כל הקוראים שלא לקראתם אפי' בחבר רק כמר.

ולהיות לראי' היום, יום א' ד'ו אייר תקסמך טית לפ"ק פ"ק וולארווי. ופסק הנ'ל מבואר בהפנסק הלז ברף ק"ט ע"ב הפסק מהבר"צ למי שסרב נגד הקהל.

.31

היות שמבואר לקמן בפסק"ד ע"י בר"צ דפ"ק שכל מי שפוער פיו כנגד אלופי הקהל ואף גם אם פוער פיו נגד הב"ד לברו ראוי להכותו וליסרו ולהחרימו, וכעת נמצא איש אחד מאנשי קהלתנו אשר פער פיו נגד אלופי הקהל ונגד הפ"ח בחדשו ונגד אלופי השמאים שהיו יחד בחה"ק ועסקו בצרכי ציבור באמונה ובא האיש הזה ופער פיו לבלי חוק ורצה להרוס ולקלקל מעשיהם אשר הם מוסדי הקהלה והמה בנויים על אדני אמת וצדק וכפי הפסק ר' בר"צ; ולא זו אף זו אלא שהוא עומד במרדו ומעיז פניו כנחושה והולך בשווקים וברחובות ומזלזל אלופי הקהל וכמתלהלה היורה זיקים ויאמר הלא משחק אני על מעשיהם, זה שמו אשר יקראו לו מנחם מאניש במוה' זאב. גלל כן יצאו מאתנו אלופי הקהל בחה"ג יב"ג שלא יהי' לאיש ההוא קלפי ושום התמנות משך שתי שנים וגם שלא יקראו אותו לעלות לתורה בשם מורינו ובאם שעדיין יעמוד במרדו ויתחוק ברבר נגד הפסק הנ'ל אזי היה יהי' האיש ההוא נידון ברין המבואר בפס"ד ב"ד הנ'ל ודינו כמסור. כ"ז יצא מאתנו אלופי הקהל בחה"ק, היום יום ד', זיין ניסן תקניו לפ"ק. ובאתי על החתום בפקודת אלופי הקהל שמואל במוה"ד אברהם הלוי זלה"ה. היום אור ליום א' ר"ח אייר תקניו לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף האסיפה שכל הנ'ל נידון הרבני מוה' מנחם מאניש במ"ו זאב הנ'ל הוא בטל ומוה' מנחם מאניש רשאי להיות התמנות וגם לענין שאר דברים כל הנ'ל בטל.

.32

בהיות שכ' ישראל ב"ר יהודא חייט פער פיו נגד האלופי הקהל לפני הארון יגמ"פ⁴⁹ וויעלמאזני פאן גובערנאטער פער פיו מבלי חוק בלשונו הרע שאין מהראוי להעלות על הכתב מחמת בזיון הקהלה כפי דרכו המיוערת לעשות

⁴⁹ Jegomoż Pan Wielmożny Pan Gubernator.

כאשר שמבואר בהפנקס של החבורה רבעלי מלאכות מעשיו וגם קנסו, וכהיום ישבנו וגם בחינו אנהנו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראש ובצירוף שני בעלי מלאכות דהחבורה הנ"ל ויצא מאתנו האלופים ומי שהי' ראש, שכ' ישראל הנ"ל בצא לו קאי ויעמוד בחוץ ויהא דפו מן החבורה סתום כאילו לא הי' נמנה בהחבורה מהיום דלמטה עד ששה שנים ואחר ששה שנים יהא נמנה בהחבורה בשם מלאטץ⁵⁰ כפי התקנה שבפנקס דלהם, אעפ"כ לא יהא לו שום התמנות לעולם. רק השני בעלי מלאכות שנצטרפו עם מי שהיו ראשים אמרו שיהא לו העברה מהחבורה רק שלשה שנים ויעמוד בקוניע ביום השבת ק' בבה"כ, ע"כ עלה ברעתנו כפי אשר יבחן יג"מ גובערנאטער אחר מן הפסקים הנ"ל כן יקום⁵¹ . . . יום א', ט"ז שבט תקמ"ג.

.33

היום יום ד', ר"ו מרחשוון תקנחית נתמנה ה"ה מ' מאיר ב"ה יהודא ליב להיות שמש הדיינים פ"ק מהיום הנ"ל עד אח' ר"ח אייר תקסמ"ך והן הן הכנסות שלו; דהיינו רח"ש יקח החצי מהשי"ן דקהלתינו ומהכרזות שעל איזה ק"ס דהיינו בעד שלשה הכרזות וגם בעד מה שיכתוב ההכרזות על הק"ס ויחתום א"ע יקח חשעה גרו' ובעיה"כ יהי' לו קערה בביה"כ, ויסבב על הכפרים עבור מעות חנוכה, ובעד התראה לדין יקח שלשה גרו' הן מאנשי קהלתינו והן מאיזה אורח ואינו רשאי לבקש יותר אם לא שיתן לו מעצמו יותר רשאי ליקח. וכשיקח בעד ההתראה הנ"ל אינו רשאי ליקח חוץ לזה בעד הושבת ב"ד, רק כשלא יצטרך להתרות, דהיינו שיבואו שני בע"ד יחד ולא יצטרך אלא להשיב ב"ד, אוי רשאי ליקח ג"ג בעד הושבת ב"ד, ומשבועה שמונה עשר גדול' ומק"ח שבעה גרו' וחצי, גם מגיע לו מחתימת הגט כנהוג. ובשעת הברירה מאלופי הקהל ילך עם הגובה ליתן מו"ט להבוררים וגם להנתמנין, וחלילה לו לעבור ליקח יותר שום דבר אף על פ"א מכפי הנכתוב

⁵⁰ מלאטץ = Mlody = novice. During the period of noviceship he could exercise neither active nor passive suffrage.

⁵¹ There is also an entry in Polish, from a few years later, about one who also denounced the administration before the governor, but in this case the offender was only deprived of the right to become an elder for six years. "Ponieważ jest prawo w Kachale i z dawnych czasów że żaden obywatel bluźnić będzie przeciw Kachalu czyli miesięcznego powinien być Keryimem obłożony . . . aże Joś Mojszkowicz publicznie . . . cały Kachal konfundował słowami niegodziwemi, jako Inkwizycya przez Duchownych wyciągnięta a to przez przeciwność podatku świecowego . . . przeto my Kachal terazniejszy z dawniejszym Kachalem nie mogąc wypełnić ukazania podług ustawy dawney, tymczasem obowiązujemy się najskuteczniejszym obowiązkiem aby ten Joś Moszkowicz przez lat sześć w Kachale być nie mógł i niema być wolany do żadnej schadzki. Działo się w szkole na Sesyi Kachalnej, 29 Listopada 1799."

הנקצב כאן. ומחויב מ' מאיר הנ"ל ליתן הפלעטין לעניים בערבי שבתות וערבי י"ט ולא יקח בעד זה שום שכירות. וגם הוא מחויב להיות כותב בהשלשה ביכר מהקריין המנוחים אצל הרב אב"ד רקהלתינו כל מה שיצטרך לכתוב שם וגם על זה אינו מניע לו שום שכירות. עוד זאת נתפרש בחרם הגדול יב"ג על מ' מאיר הנ"ל שכשיגיע א"ה ארבעה שבועות קודם השלמת הזמן שלו מחויב הוא לילך אל הפ"ח שיה' בעת ההוא ולבקש מאתו שיאסוף אסיפה שלימה לראות מה שיעלה בהסכמתם בעניני השמשות ואינו רשאי מיומא דמישלם זמנו להיות והלאה אף יום אחד בלתי הסכמות אסיפה.

כ"ז עלה במוסכם אלופי ראשים מגהיגים נגדי קהלתינו בצירוף מי שהי' ראשים ונעשה בחה"ק היום יום הנ"ל. שמואל במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל.

[יום ד', כ"ו מרחשוון תקנ"ח]

34.

היום יום ד' ק"א תמו תקמ"ז לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים ובצירוף אסיפה יחדי סגולה שלימה בחרם הגדול יב"ג, שמהיום דלמטה שם' מנחם מענדל בא' נחמי' כן ירד משמשות ואין לו שום יד בשמשות בשום ענין, ואין שום אדם רשאי להשתמש עמו בעיקס שמשות בשום ענין. ומהיום דלמטה אינם רשאים לקבל שום קהל שום שמש עד שיחמלא דמי הפדיון של אלופי הקהל עבור מ' מענדל הנ"ל. וכל הנ"ל נעשה במוסכם הכל בהתועדות כולם בחדר הקהל ובחרם הגדול ר"ל ונעשה עפ"י רוב דיעות מאסיפה סגולה והוא יחד בל תמוט לעולם.

ולראי' באתי בפקודת אלופי הקהל ובצירוף רוב אסיפה עה"ח היום יום הנ"ל. נאום נפתלי הירץ במהר"ר יצחק זלה"ה.

35.

היום יום א' ער"ח שבט תקלמרבית לפ"ק הומחק סוד יחדי בעצה ותבונה במשכיל על דבר במילי דמתא מילי רבי הילולי ושבוע הבן, בהיות כל בעלי סעודה קאי באוכלין ומרבה אוכלין קרואים הוולכים לבית המשתה עד שכל השלחנות מלאו בלי מקום, ומה יעשה זה שאינו איש אמיד נכסיו מועטים ואוכלים היו מרובים בודאי כמו שער בפשוט הוא אכול ושתה כגיל, ומשום כיסופא כדי לא לשנות מצוה שארי בעלי סעודות בעל כרחו קורא ומביא את כל העם מקצה. ואצטנו אבותינו הניחו לנו מקום להתגדר בענין זה להסיר את המכשלה הזאת מקרבנו בפרט בצוק העתים הללו שמחה מה זו עושה לפזר ממון בהוצאה שלא לצורך. לזאת עמרו והחקינו תקנה גדולה וקבועה מיסודה מהיום והלאה בחרם יב"ג מוסת נפשות הקרואים לסעודות נשואין או שבוע הבן. אם עשיר אם דל הוא

הבעל סעודה לא יוסיף ממנין עשרה קרואים חוץ רח"ש⁵² ושני דיינים קבועים וחוק קרובים פסולי דאורייתא וחוק בעלי כיבורים שבשעת מילת התינוק ולא יותר משבעה בעלי כיבורים דהיינו קוואטר⁵³ ואחד המקבל את התינוק מן הקוואטר ואחד המניח על הכסא של אליה' ז"ל ושלשה מזהלים וא' מכסה לברכה וחוק מן התופס את התינוק בשעת הברכה. ובהילולא ג"כ לא יוסיף ממנין עשרה חוץ רח"ש ושני דיינים קבועים וחוק קרובים פסולי דאורייתא כנ"ל וחוק שושבינין ובעל ברכות השייך להחופה וכן יתנהג תמיד. לפני כל סעודה יתן הבעל סעודה צעטיל למנין הקרואים ביד השמש כמספר אשר יעשה מה שיעשה כאות נפשו לרצונו והשמש יביא את הצעטיל לפני הראש הפ"ח ומיד מחויב הראש הפ"ח לעשות פתקין לכל שמות האנשים שבהצעטיל ולהניח בקלפי ולהיות טרוף בקלפי ומוציא עשר פתקין ולא יותר ואשר יצא לו הגורל הוא יהי' למנין עשרה הנ"ל.

כל זה נמנו וגמרו בשולחן מלא וועד כל האסיפה עדה השלימה יצ'ו לחוק עולם ולא יעבור קימו וקבלו עליהם ועל זרעם כיחד שלא תמוט בחרם הנ"ל, לכן יראוהו אנשים מלפרוץ גדר ח"ו נגד זאת התקנה המיוסדה על ארני פז בכל חוקף עז ומעוז מיד ולדרורות עד עמוד הכהן לאורים ותומים אז ימלא שחוק פינו שמחה ושירות.

כ"ד האלופים ראשים מנהיגי קהלתינו יצ'ו בצירוף הבעלי אסיפה יצ'ו ובפקודתם כתבתי וחממתי היום יום הנ"ל. נאום יצחק בלא"א מוה"ר אברהם ז"ל.

.36

הן כל אלה התקנות הנמעליד⁵⁴ אשר חקרו וקבלו עליהם ועל זרעם להיות עליהם חוק ולא יעבור היות ממעט באוכלין הולכין קרואים לתומם אל בית המשתה הן סעודת נשואין והן סעודת מילה בבל חוסיף קאי על מנין עשרה קרואים חוץ מה שפרט הכתב התקנה הנ"ל שיצאו מן הכלל המנין המותר ואי אתה דן אלא כעין הפרט הנ"ל. אבל אחר הבחינה ועיון שאין התקנה הזאת שיה לכל נפש כי יש שיש לו ורצה וכו', לכן ניתן הדעת וטעם יסוד טובב והולך במוסכם כל האסיפה יצ'ו להתיר רצועה מקשר המנין ומוסיף ב"ה דברים שבמנין הקרואים הנ"ל. ואלו מותרין אשר נהגו איסור קמייתא, דהיינו כל הקרובים כשרים עד שלישי בשלישי ועד בכלל הן בבעל והן בלא בעל וגם שני מחותנים דהיינו אבי הבן עם אבי הבת והוא הרין איפכא וגם נוסף על הדיינים הנ"ל עוד דיון אחד וגם סופר הקהל הכל שוים להיתר היות נקראין חוץ למנין עשרה. וגם משאר עמא אשר לא המה בכלל אסיפה הותרו מהם ארבעה אנשים לקראם אל הסעודה

⁵² רב, חזן, שוחט

⁵³ Person bringing in the child for circumcision.

⁵⁴ הנמצאות מעבר לדף

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

לאיזה מי שיוברר בעיני בעל הסעודה, וגם מלמדי בניו של בעל הסעודה אינם בכלל עשירי מנין עשרה יחשבו רק למנין עשרה יעמוד. וגם זאת לא בא אלא לפרש במה הרברים אמורים כל הנ"ל אלא בשעת חיוב הסעודה אבל באם ירצה לעשות בשבת שלש סעודות הרי הם כל אנשי העיר בכלל הקרואים ואין בזה איסור בשום אחד מהם.

כ"ז נתיסדה כיתר בל תמוט בחרם הנ"ל מיד ולדורות. כ"ד אלופים ראשים מנהיגים קהלתינו בצירוף כל אסיפה ובפקודתם כתבתי וחתמתי היום יום ד' ז' כסליו תקלטי"ת לפ"ק.
נאום נפתלי הירץ במורה יצחק זלה"ה.

הוספות

לעמוד ד' סעיף 4. ר"ת, דב"ח וד"ק' הנמצאים כאן וכן בתעודות מס' 211, 383, 390 (עמ' צ"ד, קס"ט, קע"א) פירושם לא ברור. פרופסור אברהם ווייס סבור שאולי אפשר לפענחם באופן כזה: דברי בני חבורה ודייני קהלה. וצ"ע.

לעמוד י"ד סעיף 34. קטעים מתעודה זו נתפרסמו בתרגום גרמני ע"י ד"ר יהודה (לואי) לוין ב־ J.JLG IX, 405.

לעמוד כ"ז סעיף 71. זה הוא ביטול חלקי של האיסור להקיז דם לנוצרים. האיסור ההוא מטעם ועד ד"א בא כנראה כתוצאה מעלילת דם בלובלין. עיין ישראל היילפרין, פנקס ועד ארבע ארצות, עמ' LN II, 18; 458. שם מוזכרת גם התעודה שלנו.

לעמוד נ' סעיף 124. בשנת ת' (או ת"ו) הוחלט, לשלוח אנשים חכמים ונבונים' להתהלך במדינת אשכנז ובשאר מדינות לבקש מהם הלוואה על זמן רב להציל נפשותינו מיד פריצי' לשלם מה שאנחנו חייבים להם, והמבורר' המשולחי' לדבר מצוה מי ומי שיהיו יהא ע"פ הקהל יצ"ו (189 [195a]). בשנת 1652 נשלח אברהם בן יוסף הלוי אשכנזי לגרמניה כדי לאסוף כספים עבור קהלת פוזנא (Ph. Bloch, "Aus dem Posener Ghetto" ZHGP XII [1897], 226 ff.).

לעמוד ס"א סעיף 139. בסוף התעודה חסרים המספרים על ההוצאות הבלתי רגילות. אפשר להשלים את הידיעות ההן לפי קטעים שנתפרסמו במקומות אחרים.

עוד רווחים יריד לובלין אדר ת"ו ל', ט"ז אלפי'.

רווחים יערסלב ת"ו ל', ד"א תל"ח זהו'.

רווחים ס"י לובלין ת"ו ל', ב"א בערך.

סכמו' ונגולות לארצות ו' או ז' אלפי' בערך. חלקינו לשלשים אלפי' דאניטיפאי, רווחי' פה קהלתינו ובגליל ולאב"ד ובתולות, כ' אלפי'.

יום וועד וסימקיס, אלף וחמש מאו' זהו'.

ואלו רווחי' חייבי' . . . לאנשי קהלתינו, לאבי יתומים ובתולות, לאנשי מדינה, כעשרים אלף זהו' (LL 89; LN II, 21–22).

לעמוד ס"ג סעיף 146/147. סיכום גרמני מהתעודות ההן פרסם ד"ר לוין ב־ J.JLG IX, 405–406.

¹ Donativa — Gift for the king or high officials (often in gold).

ל ע מ ו ד ס ך ס ע י ף 148. במינוי הראשון של יעקב רופא הותנו פחות תנאים:

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ׳ו איש מהם לא נעדר קימו וקבלו האלוף מוהר׳ר יעקב רופא חתן הראש והקצין כמהרר משה רופא יצ׳ו להי׳ פה קהילתינו יצ׳ו לרופא מומחה ומשכרתו יהיה ארבעים זהו׳ פולניש באופן זה עשרים זהו׳ ינוכה לו מברדאן שלו ועשרים זהו׳ ינוכה לו האלופי׳ הגבאים יצ׳ו במעות מצות מה שיקנה, ונגד זה התחייב האלוף מוהרר׳י הנ׳ל לילך לבית הקהל יצ׳ו לחלאי׳ ב׳מ בחינם גם לעניי קהילתינו יצ׳ו ועל פי הדברים האלו כרתנו ברית למען תהיה לעדה אמרנו להעלות רשום בכתב אמת יו׳ ג׳ כ׳ תמו תל׳ג לפק ([253a] 240).

במאמרו של דוד קויפמאן (REJ, XX, 275–86) נמצאים פרטים על הרופאים ממשפחה זו.

ל ע מ ׳ ע ׳ו — ע ׳ז ס ע י פ י ם 74–172 וכן ע מ ׳ ק ס ׳ ב ס ע י ף 363. פרטים על המלכוסים השונים אפשר למצוא בספרו של נח פרילוצקי ד א ס ג ע ו ו ע ט, ורשה 1923.

תמונה של קרייזן (Halskrause) נרפסה בִּי. *Jahrbuch f. Geschichte d. Juden in Tschechoslovakie* III, 154 (על זה העירוני ידידי מר ישראל היילפרין).

ל ע מ ו ד ר כ ״ ז ס ע י ף 12. בפנקס הקהלה במעזריטש נמצאות ידיעות על הסכם בין ז׳ טובי העיר לבין חברת החייטים בדבר ביה״כ וכן בדבר רשות לשטיבל של חברת החייטים. אמנם הרשימות ההן הן מאוחרות, אך יתכן שמקורן בפנקס מוקדם יותר. (את הידיעות האלו מסר לי בטובו ד׳ר הנדל מירושלים).

מ פ ת ח

אברהם בן מנחם מענדל שמש, רכ"ב
 אברהם בן מענדל חתן לייב חזן, קני'ו
 אברהם משה בן יעקלי, ק"פ
 אברהם בן ניסן אהרן, קי"ח
 אברהם הסך, ק"ץ
 אברהם עקיבש, ק"ט, קס"ח
 אברהם חתן פייוויש ר"ט, ס"ה
 אברהם פילר, ט"ו
 אברהם פרנס, פ"ו, עי' אברהם חתן רא"ש
 אברהם ר' קאפל דיין, ז'
 אברהם קויפמנש מקראקא, קע"ז, קע"ט,
 קצ"ו
 אברהם קרעסקש, ט"ז
 אברהם ריפּש, ככ"ד
 אברהם רפאלש, מ"ה
 אברהם בן שמואל מחעלם, קמ"ח
 אברהם שמש, ל"ט, מ"ד, ע', ק"כ, ק"ג,
 קע"א, ק"פ
 אברהם בן שמשון כ"ץ, י"ב
 אדום פוש, עי' Busch
 אהרן אלימלך בן פנחס, קט"ו
 אהרן בנימין (בן חיים) מארפטשיק, ס"ה,
 ע"ב, צ"ג, קט"ו; עי' גם בנימין בן חיים
 אהרן דאקטאר, אהרן רופא, עי' אהרן
 קלהרי רופא
 אהרן בן זיסקינד סג"ל רמר"ט, ר"ג, ר"ד
 אהרן בן זנוויל סמטור, קל"ג
 אהרן זעליג בן שמואל, רי"ב
 אהרן בן יהודא צורף, צ"ח
 אהרן בן יחזקאל שלומש, מ"ח-ט'
 אהרן בן יצחק שוחט, ככ"ד
 אהרן חתן מאיר לובוועניץ, ע"א
 אהרן נחמ" בן אברהם עברי, רמ"א
 אהרן סרסור, קל"ג
 אהרן בן עזריאל זעליג מרגליות, קפ"ו
 אהרן פעטליצער, ק"ו, ק"ח

אבי עזרא שמש דגליל קראקא, ר"ח
 אביגדור בן משה, ק"פ
 אברהם (אברם), קנ"ב
 אברהם אבריל, עי' אברהם בן חנוך
 אבריל
 אברהם בן איצק קצב, י"ד
 אברהם בן אליעזר ליפמן מרגליות, קפ"ב,
 קפ"ט
 אברהם בן אליעזר שמש, ככ"ד
 אברהם אב"ד בריסק, קי"ח
 אברהם גינענדלש, מ"ז
 אברהם בן דוד, רכ"ח
 אברהם חתן ד' צורף, ז'
 אברהם בן הלל (ההלש), קצ"ג, קצ"ה
 אברהם בן זעליג גלאזיר, נ"ב
 אברהם חייט, ע'
 אברהם בן חנוך אבריל, ח', כ"ג, ל"ז, צ"א
 אברהם חעלמיר, קל"ז
 אברהם טעבלה ס"ל, נ"ה
 אברהם חתן ראש (חתן רא"ל ראש), פ"ו,
 ק"ח, קכ"ט, קל"ג, קנ"ה
 אברהם בן ר"י, קס"ג
 אברהם בן יהודא לייב, צ"ח, ק"ט, ככ"ו,
 קס"ב
 אברהם בן יוסף, ר"ג
 אברהם בן יוסף הלוי, רמ"ו
 אברהם חתן יוקל מזלונא, מ"ב
 אברהם יעקב פיסק, קצ"ח, ר"א, * 91
 אברהם בן יעקלי, ר"ה
 אברהם בן יצחק רפּש, מ"ז
 אברהם יששכר בער בן אלחנן, קפ"ו
 אברהם כ"ץ דיין וסופר מלכוב, רי"ב
 אברהם חתן ל"ק, ח'
 אברהם חתן ר"ל ר"ה, מ"ח
 אברהם בן מאיר אפשטיין, קי"ח
 אברהם בן מאיר שמש, קל"ג

*ספרות רגילות מציגות את העמודים כחלק האנגלי.
רמט

אלי' בן לייב קינד, ק'ד
 אלי' בן משה אברהם, ל'ד
 אלי' פרובסט, ק'ד
 אלי' פרנס, מ'ח, קכ"ד, עי' גם אלי' בן
 דוד, אלי' בן שלמה
 אלי' בן צבי הירש, ר"ג
 אלי' קירשנר, קכ"ד
 אלי' בן שלמה בלין, ט', ס"ט, פ', צ"ה,
 צ"ט, ק"ה, קט"ו, קכ"ד, קס"ט
 אלי' בן שלמה מארפטשיק, צ"ד
 אלי' שמש, ע"א
 אליעזר בן דוד מהאראדנא, קל"ח
 אליעזר בן יצחק משווערין, קמ"ח
 אליעזר כץ שמש, מ', פ"ו
 אליעזר בן שלמה זלמן כץ, רל"ה
 אליעזר בן שמואל כץ שמש, ק"מ, ק"נ,
 קנ"ה, קנ"ח
 אליעזר בן שמעון כץ שמש, י"ב, י"ט, מ',
 ק"מ
 אליעזר שמש, ק"מ
 אליצפן בן אברהם משה כץ, ע"ב, צ', ק"ח
 אליקים בן איסרל כץ, קצ"ג, קצ"ה
 אליקים נעץ בן יוסף יש שמש, קנ"ו
 אליקים נעציל בן יידל, רי"ד
 אליקים נעציל בן רמ"י מקראקא, רי"ח
 אלכסנדר בן ארי' לייב, רל"ג
 אדעזר מכלש מקראקא, קצ"ח
 אלקנה בן נפתלי, ז'
 אנטוני, נ"ט
 אנטלר, עי' שמחה בן מנחם
 אנשל חייט, קכ"ה
 אנשל חייט בן יעקב מגרידץ, י"ט
 אנשיל חתן יעקב מעליש, ס"ט
 אסטראווי, רל"ב
 אסתר אלמנת איצק קרעמער, 36
 אסתר בת יוחנן פעטליצער, ס"ה
 אסתר בת שכנא כץ, ר"ו
 אקנינקע (Okólfinka?), רל"ב
 ארי' יהודא לייב שמש מלבוב, ר"י
 ארי' לייב בן יידל, קפ"א, קפ"ד, קפ"ו,
 קפ"ח, רי"ח
 ארי' לייב כץ י"א חפ"ש, ע"ב
 ארי' לייב במוהר"ל, רל"ז
 ארי' לייב בן מנחם מגלי, רכ"ו
 ארי' לייב בן משה, ר"מ
 ארי' לייב בן ניסן, רכ"ו

אהרן קלהרי רופא, קע"ט, ר"ב-ד', ר"ו
 אהרן בן שמעון, קפ"ו
 אולשענקי, רל"ב
 אוננרכין (צורף), פ"ט
 אורגלר, עי' יצחק; לייב; פייוול
 אידלינג, פיטר, ק"ה
 איידל בת משה בן יצחק אייזק ש"ק, קמ"ח
 אייזק (ניס לעמל), ס"ט
 אייזק ר"ז ס"ל, ע"ח
 אייזק בן יאסמן, קמ"ו
 אייזק ר' יעקילש, קי"ט, קפ"ט, קצ"א,
 קצ"ב, ר"ג, ר"י
 אייזק בן יעקלי, ר"ה
 אייזק בן יעקלי רופא, ר"ה
 אייזק מלמד, ג'
 אייזק ר"מ, ק"ה
 איכל, ק"ל
 איכל מגניון, צ"ה-ז'
 איכל פרנס, איכל בן נפתלי הירץ, עי'
 יחיאל איכל (מיכל) בן נפתלי הירץ
 איסרל בן פנחס, ר"ג
 איצק בן אהרן רופש, ע'
 איצק דיין, קס"ד
 איצק בר"ח כ"ז, ק"ץ
 איצק יעקילש, קפ"א
 איצק ליפמנש, צ"ח
 איצק מוכר דבש, ק"ץ
 איצק סג"ל, ס"ט
 איצק עיור מסווערזעניץ, קנ"א
 איצק קויל, ע"ד
 איצק קרעמיר, י"ג
 אלחנן ר' אברן חתן ברוך, מ"ב
 אלחנן דילקא, צ"ב
 אלי', ס"ט, קכ"ו
 אלי' בן אברהם מייזלש, רי"ב
 אלי' בן אברהם ר' עקיבש, קט"ו
 אלי' אשכנזי, קנ"ח, עי' אלי' בן דוד שליט
 אשכנזי
 אלי' בר"ב סג"ל, ק"ץ
 אלי' בלין, עי' אלי' בן שלמה
 אלי' בן דוד שליט אשכנזי, ס"ט, צ"ז, קכ"ד,
 קט"ו
 אלי' בן הירש, קנ"ב
 אלי' חתן יוטה טנדלרין, י"ג
 אלי' בן יוסף גדלי', קי"ט, ק"כ, קכ ג
 אלי' הכהן, קפ"ז

קל'ה, עי' גם יששכר בער בן אברהם
הלוי

בער סמטור, ט'ו

בער פיקסל, נ'ה

בער מפקש, ג'

בער קראטשין, קט'ו, קט'ז

ברגר, מרדכי (M. Breger), קע'ד

ברוך בן גדלי' רפאל מלובלין, רל'א

ברוך בן געץ חייט, כ'א

ברוך בן וואלף חזן, י'ד

ברוך בן ישראל, רמ'א, רמ'ב

ברוך פעטליצער, נ'ב

ברוך רופא (אומן), פ'ח

ברוך רופא, כ'א, ר'ה

בריינא יענטא, רמ'א

בריינדל אשת הירש בן מענדל, י', י'א

בריסק (Brest, Brześć Litewski), קי'ח.

ר'ל

בריסק דקוייא (Brześć Kujawski), קמ'ח

ברן (Marcus Brann), קמ'ט

ברנדינר (Bernadiner Order), קע'ח

ברעסלא (Breslau), ו', ק'ב, קל'ו, קל'ז.

קמ'א

גאבליר מטורן, קכ'ו

גאטפריד, ל'ב

גדליה בן יוסף, י'ט

גדלי' בן יעקב מלובמלא, קפ'ד, קפ'ו.

קפ'ז, קפ'ט

גוטקינד מלמד, י'ד

גומפי שמש, קנ'ב, קע'א

גומפריכט, ע'ה

גומפריכט נוימברג, ג'

גיזבריד (Giesebert Wilhelmson),

ס'ז, קל'ז

גיטל בת אברהם דובש, ר'ח, ר'י

גיטל בת יוסף, קפ'ב, קפ'ג

גיטל בת משה לבועניץ, ע'

גיטלה אשת אברהם מפשעדיבארש, רי'ג

גינצבורג, עי' בן ציון בן יואל; יעקב בן

נפתלי הירץ; נפתלי הירץ בן יצחק

גלוגא (גלוגא), (Glogu, Głogów), ד', מ'א,

קי'ח

גניין (Gnesen, Gniezno), ה', ט', י'.

י'א, י'ב, כ'ג, מ'ב, מ'ח, נ'ו, נ'ח, ס'א,

ס'ט, ע'א, פ'ב, צ'ה, צ'ו, צ'ז, קי'ג.

ארי' ליב בן צבי הירש, רכ'ט

ארי' ליב מקראקא, קע'ז

ארי' ליב בן שלמה, רל'ג

ארי' ליב בן שמואל סגל שמש, קכ'ו,

קנ'ו

ארינוקי, רל'ב

אריץ ישראל, פ'ז

אשכנז (Germany), ג', ע'ט, רמ'ז

אשכנזי, עי' אליהו; אליהו בן דוד; בנימין

בן ברוך; זעליגמן; יעקב שמואל; יצחק

אשר; יצחק בן נחמיה; ליב; משה לוי

כץ; ענויל; שמואל בן יהודא

בוג (Bug), רל'ז

בונם, מ'ז

בונם פיור, ל'ח, ק'ו, ק'ז

בוועז, קי'ח

בוועז בן יצחק, קי'א, קי'ב

בוועז בן שאול בוועז, ו', קכ'ה

Busch, ל'ה

ביגש (אחי יודא לאבשיץ) קצב, מ'ז

בלאך, בלוך, עי' חיים; יצחק אייזיק; משה

בן חיים

בלוימה בת יואל ש'ק, מ'ה

בלין, עי' אליהו בן שלמה

בני מאיר, רל'ז, רל'ח

בנימין (רב), ע"ב; עי' גם אהרן בנימין בן

חיים

בנימין בן אלעזר, צ'ז

בנימין אשכנזי, פ'ז, עי' בנימין בן ברוך-

אשכנזי רייכנבכר

בנימין בן ברוך אשכנזי רייכנבכר, פ'ז,

צ'ח, קכ'ו

בנימין גלאזר, י'ט

בנימין וואלף בן זעליג הלוי, ק'ג

בנימין בן זכריה יצחק, קי'א, קי'ב

בנימין חזן, ק'ל

בנימין בן חיים, קט'ו, עי' גם אהרן בנימין

בן חיים

בנימין רמ', קל'ב

בן ציון בן יואל גינצבורג, רל'ז, רל'ח

בן ציון בן יצחק, רל'ג

בעטשקא, ק'ט, קט'ו, קכ'ז, קל'א

בעלינסקי, ס'ט

בער בן יואל (יואלש), ע'ח

בער סגיל (סל), נ'ה, ע'ח, ק', קי'ט,

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

רב

דוד סל (סג'ל) שידוינש, י"א, קכ"ט
 דוד פקשיר, נ"ה, ס"ח
 דוד צורף (לעסלר), צ"ב, קמ"ח
 דוד שיחנס סג'ל, צ"ח
 דוד בן שמשון ראסטיישר, ע"ב
 דודל, ק"ב
 דייכיש, עי' יהושע בן שמואל זנוויל; ירוחם
 בן יעקב מרדכי; מרדכי בן אברהם;
 שמעון
 דינא אשת יוסף פרעמסלא, ק"ג
 דירונג קספר, ל'
 דניאל בן יוסף כץ, רל"ג
 דניאל פוציק, עי' פוציק דניאל
 דרעזל אשת טעבל בן שמואל ריט, צ'

קט"ו, קכ"ח, קכ"ט, קמ"ה, קס"ט, קע"א,
 קע"ד
 געץ חזן, נ"ז
 געץ חייט בן ברוך, כ"א
 געץ חתן יוסף סופר, קכ"ב
 געץ רימ"ש, פ'
 גראבווי, רל"ב
 גראבסקי (Grabski), מ"ח, קי"ז
 גרוזינסקי (Grudziński),
 קי"ח, קס"ד
 גריץ (Graetz, Grodzisko), ט', פ"ט
 גרשון נאמן מוולאדווי, רל"ח
 גרשון קינד, פ"ח, צ"ז, צ"ח, ק"ד

האראדנא (Grodno), קל"ח
 הארחובקי (Orchówka), רל"ב
 הדסה בת זעליג פלאצקער, קכ"ז
 הורוויץ, עי' יהודא בן שאול הלוי; יחיאל
 הלוי; יצחק איש הורוויץ; ישעיה בן
 שעפטל; שבתי שעפטל
 היילפרון, היילפרין, עי' דב בער בן
 אברהם; יודא ליב בן יצחק אייזק;
 יוסף בן מרדכי; יצחק אייזק בן
 אברהם; משה יהודא זעלקי; משה בן
 יצחק אייזק
 היילפרין, ישראל, ק', רמ"ח
 הינדה אשת הירש פילד, קנ"ו
 הינדה בת יודא מוכס, קל"ד
 הירץ, מ"ח
 הירץ חתן אברהם דיין (רא"ד), י', פ"ח,
 ק"ח, ק"ט, קכ"ט, קל"ז
 הירץ חתן אלי' טובי', י', י"א
 הירץ גינצבורג, עי' נפתלי הירץ בן יצחק
 אייזק גינצבורג
 הירץ דיין חתן צבי הירש, י', ט"ז, ל"ז, קי"ז
 הירץ חזן, נ"ז
 הירץ משעברשין, מ"ח
 הירץ, עי' גם נפתלי הירץ
 הירש, קי"ט, קכ"ז, קס"ח
 הירש אברהם עקיבאש (רא"ר), עי', קכ"ה
 הירש משרת ברוך רופא, כ"א
 הירש געטליד, קנ"ב
 הירש חתן דוד צורף, קמ"ז
 הירש יב, נ"ה
 הירש בן יוסף קאלשר, פ"ד

דאברין (Dobryń), י"ג
 דאמיניקנס (Dominicans), נ"ט, ס"ה
 דאנצק (Danzig, Gdańsk), ו', כ"ג,
 ל"ה, ל"ה, מ"ב, נ"א, ס"ט, ק', קמ"ה,
 ק"ע, קע"א
 דב בער בן אברהם, רכ"ח
 דב בער בן אברהם היילפרון, ק"ט
 דבורה בת מאיר ר"ז, קכ"ה
 דובנא (Dubno), קס"א, רכ"ד
 דוד (משורר), קמ"ו
 דוד בנימנש (חתן בנימין) דיין, י"א, קמ"ח,
 קנ"ה, קס"ט
 דוד בן בצלאל, ל"ז, קנ"ד
 דוד מגלונא, קמ"ז
 דוד מהמבורג, ו'
 דוד חתן זנוויל סג'ל, י'
 דוד ר"ט, ט"ז
 דוד בן יואל, רכ"א
 דוד בן יוסף יידל, קפ"ג
 דוד בן יוסף יחל, קע"ט, קפ"ו, קץ, קצ"ב,
 קצ"ג, קצ"ה
 דוד בן יידל צירלש, קפ"ד
 דוד בן יקר מקראקא, קע"ט, קפ"ב,
 קפ"ד, קפ"ו, קפ"ז, קפ"ט
 דוד מלבוב, מ"ו
 דוד מלונטיץ, פ"ב
 דוד מעדשענק (מ"ש), י"ט, קנ"ח
 דוד בן מרדכי מלבוב, מ"ו, נ'
 דוד בן משה, ק"צ, קצ"ב, קצ"ג, קצ"ה,
 רכ"ט
 דוד בן משה ר"ד ר"י, קצ"ח, קצ"ט, ר'
 דוד בן נפתלי סג'ל מלאבועניץ, ע"א, פ"ו

ווינא (Vienna), ג', ט', קל"ו
 ווייס, אברהם, רמ"ו
 וולודבה, קס"א, רי"ט-מ"ו
 וועלישקא (Wieliczka), קפ"ב, קפ"ד
 ווענגראווסקי (Węgrzewski), ל"ד
 ווראניק (Wronki), ס"ו, קנ"ח
 ורנקבורט, עי' פראנקפורט
 וורעשנא (Września, Wreschen), צ"ו, צ"ז

זאב בן ארי' ליב, רל"ה
 זאב בן דוד, רכ"ח
 זאב וואלף בן נתן, קפ"א
 זאבחוני, רל"ב
 זאלי חר"א, ר"ג
 זאליבק, רל"ב
 זאלישטש, רל"ב
 זאלקינד, קנ"ג-ד'
 ז' טמר', ח'
 זוסמן, קע"א
 זיסקינד, ז'
 זיסקינד ר"מ ר' טודרס כ"ץ, קצ"ו
 זכריה מענדל חתן ש"ך (שכנא כ"ץ), קע"ח,
 ק"פ-א', קפ"ג, קצ"ז, ר"ז-ו'
 זלמן בן אברהם בנימין וואלף, קנ"ה
 זלמן אברהם צאלאש, קט"ו, קכ"ח
 זלמן חר"ה רא"פ, ק"ח
 זלמן ווישניצר, קע"ח
 זלמן חזן מסווערוועניץ, פ"ז
 זלמן לב"ן, פ"ח
 זלמן בן מאיר, ס"ח
 זלמן בן מענדל יוקלש, כ'
 זלמן סופר, י"ב
 זלמן פרעניר, קנ"ב
 זלמן קליסטערל, קכ"ה; עי' גם יקותיאל
 זלמן בן יעקב קלעטשער
 זלמן שתרדן, עי' שלמה זלמן שתרדן
 זנוויל חתן א', קס"ג
 זנוויל סג"ל, י', ג"ה
 זנוויל בן שלמה, קל"ג
 זנוויל בן שמעון שמש, 91
 זנוויל שמש, קע"א
 זעליג גלאור, י"ט
 זעליג בן יאקב פאקשיר, מ"ח-ט', צ', ק"ט,
 קי"ז-ח'
 זעליג כ"ץ, קל"ט
 זעליג בן נחום, קצ"ב

הירש ישן, ס'
 הירש בן ישראל קצב, כ"ב
 הירש כ"ץ שמש, ג"ח, קנ"ג
 הירש אב"ד לונטשיץ, קס"ו
 הירש ליפשיץ, כ"ז
 הירש מימט, מ"ו
 הירש בן מכלי שפרינצלש, קצ"ז, קצ"ח
 הירש בן מענדל פלאצקר (רמ"ט), ה', ג"ה,
 קנ"ה

הירש פילר פעטליצר, קנ"ו
 הירש פרנס, ק"ט; עי' גם צבי הירש פרנס
 הירש פרנס ווילנר, ק"ב
 הירש קראקוור, פ"ה
 הירש קראקוור מסווערוועניץ, קכ"ד
 הירש רופא, צ"א
 הירש ר' שמעון חזן, כ"ו
 הירש שמש, ג"ח, ס', קס"ח, קע"ב
 הירש, עי' גם צבי הירש
 הירשל בן זוסמן, קפ"ו, קפ"ז
 המבורג (Hamburg), ו'
 העליר, העלער, עי' משה בן אברהם
 הלוי; שמואל סג"ל בן יוסף
 הענדל אשת דוד בן נפתלי סג"ל, ע"א
 הענדל אשת מרדכי ר"מ, ר"ט
 הענוך בן שלמה ר"א, ל'
 העניש, ק"ד
 העניש מווראניק, קנ"ב
 העשיל קצב, ל"ט
 העשיל, עי' גם יהושע העשיל

וואלסקי (וואלצקי), כ"ט, פ"ט, צ"ב, צ"ג
 וואלף, ק"ה, ק"ו
 וואלף חתן אבריל, ג"ה, ס"ז
 וואלף חייט (נוצריס), פ"ט
 וואלף ליפשיץ, כ"ז
 וואלף בן מ' ריפ"ש, ק"ב, קכ"א
 וואלף ס"א, פ"ז
 וואלף סג"ל, 45
 וואלף סג"ל חתן פערל, כ"ה
 וואלף סמטור, ס"ב
 וואלף אב"ד סמטור, ק"ג
 וואלף פאפרש, קצ"ו
 וואלף פלאצקר, ג"ה
 וואלף קראקוור, קל"ב
 ווארטא (Warta), ס"א
 ווארטא (Warsaw), ג"ג, קס"ח, קע"א

רנר תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

זעלימן אשכנז מסוערזעניץ, פ'ה זעלקי פרנס, עי' משה יהודא זעלקי בן אליעזר ליפמן היילפרון

חאדוויש (Chodziesz, Kolmar), י"ב
 חיינאניצקא, קי"ט
 חיים (אב"ד), עי' חיים בן יצחק כ"ץ
 חיים בן אברהם, מ', רכ"ח
 חיים בן אלחנן ס"ל, כ"ז
 חיים בועז, י"א, ק"ט
 חיים בלוך מקראקא, קצ"ו, קצ"ח
 חיים אב"ד בריסק דקויא, נ"ה
 חיים חאדוויש, כ'
 חיים חזן, נ"ו, ס', ע"ט
 חיים חייט אלם, ק"ט
 חיים חתן חנוך סג"ל, קס"ו
 חיים בן טובי' כ"ץ, רכ"ח
 חיים בר' וואלש פעטליצער, ר"ו
 חיים בן יחזקאל ישראל, רל"ג, רל"ה
 חיים בן יחיאל בק שפירא, ט', צ"ד, צ"ו
 חיים בן יצחק כ"ץ, ד', פ"א, קכ"ה, קנ"ב, קס"ו
 חיים בן יששכר, י"ג
 חיים בן לאזר, קצ"ה
 חיים מ"י, צ"א
 חיים בן מרדכי גומבין, ס"ה, ס"ט
 חיים בן נח הי"ד, ח', קי"ז, קנ"ד
 חיים סופר, קס"ח
 חיים בן עקיבא שמש, קי"ג
 חיים רפ"ד, קע"ז, ר"א-ב'
 חיים פרנס, מ"א, קכ"ד
 חיים חתן פרץ בן אברהם, פ"ב-קט"ז
 חיים בן צבי, רכ"ט
 חיים רופא, קנ"ב
 חיים שאול קרעסלש, כ"ז-ח', נ"ה, קכ"א
 חיים משאכטשאווי (Sochaczew), ק"ל
 חנוך בן אברהם מנגיזון, נ'
 חנוך בן אברהם דיין, ט'
 חנוך הענדל בן צבי הירש, ר"ג
 חנוך סג"ל, ט"ז
 חנוך אב"ד פלאצק, י'
 חנן בן יאקב רייס, ז'
 חננא ליפמן בן יעקב מיזלש, רי"ח
 חנניה בן שמשון, קט"ו
 חעלמא (Chelm), רל"ב-ד'
 חריפסק, רל"ב

טובי' בן איצק סג"ל, ס"ט
 טובי' גוטמן ראקובר, ר"ג
 טובי' צורף, קכ"ו
 טוטשינסקי (Tuczyński), ל"ו-ז', נ"ט
 טומינסקי, טומיזקי, טומניצקי (Toma-
 nicky), ק"א-ב', ק"ח, ק"י, קנ"ז
 טורן, טוריין (Toruń, Thorn), ה', ח', ט', כ"ז, ל"ב-ר', ל"ט, מ"ב, מ"ד, מ"ו, מ"ח, נ', נ"א, ס"א, ס"ז, צ"ג-ה', ק', ק"ה, ק"ח, קי"ב, קכ"ג, קכ"ה, קל"ג-ל"ו, קל"ח, קמ"ה, קמ"ז, קנ"ה, קס"ח, ק"ע-ע"א
 טעבלה בן שמואל ר"ט, ד'
 טעמרל בת יהושע, רי"ד, רט"ז, רי"ח, 91
 טשארקאווסקי (Czarnkowski), ק"ח
 יאוויטר (Jesuits), ל"ז-ח', ק"ו-ז', קכ"א-ב', קס"ז, קע"ג
 ר"י חתן יעקב ר"ן, קט"ו
 יאקב בן (רא"ד) אברהם דיין, קמ"ו
 יאקב ברא"פ, קס"ג
 יאקב בן הירש שמש, ק"ל, קס"ז
 יאקב בן חיים רפ"ד, קפ"ב-ד'
 יאקב לוויין, ל"ט
 יאקב ליב נחמש, נ"ב
 יאקב ליבש, ג'
 יאקב ליבש פרנס, עי' יעקב ליבש פרנס
 יאקב חתן משה אברילש, ז'
 יאקב (פערל) רייס, פ"ט
 יאקב, עי' גם יעקב
 יהודא בן יחיאל מצאדשין (דאלשיץ), ק"י
 יהודא יידל בן יעקב קאפל מלכוב, קפ"ב, קפ"ו-ז', קפ"ט, ק"ץ, קצ"ב-ג', קצ"ה, ר"א, ר"ה-ו', ר"ח-י"ח, 91
 יהודא יצחק בן צבי, רל"ז-ח'
 יהודא ליב, קל"ז
 יהודא ליב בן אביגדור, קפ"ו
 יהודא ליב בן יוסף, רכ"ח
 יהודא ליב בן יצחק רופא, ק"ב, ק"ח
 יהודא ליב בן ישראל, עי' יודא ליב
 יהודא ליב כ"ץ (בן יוסף פרופסט), קי"ד, קי"ט
 יהודא ליב בן מאיר, קפ"ו
 יהודא ליב בן נח מלויצק, קפ"ב, קפ"ז, ר"א, רט"ו
 יהודא ליב סג"ל חאטש מקראקא, קע"ז,

קע'ט, קפ'ב-ד', קפ'ו-ז', קפ'ט, קצ'ג,
 ר'א, רי"ח
 יהודא ליב מקראקא, ר'ו
 יהודא ליב (בן ר'א) רא'ש, ע'ב, ק'ב,
 קל'ד
 יהודא ליב בן שמעון ז'ק, ליב, צ'ה, ק'י,
 קט'ז, קכ'ג
 יהודא בן שאול הלוי הורוויץ, רל"א
 יהודית, ע"ד
 יהונתן בן משה כ"ץ, צ'
 יהושע דאקטארש, ק'צ
 יהושע יקירש, ק'צ
 יהושע כענש, ר'
 יהושע בן משה, קפ"ו
 יהושע בן (שלוש), שכנא כ"ץ, קפ"ג, ר'א,
 רט"ז-רי"ח, 91
 יהושע בן שמואל זנוויל דייכיש, קפ"א,
 קפ"ז-ח'
 יהושע בן שמואל שמעלקי מקראקא, ר"ד
 יואל דיין, קל"ו, קס"ד
 יואל סג"ל, קל"ו
 יואל חתן עקיבא, קמ"ו
 יואל בן שמואל כ"ץ, ר"ב
 יואל שמואל קראקברש מפחנא, ל"ז, מ"ה
 יואלכי קצב, קנ"ב
 יודא, קנ"ז
 יודא בן איצק רופא, צ', ק'ע; ע"י גם
 יהודא ליב בן יצחק רופא
 יודא בן דוד המכונה ליב רודניץ, קכ"ח
 יודא הירצקיש, ל"ח; ע"י גם ליב הירצקיש
 יודא בן יוסף הי"ד, צ"א-ב', ק'ט, קט"ו,
 קכ"ג, קל"א-ב', קנ"א, קנ"ג
 יודא כ"ץ, ע"י יהודא ליב בן יוסף פרופסט
 כ"ץ
 יודא לבשין, נ"ו
 יודא לובזעניץ, ל"ח, מ"ז, ק"ו-ז'
 יודא ליב ר' זעליגש, נ"ו; ע"י גם ליב זעליגש
 יודא ליב חזן כ"ץ, נ"ז, קכ"ג
 יודא ליב בן יצחק אייזיק היילפרין, קט"ז
 יודא ליב בן ישראל מקראקא, ט', ט"ו,
 כ"ד, ליב, מ', מ"ה, מ"ז-ח', נ', ס"ה,
 פ', צ"ד, ק"י, קכ"ג, קכ"ד, קל"א, קל"ט,
 קנ"ד
 יודא מוכסן, ע"י יודא בן יוסף הי"ד
 יודא (חתן יעקב) ר"ן, ל"ו, מ"א, נ"ה, ק',
 ק"ה, קי"ח, קנ"ג

יודא פעטליצר, נ"ה
 יודא רופא, ס"ג-ד', צ"א, צ"ד, ק"כ
 יודא בן שמואל פעטליצר, ט"ז, י"ז, נ"ה,
 קי"ב, קל"ב
 יודא שמש, קס"ח
 יובל בן שלמה פלק, ט'
 יחל סופר, ע"י יוסף יחל
 יחפא פינר, י"ד
 יחפא קצב, קנ"ב
 יחפא ריקלש, ט"ו
 יוחנן בן אברהם וואלש, קפ"ו, קצ"ג
 יוחנן פעטליצר, ט"ו, ס"ט
 יוטה בת יעקב, ל"ט
 יום טוב בן קויפמן קצב, ס"ח
 יונה ר"ד זיסלש, קצ"ו
 יונה כ"ץ, צ"ח
 יונתן בן יעקב מבראד (חתן אהרן
 דאקטאר), קע"ט-פ'
 יונתן ר"ן, פ"ט
 יוסמן, ל"ג, נ"ה, ע"ח, צ"ג
 יוסף בן אברהם, קנ"ג
 יוסף בן אברהם שפירא, ע"ה
 יוסף בן ר'א, רל"ח
 יוסף אינלש, מ"ז
 יוסף אליעזר בן נתן, קפ"ו, קצ"ז
 יוסף בן אלכסנדר, רל"ה-ז'
 יוסף רד"ב, ט"י
 יוסף בן דוד, קצ"ג, קצ"ה
 יוסף בן דוד בנימנש, ק"ו, קמ"ח, קמ"ט
 יוסף בן דוד כ"ץ, מ"ז, צ"ו
 יוסף (בן דוד) פרינס פרובסט כ"ץ, כ"ג,
 קי"ג-ט"ו, קכ"א-ב', קל"ב, קל"ט, קנ"ח;
 ע"י גם יוסף כ"ץ פרוש
 יוסף דרשן, ס"ב
 יוסף בן הירש קראקוור, פ"ה
 יוסף וועליששקר, קפ"ב, קפ"ד
 יוסף חתן זעליג מבריסק, ח'
 יוסף חנני', פ"ט
 יוסף יודא מקראקא, ח', ל"ז
 יוסף יחל בן דוד, רכ"ה, רל"ג
 יוסף יחל בן מרדכי סופר ושמש, ה', ח',
 י', כ', כ"ב, כ"ח, ל"ג, ל"ט, מ', מ"א,
 מ"ד-ז', נ', נ"ח, ס', ס"ו, ס"ח, פ"א-ב',
 צ"ה-ו', קי"ג, קט"ו-י"ז, ק"ב, קכ"ב-ה',
 קכ"ז-ח', קל"א, קל"ח, ק"מ, קנ"ג
 יוסף בן יששכר הלוי, קכ"ט-ל'

יוסף כץ, מ' יוסף כץ פרוש (פרופסט), כ"ג, מ"ח, ק"י;
 ע"י גם יוסף בן דוד פרנס פרובסט
 יוסף בן ליב זעלצר, רל"ז-ח'
 יוסף ר"מ, ע"י יוסף בן מנחם מענדל
 יוסף בן מאיר וואלש, קפ"ב, קפ"ד, קפ"ח,
 קצ"ז-ח', ר"א
 יוסף חתן מאניש, ק"צ
 יוסף בן מנחם מענדל פרנס, ט"ו, ט"ז, י"ח,
 כ"ד, ל"ו, נ"ה-ו', צ"ט, קט"ז, קי"ח-ט',
 קל"ב, קל"ט, קנ"ד-ה'
 יוסף בן מרדכי שמש היילפרון, ק"ג
 יוסף בן משה, רכ"ט, רמ"ג
 יוסף חתן נחמן בישקו, קנ"ט, קס"ב
 יוסף סופר, רי"א
 יוסף אב"ד פינטשב, ר"ז-ח'
 יוסף פרובשט כץ, ע"י יוסף בן דוד פרנס
 יוסף פרעמסלא, ק"ג-ד'
 יוסף קאזו, נ"ח, ס"א
 יוסף קצב, קנ"ב
 יוסף רייז מלמד, קמ"ו
 יוסף בן שאול, רל"ג
 יוסף בן שלמה דרשן, ס"ב, קל"ו, קס"ח
 יוסף בן שמואל מחעלם, רל"ג
 יוסקא יאסמן, צ"ד
 יוקל מגלונא, מ"ב
 יוקל שמש, קע"א
 יושוע, ק"ל
 יחזקאל בן ג' מלמד, קנ"ב
 יחזקאל דיין, נ"ה, קס"ט
 יחזקאל אב"ד לאדמיר, ז'
 יחזקאל חתן מ' פרנס, נ"ה
 יחיאל דיין, קל"ו
 יחיאל (דיין) סג"ל, נ"ה, קל"ו, קנ"ח
 יחיאל חתן יצחק פרי"ש (פרוינשטאט),
 צ"ד-ה'
 יחיאל הלוי בן משה הורוויץ, קנ"ד
 יחיאל מיכל בן ר"ה רא"ד, ק"ל
 יחיאל מיכל (איכל) בן נפתלי הירץ פרנס,
 צ', צ"ח, קנ"ד
 יחיאל מיכל כמוהרש"ס, קפ"ז
 יחיאל מיכל בן שלמה, קצ"ה
 יחיאל שמש, קכ"ה
 יטלה בת אברהם, ר"ב-ד'
 יידל מגלונא, מ"ב
 יידל היטלמכר, ק"צ, קצ"ג, קצ"ה

יידל רופא, צ'
 יילעווי, ע'
 יסטשעמסקי, קע"א
 יעכל, קס"ח
 יעסל מעדשענק, י"ט
 יעקב אברהם אהרן (בן יצחק) מויא, ק"ט.
 ק"ל
 יעקב בן אליעזר שמש, י"א
 יעקב אשכנז, ל"ח, מ"ג, ס"ו
 יעקב גומפריכט, מ'
 יעקב בן חיים יאסמנש, קכ"ז
 יעקב טמריח (טעמעריי), ק"ד
 יעקב יהודא ליב בן בצלאל סג"ל חאטש,
 ק"פ
 יעקב בן יהודא רופא, ס"ד-ה', רמ"ח
 יעקב בן יואל ז"ק, קנ"ד
 יעקב בן יואל קצב, י"ד
 יעקב בן יחזקאל מלודמיר, ה', ז'
 יעקב בן יצחק שמש, י"א; ע"י גם ישראל
 יעקב בן יצחק שמש
 יעקב ליבש פרנס, ג', ק', ק"ט-י', קנ"ח.
 קס"ב
 יעקב חתן ליור קירשנר, ח'
 יעקב בן מ"א, קכ"ח
 יעקב ר' מעליש, ס"ט
 יעקב משה ליברלש שמש, רי"ב, רי"ד
 יעקב בן משולם פיייוויש קינד, קל"ב
 יעקב בן נפתלי הירץ גינצבורג, קכ"ה
 יעקב סלעוולש, קע"א
 יעקב חתן עקיבא מעדשענק, י"ט
 יעקב פיקסלש, 81
 יעקב פלאצקר, מ"ו
 יעקב פקשר, ס"ח, ק"ל
 יעקב מנוע צבי, מ"ה, ס"ה, פ', צ"ט, ק'.
 ק"ה, קס"ה, קס"ט, 45
 יעקב צבי בן משה אברהם, ל"ד
 יעקב מקאליש, קל"ג
 יעקב קאפל בן דוד, ר"ח, ר"י
 יעקב קליסעטלר (קלעטשילר), ק"מ
 יעקב קלמנס, כ'
 יעקב רופא (Jacob Winkler), נ'; ע"י
 גם יעקב בן יהודא רופא
 יעקב בן שאול קרעסלש, ט"ז, כ"ז-ח'
 נ"ה, קכ"א-ב'
 יעקב שווערין, נ"ה
 יעקב שמואל אשכנזי, קס"ג

יצחק בן מנחם מנלי בכרך רופא, כ"ד,
 ל"ז, ס"ח, קל"ה, קל"ט, קנ"ד
 יצחק מעשלש, נ"ה
 יצחק בן משה, קפ"ז
 יצחק בן משה ר' יעקילש, ק"פ
 יצחק בן נחמ"י יעקב אשכנזי, קנ"ד
 יצחק ניישטאט, ל"ט, קכ"ד
 יצחק סגל אב"ד לונטשיץ, פ"ב
 יצחק פיקסל, 58
 יצחק ראקוור מקראקא, קפ"ב, קפ"ז
 יצחק רופא, ס"ז-ד'; ע"י גם יצחק בן מנחם
 יצחק רייצלש מקראקא, קפ"ט, ר"ב
 יצחק שמש, ס'
 יצחק שקאלניקש, ר"ב
 יקותיאל זלמן בן יעקב קלשטלר
 (קלעטשטר), צ"ח
 יקותיאל בן מיכלסון, קכ"ז
 ירוחם בן יעקב מרדכי דייכש מקראקא,
 קפ"ג, ר"א, ר"ד, 91
 ישעי' בן אשר זעליג כ"ץ, י"ב-ג'
 ישעיה בן יצחק אייזיק סג"ל פלאצקר,
 ט"ז-י"ח, ל"ח, נ"ה, קכ"ט
 ישעיה כהן שפירא, קס"ג
 ישעיה בן משה ר"א שק"ז
 ישעיה סג"ל, קמ"ח
 ישעיה עקיבש, מ"ג
 ישעיה פלאצקר, ל"ח
 ישעיה פרעניר השני, ל"ט
 ישעיה בר"ש קמסר, ק"צ
 ישעיה בן שעפטיל (הורוויץ), ק"ח
 ישעיה שפירא, קס"ג
 ישראל איסרלין מבריסק, רל"א
 ישראל בן דוד כ"ץ, ר"ח
 ישראל בן יהודא חייט, רכ"ח, רמ"ב
 ישראל חתן יוסף פרופסט כ"ץ, קי"ד, קט"ו
 ישראל יעקב בן יצחק שמש, י"א, ק"ז, קי"ז,
 קכ"ד, קנ"ה
 ישראל בן יעקב משה ליברלש שמש, רי"י,
 רי"ב
 ישראל יעקב משה מאיר בן ליב, רל"א
 ישראל חתן יצחק קרעמער, 36
 ישראל כץ מנלוגא, מ"ב
 ישראל בן מנחם מנדי, רל"ז
 ישראל בן משה, קפ"ז
 ישראל בן משה כ"ץ, צ"ז
 ישראל משה בן שלמה, קנ"ה

יעקב בן שמואל שמש, כ"ג
 יעקב שמש, י"ב-ג', י"ט, קכ"ג, קנ"ז; ע"י
 גם ישראל יעקב בן יצחק שמש
 יעקל חתן אברהם שקאטלר, י"ד
 יעקלי בן מיכל אייזיקש, ר"ג
 יעקלי רופא, ר"ה
 יעריסלב, ל"ז, מ', קט"ו, קט"ז, קי"ט, רמ"ז
 יערשקאפסקי, ס"ח
 יצחק בן אברהם (רב), כ"ה, פ', קמ"א,
 קס"ב
 יצחק בן אברהם (מקראקא), קצ"ח
 יצחק בן אברהם, רכ"ח, רמ"ה
 יצחק חתן אבריל, ח', קכ"ב
 יצחק בן אהרן דרשן מקראקא, קפ"ג
 יצחק אורנלר, קצ"ז-ח'
 יצחק אייזיק זבן אברהם היילפרון, ט"ו,
 צ"א, ק"י, קל"ב
 יצחק אייזיק בלוק, קצ"ה
 יצחק אייזיק אב"ד טארני, ר"ז-ח'
 יצחק אייזיק בן יהונתן פליף, קל"א
 יצחק אשכנזי, קנ"ד-ה'
 יצחק בכרך רופא, ע"י יצחק בן מנחם
 מנלי בכרך רופא
 יצחק בנימין וואלף בן בצלאל הלוי
 מואלקווי, ק"פ
 יצחק רד"ב (ר' דוד בנימינשו), ל"ח
 יצחק בן דוד בנימינש, ק"ו-ז'
 יצחק דיין, נ"ח
 יצחק בן דניאל כ"ץ שמש, רי"א
 יצחק איש הורוויץ מטארני, קפ"ט
 יצחק חתן הירש לוקווייר, ק"ג
 יצחק העשיל, ס"ט
 יצחק העשילש (חתן העשיל קצב), ל"ט
 יצחק זעליג בן יהושע העשיל, רכ"ז, רל"א
 יצחק זרחש, קפ"ח
 יצחק בן טוביה, קנ"ח
 יצחק בן יהושע, רל"א
 יצחק יהושע העשיל בן מוהרי"ל שפירא,
 ר"ז
 יצחק חתן י"ל רש"ך, קס"ו
 יצחק בן ירמיה יעקב, ל"ז
 יצחק בן ישראל, רמ"ב
 יצחק בן יששכר בער, קפ"ח
 יצחק ר"ל גבאי, י"ב
 יצחק (בן) ליפמן אפטיר, ז', ח', קכ"ט
 יצחק ליפשיץ, כ'

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

ליב בן פייוויש קינד, קכ"ט
 ליב ר' פילש, צ"א
 ליב פיצביש, קכ"ז
 ליב פרנס, ט"ז, קכ"ד
 ליב פריצ'ס, ק"ל
 ליב רופא, ק"ח
 ליב רופש (או ריפ"ש), ע', ק"ב, קס"ג;
 עי' גם יהודא ליב בן יצחקרופא
 ליב ר"ש ר"י, ט"ו, נ"ה, ק'
 ליב בר"ש מרקלש, ק"צ
 ליב ר"ש פרנס, נ"ה
 ר"ל ר"ש מקראקא, ל"ט
 ליב בן שמואל צורף, קל"ז
 ליב שמעונש, ט', מ', מ"א, צ"א, צ"ד, קכ"ב,
 קל"ב
 ליב שמעלקיש, ט"ו
 ליב שמש, קמ"ז, ר"ג
 ליב שתדלן מקראקא, קס"ו-ז'
 ליב חמרש, ק"צ
 ליבוש אב"ד קראקא, עי' יהודא ליב
 מקראקא
 ליזר, קנ"ב
 ליזר היטלמכיר, מ"ד
 ליזר חתן הירץ, ק"ל
 ליזר חלפן, 40
 ליזר כ"ץ שמש; עי' אליעזר בן שמעון כ"ץ
 שמש
 ליזר סג"ל חתן הירץ ר' אברהם דיין, פ"ח,
 ק"א
 ליזר פישר, קנ"ב
 ליזר קניניסר, ע"ג, קנ"ב
 ליטא, ע"ו, קל"ט, קמ"א-ה'
 לייפציג (Leipzig), כ"ג-ד', מ"ו, פ"ב.
 קל"ט
 ליפמן בן זעליג סמטור, ע'
 ליפמן בן חיים, ר"ז
 ליפמן חתן ר"ח ימ"ן, ח'
 ליפמן רופא, ר"ה
 לעדניצא (Lednica), קפ"ב, קפ"ד
 לעמיל, ג', מ"ו, ס"ט
 לעמיל בן אייזיק שמש, כ'
 מאיר, קל"ד
 מאיר בן אברהם יהודא נתן כ"ץ, קכ"ד,
 עי' גם מאיר כ"ץ
 מאיר בן אליקים מפילא, קל"א, ק"ג

ישראל בן נפתלי פעלטץ, קפ"ז
 ישראל סופר, ק"צ
 ישראל צורף, ט"ז, קכ"ט
 ישראל קצב, כ"א, ק"ג
 ישראל שמש, קפ"א
 יששכר בער בן אברהם הלוי, ח', ל"ז,
 ע"ח, צ"ב, קכ"ב, קכ"ט, קל"ה, קנ"ד, 58
 יששכר בער בן אליעזר, ל"ז
 יששכר בער בן יצחק ראקיברש, קפ"ו,
 ר"ב
 יששכר בער סג"ל מקראקא, קע"ז,
 קצ"ו-ח'
 כאלנה ראש, קנ"ב
 כרמליטר (Carmelite), קכ"ו
 כתריאל פעטליצר, מ"א
 לאונוניק, ס"א
 לאור סג"ל המלך, ק"פ
 לארקאפסקי, ק"ה
 לבשין (Labischin), ג'
 לבוב (Lwów), ח', ר"ח
 לבועניץ, לובועניץ, ע', ע"א
 לובלין, (Lublin) ל"ט, מ"ח, נ"ח-ט',
 ס"א, ס"ז, ק"ג, קי"ח, רמ"ז
 לובמירסקי (Lubomirski), קפ"ב
 לוי כ"ץ, מ"ח
 לוין יהודא (Lewin, L.), ע"ו, צ"א, רמ"ז
 לונטשיץ (Łęczyce), פ"ב, קט"ו, קס"ו
 ליב ברא"ש, ליב בן ר"א רא"ש, עי' יהודא
 ליב בן ר"א רא"ש
 ליב אורגלר, ר"א-ב'
 ליב אשכנז, כ"ט
 ליב בן בער רמ"צ, רי"ד-י"ח
 ליב הירצקיש, ל"ז-ח', ק"ו
 ליב ר"ז טוביה, מ"א
 ליב זעליג, ל"ג, מ"ח, נ"ו
 ליב חזן כ"ץ, כ', נ"ז
 ליב טעקליס, נ"ה
 ליב בן יצחק מעשלש, נ"ה
 ליב ליפשיץ, מ'
 ליב חתן לעזיל ס"מ, קמ"ו
 ליב לעמלש, מ"א
 ליב מנליש, קי"ט-כ'
 ליב מעדשענק, קמ"ו, קנ"ח, קנ"ט, קס"ב
 ליב בן מרדכי חנ', ח'

מנחם מענדל (פלאצקר) פרנס בן ישראל	מאיר ר'ג, מ"ה
חיים, ט"ו, כ"ט, ל"ד, צ"א-ו', צ"ח-ט',	מאיר דיין, ק"ו
ק', ק"י, קי"א, קט"ז, קי"ח, 45	ר"מ הירש ישן, ל"ט
מנלי בן יצחק רופא, ס"ח	מאיר הנדלש, קס"ג
מנשה בן יהודא ליב, קפ"ז	מאיר וואהל, ק'
מעזריטש (מעזריטשין) (Międzyrzecze),	מאיר בן חיים, רכ"ט
ע"א, רכ"ו, רמ"ח	מאיר בן חיים, ש"ב
מעלכיר קירשנר, ק"כ	מאיר בן יהודא ליב, רמ"ג-ד'
מעלצר, ס'	מאיר חתן יודא בן יוסף (מוכסן), קל"ב
מעלרום, יקוב, ס"ז	מאיר בן יודא פרעניר, ק"ג, קל"ד
מענדל חתן כהרר"י, ע'	מאיר בן יוסף, רל"ה
מענדל בן יודא מוכסן, קנ"א	מאיר בן יחזקאל, קנ"ה
מענדל מוכסן, עיי' מנחם מענדל פרנס בן	מאיר כ"ץ, נ"ז, צ"ד, קט"ו, קכ"ב
ישראל חיים	מאיר כ"ץ מגלוגא, מ"א
מענדל פלאצקר, קל"א, קנ"ג; עיי' גם מנחם	מאיר לובזענץ, ע"א
מענדל פלאצקר פרנס בן ישראל חיים	מאיר (הקדוש) מלונטשיץ, ק"ו
מענדל פרנס, כ"ט, ל"ח, קי"א-ב'	מאיר בן ליב כ"ץ שמש, י"ב-ג', ס', קכ"ה,
מענדל צורף, ע"ג	קל"ג, קס"ז
מענדל חתן רש"ך, עיי' זכריה מענדל חתן	מאיר בן משה מימא סופר, ו', קנ"ד
שכנא כ"ץ	מאיר פרנס, מ"ח, ק"ב
מרגליות, עיי' אברהם בן אליעזר; אהרן	מאיר בן צבי הירש, קנ"ד
בן עזריאל; צבי הירש בן משה; שמואל	מאיר ריפ"ש, קס"ג
שמעלקא	מאניש סג"ל חתן יואל רא"ק, מ"ה
מרדכי, קי"א-ב'	מאפטשיץ, עיי' אהרן בנימין בן חיים;
מרדכי בן אברהם דייכש, קפ"פ	אליהו בן שלמה; שלמה בן ראובן
מרדכי בן אברהם שץ, קנ"ח	נפתלי
מרדכי מאפטא, ר"ז	מויא, עיי' יעקב אברהם אהרן; משה
מרדכי בן ד', רמ"א	מחלה בת חיים כ"ץ, קכ"ה
מרדכי בן דוד שץ מלבוב, ר"י, רי"א	מייזלש, עיי' אליהו בן אברהם; חננא ליפמן
מרדכי חתן וואלף מלמד, י"ג	מיכל אפטייקר (מיכל קלהורה), ר"ג-ד'
מרדכי בן זעליג, קפ"ב, קפ"ד, קפ"ז,	מיכל בן הירש מענדלש, נ"ה
קצ"ג	מיכל חתן יודא פעטליצער, י"ג
מרדכי זעליג ברי"ד, קפ"ו	מיכל בן יוסף ר"מ, י"א
מרדכי חייט, קנ"ג	מיכל כ"ץ בן יוסף פרובסט, קי"ד-ט"ו
מרדכי יואלש מקראקא, קע"ז, קפ"ג,	מיכלה אשת אבריל, מ"ה
קפ"ט, קצ"ב, קצ"ז	מינדל בת משה, פ"ז
מרדכי יפה, ע"ה	מינדין (Münden), ס'
מרדכי בן יצחק מנש, ר"ג	מלאדינאווסקי, ק"ג
מרדכי בן ישראל כ"ץ מגלוגא, מ"ב	מן, ח'
מרדכי כ"ץ מגלוגא, מ"ב	מנחם בן יעקב פיסק, קפ"ז
מרדכי מלבוב, קט"ו	מנחם מאניש בן זאב, רמ"ב
מרדכי מאניש, פ"ב	מנחם מגלי, רכ"ו
מרדכי בן מנחם מענדל, רכ"ח, רל"א	מנחם מגלי בן שלמה זלמן, קצ"ג, קצ"ה
מרדכי ר' מעלש, פ"ג	מנחם מענדל בן יחזקאל סג"ל, צ"א
מרדכי חתן נחמן קויל, קליט	מנחם מענדל בן נחמיה כ"ץ שמש, רכ"ב,
מרדכי סג"ל, ק"צ	רכ"ד, רל"ד, רמ"א, רמ"ד

רס תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

מרדכי סופר, קכ"ט
 מרדכי בן צבי הירש יאלש, קע"ט
 מרדכי רופא, י"ד
 מרדכי רייס, ק"ג
 מרדכי בן שלמה זלמן, רל"ד
 מרדכי שמש, קכ"ו
 מרדכי בר' שמשנס, ק"צ
 מרים, קכ"ו
 מרים אשת חנניה בן שמשון, קט"ו
 מרים בת שמעון חזן, י'
 מרק (Mark Brandenburg), קל"ח
 משה ר"א, מ"ח, נ"ה
 משה בן אברהם הי"ד, קצ"ו
 משה בן אברהם הלוי העליר, קל"א, קס"ו
 משה ר"א ש"ק, מ"א
 משה ר' אבי' משווערין, קל"ג
 משה בן אהרן חייט, פ"ה
 משה בן אהרן מפילא, קמ"ו
 משה בן אליהו, קל"א
 משה בן אליעזר, קפ"ו, קצ"ב
 משה א"ש, קס"ג
 משה מגרידץ (אחי שבתאי), פ"ט
 משה רד"ג, מ"א
 משה רד"ר ר"י, קצ"ט
 משה דוד זעלקי בן אליעזר ליפמן, ע"י
 משה יהודא זעלקי
 משה בן דוד פ' פין, י"ג
 משה דרשן סקרא (סגל), ק"ל
 משה דרשן מקראקא, ר"א, רט"ו, רי"ח, 91
 משה ווינר, ט"ו, מ"א, נ"ה, קי"ז
 משה חזן, ג"ז
 משה בן חיים בלאך, צ"א
 משה בן חיים מנחם מן, ה', ו'
 משה בן חנוך העניך, רל"ו
 משה במהר"רט, קי"א
 משה בן טריינה, כ"ב
 משה חתן מהר"י אברלש, קפ"ה
 משה בן י"ה ר"מ מסווערוועניץ, 58
 משה יהודא זעלקי בן אליעזר ליפמן
 היילפרין, צ', צ"ח, ק"ב, קכ"ו, קכ"ט,
 קל"ו, קס"ב, קס"ד
 משה בן יהושע ולק (פלק) כ"ץ מלבוב.
 ח', ס"ו, ק"י, ק"ל-ב', קנ"ד
 משה בן יונה כ"ץ, ק"ט, ק"ל
 משה בן יוסף יוסקי, ר"א
 משה בן יוסקי (משה סדאבניצ'ר), ר"א-ב' קס"ו

משה בן יושע ולק, ע"י משה בן יהושע ולק
 משה יחזקאל, מ"ח
 משה בן יעקב, קפ"ו, קצ"ב-ג'
 משה בן יצחק מאוברניק, 40
 משה בן יצחק אייזיק ש"ק היילפרון, קט"ו,
 קמ"ח
 משה חתן יצחק ל' נבאי, י"ב
 משה בן יצחק ריקלש, ק"ב, ק"פ
 משה בן ישעיה מנחם (משה ר' מענדלש),
 קל"א
 משה ר' ישראל משווערין, ז'
 משה כהן מלבוב, ט"ו, צ"ד
 משה כ"ץ רד"ב, מ"ח
 משה כ"ץ חתן דוד דיין, קנ"ה
 משה לוי כ"ץ, משה לוי בן לוי הכהן
 אשכנזי, מ"א, צ"ד, צ"ו, צ"ט, ק"ה, קט"ו,
 קכ"ב, קל"א, קס"ה
 משה הלוי מלובלין, קע"ט, קצ"ח
 משה חתן ליב רב"ג, י"ב
 משה בן ליב כ"ץ, קצ"ח
 משה ר"ל דיבלש, קע"ז
 משה חתן ליב שלום, ל"ט
 משה ליברלש, ע"י יעקב משה ליברלש
 משה חתן ליור ישעיה, כ"ה
 משה מויא, קט"ו
 משה מימא סופר, קנ"ד
 משה בן מרדכי גומבין, ס"ט
 משה ר' מרדכי מעלש, פ"ג
 משה בן הקדוש נתן, קפ"א, קפ"ז
 משה סופר, ר"ג
 משה בן פייוויל ממעזריטש, קכ"ה
 משה פינסקר, פ"ב
 משה פעטלעצר, נ"ה, קי"ב, 58
 משה פרבר, ק"צ
 משה בן צבי, ק"ל
 משה קצב, קנ"ב
 משה מקראקא, קע"ט
 משה ראב"ש, קכ"ו
 משה רופא (Moses de Lima), 30, ע"ב,
 פ"ו, צ"ח, קנ"ח, קס"ב, קס"ו
 משה בן שלום, קל"ח, קע"ט, קפ"ג-ד',
 קפ"ו
 משה בן שלום יאנטלש, קצ"ו
 משה בן שלום הלוי מלובלין, קפ"ו
 משה בן שמעון (פאקש) שטרלן, צ"ט, קי"ח,
 קס"ו

סוערוזעניץ, ג', ה', ו', י'ד, כ', כ"ב, מ"ח,
 ס"א, פ"ג-ו', קל"ג, קנ"ב, קנ"ט
 סוחארוסקי, סוחארפסקי, ק"ה-ו'
 סוחראווסקי (Sucharzewski), ק'
 סטעפאן, רכ"ט
 סטעפין, יקוב, ס"ו
 סלאטא אלמנת האשקע, כ"ב
 סלוצק (Sluck), ק'
 סמטור (Samtor), ע', ק"ג, קנ"ב
 ענברייכט (Egebrecht) מדנציק, ג'
 עוזר כ"ץ, קנ"א
 עזרי בן יאיר, רל"א
 עזריאל זעליג בן גרשון כ"ץ, רל"ה
 עזריאל חייט, ר"ו
 עזריאל מלעסלא, כ'
 ענויל אשכנז, קצ"ט
 עקיבא דיין, קס"ג
 עקיבא מלמד, קנ"ד
 עקיבא פרידש, צ'
 פאסכין, ס"ו
 פולמע, רל"ב
 פוניצקי, ל"ג
 פוציק דניאל, ל"ג
 פיאליק, פ"ח
 פיגלה, ק"ו
 פיגלה אשת ישראל סופר, קפ"א
 פיגלה בת נתן פייטל, ר"ח
 פיגלה אלמנת שמואל ליור קירשנר, קכ"ד
 פייוול אורגלר, קנ"ב
 פייוויש בן פנחס דיין, קכ"ו
 פילא (Pila), י"א, ק"ג
 פילטא (רב), מ"ח
 פינסק (Pinsk), צ"ט
 פיק, קי"א
 פירקא אשת ליב ליפשיץ, מ'
 פישטיץ, רל"ב
 פישל חזן, קס"ח
 פלאצק (Plock), ס"ב
 פלעמץ, רל"ב
 פנחס דיין, י"ג, ק"ל
 פנחס בר"ו, קס"ג
 פנחס בן מא, מ"ה, קכ"ח
 פנחס זעליג בן יהודא ווילנר, רי"ב
 פנחס חר"י רש"ך (חתן יהושע בן שכנא
 כ"ץ), קפ"ג

משולם זלמן אויסטרליץ (אויסטערליץ),
 קע"ט, קפ"ג
 מתתיהו בן משה כ"ץ מטורן, קל"ח
 נאשאווסקי, צ"ט
 נוחא אשת זיסקינד, קצ"ו
 נח בן ח' פריץ, ז'
 נחום בן יצחק שחור, קי"ג
 נחמיה ברא"ב (בן אהרן בינש), צ'
 נחמיה בן אהרן בינש, צ', קע"ג
 נחמיה פעטליצר, ח'
 נחמן, קל"ט, ק"מ
 נחמן, רל"א
 נחמן בן אהרן, קפ"ו, קצ"ג, קצ"ה
 נחמן חתן יצחק רד"ג מקראקא, ק"ד
 נחמן בן ישראל קצב, כ"ב
 נטע בן יחל סופר, ז'
 ניקולוס (Nikolaus) מדנציק, ל"ד
 נפתלי הירץ, קנ"ח
 נפתלי הירץ בן אברהם בנימין מווילנא, צ'
 נפתלי הירץ בן אריה כהנא שפירא,
 רל"ז-ח'
 נפתלי הירץ מווילנא, ק"ב, קס"ג
 נפתלי הירץ (הירש) חר"פ, ק"ל, קנ"ה
 נפתלי הירץ בן יצחק, רכ"ו, רכ"ח, רל"א,
 רמ"א, רמ"ד, רמ"ו
 נפתלי הירץ בן יצחק אייזיק גינצבורג, ח',
 ל"ז, מא, צ"ט, ק', ק"ה, קל"ג, קס"ט
 נפתלי הכהן, ע"ח
 נפתלי צבי בן ישראל, ע"ב
 נפתלי צבי חתן ישראל קצב, ק"ג
 נתן, רל"א
 נתן בודק, פ"א
 נתן גיס גומברכט נוימברג, ג'
 נתן בן יוסף אליעזר, קע"ז, קע"ט, קפ"ג,
 קפ"ו
 נתן כ"ץ, צ"ב
 נתן נטע מנלנא, קצ"ח
 נתן נטע בן זלמן מלבוב, רי"ב
 נתן נטע בן יצחק אייזק, רכ"ו
 נתן פייטל בן משה ר' אייזק יעקילש, ק"צ,
 קצ"ב, ר"ח, ר"ז-א'
 נתן בן שמעון, רי"ב
 סאבאקער, רל"ב
 סאראווסקי, קע"ח

תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

פנחס בן יצחק עברילש, כ"ה
 פנחס בן משה, קע"ט
 פסח פרובסט, קכ"ז
 פנחס תאומים אב"ד ווישניצא, ר"ז
 פערל אלמנט יעקב רייס כ"ץ, כ"ה
 פראג, ע"א
 פראונשטאט (Fraustadt), כ"ט, ל"ד,
 ע"ה, צ"ד
 פראנקפורט דאדר, כ"ג, קל"ח
 פרייאר (Freyer), קל"ו
 פריידא אשת דוד, קצ"ח, ר'
 פריידא אלמנט ליב מנליש, קי"ט
 פריידל אשת יעקב לאווין, 40
 פרץ בן אברהם, ק"ו, קט"ו-ז'
 פרץ אשכנז, ל"ח, ס'
 פרשיסקי, קי"ח
 צבי בן אברהם ר"ע (ר' עקיבש), קט"ו
 צבי בן אהרן, רל"ג
 צבי הירש, ט"ז, כ"ג, ל"ג, פ', ק', קנ"ח
 צבי הירש מאוברניק, ע"ד
 צבי הירש איש איסטרייך, צ"ח
 צבי הירש בן אריה ליב, רכ"ט, רל"ה,
 רל"ז
 צבי הירש חתן הירץ, ל"ו
 צבי הירש בן יהודא אריה כ"ץ, רכ"ח
 צבי הירש בן יהושע, רל"ז-ח'
 צבי הירש יוסף פרובסט כ"ץ, ל"ב, נ"ו,
 צ"א
 צבי הירש בן יעקב יש שמש, ל"ג, מ"א,
 קי"ז
 צבי הירש בן יצחק (פרנס), ליב-ג', מ"ג,
 צ"ה, ק"י, קט"ז, קכ"ג-ד', קל"ב; עי' גם
 צבי הירש פרנס
 צבי הירש כ"ץ, קס"ח
 צבי הירש בן מאיר, רכ"ו
 צבי הירש בן מאיר וואלש, ק"צ, קצ"ב-
 ג'
 צבי הירש בן מנחם מענדל, רכ"ו, רכ"ח
 צבי הירש בן מענדל פרנס, ל"ה-ו'
 צבי הירש בן משה, קפ"ו
 צבי הירש בן משה לוי כ"ץ, פ"ב
 צבי הירש בן משה מרגליות, רל"א
 צבי הירש בן נתן נטע, רמ"א
 צבי הירש פרנס, ט"ו, כ"ב, מ', נ"ו-ז', ק"ו,
 קט"ו. קי"ז, קכ"ד, קנ"ח, קס"ד, קס"ח;

עי' גם צבי הירש בן יצחק; צבי הירש
 בן מענדל
 צבי הירש בן שמואל בונם, קפ"ז
 צבי הירש בן שמואל שמש, ע"ב
 צבי הירש שמש, ע"ב, קע"א
 צבי בן ליב צוקערמאכיר, ר"ט
 צבי בן מרדכי שמש מגניזן, קכ"ח
 צבי פרנס, מ"א; עי' גם צבי הירש פרנס
 צדוק בן יוסף בינוש, קל"ב, קמ"ו, קנ"ח
 צעליקובר (Zelikhofer), קל"ו-ז'
 קאוואלסקי, פ"ט
 קאזמיר (Kazimierz), ר"ו, רי"ב
 קאליש, מ"ה
 קאלישיר, רל"ב
 קאפל בינלש, ר"ט
 קאפל דיין, קס"ו, קס"ט
 קאפל מהארדנא, קל"ח
 קאפל טעבלש, ר"ט
 קאפל פרנס, צ"ט
 קויפמן, פ"ב
 קויפמן גלאגר, נ"ב
 קויפמן כ"ץ, קי"ד
 קורניק (מומר), נ"ט
 קילה ניישטעטריין, ל"ט
 קינד, עי' אליהו בן ליב; גרשון; יעקב בן
 משולם; ליב בן פייוויש
 קלהרי, עי' אהרן; מיכל אפטייקר
 קלוגימוס בן אליעזר שמש, מ"ה, ס"ו, קי"ו,
 קי"ז
 קלמן ר"א, מ"ז
 קלמן חתן אבריל, קכ"ב
 קלמן חתן רה"ב, פ'
 קלמן חתן הירש חזן, כ"ו
 קלמן שמש, עי' קלוגימוס בן אליעזר
 קלעסנה, קפ"ב, קפ"ד
 קראטשין (Krotoschin), ח', י'
 קראקא (Cracow), ל"ט, ע"ז, צ"ג, קמ"א-
 קמ"ד, קע"ה-רי"ח
 קריסטוב הענריך, ק'
 קלן, קמ"ד
 קרפול בן שאול קרעסלש, כ"ז
 רעגולוס (Regulus, Albert), קע"ד
 רעיק מפראונשטאט, קל"ג
 רייכנבר, עי' בנימין בן ברוך אשכנזי

שלמה הכהן רפאפורט, ר"ג
 שלמה בן מנחם סג"ל שמש, כ"ב, מ'
 שלמה מענדלש, נ"ה, ק"ד
 שלמה קבלעניץ, ט"ו
 שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק, ס"ח,
 ע"ח, ק"ה, קכ"ג
 שלמה שמש, כ"ב, נ"ח, ע"ב, קע"א
 שלעזיה (Silesia), ד', צ"ד
 שמואל, ק"ח
 שמואל בן אברהם הלוי, רכ"ג-ד', רכ"ט,
 רל"ד, ר"מ, רמ"ד
 שמואל מאוסטרפולא, ק'
 שמואל בועז סג"ל, קמ"ח
 שמואל גלאזר, ס"ח
 שמואל ר"ג, נ"ה
 שמואל בן זאב וואלף טעמרלש, ר"ט
 שמואל זנוויל, נ"ו
 שמואל זנוויל בן חנוך, צ"א
 שמואל חתן חנון בן מרדכי, ק"ה
 שמואל בן יהודא אשכנזי, ק"ל
 שמואל בן יואל הלפליץ, קכ"ו, קנ"ד
 שמואל בן יואל כ"ץ, קל"ח
 שמואל בן יוחנן, צ"ו
 שמואל חתן יוסף פרנס, נ"ו
 שמואל בן יצחק הלוי מחעלים, רל"ג
 שמואל בן יצחק שמש, ר"ג, רי"ב; עי' גם
 שמואל הקטן שמש
 שמואל (הקטן) כ"ץ דיין מטורין, קל"ח
 שמואל לאווין ולוויץ, ט"ו, ל"ט
 שמואל הלוי, עי' שמואל בן נפתלי יאליש
 סג"ל
 שמואל בן ליברמן, כ"ו
 שמואל בן ל"ק, ח'
 שמואל חר"מ ר"י כ"ץ, ק"כ, קכ"א
 שמואל (אחי מנדל חתן שכנא כ"ץ), ר"ז
 שמואל חתן משה רייניש, קס"ד
 שמואל בן נפתלי יאליש סג"ל, קע"ז, קע"ט,
 ק"פ, קפ"א, קפ"ג-ד', קפ"ו, קצ"ו
 שמואל סג"ל בן יוסף העלער צורף, פ',
 צ', צ"ח, ק"ח, קכ"ו, ק"ל, קנ"ד
 שמואל מסטאשיב, ר"ז-ח'
 שמואל פרעניר, כ'
 שמואל הקטן שמש, ר"י; עי' גם שמואל בן
 יצחק שמש
 שמואל חתן ר"ש ר"י, קס"ו
 שמואל שמעלקא, ר"ז-ח'

רי"ס, עי' חנון בן יאקב; יוסף; יאקב פערל,
 מרדכי
 רפאפורט, עי' שלמה הכהן
 ריפ"ש, עי' אברהם בן יצחק; וואלף בן מ';
 ליב; מאיר
 שאול בועז, קי"ז
 שאול בן וואלף פלאצקר, קל"ג
 ש' בן טוביה, ע"ב
 שאול בן יצחק הלוי מחעלים, רל"ג
 שאול קרעסלש, קכ"א
 שבתי, ק"פ
 שבתי אשכנזי, קנ"ח
 שבתי מגרידץ, פ"ט
 שבתי בן יהודא ליב אילדן, קנ"ד
 שבתי הלוי הורוויץ, עי' שבתי שעפטל
 שבתי צורף, פ"ז-ח'
 שבתי שעפטל בן ישעיה סג"ל הורוויץ, נ',
 פ"ה, קל"ה
 שווינארסקי, ק"ח-ט'
 שווערין, י"ג, קמ"ח
 שטראדום, קע"ח
 שינכה אלמנה אליצפן, ק"ח
 שייסקוויץ, צ'
 שירצא, קפ"ד
 שירקאוה, ס"ו
 שלום (מומר), ל"ט
 שלום הלוי מקראקא, קפ"ז, קפ"ט
 שלום בן משה, ק"צ, קצ"ב, רט"ו
 שלום בן משה יואלש, ק"צ
 שלום שכנא כ"ץ, קפ"ד
 שלים (Schlim) מפראונשטאט, ל"ד-ה'
 שלמה אברילש (ר"א), ע"ח; עי' גם שלמה
 בן ראובן נפתלי מארפטשיק
 שלמה א"פ, מ"א
 שלמה דאקטורש, ק"צ
 שלמה זאלי סופר מקראקא, קע"ז-ח',
 קפ"ו, קצ"ח-ח', ר"ז, רי"ב-ג'
 שלמה זלמן בן אברהם בנימין וואלף,
 ק"ט
 שלמה זלמן בן אברהם הי"ד, קנ"ח
 שלמה זלמן בן וואלף, ר"ב
 שלמה זלמן בן צבי הירש, רכ"ו
 שלמה זלמן שתדלן, ק"ב, קס"ח
 שלמה יואלש, מ"ו
 שלמה בן יעקב, פ"ט

שמשון, קנ"ב	שמואל שמעלקא בן מרדכי מרגלית, ר"ד
שמשון אונטרשמש, כ'	שמואל שמעלקא אב"ד קראקא, ר"ז
שמשון בן חיים כ"ץ, ד'	שמואל בן שמשון, רמ"א
שמשון בן יחפה לאזיק, קצ"ט, ר'	שמחה אושפיצנר, ר"ו
שמשון בן יוסף, קפ"ו	שמחה הכהן מקראקא, קצ"ח
שמשון לאורש (בן יוסף לאורש), קפ"ז	שמחה (בן מנחם) אנטלר, קי"ט
שמשון ר"ל ר"ש, ג'	שמיגל (Schmiegel), כ"ט, ל"ח, ס"ו-ז'
שמשון פרביר, ט"ו	שמעון דייכש מקראקא, ק"צ, קצ"ב
שעפטל, עי' שבתי שעפטל	שמעון חתן זלמן פופיס, כ"ד
שפירא, עי' חיים בן יחיאל; יוסף בן	שמעון חזן, נ"ג
אברהם; יצחק יהושע העשיל; נפתלי	שמעון יאליש, קע"ז, קפ"ב, קצ"ה
הירץ בן אריה ליב	שמעון בן יחיאל כ"ץ, ע"ב, ק"ח
שרה מקאליש, צ"ז	שמעון כץ מ"ש, ק"ח
שרה בת שלום שכנא כ"ץ, ר"י, רי"א	שמעון חתן מענדל ב"ש כ"ץ, קי"ח
שריד (Sroda), נ"ג	שמעון חתן משה רד"ב, נ"ו
שרימסקי, קל"א	שמעון מראהטין, עי' שמעון יאליש